

17.11.19
29.3.10

HISTORIA RELIGIONIS VETERUM PERSARUM, EORUMQUE MAGORUM.

Ubi etiam nova ABRAHAMI, & MITHRÆ, & VESTÆ, & MANE-
TIS, &c. Historia, atque ANGELORUM Officia &
Præfecturæ ex veterum Persarum sententiâ,

Item, Persarum annus *Antiquissimus* tangitur, is *Æ Gjemsblâ* detegitur, verus *Æ Tēzdegberd* de novo proditur, is *Æ Melicsbâb* expenditur, is *Æ Selsjâk*
& *Æ Chorzemshâb* notatur, & is *Æ Katâ* & *Æ Oighâr* explicatur.

ZOROASTRIS

VITA, EJUSQUE ET ALIORUM VATICINIA DE MESSIAH
è Persarum aliorumque Monumentis eruuntur:

Primitivæ Opiniones de DEO & de hominum Origine referantur;

Originale Orientalis SIBYLLÆ Mysterium recluditur:

Atque Magorum Liber SADD-ER (Zoroastris *Præcepta* seu Religionis
Canones continens,) è Persico traductus exhibetur.

Dantur Veterum Persarum Scripturæ & Linguae (ut
hæ jam primò Europæ producantur & Literato Orbi
postliminiò reddantur,) Specimina.

De Persiæ ejusdemque Linguae Nominibus; deque hujus Dialectis
& à modernâ differentiis, strictim agitur.

Autor est THOMAS HYDE S.T.D. Ling. Hebraicæ
in Universitate Oxon. Professor *Regius*,
& Ling. Arab. Prof. *Laudianus*.

Præmissis capitum Elencho, accedunt Icones, & Appendix variarum Dissertationum.

O X O N I I,
E THEATRO SHELDONIANO, MDCC.

Imprimatur,

Julii 12°.
1700.

GU. PATENTER Vice-Can. Oxon.

~~1660:82~~
152346

ILLUSTRISSIMO

ET

HONORATISSIMO VIRO,

J O H A N N I

D O M I N O

S O M M E R S,

B A R O N I

D E

E V E S H A . M,

HUNC LIBELLUM

HUMILITER

D. D. C. Q. AUCTOR.

ILLUSTRISIME

DOMINE,

CUM Religionis veterum Persarum notitiam à multis desiderari perspicirem, eamque à nostratium nemine sat fusè & sat accuratè tractatam fuisse animadverterem, ego quidem feliciori fato aliquot ipsorum veteres Libros (seu potius *κειμήλια*) nactus, Persicà Linguà etiam non destitutus, illud in me pensum suscipere non dubitavi, ut pleniorẽ ejusdem Historiam concinnare aggrederer, nec desisterem à pertexendo tunc exorsam telam eamque persequendo, donec tandem aliquot annorum labore eandem ad umbilicum perduxeram: ratus id operis Doctis & Curiosis haud ingratum fore, si in tam desideratam Antiquitatis partem inquirendo, hujus rei veritas quæ in tenebris maximà ex parte hæctenus delituerat, jam excuteretur, & omnibus liquidò constare posset. Ut cùm talis Historia lucẽ donaretur publicà, dicta Gens à Græcorum & Mohammedanorum offuciis ac calumniis liberata & vindicata esset, eamque semper ab ipso Diluvio veri Dei cultum tenuisse, & fermè ab illis temporibus (quod à paucis speratum aut creditum,) rectè constitutam Ecclesiam cum benè regulatà Hierarchià habuisse compareret. Adeò ut quamvis primitivam suam puriorem Religionem interpolando, multas processu temporis admiscuerint Superstitiones, hac tamen ratione refutaretur vulgatus ille Error Virorum Doctorem superioris Seculi, *istum populum fuisse merè idololatricum, ejusque Linguam & Literas prorsus exolevisse, & scripta Monumenta intercidisse ac periisse, & de his omnibus quasi de rebus intermortuis conclamatum fuisse* credentium. Cùm è contra, dicta eorum Ecclesia (ex quo humanum genus à Noacho reparatum,) Deicola semper extiterit; & præsertim in Medicæ Monarchiæ initio maximè florens, triplici Sacerdotum & Præsulum atque Archipræsulum Ordine ab illis temporibus usque

EPISTOLA DEDICATORIA.

que ad *Xerdegherd ultimum* (circa millesimum abhinc annum) tanquam Sol in suà abside fulserit, suæ Religionis authenticos Libros ut vivas & perennantes Tabulas summà curà conservans. Eaque sanè hæctenus (quamvis minùs florens,) est suorum Rituum tenacissima, & ad hunc usque diem vigilantissima in Custodià sui Prophetæ Codicum, in quibus (præter alia Curiosa,) latere creduntur *de Messiah Prophetie* plures quàm quas hæctenus novimus; cùm Vetus Testamentum non fuerit ei ignotum, & is (quamvis Pseudopropheta) peculiaribus quibusdam Revelationibus adjunctus videatur. Et hinc factum est, ut post Christum Hæretici hoc subolentes, prætenderint se habuisse *Zoroastri Revelationes de Christo*; genuinorum Codicum loco exhibendo nothos & spurios ex suo cerebro confictos, quos sub ejus nomine, ignaro populo talium avido obtrudebant.

Cùmque hoc Opus conscripseram, & publici juris faciendum decreveram, haud committendum duxi ut peregrinæ hæ Literæ (tanquam Advenæ ad oras nostras adpellentes,) relinquerentur solivagæ, alicujus Magnatis præsidio & patrocinio destitutæ. Unde ad Illustrissimi Viri limen deduxi & præ foribus stiti eas humiliter intromitti affectantes. Ubinam enim excipi sperarent tales Hospites, potius quàm apud Virum Honoratissimum pariter ac Doctissimum, qui adventantibus Favores liberè impertit eosque amore prosequitur, & tales peregrinos à reliquo Orbe neglectos & repudiatos ambabus ulnis amplectitur? Apud quem inquam famigeratissimus ille veterum Persarum *Legislator Zerdusht* (qui *Zoroastres*) se excipiendum speraret, melius quàm apud Legisperitissimum, Juris & totius politioris Literaturæ consultissimum, qui in Rei publicæ commodum Rei suæ (i. e. Sanitatis) immemor, prohi nimis assiduè suum cuique tribuendo allaborare, fatagere, & incumbere, & à mane ad vesperam insudare solebat; dum Angliæ Cancellaria sub Ipsius (tanquam Æquissimi Judicis) præfecturà tot annos verè floruisse comperta est. Faxit DEUS OPT. MAX. omnium bonorum Dator, ut Axe sentiente onus, non desit talis Herois humerus; atque (qualis Ipse fuit) in posterum tanto aliquo Amico nunquam privetur Ecclesia, nec tanto Patrono orbetur Lex, nec ejusmodi fido Consiliario destituatur Rex Inviectissimus GUILIELMUS (Belli & Pacis totius Europæ solus Arbiter, Religionis Protestantium Stator *δοτο μηχανης*,) quem diu sospitet & conservet Deus: ut ipso seriùs in cœlum redeunte, hæc Regna diu sub faustissimo ejus Imperio perennare pergant.

Impoliti

EPISTOLA DEDICATORIA:

Impoliti verò istius Operis Autor indignus, qui Beneficiis Tuis se semper devinctum fuisse gratus agnoscit, (cùm meliora non habeat,) istud quaecunque sit Munusculum submissè offert: limatissimum interim Judicium Tuum reformidans, severitatem deprecatus, & favorem obtestatus, ut non censoriâ virgulâ, sed amicâ manu illud tractare velis; non ejusdem nævos nimis acriter perstringendo, sed potius paroramata pertranseundo, defectus excusando, & (pro innatâ Benignitate) erroribus condonando. Ut ex tali Tuo Exemplo, alii qui ad alienos labores carpendum atque fugillandum proniores, nostris conatibus favere, hiantes rimas implere, & errata tegere discant.

Et is interim apud Supremum omnium JUDICEM contendere non desinet, ut IPSE pro infinitâ suâ Clementiâ longam Tibi Vitam largiri velit, eamque ad extremam usque senectutem prorogare dignetur. Quod ex animo semper vovebit

Illustrissimi Nominis Tui

Cultor devotissimus

THOMAS HYDE.

AD LECTOREM

PRÆFATIO.

Promissorum fidem ut tandem liberare possim, en Religionis veterum Persarum historiam: in quâ quidem contexendâ servavi sum methodum naturalem, eam ab origine Gentis inchoando, eandemque continuando ad hunc usque diem quo ab iis in eâdem fide perseveratur. Inter ea quæ ab Europæis de hoc subjecto dicuntur, multa quidem sunt vera, & alia quædam admiscetur falsa, prout Linguae Persicæ beneficio destitutis competebat. De eorum itaque Relativibus, (uti etiam subinde de earundem Partibus & Citationibus quas dedimus,) aliquando meritò dicatur العهد على الراوي fides sit penes autorem, ut de rebus dubiis & incertis ajunt Orientales.

At quamvis Persarum & Medorum eadem fuit Religio, ejusdem tamen Monumenta à Zoroastre (sub finem Monarchiæ Medicæ vivente) scripto consignata sunt solâ Lingua Persicâ veteri, ut hodiè ex ejus Libris apparet. Hæ Gentes omnes (non obstante Linguae Persicæ & Medo-Parthicæ diversitate,) eisdem utebantur Literis, quæ utriusque Linguae sonis dextrè exprimendis sunt optimè adaptatæ, utpote quæ ab initio cum illis linguis natæ. Talium autem Literarum usus (Religionis causâ, ut suo loco diximus,) tandem exolevit apud Persas Mohammedanos, qui in earum locum Arabicas non tam benè distarum linguarum sonis accommodas introduxerunt. Utriusque autem Gentis Leges politicæ fuerunt planè eadem: unde conjunctim memoratum est, Medorum & Persarum Leges esse immutabiles.

In hoc igitur Opere tractamus tantùm Religionem Persarum veterum: non verò moderniorum Mohammedanorum, quorum Religio præcipuè continetur in Corano, qui eis est agendorum & fugiendorum norma; quamvis etiam cum tempore introducta fuerint alia quædam Instituta, quæ tamen dicto Libro non sunt contraria nec in eo vetita. Inter quæ est sollemnis Visitatio Sepulchrorum aliquot insigniorum Sanctorum, quæ (ardentibus cereis & astantibus nocte dieque vigilibus) cum magnâ pompâ & diligenti

PRÆFATIO.

diligenti custodiâ in augustis aedificiis ad hoc (ex priorum legatione) exstructis & redditibus donatis servantur. Aliud Mohammedanorum est Religiosæ ac voluntariæ paupertatis Institutum, in quo quivis Religiosus Deo devotus Persicè in genere vocatur پارسى Pârisâ, Arabicè ابدال Abdâl, & exoticâ voce فلندر Kalender seu Kalandar, quasi dixeris καλὸν ἄνδρα. Vel aliâs generaliori Titulo vulgò Persicè audiunt درویش Dervîsh, Arabicè فقير Fakîr, i. e. pauperes, mendicantes religiosi qui Eleemosynas religionis causâ à populo semper petunt. Ex horum Ceremoniis est in uno pede diutina Gyratio, talis quæ ab Europæis fieri non potest. Hi non sunt Monachi, sed uxorati Religiosi, qui Mundo renuntiantes, spontaneam paupertatem sub religioso Habitu profitentur, vagabundi, mendicantes, atque subinde in Ecclesiis pernoctantes. Et Abdalorum quivis grande quoddam Cornu ad latus appensum habet, ad inflandum, & (dum religiosam in foro oratiunculam habituri sunt,) ad convocandum ad se populum. Quinetiam datur religiosum quoddam genus magis speciatim dictum سۇفى Sûphi seu Sophi; idque, vel à صوفى Sûph, lanâ, quasi dicantur Lanigeri, (quia religiosi Sericum non induunt,) vel q. d. σοφοί. Hi sunt doctiores rebus Theologicis operam dantes, qui sermonem mysticè velare & involvere solent, res divinas & spirituales per res mundanas adumbrando. Circa annum Christi 1500, ex horum Ordine & numero fuit religiosum Habitum gestans (ut narrat Gjannabius Cap. 75,) quidam Sheich dictus شيخ حيدر الصوفى Sheich Haidar Alsophi seu Aslophi, quem aliqui dicunt paucis mensibus regnâsse. Utcunque tamen fuerit, certissimè ad Thronum evectus est ejus filius, idè dictus شاه اسماعيل صوفى Shâh Ismael Sophi: unde factum est ut apud aliquos, Persarum Sophi, audiret Persarum Rex. Hujus Successor fuit illius filius طهماسب Tahmasp. Deinde (si rectè memini) per biduum in regnum successit hujus tertius filius حيدر خان Haidar-Chân: mox Tahmaspis secundus filius اسماعيل خان Ismael-Chân ejus nominis II: & tandem primus filius dictus محمد خدابنده Mohammed Chodâ-benda, qui fuit lusciosus: & postea ejus filius عباس Abbâs. Et circa annum 1630 p. m. regnavit Abbâsi abnepos سفي Sephi I. Postea Sephi II, qui propter inauspicatum coronationis tempus & res minùs prosperas, rursus coronatus est, mutato nomine in Soleimân, qui Imperii sui anno primo misit ad Carolum II Epistolam de Vedigalibus urbis Ormûz. Et hodie regnare dicitur Hosein. Dictus

PRÆFATIO.

Dictus itaque Titulus Sophi non fuit (ut aliqui perperam sentiunt,) omnium sequentium Regum, sed ad solum Ismaelem I pertinebat. Errorem autem peperit soni vicinitas in Titulo Sophi & Nomine Sephi, quamvis iste (ut vides) post longum tempus successit, nec fuit ex Religiosorum Ordine unde tali Titulo gaudere posset.

Diectorum Suphiorum seu Sophorum Theologia mystica continetur in Libro Persico dicto معنوي Mênnavi; & multi Ritus in alio Libro Arabicè conscripto, cui Titulus علم تصوف Ilmi tafâvvûph, i. e. Scientia Suphiismi seu notitia Sophismi, qui est علم الاواب الشرعية scientia persistendi in virtutibus legalibus tam externè quam internè. Ille enim Liber agit de amore divino, & de virtutibus ac vitiis, &c. Dictus Liber Mênnavi (qui valdè prolixus & copiosus,) totus conscriptus est carmine Persico, cujus unum Exemplar olim (cum aliis MSS Orientalibus jam fortè combustis,) vidi in Collegio Sionensi, cujus forma erat in Quarto amplo & crasso exili manu scripto, ubi quævis pagina 3 aut 4 columnas densè scriptas continebat. Pro hoc Libro habemus in Archivis Bodlejanis peculiare Glossarium Persicum dictum لغت معنوي Logâti Mênnavi, i. e. vocabularium pro Libro Mênnavi; ut in Oriente mos est Glossaria peculiaria pro singulis melioris notæ Libris conficere. Alius de dicto subjecto Liber MS Persicus Prosaico-metricus, qui mole minor & materiâ brevior, in Bibl. Bodlejanâ reperitur, dictus معنوي Ma'navi & Mênnavi, i. e. Sensalis & repetitionalis; sc. brevibus paragraphis rei sensum seu significationem prosâ exhibens, & deinde ejusdem aliis verbis repetitionem & uberiores explicationem carmine continens. Et sic per totum Librum in ejusmodi brevibus paragraphis معني Ma'ni seu sensus materiæ primò datur prosâ, & deinde ejusdem معنوي Mênnavi seu repetitio aliis verbis mox sequitur carmine expressa.

Sed ut ad pensum de Abrahamo & veteribus Persis redeamus, in eâ quam dedimus Abrahami Historiâ, non afferuntur omnia trita & alia frivola (ut apud Arabes quædam sunt,) quæ de eo dicuntur; ejusmodi enim multa eo nomine omisimus: sed potiùs in medium adduximus tantùm præcipua quædam, quæ etiam nova sunt non vulgò nota. Et ferè idem dicendum est tam de Manetis quàm de aliorum Historiâ: non enim Lectori obtrusimus omnia quæ peti potuerunt ex Operibus Augustini & aliorum, sed potiùs ea quæ selectiora sunt.

Apud veteres Persas, vera & antiquissima Religio quæ primò erat in omnibus

P R Æ F A T I O.

omnibus partibus orthodoxa, postea processu temporis interpolata est multis rebus superstitiosis, (ut suo loco dicitur,) quæ potius amputandæ essent. Cere-
moniarum quædam sanè ut externa signa internæ puritatis habentur, uti est corporis lotio: & sic ungues præscindere, est impuritates naturales abjicere; cum ejusmodi aliis. At erga Ignem & Sydera nimius respectus, & faustorum ac in-
faustorum dierum observatio, &c. sunt meræ nugæ eæque peccaminosæ; cum in Lege Mosaicâ omnes superstitiosæ rerum & temporum observationes sint vetitæ, quia à timore Dei abducunt, ut missâ in Deo confidentiâ, homines seducantur ad confidendum in ejusmodi vanis superstitionibus.

Veterum Persarum Propheta Zerdûshî seu Zcrátushî (Græcis perperam di-
ctus Ζωροάστρης,) scripsit aliquammultos Libros de variis subjectis, (ut suo loco docuimus,) omnes linguâ antiquâ in plerisque locis jam obsoletâ, qui manent sicut Theauri obignati, quos nondum rimati sunt Doctorum oculi. Isti Codices omnes diligenti custodiâ ad hodiernum diem servati, apud illius doctrinæ Af-
fsectas nunc extant: quod tamen fortè ægrè persuasum sit nostratibus qui in hisce rebus Hospites, ne quidem somniantes veteres Persas semper habuisse benè regulatam Ecclesiam quæ sua Monumenta conservaret; eamque in splendore durâsse usque ad Yézdegherd ultimum circa 1000 abhinc annis regnantem; & postmodum ab eo tempore (quamvis minùs splendide) huc usque continuasse.

Dicti Zoroastri Libri sunt in nostro Orbe Europæo ferè peregrini, nisi fortè alicubi lateant ignoti. At eorum aliqui (ne supradicta gratis dixisse videar,) penes me in privato Musæo sunt Theologiam spectantes, qui antiquis Linguâ & Charactere exarati, auro contra chari, quos longo labore & pecuniâ ex Oriente redemi. Zoroastriana Autographa omnia inquam scripta sunt veteri linguâ Persicâ purâ & immixtâ, utpote quæ tunc (sine Arabismi mixtione) obtinebat in Chorasanæ seu Baetrixæ partibus ubi erat Gushtasps Curia: & quæ ibidem hodiè obtinet. Sicque eadem linguâ exscripta sunt pleraque Apographa; exceptis quibusdam pro vulgatiore hodiernorum usu, quæ aliquando admixtas habent voces Medicas & Arabicas, ut كتاب Kitâb, & نوبى Nubî seu نوبى Nivî, quæ omnia notant Librum, quo nomine à Persis Mohammedanis seu Medo-Persis aliquando emphaticè appellatur AlCoranus, q. d. τὸ βιβλικόν. Optandum esset ut omnia Zoroastri Opera è Magorum tenebris in nostram lucem producerentur, unde proculdubio multa nova quæ Europæum Orbem hodiè latent, in Doctorum & Curiosorum usum eruerentur. Ideoque Literarum Patronis (dum Deus opportunitatem largitur,) pecuniam in hunc usum maturè erogare incumbit. Tale Opus planè esset aliquo Principe aut Magnate dignum: nam sine necessariis Sumptibus nihil poterit præstari: ad quod tamen haud magnâ summâ opus esset.

Zoro-

P R Æ F A T I O.

Zoroastri quidem (ut suis locis fufius diximus,) ex conversatione cum Ca-
ptivis in Persiâ Judeis, benè notum fuit Vetus Testamentum, & multi ex eo Ritum in Persarum usum deducti sunt, uti constat tam ex ejus Historiâ Crea-
tionis & aliis rebus cum Judaismo coincidentibus, quàm ex eo quodd (refe-
rente Gjannabio) multa Davidica in suos Libros inseruit, & Prophetias edi-
dit de Messiah in Vet. T. prædicto & subobscurè revelato. Sed præterea necesse erat ipsum clariore & magis peculiari Revelatione fuisse obsecundatum, ean-
demque (ut durabilis esset nec cum tempore intercideret,) in suis Libris scri-
ptam reliquisse pro Magis suis per Stellam ducendis ad Christum natum in Ju-
deâ regione longinquâ; cum alias certè id non novissent nec in Judæam à lon-
gino ex Oriente venissent: nam isti peregrini hanc rem melius perspectam habuerunt quàm Incolæ urbis Bethlehem & Rex & Judæi omnes, qui ab illo Magorum Evangelio condocesacti simul & terrefacti fuerunt. Quæ omnia sua-
dent & persuadent Zoroastrem hac in parte verè divinam Revelationem ha-
buisse: cum compertum habeamus quodd Deus aliquando (quia ipsius Sapien-
tiæ sic visum est,) falsis Prophetis res veras revelare dignatus est. Ex hu-
jusmodi externis Testimoniis Biblica veritas fortassis munitior & fortior red-
datur. Nam quamvis sacrorum nostrorum Bibliorum autoritas sine ullo ex-
terno Testimonio sit per se evidens, ipsaque Biblia sint authenticâ Traditione
& diligenti Conservatione ad nos deducta, nec aliâ defensione indigentia; tamen propter eos qui extra sunt, ad corroborandum aliquantulum juvet, quodd ista Biblia aliquibus in partibus ex AlCorano & Ethnicorum Scriptis tanquam ex abundanti, aliquas Attestationes & Confirmationes acceperint. Et eodem quoque modo è Zoroastri Operibus multò antiquius haberi poterit Testimo-
nium itidem ab extra petitum, quodd melius; ut hujus & futuri temporis A-
theistæ & Deistæ seu Anti-scripturarii veritatem Biblicam ab inimicis & ex-
traneis confirmatam & suffultam videant. Zoroastri prophetias de Messiah auditu saltem rescivisse videntur veteres post Christum Heretici, qui multa ex eo prætendebant, ejusque arcános Libros seu Revelationes de Christo secum habuisse jactitabant. Cum igitur tam ex Sacro Evangelio quàm ex aliis rerum circumstantiis certum sit Persas Christi in carne Adventum sibi revelatum habuisse, eosque eundem Adventum ex Scriptis Zoroastrianis prænovisse, oportet nos Christianos in hanc rem melius inquirere, ut dicta ejus Scripta in ipsius verbis legere possimus. Tales itaque ejus Libri hoc solo nomine (præ-
ter aliam curiositatem,) æstimandi sunt Theauri quovis pretio redimendi.

Apud Persas autem extat alius Liber Zoroastrianis Scriptis antiquior, cui Titulus جاويدان خرد Gjavidân chrâd seu æterna sapientia, agens de حکمتى عملى sapientiâ practicâ seu philosophiâ practicâ, cujus Autor fuit

P R Æ F A T I O.

fuit Medorum Rex tantum non antiquissimus هوشنگ Hūshangh, occisus (ut ajunt) ictu lapidis; qui in Arabum Libris aliquando perperam scribitur اوشهنگ Oushahangj, qui à nostrate quodam exponitur Hermes. Inter antiquos etiam Persarum Libros numerandi sunt درجہ ہر فی مسائل Buzurgjūmhuri quæstiones de Stellis, & de arte Chemicâ Liber اسطانہس الحكيم Osthanis Magi & philosophi qui Zoroastris Præceptor. Et sic sunt Isphendiyârî & Ciaxaris Institutiones Astronomicæ dictæ رنج اسفندیار Zigj Isphendiyâr & رنج شہریار Zigj Shahriyâr.

Quoad aliarum Gentium (ut idobiter moneam,) veteres Libros, in alterâ extremitate Orbis Chineses habent valde antiquos philosophicos Cum-fu-cu seu Confucii, quos in Bibliothecâ Bodlejanâ possidemus, cum aliis tam medicis quàm historicis. Ex ejusmodi veteribus Historicis Sinicam Historiam contexit D. Martinus. Indorum Shaster seu Librum Creationis habemus in linguâ Malabaricâ sine Versione, ex dono Doctissimi Viri Thomæ Smith S. T. D. Ex eo tamen multa extraxit D. Henr. Lordius in Descriptione Religionis Baneanorum in Indiâ. Sed mysteriosi Indorum Libri Poran Versionem Anglicam olim vidi apud aliquem Mercatorem Londinensem quatuor Tomis in 4°. Saborum Libri antiqui, (quos Patriarchæ Seth fuisse prætendunt,) habentur in Syriâ & Mesopotamiâ: sed sub pœnâ maximâ exteris non revelandi. Nihilominus tamen astu eos evolverunt Mohammedani & Judæi, qui quædam ex eis prodiderunt, Zamolxis autem Leges nullibi extant. Is fuit olim Getarum in Thraciâ & Samothracum Legislato, ad quem postea sive Hominem sive Genium (dicente Herodoto) Getæ singulis quinquenniis aliquem de suis legare solebant, ut is de eorum rebus certior fieri posset. Hujus Vitam scripsisse dicitur Doctiss. Car. Lundius Professor Upsalensis.

Tempore Tarquinii Superbi olim supererant & peculiari custodiâ conservabantur tunc vetusta Sibyllina Carmina Latina. Hæc autem & alia Ethnicorum Oracula longè ante Christi tempora sponte conciderunt, ut notat Strabo: nam meliore luce subortâ & fraude detectâ, ea omnia cessarunt & siluerunt. Et eadem de causâ sic etiam hodiè (ut spero,) cessabunt ab Obsopæ & Patritio edita illa ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ seu ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΛΟΓΙΑ pseudoracula pessimè conficta carmine Græco. In his memorantur Μοῦσας, & Διῶας, & Τριῶας, & deinde Πατὴρ, & Νῆς, cum ejusmodi aliis, quæ planè Christianitatem & novitatem olent, uti & faciunt moderna illa quæ circumferuntur Sibyllina Græca planè ex S. Bibliis extracta & collecta. Cum itaque genuina Zoroastris Præcepta seu Effata hætenus sub

Perfissi

P R Æ F A T I O.

Perfissi involucro latentia, jam luce donentur, quid valent dicta illa Spuria? Certè res in hac parte censebitur ita se habere perinde ac haberi solet de re quavis viliori comparatâ cum pretiosiore: ad quam alludentes Persæ solent dicere, در بازار جوهریان شبہ جوی دیاری In Gemmariorum foro Gagates ne granum hordeaceum valet. En itaque genuina ejus Præcepta (nisi cum aliis loquendo, Oracula vocare mavis,) eruta è Magorum Libro ساد در SAD-DER, cujus Autor seu Collector fuit Melicshâhi filius, nobis itaque Melicshahides dictus. At pro ملکشاہ Melicshâh, aliud Exemplar factâ metathesi legit شاه ملک Shâh-meliki filius. Certè dolendum est quod iste Autor proprium suum Nomen à nobis celaverit.

Iste Liber est Codex Præceptorum seu Canonum Ecclesiæ Magorum è Zoroastris Operibus collectus: & quicquid ibi reperitur, est illis æquè authenticum ac nobis est quidvis in nostræ Ecclesiæ Canonibus aut S. Bibliis repertum. In eo est bonorum ac malorum farrago: sc. multa valde bona & pia, & alia valde superstitiosa & mere nugæ: omnia simul (benigne Lector) bona cum malis accipe, & æqui bonique consule. Uncis inclusa in charactere Romano, non sunt in Textu Persico, sed à nobis adduntur vel explicationis ergo vel aliâ de causâ. Et quamvis reddiderim profâ, omnia in illo Libro (utpote non à Zor. sed à moderniore autore scripto,) 200 abhinc annis condiebantur viliori carmine Persico, quale solebat esse illud Monachorum in Angliâ aut hodiè les Ballades. Et quidem suis Interpretibus negotium plus quàm ordinarium facessere solent tales vulgares Versificatores: qui dum Metrum & Rythmum prosequuntur, bonum sensum aliquando amittunt; & ad complendum dictum Metrum vel Rythmum, sæpè sine aliâ necessitate addunt multa superflua verba, quæ plerumque omisi. Et ut alicubi Pleonasmis, alibi Defectibus laboratur, omittendo verba ad sensum necessaria, quia metro aut rythmo non favebant. Tales Poetæ etiam sæpius coguntur adhibere frequentiorum vocum metathesin & numerorum enallagen, misera malorum Poetarum confugia incommodum reddentia sensum, qui aliàs esset magis rotundus & minùs interruptus videretur. Ideoque venia indulgenda est Interpreti, dum talia Interpretationem minùs gratam efficiunt: cum è contra, elegans & genuina poësis omnia reddidisset gratiora. Si autem quisquiliis excutiendo, tandem invenimus Gemmas, debemus abire contenti: & insuper Poetæ ignoscere, quamvis non fuerit in suo genere Coryphæus; cum omnia satis ad captum indocti vulgi (pro quo hæc scripsit) expresserit, idque carmine

P R Æ F A T I O.

carmine quod eis gratius & jucundius habebatur. Is enim (ut alibi monuimus) magis Religiosus quam Poeta fuit: & quantumvis aliarum rerum rudis, tamen in Zoroastris Libris peritissimus & doctissimus.

In isto Melicshahidis Libro aliquando invenies eadem Præcepta in variis Portis seu Capitibus repetita & inculcata. Nescio an id ex zelo factum, quasi digna essent quæ repeterentur; vel an aliàs, quia ille Autor in Extractum suum ex Zoroastris libris faciendo, repererat eadem Præcepta in variis locis repetita, unde Melicshahidi in suo Compendio eadem quoque inculcare visum fuerit. Mihi autem tale quidvis potius videtur inter ejus παροξυσμῶν numerandum, & ut ejus ἀναγκαστὴν habendum. Et sic certè est quod in pronuntiando Supplicium contra Peccata, id facit quasi omnia peccata essent reatu equalia & paria. Nam cum unum tantum (sive peccatum sive supplicium) posset esse omnium maximum, ille statuit ferè quodvis peccatum esse omnium maximum & pro eo supplicium maximum, scil. pro eis ferè omnibus (sive maximis sive minimis) decernit supplicium æquale, Gehennam & damnationem æternam.

Sinicus Character vocis Chā (quem nobis dare omisit Chinesis noster,) à D. Mullero in Lib. de Chataiā p. 41 sic datur ἤ. Sed cum ejus autoritas in hac parte sit dubia aut potius nulla, inter authentica Sinica Astronomica Tab. V, visum est hujus Characteris locum vacuum relinquere, potius quàm incertum pro certo Lectori obtrudere. Mulleri enim sublesta fides tam alibi quàm in eodem loco cernitur: scil. cum non sciret verum Characterem vocis Fengh, pro illo substituit char. vocis Fungh prorsus diversum & significatione contrarium. Ideoque ex Chinesis nostri autoritate utrumque in suis locis dedimus, conferendi causā.

Infra in hoc Opere p. 385. ex Libro Mu'gijizāt Phārsi memoratur, apud Persas olim fuisse 10 viros præ cæteris in toto Orbe Exceílentes, quorum 6us fuit Gjamasp. Sed quia Curiosus fortè non sit ingratum scire quoniam etiam reliqui fuerint, en (ex eodem Libro in ipsissimis illius autoris verbis) horum primus fuit Persarum Monarcha فریدون Phridūn totius Orbis Rex, qui universum Mundum justitiā & æquitate reparavit, postquam à Dahhāko vastatus fuerat. 2. Secundus fuit Alexander filius Darāi filii Darāi, Rex maximus & sapientissimus, Aristotelis Discipulus, qui Indos & Chineses subjugavit, & obiit 32 annos natus. [Heic notanda sunt quædam Autoris istius ἀντιστοιχίαι: nam Alexander non transiit ultra Gangem, & multò minùs ad Chinam, quam nunquam vidit. Nec fuit Darii filius, quamvis Persæ pro suo Honore id asserant & credant. Darius quidem obtulit filiam suam Alexandro in uxorem: sed recusavit

P R Æ F A T I O.

recusavit eam, aliàs is fuisset Darii gener.] 3. Tertius fuit optimus Rex انوشیروان Anushirravān filius Kobād, --qui ob Justitiam aded inclutus fuit, ut Mohammed in Corano de se notaverit انا ولدت في زمان الملك العادل Ego natus fui tempore Regis Justissimi, quo Epitheto iste Rex sine alio nomine fuit notissimus & celeberrimus. Is fuit tam Justus, ut apud ostium suum posuerit Cistam pro Gravaminum رقباع Schedulis, & ibidem appenderit Tintinnabulum ut gravati illud pulsare possent: quod tamen septennio vix pulsatum fuit, &c. 4. Quartus fuit Behrām filius Yezdegerd, vulgò dictus بهرام گور Behrām-Ghūr, qui (præter alias Dotes,) in jaculando parēem non habuit: aded ut dum Grex damarum illum pertransiret, puellæ quam secum habuit dixerit, Quā parte vis ut talem damam feriam? Puella dixit, Ejus ungulam ejusdem auri affige. Unde Behrām accipiens Balistam, globulo percussit aurem damæ: quæ itaque levavit pedem ut aurem scaberet. Et tum statim Rex sagittam jaciens, ungulam affixit auri. 5. Quintus fuit Rustem filius Zāl, tantus Heros & Eques ut talis alter Equi dorsum nunquam conscenderit. Hoc ei peculiare fuit, ut si secum habuerit mille Equites, & [bis] mille fuerint contra eum, illos bis millenos Rustem fuderit. Et, si fortè cum aliquo de fortitudine contendebat, eundem lanceā ab Equo dejiciebat. [Hujus & Alexandri Statuæ marmoreæ ut Equitantes (dignæ quæ accuratè delineentur,) hodie tribus milliaribus ab Istachr versus occasum cernuntur in colle inde dicto رستم گاه Punctum Rustemi.] 6. Sextus fuit Gjamasp, Vezīr seu Consiliarius Regis Gushtasp, ob prophetias & rem Astronomicam atque Astrologicam celebris, de quo suo loco dictum est. 7. Septimus fuit بزرگمهر Buzurgjūmhur, Vezīr seu Consiliarius dicti Regis Anushirravān. Is summā sapientiā suā fuit celeberrimus: & invento ab Indis Shaliludio, ille eis Nerdiludium reposuit. [De eo itaque & de Anushirravān fusè diximus in nostro Libro de Ludis Orientalibus, edito 1693, 8vo.] 8. Octavus fuit nomine باربد Bārbud, qui erat Archimusicus Persici Regis Cosrav-Pervīz: eique in illā facultate tunc par non fuit in toto Mundo. Ajunt quod quando ei erat animus aliquod negotium Cosroi offerre, nec daretur opportunitas, ille tunc suum باربد Bārbud seu Barbiton pulsabat; & quoque rem carmine complectens, eidem carmini آواری aliquem tonum [at tunc] componebat; & postea tale Canticum instrumento suo ludendo

do sub auditu Cosrois, tum Regi innotuit eum adesse: & hoc modo apud Regem negotia sua peragebat. 9. Nonus fuit *صانع شبدیز* Factor (*quisquis fuerit*) *شبدیز* Shabdîz, qui Equus pulcherrimus, cui plures facultates peculiares erant: adeo ut Cosroës moriturus iussit ut in latere montis *پستون* Pistûn fieret porticus lapideus, in cuius medio collocaretur Figura huius Equi, & super dorso ejus sedens Cosroës *رزر* loricâ indutus. Hujus artificium adeo pulchrum erat, ut sint qui dicant eam figuram fuisse opus dæmonum, cum homines tale quid fecisse nequiverint. Hujus statuæ *دورق* congruitas seu concinnitas dicitur fuisse talis, ut Clavi planè comparerent: & in figuræ sculpturâ, ubi oportet ut sit nigrum, ibi est nigrum; & ubi album, ibi album; & ubi rubrum, ibi est rubrum: & hinc est quod homines dixerint illud opus non fuisse mortalium, sed dæmonum. [*Hactenus Liber Mu'gj. At inquit Ali Birgjendi, mons Pistûn est in regione شمرستان* montanâ, (seu ut *Lex. Geogr. dicit, in Irâc-agjam, i. e. Hyrcaniâ seu Parthiâ;*) & ad ejus cacumen ascendi nequit. Deinde addit, In dorso montis est spelunca, in quâ est fons aquæ: & ibidem sunt statuæ *خسرو و شبدیز* Cosrav & Shîrîn, seu Cosrois & Dulcibellæ, ut exponi possit, figurâ humanâ.] 10. Decimus fuit *فرهاد* Pherhâd, qui fecit *قصر شبدیز* Casr Shîrîn, seu Palatium pro Shîrîn Amasiâ suâ: & is fuit qui conatus est aperire dictum montem Pistûn, & partem ejus abscidit. Sunt qui asserunt ipsius fuisse Artificium seu Fabrefactionem *شبدیز* Shabdîz: & quia is fuit Amasius *شهر* Shîrîn, igitur fecit Statuam illius tantâ pulchritudine, ut sint qui dicant quendam hanc Statuam videndo, dementatum fuisse: idèoque hoc tempore nasum ejus fregerunt, ne aliquis in posterum dementaretur. [*Hactenus ex Libro Mu'gj. Sed ego sanè subdubito, annon (in lib. Mu'gj) Casr Shîrîn sit mendum, pro eo quod infra ex Ali Birgjendio legitur Cosrav Shîrîn? & annon id quod dicitur de Amasiâ *شبدیز* Pherhâd, potius spectet ad Shîrîn quæ Amasia Cosrois, qui aperiri jussit latus montis Pistûn, quod à Pherhâd mechanico præcipi non potuit. Cum itaque Factor Equi Shabdîz sit aliquis innominatus, & Pherhâd habeatur tam Factor Equi Shabdîz quàm etiam statuarum Cosrav & Shîrîn, hac inquam ratione (si ita sit,) tum dicti Viri Excellentes erant numero tantum Novem. Et Pherhâd erat Sculptor insignissimus qui parem non habuit.*

Exsupradictis videmus unde sit Barbiton, seu ut in Glossâ melius legitur Barbutum. Mittantur ergo nugatoriæ illæ derivationes quæ apud Martinium in Lexico Philologico leguntur, ut & fabulosum illud Callimachi

machi, qui in Epigrammate quodam Barbiti inventionem tribuit Melpomenæ Musarum quartæ, Μελπομένη ὀνητοῖσι μελίφρονι Βάρβιτον εὖρε. Quod autem suprâ rectè Persicè vocatur باربد Bârbud, Arabes & Turcæ illud vocabulum usurpantes, id scribunt دربط Bârbut, & subinde sonant Bârbet. Hoc hodiè apud Arabes habetur Testudo quædam vilior 6 chordarum: fortè tale quod apud nos vulgè dicitur Bandôra, quæ est Pandura tenuior seu minùs crassa cui 6 aut 7 chordarum ænearum paria unisona. D. Meninskius Bârbet Italicè vocat Colascione, Polonicè Kopza, i. q. Turcicum كوپز Kopûz, & Arabicum عود Oûd, & Persicum شهلادا Sheshlâda, seu ut Turcæ sonant شهلدا Tchélhda. Si rectè memini, in Babiludis exemplari Cantabrigiensi, Oud aliàs calamo (ut apud Syros) depingitur in triquetrà formâ ut Cithara. Adèd incerta est tam veterum quàm recentiorum res musica. Sed ad Defensionem properandum est: nam secundum quosdam, benè faciendi studium nil juvat, si in paucis aliquibus instrumentis subinde erretur, quod evitasse plusquam humanum est.

*Celeberrimus ille Camûsi Autor Phiruzabadius pro grandi suo Opere apologiam attexens, in suâ Præfatione addit, *فانسان محل النسيان* و ان ارل ناس ارل الناس Homo est locus oblivionis, cum sanè primus Obliviscens fuit primus Homo. Cum itaque humanum sit oblivisci & errare, humanum quoque esse debet errantibus & obliviscentibus ignoscere. Doctissimus Shahristanius in Opere suo de Religionibus Orientalium & opinionibus Philosophorum Græcorum, *Librum suum (candidi Lectoris judicio submittens) sic claudit, *هنا ما وجدته من مقالات اهل العلم وثقله علي ما وجدته فمن صادق فيه خلل في النقل فاصححه اصحاح***

Hoc est quod inveni in Scriptis virorum doctorum, illudque [ex eis] transtuli secundum id quod inveni. Quicumque in eo offenderit aliquem in Translatione defectum, cumque emendaverit, sanè Deus Opt. Max. ipsius conditionem emendare, & in illius Dictis & Factis hiantes rimas explere dignetur. Quod quidem tam ipsius Dictum quàm illius Votum, jam meum esse volo voveoque. Nos enim non sumus à communi mortalium fato exempti: nam quoad præsens Opus, sumus satis consciî imperfectionum ejus, præ eo quod optaveramus: pro quibus itaque defectibus, benigni Lectoris veniam & ignoscentiam petimus; precantes ut si fortè quædam in eo bona & utilia sint, ea malis & inutilibus præponderare & pro eis compensare censeantur.

PRÆFATIO.

Sunt autem alius generis Lectores & Censores, quibus placere nec datur, nec à nobis studetur; qui aliorum quosvis lapsus aut defectus censoriâ virgulâ notando, eosdem quantum possunt publicè exponere & propagare student. Si offendunt aliquam incautam Phrasin quæ à currente calamo fortè exciderit, aut alium aliquem vel Typographi vel Autoris defectum inter Paroramata numerandum, de eo statim triumphos agunt tanquam de repertis aliquibus Theauris absconditis aut reportatis spoliis. Pro tali delicto (illis iudicibus) nulla est compensatio: si mille utilia & mille Thesauros eis aperueris, non satisfacit, sed talis dictus defectus his omnibus præponderat. Isti sue sortis immemores, nodum in scirpo querere satagunt, & gloriolam sibi aucupantur aliena opera sugillando; quosvis Libros rimantes, non ut aliquid boni inde capiant, sed ut mendas carpant. Orientales populi credunt se habere Averruncum seu Amuletum contra maligni oculi aspectum, quem چشم زخم Zâchmi Tcheslm, ictum seu fascinum oculi vocant Persæ. Utinam & nos haberemus ejusmodi Amuletum contra tales nostri laboris Inspectores, qui dum post salices latent, alios pro libitu vellicare & pungere non dubitant. Contra hujusmodi homines (sumptâ similitudine ab Apibus,) præcavet & sententiam suam vibrat celeberrimus Persa,

زنبور درشت و بی مروت را گوی
Aspera & incivili dicas Api,

باري چو عسل دهي دهي ديشل مروت
Quando mel non facis, pungere quoque desinas.

Isti itaque amici monendi sunt, ut vel à censuris & dictis abstergeant, vel edant sua: aliis enim de eis non erimus multum solliciti. Nam solis Bonis & Probis placuisse sufficit. Vale.

I N D E X

S C U L P T U R A R U M.

- I. **E**X Gemmarum sculpturis vatii Iconismi mihrae seu Solis in Tauro secundum mithriaco; cum adjunctis Symbolicis: quales passim in marmoribus Romæ videntur. Horum autem tres ex D. Gronovio desumimus, & unum ex L. Augustino. *Ad pag. 113.*
- II. Sol in Tauro sec. vulgus in Oriente, ex nummis Mogulenibus. Item, Sagittarius Persicus genuflexus (307, 528,) seu Darius jaculans, prout in nummo Davico apud D. Spanhemium cernitur. Item, (ex vet. nummo æneo in Bibl. Bodl.) Caput Togrulbeghi (211,) prout Arabibus & Persis sonatur, vel aliàs simpliciter Togrul vel Togrul, Græcis Tangrolipix seu Strangolipes, Turcis & Tataris Tongrulbegh seu potius Dongrulbegh, vel simpliciter Tongrul seu Dongrul appellatur, falconem significans: tot modis pronuntiatur. *Ad pag. 115.*
- III. Effigies Aglibaal & Malachbaal, qui Phœnicum & Palmyrenorum deitates, unâ cum Sole idæus, ex D. Sponio. Addito etiam Sole sub formâ Coni culto, (qui Môdpō seu ignitum saxum dicebatur,) atque sub formâ Disci qui erat Sol longurioni impositus. *Ad pag. 116.*
- IV. Variæ sculpturæ Vestæ ex nummis Romanis desumptæ. *Ad pag. 145.*
- V. Chinenia Astronomica in amplâ Tabulâ exhibente Sinica nomina ad Annam Sinico-Tataricam spectantia; cum aliis itidem Astronomicis, quæ omnia nobis accuratè scripta reliquit Amicus noster D. Michael Shin Fo-ungli natus Chinenis. *Ad pag. 219.*
- VI. Antiquus Rex Persicus Deum adorans stans coram Sole & Igne, cujus Anima nube involuta (Incensula seu Reguli formâ) quali ad cœlum ascensura cernitur: ex numero ejusmodi veterum Regum qui sunt in Mausoleo Persopolitano ad Orientem 75 Isthadr. Quin & apud Chilmânâr est unus Rex (quali ad Deum orans coram dictis Emblematis sacris, cum animâ etiam supernè avolante,) genubus innixus, & simul applicatis manibus sursum elevatis ad cœlum aspiciens & anhelans: eum autem non dedimus. Cyrus Pasargadis: alii alibi sepulti. Recentiorum Regum Mausoleum est apud Ardabil urbem sacram. *Ad pag. 305.*
- VII. Dodo avis. Et officinarum Ben (p. 508) tam album quàm rubrum. Item, ramusculus arboris Cherzchre (335) ex D. Thevenoto. *Ad pag. 312.*
- VIII. Veterum Persarum seu Magorum Templum ignis, exeunte per Acroteria (vulgò lat. Cupolas) fumo; ubi ignis in mediano Sacello seu Septo immensus servatur à Solaribus radiis, quos per fenestellas in illum splenduisse nefas. Ex autorum descriptionibus. *Ad pag. 354.*
- IX. Magorum Sacerdos ministrans seu officium precum ex libro Zendavestâ recitans, 75 Sûdra indutus & Cingulo quadrimodi cinctus, Virgarum fasciculum manu tenens: atqui (ne deformaretur figura,) relicto ore detecto, quod inter ministrandum velari debuerat. Ex Autorum descriptionibus. *Ad pag. 369.*
- X. Phraates seu Phraortes Parthorum Rex qui Magos ad Dominum & Salvatorem nostrum CHRISTUM agnoscendum & adorandum legavit: unâ cum milite Parthico & corona Parthica. Ex veteribus nummis. *Ad pag. 379.*
- XI. Signi cœlestis Geminorum (ex nostrâ sententiâ) tria paria, sc. pecorum Gemelli vin lini, pecudum Gemelli agnini, atque hadini, ut utrum horum mavis accipias, & in emendatiorem Globum inferas. *Ad pag. 390.*
- XII. Ex mythologiâ, ad rem illustrandum datur (hodiernâ figurâ veterum analogiam æmulante) Persica seu Chaldaica Virgo spicilega, à symbolo vulgò synecdochicè nominata Chaldaicis ܝܕܘܢܐ, i. e. Spica, Persis Sîmbula, Græcis ̐ν̐ξ̐ς, unde corruptum nomen dederunt Albimafaris scribæ. *Ad pag. 392.*
- XIII. Magorum Conditiorie duo. Item (333) Focile brachii cum Focili arundineo collatum. *Ad pag. 407.*
- XIV. Inscriptiones Persopolitane & Palmyrene inter se & cum variis aliis Linguis collata, atque cumi

Alphabets naturalis in MS. Arab. reperto, & cum eo *Magiorum* quod *scriptura* diaboli vulgò audit, ex MS. Persico. Ex his novum aliquid statuitur, & omnibus hæcenus factis conjecturis occurritur. *Ad pag. 517.*

XV. Specimen bene exaratae scripturae *Tatarorum Mogulensium* supra murum Chiensem, qui hodiè Chinam regunt. *Ad pag. 521.*

XVI. Specimen Scripturae *Mendeorum* seu *Nabateorum* qui (veterum Assyriorum soboles) Chaldaeam hodiè incolunt; *Lingua & Alphabets* Syriacis, sed valdè corruptis utentes. *Ad pag. 521.*

XVII. Specimen nitidae scripturae *Tatarorum de Boutan*, sc. tale diploma quod vocari solet *in Passport* seu *Salvamentis littere*, subscripta *Sigillo* atramentario continente nomen Principis dictorum Tatarorum literis majusculis, quod visu rariis. *Inter pag. 521 & 522.*

XVIII. Specimen ex initio eleganter scripti Libri *Tatarorum* *Kata & Oighlar*, (vulgo *Chata* seu *Chind & Jougour*) qui in Globis nostris ponuntur Sinis proximi, quâ parte ab Arctozephyro statuitur. Hujus etiam principium exhibet majusculas horum Tatarorum literas. *Ad pag. 522.*

Pro Bibliopecto.

Notandum est, quod quoties in eadem Laminâ apparent duæ Sculpturae punctorum lineâ distinctæ ad diversas paginas spectantes, tales Sculpturae à Bibliopecto sunt dividendæ ut suis locis inferantur, sc. numerum in superiori cujusvis Tabulae angulo notatum. Tales sunt omnes duplices Tabulae, exceptis XVI & XVIII.

For the Book-binder.

When two Sculptures are upon the same plate, divided by a line of points, the Book-binder must cut them asunder, and put them to their respective pages or places noted at the upper corners of the Plates. And such are all the double Plates except XVI and XVIII.

MONITIO AD LECTOREM.

MOX sequentur omnium *Capitulum Contenta* seu *Argumenta*, eaque plerumque justo breviora: ne aliis singularum rerum Recapitulatione in nimiam molem excrecente & tumefcente, hoc modo ex isto Libro alius Libellus exurgeret, quod in tantâ Subscriptionum deficientia erat incommodum. Sed hoc fortè parùm referat, cum haud multos in nudis *Argumentis* (tanquam in limine) diu immorari, sed potius in ipsam Domum ingredi velle, speretur. Singularum etiam *Capitulum Errata* (ut sunt in promptu à legente corrigenda vel saltem memoranda,) notantur in dictis *Argumentis*; ubi quoque omnia *Romano* charactere uncis inclusa, vel pro *Emendationibus* vel pro *Additionibus* habenda sunt. Lectorem itaque obnixè rogamus, ut prius quàm alicujus Capituli Lectionem aggrediatur, omnia ibidem *Errata* calamo corrigere velit; ne fortè talia incorrecta *monstra* legentem interumpant & impediunt, quò minùs alicubi sensum ab autore designatum verè ne ejusdem loci scopum attingat.

[In *Præf.* p. 1. 11, post *Medorum*, adde, & *Parthorum*. p. 5. 4, post *Creationi*, adde, & *Ignem Sacro* in *Templis*.]

C A P. I.

Persarum distinctio in Veteres & Moderniores. Genui modernior an simplex, vel ex quibus aliis constata & composita? Persarum & Medorum nomen (quia ambo olim sub eodem Imperio) apud Historicos sepe promiscuè & indistinctè usurpant. [Exempla videas tam apud Briffonem & alios, quam apud Rualdum in Animadversione Iâ ad Plut. in calce tomi primi Operum Plutarchi.] Religionis Persarum status triplex. An veteres ab initio habuerint veri Dei notionem, & eandem semper retinuerint? An fuerint Sabaitæ seu Sabii? Religionem suam quatenus Dei Unitatem agnoscerent, acceptam referunt Abrahamo. Cultus divinus datus soli Deo, at Mithræ & Igni cultus civilis: contrarium affirmantes salutarum. An veter. Sacerdotum eorum ad hoc responsum. Mithra ab eis nunquam vocatus Deus, nisi nec Ignis: nec necessarium petitiones eis nunquam exhibita. Qualia Sacra his sunt. Judaeorum sententia de Prostratione, &c. Qualis Ritus à Judæis acceperint, aut in quibus cum eis convenerint. Nam Zoroastres non fuit ignis. Veteris Test. nec à Judaeorum conversatione alienus. Zoroastres in Religione Reformator, & in eadem Legislator, ut ante eum fuit Potodekelhangh, & post eum Erdavirâph. Veterum Persarum vestigia in Deum fides & antiquissima Ecclesia (quod de nullâ aliâ, exceptâ Judaicâ, dici potest,) semè ab ipso Divino à Shemo & primis Patriarchis post-diluvianis derivata, huc usque continuatur. Et, etiam si Sabaitæ & Pyrolatriæ (non autem Pyrolatriæ) nugis miscuerint, ii tamen devoti cultores Dei semper fuerunt; quatenus à Mohammedanis & aliis calumniis passi fuerint. Qualis color in vestibus & rebus aliis ab eis estimatur. Veteres Persæ valdè pii & boni homines. Ubi locorum habitant, & quomodo ab aliis habit. Quo tempore Persarum Imperium dissolutum fuit & finitum, & migratio facta in Indiam. Pleraque in hoc Opere ex genitricis eorum Monumentis extracta sunt, & sc. eorum tunc tenore dicta. Zoroastres Opera nonnulla Europæis perspecta: ea quantivis pretii redimenda: qualis doctrina in genere ex eis expectanda. Ad Zoroastrianos Libros ex Oriente comparandum præparatoria biennalis opera necessarii sumptibus acceleranda, ut possit Zoroastrianorum editio sequatur; ne ex nimia tardatione, talis vel comparandi vel elendi occasio prorsus intercida. Qualis sit Magismus orthodoxus, & qualis hæreticus. Quot sint in eo Sectæ, & quot in Christianismo, & quot in Mohammedismo. Quid de his & de illis sentiendum. Liber S A D - D E R est Breviarium seu Compendium ex Zoroastriis Libris Theologicis à docto quodam Sacerdote olim in usum vulgi extractum. [p. 4. lin. 12 & 32, pro Pyrolatria, lege Pyrodulia. p. 3. 24, Sabaitica. p. 14. 16, pro quin, lege quò minùs.]

C A P. II.

Veteris Religionis Persicæ nomen: & quomodo suam esse eam Abrahami iactant. Quâ occasione datur nova: Vita Abrahami Historia: ubi de verâ ejus Religione disquisitio, & Persicæ Religionis cum ea collatio. Persicæ Religionis Liber à Zor. conscriptus, vocatur Sohi Ibrahim, i. e. Codex Abrahami, quia Zoroastres Religionem Abrahami tradidit Persæ. Abrahami per totum Orbem fama apud Paganos. Quot Gentes se ab eo derivarunt, cum ut Patrum sibi adserverunt, & se illius Religionem habere prætendunt. Quam variè & male apud eos interpretatum fuit ejus exemplum in offerendo Isaacum. Nominis Abrahami formulæ diminutivæ apud Arabes. Is fuit Sacerdos, atque Propheta, & ab omnibus se credunt. Magnus Princeps fuit, & à Persis aliquando vocatus Rex. Quomodo in Authentico Turcico Catholico Turcicè conscripto, dicitur

CAPITUM CONTENTA SEU ARGUMENTA.

docetur quid post mortem respondendum sit de Religione Abrahami. Tabulosum apud Arabes quid Abraham extruxerit Caabam, &c. Quale fuit Terachi nomen Edmictum apud Orientales. Ejuſdem nominis occasione agitur de Mattio mense & de initio Anni apud veteres: ubi Chaldaica quaedam nomina explicantur, novæ dicit ab Oriente derivari. Abrahami nativitas, quo anno. Abraham natus in Cûtha; vixit tempore Nini, qui Nimrod, cuius male parva haud diu duravit. Res Chronologica tractatur, juse. Nini Successores. Belus fuit Cûthi, in Babyloniæ dialecto dictus Cûth, ex Orientalium se. tenui. Cûthi & Cûthitarum Seder, ex Arabum & Persarum Historiis. Urit tantum Cûth in S. Bibliis. Cûth nunquam notat Aethiopiam: ac cū sic exponatur in Greco; quod fecit ut alius Cûth à quibusdam excogitatur & supponatur, sed sine fundam. Loc. Biblicus de egressione Nimrodi in Auyriam, exponitur juse: & quot turbes is extruxerit. Non Zoroastres, sed Oxyartes fuit Bactria Rex. Quale fuit nomen Oxyartes: inde alia quaedam Persica nomina Biblica licet sanarentur. Quandiu Abr. mansit in Haran. Harani fratris Abrahami mors, qualis. Abrahami transitus in Canaan. Abrahami bellum cum Chedorlaomer Persarum & vicinarum gentium Monarchâ. Idololatria tempore Eber inchoata, & eadem stabilita tempore Sarugh. Exponitur quales fuerint Bonè Eber. An lingua Hebraica ab Eber, vel ab Ibrî, prolux: ubi de Eberi sede & Religione. Multis exponitur & restituitur locus Biblicus depravatus Num. xxiv. 24, de Eber & de navibus Chitum. Abr. in Edmictino natus: quo modo, & quo ætatis anno conversus, ex Orientalium traditione. Abrahami contentio cum Idololatriis: ejusque Incarceratio per aliquot annos, ex Textu Talmudic. De urbe Ur seu Urchoë, ubi vixit Abraham: & de cognomine urbe Urhoi, ubi etiam diversatus est Abraham. De Chesed & Chalsais, inter quos non fuit Abraham: id in S. Bibliis proleptice dictum. Qualia habuit Abraham apud Persas veteres nomina antiquissima. De Saræ nomine Edmictico. De morte Abrahami & Saræ. [p. 42. 4, post Assyria & Alhur, adde, Sic Cedrenus paginâ 16., Aorip, ap' & Aoripios. p. 45. 17, pro ex Rhœi frater, lege, (Rheæ frater), & consule Cedrenum in dictâ pag. 16. Et mox post Aorip, adde ex Cedrenio, Βαὰδ ἐν τῇ πόλει, δ' ἱπποδρόμου "Απὸς πολέμου 916. p. 76. 3, moratus. p. 76. 26, post ignoti, adde, At ut aliqui Arabum volunt eum tetendisse nimis australiter per Meccam, sic alii eorum nimis borealiter per Haleb quæ Aleppo: sic Ibn AlMallâ Halebentis, qui dicit Haleb fuisse ex locis ad quæ peregrinatus est Abraham, qui ibi aliquandiu substitit post discessum suum ab Haran. Prologus!]

C A P. III.

Disquirunt quenam qualisque fuerit veterum Persarum Religio, & quatenus cum eâ Abrahami olim convenerit vel hodie conveniat: ubi etiam de Persarum & aliorum Sabaismo. [p. 83. 4, pro omnia, lege omni. p. 99. 20, ea quæ dicuntur de Artaxerxis cultu Veneris, conferantur cum pag. 335. Et deinde p. 99. 44, pro in Praefatione, lege in Appendice.]

C A P. IV.

Mithræ apud Persas cultum non esse adorationem divinam, non obstantibus eis quæ Græci & Latini & alii in hujus contrarium dixerunt. Persarum Sacerdotes id expresse negant, affirmantes se solum Deum adorare. De Mithræ antro, &c. [p. 107. 33 & 35, lege Aureliani & Aurelianus. p. 117. 2, pro Aurelio, lege Marcino.]

C A P. V.

Peculiare Caput (per modum digressionis) in quo stricte agitur de sequioribus Sabais seu Sabiis, sc. de Sabaismo & Idololatriâ Gentilium nationum quæ sub influentiis Planetarum formabant Imagines adorandas, unde orum habuit Idololatria, nū & à magnatum Statuis; ut Lectori innotescat inter utrumque Sabiorum genus differentia. Ubi de ratione de nominationis dierum Septimane.

C A P. VI.

De Persarum custodia Aquæ, simul & Ignis, cum variis Observationibus.

C A P. VII.

De Vestâ Romanorum & Græcorum. [Ejus Templum fuit tantum unum: nam id quod Horatius in plurali legit Templaque Vestæ, est solius metri causâ. p. 143. 38, post impeditur, adde, Suffibulum à quibusdam perperam accipitur pro Vestalium dictâ Stola seu Pallâ ab humeris retrorsum dependente

CAPITUM CONTENTA SEU ARGUMENTA.

dente, & antè sub gutture confibulato. Sic Lexicographi. Sed ut à Thura sit Thuribulum, sic dicendum est quod à Suffis seu Suffimdo sit Suffibulum. Et hoc sensu accipitur ab iis qui de nummis scribunt, qui Vestalem describunt cum Suffibulo seu Paterâ libatoriâ, hoc modo exponendo quid sibi velint per Suffibulum. p. 145. 1, pro quod, lege quo. p. 145. 6, post est, adde, Vitulos creandi Ritus nondum vidimus in nummis. Sed frequentior usus erat Libatio. Et quidem]

C A P. VIII.

De Vestâ Persarum, seu de Ignis custodia apud Sacerdotes Magos. De antiquis Pyreis ante Zoroastrem. Et Manujahri Regis Oratio pia, &c. [p. 155. 19, oimittatur. p. 159. 27, Vestigiator. p. 160. 23, 24, pro Virtutem & excellentiam, lege virtus & excellentia; in paucis exemplaribus.]

C A P. IX.

Persarum primitiva Principia duo, unum æternum, alterum creation; cum utriusque nominibus. Hæc Zerdusht vocavit Lucem & Tenebras, intelligendo Deum & Diabolum. Opiniones de Deo. Creatio Mundi in 6 Temporibus, cum eorum nominibus & descriptionibus. Solemnis eorumdem observatio stricte Persis injuncta, in memoriam Operum Dei.

C A P. X.

Quid Persæ credunt de humani generis Origine, & de Diluvio, & de quibusdam aliis rebus antiquis. De siliis Paradisi terrestribus. De Mose & de Salomone. Persarum Religio in multis convenit cum Judaicâ, & magnâ ex parte ab eâ fuit desumpta. [p. 173. Ex imaginariis locis Beatitudinis, est Ghangh-dîr, & Ghangherd, & Irân-Vîg: sed ubi situm habeat hic ultimus, nondum explicatum vidi. Quarendum ergo an sit Dumâvand mons in Irân seu Persiâ; vel aliâs, aliquis locus sub Aequatore? cū Irân-vîg sit Irân beata seu beatitudinis.]

C A P. XI.

Nomina & Attribute Dei apud veteres Persas, scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

C A P. XII.

Nomina & Epitheta Angelorum, scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

C A P. XIII.

Nomina & Epitheta Diabolî, scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

C A P. XIV.

De veterum Persarum Anno & Epochis variis, cum Mensium & Dierum nominibus scripturâ veteri. [p. 189. 23, pro 651, lege 652. p. 190. 16, lege Epochâ.]

C A P. XV.

Mensium ordo antiquissimus ab initio Martii, scripturâ veteri. Menses Gjelaiei. Perso-Medici menses Dies, cum & Appendicibus scripturâ recentiore; & rursus scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

C A P. XVI.

Menses Melikæi Yazdegerdici, (qui jam primò Europam vident,) cum suis & Appendicibus. [p. 201. 21, lege Hegj. 11, Christi 632: & mox, Hegj. 31, Christi 652.]

C A P. XVII.

De Annis & Epochis in genere: & de Anno Persico in particulari. [p. 203. 10, pro Solarem &c. lege Lunarem esse reputant: nam est lapsus Scribæ Persici. p. 203. 3, Rasad est Observatio coelestis, vel Epocha super eadem fundata, vel Computus talis: ideoque per has voces indifferenter exponitur. p. 203.]

CAPITUM CONTENTA SEU ARGUMENTA..

p. 203. 24, pro E, lege Et. p. 205. 18, pro quærendum est annon, lege planum est quidd ex Scribæ Perlici incuria. p. 207. 31, pro di, lege dictus. p. 211. 2, post fixa, adde, eodem modo acli aliquis Romanorum Anni veteris Menfes distingueret à *Mensibus Julianis*, qui nomine tenus iidem sunt, & tantum litu differunt, mutatis primis in ultimos: excepto quodd fortè *Julius* sit à *Julio Imperatore*, & *Augustus* ab *Imp. Augusto*, qui antea erant *Quintilis* & *Sexilis*.]

CAP. XVIII.

De Anno seu Epochâ τὸ Κατὰ τὴν Οἰκτὴν. [p. 214. 4, pro res, lege live res. p. 214. 9, pro Christ, lege Christi. p. 214. 25, pro Annus, lege Annus. Notandum quodd p. 219, in Tabulâ Chinenli, columnarum ordo (ex numeris discernendus) quem Sculptor perperam inchoavit à sinistra, potius inchoandus fuerat à dextra, uti se habet lectio Sinica in singulis illis columnis ubi duplex Sinicorum characterum series cernitur: sed in eorundem sonis non item. p. 234. 38, post Menfes Lunares, adde, In meo Calendario Sinico, amicus noster Chinenlis adscripsit istos sonos, qui in quibusdam differunt ab iis quos pro D. Golio scripsit D. Martinus, uti apparet in Cyclo Sexageno procedendo à num. 27, & sic deinceps, ubi ista Mensium nomina comparent. p. 216. 9, lege, terminationes inter pronuntiandum apocopare præstat, & voces Sinicas simplices sine illis enuntiare. p. 233. 20, post decimustertius, adde, A supradicto nomine *Shiin*, corruptum est apud Europæos Criticos *Shicun*, seu ut sonant *Shicun*; quodd est pro *Shiin*. Et hoc propter defectum Characterum Turcicorum, quia scriptum videntur Hebræicis seu Chaldaicis: unde & hoc habitum fuit pro nomine Chaldaico *dodecæteridem* Chaldaicam notante. Sed in linguâ Chaldaicâ tale nomen non extat, nec Chaldaei unquam per *dodecæteridem* numerarunt. Est itaque *Shiin* revera *Dodecæteris Sinico-Tatarica*; aliter quam superioris seculi Viri Docti senserunt. Post hæc autem, dictum nomen talem significationem non habet in ulla lingua, sed longe aliter, ut suo loco diximus.]

CAP. XIX.

Explicatio nominum Angelorum singulorum Mensum: ubi de dictorum Angelorum Officiis & Præfectoris. Item de Sabbatis & præcipuis Atagorum Festis & diebus solennioribus. De diebus fastis & infastis, & quidd in singulis agendum aut vitandum. In his omnibus multis eorum religiosi Ritibus & Ceremoniæ explicantur, & veteres Consuetudines illustrantur: ex quibus, qualis fuerit hujus populi genius & indoles elucescit. De Festis Appendicium, & Parentalium, &c. De Gabriele, & Michael, &c. Et de Regionum Angelis. [p. 245. 15, Bilance. p. 248. 17, desinens. p. 251. 5, Autor. p. 253. 13, appositè. p. 253. 25, veterum. p. 257. 31, dele &.]

CAP. XX.

Explicatio nominum reliquorum Angelorum & dierum mensis, qui in præcedentibus omitebantur. [p. 265. 30, post tractare, adde, Hæc extat mendum in exemplari Persico. p. 267. 32, pro G, lege D.]

CAP. XXI.

De veterum Persarum Legislatoribus. De Ecclesiæ primitivæ & orthodoxæ Religionis statu: atque de Hæreticis & eorum Hæresibus ac Sectis; ubi de Manet, Mardek, & aliis. [282. 18, dele de. p. 288. 11, Manuum. p. 289. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, dele has lineas, scil. totam citationem ex Plutarcho.]

CAP. XXII.

Persarum opiniones primitivæ (æque hæcenus continuatæ,) de Religionis suæ Principiis seu Articulis primis, ex Damascio & Plutarcho & Shahrastanio, atque ab Indo-Persis. [p. 291. 7, pro πρὸς ἁπλούς, lege δι' ἁπλούς. p. 295. 15, pro quo, legem quem. p. 298. 37, post corpus, add:, (sc. semen.)]

CAP. XXIII.

Vix Gushaspis seu Darii Hyfaspis breviarium. [Is aliquando apud Herod. simpliciter dicitur Darius, in

CAPITUM CONTENTA SEU ARGUMENTA.

in S. Bibliis *Artaxerxes*. p. 302. 14, pro πατήρ, lege πατήρ. p. 302. 21, post fuit, adde, A Ptolemæo vocatur *Βιδασπης* *Vidaspes*, & à plerisque *Hydaspes*, utrumque malè. p. 302. 24, post versibus, adde, Præter dictum *Bundârî*, est in Bibliothecâ Mertonensi MS. *Shahmâma* Arabicè per *Nesiredin Tusi* usque ad finem Regum Persicorum, complectens quoque *Familiam Osmanicam*. Et talis *Shahnamæ* versio Arab. per *Abulphat Ali* *Ipahanensem* extat in Bibl. Leyd. p. 303. 16, post Rex, adde, Hocque magis obvium quam verum, credidisse videtur *Herodotus* veritatis rationis ignarus: is enim sui Libri p. 225 de isto Rege refert, Simulachrum lapideum statuit hominis Equo insidentis, inscriptis his verbis, *DARIUS HYSTASPIS FILIUS TUM EQUI VIRTUTE* (τὸ ἵππου λίγας ejus nomine id dicente) *TUM OEBARIS EQUISONSIS, PERSARUM REGNUM ADEPTUS EST*. p. 305. 25, post Mohammedani, adde, Hinc (atque aliunde) constat quodd Magi reponant defunctorum Animas in cælo in manibus Angelorum usque ad Resurrectionem. Græci & Curdi & Indi & Seres eas reponunt in Bestiis, credentes Animam varias subire Transmigrationes & poenæ gradus ad depurationem, eamque tandem ad cælum seu eorum Elysium appellere. Hi enim pro improbis locum poenæ temporalis, & pro melioris Elysium parabant æternum. p. 306. 24, post diximus, adde, Dictus Rex (ut mox videbitur) in animo habens Indos subjungere, navigationem eum in finem instituit (ut puto) per Fluvium ab eo itaque denominatum *Hydaspem*, qui (sc. Ptolemæum) ex Imao monte scaturiens, influit in *Zaradrum*, qui mox in *Indum* Plinio dictum *Sandum*, pro *Sind* seu *Sinhus*; unde tota illa regio huic flumini adjacens, vocatur *Sind-Hind* seu *Sindo-India*: nam *Indus* est nomen ab aliis impositum, incolis autem ignotum. Ptolemæus ponit *Indi* fontes ad Longit. 125, *Hydaspis* fontes ad 128, *Gangis* ad 140. At in Globo Cæsiano *Ganges* est circa 120, & in Libro Persico *Mardâlik mamâlik* est circa 107: his ergo nulla fides. At dicente *Herodoto* p. 270, (de quo loco me submonuit Amicus,) *Ille Rex misit Scylaxem & alios ad peruestigandum ubinam Indus in mare insisteret. Et post horum navigationem, Darius Hyfaspes Indos subegit, & eo mari potitus est. Scylax itaque & socii à Caspatyris urbe & à terrâ Passyâ solventes, secundo flumine auroram versus atque orientem Solem navigarunt in mare: & de hinc per ipsius mare Occasum versus, 30 diebus mense tenuerunt eum locum unde Rex Aegyptiorum eos Phænices (ut antea dixi) miserat ad Libyam circumnavigandum. Ille ergo ab Oriente idem fecit quodd Pharo Neco per Phœnicæ: fecerat ab Occidente incipiendo. Caspatyrus (cujus alibi meminit *Herodotus*), Stephano est *Indiæ* urbs Gandarica in litore Scythico. Etsi que Gandara regio borealis in quâ sunt fontes *Indi* & *Hydaspis*, &c. multis gradibus citra fontes *Gangis*. Cùm autem *Herodotus* non expresse dicat per quem fluvium instituta fuerit dicta navigatio, inde exurgit difficultas. Si *Bertii Chartis* Ptolemæicis sit fides, huic navigationi *Ganges* cursu tendens ad *Notapelioten*, melius quadrat quam *Indus* aut *Hydaspes*. Atqui *Ganges* qui effunditur in Sinum *Bengalensem*, parum juvabat ad explorandum ostia *Indi*, nisi per totum continentem *Indiæ* circumtendo redierit occidentalter ad ostia *Indi*: quodd vix credibile, cùm is tunc esset hujus regionis ignarus: id autem fecisse requirebat ut esset harum partium valde gnarus. Præterea si ille occupaverat regionem *Gangeticam*, tunc erat in mediotullio *Indiæ*, nec opus erat ulterioris invasionis: cùm nec *Alexander* ultra *Gangem* unquam processerit. Cùm itaque per *Indum* navigando, & *Indos* subjugando, eo mari potitus est, intelligitur illud mare quodd est ad ostia *Indi*. Is enim *Indos* subjugavit post illam navigationem, non ante eam. Ulterius ergo disquirendum annon potius navigaverit per *Indum* ipsum, aut per *Hydaspem*, qui (ut dictum) in *Zaradrum* qui in *Indum* influit? Huic quidem sententiæ aliquantulum obstat, quodd in dictis *Chartis* (si integra eis fides,) ambo isti Fluvii tendant planè australiter: adeo ut difficile sit statuere quo modo per horum alterum ad orientem Solem navigaverit. Merito autem dubitandum an *Chartæ* rectè horum fluviorum cursum dederint, cùm eorum flexuræ & divertigia sæpiusculè *Ptolemæo* aequè ac nobis ignota fuerint. Nam certissime omnis Fluvius aliquas flexuras habet: *Ptolemæus* autem *Hydaspem* nullas tribuit, nisi quodd ejus Commissionem cum *Zaradro* & *Indo* ponat ad locum ipsis Fontibus occidentaliorem, quodd contra nos facit. Sed per quantum orientalem circuitum prius (quodd pro nobis faceret) illuc forte redierit, non dicitur. Adeo ut quamvis is non notavit, fortassis *Hydaspes* in meridie tandem desinens, antea habuerit tales flexuras quæ per multa milliaria orientaliter tenderent, ut (si per *Hydaspem* navigaverit) ex dicto *Herodoti* loco necessario colligendum & concludendum. Ex hac itaque suppositione, illum innominatum Fluvium per quem navigavit, fuisse *Hydaspem* probabile faciunt sequentia: viz. 1. primò qui *Hydaspes* non est nomen origine *Indicum*, sed plane *Persicum*: unde à *Persis* videtur inditum propter aliquam causam notabilem, utpote quia *Hydaspes* Rex per illum navigaverit ad invadendum *Indos*. 2. Quia apparet quodd iste Fluvius erat navigabilis, cùm *Arrianus* p. 125 dicat *Hydaspem* nullibi angustiorum*

CAPITUM CONTENTA SEU ARGUMENTA.

angustiores esse 20 stadiis. 3. Quia erat commodus ad invadendum Indos, quod comparet ex Strabone, qui asserit Alexandrum Indos invasurum, naves suas construxisse ad Hydaspem. Dicitur itaque Persarum Rex cupidus explorandi ostia Indi, videtur suam navigationem instituisse per istum Fluvium idem ab eo denominatum Hydaspem insurrentem in Zaradrum, qui in Indum, cuius ostia exploranda erant. Et dicta urbs Caspatyrus videtur sita ad ripam Hydaspis in boreali parte Indie, ut ex Stephano & alio Herodoti loco colligitur. Hæc est mea sententia, quam (ut mihi probabilem) modestè propono, nemini autem eam impono, meliori informationi libenter auscultaturus: nam semper volo ut cuique liberum sit iudicium. Iste itaque potentissimus totius orbis Monarcha Phriddino & Alexandro haud impar, suum Imperium dilatavit in ipsam Indiam in Orientem, & (ut vult Herodotus,) in Occidentem fumendo vindictam à Scythis qui antea Persiam 28 annos occupaverant. Et quando iste Rex tandem Indiam possederat, scientiæ adipsam ergo Brahmanos consuluit, ut Am. Marcellinus docet, &c. p. 305. 28, pro quæ, lege qui. p. 307. 23, post unquam, adde, rectè. p. 307. 24, post Hytaspes, adde, Iste autem ut vides, à quibusdam corrupte dictus est Hydaspes, unde facta est unius summis in India & alterius in Media denominatio.]

CAP. XXIV.

Zerdushtii seu Zoroastrii vita. [p. 315. 3, pro coram, lege eorum. p. 322. 37, Gushaspis. p. 325. 24, pro ab Ipahanenli, lege à Shirazenli.]

CAP. XXV.

Operum Zerdushtii generale nomen explicatum. [p. 332. 37, post Estâ, adde, Et pro Estâ, à quibusdam legitur Ustâ.]

CAP. XXVI.

De Zerdushtii peculiaribus Libris, & de Lingua ac Literis quibus scripti sunt. [p. 340. 3, dele hæc verba, quidam Sed nomen deest.]

CAP. XXVII.

De natura Ignis, & de generali ratione custodiæ ejusdem, &c. Quo signo Persæ ad Sacra convocari solent, & quid faciunt in Ecclesiis.

CAP. XXVIII.

De Magorum Sacerdotio & Hierarchiâ, florente olim eorum Ecclesiâ, & quoque hodie. [p. 351. 10, post Anglicis, adde, vel pro ditioribus domum mittunt Ignis Sacri portuinculam, pro qua bene & carè solvitur Sacerdotibus.]

CAP. XXIX.

De Igne ejusque nominibus. De Pyreis seu Templis Ignis, & quomodo se ibi gerunt Magi. De Improperiis seu nominibus vinuperii quibus Mohammedani (& antè eos alii) istum populum appellant, & per iridiam notant: & de nominibus quibus inter se iste populus suos compellare solet. [Ex impressis Contentis dele, De Sacerdotio ejusque Ordinibus & Habitibus, & quibus nominibus Perficis tales Ordines appellantur. p. 358. 23, post Mohammedanis, adde, (& ante eos ab aliis,) hujus. p. 359. 22, pro con, lege l'on. p. 359. 23, pro ayans destruits, lege ayant détruits.]

CAP. XXX.

Ordinum Sacerdotum nomina & distinctiones: & Sacerdotum Habitus. [p. 369. 1, Id quod diximus de mysticibus parvis & rasis genis, spectat ad juniores potius quam ad seniores: ideoque in Icone pilositas genas dare vitum est. p. 369. 20, Supple ex Strabone vocem πυρπύρας, qui quidem locus à quibusdam intelligitur de forma Turris quadratæ, quo sanè sensu plerumque sumitur πυρπύρας, ideoque ab eis illustratur per figuram Coronæ Parthicæ quæ apud Goltzium & alios cernitur. At cum ille Strabonis locus non sit de Regum coronâ, sed de communi Magorum & aliorum Tiara seu Pileo qui erat pyramidalis formæ, (uti constat tam ex nummis quam ex picturis in Libro Shâhnâma Coll. Mert.) inde

CAPITUM CONTENTA SEU ARGUMENTA.

inde constat quid πυρπύρας in hoc loco de pyramidalis Tiaræ figura intelligatur. p. 369. 38, pro & inferere, lege & in eas inferere. p. 370. 3, post Sandalos, adde, vel Calceos. p. 370. 8, post Anlæ, adde, quæ tamen sunt supponendæ.]

CAP. XXXI.

De Persarum Magis in genere, & quales fuerint ejusmodi Sapientes: præsertim de Christi Magis, & quonam Rege in Palestinam legati fuerint, & cur Deus tanto favore dignatus est Persas præ aliis Gentibus, &c. Prophetiæ de Messiah per Zoroastrem & Gjamaspem, &c. [p. 372. 14, restrictus. p. 384. 3, omnes.]

CAP. XXXII.

Ex orientali mythologiâ minus Sicûdus origo, reliquarum explosio. Apud Chaldeos & Phœnices Virginis celestis signum Synecdochicè & rectè notari solebat sui Symbolo Sicûdus seu Spicâ, quo nomi. e subinde intelligebatur totus Asterismus. Unde Docti & Sacerdotes mythologiæ cures, de celesti & miraculosa Virgine vaticinatrice pro ingenii sui specimine mira sinxerunt & credulo vulgo obtulerunt, ut in cæteris solent facere: adeo ut tandem mos esset cuilibet insanienti Virgini se vaticinatricem præendere. Quâ etiam occasione de Phœnice agitur, atque Zodiacalium Signorum origo Græcorum fictionibus antecessisse statuitur. De illis & aliis Astris videri possunt Notæ nostræ ad Uugh-Beighum Pers. Lat. [p. 386. 22, vaticinatricem. p. 388. 38, post confictum, adde, Et ut adduximus Ciceronem Sybillina Indificantem, sic etiam adducemus Plutarchum (p. 399) qui in Dialogo de Oraculorum defectu idem facit: ibi enim Boëthius inclamat, Sibyllæ & Bacchides ut in buccam venit disseminarunt Nomina & Verba omnis generis eventuum, quorum quedam cùm fortassis evenirent, falsum quod nunc dicitur, postmodum verum esse contingat. p. 389. 1, lege, Si Cicero & Plutarchus non crediderunt. p. 391. 18, post Virgo, adde, In nostro Albumasis exemplari Arabico pessimè scripto legitur تانكلسوس ووسيدية Tancalos Doustia, sensu planè nullo: & veteris Versionis autor videtur in suo exemplari legisse adhuc pejus, تانكلسوس دي ووسيدية Tancalos de dafama, quod etiam nihil est. At cùm Virginis signum Græcis sonet Σπικα, hinc Arabes hausserunt istud Græcum nomen à Librariis postea dicto modo corruptum, quod referendum est إلى ووسيدية Hachys, ea est Perficè Dushizg, Virgo. Nam Arabum scribis familiare est exotica nomina corrumpere. p. 391. 37, post necessarium, adde, Chaldeis & Phœnicibus שִׁבְלֵהָ seu שִׁבְלֵהָ שִׁבְלֵהָ est celestis Virginis signum: unde (cuique hoc perpendenti) fabula Sibyllarum tam obvia est ut quisque forte dolebit quod sine me momento haud citius rem perceperit. Vocem quod attinet, eadem est quæ in S. Bibliis שִׁבְלֵהָ Sibboleth, quæ quidem forma quibusdam forte videatur aliquantulum diversa. Sed quisque in Hebræismo versatus novit femininas terminationes à etih perinde esse, ut est נוגשה & נוגשה nogeshâ vel nogésheth, מלחמה & מלחמה milchamâ vel milchémeth; & sic שִׁבְלֵהָ & שִׁבְלֵהָ Sibbolâ vel Sibboleth, cum ejusmodi aliis. Adde ut cùm in his nullus sit delectus, in quancunque harum formarum primò incideris, eâ utaris. Sibylle autem suas nugæ subinde scribebant non tantum in Libris, sed & in arborum foliis facillè à vento dispersis; unde natum Proverbiū, ut solutæ chartæ dispersi obnoxie, Sibyllæ foliis assimilarentur.]

CAP. XXXIII.

Veterum Persarum fidei summa: quæ tamen plenius peritur ex subsequente Libro Sad-der. Quid credant de Deo & ejus Attributis; quid sit Omnipotens & Eternus, sine quantitate & sine qualitate, &c. De ponne judiciali, & de Beatorum & Misericordiarum statu. [p. 396. 15, post esse, adde, seu apparentia sine existentia. p. 397. 2, Existentiæ. p. 401. 17, dele in.]

CAP. XXXIV.

De Nuptiis : de Baptismo seu Lotione : atque de Sepulchris. [p. 408. 26, pro Crania, lege Crinium. p. 409. 2, post peragunt, adde, Dicente Herberto, Cadaver Involucro linceo vestitum, versus Conditorium deferretur, comitantibus Amicis qui tacite dolendo se verberant donec ventum fuerit prope dictum Conditorium; ubi les Necessarii Sacerdotes obviam facti Pileis & Amiculis luteis velati (relictis ibidem comitibus qui funus deduxerant,) accipientes Cadaver, illud deferunt ad vicinum Ignem, ubi quasdam preces obmurmurant: quo facto, Cadaver in Conditorium elevant, & ablato Involucro, illud nudum à volucris devorandum relinquunt. Sic ille. *Hic addimus*, Quod dictas preces celeriter recitant, cum non detur in illo loco diu morari propter intolerabilem sordorem tam Conditorii quam instantis Cadaveris, quippe quod per triduum (dum Anima circumvolitare putatur) rebus necessariis suppeditatum & stipiti appensum servarunt; idque partim ad observandum volucrum accessum ad quemnam Oculum primò advolent, partimque quia ante quartum mane fatalis determinatio fieri non creditur. Et quidem tale auspiciu non habetur incertum nec augurium fallax.]

CAP. XXXV.

De Persæ & Persarum nominibus : & de modernâ atque veteri Linguâ Persicâ ejusque Dialectis : sc. de Persiâ, Parthiâ, Mediâ, & de harum regionum Linguis & Dialectis. [p. 417. 12, post Parthiam, adde, Ea inquam dicta sunt Yrâ, unde nomen Hyrcania, q. d. Yrancia: quæ etiam hodie vocatur Mazenderan atque Tabaristan, q. d. securium regio (propter caduas sylvas in quibus multus usus securium,) unde fuit Autor à nobis sæpe citatus nomine Tabari: sic enim potius dicitur quam Tabaristan, quamvis utrumque sit licitum. De his videas Notas nostras ad Itinera Mundi. p. 423.

10, 11, dele hæc verba, *جاءه* al. atque Aliâs Gjami AlLogat. p. 429. Liber Sadler, i. e.

Centum Pontarum seu Capium, cujus tantum Proœmium & Epilogum Pers. Lat. dedi, curiositatis causâ: cum totum Librum eo modo dedisse, in nimiam molem excrevisset, & in nimios sumptus exorbitasset. p. 436. 11, lege Beate. p. 498. 2, post Nophûr, adde, Apud Rovillium Lugdunensem visuntur tres Medicæ cochleatæ species. p. 506. 25, post Deo, adde, qui est *هخدریوس*, tam Hominum quam Angelorum cogitationes noscens, prout dicitur, Novit quid est in corde hominum, cum ejusmodi diâctis aliis. p. 436. 32, post possunt, adde, Deus quidem (quantum nobis mortalibus ex S. Scriptura colligere liceat,) nunquam locutus est ad homines: sed quando is dicebatur loqui, tum Angelus à Deo & ejus nomine loquebatur, (ut inquit propheta quidam,) Angelus locutus est ad me per verbum Domini. Et hoc semper subintelligendum est, quamvis non tam expresse dicatur. Ad quid enim habet tot ministros, si ipse omnia propriâ personâ peragere dignaretur. p. 509. 37, pro contortum, lege tortum. p. 509. 10, post *Wermander*, adde, Quibusdam nostratum Album est *Lychnis sylvestris* glabra, seu *Papaver spumeum*; & Rubrum est *Lychnis sylvestris* rubra seu *Muscipula*. Alii aliter: sed omnes in conjecturis suis decepti. p. 511. 16, post describendo, adde, Officinarum *Ben album* (nam ex albo flavescit,) est gracile, crassitudinis minimi dicti. Rubrum autem seu obscure turbidum, est crassitudinis pollicaris. Utrumque verò est leviter tortum fere ut funis, subaromaticum seu subamarum, calidum & acre seu mordicans, os inflammans seu adurens ut Pyrethrum. p. 522. 20, post redux, adde, Vel de istis vel de sequentibus intelligendus videtur Haytho, qui dicit, Cathayni valde pulchras habent Literas, quæ Latinis Literis in pulchritudine quodammodo similes sunt. p. 528. 22, post adhibentur, adde, At post omnia (quod palmarium est,) ex Punctorum situ, constat harum Figurationum seu horum Monogrammatum ordinem esse à sinistra ad dextram, contra ordinem linguæ & Lætionis Persicæ: ad quam itaque non pertinet dicta Inscriptio. p. 535. 3, post Basâsir, adde, Et (quod ad rein sit,) Basâsir est locus *Borâ saur*, eadem ratione quâ *Ghermir* est regio *calore saur*, & *Serdîr* est regio *frigore saur*: & ab his denominativa seu adjectiva forma non erit *Ghermi* & *Serdî*, sed *Ghermiri* & *Serdîri*. p. 535. 16, post instituit! adde, Confer cum pag. 99. p. 537. 31, post concipiendum, adde, (cui nomen *Senoiet-Hotius*.) p. 541. 24, post indigent, adde, Quod autem Canis tam

tam venerabilis habeatur, videtur primò fundatum in opinione Sagacitatis ex odoratu, quo stultè imaginantur eum Animæ puritatem vel impuritatem discernere posse; unde etiam hujus animalis puritatem colligunt & concludunt. Et gradatim transeundo ab uno errore ad alium, factum est ut credant Animas impuras (quibus peccata maxima) à Canibus recusari, atqui puriores ab eis exceptum iri; quarum peccata leviora asportare Canes, & tales Animas in Angelorum manus tradere præsumunt. Sed Indo-Persæ non sunt in omnibus rebus orthodoxi, (ut supra notavimus,) & aliqui eorum tractu temporis Rituum suorum Originis oblitii, hodie tales Ritus diversimodè exponunt, ut etiam ab Aegyptiis & Græcis & aliis Gentibus factum est. Quod Canis (ut Hircus) asportaret peccata, tale sit Symbolicum ut videatur dignum quod fortè institutum fuerit à Zoroastre, cui nota erant Veteris Testamenti Biblia. At quod Canis Animarum statum suboleret, & haberet commercium cum Angelis, eosque consuleret, est dictu & cogitatu absurdum, contra reliqua Persarum Principia, & quod hujus Religionis Institutori forte nunquam in mentem venerit, sed potius ex posteriorum ignorantia & superstitione ortum. At fortassis ex Astrologica vanitate processerit, quid *Serim* & *Asad* & reliqua signa cælestia ut hujus Mundi Rectores habeantur, ut ex Lordio notatum.]

Pro hujus Operis coronide, est *Appendix* continens aliquot Dissertationes, quarum SYLLABUS heic datur.

- I. De Calbiis, Durziis seu Durâziis, Homeidiis, Yezideis, &c. incolis montis Libani & Gordyæ, deque eorum Religione & Ritibus detestandis. pag. 491.
- II. De Bactriæ situ & nominibus antiquis tam apud Græcos quam apud Orientales. p. 493.
- III. De Zervân antiquissimo tam secundum Persas quam secundum alios. p. 495.
- IV. De *Magnete*, an in Jovis Ammoniæ Oraculo? p. 495.
- V. De *Medicâ* seu *Pabulo Medico* live *Trifolio cochleato*, cum ejus speciebus (quæ apud Rovillium sunt tres,) & nominibus Arabicis, Syriacis, Medicis seu Persicis, & Turcicis. p. 467.
- VI. De Insulâ *Java*, ejusque præcipuâ urbe *Bantan*, vulgò *Batam*: deque harum nominibus tam apud Græcos quam apud Orientales, ubi Ptolemæus illustratur. p. 493.
- VII. Compendium Vitæ celeberrimi Astronomi *Omar Cheiyâm* Anni Persici Reformatoris. p. 498.
- VIII. De Anno *ṛîs Karâ* & *ṛîs Oighîr*, i. e. *Sinico* & *Tatarico*; ubi taxatur quorundam Missionariorum incuria & *ἀνακρίσις* tam in dicti Anni initio statuendo quam in ejusdem Formam describendo, in quibus (ut & in quibusdam aliis rebus Orientalibus) ab eis erratur. p. 500.
- IX. De Angelorum & Stellarum nominibus in genere. p. 505.
- X. De Plantâ & Radice *Ben* seu *Bihman* duplici, Syriacâ & Persicâ, fuscâ. p. 507.
- XI. De vera Orientali Herbâ *Ribâs*, fuscâ: ubi etiam Europæorum Frutex *Ribes* seu *Pseudo-Ribes* confideratur. p. 511.
- XII. Inscriptionum Persepolitinarum & Palmyrenarum inter se & cum aliis collatio, sc. cum sculpturâ Armenicâ & Georgianâ, & cum Alphabeto Magico & Alphabeto naturali. p. 517. Et conferendi gratiâ subijciuntur sequentia Specimina: scilicet Specimen Scripturæ *Mogolo-Tataricæ*. p. 521. Scriptura Tatarorum de *Boman*, & Tatarorum *Kytcorum*, & *Nababæorum* seu *Atendeorum*. p. 522.

XIII. De

- XIII. De Persico seu Parthico *Sagittario* & Nummo *Δαπέινω*. p. 528.
 XIV. Ex Elmacino Arabe Christiano Spuria & aliàs inaudita quædam de *Zaradushtis* seu *Zoroastre*. p. 528.
 XV. De Libro *Yezshny* Zoroastris. p. 530.
 XVI. Tria Magorum genera, & eorum Regulæ seu Præcepta, ex H. Lordio. p. 530.
 XVII. De Pasargadis, & de Artaxerxis Mnemonis Coronatione ibidem facta. p. 530.
 XVIII. Tavernieri Relatio de Gavis, & in eam Animadversa. p. 535.
 XIX. De Ecbatanis tam Syrorum quàm Medorum. p. 541.
 XX. Ex H. Lordio Notata quædam, & in eum Animadversa. p. 542.
 Tavernier deprehensus plagiarus ex Relationibus *Pere Chéron* Galli, ex quo dedimus Additiones & Emendationes in dictam Tavernieri Relationem suis locis inferendas à Lectore curioso, ut inde sensus emerget integer. p. 545.
 Addenda de particulari quædam scripturâ Persæ politanâ, de qua priorem opinionem nostram correximus. p. 548.

HISTO-

(I)

HISTORIA RELIGIONIS VETERUM PERSARUM

Eorūque

MAGORUM, &c.

C A P. I.

*Argumentum primi Capituli, in quo (quasi pro Introductione) præmittuntur generaliora quædam Religionis veterum Persarum, quorum recta in Deum Fides & antiquissima Ecclesia (quod de ullâ aliâ in toto terrarum Orbe Ecclesiâ & Gente, exceptâ sacrâ lined Judaicâ, dici & monstrari nequit,) ab ipso Diluvio arcessitur huc usque continuata. Et quamvis processu temporis aliquas nugas Sabaismi & Pyrodysie (non autem Pyrolatriæ) misce-
runt, tamen devoti cultores Dei semper fuerunt omni ævo sine interruptione ad hoc usque
tempus. Ea itaque Persicorum Magorum Ecclesiâ à Græcis & Mohammedanis veteres ejus-
dem Ritus ignorantibus ejusque religiosos Libros non satis intelligentibus, invidiose & in-
justè Ethnicismi taxata est, quasi Persæ aliquid præter Deum divino cultu adoraverint idve
Deum vocaverint, quod nunquam fecerunt nec hodie faciunt, erga verum Deum Zelotæ
maximi.*

Persarum Religionem & Ritus descripturus, ut à Lectore promptius intelligar, præmitto, Persas distinguendos esse in Veteres eorūque Sobolem & seros Nepotes, qui antiquam Religionem & Disciplinam adhuc retinent; & in Moderniores; quæ Moderniorum Gens (ut & eorum Lingua) olim ex aliquot aliis conflata est, partem ex Alienigenis Saracenis & Tataris, præcipuè verò ex aliquibus Indigenis Parthis & Medis & Veteribus Persis ad Islamismum descendentibus, præter Pœminas ex Georgia & aliis Regionibus raptim corrasas. Hæc dicimus, totius hodierni Imperii Incolas notando: nam aliàs antiquitùs Persæ & Medi fuerunt prorsus distincti & immixti, nisi quòd Religione & Literis convenirent, & sub eodem Domino viverent.

Dicti Moderniores ii sunt qui hodie rerum potiuntur in Perside, profitentes Mohammedanismum seu Religionem ferè eandem cum

A

illâ

illâ Turcarum, de quâ Turcicâ distinctum aliquem Tractatum non ita pridem edidimus. Illi autem de quorum Religione & Ritibus heic agitur, sunt Vetusissimi Persæ, quorum pura & immixta Soboles hodie superstes inter Mohammedanos & alios (at quasi seorsim) in Perside & Indiâ vivit, veterem suam Religionem & priscos mores colens, & antiquissimos Ritus usque ad hodiernum diem retinens, cum nullis nisi suis libenter edens aut bibens; & inter suos, tantum cum contribulibus nubens; cum alienigenis autem (quantum potest) in nullâ re nisi in Mercaturâ communicationem habens.

Istorum itaque Veterum Persarum eorûmque Posterorum Religionem ab initio repetendo, & ab illius Gentis primordiis arcessendo & perscrutando, compertum habemus, nullum esse dubium quin Aborigines Gentis Medicæ & Persicæ Conditores, fuerint orthodoxi; prout Noachides Shem à quo oriundi sunt, suam familiam & populares docuit, eosque cum primævâ simplicitate in veri Dei cultu & cognitione primò instituit. Nam piè credendum est, quòd Elam Persarum Pater aut Ayus (Shemi filius moriger) post tam stupendam à Diluvio liberationem, paternam Religionem retinuerit, & in eadem firmiter perstiterit; & tantum erga se Divinæ Bonitatis Miraculum recente memoriâ habens, à Patre Shemo acceptam Doctrinam salutarem suis filiis & nepotibus instillaverit, illòsque eadem probè imbuerit. Ita saltem benè initiati fuerunt Medi & Persæ: nam quia utriusque Gentis eadem semper fuit Religio, & hæc Nomina sæpè ab Autoribus promiscuè usurpentur, de his ambabus Gentibus sub solo Persarum Nomine in sequentibus dicturi sumus.

Sed ut hominum corrupta & depravata natura in peiorem partem semper vergit & propensior est, & paulatim in deteriora degenerat & prolabitur; sic & isti suam Religionem quam primò intemeratam & immixtam servaverant, processu temporis deinde corruerunt & multis nugis interpolârunt, Dei notitiam cum plurimis Superstitionibus tenentes, & lucem cum tenebris commiscentes; tam bono auri & pretiosorum lapidum fundamento superstruentes stramen & stipulam, quæ in die distinctionis ignem probationis non ferent. Nam quamvis orthodoxiæ tunc jactum fundamen non fuerit prorsus summotum, quin semper omni ævo veri Dei notitiam retinuerint; sequendo tamen figmenta cordis sui & visum oculorum, primæ Religioni orthodoxæ superaddiderunt Sabaismum, venerationem quandam (non quidem Divinam, sed tamen nimiam) tribuendo

endo Stellis & Elementis. Et tandem sumpto exemplo ab Igne Altaris in Templo Dei, Persæ etiam didicerunt in suis Pyreis Ignem servare perennem, quem quamvis non cultu Divino adoraverint, nimis tamen supersticiosè habuerunt & hodiè habent.

Veterum itaque Persarum Religio triplici respectu secundum triplicem ejusdem statum considerata venit. Primò, quatenus primitivæ Doctrinæ sequaces, solius Dei veri & æterni cultores fuerint, ejus cognitionem veram & devotum cultum quem à Protoparentibus Shem & Elam acceperant, immixtum retinentes. 2, Quatenus cum veri Dei cultu commiscuerunt Sabaismum, (seu partem Religionis illorum qui vulgò *Sabii* seu *Zabi* audiunt,) Solem & Planetas (ut diximus) non quidem Divino cultu adorando, sed tamen nimiam reverentiam eis persolvendo. Hæc (ut nos vocamus) fuit *Interpolatio Sabaitica prima*. Atqui ad omnem sui temporis alienum cultum & Sabaismum opponendum & profligandum pro virili allaboravit Abraham. Cùm itaque Persæ Religionem suam orthodoxam quâ Dei Unitas asseritur & agnoscitur, à Protoparentibus Shem & Elam primò habuerint, eamque ab irreptitiis quibusdam corruptelis postea repurgatam & reformatam, acceptam referant Abrahamo, (nam nisi reformata, Abrahami esse non potuit,) fas sit credere Abrahamum omnes eorum in Religione superfluitates & additiones supersticiosas sustulisse, easque nugas dedocuisse Persas: qui tamen, si ita fuit, eandem postea malo relapsu (quæ *Interpolatio Sabaitica secunda*,) rursus arripuerunt & de novo resumpserunt, redeuntes ut Canis ad vomitum & ut Sus lota ad volutabrum cœni. At in illis ipsis diebus (quamvis admistâ superstitione,) veri Dei cultores fuerunt, ab omni Iconolatriâ immunes; & postea tandem evaserunt vehementes Iconoclastæ, Idololatriæ Græcorum Tempia vastantes; utpote qui putarent Deum qui totum Mundum implet, inter angustos Templi parietes contineri & comprehendi non posse. Nulla igitur tunc Tempia habebant Persæ, ut notat Herodotus & alii, sed sua Sacra omnia sub Dio peragebant: nec ullas Imagines aut statuas adorabant, nec quævis Sculptilia aut *χρησπύγτρα* faciebant aut formabant: excepto quòd tandem declinante vetere Imperio Persico, solius Veneris Statuam per aliquod tempus quasi colendam servaverint, Templis & Sacerdotibus ei passim assignatis, Regis alicujus Persici jussu ad id adducti & coacti, ut suo loco docebitur. Hoc autem planè hæreticum fuit, & ab orthodoxo Magismo prorsus alienum.

num. Nihilominus tamen Sacerdotes ad hoc assignati, iussis audientes, fuerunt contenti Reditibus, quamvis non crediderint illam esse Deam, nec Divinum cultum ei tribuerint; cum eisdem temporibus Persæ omnes Deum Opt. Maximum verò agnoscerent & devotè colerent, in quo omnis eorum cultus fuit terminatus & hodie terminatur. 3, Quatenus ad imitationem Ignis Altaris Hierosolymitani, Persæ talem in Arâ Ignem perennem servaverint, ut Græci & Romani & alii fecerunt. Hunc quidem Ignem æstimarunt valdè Sacrum, non autem ut Deum habuerunt; sed aliàs orthodoxiam suam retinentes, *in ipsis Ignibus celebrarunt Jehovaham*. Hoc modo Religione suâ planè abundando, prioribus illis Principiis superaddiderunt aliquam Pyrolatriæ speciem, ad ineptas illas Ceremonias furiosè incensi & inflammati. Sed saniore & mitiore sensu hic accipimus *Pyroduliam*, ut distinguatur à *Pyrolatriâ*, quæ ad eos non pertinet. Quamvis verò superdictam originem tam apud Persas quam apud alias Gentes habuerit Pyrodulia, talis tamen ejusdem origo ex temporis diuturnitate hodie fere ignoratur ab eis, propter talium Gentium *ἀνιστορίαν*. Ideoque aliqui apud Persas sunt qui à minùs remotâ origine eandem arcessunt, viz. à Zoroastre, minùs rectè: ille enim tantum eorum Pyroduliam de novo reformavit & eandem amplavit ac auxit. Sed quamvis aliqui sic credant, nos eam ex aliâ auctoritate à remotioribus ante Zoroastrem temporibus ortam & petitam fuisse, in hujus Operis sequelâ probaturi sumus.

Quodd Persæ olim fuerint Sabaitæ seu Sabii, fidem facit *Ibn Phareddin Angjor* Persa in Libro *Pharhangh Gjhanghîri* de Persis Shemi pronepotibus loquens in Proœmio suo, *وكان دينهم الصابية ثم دمجسوا* *Illorum Religio tunc fuit Sabaismus: at tandem facti sunt Magi, & ædificarunt Aedes Ignium*. Dicti Sabaismi sequaces tam Persæ quam alii, Persicè dicebantur *Nogûshâ* seu *Nogûshâk*, & *Ghebr*, i. e. *Infideles* in genere. At nomen *Ghebr* seu *Ghabr* magis specialiter hodie tribuitur *Ignicolis*, seu iis qui ita habentur. Quando enim Persarum antiquiori Religioni superaddita fuit *Pyrolatriâ*, tum à Mohammedanis eis tributa sunt Nomina *Gehr*, & *Atesh-parêst*, & *Adur-kêsh*, &c. de quibus in calce hujus Libri fusiùs dicetur.

Verum quidem est quodd totus fere Mundus tunc fuit pessimo Sabaismo involutus; talis enim fuit generalis omnium Religio: ideoque Deus in Lege Moïsi contra talem Sabaismum præcavendo, Israe-

litas

litas monet *Ne fortè eleves oculos tuos, & intiendo copias celestes, te prosternendo adores eas*. Nam quia ea fuit omnium vicinarum Gentium Religio, ideo Deus eam vetuit Israelitas, videns quàm proni & propensi essent ut aliorum exemplo tali cultu inficerentur, & à viâ rectâ in quâ eos posuerat Deus, deflecterent. Sed (ut suo loco fusiùs docebitur,) Sabii fuerunt duorum generum, scil. *Cultores Planetarum*, qui meliores; & *Cultores Idolorum*, qui deteriores. Prioris generis fuerunt Persæ, qui tamen planè negant se divinum cultum his tribuere aut unquam tribuisse. Græci quidem & Mohammedani assatim Persis impingunt Divinam Adorationem Solis & Planetarum & Ignis. Atqui haud mirum est si fallantur, cum exteri non satis intelligant Ritus Persarum veterum; quippe qui studiosè suam Religionem celant, quia Religioso Zoroastri Præcepto in Libro *Sad-der*, vetitum est vel eam vel veterem ejusdem Linguam & Scripturam cuivis extero revelare & docere. Ille enim prudenter prævidit incommodum fore ut alieni in Libros & Religionem ejus inspicerent, aut de eis ferrent censuram, quam suspicabatur fore iniquam. Ne autem de eorum Cultu & Religione hæc gratis dixisse videar, Veterum Persarum Sacerdotes in Indiâ meo suâsu & consilio de illo cultu quem *Mithræ* tribuunt seridè interrogati à singulari Amico nostro in Indiâ tunc degente, *Quibus temporibus quibûsque Ceremoniis Solem adorarent?* Responderunt, *Quod nunquam adorabant Solem*, & talem Adorationem planè negarunt: & mox addiderunt, *Se non exhibere Divinam aliquam Adorationem Soli aut Lunæ aut Planetis; sed tantum erga Solem se convertere inter orandum*: hocque (ut alio tempore responderunt Petro de la Valle,) *quod Sol propius accedat ad naturam Ignis*. Ego (propter receptam à nostratibus opinionem,) primâ vice mirabar, ratus eos velle talem suam Adorationem à nobis celare: donec tandem inter Zoroastri Præcepta illis præscripta, invenirem tantum Solis *Niyâish*, i. e. *Salutationes* seu Elogia quotidie dicenda; sine mentione alicujus *Prestish*, i. e. *Servitûs* seu Adorationis alicujus Divinæ exhibendæ.

Et sanè quamvis cum corporis prostratione hæc faciant, non tamen præsumitur esse Adoratio talis quæ Deo præstari solet, eoque animo fieri; cum (dicente D. Sanfon & aliis qui inter eos vixerunt,) Persæ Mohammedani qui omnem Idololatriæ speciem exosam habent & detestantur, hoc idem quoque faciant, atque Armeni Christiani in Persia degentes, coram oriente Sole se quotidie Crucis

Signo decussare soleant, & corpora sua profundâ reverentiâ inclinent & incurvent, corpus sere duplicando; qui quidem mos nuperis annis mihi ob oculos ostensus fuit à Gjulphensibus Armenis. Et hoc in Armenis ed magis mirum videtur, quia olim tempore Regis Saporis, multa Christianorum millia in Armeniâ & Persiâ martyrium passi sunt, potius quam Persarum iussu tale dictum Homagium externum vel Regi vel Soli præstarent, ut notat Sozomenus, quia Christianis videbatur esse Adoratio Divina vel saltem ei valde similis; & noluerunt esse contenti reservatione mentali, ut multi solent facere. Quia itaque ut Criterion eis imponebatur, id planè recusabant; cum aliàs fortè in iussu id non recusassent, sed ultronei plura & majora sponte præstitissent, ut hodie fit. Et sanè difficile est intuentibus ex solo visu, atque tam Sacras quam alias Historias legentibus ex vi vocum, distinguere inter Adorationem Divinam & Civilem, nisi aliqua sit in externo gestu differentia, aut prolata verba distinguant: præsertim cum in Sacris Scriptis idem vocabulum Hebraicum utrique speciei indifferenter tribuatur. Nam *השתחויה* Adoratio-prostrationis quæ propriè & strictè soli Deo debita, (ut *Deut. XLVI. 3.*) etiam impune aliquando tributa fuit Hominibus, ut *2 Reg. IV. 37.* & *Gen. XLII. 6.* & Angelis *Gen. XVIII. 2.* Aliqui Judæorum volunt distinctionem esse tantum in mente adorantis. Et quidem verum est, quod in plerisque rebus Intentio facit Actum solennem, ut D. Paulus dicit de Idolothytis. Sed quando externè ab Adorante non distinguitur, nemo alius potest distinguere ex mero intuitu. Ideoque in secundo Decalogi Præcepto non tantum cuius fuit vetitum לעבד colere seu servire, sed & quovismodo להשתחויה prostrare seu incurvare se Idolis; quia nimia suspicio esset Idololatriæ, quamvis prætenderetur quod tantum civiliter & sine religiosâ intentione id fieret. Non autem vetitum idem civiliter præstare erga Magnates, utpote ubi nulla possit esse suspicio Idololatriæ. At (magis ad præsentem casum,) qualis erat Prostratio quæ Divinæ Adorationis ergo fiebat, docet R. Sal. Isaaki dictus Jarchi seu Lunelensis, qui ad *Lev. XXVI. 1.* ait השתחויה בפניו ירים ורגלים היא ואסרה החורה לעשות כן חוץ מן המקדש *Histachavaab* seu Prostratio fit cum expansione manuum & pedum: unde prohibet Lex sic facere extra Sanctuarium, sc. extra Templum, quod totum sæpe Sanctuarii nomine vocari solet. Ergo talis Prostratio erga Homines facienda non erat: sed contra hoc Præceptum seu hanc Regulam sæpè peccatum fuisse multum vereor. Dicta

Dicta manuum expansio talis erat qualis est Orgyia. Hoc autem nimis strictè & absolute dixit Jarchi, quasi excludendo talem Reverentiam erga Magnates, quæ sine metu Idololatriæ præstari potest & solet. At ejus mens est (ut reliqui Judæi exponunt,) quod non licebat talem Prostrationem adhibere coram אבן מעוכי lapide effigiei seu effigato & picto sive deaurato, nisi in Templo, in quo erant tales lapides cælati & cæsi, uti & Cherubim; & tamen Prostratio adhibebatur coram illis, non ad illos: nam in Templo non erat metus Idololatriæ, ut erat in aliis locis. Rabbi Shemuel Jazia in Libro מבקש השם p. 31, agit de hac re, & concludit quod in Templo licebat adorare super המזולות אבנים lapidibus fissis seu elaboratis, sc. super pavimento, quia ibi non erat suspicio Idololatriæ, de quâ in aliis locis suspicio fuisset.

Salomon Rex in primâ Dedicatione Templi, genuflexus orabat ad Deum super כתר Concha æneâ seu Suggesto ad hoc erecto. At hoc supponitur factum fuisse post peractam prius Adorationem prostrationis. Nam terra ibi erat Sancta, & Judæi semper ingrediebantur discalceati in Templum, cujus primo ingressu in benè mundato pavimento (ubi nulla vestium inquinatio) prostrati expansis manibus in terrâ adorabant versus Sanctum Sanctorum: dein stantes orabant: & tandem ultimo devotionis actu, ad genua se flectebant, aspicendo semper ad Sanctuarium, & mox retrorsum cedendo exibant, & deinde lateraliter, facie interim in Sanctuarium intentâ: posteriora enim illuc obvertere, nefas. Talia fecit Psalmista *Psal. 95. 6.* Venite, Prostratione-adoramus, & incurvemur nos: genua flectemus coram Deo Creatore nostro. Loco autem Prostrationis in ingressu, sæpe adhibebatur tantum incurvatio ad genua, quæ erat quasi geminatio seu duplicatio corporis. Nam ad hunc locum scribit Kimchi, נכרעה denotare Incurvationem Capitis cum quiddam corporis parte, scil. non flexo poplite. Sed mihi videtur utrumque designare, sc. incurvare superiores corporis partes usque ad genua, atque etiam incurvare כרעים crura seu poplites & genua, ut *Jud. 7. 6.* כרעו על כרכיהם incurvaverunt se super genua sua ad bibendum aquam. Judæorum autem Prostrationi præmittebatur קידה Kidda, inclinatio capitis & humerorum, & sæpe legitur, ויקר וישתחוה & inclinavit-caput & prostravit se Deo. Nam quamvis Kidda erat levior capitis inclinatio, & a profundiori Reverentiâ remotior, aliquando tamen ea profundior

enuntiata verborum formulâ, quivis Homo judicare potest. Cum autem per externa Signa (dum verba vel non audita sint vel non intellecta,) plerumque judicari soleat, haud multum culpandi sunt severi in hac parte Censores illi qui istos Persas de Idololatriâ damnant, dum eorum verbis in veteri illâ Linguâ non intellectis, observant illos externâ specie tam superstitiosos qui Creaturis præstent talia quæ (si ex animo fiunt) solo Creatore digna esse videantur. Mentis autem intentionem & quo animo talia faciunt Persæ, si liberè & apertè fatentur omnibus quibus in colloquium cum eis venire & quæstionem movere placet, agnoscentes suam intentionem esse neminem præter Deum adorare, ut supra notavimus. De quâ re (ut spero) haud multum dubitabitur, cum certum sit quod Persæ nullibi unquam dixerunt Mithram esse Deum, nec Dei nomine eum unquam appellaverunt, (quamvis Græci hoc eis impegerint,) nec ulla Necessitatum Petitiones ei fecerunt; quinimò è contra, Laudationes seu Celebrationes quas in Mithriacis adhibent, in Omnipotentis Dei nomine incipiunt, & ad eum immediatè diriguntur, in ejus gloriâ definientes. Si itaque olim unquam Persæ fuerint in hac parte Sabaitæ, sunt & adhuc Sabaitæ: nam talia quæ olim fecerunt, etiam hodie faciunt. Et, si viceversâ, non fuerunt olim magis Sabaitæ quàm sunt hodie, planè constat eorum Sabaismum non fuisse talem qui eos à vero Dei cultu avertebat eumve negabat.

Idem quoque dicendum est de eorum cultu Ignis, quem (ut supra tetigimus,) imitando Judæos in Pyræis servarunt. Nam quamvis ei exhibuerint Reverentiam quandam, eamque per Prostrationes, hæ tamen non fuerunt Adoratio divina, sed tantum civilis, prout se habet mos Orientis erga quosvis Magnates, & olim fuit erga Angelos tanquam Dei Legatos ejus personam repræsentantes; cujus rei exempla affatim suppetunt non tantum in Vet. Test. sed & in Novo, ubi foemina ad veram Fidem conversæ (visis apud Christi sepulchrum Angelis,) adorant procidentes faciebus in terram: idque quamvis probè scirent non esse Deum, sed Angelos, ut constat ex verbis earum profitentium *se vidisse visionem Angelorum*. At Persæ post peractam prostrationem coram Igne, stantes ad Deum orabant, & aliquando genuflexi. Sic apud vetustissimum Palatium Persepolitani, cernuntur marmoreæ statuæ Regum stantium & orantium ad Deum coram Sole & Igne superius in pariete positus: & (referente Herberto & Mandelslo,) una aliqua statua cernitur genu-

genuflexa ad Deum orans coram eisdem. Nam Soli & Igne præmittebant Venerationem civilem & Salutationes, at Preces & Petitiones verbatim dirigebant ad Deum. Id autem faciebant coram Igne, utpote quem habebant Sacrum, in Templo Dei servatum, & rem purissimam, colore repræsentantem Planetam Martem, atque puritate Deum; ideoque sacer Ignis in Pyræis servatus, vocatur *Ignis Martis*. Nam ut omnis Ignis in Templo Dei apud Judæos servatus, meritò reputabatur sacer, isque solus pro Incenso adhibebatur; sic & Persarum Ignis ab eo exemplo desumptus, itidem habitus fuit sacer; quâ de causâ ei præmittebatur veneratio civilis, at mox fundebant preces Deo, putantes se in hac parte imitari veteres Judæos. Nam ut Judæi olim in Templi introitu utebantur prostratione versus sanctuarium, dum arderet juxta eos Altaris Ignis, hoc modo verè colentes Deum; sic & Persæ tam illustre exemplum secuti, (addendo autem Ignis venerationem civilem,) divino cultu adorabant Deum & ad eum preces fundebant, dum Ignis in eorum Pyræis super Arâ arderet juxta eos. Et ut Ignis sacer coelitus accensus, servatus fuit in Templo Dei, eodem nomine talem in suis Pyræis etiam habuerunt Persæ coelitus accensum: & quia dictus Ignis jussu divino perpetuò ardens & inextinctus fuit servatus in Templo Dei Hierosolymitano, ergo & Persæ quasi eidem præcepto parentes (vel eodem exemplo ducti,) pariter in suis Pyræis Ignem (ut supra diximus,) conservari voluere perpetuum. Si itaque vetustissimi Persæ Judæorum hac ratione æmuli & bonâ mente ducti, minus rectam, aliquam in hac parte notionem conceperunt, quasi novo illo lumine seducti; id eis ignoscendum, quia Judæorum imitatione factum est. Ideoque isti qui primò optimi cultûs divini Zelotæ, haud temerè damnandi sunt ab iis qui eorum Religionis primævæ puritatem & inculpatam praxin non perspexerunt nec meminerunt, nec istius superstructionis seu interpolationis innocentiam probè perpenderunt; dum inquam, Persæ innocenter sed tamen perperam putarint Judæos inter venerandum Deum, prostratione suâ civiliter quoque veneratos fuisse Ignem, cum id non facerent, sed procidendo tantum venerarentur Deum sine respectu ad Ignem.

Non itaque est causâ cur eis imputemus *Pyrolatriam* veram (quæ cum religiosâ animi intensione,) cum ex animo planè & apertè contrarium profiteantur. Cum enim Amicus in Orientali Indiâ meo suâsu eorum Sacerdotes serîo consuleret, *An in cultu suo aliquas preces fun-*

derent directè ad Ignem? Respondebant, *Quod nullas preces fundebant directè ad Ignem, sed omnes preces suas dirigebant immediatè ad Deum Omnipotentem.* It cum D. Sanſon apud Iſpahân, & D. Tavernier apud Kirmân Perſidis, eorum Sacerdotes de hac eadem re conſulerent & interrogarent, ſemper invenerunt eos planè negantes ſe divinam aliquam Adorationem perſolvere Igni, agrè ſerentes ut eo nomine haberentur Idololatræ, cum nihil præter Deum adorarent. Adeo ut omnes eorum Sacerdotes, iique in regionibus à ſe invicem longè diſſitis habitantes, de hac re interrogati, uno conſentiente ore affirmarent ſe Deum tantum divino cultu adorare, Solem autem & Ignem non niſi civili reſpectu honorare, ut ſolet fieri tam Regibus quam Magnatibus in Oriente, quos proſtratione venerantur Clientes omnes. Ideoque cum grano ſalis (ut dicimus) legendi & intelligendi ſunt Autores qui contrarium aſſerunt ſine certâ ſcientiâ loquentes, & externâ Adorantium ſpecie decepti; cum realis diſtinctio non ſit in externo corporis geſtu, ſed in mente Adorantium, quæ non dignoſcenda niſi ex prolatis verbis, (quæ mentis indices,) quibus utuntur tales Adorantes: ideoque Perſas ſuos-ipſorum eſſe in hac parte Interpretes relinquemus.

Iis itaque ductis perſuaſione Ignem ſuum eſſe ſacrum, illumque ut venerabile quiddam ſuſpiciendo, ſi quis ſolenni Juramento adigendus erat, id fiebat coram Igne in eorum Arâ ardente, uti Judæi idem faciebant ſiſtendo ſolenniter jurantes coram Altari Hieroſolymitano cum Igne ardente ſuper eo. Hoc idem quoque faciebant Arabes pagani, qui (ſi ſuſpicio falſi juramenti,) clanculum injiciebant ſalem, cujus crepitatio eſſet in terculamentum perjurii.

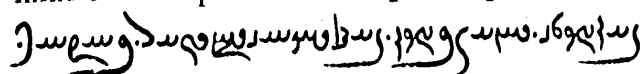
Et cum Judæorum ſacer Ignis fuit pro Sacrificiis, igitur & Perſæ offerebant Victimas & Holocauſta comburebant in ſuo Igne ſacro: nam Sacrificia apud utramque gentem non inquinabant Ignem, ut aliæ res prophanæ & ſordidæ; uti nec apud Romanos, cum integri Vituli cremarentur in Veſtali Igne: Si autem alias ſordes in aliquem horum Ignium quis injeceſſet aut inſpiſſet, capitale erat. Perſarum Reges & homines ditiores aliquando Uniones & pretioſa Olea atque Aromata inſpergebant, ut Ignis delicatiùs paſceretur, quæ vocabantur, *Epule Ignis*, ut poſthac dicitur. Sed omnia quæ faciebant Igni aut per Ignem, in honorem Dei facta ſunt, & in eo terminata. Id voluit Cyrus, qui (ut in primo Libro *Exræ*, VI. 24. proditum,) in Diplomate juſſit ut extrueretur Templum Dei Hieroſolymitanum,

in quo *Sacra Deo fiebant perpetuo Igne*; eodem ſcil. modo quo Perſæ tunc Deum colebant, & hodie colunt, ad eum ſolum orantes; non ad Ignem, ſed tantum coram eo; nec Ignem unquam vocantes Deum, nec ejus cauſâ Deum negligentes, aut ab ejus cultu aliquid deſcantes. Ignis enim apud eos reputatur tantum Creatura ſeu Elementum quod lignis paſcitur, facile extinguitur, vel (ſi opus ſit) ſub pedibus conculcatur; ſcil. unum ex notiſſimis *Quatuor Elementis*. Et cum Ignem inter Elementa creata numerent, impoſſibile eſt ut eundem reputent eſſe Deum, & hoc modo cœcutientes, rem conditam cum ejuſdem Conditore confundant. Cumque ſint religioſi erga Deum Zelotæ, eum ut cœli & terræ Creatorem agnoſcentes in Libris ſuis, non eſt probabile quod cultum divinum tribuerint alteri. An tale quid ſit Deus, quod ab hominibus extingui & annihilari queat, & Aquâ vel Terrâ tam facilè obruatur? An totidem habuerunt Deos Elementarios & præterea 7 Deos Planetarios? Abſit! Meliora certè & majora concipiunt de Deo, ejus Omnipotentiam & reliqua omnia ejus Attributa glorioſa (ut prope calcem Operis fuſius dicemus,) promptè agnoſcentes, quorum nulla tribuunt Mithræ aut Igni, nec in eorum Libris de Religione agentibus tale quid unquam comparet. Syri in hiſce rebus planè hoſpites, perperam vocant *Magos Cultores Elementorum*. An ergo qui Dei Unitatem agnoſcunt, reputabuntur habere 4 Deos aut potiùs 11 Deos, quaſi polytheiſmi eſſent damnati, quia civiles aliquas Elementis & Planetis Cæremonias faciunt, quæ aliquando incautis plus quam civiles videntur? Cum ſint potiùs *Curatores Elementorum*, ut ea in puritate conſervare & ab omni pollutione vindicare poſſint. Nam (ut alibi magis particulariter notavimus,) cum, præter exemplum Ignis Judaici, putent Elementa ut omnium rerum Principia & Semina eſſe quodammodo ſacra & in ſuâ nativâ puritate conſervanda, olim habuerunt & adhuc habent pro Singulis Elementis Curatores qui ſtipendiis ad id aluntur ut Aquæ & Fluminibus & Fontibus invigilent, & qui Aërem quantum poſſunt à Fœtoribus & Ignem à Sordibus & Terram à Cadaverofis defendant, eaque è platcis eliminant; unde eſt quod mortuos non ſepeliant. Et ne Aërem Cadavera nimium contaminent, Corvi & Vultures curant, eadem in viſceribus ſuis ſepelientes: hiſ enim ſepeliendos tradunt deſunctos ſuos. Et ab eiſdem Principiis eademque origine eſt quod Veſtales olim ex Inſtitutione Numæ, quatuor Elementorum curam geſſerint ratione Inſtitutionis ſuæ:

unde est quodd *Vesta* quæ præcipuè *Ignis*, aliquando *Terra* exponatur: & *Vestales* Aquam (Camœnarum Fontem) Templo suo propè adjunctam curare tenebantur.

Cùm ergò *Igni* non tribuerint nec hodiè tribuant ulla Divinitatis Attributa præter Puritatem, nec *Ignis* ab eis unquam vocatus fuit Deus, nec hodiè sic vocetur, nec Petitiones ad eum dirigantur, nec cum intentione colatur ut Deus, satis constat quodd à Moham-medanis & aliis injustè eis affigatur & inuratur absolutum *Ignicolarum* nomen; cùm ea Prostrationis Reverentia quæ *Igni* & *Mithræ* præstatur, non sit alius cultus quàm qui per Orientem omnibus Regibus & Magnatibus civiliter exhiberi solet. Eorum itaque erga *Ignem* Reverentia non avertebat avocabátve à veri Dei cultu, sed ut Instrumentale ad ipsius cultum pertinebat pro Sacrificiis & aliter, eumque cultum promovebat & ad eundem faciebat, uti faciebat *Ignis* Altaris Judaici in Templo Dei. Cùm igitur Persarum *Ignis* eos non avertebat quin Dei cultum cum vigore & veritate prosequerentur, eosque ad eundem magis accenderet, cessent in posterum Calumniatores qui nimiam culpam in hac parte impingunt eis qui reverà putant non esse culpam, sed rem innocentem & innocuam ad verum Dei cultum magis facientem, cùm honori divino nihil eo nomine derogetur, sed immane quid ejus honori hac ratione addatur, Dei cultum non minuendo per cæremonias erga *Ignem*, sed eundem cultum augendo & meliùs celebrando.

Si *Mithram* aut *Ignem* habuissent Deos, proculdubiò res suas solenniores exorsi fuissent in alterutrius nomine. At tale quid nunquam fiebat nec hodie fit in nomine *Mithræ* aut *Ignis*, sed semper in nomine Dei: & quidem Libros suos antiquissimos omnes in Nomine Dei semper inchoant, plerumque in hac sequente formà,

 In Nomine Dei Clementissimi fuisse.

Et in hac Formulà, Nomen Dei tale est quod alteri competere non potest: nam Solis aut *Ignis* mentionem facientes, id non aliter faciunt quàm propriis suis Nominibus eos vocando. Plura & majora de eorum orthodoxà in Deo fide, in hujus Operis processu occurrunt.

Ignis ergò multiplici respectu habebatur sacer, sc. tam ut exemplum *Ignis* Judæorum, quàm ut originale aliquod Elementum, & ut res suâ naturâ purissima, &c. ut suis locis diximus. Proximè eorum Fidem ab initio arcessemus.

Et

Et quidem ab initio Monarchiæ eorum, possumus esse sat certi de Medorum & Persarum fide in solo Deo, cùm illa tempora inter vel Orientalis vel Occidentalis Historiæ limites veniant: quamvis & de antecedentibus temporibus non dubitemus, quoniam in initio Monarchiæ Mediæ illa Fides (ut ex eorum Historiis infra constabit,) non videtur tunc quasi nova, sed videtur fuisse receptissima quasi à longo tempore tunc diu stabilita, absque coactione ullâ aut aliunde petitis Principiis. Et profectò si res benè inquiretur & perpendatur, Quis (aliàs) debuerit eos ad Dei Fidem convertisse? Quis fuerit tam potens ut potuerit convertere & ad novam aliquam Religionem cogere Medos (sub quibus tunc erant Persæ,) totius Orbis Monarchas? Verum quidem est, Deo succensente, Jeremiam [XLIX. 34.] temporibus Zedekiae & Nebucadnessaris pronuntiasse Elamitas esse debellandos & inter omnes Gentes dispergendos pro tempore; illos autem post restituendos & dictam dispersionem esse recolligendam, & reducendam esse Captivitatem eorum. Hoc verò non fuit initio Monarchiæ, sed longè postquam vera Fides inter eos diu stabilita fuerat. Dato autem & non concesso quodd aliqui exteri potuerint hoc facere idque fecerint eosque coegerint, quis ex circumjacentibus nationibus Ethnicis voluit eos ad veri Dei Fidem vocare & convertere, cùm circumpositæ Nationes omnes tunc essent Infideles? Sanè ante suam Monarchiam, Medi erant sub Monarchiâ Assyriorum, qui proculdubiò (si possibile) eos potiùs pervertissent, illòque à veri Dei cultu ad Idololatriam abduxissent. Sed Assyrii (qui dubio procul omnes de suâ Religione esse voluerunt,) hoc non fecerunt, nec id efficere potuerunt dum eis subicerentur Medi & Persæ, qui ante Arbacem erant Assyriorum Exarchia. Cùm itaque Medi (ut & Persæ) ineunte suâ Monarchiâ fuerunt veri Dei cultores, non ab Assyriis aut aliis coacti aut conversi, inde satis constat eos ultrò fuisse tales primò, etiam longè ante illud tempus, (ante Monarchiam suam,) idque ab initio Gentis: quia impossibile fuit ut vel Assyrii vel Babylonii vel aliæ aliquæ Gentes Idololatriæ eos converterent ad veri Dei cultum, quippe quem tales Gentes ipsæ repudiabant & odio habebant & deridebant, Idololatriæ prorsus addictæ. Cùm itaque temporibus Arbacis in initio Monarchiæ suæ Medi & Persæ inventi fuere Orthodoxiæ tunc sequaces; & nec ante nec post illud initium, possit assignari certum aliquot tempus quo vel dictum Cultum reliquerunt vel eundem resumpserunt, præsumendum est Aborigines

gines Medos & Persas in primo suo Religionis fundamine ab antiquo benè initiatos fuisse in veri Dei cultu, & in eodem postea semper perstitisse; atque eos posterioribus temporibus (sc. post 140 annos) in eodem cultu plus confirmatos fuisse & plura orthodoxa didicisse ex conversatione cum Israelitis, quos Captivos Salmanassar transtulit in Shulhan & Hara & Gozan & reliquas urbes Medorum. Nam (ut inde colligimus) pro aliquo tempore Medi videntur redacti sub plenaria potestate Assyriorum, vel saltem erant eorum confœderati, quia Salmanassar habuit libertatem ibi collocandi Samaritas Israëlitas, & viceversa ejus Nepos *Sennacheribi* filius *Esfarhaddon* (Cuthæis aliàs dictus *Asnapper*) in Samariam transtulit Medos, Susanitas, Dehitas, & Elamitas, &c. Et quod Fideles erant & veri Dei cultui addicti, idè Deus ducentis annis antequam Cyrus nasceretur, per Isaiam prædixit eum cum Persis & Medis suis capturum Babyloniam & eorum Idololatriam perditurum: sic *Isa. XXI. 2, 9, Ascende ô Elam, obsidionem pone ô Media. — Cecidit Babylon, omnia Deorum ejus Sculptilia ad terram usque confregit.* Hoc facturi erant Medi & Persæ, quod essent veri Dei cultores Idololatriam exosi.

Et ut in primis temporibus erant Fideles, sic pro eorum continuatione in veri Dei Fide, sub finem ejusdem Monarchiæ apparuit Zoroastres Medorum & Persarum Præceptor, qui in Dei notitiâ educatus, Veteri Testamento non fuit inassuetus, nec à Judæorum conversatione alienus; imò à quibusdam in Palæstinâ natus censetur: qui itaque ipse Deum noscens, suos Medos & Persas in Dei cultu continuavit & ulterius informavit in orthodoxiâ, quam itaque eorum posterius ad hodiernum usque diem retinent, ut ex eorum Religiosis Libris constat, Hoc modo Medorum & Persarum orthodoxiam ad hoc usque tempus deduximus.

Iste Zoroastres fuit Religionis Perso-Medicæ Reformator qui novas suas Lucis & Tenebrarum explicationes dedit, hæc duo ex Creationis Historiâ ut Religionis Principia statuens, cum multis aliis quæ suis locis docebuntur. Is etiam cum esset insignis Philosophus, Religione austerus, & totius Matheseos peritissimus, hac ratione Persas sui admiratione perculit, & suæ Doctrinæ attentos reddidit. Præsertim coluit Deum in naturali quodam Antro, quod ille Mithriacum effecit & mirificè ac mathematicè comparavit; ubi scilicet Mithra præsidens, hæc inferiora Regio modo regens eaque imprægnans sedebat: aded ut omnes postea non tantum in summis Montium

tium jugis antiquissimo more Deum colebant, sed & subinde illius exemplo, Sacra sua Mithriaca in tali Antro præstare & peragere didicerunt. In eo erant Mithræ & hujus Mundi Symbolica philosophicè & mathematicè spectanda & contemplanda, non autem colenda; quâ itaque in re falluntur Autores: nam Persæ tunc talia Simulachra non colebant. Romani autem & Græci à Persis mutantes talium Mithriacorum figuras, eas coluerunt & in usum Idololatriæ verterunt. At montium jugis & Antris Mithriacis, postea tandem pro cultu divino superaddita sunt Pyræa; non quidem ad continendum Deum qui nullis parietibus comprehendere potuit, sed ad alendum Ignem necessaria Domicilia, cum propter pluvias & alia incommoda sub Dio vivere & conservari non potuit. Et sane talium Pyreorum pleraque in editioribus locis & summis montium jugis eminebant, primitivo mori eo situ conformia.

Dictus Zoroastres (inquit Agathias p. 54,) eam Religionem quam hodiè exercent, instituit, eamque stabilivit. Id autem non sine magnis difficultatibus & contentionibus cum Persis, à quibus incarcerationem passus est; ut suo loco monstrabitur ex Libro *Shâhnâma-Nesr*, qui diversus est à *Shâhnâma-Nezm*; nec ad Regem admitti potuit propter illius temporis Sacerdotes, qui tanquam pro Aris & Focis contententes, ejus admissionem prohibebant. Cùmque tandem astu ad Regem intraverat, dicti Sacerdotes cum acerrimè oppugnabant, cum eo disputantes, & asserentes, *Quod quamvis rationi consentanea diceret, non tamen æquum esse ut aliqua in Religione mutationes aut innovationes fierent sine præmissis miraculis.* Is itaque miracula quædam (ut suo loco dicetur) præstitit, ut illis videbatur; quamvis per meram philosophiam illis ignotam omnia fecerit: & ut Doctrinæ suæ plenior fidem faceret, novas quasdam Revelationes prætendebat. Nam ante Zoroastrem, sub alio Sabaitico Legislatore *Poredekêshangh* aliquam Religionis diversitatem agnoscunt Persarum Sacerdotes in Indiâ, sc. Sabaitum absque Pyroduliâ. Hanc autem Religionem quam hodiè habent, hoc modo emendatam & reformatam, credunt divinitus approbatam, & præ omni aliâ puram: hocque fuisse cœlitus revelatum Prophetæ suo *Zoroastri* (illis dicto *Zerdûst* seu *Zerâtust*), uti scriptum extat in Libro *Sad-adêr*, qui est Præceptorum & Canonum Ecclesiæ Magorum Syntagma à doctissimo aliquo Magorum Sacerdote ex religiosis Zoroastri Libris olim collectum per modum Epitomes ad communem populi usum; cuius

jus aliquot Exemplaria penes me habeo. In dicto inquam Libro qui maximæ apud eos autoritatis habetur, sequente modo de receptâ tunc Persarum Religione (quæ etiam hodiè usitata,) testatum est, his verbis,

ورسیدن زرتشت به من آمد و گفت که این کتاب است که در آن
 نوشته شده است که هر کس این کتاب را بخواند و عمل کند به آن
 حقیقت را بداند.
 Hoc enim ad Zaratusth venit pro
 certo,
 Istam esse omnium Religionum opti-
 mam.

At non obstantibus Zoroastris Revelationibus (ut vulgò creditum,) & in eis per multa secula fide receptissimâ, de eâ tamen Religione Persarum Regi *Ardesbîr Babacân* vulgò dicto *Erdašbîr Babgân* (quamvis dictam Religionem externè profiteretur & tueretur,) sub-
 orta sunt quædam dubia & Scrupula, præsertim de futuro statu: unde totius Regni sui Clero majore (sc. Præsulibus) ad generale Con-
 cilium convocato, eos consuluit, hæc illis præfatus,

دکدام عالمی است که در آن
 همه چیزهاست و من می دانم که
 این کتاب است که در آن
 نوشته شده است که هر کس
 این کتاب را بخواند و عمل
 کند به آن حقیقت را بداند.
 Id mihi ostendant, ut du-
 bia è Mundo
 Procul arceam, & Dei
 Religionem amplectar.
 Cupio ut mihi de eâ De-
 monstrationē ostendant,
 Veritatem toti Mundo
 demonstrent.

Hæc Dubia solvebat Persarum in Sacris Legislator ultimus *Erdavi-
 râph*, qui ad id à Rege & toto Concilio electus, ex novâ Revelatione
 (ut prætendebatur, sed reverà astu quodam adhibito,) dictam Re-
 ligionem clariùs explicavit, Regis Fidem confirmavit, Dubiis satis-
 fecit, omnes ab erroribus suis reduxit, & tunc receptam Zoroastris
 Religionem veram esse demonstravit; uti in hujus Operis sequelâ suo
 loco fusiùs monstrabitur ex ipsius Libro *Erdavirâph-nâma* dicto qui
 penes me servatur. Interim breviter accipe id quod p. 312. (inter-
 lin.) ibidem de totius rei eventu & successu legitur: sc. quod tandem

همه چیزهاست و من می دانم که
 این کتاب است که در آن
 نوشته شده است که هر کس
 این کتاب را بخواند و عمل
 کند به آن حقیقت را بداند.
 Omnes in viâ Zaratusth
 Sphitamân
 Iverunt in Religione rû
 Mazdiyafenân.

Sphitamân brevitatè legitur pro *Esphintamân* Zoroastris patre. *Maz-
 diyafenân* est eorum Codex sacre Verbi Dei, (sc. Zaratusthi Scripta,) ut quando nos *Scripturam sacram* aut *Bibliorum Codicem* nomina-
 mus.

Porro

Porro ex *Shahrîstânî* & *Xenophonte* & *Herodoto* constat tam Persas quàm Scythas Sabios Solis cultores, Ignem Sacrum servasse ante tempora Zoroastris. At cum ille novos Ritus institueret, & ejus suasu plurima Pyræa extruens *Gushbtâsp*, ad novos istos Ritus amicè invitaret vicinum rûs *Turân* seu Scythiæ Orientalis Regem *Argjâsp*, iste pro vetere Religione Zelotes planè succensuit; & propterea alterum bello invadens, dicta Pyræa diruit & solo æquavit, ad tales in Religione Innovationes à Gushtaspe invitari renuens. Donec tandem Victor evadens *Gushbtâsp*, ea rursus instauravit, ut *Megjdi* Historicus Persa in Gushtaspiis Vitâ multis tradit. A Persis itaque talis Ignis etiam hodiè perpetuus & per plurima secula inextinctus in omnibus eorum Pyræis die nocteque alitur, & per quaternos homines semper curatur & fovetur. A Scythis etiam seu Tataris Ignis hodiè (ut & olim) habetur Sacer; at non pari Rituum apparatu servatur.

In hac quidem Religione, omnem Ignem quodammodo honorant: & tamen (ut in Sacerdotio Levitico) valdè cauti sunt ab *Alieno Igne* ne in aliquod Pyræum introducatur & coram Deo ponatur: nullum Ignem æstimantes verè Sacrum, nisi qui ritè & legitime accendatur, sc. vel à Sole, vel à Silice, vel ab Arâ alterius Pyræi ubi Ignis Sacer diu conservatus & legitime primò accensus fuit. Multa enim habent communia cum Judæis, à quibus hujus Religionis magna pars de-
 sumpta est. Suratenfes nullum habent Pyræum, sed (ut Judæi faciunt in Synagogis suis,) Lampadibus Olei in ædibus privatis conser-
 vant Sacrum Ignem accensum à Pyræo eorum in urbe *Nûsari*, quæ ad Lat. 20 graduum cum 40 minutis: eaque 10 milliaribus distat à *Surdt*. Non autem accendunt ab urbe *Gündavy*, (ut vult Pet. de la Valle,) 7 milliaribus distante à *Nûsari*.

Grave erat & malè mulctandum peccatum in eo cujus neglectu Ignis Sacer extingueretur aut moreretur apud Judæos: nam Mai-
 monides agens de Sacrificio jugi, Tract VI. §. 6, ait, *Si quis Ignem Altaris (vel unum Carbonem de majore Rogo sublatum) extinxerat, verberandus erat: at si Ignem Candelabri aut Thuribuli extinxerat, impunè ferebat, utpote qui non tenebatur esse perennis.* Nec tale quid erat minùs mulctabile apud Persas. Sed cum Persis essent plures ejus-
 modi Ignes, id eis non erat æquè portentosum ac fuit Romanis, apud quos unicus tantum fuit pro toto Imperio Ignis sacer. Græcis erant plures Ignes Delphis & alibi: & Pausanias notat Ignem perpetuum fuisse

20
HISTORIA RELIGIONIS
fuisse in Cereris & Proserpinæ Templo, quem extinxisse nefas. Persæ
Ignem suum æstimant tam Sacrum, ut nihil Igni ingratum facturi
sint: ideoque nec in Sacrum nec in quemvis alium Ignem unquam
inspuunt aut sordes injiciunt, & multo minus eum Aquâ extinguunt;
nec Candelam exanimant, sed sponte emori sinunt, uti etiam fecere
Romani: nec domûs suæ incendium aliter supprimunt, quàm per in-
jectionem terræ aut alio modo suffocando. Imò quod augeret flam-
mam, Oleum adderent, potiùs quàm injicerent Aquam quæ extin-
gueret, si alterum horum faciendum esset. Ignem non extinguunt
Aquâ, utpote quæ sit itidem sacra. Præterea Aquam injicere, esset
summâ vi & injuriâ utrumque violare & probro afficere, & inter duo
Elementa sacra pugnam instituere: adeò ut florente olim Persarum
Imperio, Ignem & Aquam commisisse, erat crimen capitale & malâ
morte mulcendum piaculum, nec minore poenâ expiandum, idem-
que in altero Mundo post Resurrectionem variis suppliciis corpora-
libus puniendum credebant. Hinc neque Persæ in Indiâ calens fer-
rum (utpote quod Ignem in se contineat,) in Aquam immittunt, ne
violentiam inferant Igni, quod damnabile. Eadem de causâ etiam
Gladios non portant, nec armati accedunt Ignem, ne violentiam il-
laturi & minaturi videantur. Et contra autem, ignem alere & fo-
vere, sive communem sive sacrum, meritorium habetur; cùm tam ex
Fide ergâ Deum quàm ex pietate & bonis operibus salutem æternam
sperant, *ita tamen ut per Ignem*; non quidem purgatorium, nam
tale quid ut in se absurdum, sic & illis prorsus inauditum: nec cre-
dunt supplicium aliquod futurum per Ignem.

Quoad veteris stirpis Persarum Habitum, (dicente Mandellio & aliis testibus oculatis,) ii qui in Indiâ degunt tam Sacerdotes quàm Laici, albis vestibus induti incedunt. Hoc autem idè est ut melius imitentur Banianos Indos, & in hoc se iis conformant, inter quos & sub quibus vivunt. Unde nec porcina edunt: sed urgente necessitate, eam tangunt. Hosce in Indiâ Persas Magos planè indigitavit Diogenes Laërtius, quos suo tempore dixit albis vestibus indutos tunc esse. Et hi iidem sunt quos *Mobéryida* seu *Candidatos* vocat *Gjéuhari* *الثنية وهم السقنع* *سوا بذلك* *المبعضة* *قوتة من الثنية* *المسودة من مخالفة المسودة من اصحاب الدولة العباسية* *Can-* *didati sunt Secta quædam Dualistarum,* (sunt nempe *Al Mokánna'*), qui sic nominantur, quia albas induunt vestes: in contrarium *Nigrato-* *rum*

Cap. I. *VETERUM PERSARUM*
rum qui sunt homines Dynastiae Abbasidum. Tales *جاشان* *Candi-*
didati reverà sunt Persæ in Indiâ Dualistæ. Nomen *Mokanna* signi-
 ficat *Calanticâ indutos*, vel etiam *Galeâ indutos*: sed prior significatio
 eligenda, nam non gerunt Pileos tumentes sicut Mohammedani. Sed
 cùm Persæ in Indiâ degentes, sint è patriâ exules & extorres, videntur
 etiam in quibuscumque aliis rebus (præterquam in Vestibus) infecti
 alienis moribus, subjectione subacti, ideoque nec in opinionibus reli-
 giosis semper orthodoxi: unde horum praxis fortè non fit semper
 probanda, nec sint orthodoxis Persis tam in hoc quàm in aliis qui-
 busdam rebus exemplar imitabile. Nam à veteribus Persis antiquæ
 stirpis in Perside ubi liberius vivitur, in aliquibus rebus aliter fit:
 ibi enim gratiâ Ignis (apud eos qui regulares sunt) quivis tam splen-
 dens quàm rubens color in omnibus cujuscunque generis rebus æsti-
 matur & sacer habetur: & ut olim, sic etiam hodie, (dicente The-
 venoto) affectant induere vestes flavescentes aut rubescentes flam-
 mei seu latericii coloris, quippe qui sit Ignem quodammodo referens
 simulansque: hinc Curtius meminit in Xerxis solenni Processione
 (secundùm numerum dierum Anni,) fuisse 365 *juvenes puniceis ami-*
culis velatos, i. e. rubeis. Et eodem modo melioris notæ fœminæ
 Peplum luteum flammeumve ponè dependere sinunt, sc. talis coloris
 Pallam muliebrem gerunt. In hujus Operis processu, plura de eo-
 rum habitu ex Autore Gallico autopte notantur. Atque propter
 supradictam causam est quòd *Rubinus* & *Balsæus* & *Carbunculus* &
Pyropus & *Hyacinthus* ruber & *Granatus*, æstimentur præ aliis Gem-
 mis & in pretio habeantur. Et sic in omnibus aliis rebus.

Et propter eam quam cum Igne inferiore convenientiam habent, Stellas & Ignita Meteora & Coruscamina & Ignes cœlestes omnes in honore semper habuerunt & etiamnum habent & magni faciunt. Et, si aliquem tetigerit Fulgur, id pro fausto omine reputatur, quamvis eo tactus fortè lædatur; quia si quis sit à cœlo tactus, id digito divino factum cenetur: nam respectu puritatis, tam Ignis, quàm Sol & Luminosa omnia sunt cognata & eorum opinione res divinæ. Ideoque omnis Ignis sive sit cœlestis & superior, ut Planetarum & Meteororum; sive terrestris & inferior, aliquid Sanctitatis & Beatitudinis in se habere creditur. Sed (ut supra dictum,) non ut Deus adoratur: Deum enim Omnipotentem cœli & terræ Creatorem solum adorant, idque devotissimè, scrupulosâ conscientiâ malum fugientes & bonum facientes & excrentes, pietate & timore Dei excellentes,

cellentes, & plerasque totius Orbis Gentes in hac parte superantes. Et quidem de eis peculiariter notari debet, quod veterum Persarum Ecclesia & Gens sola sit & in toto terrarum Orbe unica, quæ (exceptâ Israelitarum & Judæorum lineâ sacrâ,) continuò & constanter à suis primordiis seu incunabulis & ab ipso Diluvio ad hoc usque tempus veri Dei notitiam & cultum semper sine ullâ temporum interruptione retinuerit & adhuc retineat. Et quamvis (ut superius notavimus,) Sabaismi & Pyrodulix externâ specie Religionem suam veriore interpolaverint & inquinaverint, & plurimas superstitiosas & peccaminosas nugas cum vero cultu (ut Lolium cum Tritico) miscuerint, id quidem erroneæ conscientiæ ductu factum, Dei timorem & cultum non exclusit, quin omni ævo veræ Religionis & pietatis energiam semper retinuerint. Eos itaque tam miram Religionem habuisse, cum talibus nugis Dei timorem tenendo, atque soli Deo cultum divinum, Elementis autem & Planetis cultum tantum civilem exhibendo; talem inquam eorum in hac parte praxin ante ter mille annos usitatam, nunc serò tandem hisce temporibus rescivisse & detexisse, certè juvat, multum juvat recreatque! Omnis autem talis praxis in Sacro Codice damnata est. Quid verò de Deo crediderunt & adhuc credunt, quantopere eum honorant, & quanto ardore illum venerantur, (cum Fidei eorum summâ, & omnibus illis Attributis quæ à mortalium religiosissimis Divinæ ejus Majestati tribui solent aut possunt,) sub finem hujus Operis particulatim docebitur. Supradictæ erga Solem & Ignem cæremonix, (quatenus sunt respectus externi & tantum civiles erga tam gloriosa corpora, dum veri Dei timorem & cultum tam internè quàm externè retinuerint & cum zelo exercuerint,) in iis qui S. Scripturæ lumine destituti, erant aliquantulum excusabiles: nam quamvis Zoroastres viderit & noverit Vet. Testamenti Biblia Sacra, ea tamen suis integrè non tradidit. Et, quod ea quæ præstant, sint meræ civilitates potius quàm divinus aliquis cultus, vel hinc constat, sc. quod talia (referentibus Pers. Armenis ut supra dictum,) erga Solem præstant Persæ Mohammedi & Armeni Christiani, qui ambo ab omni Idololatriæ specie satis remoti: inde inquam, planum est quod isti omnes non reputant tale Homagium esse Idololatriam. Sed nihilominus, me iudice, tale quid in iis qui S. Scripturam & Mentis Divinæ Revelationes norunt, (ut qui sub Novo Fœdere nati,) est planè intolerabile. Animalia noxia peculiari odio prosequuntur Persæ, de quâ re

alibi

Cap. I.

alibi diximus: & è contra, alia quædam nimis æstiment, ut Canes, & Gallos gallinaceos, &c. unde Canes ex religioso Zoroastres præcepto pascunt; & Gallos labentis temporis nuntios, ita æstiment, ut severissimam commissi criminis pœnam subire contenti sint, potius quàm Galli caput amputare. Inde meritò apud Aristophanem Persica aut Medica Avis habetur Gallus: & usque hodie Gallinis adeò scatet Media, ut eo ferè solo cibo & earum Ovis (unâ cum carne Ovinâ) excipiantur nostrates ibi peregrinantes. Ab illâ regione jam utilissimâ hæc Avis per totum Orbem multiplicatur. Hocque novissè juvat: nam rebus alienigenis longo temporis tractu apud nos factis tanquam indigenis, unde primò venerint tandem ignoratur; quod de multis Plantis & Arboribus verum, & de Animalibus haud paucis, atque etiam de plerisque rebus aliis per commercium in usum nostrum aliunde adoptatis; cum antiquo tempore à toto Orbe magis divisi & disjuncti essent Britanni, qui jam commercio conjunctiores.

Prædicta Persarum Religio ea est quæ ferè ab ipso Diluvio in Parthiâ & Mediâ & Persiâ apud Gentes ibi incolentes, duravit & viguit, quæ etiam hodie à dictarum gentium sobole in eisdem regionibus mixtim vivente continuatur. Hujus religionis Metropolitana Ecclesia quæ à devotis peregrinantibus solenniter visitari solebat, olim extructa fuit à Rege Gushtasp in urbe Balch prope confinia Indiæ: & idem Rex eandem Religionem transplantavit ex Persiâ in superioris Indiæ urbem *Keshmir*, ubi (uti colligitur ex *Bundâri Isphahanensi*) idem Rex extruxit Pyræum, illudque solenniter adire jussit omnes Indiæ Regulos, missâ Idololatriâ suâ, illam Indiæ partem (ut videtur) sub se tunc habens. Eam autem Deicolam Religionem brevi ibi extinxit Indorum Idololatria. Et tandem longo post tempore, totaliter everso Persarum Imperio, & ingruente persecutione, (ut fusè narrat D. *Henr. Lord*,) aliqua Persarum pars concessit in Indiæ inferioris partes ad *Surât* & *Nûssari*, ubi hodie eadem Religio ab eis servatur & colitur, & (ut postmodum intelleximus,) ultra Indiam in Insulâ *Gilolo* etiam recepta est. Dicta migratio seu fuga in Indiam, facta est tempore Regis *Yezdegherd filii Shahriyâr* veterum Persarum ultimi, (à cujus inthronizatione suam Æram ducunt veteres:) nam cum *Othmân filius Affân* circa annum Christi 646 cum suis Saracenis Persiam invaderet & occuparet, aliqua Indigenarum pars potius quam Tributis gravioribus vexari aut incarcerari & omnibus bonis spoliari, Islamismum (Victorum Religionem) amplexa est, & Saracenorum

Saracenorum jugo paruit; dum altera Indigenarum pars veterum Rituum tenacior, potius quam ullâ vi ad Circumcisionem & alios Mohammedanorum Ritus novamque Fidem cogi, (*Zoroastrem pro Mohammed, & Zend pro Alcorano* commutando,) fugâ sibi consulens, in remotiores Regionis angulos & montes partim, partimque in Indiam secessit; & hi in hisce locis veterem suam Religionem exercentes, hodiè pacificè vivunt, à Mohammedanis & reliquis rerum Dominis tolerati: sed tamen contemptui habiti; & præsertim in *Ispahân* ubi Curia Regia, semper fuerunt pejus habiti quàm in aliis locis. Et nuper (quod dolens refero) isti veterem suam Religionem deferere & Islamismum amplecti fuerunt coacti à novo Persarum Rege *Hosein*, qui vetus istorum suburbium *Ghavr-abâd*, de se nominari iussit *Hosein-abâd*. In Indiâ autem (in *Surât* & *Nûsârî* urbibus Provinciæ *Guzurât*,) victum quærunt plantando Nicotianam, & extrahendo Vinum Palmcum, & aliâ agriculturâ & mercaturâ, & quibusvis occupationibus, exceptâ eâ Fabrorum Ferrariorum, propter reverentiam Ignis, ne cum profanare videantur: nec ut supra dictum, ignitum ferrum (quamvis alius aliquis id in Ignem immiserat,) in quovis liquore extinguunt, quod Fabris esset necessarium. Sed præsertim multi eorum sunt Textores telarum Indicarum quæ tam in Europam quàm in omnes alias Mundi partes deferuntur. At Mohammedani nimis alto supercilio hanc & omnes alias Religiones aspiciunt, & ut erroneas despectui habent, & easdem hodiè delere satagunt. Unde *Shetch Saadi* Mohammedanus Persa Shirazensis olim, veteres nostros Persas æstimans *Ignicolas* & *Infideles*, eos æquiparat Christianis de quorum Salute desperat, & utrosque ut misellos contemnit, magnificando Misericordiam & Clementiam Dei qui tam indignos homunciones quotidie ex Bonitate suâ alere & sustentare dignatur, his sequentibus verbis in Libro *Gulistan*, *خور و دريما وظيفه خور*, *O quàm Liberalis es, qui ex Thesauro abscondito, Ignicolis & Christianis quotidianum alimenti demensum præstas!*

خوان دعوت دي در بخش همه جا کشيد
باران رحمت دي حسابش همه را رسيد
Mensa Beneficentiæ ejus profuse ubique sternitur!
Pluvia Misericordiæ ejus infinitæ ad omnes pervenit!

Nomen *Tersâ* seu *Tarsâ*, quo heic Christiani notantur & alibi apud alios Autores notari solent, in quodam vocabulario (ut dicitur) ab aliquo Mohammedano exponitur *Idololatra*; sed minùs rectè, nisi quatenùs

quatenùs Mohammedanorum opinione, aliqui Christiani sint Idololatræ, adeoque illi Termini apud eos sint convertibiles. De hoc autem fusè egimus in Dissertatione quam ante aliquot annos emisimus pro Bibliorum Polyglottorum Defensione contra Carmelitam quendam sui Ordinis olim in Persiâ Præfectum; qui jam in viciniâ agens, nihil hætenus reposuit, ut me defuncto, impinè id facturus sit.

Hoc autem præsens Opus quod spectat, in eo pauca quædam extraximus ex Græcis & Latinis, & alia quædam ex Arabibus & Persis Mohammedanis. Sed Mohammedani haud multa produnt de Magorum Ritibus, utpote quos vilipendunt, & ex ignorantia & malitiâ eos aliquando invidiosè repræsentant. Nos itaque abstrusiores res ex obsecuris suis latebris sedulâ diligentia & dispectione eruendo, genuinis ipsis Veterum Persarum Monumentis præcipuè freti sumus, ex eorum mente & tenore in sequentibus dicturi; inde eliciendo quantum de vetere Persismo & eorum Magismo impræsentiarum sitienti animo sufficiat, donec ipsissima Zoroastris Scripta (quantivis certè redimenda) publici juris fortè facta fuerint, si modò Bonarum Literarum Fautoribus tale quid Sumptibus suis procurare & promovere videbitur; ut illam Antiquitatum partem nondum tentatam & hætenùs inexplorata, nobis tandem scrutari & rimari liceat. Et sanè, (nisi surde scat ævum,) si aliquid hujus generis præstandum speretur, oporteret ut jam statim suppeditatis necessariis sumptibus, (sine quibus id nunquam fieri poterit,) mox inchoetur & acceleretur biennalis opera præparatoria, quæ ad res ex Oriente cõmendandas requireretur; ut (si interim ex Oriente comparari potuerint,) quam primùm Prelum ab hoc Opere vacaverit, immediatè aggrediamur alterum illud Typis mandare: ne fortè aliàs dum moras trahimus, cito pede prætereunte ætate, planè excidat illud designatum & hætenùs desideratum Opus (quale esset *Zoroastrianorum editio*,) antequam ad optatum finem perducatur. Ego ex meâ parte paratus sum suscipere laborem, & (quantum in me est,) aliquid in bonum publicum præstare. Perpendant Cordatiores an operæ pretium sit, necne? ut, si tale quid sit desiderabile, & tamen nunquam fit, non in nos culpa redundet, sed in illos ditiores Literarum Patronos qui tale præconium à nobis jam per aliquot annos audiverunt. In hisce rebus ex Oriente procurandis, erit difficultas, cùm Incolæ ex Religioso Præcepto sint talium rerum tenaces & in eis prodendis valdè cauti. Sed nihilominus per pecuniæ vim & alias artes, ad nos cogi & feliciter deduci

deduci poterunt talia Orientis *κειμήλια*, aliàs ad nos nunquam perventura: quia me defuncto, apud nos fortè pauci erunt superstites, qui *Quid* sit comparandum, & *Ubi* locorum inveniendum, & *Quomodo* id ad nos deducendum sit, noverint. Ideoque dum vivitur & aurà vefcitur æthereâ, aliquid citò in hujusmodi opere faciendum videtur; nam post fata cessandum: *fronfe capillatâ, pòst est occasio calva*. Additâ autem primâ vi quæ est motionis continuandæ principium, dum in præfente Opere heic edendo fudatur, indies ad nos properabit accita materia: imò dum heic dormitur aut aliud agitur, nocte dieque confecto itinere & fulcato æquore, aliunde ad nos accelerabitur.

In hoc autem Opere quod jam præ manibus est, in unum congestus pleraque (sive bona & orthodoxa sive mala & hæretica,) quæ de Magorum Religione sparsim apud Autores leguntur. Cum itaque in hac Religione fuerint Sectæ pfures quam 70, (uti etiam sunt in Christianitate,) non est expectandum ut omnia quæ de eorum Religione fortè dicta fuerint, pertineant ad Magos orthodoxos, sed aliqua etiam ad hæreticos; haud magis quàm omnia quæ de Christianismo alicubi dicta fuerunt, ad solos Orthodoxos pertinuisse censeantur, nec aliqua ad hæreticos, cum plurimæ fuerint etiam in Christianitate Hæreses. Hac enim ratione (propter talem inibi malorum & bonorum mitionem & farraginem,) de tota Christianitate statim pessimè sentirent eamque damnarent Gentiles, de quorum conversione aliàs sperare possemus, & Dei Nomen blasphemaretur inter Gentes; si tam iniquo modo judicarent. Magorum autem Secta orthodoxa (breviter) ea est quæ de duobus Principiis credit unum fuisse æternum, alterum verò creatum; Deum esse amandum & adorandum eique soli serviendum, Diabolum autem detestandum & odio habendum; cum multis aliis rebus Dei Unitatem & alia ejus Attributa spectantibus. Hæretici autem fuisse tam alii qui in processu hujus Operis enumerantur, quàm Magi Dualistæ (ut vocantur,) statuentes hæc duo Principia fuisse coæterna, &c. ut Manichæi, & alii in aliis rebus minùs orthodoxè sentientes, qui infra ex Autoribus memorati: cum non sit expectandum ut ulla unquam Gens suos omnes habeat orthodoxos. Nam semper fuit & etiamnum erit impossibile ut in ulla Religione omnes idem sentiant, quin judicii diversitas sit de quovis ferè Religionis Articulo: unde in omnibus totius Orbis Religionibus tot Sectæ & Divisiones emerferunt, & ex improborum & stultorum hominum corruptis cordibus & inventionibus,

qibus, tanquam è Tartaro pullulârunt. His adde, quòd contra Persas quædam sint falsò & malitiosè dicta per Mohammedanos & Græcos & alios hujus populi eorūque Religionis inimicos & rerum eorum ignaros & iniquos æstimatores, quæ ab ipsis Persis & eorum amicis longè aliter dicuntur. Ideoque cum aliquid de isto populo refertur, candidus Lector debet perpendere qualis sit Relator & quænam ejus Religio, an Mohammedanus, vel aliàs vetus Persa, & an horum res satis calluerit; ut ita æquum de tali sententiâ & de hac Religione judicium ferre valeat. Præterea, multa irregularia aliquando facta fuisse à quibusdam Persarum Regibus, qui ex plenitudine potestatis, pro libitu sæpè fecerunt & fieri jusserunt ea quæ non erant sancta; quibus orthodoxi Sacerdotes non potuerunt resistere cæve impedire. Unde tanta olim Magorum cura ut Reges & Regum filii instituerentur in orthodoxiâ, utpote à quâ tandem (ut sperabatur,) ne latum unguem discessuri essent.

Propter dictas causas, in hoc Opere perlegendò, supradicto modo sentiendum est de multis quæ in eo sparsim traduntur; & cum dictis limitationibus & cautionibus de Magorum Religione judicandum; nec statim omnia quæ de Magis unquam dicta fuerunt, vero Magismo impingenda; cum sanè orthodoxi talia non faciant nec agnoscant. Insuper Persarum Magia, (quæ præcipuè erat Theologia & Philosophia naturalis,) diligenter distinguenda est à maleficorum Diabolica Magiâ quæ Persarum Magis planè Ignota fuit. Qualis autem fuerit Magorum vera & Reformata Religio tum demum plenius innotescet, & de eorum orthodoxiâ tunc rectius judicabitur, quando supradicti Zoroastres (Viri omnium consensu Doctissimi) Libri integri lucem viderint; ex quibus etiam multa Philosophica & Historica & Medica & Astronomica & Astrologica in sinu temporis & Archivis Persicis nondum reclusis hæcenus latentia, in publicam lucem emergent. Nam solam Religionem spectat Liber *Sad-der* qui heic exhibetur, qui est breve quoddam Compendium seu Manuale à docto quodam Sacerdote olim in usum vulgi ex ejus Libris Theologicis selectum & affectato stylo compositum carmine, quod semper vitavit Zoroastres, omnia sua conscribens prosâ. Et quamvis iste Liber pro Canone habeatur, ejus Contenta respectu totius, sunt tantum pauca. Doctiores veterem Linguam & Literas (quibus ejus Opera scripta sunt,) callentes, plura & meliora sciunt. Sed interim, Partem novisse, est melius quàm totum ignorasse.

CAP. II.

Quomodo veteres Persæ suam esse Abrahami Religionem jactitant, illamque ei acceptam referunt: quâ occasione heic exhibetur nova Vita Abrahami Historia, & de verâ ejus Religione disquisitio, & Persicæ Religionis cum eâ Collatio, &c.

Dicta veterum Persarum Religio ab Arabicè loquentibus nuncupata est *مِلَّتِ اِبْرَاهِيمَ* *Millat Ibrâhîm*, & à Perso-Medicè loquentibus *کتاب ابراهام* *Kish Abrahâm*, quæ utraque sonant Religio Abrahami, gloriando eam primò ab Abrahamo Patriarchâ & Fidelium Parente profectam. Inde est quòd eorum Liber eandem Religionem continens docensque, ab Orientalibus Arabicè vocetur *صحف ابراهيم* *Sohfi Ibrâhîm*, i. e. *Liber Abrahami*. Quibus aliis etiam nominibus tam Abraham ipse quàm dictus Liber gaudeat & Titulis decoretur, infrâ suo loco dicetur.

Dictum Librum coelitus Abrahamo demissum credunt Persæ veteres, eodem modo quo à Muslimis creditur Coranus Mohammedi demissus, Evangelium Christo, Lex Mosi, & Psalmi Davidi. Et apud Shâh-Cholgji Persam, inter Muslimorum Dies celebriores, notatur peculiaris hujus rei Dies, ubi legitur *غرة رمضان — ذرول صحف بر* *Novilunio Ramazân fuit descensus tæ Sohfi super Abrahamum, cui pax*. Nomen *Sohfi* à Persis usurpatum, ex vi vocis Arabicè est *Codex* seu *Liber* in genere. Atqui, saltem Decem Libros ad Abrahamum descendisse ajunt, quorum Decimus habetur *Pâzend*, plenus consiliis & sapientiâ & secretis. Quin & omnes Zerdushti Libros (qui plures sunt) in censum Librorum Abrahami venire volunt. Decem Libros Abrahami etiam numerat Abu Mohammed Arabs. Omnium autem pessimè nugantur Judæi, Abrahamo tribuentes Librum merè Cabbalisticum, cui Tit. *ספר יצירה* *Liber Jetsirâ* seu *Creationis*.

Horum Librorum descensum seu demissionem crassiore modo affirmare videntur Orientales, si illorum nuda verba spectemus: sed hoc tantum volunt, sc. quòd dictorum Librorum sensus à coelo inspiratus fuit dictis personis. Abrahamum itaque in re sacrâ Persicè *پیشوا* *Pishvâ*, seu Arabicè *امام* *Imâm*, i. e. *Antistitem* suum vocant asseruntque, illumque sibi ut Patronum vendicant, seipso illius Affclas ejusque Religionis sequaces jactitantes. Præterea (ut videtur) volunt

volunt eum aliquando vixisse in *Balch*, quæ *بلخ* *Balch*; unde in *Epit. Rustemi AlMûlavi* legitur *بلخ شهر ابراهيم ديمغامبر* *Balch est urbs Abrahami Prophetae, cui pax*. Ista urbs versus Indiam in ulterioribus partibus Ditionis Persicæ sita est: Abrahamum autem unquam eas partes lustrasse aut ad eas peragrassse ex sacra Historia colligi non potest. Præterea obstat, quòd *Balch* condita fuit à Rege *Lohrâsp* longè post tempora Abrahami: ideoque si quid infit, pro *Balch* subintelligenda est antiquior ibi urbs *Bamiyân*, in cujus locum (vel ad parvam distantiam) successit *Balch*, ubi *Lohrâspis* filius *Gushkâsp* extruxit insigne Pyreum multis divitiis ditatum, & redditibus dotatum, ad quod (cùm haberetur urbs Abrahami) tanquam ad sacrum locum quotannis solennem Peregrinationem Religiosè suscipere solebant veteres Persæ, ut Arabes hodiè faciunt ad Meccam: sic Libri Persici *Shahnâmæ* Interpres Arabs *Bundârî* Isphahanensis, *بلخ — Balch fuit Persis sicut Mecca Arabibus*. Mihi autem videtur quòd *Balch* vocata fuerit *Urbs Abrahami*, quia propter Religionem Abrahami (ut vocant,) fuit celebratissima; non autem quasi Abraham ipse aliquando ibi fuerit aut ibidem vixerit.

Quin & Abrahami famam hauserunt pleræque Gentes, etiam Idololatricæ; quarum aliquæ eandem in bonam partem, & aliquæ in malam partem traxerunt: tam celebris per totum Mundum fuit Abraham! Scilicet summa ejus erga Deum pietas & maximus apud Deum favor ubique terrarum percrebuit, & ejus fama de offerendo Isaac & de intentione eundem immolandi, apud Gentes diffusa est tanquam de Isaac actu immolato; quâ itaque in parte perperam interpretatum malè cessit Abrahami exemplum. Nam ex malè intellectâ Abrahami Historiâ, Ethnici elicuerunt, Quòd si aliquis grande aliquid à coelo petendum haberet, id obtineret per Holocaustum humanum, sc. comburendo filium suum primogenitum, uti fecisse crediderunt Abrahamum. Inde Vivicomburium prævaluit apud erroneas Gentes, à quibus infecti fuere Israelitæ tanquam novâ quâdam doctrinâ à cœcutientibus receptâ, qui primi hujus erroris fundamenti immemores. Apud Plutarchum in Libro de Superstitione p. 171, de Fœminis Gentilibus memoriæ proditum, *Qua nullam habebant prolem quam Idolis mactarent, emebant à pauperioribus Infantes tanquam Agnos aut Pullos mactandos; & si Mater adstant fletet, multabatur*

batur pretio. Et ante Simulachrum omnia strepitu Fistularum & Tympanorum [Tabour and Pipe] appllebantur. Merito itaque ad meridiem Hierosolymorum talibus Sacrificiis destinatus locus dicebatur *Tophet*, à *Toph* quod est Tympanum parvum unâ tantum facie præditum, ad quod fistulâ canebatur. Hoc cum S. Scripturâ convenit eamque confirmat, Testimonio ab extra petito, quod melius. Harum autem Gentium posterius talia facientes, ea non nominatim referunt Abrahamo, primi sui Instituti occasionem ignorantes. Tam diabolici fuerunt Imitatores falsi & Pseudomimi!

Ab Abrahami exemplo (ut eis videbatur) filium primogenitum offerendi, procedebant ad offerendum quemvis filium aut Hominem in genere, tacito Abrahami nomine; idque non semper filium aut filiam comburendo, sed & defodiendo in terrâ & demergendo in aquis. Plutarchus de *Amestre* Xerxis uxore refert, *Quod ipsa defodiebat XII homines vivos profese τῶν Ἀδῶν*. Hujus Historiæ meminit Herodotus, qui etiam parem de Xerxe historiam præmittit: nam p. 477. de Xerxe ejusque exercitu in Græciâ agens, narrat, *Per. Novem vias Edonorum ivère, juxta quas Strymonem pontibus junctum invenère. Audientes autem eum locum Novem vias Edonorum appellari, totidem illic Pueros ac Virgines virorum Indigenarum vivos defoderunt. Persicum enim est defodere viventes. Nam & Amestrin Xerxis uxorem jam provelæ ætatis audio bis septem Illustrium Persarum Liberos defodisse, ad referendam pro se gratiam deo qui sub terrâ esse fertur. Idem fecere Romani casibus extraordinariis, ut Livius docet Lib. II. cap. 57, Ad Oraculum missum ut sciretur quis tandem esset finis Cladibus quæ Imperium afficiebant. Interim ex Fatalibus Libris Sacrificia aliquot extraordinaria facta; inter quæ Gallus & Galla, Græcus & Græca, in Foro Boario vivi demissi sunt in locum saxo conscriptum. Egyptii submergendo vivam virginem, fecere victimam: ii enim quotannis (referente *Murtadi*) Virginem sacrificabant Nilo suo, ut justum suum Incrementum servaret. Sed quo tempore Egyptum subjugarent Mohammedani, Generalissimus Dux *Amru filius Aas* ut Victor ingrediens mense *Baun*, tam hunc quam alios Ethnicos eorum Ritus Edicto prohibuit & abolevit. Unde conquesti sunt, se non posse in regione suâ subsistere absque Incremento Nili, qui servabat Regulam suam secundum Legem quandam. Illo interrogante, *Quenam esset Lex?* Responderunt, *Hujus mensis Baun 12 die accipimus Virginem; (satisfactione prius datâ parentibus,) quam adornamus vestibus pretiosis**

tiosis & gemmis; & eandem nocturno tempore in Nilum projicimus ut aquis suffocetur. Ille autem dixit, *Hoc non posse continuari per Legem Muslimanicam, quæ omnes profanas consuetudines tollit.* Quin & Arboribus & reliquis diis falsis apud alias Gentes litari solebat Victimis humanis, ut suo loco fusiùs dicetur.

Aliæ quædam Gentes erroneas res suas tam celebri Autori disertè & nominatim referre gestiebant primitus: quamvis jam hodie & à multis seculis originalis Instituti causa apud eos in oblivionem abiit. Nam Indorum Idololatricorum (in suâ vix intelligibili Religione mysteriosâ quæ tam specioso nomini non respondet,) Antistes olim primarius perhibetur *برهمنه Brahma* seu *Brâhman*, qui ab Abrahami nomine Hebraico sic vocatus creditur, *Abrahamum* ipsum hoc nomine indigitando; ut & à Persico ejus nomine *Brâhâm*, dictæ Religionis Indicæ Sacerdotes etiam (ut in Libro *Pharh. Sur.*) dicuntur *برهمن Brahman* seu *Brâhman*; quos quasi *אברהמי Abrahmitici* sic dici volunt Judæorum Docti, specialiter Autor Libri *Shilte, Gibborim*. Arabes Abrahami ipsissimum Nomen (pueris aut juvenibus applicatum) subinde diminutivâ formâ efferunt *برهيم Boreihim* seu *Breihim*, vel *بريه Boreih* seu *Breih*, sive *ابرهيم Obeirih*, quibus omnibus notatur *Abrahamulus*. Hæc in plurali sunt *ابراهيمه Abârima* & *ابراهيمه Abâriha*, & *ابراهيمه Abârih*. Hæc quidem formulæ rem prædictam illustrent, monstrando in quàm varias formas Abrahami nomen aliquando torqueri solebat. Supradictam etiam opinionem tradit Shahrîstânî Arabs, quam tamen putat se refutâsse, quamvis reverà eam potius confirmaverit, (in calce sui Libri, ubi de Religionibus Indicæ agit,) dicendo, *Quosdam existimare برهمنه Brahmanos sic dici ab ابراهيم Ibrahîm; id tamen fieri non posse, quia isti [sc. Indi] omninò negant omnem prophetiam: populum verò qui credit in Prophetiam Abrahami, esse Dualistas, qui asserunt Lucem & Tenebras. Sed Brahmanos sic dici ab homine cui nomen ابراهيم Abrahâm.* Hoc modo Shahrîstânî disputat contra seipsum, sc. ignorando quòd *Ibrahîm* apud Arabes sit idem nomen quod *Abrahâm* & *Brâhâm*, quæ dicti nominis Abrahamitici forma apud Persas.

Dictus autem Shahrîstânî haud gratis de Abrahamo loquitur tanquam de prophetâ: nam qui in Bibliis dicitur *נביא Nabi*, aliàs etiam dici solebat *חזון Chozè* seu *רוי רואי Roè*, i. e. *Videns, previdens*, qualis fuit Abraham; id quod Christus de eo testatur, *Abraham vidit Diem meum,*

meum, & gavisus est. Sed quòd is reverà fuit Propheta, aliàs testatum relictum est ab ore Dei, *Gen. XX. 7, Nunc itaque restituite homini uxorem suam, nam is est Propheta:* sc. familiari Dei colloquio honoratus, & divinà Revelatione donatus ut in casu Sodomæ & aliter; quippe qui omnium Fidelium Pater, Fide insignis, Prævisione notabilis, & toti Orbi timoris divini, pietatis, justitiæ & obedientiæ semper imitandum Exemplar. Alibi etiam vocatur Propheta, ut *Tob. IV. 12, Nos enim sumus filii prophetarum Noë & Abrahami & Isaaci & Jacobi.* Et sic apud Orientales semper audit *ابراهيم پيغامبر Abraham propheta.* Et in altero Arabico Libro de *Primis & ultimis*, multa *Prima* tribuuntur Abrahamo, quòd scil. ille fuit *Primus* quem fecit Deus Patrem Prophetarum, cum ex ejus lumbis prodierint 1000 prophetæ à suo tempore ad Mohammedem. *Primus* qui migravit à suis in viâ Dei & religiosè fugit. *Primus* qui vestibis nudatus fuit in viâ Dei. *Primus* qui discessit è patriâ suâ in causâ Dei, servando fidem suam. *Primus* qui hospitio excepit Hospites, inde dictus *Pater Hospitum.* *Primus* qui extruxit Domum pro Hospitibus, faciendo eam cum duabus Portis. *Primus* quem Deus nominavit Haniphæum, eximendo eum à vocationibus vel Judæismi vel Christianismi. *Primus* qui Muslmos nominavit Haniphæos. *Primus* qui in ignem projectus fuit pro causâ Dei, & Ignis fuit super eo refrigerans & salutaris. *Primus* qui mortuos suscitavit per preces suas. *Primus* Prophetarum & Constantium, qui tentando probatus fuit. Hinc Noah & Abraham & Moses & Christus emphaticè vocantur *اولو العزم Homines constantie.* Hactenus ille. Et cum his ibidem adduntur alia multa, quæ omnia desumpta sunt ex *تاريخ قديمي Arabico Chronico Hierosolymitano.*

Ille etiam fuit Sacerdos, uti fuit quodvis familiæ Caput, ut Cain & Abel, & Job quamvis Rex; aliàs enim (ex Judæorum sententiâ) non habuissent jus offerendi Sacrificia. Abraham obtulit Bestias & Aves; & illas divisit, has non item. Et, ut Holocaustum, offerre voluit Isaacum, quamvis (à Deo rursus prohibitus,) eum non immolaverit. Sacerdotum etiam Post-diluvianorum summus & senior fuit Noah qui idèò Arabibus dictus *شيخ المرسلين Sheich Al Murselin*, i. e. *Senior Prophetarum*, seu eorum Magister & Doctor. Et post eum, talis fuit *Shem* Hierosolymorum Rex, scil. *Malchisedek*, qui vitam prorogavit ferè (sc. minus 25 annis) ad mortem Abrahami, cui Abraham solvebat Decimas Spoliorum, ut *Act. VII. 4.* Et sic statuunt plerique

plerique Judæi, excepto Abben-Ezrà, qui contrarium statuit, sc. Melchisedekum dedisse Decimas Abrahamo. At non obstante Abrahami exemplo, Judæi vix agnoscunt Spoliorum Decimas solvendas, quia non est positivum præceptum: sed tamen voluntariè absque Decimarum nomine, partem Deo dabant, ut *Num. XXXI.*

Abrahamum autem quod attinet, in Occidentalibus etiam Mundi partibus olim apud puros Ethnicos invaluit fama ejus, ut Viri Sanctissimi & Religionis Antistitis celeberrimi. Nam referente Lampridio, *Alexander Severus* Romanorum Imperator Ethnicus, *effigies Apollonii & Christi & Abrahami & Orphei in majore suo Larario inter Divos Principes & Animas sanctiores posuit*, ibique consecravit. Proh deum atque hominum fidem, in quàm miserum Nebulonum in hoc Larario consortium inciderunt Christus & Abrahamus, infelicitè inter nequitia Ducès illapsi!

Et, ut in omnibus rebus præferatur Abrahamus, & ipse ut omnium bonarum rerum Exemplar statuatur, in Turcarum Liturgiâ publicâ orant Deum, ut propitiùs sit *Mohammedi & familiæ ejus, uti propitiùs fuit Abrahamo & familiæ ipsius.*

Cumque laudabile sit res suas ab Abrahamo denominare, Mohammedani expressè asserunt hodiernam suam Religionem esse eam Abrahami; idque meliore prætextu, cum non tantum Deum verum & unicum hodiè colant, (ab omni Idololatriâ & Sabaismo quibus olim infecti fuerant, abhorrentes,) sed & cum Arabes præcipuos hujus Religionis cultores & sequaces ab Abrahamo rectâ linèâ secundum carnem descendisse ejusque naturalem sobolem esse nemo dubitet: unde necessariò de Protoparentis sui Religione antiquitatis proculdubio aliquid inaudiverint, cæque illis innotuerit; quamvis foedè olim eam deseruerint, donec palantes reduceret Mohammed, (quod opus valdè laudabile,) eos ab Idolorum cultu ad veri Dei notitiam ducendo. Et propter Abrahami famam, aliqui quibuscum collocutus sum Constantinopolitani affectabant vocare Linguam suam Turcicam *ابراهيم دلي Ibrahim dili*, seu Linguam Abrahami; quamvis ea vulgò à Turcis vocetur *مسلمانتشا Muslimântcha*, Lingua Muslimanica, & *عثمان دلي Othmân dili*, Lingua Othmanica, à Turcarum Institutore & Duce *Othmân-Beigh* qui ferè 400 abhinc annis hodierni Imperii Turcici fundamenta in Europâ jecit.

Quòd autem Orientales Religionem suam ab Abrahamo arcessere prætendant,

præterdant, constat ex authentico Turcarum Catechismo MS Turcicè conscripto, cui Titulus اصل دین *Osûli Dîn. i. e. Principia Religionis*: Liber ipse possidetur à Doctissimo D. Tho. Gale Londinate: Ibi (inter alia) agitur de mortuorum Quæstione & Torturâ, de quâ etiam nos fusè egimus in Notis ad *Relig. Turc.* Et ibidem in dicto Catechismo docetur quomodo à Muslimis omnibus respondendum sit Angelis Inquisitoribus post mortem tempore Inquisitionis, sequente modo:

الرصدورسلر كم كتيك ملتى سن جواب ودر كم ابراهيم خليل ملتيم الرصدورسلر كتيك ملتى من هندن سن جواب ودر كم امام اعظم ابو حنيفى صوفى من هندن الرصدورسلر دينهم مركز من هبي كمددر
Si de quânam Religione sis, interrogaverint; respondeas, Ego sum de Religione Abrahami Amici Dei. Si de quânam Sectâ sis, interrogaverint; respondeas, Ego sum de Sectâ Abu-Hanîphi Cuphensis. Si interrogaverint, de quânam Sectâ fuerit Propheta noster, respondeas, Eum fuisse de Sectâ seu Religione Abrahami Amici Dei. Et quidem Abraham fuit ab Adamo sincero seu Sancto. Adam enim Orientalibus dicitur صفي الله *Saphiyo'llâh, i. e. Sincerus Dei.* [Hoc in loco à Lectore peto, ut si fortè inciderit in supradictas Notas nostras ad *Relig. Turc.* p. 20, velit ibi corrigere Lapsum nostrum, quo (fallente memoriâ) in hujus loci recitatione ibidem factâ, scripsimus *Al Hanbal, & Hanbalea*, pro *Al Hanîphi, & Hanîphæa.*]

Ut autem pergamus; in *Corani Sur. 3 de familiâ Amrân*, docetur quænam (ex Mohammedis sententiâ) fuerit Religio Abrahami; sc. quæ Dei Unitatem asserit, non conjungendo cum eo socios seu pares: ibi enim legitur, قل صدق الله فاتبعوا ملة ابراهيم حنيفا وما كان من المشركين ان اول بيت وضع للناس للذي ببكة مباركا وهدى
Dicito, Verax est Deus, ideòque sequimini Religionem Abrahami ut sitis Hanîphæi: nam is non fuit ex Associatoribus. Utique prima Domus quæ posita fuit hominibus [pro Visitatione sacra,] ea est quæ in Becca [seu Mecca] in Benedictionem & Directionem Mundanorum. In eâ sunt Signa manifesta, sc. Statio Abrahami, &c. ex hoc Mohammedis dicto, constat Arabum traditionem fuisse quòd Abraham fuit Fundator Templi Meccani: & inter hujus rei signa manifesta, habetur Statio Abrahami, ut indelebile

&

& hodie superstes monumentum. *Statio Abrahami* est حجر ابراهيم & hodie superstes monumentum. *Statio Abrahami* est *Lapis niger*, quo volunt Abrahamum miraculosè adjutum fuisse in extructione Caabæ; scil. dum eum loco Parapegmatis habuit stando super illum, ille Lapis sursum & deorsum se sponte movebat pro occasione structuræ. Et idem hodie in Templo Meccano religiosè servatur. Propter insignem Abrahami sanctitatem & favorem apud Deum, omnes Regiones per quas transivit, notabile aliquod ejus memoriale retinere semper cupiverunt. Et quidem certum est Abrahamum in suo ad Terram promissam itinere, transivisse per medium Arabiæ. Hinc itaque Arabes colligunt eum diversatum fuisse in Mecca, ibique extruxisse Oratorium seu Sacellum: unde ille locus tam sacer habitus est, & sacrâ Visitatione quotannis adeundus præscribitur in Alcorano; qui etiam postea Mohammedis nativitate nobilitatus. De dictâ Traditione certò persuasus videtur Mohammed, ideòque in suâ ad Arabes Concione seu Homiliâ secundâ p. 11, 12, 14, Abrahami Orationem seu precandi formulam in jaciendo fundamento exhibet, tanquam Dei jussu recitans Mandatum pro Sacelli seu Templi Caabæ extructione, & pro solenni peregrinatione ad illud faciendâ. Hæc etiam videri possunt in Homiliâ XXII. p. 105, ubi pariter ordinatur solennis Processio ad illam *Domum antiquissimam*, Hoc Sacellum secundum quosdam, est 12 pedes latum, 15 pedes longum: & secundum Sherîpho'lEdrîsî, est 23 cubitos latum, 24 cubitos longum, 27 altum.

Libri *Mu'gizât* Autor Mohammedanus Persa, p. 223, de veteribus Arabibus eorundemque Religione loquens, dicit *Arabes olim fuisse Religionis Abrahami; postea tamen ab eâ in diversum abiisse*, Nempe prope tempora Abrahami, illius Religionem professi sunt Arabes; postea verò evaserunt Idololatræ. Sed rursus tandem ad unici Dei cultum reducti sunt operâ Mohammedis, (quod fuit bonum opus,) omni Idololatriâ prorsus exactâ; ut hodie est apud Mohammedanos qui omnem Idololatriâ speciem exosam habent: nec Mohammedem colunt, uti fabulantur nostratum aliqui harum rerum ignari. Cum itaque ferè quævis Religio sua Instituta ab Abrahamo derivare satagat, sic etiam faciunt Mohammedani; ideòque Pseudopropheta Mohammed in dicto *Corani Capite de Familiâ Amrân*, quod est tertium, deridet Judæos & Christianos suam Religionem referentes Abrahamo,

يا اهل الكتاب اسم (cujus religio ab his diversa fuit,) his verbis
 يساجوان في ابراهيم وما اذلت التوردة والانجيل الا من بعده افلا
 تعقلون ها اقم هاولاء حاجتكم في مسا ليس لكم يد علم والاه
 اعلم وانتم لا تعلمون ما كان ابراهيم يهوديا ولا نصرانيا ولكن كان
 O populi qui Biblia amplecti-
 mini, quare inter vos disputatis de Abrahamo, cum non descenderit Lex
 nec Evangelium nisi post eum? Annon intelligitis? En vos ii estis qui
 disputatis de eo quod non intelligitis: Deo quidem notum est, vobis au-
 tem ignotum. Non enim fuit Abraham Judeus nec Christianus; fuit
 autem Hanipheus Muslmus: nec fuit ex Associatoribus, i. e. ex eis qui
 associant aliquid cum Deo, uti faciunt Christiani & Idololatrae. Ha-
 nipheus Muslmus est is qui declinat ab aliis Religionibus ad Islamis-
 mum. Ad hunc locum Commentator Arabicus ait, رجع ضل فريق
 Existimavit utraque Secta
 tam Judaeorum quam Christianorum, Abrahamum fuisse de sua parte,
 sc. de Religione sua; de qua itaque disputarunt cum Mohammede.
 Sed ut redeamus ad Persas veteres, ex eorum sententia in Libro
 Pharhangh Sururi supradicta Persarum Religio vocatur ملت ابراهيم
 زردشتي Religio Abrahami-Zerduشت seu Abrahamo-Zerduشتensis;
 volunt enim Abrahamum fuisse ejusdem Religionis cum Zerduشت,
 qui diu postea successit; & Zerduشتi Religionem ab Abrahamo de-
 rivatam, & eandem cum ea Abrahami fuisse. Et quidem per Reli-
 gionem Abrahami, Persae nihil aliud volunt quam Religionem quae (re-
 jeclâ interpolatione Sabaiticâ primâ) solius unci Dei veri cultum docet,
 omnes falsas Religiones repudiando, eam scil. quam professus est Abra-
 ham, quam sanè Religionem primò intemeratam & incorruptam te-
 nuerunt Persae; qui, quamvis supradictas suae Religioni Additiones
 fecerint, antiquum tamen ejusdem Titulum retinent, eam à potiore
 parte denominantes, & fundamentalia ejusdem Principia ad hunc
 usque diem continuantes; non autem ut Arabes & reliquae Gentes,
 eam in Idololatriam vertentes; nec ut Durzi & Calbi & reliquae
 Curdorum Gentes Sabaiticae in Libano & Gordiaâ hodiè existen-
 tes, qui Deum ipsum planè deseruerunt, Diabolum ejus loco ample-
 ctentes.

Cum itaque Abraham (post suos Protoparentes Shem & Elam,) semper

semper meritò habitus fuerit omnium Fidelium Pater, & in veri Dei
 cultu Antistes totius Orbis celeberrimus, non est mirum si pleraque
 sanioris mentis gentes quae aliquid de eo inaudiverunt, ejus Patro-
 cinium sibi quassiverint; ipsum ut suae Fidei & Religionis Patronum
 adfiscientes, & res suas ab ejus Institutis arcessere satagentes. Quia
 igitur Persae Abrahamum suae Religionis primò reformatæ Autorem
 statuunt, illamque ei acceptam referunt, priusquam Religionem Per-
 sicam ulterius prosequamur, fortassis operæ pretium futurum sit nec
 Lectori ingratum videatur, pauca de Abrahami temporibus præmit-
 tere, & deinde quænam qualisque reverà ejus Religio fuerit disqui-
 rere.

Et sanè Judæi & Orientales omnes statuunt Abrahamum fuisse tem-
 pore Nimrod, qui à profanis Scriptoribus vocatur Ninus. Et qui-
 dem certum est נמרוד Nimrod fuisse vituperii Nomen postliminiò (ut
 in S. Scripturâ sæpè fit) ab aliis impositum, Rebellem contra Deum
 & Contumacem notans: quod itaque ab inimicis, non autem à suis, im-
 positum quisque credat.

Illius Pater fuit Cûsh, cujus Sedes fuit in Tractu Babylonico,
 unde ejus posterì (cùm Chaldaea tunc esset nimis angusta,) traje-
 cerunt in vicinam Arabiam ibique Sedem suam fixerunt. Et hinc
 est, quod quæ postea Arabia dicta est ab يعرب yaarab filio Joktan (qui
 etiam eam regionem inhabitavit & ut Dominus eam possedit,) prius
 dicta fuerat Terra Cûsh, & deinde Terra Havila. Inde Moïsis uxor
 Arabissa ex Midian, vocata est כوشית Cushith seu Cushissa: & Tirhaca
 fuit Arabiae felicitis Rex, non Æthiopiae: nec Cûsh ullibi Æthiopiam
 notat in totis S. Bibliis, sed potius vel Babyloniae territorium, vel
 Arabiam. Nam Cushae ex dicto Territorio in vicinam Nabatheam
 & نجر Negjd trajicientes & transplantati, effecerunt ut Arabia sæpè
 vocaretur Cûsh, (praesertim ea pars Chaldaee adjacens,) quamvis aliam
 Arabiae partem eodem tempore inhabitaverit dictus Arabum Proto-
 parens Yaarab: nam Arabia non semper fuit unius possessoris. Unde
 2 Chron. XXI. 16, memorantur Arabes habitantes juxta Cushaeos, scil.
 Arabes interiorem Arabiae partem inhabitantes, haud procul à Na-
 bathae & Negjd, quæ tunc Cushaea dicta, in viciniâ veteris Cushae seu
 Territorii Babylonici. Adeò ut Arabia partim à Cushaeis & partim ab
 Arabibus filiis Yaarab occupata fuit: unde factum est ut eadem Regio
 aliquando Cûsh & aliquando Arabia vocetur, cùm nomine Cûsh sem-
 per Arabia vel aliqua ejus pars intelligatur. Unde Topaz rûs Cûsh,

est Topaz. Arabiæ, non autem Æthiopiæ, quæ dicente D. Ludolpho, nullas producit gemmas, ut à Sacerdote suo Æthiope edoctus fuit; quod etiam Mercatores nostri verum esse norunt. Nam Patriarcha *Cûsb* fuit tantum unus, non autem ejusdem nominis duo, ut quidem imaginantur, propterea quod in Versione Græcâ *Cûsb* vertatur *Æthiopia*; inde fingentes quod oportuerit fuisse alium *Cûsb* qui Æthiopum Pater: sed eorum Pater reverà fuit פֹּהַט *Phût*, unde *Ezek. XXVII. Phûtîm*, אֱלֹהִים. Quia verò *Cushitæ* erant subnigri, & *Æthiopes* etiam erant Nigritæ, inde fit ut *Cûsb* in Græco exponatur Αἰθίοψ & Αἰθιοπία, eodem modo quo Æthiopes Garamæ seu Garamantes à quibusdam improprie vocabantur Indi, quia utrique eorum erant ejusdem coloris: ut, *ultra Garamantas & Indos protulit imperium*. Talia autem vulgari quidem loquendi modo improprie & catachresticè sic dicuntur. Ex dictis constat quod *Cûsb* semper in S. Bibliis sit *Arabia*: unde emendanda in hac parte Versio Anglicana, & pro *Ebed-melech Æthiope*, reponendum *Ebed-melech Arabs*, seu *Cushita* rem in medio relinquendo.

At Christo citeriores Syri ignorando quod *Phût* fuit Pater Æthiopum; atque Veteris Testamenti Versione Græcâ seducti, subinde accipiunt כּוּשׁ *Cûsb* pro *Æthiopia*: unde viceversâ *Act. VIII. 27*, pro *Æthiops*, Versio Syr. legit כּוּשִׁי *Cûshi* seu *Cushita*. Atque (quod eodem recidit) ibidem Saadiæ Versio Arabica legit *Vir Habassia*; at Versionis Æthiopice autor ex Græco Textu retinet Nomen Αἰθίοψ *Ethiopia*, ignorando aut reticendo verum & antiquissimum Æthiopum Nomen *Phût*. Judæi etiam (Hellenistæ olim) à Græcâ Versione seducti & delusi, fuerunt in eodem errore: & inter alios, Abr. Peritsol ait, כּוּשׁ הוּא אֶתְיוֹפְיָא *Cûsb est Æthiopia*. Et apud alios Judæos כּוּשִׁי *Cûshi* est *Æthiopicum* seu nigrum quidvis. Et sanè miror Doctissimum Buxtorfium eos in hac opinione secutum fuisse, Omnes autem ab eodem erroris fonte hauserunt.

Et quidem Patriarchæ *Cûsb* primaria Sedes fuit in terrâ *Shin'ar*, in territorio Babylonico; quam quidem regionem ego voco *Cushicam antiquissimam*, quæ eadem postea vocata fuit Chaldaea. Cùmque Hebræorum *Shin* in Dialecto Babylonica solet mutari in *Thau*, is qui Hebræis *Cûsb*, Babylonis dictus est *Cûth*; eodem modo quo pro *שׁוּר* dicitur *אֲרָר*, cum ejusmodi aliis appellativis omnibus. Sic proprium *אֲרָר* *Attâr*, quia est nomen omnibus notissimum, nec ullum periculum confundendi aut obscurandi illud, ut esset in Appellati-

vis; cùm aliàs in Versionibus Biblicis Paraphrastæ Chaldaici non servarint dictam regulam in Propriis neque in *Shibboleth*, ne viderentur planè pervertisse eorundem sonos; ideoque in Bibliis tam Heb. quàm Chald. legitur כּוּשׁ *Cûsb*: sed in Appellativis illam regulam semper observant dicti Paraphrastæ. Hoc dicimus tantum de Paraphrastis Biblicis: sed res aliter se habuit apud illarum regionum vetustissimos incolas ante S. Biblia, qui etiam postea nec Bibliorum nec Paraphrasum rationem habuerunt, sed omnes secundum linguæ suæ dialectum per *Thau* semper scripserunt & in communi sermone pronuntiârunt tam in Propriis quàm in Appellativis.

His præmissis, nemo (ut spero) mirabitur si magna illa in territorio Babylonico Urbs quæ hujus Patriarchæ sedes, ab eo denominata fuerit כּוּתָּא *Cûth* seu כּוּתָּא *Cûtha*, quæ (ut videtur) ab Abu Mohammed in suâ Universali Historiâ Arabicè conscriptâ, vocatur etiam כּוּתָּא *Cûtha*, quæ ab eo recensetur tanquam juxta Babelem in Provinciâ *Erêch* seu *Erâk* sita. Quia verò datur duplex *Erâc*, scil. *Erâc* in Persiâ & *Erâc* in Babyloniâ, falluntur quidam (inter quos Flavius Josephus,) ponentes istam *Cûtham* in *Erâc* Persidis, quæ reverà est aut erat in *Erâc* Babylonis. Hinc erant homines *Cûth* qui colebant *Nergal*, quod erat Idololum Babyloniorum. Nam à *Cûtha* & *Babel* translati fuerunt homines Idololatri in Samariam: unde (propter mixtum cultum) odium fuit inter hos & Judæos, qui ideo improprie causâ & per abusum, omnes Samaritanos vocabant *Cuthæos*; affirmantes, *Quod nemo deberet respondere Amen, post Cuthæum benè precantem*. Et vicissim Samaritani Sichemenses ad nos aliquando scribentes Epistolas, rogitarunt ut non mitteremus Responsum per Judæum, quia oderunt Judæos. Elias in Tishbi ait, *quod Rabbini Samaritanos vocant כּוּתָּי Cuthæos, quia multi ex eis tales erant*. Ideoque cùm à Cl. Buxtorfio כּוּתָּא *Cûth* exponitur *Samaria*, & כּוּתִּי *Cuthi Samaritanus*, id intelligendum est secundum sententiam Judæorum, & non aliter. Nam aliàs כּוּתִּי *Cuthi* reverà esset *Babylonicus*, seu *Cuthensis* in territorio Babylonico.

De *Cûtha* in *Erâc-Arabum* seu Tractu Babylonico ubi antiquissima *Cuthæa*, Saphioddîn in Lexico Geographico Arabico (si rectè capio vitiosam scripturam) docet, *Quod כּוּתָּא Cûtha fuit nomen quatuor Fluviorum; atque etiam trium Locorum in pagis תִּשְׁבִּי Erâc in territorio Babylonico, quibus olim combustis, producta fuerunt alia; & quod Cûtha sit quoque in Mecca Domicilium תַּבְּנִי בְנֵי אֲבֻדְדָּאִר Beni Abdoddâr*. In fine hujus

hujus Capitis videas plura quæ addit Saphioddîn eodem loco. Ne autem videar gratis dixisse quodd *Cûsb* sit *Cûth*, & quodd is Sedem habuit in Tractu Babylonico, de eadem re fidem facit *Idbari* Persa in Capite de morte *Saræ*, כוש וישראל כוש מלך בבל אר אקלים בابل, و بعراق اندر بون و بدان که این کوشی روزیست که همی بدن و این روزن *Cûsb* (is est *Cûtha*) fuit Rex territorii Babel, & residebat in Erâc. Scias quoque quodd iste *Cûtha* sit Fluvius qui fluit, quem iste fodiebat; ideoque istum Regem ab eo denominârunt. Ego autem viceversa, potius vellem Flumen à Rege ejusque Urbe denominatum fuisse. Est fortè idem illud quod à Chaldæis nuncupatum fuit נהר מלכה *Flumen Regis*, quod ab Orientalibus tribuitur Nimrodo *Cûsbi* filio. Cùmque jam (ut supra diximus,) hujus Patriarchæ Sedes fuit in Babyloniâ, aliqui ejus filii aut nepotes concesserunt in vicinam Arabiam, quæ ideò dicta fuit *Terra Cûsb*; (ut supra diximus,) sc. terra filiorum & posterorum ejus. Sed eæ quas ibi condiderunt urbes, temporis diuturnitate ferè oblitteratæ & deletæ sunt, & rara vestigia, nisi quodd (ut supra dictum) *Cûtha* sit Domicilium in Mecca, & in Arabiâ felice sit urbs dicta *Cûth*, & ibidem sit etiam urbs ab ejus filio dicta *Saba*, quæ in Persico Commentario ad Tabulas Ilchanicas ponitur Synonyma τῇ Μακεδονία Ptolemæi, *Saba est Marab*, long. 78.0: lat. 14.0, *Saba* est *Marab*, *in Al Yaman*. Cùmque *Cûsb* primò Sedem habuit in Babyloniâ, & tot ejus nominis monumenta ibi extent, nec legatur quodd inde exiverit, concludendum est eum ibidem ad vitæ finem regnâsse.

Dictus *Cûsb* propter pietatem & benignitatem & mansuetudinem & Sanctitatem, *Beli* nomine decoratus fuit, quasi Deum quendam inter se habuissent in terris: quem itaque (ut refert Chronici Alexandrini Autor p. 87. *Persa in numerum Deorum retulerunt*) Fallitur autem dictus Autor ponendo *Picum esse Beli patrem*, & *Belum super Assyrios regnâsse tantum duos annos*. Iste itaque tam pius & mansuetus iustusque Imperator, non in omnes alios exorbitando & sæviendo Imperium dilatâsse, & multò minùs novum fundâsse, à peritioribus creditur; prout fecit ejus Successor *Potens hominum venator*. *Cûsb* autem seu *Belus* intra Babyloniæ limites se continuit, ibique Imperium exercuit, & multa sui vestigia (ut dictum) ibidem reliquit. Neque filius ejus & Successor *Ninus* vivente adhuc Patre (initio Imperii sui)

fui) videtur è Babyloniâ exivisse; cùm ex Textu Biblico constet, *Initium regni ejus fuisse in Erech & Babel in terrâ Shin'ar*, ubi, decedente Patre, primò regnavit.

Græci itaque rectè statuunt Assyriorum Imperium fundatum à Nino: & si is fuit *Nimrod*, tum eò melius cum aliâ veritate Historica conciliabitur Orientalium Historia Abrahami. Nam Eusebius in suâ Chronologiâ ponit Abrahamum tempore Nini, qui vocabatur suâ *Nin* seu *Filius Beli*: & additâ terminatione Græcâ, dictus est *Ninos*. Iste non tantum Imperium ampliavit, sed & novum quæsit & fundavit. Cùm enim initium regni ejus fuerit *Erech & Babel in terrâ Shin'ar*, ille (id dilatare gestiens,) è terrâ illâ egressus est in *Asshur*, & ibi ædificavit tam alias Urbes maximas quàm etiam *Nineven*, aliàs ab eo denominatam *Ninum*. Sic Hieronymus in *Maiam*, *Ninus* --- apud Assyrios *Ninum* sui Nominis condidit urbem.

Heic autem oritur Quæstio de sensu loci Gen. X. 11, ubi legitur, *E terrâ illâ egressus est Asshur, & ædificavit Nineven*. Sunt qui hunc locum intelligunt de egressione τῷ *Asshur*, alii de egressione τῷ *Nimrod*. Qui dictum locum accipiunt de egressione τῷ *Nimrod* in Assyriam, legunt quasi cum *He* locali, *Assyriam* versus vel in *Assyriam* exivit *Nimrod*: quo casu pro *Asshur*, legendum est *Asshur* vel *Asshur*, ubi Apex abbreviationis Nota supra *Resb* (cùm sit exile quiddam,) censetur à Scribis omissus, uti & aliquando factum est in aliis locis Biblicis. Hujus interpretationis sequaces sunt tam alii quàm Junius & Tremellius & Jonathan ben Uzziel, qui legit, *E terrâ illâ egressus Nimrod regnavit in Assyriâ, quia noluit assentire ædificatoribus Turris, nec cum eis consentire: ideoque Deus eum prosperavit; & loco 4 urbium quas reliquit, ei dedit 4 alias urbes, sc. Niniven, & Resen, & Rehoboth, & Calach*. Sed non obstante Paraphrastæ excursionem, meritò dubitandum est an *Nimrod* tunc natus fuerat cùm Turris extructionem aggredierentur. Ideoque cessante illâ ratione, *Nimrod* exivit in Assyriam ad ampliandum Imperium, cùm esset magnus & potens Hominum Venator coram Deo, i. e. Venator maximus. Et talis videtur esse verus dicti loci sensus, de *Nimrodi* egressione in Assyriam. Iste enim locus non potest intelligi de egressione τῷ *Asshur*, cùm is tunc non esset recensitus, quia Historiæ ordo ad eum nondum venerat: is enim postea venit inter filios *Shemi* suo loco, non autem inter filios *Cûsi* de quorum numero non fuit. Quamvis autem ex Sacro textu non colligitur, omninò supponendum

supponendum videtur, quòd Ashur antehac è Chaldæa egressus fuerat in regionem ab eo postea dictam Assyriam, ibique habitarat, dando nomen ei regioni. Si enim quæritur unde illa regio dicta est Ashur, non potest alia assignari ratio, quàm quòd ibi habitavit Ashur, qui eidem regioni nomen dedit. Nam cum omnes ex Arcâ exeuntes convenissent in Campo Shin'ar, necesse fuit ut paucis annis plurimi rursus inde exirent; quia crescentibus familiis, impossibile fuit ut omnes diu ibi simul confisterent & cohabitarent; præterquam quòd Dei judicio & decreto dispergendi erant. Ideoque inter alios exivit Ashur. Prius autem quàm exiret, videtur fundasse vel Ur vel præcipuam aliquam Urbem in Chaldæa, uti colligimus ex *Esaiæ XIII. 23, Enterram Chaldæorum iste populus non fuit: Ashur fundavit eam pro fiticulis*. Nempe non fundavit solum populum, sed fundavit urbem, cum fundandi notio sic potius intelligenda sit. Quin & fundavit quoque populum: nam si extruxit urbem, proculdubio id fuit pro familiâ suâ, ibique reliquit aliquos de suis, qui talis urbis fuerunt primi incolæ, quamvis ab aliis invaderentur postea. Sed quamvis Ashur fundavit eam, illum tamen exegit Nimrod, quippe qui post patrem fuit primus Chaldææ Rex qui primò solus regnavit in *Erech & Babel*, &c. à cujus persecutionibus fugisse videtur Ashur, Deo ejus egressionem partim per hunc modum efficiente. Sed nec ibi in Assyriâ tutus fuit, quin alter illum ibi etiam assequeretur, & illam ejus terram possideret, quæ idè postea dicta est *Terra Nimrod*: sic *Micah V. 6, Gladio vastabunt Assyriam, terram Nimrod*. Cum itaque *Assyria* primò denominata fuit ab Ashur & dicta est *Terra Ashur*, non est dubitandum quin Ashur è Chaldæa exiens dedit Nomen *Assyriæ*, & fortè Urbis ejusdem primariæ Fundator fuit, quæ probabiliter dicta fuit Ashur, à Conditore. De facto etiam constat quòd Nimrod seu Nimrod postea etiam è Chaldæa exiens, grassatus est in *Assyriâ* occupando primariam illam urbem, & eandem augendo; quæ idè ut Imperii Sedes, à Victore appellata est נין *Nin* seu נִינְוֶה, quæ à propheta *Jonah* stylo Biblico vocatur נִינְוֶה *Nineve*, pro נִין-נֶוֶה *Nin-neve*, i. e. *Nini habitatio*: Unde meritò (ut supra) *Assyria* postea dicta est *Terra Nimrod*.

Quòd itaque Nimrod priusquam ex Chaldæa egrederetur in Assyriam, primò regnavit in *Erech & Babel*, ex sacra Historiâ constat: & Arabum Historiæ etiam idem asserunt, eum scil. regnasse in السوان *Al Sowad*, i. e. *Nigra-regione*: sic Abu Mohammed Mustapha refert,

وطلولت مدينة دهرن بالسوان اربعة مائة سنة ثم تولي السوان
 Duravit Nimrodi tempus in *Al Sowad* 400 annos: & tum post eum تولى السوان
 prefectus fuit de sobole ejus vir cui Nomen fuit Nabat filius Kôud per
 100 annos. Sic ille. Et hinc est quòd Chaldæa aliàs vocetur *Nabathæa*: ejusmodi enim Nominibus ab eis vocatur *Irak* seu territorium Babylonicum. At dictum est *Sowad*, quia Scenitæ Arabes ibi passim degunt in Tentoriis nigris, ex quibus eorum oppida apparent nigra; eodem modo quo reliqui Arabes habitabant in تهرل كهرل tentoriis nigredinis: talia enim amabant. Fluvius Regius Euphratis ramus (juxta quem habitabant Judæi) ducens ad Paludes & ad *Al Sowad*, illam regionem secans & *Irâcæ* pagas interfluens, in Epist. Baruchi cap. 5, vocatur دهر سواد *Fluvius Soud* seu fluvius nigræ regionis & nigrorum oppidorum. Non ignoro quòd apud Syros سواد *Sowd* exponitur *Samarcand*: sed hoc propriè est سغد *Sogd* nomen fluvii & regionis in quâ est *Samarcand*.

At postquam *Gen. X.* enumerati sunt filii Cush, deinde seorsim additur, *Et Cush genuit Nimrod*, quippe cujus Historia esset notabilior, & magis particulariter recenseri mereretur. Is enim non tantum Assyriam, sed (ut videtur) Mediam & Persiam & Bactriam usque ad Indos sibi subjugavit, ibique propagavit Imperium. Nam *Diodorus Siculus* fidem facit, quòd à Nino tunc in bello devictus est Ὀξυάρης Βακτριανorum Rex: sc. is qui ab aliis Autoribus perperam dictus est *Zaropâs*.

Nomen Ὀξυάρης in Mediâ & Persiâ & Bactriâ & omnibus Regionibus ubi Lingua Persica obtinet, fuit plurium etiam Regum Nomen seu Epithetum commune, aliàs apud Græcos itidem corruptè scriptum Ὀξυάρης, à quo demptâ terminatione τής seu ης, manet Ὀξυάρ *Oxysudr*. Sed cum vetustissimis illis temporibus Lingua Græca multum æstimata fuerit, (ut ex multis instantiis colligere liceat,) Persicorum Nominum propriorum formæ sæpius ex illâ linguâ peti solebant: ut in *Isaiâ*, id quod Punctatores legunt כורש *Coresh*, rescribendum est כורש *Kûros*: ut & in *Estherâ* id quod legitur דרש *Darjâvesh*, rescribendum est דרש *Δαρσ*, quæ à Punctatoribus non fuerunt percepta. Sic cum apud veteres Judæos esset Nomen Persicum Ὀξυάρ *Achuar*, (& apud recentiores אורשור *oxsuar*), subinde addendo terminationem Græcam, legebatur ut apud profanos Autores Ὀξυάρ *Achuaros* seu ut apud Biblicos אורשור *Achuaros* vel Ὀξυάρ *Oxysuaros* vel *Achuaros*, seu ut apud Biblicos אורשור *Achuaros*.

ⲡⲉ: sed Punctatores id non percipientes, præscripserunt legendum *Ahasb-veroſb* seu *Achaſb-veroſb*, pro eo quod melius eſſet *Achſudres*, seu *Achſueros*; & abjectâ rursus terminatione, ⲟⲩⲩⲁⲣ seu ⲟⲩⲩⲁⲣ. Et fanè mirum eſt per quot corruptionis gradus hoc Nomen tranſiverrit, dum corruptio unius eſt generatio multorum: nam Arabes conſtanter in Libris ſuis id Nomen ſcribunt per *Ze*, & legunt *ازدشبر* *Azdeſbir*, (unde & Judæi aliquando habent in Libris ſuis *אזדשבר* *Ajdeſbir*,) pro eo quod à Perſis aliter ſemper rectè ſcribitur *ازدشبر* *Ardeſbir* seu *Aidaſbir*: unde ab Agathiâ & quibuſdam Græcis factæ ſunt adhuc aliæ hujus Nominis formæ, ſcil. *Αρτασούρας*, *Αρταξάρης*, & *Αρταξέρης*: atqui abjectâ rursus terminatione Græcâ, reſtat *Αρταξέρ* seu *Ardaſbir*. His addenda eſt alia hujus Nominis corruptio (ut in Libro Nehemiæ) *ארדחשבר* *Αρταξάρης* seu *Artah-ſbaſt*, uti (ut in *Αρταξέρ*) litera ξ tam formâ quàm ſitu & ſono reſpondet inverſo Hebraico *ש* & Arabico *ش* *ſhîn*; &, (ut ex analogiâ liceat conjicere) in aliis originis ita ſonuiſſe videtur. At quia Græci ad inſtar Ephraimitarum non ſonabant *ſb*, idèd pro poſſe ſuo pauld aliter ſonuerunt. Vel fortè talis fuerit Cadmi Dialectus qualis erat Ephraimitica. Nam Græcarum Literarum originales ſoni colligendi ſunt ex Phœnicæis Cadmeis à quibus accepti fuère: ideoque ⲉ *Theta* (quæ tam Alphabeti ordine quàm numerali poteſtate reſpondet Hebraico *ט* & Arabico *ط* & Samaritico *ⲡ*,) non ſonanda eſt per *Th* conjunctim, ſed ad inſtar dictarum literarum diviſim, *T* *heta*. Et hoc modo enucleatum habes corruptiſſimum illud *Oxyartis* Nomen.

Supradictus Ninus apud Eufebium perhibetur regnaſſe annos 51, (apud Simſonum 52,) & ibidem Abraham ponitur in ejus Anno 43, apud Simſonum noſtratem in ejus Anno ultimo, quod fortè minùs benè. Nam Doctiſſimus Scaliger in ſuis ad Eufebium Notis, planè monſtrat Eufebium in multis errâſſe, imò ſpontè & ex induſtriâ contra Africanum & contra Codicum ſuorum (quos ſequi prætendebat) fidem, annorum numerum voluntariè mutâſſe; & particulariter Abrahami Nativitatem 14 aut 15 annos ultra juſtum tempus promoviſſe. Secundùm hunc cenſum, Abraham reverà fuit circa Nini annum triceſimum. Et, ſi ita ſit, tum id quod Orientales dicunt de Abrahami in Ignem projectione per Nimrodum, (ut in ſequentibus docebitur,) de Nino intelligendum eſt: quod notandum duxi, ut hæc res ulteriori aliorum peritiorum examini ſubmittatur. Et quidem *AlGjannâhi* Mohammedanus in Chronico ſuo ait, *Quod Abrahami*

Abrahami nativitas fuit in Cûtha in regione Babel in terrâ Allrâc (ſecundùm ſententiam maximè præferendam,) in tempore Nimrod, ut poſteà dicetur. Ea autem perſecutio quam Abrahami paſſus eſt ſub Nino ſeu Nimrodo, erat 20 (aut fortè multò pluribus) annis ante Abrahami pugnam cum 4 Regibus, quæ fuit aliquot annis poſtquam veniſſet in terram Canaan. Et ut ſemper eſſent memores iſtius contentionis Abrahami cum Nimrodo, inter Mohammedanorum Præcepta ad ſuos, jubetur ut mites & pii ſint ſicut Abraham erat contendendo cum Nimrod, ut Turcicè legitur, *امردن اولاد ابراهيم ازل ابراهيم*, *Nimrod ne eſto, ſed Abraham eſto: Abraham oppreſſus ne eſto, ſed Sapiens eſto*. Nempe eſto manſuetus ut Abraham, non rebellis in Deum & violentus in homines ut erat Nimrod; quod dictum eſt ut contraria inter ſe comparata magis eluceſcant, ex iſtorum contemporaneorum collatione.

Ut autem aliquantulum proſequamur Succeſſionem, in Chronico Alexandrino p. 89 legitur, *Nino ſucceſſit Thurras, cui Zames Pater ex Rheâ frater, Martis nomen indidit, à Planetâ: ὁ τῷ Ἀρὶ ἀνέστησαν πρῶτην τὴν ἡλὴν οἱ Ἀσύριοι, καὶ ὡς θεὸν προσεκύνον αὐτόν*. Fortaſſis Marti nomine innuatur alius Succeſſor *Αρειⲉ*, de quo mox dicetur. Secundùm Eufebium & alios, ſub matris ſuæ Semiramidis regentiâ, Nini filius & Succeſſor is fuit qui Eufebio dicitur *Ζάμης Νινύας*, Africano *Νινύας Ζάμης*. Horum nominum Notationem rectè ſtatuerè, eſt perquam difficile. Si tamen conjecturæ locus ſit, fortè *Νινύας* ſec. aliam pronuntiationem ſit *Νινὴ* seu nomen urbis in quâ habitavit. Niſi velis *Νινύας* factum fuiſſe ex *Νιν-υος* *Nini filius*, ſicut reverà fuit. Altera nominis pars *ζάμης* eſt adhuc magis peregrinum; niſi fortè ſit pro *ζάμης*: nam *ζ* *av* inter antiquiſſimorum Regum in illis partibus Nomina occurrit. Vel aliàs *ζ* *ab* quod vulgus ſonat *ζāv*, eſt *Lycus*, ſcil. nomen duorum Fluminum Aſſyriæ, à quibus fortaſſis denominatus fuerit. Sed poſt hæc omnia, aliàs fortè denominatus fuerit à *ζ* *am* urbe Meſopotamiæ tunc ſub Nino, eodem modo quo alii Regum filii illis temporibus nominati fuère ab urbibus in quibus nati ſunt, ut *Narſes* à *Nars* seu *Ners*, & *Vologeſes* à *Vologeſiâ*, & *Pacorus* à *Pacoriâ* Babylonix urbibus in quibus hyemem tranſigebant Perſarum & Parthorum Reges, & ibi Reginæ puerperium egerunt.

Qualiacunque verò fuerint hæc nomina, iſte Rex ratione temporis, debet eſſe ille qui aliàs in Libro Geneſeos vocatur *אמרהל* *Amraphel*

Rex Shin'ar, quocum pugnavit Abraham : fuit inquam Rex & *Shin'ar*, non quidem in Chaldeâ seu Babyloniâ quæ nimis distabat ab Abrahamo, sed *Shin'ar* in Mesopotamiâ, quæ (magna urbs ad radicem montis 3 diebus à Mausil,) hodiè Arabicè scribitur *سِنْجَار* *Singjâr*, Ptolemæo *Singara*. Is inquam est cum quo bellum gessit Abraham, quod Eusebii Chronologiam in hac parte justificare videtur. Illo autem tempore Assyria à Nino ejusve Successore abrepta, & ad Persas seu Medos translata apparet ; cum eodem tempore quo Abraham dicto Bello interfuit, omnes vicini Reges confœderati fuere cum Rege *Elam*, cujus nomen *Chedorlaomer*, ei parentes & subservientes. Cum itaque *Chedorlaomer* Persiæ & Assyriæ & vicinorum regnorum (quæ antea sub Nino fuerant,) esset Monarcha, & duo Monarchæ in eodem loco consistere non possent, satis planum est quod vel Ninus exclusus fuit ex Assyriâ & in Chaldæam unde primò venerat retrusus, vel saltem quod idem factum fuit ejus Relictæ Semiramidi filii minorennis Rectrici ; quæ idem ex Assyriâ exclusa, in solâ Babyloniæ regione floruit, & inter alia magnalia Babelem moeniis cinxit. [Ea Regina, ut obiter moneam, videtur orta ex Persiâ (tunc sub mariti sui ditione) ab ejusdem nominis urbe *سَمِيرَام* *Semîram*, quæ hodie parva est, inter *Ispahân* & *Shirâz*. Et cum Abulpheda fuit Syro-Arabs, is in illo nomine (ut & in paucis quibusdam aliis Persicis & Tataricis) errat, præscribendo ut legatur Arabum more *Somairam*, quod (illius veniâ) fieri non potest de Persicâ urbe, nec datur talis lectionis exemplum in quovis alio nomine Persico per totam Persiam. In Globo Cæsiano alio situ malè legitur *Samirens* (pro *Samîrem*) in Adilbegia ad Long. 83, Lat. 37.] Cum inquam tam potens Rex Persicus præfuerit regioni *Elam* quæ Assyriæ ad ortum confinis est, tunc certè Monarchia ab Assyriis cessavit, & ab eis planè ablata ad Elamitas translata est. Nam ut nullum violentum est perpetuum, sic Ninus obiens, *Ninyam* filium minorennem & impuberem reliquit ; à quo itaque & à matre malè partæ & injustæ iniquissimi Patris Acquisitiones ablatae sunt, eadem vi abreptæ quâ ipse ab iis rapuerat. Eisdem bello etiam interfuit Rex Ellasar *Artoc*, qui est Eusebii *Ἀρτοκ*, q. d. *Martius* seu *Martialis* ac bellicosus vir ; de quo Nomine seu Titulo gloriari solebant. Et hæc fortè sit verior Chaldaici Nominis scriptura, cum *ארק* *Areloc* (quantum scimus) nihil significet : sed *Martii* notatio apud eos fuit celebris, ut in seqq. fusiùs dicetur. Vide ea quæ suprâ notavimus de Nini Successore, ex Chronico Alexandrino.

Deinde

Deinde oritur Quæstio de primâ Abrahami Religione, an scil. ille semper fuerit veræ & orthodoxæ Religionis Cultor ; vel annon prius Idololatra, & postea per Dei gratiam & cordis illuminationem conversus ? Ut itaque hæc Quæstio ritè solvatur, præmittendum est, Abrahamum prognatum fuisse à *Shem*, (qui tunc adhuc in vivis,) qui proculdubid veram Religionem tenuit : nam (ut suprâdictum) is est qui alio decoratus Titulo audit *Malchisedek*, qui in occursum venit Abrahamo cum pane & vino, eique benedixit post dictam pugnam ; eique ut summo Dei Sacerdoti spoliolum Decimas solvebat Abraham.

Deinde *Shemi* filius fuit *Arpachshad*, qui genuit *Shélach*, cujus filius fuit *Eber*, qui genuit *Pélegh* & *Joktan*. Et *Pélegh* genuit *Réû*, cujus filius fuit *Serûgh*. Iste genuit *Nachor*, cujus filius fuit *Terach*, qui Pater *Abrahami*. Et quidem Abraham à Cananitis (quamprimum eum viderent,) dictus est *עברי* *Ibri* seu *Ivri*, i. e. *Ibraus*, seu ut vulgò effertur *Hebraus*. Aliqui (propter Nominis consonantiam,) eum sic dictum volunt ab *Eber*, quasi is fuerit reliquis Patriarchis notabilior propter ejus in verâ fide firmitatem ; quod idem etiam de posteris ejus insinuare volunt, hæc colligentes ex loco de *Shem*, qui pater omnium filiorum *Eber*.

At cur istius Libri Scriptor anticiparet mentionem Patriarchæ *Eber* antequam Historiæ ordo ad eum duceret, nulla sanè ratio (quatenus vidi) datur, præter illam de pietate *Eberi* : quæ cum æquè vera sit de aliis Patriarchis, non erat causa cur ille tanquam egregius distinctè memoretur extra ordinem suum. Cum enim *Gen. Cap. X.* agatur de Sedibus Gentium, eorûmque per terram dispersione, (ubi *Shem* vocatur Pater omnium *Benè Eber*,) scopus loci dictam quorundam Interpretationem de *Generatione filiorum Eber* non admittit, sed planè alium poscit sensum qui potius spectet *Habitationes filiorum Eber* eorûmque Sedes per terram. Ideoque huic occasione magis accommoda est Interpretatio Salomonis Jarchi & aliorum, quod sc. *Benè Eber* sint *Filii ultrajefti* seu ulterioris partis fluminis, simili ratione & loquendi formulâ quâ populi Orientales vocantur בני קדם *Benè Kêdem*, filii *Orientis*. Dicta autem vocis *Eber* mentio & significatio, ad hoc non sufficit, quippe quæ sit nimis arcta & restricta, possitque respicere solos illos *Shemi* filios qui ultra Euphratem & Tigrim in Mesopotamiâ & Elymaide tunc degentes seniores, qui pauciores ; omittendo reliquos citra Euphratem in Arabiâ degentes, qui numero

numero erant plures. Igitur quærenda est alia magis sufficiens Interpretatio quæ complectatur omnes *Benè Eber, filios oræ*, scil. Shemi filios & nepotes qui vixerunt partim citra Euphratem & partim ultra Euphratem & Tigrim, quia ille certè fuit Pater omnium tam ulteriorum quàm citeriorum qui juxta illa flumina habitarunt. In hunc finem perpendendum est, quòd quamvis vocula *Eber*, plerumque notet *trans* seu *ulteriorem partem*, aliquando tamen notat *citra* seu *citeriorem partem*, atque etiam *juxta* seu *ad transitum* in utrâvis parte. Sic *Deut. I. 1, & III. 8*, phrasis illa בעבר הירדן *in transitu Jordanis* seu *ad transitum* vel *juxta Jordanem* indefinitè, respectu Palæstinæ erat *ultra Jordanem*, at respectu Sacri Scribæ qui loquebatur in Deserto Arabiæ, erat *citra Jordanem*, prout rectè ibidem se habet Anglica Versio. Et hoc magis clarè elucet per ortum Solis ex *Jos. I. 14, 15*, ubi, dum essent in Deserto, dictum est בעבר הירדן מורח השמש *citra Jordanem ad ortum Solis*. At *1 Reg. IV. 24*, *Salomon dominatus est in totum עבר הנהר* *latus fluminis*, sc. in solam *citeriorem* partem occidentalem: nam ultra Euphratem nunquam dominatus est. Sic in Heb. *Gen. L. 10, 11*: at Anglica Versio. heic rectè legit *beyond*. Aded ut totâ re benè perpenâ, videatur quòd per *Filios Eber* notentur ii quorum Sedes fuerunt *ad oram* seu *tractum fluminis* in utrovis latere: nam talem situm habuerunt Shemi posterii omnes, sc. vel in hac parte vel in alterâ, haud procul à fluminibus illis. Indefinitè ubique legit Versio Persica در گذاري *in transitu*, scil. *juxta transitum*, vel *ad transitum*. Eodem etiam sensu usurpatur eadem vox عبر *Evar* seu عبر *Evro* apud Syros, ut habet MS Lexicon Syro-Arabicum *Bar-Bablâl* ساحل البحر *Evro de Famo est littus maris*. Et mox, عبر القطار *Evre sunt Oræ*, *Tractus* seu *latera*. Et rursus, عبر دجلة *Evar dargêlto est Latus fluvii*, scil. *hoc latus*, seu *citra*. Et sic in Bibliis ut suprâ citato loco *Deut. I. 1*, عבר Gabriel Sionita rectè vertit *Cis*: & in Lat. Versione ad Targum Jonathan & Hierosol. in edit. Lond. rectè legitur *Citra*: sic nempe emendavimus: nam in Parisiensi edit. (quam maxima ex parte secuti sunt Londinates,) legebatur *ultra* seu *trans*. Ut itaque meliùs contemplerur Interpretum pugnam, (nam contraria non possunt esse simul vera,) notandum est quòd Græcus incuriosè in hoc loco legit πέραν, Vulgatus *trans*, uti etiam legitur in Latinâ Versione quæ ad Chald. & Samar. & Arab. Et sic *Deut. III. 8*, Sionita incautè legit

legit *trans*: at in hoc loco in Versione Lat. quæ ad Targ. Jon. rectè legitur *citra*: Arabs autem indefinitè في جانب *in latere*. Et eodem modo ab Interpretibus in diversum itur, *1 Reg. IV. 24*, ubi Vulgatus legit *trans*, Gr. πέραν ὅθεν ἔρχεται: at Syr. & Arab. *cis*: Chald. בכל עבר פרח *in omni loco trans Perâth*, malè: Buxt. meliùs vertit *in omni latere Euphratis*. Mox in eodem Versu בכל מרכי עבר פרח & *omnibus Regibus citra Perâth*, benè. Ibidem Syr. בכל עבר *in totâ citeriore parte fluminis*, bis, & quidem rectè. Tanta vis tantumque pondus est in parvâ hac voculâ, ad cujus verum sensum non satis accuratè attendebant omnes Interpretes Latini.

Cùm itaque *Eber* sit aliquando *citra*, & aliquando *ultra*, quivis Latinus Interpres debuerit diligenter perpendisse utrum horum verus cujusque loci sensus deposceret. Cananitæ (ut videtur) in loco de Abrahamo, tunc accipiebant pro *ultra*, aspicientes eum ut advenam qui ab ulteriori parte Euphratis ad eos veniebat, ut constat ex *Gen. XIV. 13*, *Et venit evasor* (sc. Cananæus quidam) & *nuntiavit Abrahamo ha-Ibri*, scil. *Ibræo* seu *ultrajectino*. Iste nuntius de eo sic loquebatur recepto more, hoc Titulo ab omnibus promptè intellecto. In *Bereſhith rabba* Sect. 41. prope finem, dictus *Evasor* perhibetur fuisse *Og* Rex Bashan, qui cupiens uxorem ducere Saram, nuntiavit Abrahamo de Captivitate Nepotis, ut iret ad bellum & ibi interficeretur. Deinde ibidem adduntur de Abraham Ibræo (cur sic vocetur) tres sententiæ: 1. (quia ab *Eber pars* seu *latus*, sit *Ibri* partialis seu lateralis,) *R. Juda dixit, Totus Mundus fuit ex unâ Eber* seu *parte*, & *ille fuit ex alterâ Eber* seu *parte*: sc. ille fuit contra totum Mundum eorūque Idololatriam, & ii contra ipsum. 2. *R. Nehemia dixit, Quòd ille fuit ex filiis filiorum Eber*, sc. Patriarchæ, q. d. *Eberæus*. 3. *Rabbini nostri dixerunt, Quòd ille fuit ex Eber fluminis*, & *ipse loquebatur linguâ Ibræâ*: scil. ille fuit ex *Eber* seu *ultrajecto* fluminis, & loquebatur linguâ *Ibræâ* seu *ultrajectinâ*.

Heic obijciatur quòd Lingua ultrajectina seu transfluvialis non fuit generaliter Hebraica, utcumque eam calluerit Abraham in colloquio cum Cananitis: ejus enim Parentes (quatenus scimus,) utebantur linguâ Chaldaicâ seu Aramæâ. Sed cùm Abraham fuit magnus Princeps, illius educatio & cum aliis nationibus conversatio eum duxerit ad cognitionem linguæ Hebrææ. Et præterea peculiari providentiâ seu Dei prævisione factum videtur, ut primitiva lingua apud Patriarchas

archas & in Abrahami familiâ retineretur etiam inter ipsos Chaldaeos, tam ut Abraham posset commodius colloqui cum Cananæis, quàm ut continuaretur ea lingua in quâ postea Biblia Sacra Dei Oracula erant exaranda & cum humano genere communicanda. Et quidem si Lingua Hebræa continuata fuit in totâ lineâ Patriarchali, (quod ex ipsorum filiorum nominibus constat, Linguarum diversitate subortâ ex nepotibus seu crescente familiâ,) tum non erat (ut quidam sentiunt) peculiare in Ebero eam conservasse, uti nec erat peculiare in Abrahamo eandem intellexisse. Sed disquisitio nostra est de solo Nomine, an sc. ab hoc vel ab illo desumptum & quando impositum fuerit?

Et sanè quòd Lingua Hebræa in Abrahami familiâ fuerit, constat tam ex ipsius nomine quàm quia Nachor Abrahami frater (*Gen. XXII. 21, &c.*) filiis suis in Chaldæâ natis, imposuit Nomina Hebraica; quæ itaque videtur junctim cum Aramæâ obtinuisse in urbe Ur ubi vixit Abrahami familia. Abrahami autem Epitheton *ha-Ibri* à Cananæis impositum videbatur propter aliquam distinctionem vel Linguae vel Gentis Abrahami. Non autem opus erat ut quasi pro discriminatione acciperetur de Lingua Abrahami, cum illa videatur tunc fuisse eadem cum Cananiticâ: nil igitur novi eâ in parte nuntiassè videbatur ille Evasor. Cum itaque ea Lingua Cananitis tunc esset communis & vernacula, illud Abrahami Epitheton pro aliqua discriminatione non sufficiebat. Nam si ante Abrahami adventum, linguae *Hebrææ* nomen alicubi extitisset, tum videretur quasi denominata ab *Eber* Patriarchâ, quod aliqui volunt, insinuantes quasi is fuerit de verâ religione plus quàm alii Patriarchæ eisque pientior; quamvis alii etiam ex eis essent Fideles æquè ac *Eber*, nec de eo sciatur hodie plus quàm de aliis, præter nudam ejus (ut putant) mentionem malè fundatam in illâ phrasi *Benè Eber*. Cum itaque planum sit quòd Abraham Gente erat Transsephratæus qui ad Cananitas transfretabat, magis probabile videtur quòd eo Epitheto significaverint eum fuisse (prout erat) *Ultrafluvialem* seu ab *Eber fluminis*, potius quàm de Gente *Eber* Patriarchæ. Et proculdubio subsequentium temporum Israelitæ maluerunt Linguam suam denominari *Ibri* à Patre suo Transfluviali, potius quàm ab *Eber* Patriarchâ: & planè noluerunt eam denominari *Cananiticam*, (utpote quæ tunc erat in Canaan,) cum illis temporibus Canaan esset Idololatræa. Longè autem aliter se res habuit posterioribus temporibus postquam Canaan eva-

ferat

ferat orthodoxa à Fidelibus occupata Israelitis: tunc enim non sine honore memorari solebat *Lingua Canaan*, ut *Isa. XIX. 18, &* alibi.

Nostram deductionem ab Abraham *ha-Ibri*, confirmat Hesychius, *Ἑβραῖοι, Ἑβραῖοι καὶ ὁ Ἑβραῖος, πρώτης*. Et sic in Eusebianis ubi agitur de tempore Transitus, *Ἐνθα ἔρχεται τῶν Ἑβραίων πρεσβυτέρους Ἑβραῖοι γὰρ οἱ πρεσβύτεροι ἑρμηνεύονται, διὰ τὸ πρεσβύτερος Ἑβραῖον Ἀβραάμ, καὶ ἔχ' ὡς αἰωνοὶ τινες, διὰ τὸ Ἑβραῖοι*. A Cananæis itaque (ut supra) Abraham dictus est *Ibri* seu *Hebraeus*, non propter *Eberum* ejusve linguam, sed q. d. *Ultrajectinus* seu *Transfluvialis*, quia tanquam Advena ad eos venit ab *Eber*, i. e. *trans* flumen: & ab ipso tunc dicto *Ibri*, postea denominata est Lingua *Hebræa*. Quæ quidem phrasis hoc benè patitur; ut, *Patres vestri* (inter quos Abraham) *servierunt diis alienis* *נעבד עובדי אלילים* be-Eber *ha-Nahar in ultrajecto fluminis*, i. e. in Mesopotamiâ, loco scil. unde ad eos veniebat Abraham. Saadias etiam legit *עבר النهر* in *Ibri fluminis* seu ultrajecto fluminis. At si *Eber* sit Proprium sive Appellativum, ab utroque denominativa forma est *Ibri*: aded ut nihil sit in vocis formâ quod in hoc casu juvet aut controversiam terminet.

Et sanè si rem ulteriùs perpendimus, multò verisimilius est denominationem factam fuisse à propiore potius quàm à remotiore: & quamvis linguae primitivæ praxis & usus per totam sacram Patriarcharum lineam continuata fuerit, multò probabilius est hujus linguae denominationem sumptam fuisse à propiore eorum Parente Abraham *Ibri* seu *Transfluviali*, (cujus memorabilis Transfretationis certè meminisse juvabat,) potius quàm à præcedentium generationum 7ma, ab *Ebero*. Præterea non constat Judæos tantam secum retinere famam *Eberi*: nam si tanti eum æstimassent ut nominati fuissent *Hebraei* ab *Eber*, tum proculdubio seipsos etiam nominassent *Filios Eberi*, eodem modo quo seipsos nominant *Filios Abrahami*. Cum autem propior & celebrior (imò celeberrimus) fuerit Abrahamus inter Patriarchas Religionis Antistes, multò probabilius est ab ipso *Ibræo* desumptum fuisse linguae nomen, potius quàm ab alio remotiore & minùs celebri, cum ab illis temporibus ad hunc usque diem (tacitâ mentione *Eberi*,) gestiant nuncupari *filij Abrahami*, à quo (quamvis degeneres) se descendisse gloriantur, ut Deus promiserat.

Ut autem ulteriùs excutiamus vim vocis, sunt qui volunt quòd *אברם העברי* *Abram Ibri* sit *Abram transitor*, quia ille reverà pertransivit flumen. Sed is propter unum simplicem Actum, vix potuit frequentativè vocari *Transitor*, transeundi continuatum habitum notando;

tando; nisi dictus transeundi Actus fuisset repetitus & frequentatus. Præterea grammaticalis significatio hunc sensum non feret: tunc enim potius legeretur *Oberi*. Nec quidem potest esse ut Hesychii *περάτης* videatur huic sensui favere: neque hoc patitur forma vocis *עברי* *Ibri*, quæ est Adjectiva forma ab *Eber* *πέρα* seu *πέραν*, *trans*, quod *altero latere*, *ultrajectinum*. Et hinc *περάτης*, non erit *Transfretator*, ut volunt, sed *Uterior*, *Transfluvialis*, qui olim habitabat ultra fluvium, & inde *περάτης* seu *ultrajectinus* dictus. Sic apud Constantinopolitanos, *Galata* audit *πέρα*, & ejus incolæ sunt *μεσῖον* seu *μεσῖον* *ultranei*, uti Abraham fuit *ultraneus* Cananæis, qui (ut & posterius ejus) eum tali Epitheto notarunt. Talem situm alibi (unde hujus phrasos usus elucescat,) habuit *בית-עברי* *Beth-Abara* seu *locus ultrajecti*, qui expressè exponitur *πέραν τῷ ἰορδάνῃ*, *locus ultrajectinus seu ultrajordanensis*. Nempe hæc duo exempla supradictam loquendi formulam illustrant eamque in communi usu fuisse monstrant.

Non autem est heic prætermittendum, quod, ad astruendum *Ebero* veræ fidei honorem, & Abrahamum ejusque linguam ab eo denominandum, à quibusdam probationis seu illustrationis causâ adducitur locus qui mihi nihil tale probare nec illustrare videtur. Scil. Num. XXIV. 24, *וַיֵּבֶר* *Et naves ab ora Chittim, & affligent Asbur & affligent Eber, & ipse erit usque in perditionem*, seu *usque dum periens sit*. Heic subaudiendum est Verbum *venient* ab ora Chittim, aliàs sensus est valde imperfectus. Hoc in loco *Eber* quibusdam habetur Nomen proprium; quamvis aliter dubitari possit annon sit potius adverbialiter seu appellativè sumptum, quod mihi videtur. Nam *Eber*, contra, è regione, *ultranea* seu *opposita pars*, aliquando usurpatur sine mentione loci quem respicit & cui opponitur. Sic 1 Sam. XXVI. 13, *וַיַּעֲבֵר דָּוִד אֶל עֵבֶר* *Et transiit David ad Eber*, sc. ad alterum seu adversum latus, respectu sui vel respectu loquentis: nam tale quid eo in casu semper subintelligendum. Sic *עבר ופנה* *in omni latere & angulo*, seu *circumquaque*, ubi subintelligitur quod in centro sit persona loquens. Et quidem *trans flumen*, sæpe est *trans Euphratem*, aliquando etiam *trans Tigrim*. Targum Onkelos hunc locum exponit esse *עברא* *ultra Euphratem* seu transeuphratæam partem: & Targum Jonathan eodem sensu habet *בני עבר* *filios Eber*, i.e. filios ultrajectaneos seu ultrafluviales. Targum Hieros. magis explicitè, *כל בני עבר* *omnes filios ultrajecti fluminis*, indefinitum relinquens, ut intelligantur vel *Trans-Euphratæi* vel *Trans-Tigritani*. Cum itaque per

per *Eber* possit intelligi *Regio Trans-Tigritana*, & cum Assyria fuerit in alterâ parte Tigris respectu Arabiæ ubi Balaam hæc verba enuntiavit, *Eber* commodè sit exegeticum τῷ *Asbur*; ut sensus sit, *Affligent Assyriam & totum Eber* seu *transfluvialem regionem*, sc. τὸ πέραν ubi est *Asbur*: nempe eodem sensu quo in plurali formâ *Iſa*. VII. 20, narratur per cujus manum quosnam Deus tanquam novacula raturus erat, scil. *במלך אשר* *per ultrajectaneos fluminis*, sc. *per regem Assyriæ*; vel aliàs potius in neutro genere, *per ultrajectanea fluminis*, figuratè sumpto loco pro hominibus loci. Et sanè in dicto Numerorum loco sive *Mesopotamiam* sive *Assyriam* intellexeris, interpretatio erit sat commoda: sed posterior horum videtur, mihi commodior, quia ibi *Asbur* & *Eber* non videntur duo diversa, sed unum idemque, idque propter singulare *הוא* *ipse* seu *erit* cum utrisque constructum, *Et ipse in perditionem*, seu *Et erit in perditionem*.

Si *Eber* ibi aliter accipiat pro Nomine proprio, nihilominus alia orientur dubia, sc. ubi gentium situs fuerit *Eber*, & quomodo naves Europæ potuerint affligere Gentem *Eber*, atque multò minùs *Assyriam* terram tam longè disitam & planè mediterraneam? Verum quidem est quod *כֶּסֶם* *tsim* significet *naves*, quippe quæ sint intus *siccæ* in mediis undis: at cur in hoc loco eam significationem habeat, non video, neque eo sensu acceptum fuit ab Orientalium Versionum autoribus, à quibus *כֶּסֶם* vel non intellectum, vel pro spuria & suspectâ lectione habitum; unde nullam *navium* mentionem faciunt. Tusæus in Versione Persicâ videtur pro *כֶּסֶם* legisse *כֶּסֶם* *ketšim*, *aliqui*, (sic nempe accepit, quamvis talis forma pluralis non sit alibi in usu,) unde exponit, *وَجَبِي از راهل روم* *Et aliqui ex populo Rûm*: vel (quia *gjang* est etiam *caterua*), ut olim interpretati sumus, *Et caterua populi Romæ*: nam *aliqui* non potuerunt aliquid facere contra totam Gentem. Sed & quia *Rûm* non tam *veterem Romam* quàm *novam Romam* seu *Constantinopolim* & *Græciam* præcipuè notat, jam vertemus *Aliqui ex Græcis*, vel *Caterua populi Græciæ*. Rabbi Saadias pro *כֶּסֶם* videtur legisse vel *כֶּסֶם* *ratšim*, *currentes*, vel *כֶּסֶם* *atšim*, *festinantes*, quia exponit in Versione Arabicâ, *الدارمين من قريضة قبرس* *surripientes se è portu Cypri*. Nos autem malleus vertere *properantes*: quia Participium *darimîna*, est à Verbo Arabico *دارم* *ddrama*, quod (inquit *Turejman Arabs*) est Persicè *گام خرد دهان* *passus curtos ponere*, vel ut *Phiruzabâdi* exponit, est *propinquis seu brevibus & deproperatis passibus incedere*, prout incedit *Erinaceus*; ubi videmus

properantiam esse in significatione. Hocque non potest dici de cursu navium, sed tantum de incessu animali, ad instar hominum qui non aperte, sed clam absque strepitu & sono aliquid suscipere tentant, quasi surripiendo se, id autem properanter. Cum itaque is non minuerit *navium*, sed tantum *portus*, fortè voluerit, quod cum homines navibus vecti ad terram appulissent, ii terrestrem expeditionem susceperint, idque properanter. Cur autem tam brevibus passibus susceperent tam longum iter quale est à maritimis Palæstinæ ad Assyriam, equidem non video. Ideoque non existimo multum ponderis esse in stricto verborum ejus sensu, cum fortè Saadias ex intricato & difficili loco satis habuerit aliquem sensum non commodum sed tolerabilem elicere. Textus autem Hebræus alicubi fortè restituendus sit ex Textu Hebræo-Samaritano, quamvis & Codices Samaritani heic inter se differant. Utcunque tamen videntur legisse יוֹסֵעִים *yotseim* vel aliquid ab illâ Radice natum. In Bibliis polyglottis Parisiensibus quæ ut exemplar secuti sunt Londinates, (exceptis Emendationibus & defectuum Supplementis ex authenticis Codicibus MSS,) legitur יוֹסֵעִים *yotseim*, quod D. Morinus verterat *exibunt*, quasi legisset *yotseim*: sed Londinates emendarunt Versionem in hoc loco, ut legeretur *eduxit eos*. Eodem quoque modo Codex MS (qui olim) Usserianus minor, jam in Arch. C, legit *yotseim*: sed alter major legit יוֹסֵעִים *yotseim*, *educens eos*: & eodem sensu Arabica Textus Samaritani Versio (MS in Arch. C. ex dono D. Josephi Taylor LL.D.) legit يوسعون *yusûn*, *educet eos*. Samaritana Versio quæ in linguâ Samariticâ, legit אִפְּקִין *appekin*, *eduxerunt*. At omnium optimè MS Codex Laudianus in Bibliothecâ Bodl. hoc loco legit יוֹסֵעִים *yotseim*, *egredientes*, unde superior nostra sententia confirmatur. Hancque lectionem in suis exemplaribus videntur habuisse Versionum Orientalium autores plerique, qui adducunt aliquod Verbum *educendi* vel *exeundi*, ut Syr. نَفَكُون *nephkon*, *exibunt*, Chald. Onk. יפיקון *yippekon*, *educunt*, Jon. & Hier. יצטרון *emittentur*: & Græcus habet, και ἐξελύσεται ἐκ χειρὸν Κιτιῶν: quæ omnia confirmant veram lectionem fuisse יוֹסֵעִים *yotseim*. Hæcque indicant in Codd. Heb. vel varietatem, vel saltem lectionem fuisse suspectam & non satis intellectam, sc. quomodo naves Europææ affligerent Assyriam!

Et sanè talis Hebraici Textus restitutio fieri posse videtur ex Græco Dan. XI. 30, ubi occurrit ferè eadem phrasis Hebraica, כָּאוֹן בְּחַיִּים *Venient in eum naves Chittim*, sc. contra Regem Austri: nam

nam pro כָּאוֹן בְּחַיִּים, Græcus ibi videtur in suo Exemplari Hebraico legisse יוֹסֵעִים *yotseim Chittim*, quia ibi vertit ἐκπορεύονται Κίτιοι, *egredientes Cyprii*: nam Κίτιοι possunt esse Cyprii seu Cypriote (ut Saadias suprâ,) quia præcipua eorum urbs fuit Κίτιον. At i Mac. I. 1. tota Græcia vocatur γῆ χερσίων. Nempe *Chittim* est fere tota Europa australis: ideoque Rabbini eo nomine intelligunt non tantum filios Javan seu Græcos, ut Gen. X, sed & Romanos & reliquos illarum partium Europæos *catervatim* degentes; cum *Chittim* sit forma pluralis à singulari כֵּת כֵּת, i. e. *caterva*, *cetus*, *societas* hominum. Sic in dicto loco Num. XXIV, in MS^o Heb. Chald. in Archivis Bodlejanis, (ubi Chaldaica Paraphrasis versiculatim & alternatim interponitur,) pro *Chittim*, legitur רומאי *Rumai*, i. e. *Græci*: & eodem loco in Targ. Hieros. legitur דרומאי *Daromai*, i. e. *australes*; & tamen in adjunctâ Versione Latinâ, est *Romani*, non bene: & in Targ. Jon. est קונסטנטי *Constantine*, i. e. *Constantinopolis*, intelligendo Græcos.

Sed ut (quod res est,) possimus melius judicare de Patriarchæ Eberi linguâ & religione, ad quos superiore loco (ex quorundam sententiâ) alluditur, præmittendum est, ei fuisse duos filios, *Peleg*, & *Joktan* qui Arabibus dicitur كاhtan *Kahtan*, cujus Sedes fuit in Arabiâ felice. Ubi autem habitaverit *Peleg* (seu *Palegh* ut in paulâ legitur,) non dicitur: sed ab ejus primogenito filio *Râ* seu רא *ra* (nam reliqui tacentur,) conditæ sunt *ra* in Mediâ, ubi usque ad finem penultimi Millenarii relicta fuit orthodoxia ab ipsis Diluvianis temporibus ibidem instituta & plantata. Non itaque dubitandum nec diffitendum quin *Eber* ejusque familia orthodoxiam tenuerint: sed cum alii pariter idem fecerint, non est cur ille præ aliis eo nomine celebretur aut tam peculiaris habeatur, ut Hebræorum Gens ab eo potius quàm ab alio quovis Patriarchâ denominata fuerit. Quod etiam pura Lingua Hebræa in eâ familiâ exulta & continuata fuerit, pariter fatendum est, cum Lingua Medica multa Linguae Hebrææ vestigia ad hodiernum usque diem in se contineat: sed cum in aliis etiam Linguis talia vestigia maneant, non possumus raultum inde inferre. Quamvis itaque (quod piè credendum) *Eber* & *Peleg* & *Râ* fuerint orthodoxi, nihilominus non potuerunt crescenti Idololatriæ ita resistere, quin (ut venerabilis Beda in Chronico asserit,) constet Tempore Phaleghi edificata fuisse Tempia, & in eis Principum Statuas pro diis adoratas fuisse; idque cum Idololatriâ pessimâ, ignorando quod tantum bonæ memoriæ causâ primò erectæ fuerant tales statuæ.

Et,

Et, si tempore Phaleghi in tantum excreverit Idololatria, probabiliter eadem inchoata fuerat tempore *Eberi*.

Si autem detur, & non concedatur, quod in prædicto loco *Num. XXIV*, intelligantur *Eberi* posterii, non scio quid boni hinc sibi elicere velint *Eberi* assertores qui istum Textum pro *Eberi* celebritate adducunt, præsertim cum illi ipsi eundem Textum exponant de clade posterorum *Eberi*, non autem de felicitate aut prosperitate eorum. Scilicet, quia à *Peleg* filio *Eberi* longâ successionum serie per Abrahamum tandem orti fuerunt Israelitæ, (idque postquam *Peleg* tam sedes quàm Lingua & Religio mutata & deperditæ fuerant,) sunt qui volunt *Balaamum* eâ prophetiâ sub nomine *Eberi* collimasse in Israelitas, eorumque tunc futuram cladem prænuñtiasse: dum interim hi Interpretes obliviscuntur quod hoc non fuit pro dignitate *Eberitarum*, ut istum Textum adducerent, quem potius tacuisse debuerant. Verum quidem est, quod Israelitæ affligendi erant & quasi perituri in captivitate perpetuâ, & quod Græci & Romani (qui *Kittai* seu *Chittimitæ*,) tempore Imperii sui affligebant Judæos, (non autem Israelitas, quippe qui antea in captivitate abierant,) quorum potentia periit, Regno eis adempto. Sed certè, planè impossibile quod in dicto Numerorum loco intellecti fuerint Israelitæ, quasi cum maledictis connumerati & cum Amalekitis & Assyriis perituri; id quod exoptaverat *Balak*, sed non potuit obtinere. Non itaque credibile Deum per os *Balaami* tum maledixisse Israelitis; quia cum eos jam tum jussu divino pronuntiaverat *Benedictos*, *stellam orituram ex Jacob*, & eum qui habiturus dominium, &c. non potuit fieri ut eisdem quasi eodem halitu rursus denuntiaret maledictos, scil. quod idem *Balaamus* in eadem prophetiâ eisdem Israelitis eodem tempore benedictos & maledictos declararet. Absit! *Balaam* itaque per *Eber*, non intellexit Israelitas, quippe qui coram & in conspectu erant, atque Israelis seu Jacobi nomine tunc Arabibus & Moabitis notissimi, aded ut his tunc non fuerit opus vocandi eos *Eber*, longè petito nomine; nec jam nobis opus sit sentiendi quod ii tunc cum Amalekitis & Assyriis fuerint subiecti maledictioni, quippe quæ tutius credatur denunciata in solos Assyrios qui in *Eber* fluminis, qui reverà Invasiones Chittimitarum seu Græcorum & Romanorum aliquando passi sunt.

His præmissis, prædictus locus ita erit vertendus de solo Assyrio perituro, legendo, *Exeuntes erunt à manu [seu orâ] Chittim, & affligent*

*affligent Assyriam & affligent ultrajedum fluminis: & quoque ipse usque dum pereat, seu usque ad perditionem, sive atque etiam erit usque in perditionem: nam ארר sæpè supplet locum Verbi substantivi est seu erit. Vel sic vertamus. --- Et affligent Assyriam, scil. affligent ulteriorem partem fluminis, quæ etiam æternum peritura est. In hoc versu secunda copula et est conjunctiva, non autem disjunctiva; ita ut *Eber* seu *ultrajedum*, sive *ulterior pars*, sit exegeticum præcedentis *Assyriæ*, Imò tota Enuntiatio secunda est exegetica prioris: ut legatur, *affligent Assyriam*, i. e. *affligent totam ulteriorem partem, quæ ipsa peritura est*. His positis, fortè in Bibliis Anglicanis sic emendatius legatur, *And they shall go forth from the coast of Chittim, and shall afflict Ashur and shall afflict the other side of the river: and he also shall be even to perdition, vel untill he perish*. Versio Samaritana (quæ diversa à Textu Samaritano,) quasi pro ארר adè legerit ארר ed sic exponit, ארר ארר ארר ארר & quoque ipse testis peribit, sensu incommodo. Persa totum Versum sic reddit, omittendo Copulam secundam, quod melius, وجوهی از اهل روم درنجادند اشور و درنجادند عبر و نیز او جاودن کم شوا *lit caterva* [seu aliqui] ex populo Græciæ affligent *Ashur* & affligent *Eber*: & ipsa etiam æternum peritura est; respiciendo vel Græciam vel Assyriam: vel aliàs si vis, & ipse etiam æternum periturus est, respiciendo vel populum Græciæ vel aliàs ארר Ashur sive ut hominem sive ut populum. Nam in explicandis prophetiis datur latitudo, utpote quæ sæpè sint obscuræ & incertæ: & utrovis modo verum esse potest. Vulgatus pro ארר videtur legisse ארר, quia habet *venientes*.*

Si autem (ut ad rem redeam,) supradictus locus exponatur de filiis *Eber*, scil. de *Eberitarum* religione verâ, planè constat id non fuisse verum de seris *Eberi* nepotibus filiisve, quippe qui fuerunt Idololatæ, ut & de cæteris omnibus probabile, & certò manifestum est de Abrahami patre & avo, &c. ut infra mox fusiùs monstrabitur. Orientales (inter quos *Chondemir* Persa,) ajunt Idololatriam primò introductam fuisse à *Sarugh*, qui vixit in Mesopotamiâ, ubi hodie extat ejusdem nominis urbs سروج *Sarug* ad longit 75. 55. ad lat. 36. 30. ut in Comment. ad Tabulas Ilchanicas legitur. Abulpharagius Syrus ait, *In diebus Sarugh multa erexerunt homines Idola, è quibus demones mira ediderunt signa*. Et in diebus Sarugi & Tharæ renovatam fuisse Idololatriam testantur Clemens & Theodoretus & Epiphanius & Eusebius

Eusebius & alii, inter quos Suidas, cujus sensum abbreviatum exhibeo; *Σερχ*--- *ab eo originem duxit Idololatria. Censuit enim Imaginibus & statuis honorandos esse viros qui olim virtute præstantes fuerant & hominibus Benefactores.*---*Hoc usque ad Tharram, ---cujus filius Abraham opera patris contrivit Carris in Mesopotamiâ. ---Defunctorum Imagines quotannis adorari voluit. Hinc polytheismus & Idololatria, usque ad patrem Abrahami Tharram, qui Statuarius, ex variâ materiâ faciens imagines, quas dicebat esse deos & adorandos ut Bonorum Autores.*---*Hinc Græci colebant Hellenem Gigantem in Turris fabricatione socium, ubi lingue divise, & homines idè dicti πῆγες.* Hæc quidem fuit una Idololatriæ causa seu origo: altera autem fuit ab Imaginibus stellarum seu Planetarum, ut alibi dictum. Sed bonâ eorum veniâ, Idololatriæ origo altius petenda est à temporibus *Eber & Shelach*, (ut, si opus esset, abundè probare possemus,) qui tamen ambo erant orthodoxi & orthodoxiæ Prædicatores ad cœvos & conterraneos suos Idololatricos *Aaditas & Themuditas* (Arabix Tribus hodiè deperditas,) olim inter *Ommân & Hadramût* degentes, quos tandem procellosis ventis & mobilibus seu fluentibus arenis obruit, & tonitru atque terræmotibus profligavit & destruxit Deus. Illa itaque eorum prædicta de Abrahami Titulo *Ibri* sententia tanquam de *Eberita*, haud bono nititur fundamento. Nam si *Hebræi* titulus Abrahamo datus fuerat propter veram illam religionem quam tenebat *Eber*, eodem jure is æquè denominari potuit *Shilei* à *Shelach*, aut *Arpacshadi* ab *Arpacshad*, aut potius *Shemi* à *Shem*: nam hi omnes veram religionem tenebant æquè ac *Eber*. Sed perpendamus, eos qui hunc ei titulum dederunt, fuisse Cananitas: & an putabimus eos novisse Abrahami prosapiam seu genealogiam tam longè remotam, eamve consuluisse? Vel, si fortè noverint, an idè eos selegisse eique aptasse titulum petitem à verâ ejus religione quam illi ipsi non tenebant nec probabant, quasi *Eberitam* eum idè denominaverint? Hoc planè absolum fuisset in illis, ei arcessere titulum tam remotè petitem, cum faciliori negotio talem titulum potuerant petiisse à *Terach* aut *Nachor*, quorum memoria recentior, qui etiam Canaaniticæ religioni addicti.

Quia verò Abraham tandem de verâ Religione fuit, & omnium Fidelium Pater habitus, ergò multorum est sententia (ut suprà inuimus,) Abrahamum semper à pueritiis fuisse de verâ Religione, quam volunt necessariò ad eum derivatam fuisse ab *Eber*, à quo tam Prosapiæ

Prosapiæ quàm Religionis causâ denominatus fuerit *Hebræus*, q. d. *Eberæus*. Si hoc esset verum, tum omninò necesse ut Abrahami Pater non fuerit Idololatra, sed Fidelis; quod tamen creditu absurdum. Hanc ut magis piam arripiunt sententiam, ad quam etiam inclinat Pererius in Josuæ locum, ubi legitur, *Patres nostri servierunt diis alienis ultra Fluvium*, respondendo, quòd hoc de Israelitarum Patribus seu Majoribus remotioribus, non autem de propioribus, intelligendum sit. Hæc autem Responsio non valet: nam Israelitarum Patres propiores (qui Abraham & Isaac & Jacob) exceptâ Abrahami juventute, nec servierunt diis alienis, nec ultra flumen vixerunt. Ideòque dictus locus intelligendus est de illis Patribus, qui necessariò fuerunt Abrahami majores Idololatrici, quia hi soli ultra flumen in Mesopotamiâ vixerunt.

Et, (quod monstrandum est,) si Abrahami Patres seu majores iique propiores servierunt diis alienis, ergò & Filium suum Abrahamum educârunt in illo eodem cultu: cui itaque dum puer, ipse adhæsit, donec adultior & Divinæ gratiæ capacior evaderet. Nam quòd *Terach* fuit Idololatra, nemo dubitat, cum legatur *Jos. XXVIII. 2, Ultra flumen habitârunt patres vestri olim, Terach pater Abrami & pater Nachoris, & servierunt diis alienis.* Et versu 14, *Removete deos quibus servierunt patres vestri ultra flumen.* Cùmque res ita se habuerit, imaginari Abrahamum à parentibus natum Fidelem, est quasi putaremus aliquem à Turcicis parentibus nasci posse Christianum, quod valdè ridiculum. Videtur autem quòd *Terach* tandem filii suasu fuerit conversus, quia cum Abrahamo migravit ex *Ur* ad *Haran*, transiturus in terram *Canaan*: illuc tamen non transivit, sed obiit in *Haran*, ut legitur *Gen. XI. 31, 32.*

Quamvis itaque aliqui alteram sententiam ut pientiore amplectantur, mihi quidem æquè pium videtur, credere Abrahamum à Parentibus natum fuisse Ethnicum, & postea per infusam Dei gratiam conversum; ac si crediderim eum in verâ Religione natum, quod tantum in se miraculum non haberet. Peculiaris itaque erga Abrahamum favor erat, & planè miraculosum, quòd Deus illum in terram promissam introducturus, post tantam Parentum & Majorum Idololatricorum seriem, Abrahamum ante Transitum luce cœlesti donaret, & tenebricosum ejus animum veri Dei cognitione illustraret: quia tunc erat tempus quo necessariò faciendum esset, nec ulterius differendum.

Et sanè quòd Abraham natus fuit Gentilis, & postea per Dei gratiam coelestem & mentis illuminationem conversus, nobiscum sentit Epiphanius, p. 8, *Simulachra primum ex argillâ figlinâque opere re-
perta sunt, Artifice Tharrâ.* Et deinde p. 9, *Abraham erat tum domi
Patrem observans, cum Dei Oraculo vocatus, domesticis renunciavit,
&c.* Et sic Maimonides in *More Nevachim* Arabicè scripto literis He-
braicis part. 3, Cap. 29, quæ verba sic Arabicè rescribenda, *אברהם אבינו
מعلوم אן נשאף מלה الصابة و مذهبهם ان لا تكون الاله الا الكواكب
Notissimum est Abrahamum Patrem nostrum educatum fuisse in Reli-
gione Sabaitarum, quorum opinio est, nullum esse Deum præter Stellaras.
Et quidem Mafius in Josuam, & alii, & Judæi omnes, & tota Orien-
taliū cohors, hanc sententiam perpetuâ apud eos traditione ac-
ceptam & huc usque continuatam constanter tenent; qui etiam par-
ticularem ejus Conversionis Historiolam hoc modo narrant: inter
quos de conversione Abrahami est *Tdbari* Persicè conscriptus, refe-
rens, Quòd sc. cum Abraham esset puer 15 annorum, incipiebat quæ-
rere Deum. Et hæc piâ disquisitione versatus, noctu contemplaba-
tur coelestia Corpora, inter quæ præ cæteris splendebat Venus; quâ
visâ dixit, *هذا ربي* *An hæc est Dominus meus?* Venere autem mox
disparente & occumbente, aliâ nocte foràs prodiens intuitus est Lu-
nam, de quâ dixit, *هذا ربي* *An ista est Dominus meus?* Sed Luna etiam
mox occubuit. Postea aliâ vice foràs egressus, observavit omnes
Stellas tandem occumbere & disparere; de quibus itaque dixit, *لا احب
الافلين* *Non amo occumbentes.* Deinde matutino oriente Sole, dixit,
هذا ربي *Iste est Dominus meus; iste est maximus:* vel inter-
rogativè, *ان iste est Dominus meus? nam iste maximus.* Sed cum Sol
ad instar reliquorum occumberet & dispareret, Matri suæ dixit, *هac
non possunt esse Dei, quia mox subducunt se & evanescent.* Hæc Hi-
storia in Alcorano Cap. VI. p. 82, seq. modo narratur, *فلما
جز عليه الليل راي ضوءا قال هذا ربي فلما اقل قال لا احب الافلين
فلما راي القمر بازغا قال هذا ربي فلما اقل قال لبي لا يهديني ربي
لاضون من القوم الضالين فلما راي الشمس بازغة قال هذا ربي هذا
اكبر فلما اقلت قال يا قوم اني بري مما تشركون اني وجهت وجهي
للذى فطر السموات والارض حنيفا وما انا من المشركين
Et postquam
supervenit ei nox, videns Stellam, dixit, *Hæc est Dominus meus. At
postquam***

*postquam occubuit, dixit, Non amo occumbentes. Et postquam vidit ori-
entem Lunam, dixit, Hic est Dominus meus. At postquam occubuit, dixit,
Nisi me dirigit Dominus meus, ero ex populo errante. Et postquam vidit
orientem Solem, dixit, Hæc est Dominus meus, hic major est. At post-
quam occubuit, dixit, O popule, ego sum purus [scilicet innocens] ab eo
quod [Deo] associatis. Nam ego converti faciem meam ad eum qui crea-
vit celos & terram purè, neque ego sum ex Associatoribus. Scilicet. subti-
lius quæsit horum omnium Creatorem, quem (relictò Stellarum
cultu & totâ Religione paternâ,) unicè coluit, & palam præ omni-
bus colendum commendavit & prædicavit. Cum his ferè conveni-
unt ea quæ Josephus tradit, *Abrahamum suam de Deo scientiam col-
legisse ex observatione Terræ & Martis, & eorum quæ circa Solem & Lu-
nam & reliqua Sydera videbat accidere; sc. necessariò esse superiorem
aliquam potentiam quæ horum curam gerat & omnia decenter admini-
stret.**

Quo certo ætatis anno Abraham primò conversus fuerit, tanto jam
temporis intervallo scire, est planè impossibile. Genebrardus in
Chronico, ex R. Joanne & Anina citat, quòd Abraham 48 ætatis an-
no cœpit verum Deum colere. Maimonides in *Jad haz.* Tract.
Madda', fol. 25, ait, *אברהם אבינו בן ארבעים שנה הכיר את בוראו* *Abra-
ham 40 annos natus agnovit Creatorem suum.* Mox ibidem additur,
יש אגדה שלש שנים *Extat Aggada, Tres annos natus.* Sic etiam Tal-
mudis Tract. *Nedarim*, 32, 1, *אמר ר' אמר בר אבא בן שלש שנים הכיר את בוראו* *Dixit Rabbi Ame filius Abba, Abraham tres annos
natus agnovit Creatorem suum.* Abu Mohammed Mustapha Moham-
medanus in Capite de vitâ Abrahami, ait *وكان ابراهيم يومئذ ابن ستة عشر سنة* *Quòd Abraham tunc fuit filius 16 annorum, sc. quando
Dei Unitatem asserendo persecutionem passus est à popularibus suis,
& ut aliqui volunt, conjectus est in Ignem. Maimonidis quadrage-
naria ætas (quæ etiam in Alcorano memoratur,) nimia est, ut Abra-
ham tamdiu persisteret infidelis. Et triennalis ætas non fuit satis
ut tam altè inquireret, & quando vidit Sphæram circumvolvi, (ut
dicit Maim.) secum ratiocinaretur, eam non posse circumduci sine
Ductore, &c. & sic veniret ad cognitionem Dei. Magis igitur com-
petit quindecennalis ætas, ut volunt Persæ; vel ut Cedrenus vult,
24 annorum ætas.*

Abraham itaque (sive dicto modo sive aliter) conversus, totam fa-
miliam & Cognationem convertere operam dedit; secundum id quod

de eo prædixerat Deus, *Novi eum, quod filiis suis præcipiet & familie suæ, ut custodiant Mandata mea, &c.* Abrahami igitur conversi primum opus erat fortificare fratres, & omnes alios convertere: & primo quidem familiam suam ad orthodoxiam adducere; unà cum seniore fratre *Haran*, qui ante Abrahami transitum obiit in terrâ nativitatis, scil. in *Ur Chaldæorum*, ubi vixit Abraham: quis ergo contulit & nuncupavit urbem *Haran*, non dicitur. In hanc etiam Conversionem venisse credamus Avum ejus *Nachor*, quippe qui tunc adhuc in vivis erat. Quodnam fuerit Nomen ejus Ethnicum, nondum mihi compertum: sed *Nachor* videtur fuisse Conversionis Nomen, eò quod Abrahami frater eodem etiam nomine postea gauderet; quod non fuisset factum, si nomen *Nachor* fuisset Ethnicum. Verum quidem est quod Avus *Nachor* nascebatur infidelis: sed post Conversionem, nomen mutatum & ex postfacto impositum, ut frequenter fit in S. Bibliis, & tamen recensitum tanquam primitivum Nomen. Et quidem Abrahami frater *Nachor* videtur conversus, quia filium suum *Lot* (qui Abrahamum comitatus est in terram Canaan,) in verâ Fide educavit, & quia Abraham ex ejus familiâ adscivit uxorem *Isaaco*, abhorrens ab Idololatricis filiabus *Heth* seu *Hittitis*. Præterea *Nachor* Abrahami frater filiis suis imposuit Nomina Hebraica orthodoxa, non autem Chaldaica Idololatrica, quamvis in Chaldæâ viveret, ut *Gen. XXII. 21, &c.* Et conversi videntur *Bethuel* & *Laban*, quia in illis nuptiis agnoscebant Dei providentiam; quamvis *Laban* Ethnicismi reliquias *Teraphin* retineret ad divinandum. Sed *Chesed* (vel ex neglectu parentum vel ex perversitate suâ) non videtur fuisse conversus, quia Abraham nunquam vidit eum, utpote qui natus post Abrahami discessum in Canaan. Ille non instituit filios suos *Chasdeos* in verâ Religione, quin is cum posteris Abrahamum Avunculum suum persecuti sunt, uti etiam fecit Abrahami frater *Haran*: nam fratres uterini non sunt semper religione fratres. Patri suo *Terach* etiam convertendo allaboravit, usque ad pugnam; idque (ut fas est credere) tandem effecit: nam quod fuit *Terach* Conversionis nomen nullus dubito, cum aliud ejus nomen Ethnicum habeamus compertum fuisse *Adur* seu *Azur*, vel ut apud Arabes scribitur & sonatur *Azer* seu *Azar*. Cumque Abrahami pater hoc nomine *Azer* alibi inclamasset, in Alcorano quoque (tacito nomine *Terach*) ita appellatus fuit.

De Abrahami Matre S. Scriptura silet. Sed in Textûs Talmudici *Gemara* in Tract. *Bava Bathra* 91. 9, traditur ראבקה אמלחא בת

בת כרנבו אימיה רחמן אמלחא בת עורבתי אימיה דרור נצבת בת עראל שמה אימיה רשמשן צלפניתי ואחתייה נשיין *Mater Abrahami fuit Amteldi filia Kerambi: Mater Hamanis fuit Amteldi filia Orbethi: mater Davidis fuit Nitsabath filia Adaël: mater Samsonis fuit Salponith, cujus soror fuit Nesbayan.* Hæc autem apocrypha & incerta. Nomen *Amteldi* appellativè sumptum significat *Simile, verisimile, probabile*: sed ut Nomen proprium, minus probabile.

Orientales narrant *Terach* fuisse Magnatem, (de quâ re non dubitamus,) & in summo favore apud Imperatorem, quippe pro quo *Idola* parabat, cum professione esset *Idolorum Sculptor* seu *Fabricator*, (quod apud eos honorabile ut *Formator deorum*,) in quâ Arte erat omnium peritissimus. Hoc enim ritè præstare non potuit quivis *Lignifaber* seu communis *Lignorum* aut *Lapidum* exalciator; cum hæc Ars deposceret peritissimum *Astrologum* qui esset gnarus talia fabricandi apto tempore & ex aptâ materiâ; cum (ut in *Proverbio* dicitur,) *Ex quovis Ligno non fieret Mercurius*. Nam tam *Ligna* quàm *Lapides* & *Metalla* suo quævis *Planetæ* à *Chaldæorum Astrologis* olim adscripta & dedicata fuere, utpote quæ de ejusdem *Influentiâ* præ aliis participare credita. *Idolum* itaque sub faustâ cœli positurâ & ex materiâ tali *Planetæ* appropriatâ fabrefactum, tum ritè paratum & legitimè factum credebatur. Et quidem talis Artifex fuit Abrahami Pater *Azer*.

Hoc Nomen originaliter in Libro *Zend* scriptum est *Adur*: ibi enim Litera *دال* *Zâl* non habetur. At in aliis recentioribus Libris Persicis scribitur *آذر* *Azur*: quod tamen vulgus sonat eodem modo quo ab Arabibus scribitur *آذر* *Azer* seu *Azar*: & eodem modo factum à *Chaldæis*, qui ab antiquo hoc & alia multa Persica in suam Linguam adsciscere solebant. Hoc nomine antiquissimis temporibus significatus fuit *Mars*, (aliàs dictus *بهرام* *Behram*,) & vetustissimis Persis sic dictus fuit *Martius* mensis. Nam quia illo nomine originis & primariò significabatur *Ignis*, (uti etiam hodiè significat,) id nominis ab ipsis & à *Chaldæis* translatum est ad Planetam igneum, & inde ad menslem Persicum ab eo sic denominatum. Et quidem propter rubedinem, idem Planeta aliàs subinde Persicè dicitur *بخون* *Ba-chûn*, i. e. *Sanguineus*.

Et quia *Azur* est *Ignis*, ideo *Fulmen* seu *Fulgur* quibusdam dicitur *آزري ماه* *Azuri Mâh*, i. e. *Ignis Luna*, in constructione: nam aliàs extra

tra constructionem appositivè *Azur Mâh* est *Azur Mensis* sic dictus. At in *Nim. Laud.* Fulmen seu Fulgur aliàs vocatur *آذر يزدان Azuri yezdan*, i. e. *Ignis Dei* formâ constructâ. Ibi autem Mohammedanus Interpres addit, *Hoc etiam esse ex Nominibus Dei Excelsi*, perperam legendo *Azur yezdân* in appositione, q. d. *Azur Deus*. Debuerat autem scire quòd apud Persas hoc nomine significetur *Azur Angelus*, cum in Angelorum Catalogo iste Angelus semper vocetur *آذر يزدان Azur yezdân*; quia *yezdân* quod sæpè *Deum*, aliquando *Angelum* notat. Et à significatione *Ignis*, hoc nomen *Azur* transfertur etiam ad Planetam igneum, (ut diximus) quasi ille Planeta vocetur *Igniculus*. *Azur* itaque seu *Azar* est *Mars* igneus ille ferocis naturæ Planeta, qui (fausti omnis ergò & successûs in Bellis,) ab Assyriis primis omnium Deus agnitus est, idque sub formâ columnæ: sic Chronicon Alexandrinum p. 89, *Assyrii primi erexerunt Columnam Marti, eumque instar dei coluerunt*, ut suprâ notavimus. Scil. quia Mars belli deus igneus, eum repræsentârunt sub formâ Columnæ (ut videtur) pyramidalis, flammam æmulantis figurâ suâ. At quia Chaldæis & Assyriis *Azur* erat quasi *Deus* quidam seu *Numen* Planetarium, sc. *Mars* qui de Ignem naturâ participat, unde & assumptum est in nomina Magnatum, qui honorificum ducebant ab Idolis seu Numinibus suis denominari. Id enim Nomen erat tam ignei Planetæ *Martis* quàm *Idoli* huic Stellæ dicati, aliàs olim à Sepharvaitis dicti *אדרמרך Adrammêlech*, pro *אדר המרך Adar ha Mêlech* seu *Adar Rex*: nam Planetæ ab illis Gentibus habiti & vocati sunt *Reges*. Hinc est quòd idem Planeta Hebræis & aliis appelletur *מרך Molech*, *Rex* seu *Dominator*, quibusdam aliis Gentibus corruptè *מלכום Milcom*. Quin & in Linguam Copticam assumptum est Nomen *Μολοχ*, quod in Onomastico Copt-Arabico exponitur *ميرىح Mirrich*, *Mars*.

À significatione *Ignis* & *Martis*, factum est, ut *Martius* mensis (à Marte denominatus) Chaldæis etiam dictus fuit *אדר Adâr*, Syris *آذر Odar*, Syro-Arabibus Syriam inhabitantibus *آذر Adâr*, seu (ut Persæ & Turcæ sonant) *Azâr*. Is hodiè Annum ducit apud Syros, ut & olim fecit apud Romanos & Persas. In Chronico Alexandrino seu Fastis Siculis p. 261 legitur, *Romulus postquam Urbem mœnibus cinxisset, Templum erexit Marti & Festum instituit, à Marte Martium appellans mensem, qui antea Primus vocabatur: eumque diem Festum in Campo Martio celebrant*. Nam cum ex ignem hujus Stellæ influentiâ & rubedine (ut credebant,) Annus inciperet calefcere, Anni initium

ei

ei dedicabant veteres omnes: atque idè Romani ineunte Mense Martio, sacrum suum Vestalem Ignem de novo accendebant, cum exeunte vetere Anno eum emori siverant; quod alio quovis tempore fecisse, nefas. Talis nempe ab eis facta est Allusio Symbolica & quasi Sympathetica, in magis faustum futuri Anni Omen: ut scil. cum exeuntis Anni calor à Marte & Igne profectus deficeret, innueretur ipsummet Numen (Ignem Sacrum) id perfcntiscere & emori: & ut ineuntis novi Anni Verum tempus eò faustiùs procedere posset, voverunt significare quasi unâ cum ipso Numine, Annus novo calore & vigore imprægnandus esset.

Hoc Nomen *Azer* seu *Azar* (Judæorum more scriptum) comparet in multis Chaldaicis Magnatum & Regum Nominibus Biblicis, cum (ut dictum) ab Idolis seu diis suis denominari honorificum ducetur. Judæi autem non videntur rectè affecutos esse vix ullos in Bibliis exoticorum Nominum sonos; cum pleraque Chaldaica & Persica & reliqua exotica, non secundum orthographiam, sed secundum receptum suo tempore vulgarem sonum (eumque corruptum) in Bibliis dederint; idque quia non ex Libris & Scriptis talia hauscerunt, sed tantum auditu ex vulgi ore ea acceperunt: quod idem fecere Græci & Scriptores omnes: adè ut si veteres Heroës hodie reviviscerent, sua Nomina hoc modo scripta & pronuntiata audientes, ea non agnoscerent nec intelligerent. Et hoc sanè non est ex minimis causis quæ rei Historicæ difficultates augment. Et, si primi Historiarum Autores vix rectè affecuti sunt talium exoticorum Nominum veros sonos, quomodo post tantum temporis defluxum potuerint S. Biblicorum Punctatores talium omnium in variis linguis veros sonos nobis posteris exhibere? In hisce enim Nominibus Biblicis duplex fuit difficultas; primò in Consonantium scriptione in ipsis Autographis, deinde in Vocalium Adscriptione à Punctatoribus. Et tamen sæpe miratus sum eorum peritiam & diligentiam, quod sc. in exoticis Appellativis fere semper affecuti fuerint veritatem punctationis, & quòd in Propriis plerumque tam prope accesserint ad eam, nec longiùs aberraverint!

Dictum inquam Nomen *Azer* seu *Azar* (sed minùs rectè scriptum) reperitur in Assyriacis & Chaldaicis Nominibus, quale est *פלסר Pilêser*, quod alibi plenioris soni causâ cum *Nun* Epenthético scribitur etiam *פלנסר Pilnêser*, cum sine dictâ epenthesi nimis curtus videretur sonus. Et quidem *Pilêser* componitur ex *Azer* & *Pil* (quod aliàs

I

subinde

tra constructionem appositivè *Azur Mâh* est *Azur Mensis* sic dictus. At in *Nim. Laud. Fulmen* seu *Fulgur* aliàs vocatur *آذر يزدان Azuri yezdan*, i. e. *Ignis Dei* formâ constructâ. Ibi autem Mohammedanus Interpres addit, *Hoc etiam esse ex Nominibus Dei Excelsi*, perperam legendo *Azur yezdân* in appositione, q. d. *Azur Deus*. Debuerat autem scire quòd apud Persas hoc nomine significetur *Azur Angelus*, cùm in Angelorum Catalogo iste Angelus semper vocetur *آذر يزدان Azur yezdân*; quia *yezdân* quod sæpè *Deum*, aliquando *Angelum* notat. Et à significatione *Ignis*, hoc nomen *Azur* transfertur etiam ad Planetam igneum, (ut diximus) quasi ille Planeta vocetur *Igniculus*. *Azur* itaque seu *Azar* est *Mars* igneus ille ferocis naturæ Planeta, qui (fausti omnis ergò & successus in Bellis,) ab Assyriis primis omnium Deus agnitus est, idque sub formâ columnæ: sic Chronicon Alexandrinum p. 89, *Assyrii primi erexerunt Columnam Marti, eumque instar dei coluerunt*, ut suprâ notavimus. Scil. quia Mars belli deus igneus, eum repræsentârunt sub formâ Columnæ (ut videtur) pyramidalis, flammam æmulantis figurâ suâ. At quia Chaldæis & Assyriis *Azur* erat quasi *Deus* quidam seu *Numen* Planetarium, sc. *Mars* qui de Ignem naturâ participat, unde & assumptum est in nomina Magnatum, qui honorificum ducebant ab Idolis seu Numinibus suis denominari. Id enim Nomen erat tam ignei Planetæ *Martis* quàm *Idoli* huic Stellæ dicati, aliàs olim à Sepharvaitis dicti *אדרמלך Adrammêlech*, pro *אדר המלך Adar ha Mêlech* seu *Adar Rex*: nam Planetæ ab illis Gentibus habiti & vocati sunt *Reges*. Hinc est quòd idem Planeta Hebræis & aliis appelletur *מלך מולך Molech*, *Rex* seu *Dominator*, quibusdam aliis Gentibus corruptè *מלכום Milcom*. Quin & in Linguam Copticam assumptum est Nomen *مولوχ*, quod in Onomastico Copt-Arabico exponitur *ميرح Mirrich*, *Mars*.

A significatione *Ignis* & *Martis*, factum est, ut *Martius* mensis (à Marte denominatus) Chaldæis etiam dictus fuit *אדר Adâr*, Syris *آذر Odar*, Syro-Arabibus Syriam inhabitantibus *آذر Adâr*, seu (ut Persæ & Turcæ sonant) *Azâr*. Is hodiè Annum ducit apud Syros, ut & olim fecit apud Romanos & Persas. In Chronico Alexandrino seu Fastis Siculis p. 261 legitur, *Romulus postquam Urbem mœnibus cinxisset, Templum erexit Marti & Festum instituit, à Marte Martium appellans mensem, qui antea Primus vocabatur: eumque diem Festum in Campo Martio celebrant*. Nam cùm ex ignem hujus Stellæ influentiâ & rubedine (ut credebant,) Annus inciperet calefcere, Anni initium ei

ei dedicabant veteres omnes: atque idè Romani ineunte Mense Martio, sacrum suum Vestalem Ignem de novo accendebant, cùm exeunte vetere Anno eum emori siverant; quod alio quovis tempore fecisse, nefas. Talis nempe ab eis facta est Allusio Symbolica & quasi Sympathetica, in magis faustum futuri Anni Omen: ut scil. cùm exeuntis Anni calor à Marte & Igne profectus deficeret, innueretur ipsummet Numen (Ignem Sacrum) id persentiscere & emori: & ut ineuntis novi Anni Vernal tempus eò faustius procedere posset, voverunt significare quasi unâ cùm ipso Numine, Annus novo calore & vigore imprægnandus esset.

Hoc Nomen *Azer* seu *Azar* (Judæorum more scriptum) comparet in multis Chaldaicis Magnatum & Regum Nominibus Biblicis, cùm (ut dictum) ab Idolis seu diis suis denominari honorificum ducetur. Judæi autem non videntur rectè affecutos esse vix ullos in Bibliis exoticorum Nominum sonos; cùm pleraque Chaldaica & Persica & reliqua exotica, non secundum orthographiam, sed secundum receptum suo tempore vulgarem sonum (eumque corruptum) in Bibliis dederint; idque quia non ex Libris & Scriptis talia hausserunt, sed tantum auditu ex vulgi ore ea acceperunt: quod idem fecere Græci & Scriptores omnes: adèd ut si veteres Heroës hodie reviviscerent, sua Nomina hoc modo scripta & pronuntiata audientes, ea non agnoscerent nec intelligerent. Et hoc sanè non est ex minimis causis quæ rei Historicæ difficultates augent. Et, si primi Historiarum Autores vix rectè affecuti sunt talium exoticorum Nominum veros sonos, quomodo post tantum temporis defluxum potuerint S. Bibliorum Punctatores talium omnium in variis linguis veros sonos nobis posteris exhibere? In hisce enim Nominibus Biblicis duplex fuit difficultas; primò in Consonantium scriptione in ipsis Autographis, deinde in Vocalium Adscriptione à Punctatoribus. Et tamen sæpe miratus sum eorum peritiam & diligentiam, quod sc. in exoticis Appellativis fere semper affecuti fuerint veritatem punctationis, & quòd in Propriis plerumque tam prope accesserint ad eam, nec longius aberraverint!

Dictum inquam Nomen *Azer* seu *Azar* (sed minùs rectè scriptum) reperitur in Assyriacis & Chaldaicis Nominibus, quale est *פילסר Pilêser*, quod alibi plenioris soni causâ cum *Nun* Epenthético scribitur etiam *פילנסר Pilnêser*, cùm sine dictâ epenthesi nimis curtus videretur sonus. Et quidem *Pilêser* componitur ex *Azer* & *Pil* (quod aliàs subinde

subinde scribitur *Pal, Pul, Pol, Phul, Phel, &c.*) vulgari pronuntiatione idem quod בעל *Bel*, i. e. *Jupiter*: adeò ut *Pil-eser* sonet *Jupiter & Mars*, q. d. *Jovimartius* homo, fausta utriusque Planetæ influentiâ felix, & ab utroque Numine sumptâ denominatione gaudens, & hac ratione beator & honorator. Et sanè nullus dubito quin Βέλεις nomen Babylonici Sacerdotis atque etiam Ducis qui contra Sardana-palum cum Arbace conspiravit, (Scribarum incuriâ malè sic scriptum,) rectius rescribendum sit Βελέσερ seu *Peleser*, quia idem nomen pluribus & diversis personis commune fuit: nam propter Gr. ρ & σ finalis similitudinem in quibusdam Libris, talis apud antiquos fuit pronus Scribarum error, ut infra fusiùs monstrabitur. Et, eodem modo, quamvis sint diversæ personæ, *Pileser* est idem Nomen ex quo componitur תלח-פרסר *Tiglat-Pileser*, (aliàs perperam *Tilgat*.) ubi faustioris ominis ergò, Regis nomini præmissum est Sacri Fluminis Nomen דיגלת *diglat* seu דיקל, *Diklat*, Plinio *Diglito*, notans *Tigrim*, ex cujus affluentia beatus redditus Assyriorum & Babylo-niorum Regnum & Imperium: nam omnia tam majora & profundiora Flumina quàm immanes Montes & proceræ Arbores & Dracones vastiores (suo genere iusto grandiora & immaniora) veteribus ex mole plus quàm ordinariâ habita fuere Sacra, utpote quæ idè aliquid Divinitatis in se habere crederentur, & quæ exinde damnum vel lucrum afferre posse censerentur: omnia enim à quibus vel damnum metuebant vel lucrum sperabant, Sacra & Adoratione digna æstimarunt.

Cumque (ut ex multis indiciis constat,) olim horum magnorum Imperiorum tempore Lingua Græca tam celebris fuerit, ut plurima propria nomina Persica & Chaldaica terminationibus Græcis desinere & Græco more sonari solerent, inde est quod pro בעל *Bel*, sæpe in Chaldaicis nominibus legatur Βήλ & *Jupiter*. Et sic apud Syros (testante *Bar-Bab'âl*) Βέλτης inter alia *Veneris* nomina recensetur. Erat enim Phœnicibus בעל *Baal* & *Beel*, *Jupiter*, unde contractè *Bel*: & à Phœnicum בעלת *Baalta*, est *Beelta*, *Domina*, sœmininâ formâ; unde apud Græcos autores legitur Βαάλτης *Venus*, quæ in Libro *Jeremiæ* aliàs vocatur מלכת שמים *Malcath Shamaim*, *Regina cæli*, cui Placentas conficiebant.

Ex dictis constat quod nomina quæ à Punctatoribus leguntur בלשאצר *Belsbassar* & בלשצר *Beltesbassar*, veriùs repunctanda & rescribenda sint בלש-אצר *Bēlsh-Azar* & בלש-אזר *Bēlsh-Azar*. Et tale erat

erat Regis Tyri nomen *Beleazar*, sc. בעל-אזר *Bēl-Azar*. *Miror* sanè Punctatorum in dictis nominibus anomaliam: nam quamvis veram in eis punctandi rationem non attigerint, impossibile erat quin perspectum habuerint, suam punctationem non esse naturalem & regularem, ut sc. *Pathach* vocalis brevis immediatè præcederet literam quiescentem, quam necessariò sonus crassior & productior præcedere debuit. Eâ igitur dictorum nominum punctatione non sine ratione rejectâ, altera quam dedimus cum meliore ratione ejus loco substituenda sit. Ex dictis constat, quod nomina *Belsbassar*, & Βέλεις seu Βελέσερ, & *Pileser*, (quatenus pluribus hominibus communia,) sint omnia originis idem nomen, quamvis diversimodè scriptum & diversis personis variis temporibus tributum. Quod quidem perspexisse, curiosis fortè non sit ingratum.

Prædictum nomen *Azer* seu *Azar* comparet etiam tam in aliis multis quàm in nomine נבוכדנאצר *Nebucadnessar*, ubi *Nun* epentheticum; seu ut aliàs subinde scriptum est, נבוכדראצר *Nebucadnessar*, cum *Resh* epenthético. Et quidem pro vulgi pronuntiatione exprimentâ, meritò desiderari videtur talis epenthesis. Heic autem brevis vocalis *Segol* ante literam *Aleph* quiescentem, pejus se habet quàm in supradictis *Pathach*. Meliùs itaque hoc nomen rescribendum esset נבו-גד-אצר *Nebo-Gad-Azar*, i. e. *Mercurius, Jupiter, Mars*. Est quidem *Gad* magis Hebraicum quàm Chaldaicum: sed non semper eandem compositionis rationem servabant: nam (ut infra dicetur,) *Venus* non semper ab eis vocata est Βέλτης, sed aliàs aliquando Hebraicè *Negô*. Supradicti Regis pater magis Chaldaicè dictus est *Nabo-Pol-Assar*, quod est נבו-בעל-אזר *Nabo-Bel-Azar* seu *Nebo-Bel-Azar*, i. e. *Mercurius, Jupiter, Mars*. *Nebucadnessari* avus syncopatâ deitate mediâ, vocatus fuerat *Nabondassar*, i. e. נבונדאצר *Nabon-Azar* cum *Nun* epenthético ad implendum sonum; cum aliter dixisse נבו-אצר *Nabo-Azar* seu *Nebo-Azar*, non tam benè sonuisset propter cacophoniam ex duarum Vocalium concursu. Istius nomen, quamvis uno minùs deitate constans, satis faustum habitum est: & tamen dictus illius filius felicior, quippe qui triplici deitate beator & honorator. Sic is qui scriptoribus Græcis Νηρηασολάσας seu Νερικασολάσας, (mirè distortum Nomen!) est נרגל-אצר *Nergal-Azar*. De his autem fortè plura, si Deus vitam & vires dederit ut Notas Bibli-cas perficere & typis mandare aggrediamur.

Ut itaque ad pensum redeam de *Tercho* aliàs dicto *Azer*, ejus
I 2 Nomen

Nomen à Persis scriptum, sonat تاريخ *Târuch*. Sic in Libro *Pharhangh Gihanghîri* legitur, تاريخ *Târuch* استر *Azer* Idolorum sculptor: sed in vetustissimâ linguâ Persicâ, est i. q. گنه *Ghenè*, i. e. Ricinus animal. Orientales narrant quod Abraham sapiens fuisset Patri ut veterem religionem relinqueret: sic ex Alcorano Shahrîstanius, فقال لاديه *Non coles*, seu interrogativè, *Quare colis id quod non audit nec videt nec prodest tibi quicquam?* Et alibi memoratur, quod cum *Azer* simulachrorum cultum quem à suis didicerat, adhuc prosequeretur, nec filium Abrahamum ab eo dehortantem audiret, parum abfuisse quin à verbis ad verbera deveniretur. Hujus rei meminit Alcoranus, & ex eo quoque *Sheich Saadi* Persa in Libro *Gulîstân* quingentis abhinc annis scripto, چون آرر بت تراش که بهجت با پسر بردیامن بچنک بر, *Perinde ac Azer simulachrorum sculptor, qui cum argumentis in filium prevalere non posset, in certamen surrexit: adeo ut Deus altissimus dixerit, Nisi equidem abstineris, te lapidibus obruam*, Nempe sic vocatur *Terach* in Alcorano, qui illis est *Verbum Dei*, ut nobis sunt Biblia Sacra: & quando Deus aliquid dixisse memoratur, tum illud in Alcorano dictum esse intelligitur.

Alcorani Cap. II. p. 26, narratur *Abrahami contentio cum eo qui habuit Dominatum*, quem omnes Interpretes Arabes & Persæ ajunt fuisse *Nimrod*. De ejus disputatione cum Idololatriâ, videri possit Alcorani Cap. VI. p. 82, & quomodo Deus eum Argumentis instruxit, &c. Et Cap. IX. p. 123, Abraham noluit orare pro Patre, donec promiserat conversionem suam: nam dum esset inimicus Deo, erat quoque inimicus Abrahamo. Et sic p. 36. Et Cap. XIX. p. 187.

Hanc autem Historiam prolixius narrant Arabum Historici. Sic inquit *Ahmed Ibn Jûsufh Arabs*, Deus abscondebatur Abrahamum in speluncâ seu cavernâ propter periculum à Nimrodo: & ibi fugebat pollicem suum qui emittebat lac. Et is adolefcebat quovis die quantum quivis alius integro mense: & ætate unius anni utebatur sermone, qui primò erat, *O mater mea, quis est Dominus meus?* quæ respondit, *Ego*. Tum ille, *Et quis est Dominus tuus?* quæ respondit, *Pater tuus*, Mox ille, *Et quis est Dominus patris mei?* quæ respondit, *Nimrod*. Tum mater alapam dans, tacere jussit: & adiens maritum,

tum, retulit ei quid dixit puer. Tum veniens Pater eodem modo cum eo collocutus est. Dicitur autem mansisse in speluncâ 3 annos; sec. alios, 7 annos. Pater ejus *Azer* conficiebat Corpuscula (sc. Idola) quæ tradidit Abrahamo ut ea divenderet. Dixit autem Abraham, *Quis vendet illa quæ ei nocent, nec ei profunt?*

Inquit *Abu Mohammed Mustapha Arabs*, Quando Deo placuit emittere Abrahamum, Nimrod somniavit quasi videret Stellam quandam orientem, quæ obfuscaret Solem & Lunam, adeo ut abierat lumen eorum. Unde timens sibi timore magno, collegit Hariolos & Divinos quos de hoc consuluit: qui ei dixerunt hoc anno nasciturum in istâ regione aliquem, per cujus manum tu periturus es & regnum tuum abiturum. Tum jussit Nimrod interficere quemvis puerum qui illo anno in illâ regione nasceretur, & præcepit separare focinas à viris, viros verò eduxit ad militiam, & prohibuit eos à focinis. --- Erat autem *Azer* amicus ipsius & Janitor. --- Tum Abrahami mater metuens ne filius occideretur, abscondit eum in speluncâ: & quisque dies in adolescendo, erat Abrahamo sicut mensis, & quisque mensis sicut annus: donec tandem diceret matri suæ, *Educito me*. Cùmque educeret eum vesperi, observavit & contemplatus est Creationem cœli & terræ. Deinde intuendo cœlum, vidit Stellam; & dixit, *An ista est Dominus meus?* &c. Et non destitit Abraham invitare eos ad Dei Unitatem agnoscendam, & contemnebat Idola eorum: donec tandem quodam Die Festo retrò mansit nec exivit cum eis: & tunc patravit id quod fecit Idolis eorum quoad Fractionem. Cùmque in hoc obstinatus esset, dixerunt, *Comburi te, & opitulamini diis vestris, si facturi estis*. --- Deinde Deus immisit in eos Culices qui consumpserunt exercitum ejus, & unus eorum penetravit in aurem Nimrodi. Sic ille.

Quantis itaque difficultatibus Abraham veri Dei cognitionem & cultum apud suos populares propagaverit, illisque eam inculcaverit, facile est hariolari; cum certè absque acerrimâ cum eis contentione & vitæ periculo id fieri non potuerit, nec Idolorum cultus damnari potuit absque gravissimâ in illum Idololatriarum irâ & persecutione vehementissimâ; cum cuius Genti nihil Religione suâ antiquius & charius habeatur, nec diis suis honoratius, pro quibus itaque (ut apud Romanos) tanquam pro *aris & focis* contendere debuerint. Illam enim Religionem easque consuetudines & illos mores in quibus Gens aliqua nata fuerit & in eis educata, (eosque diu coluerit

inque eis adoleverit,) non temerè relinquit, sed pertinaciter & mordicus tenet : atque in eis aliquid innovare, aded mirum & inusitatum videtur, ut potiùs quàm aliquid de novo introducat aut de veteri aliquid concedat, in bellum surgat.

Abraham autem fuit ex Magnatibus & potentissimus Princeps, aliàs non potuisset cum eis contendere, quin eum statim profligassent. Præterea ille erat insignis Astronomus, astrorum & coelestium observationum peritus & syderum scientiâ pollens, si credamus Josepho, qui Antiq. Lib. I. Cap. 8, sic refert, *Meminit Abrahami Patris nostri Berossus, (non tamen eum nominans,) his verbis: Post Diluvium Decimâ etate apud Chaldaeos erat quidam Vir Justus, qui etiam rerum coelestium peritus. Is etiam in Aegypto de hisce rebus cum applausu (cùm esset Vir Sapiens & gnarus,) coram Aegyptiis diserebat. Et ibidem Cap. IX, Ob has Dissertationes in pretio habitus, ut qui magnam tam intelligendi quàm eloquendi docendique facultatem præ se ferret, & Numerorum scientiam & Syderum doctrinam benignè cum eis communicavit. Nam ante Abrahami ad Aegyptios adventum, Aegyptii rudes erant Disciplinarum, quæ à Chaldeis ad Aegyptios profectæ, & tandem ad Græcos pervenerunt. Hinc constat Aegyptios non (ut aliqui volunt) fuisse in hisce scientiis primos, sed ab Abrahamo Chaldaeo sua Astronomiæ & Arithmeticæ rudimenta habuisse.*

Quodd autem Abraham cum Chaldaeis acriter contendebat de Religione, est proclive creditu : & præterea Historici tam alii Orientales quàm Judæi id unanimiter affirmant & multis exponunt. Tradunt enim (ut breviter dicam,) Abrahamum omni Idololatriæ se acriter opposuisse, & cum omnibus ejusdem falsi cultûs Asseclis etiam Magnatibus contendisse ; eò usque dum apud Regem (qui supradictus Nimrod,) accusatus & acriter objurgatus fuit : & cùm sæpè admonitus noluit abstinere, in carcerem, & tandem in foveam ignis conjectus est ; eodem modo quo in Historiâ Danielis, tres Pueri in Chaldaëâ conjecti sunt in Fornacem seu Foveam ignis pro supplicio maximo. Et quodd Abraham in ipsâ cum Nimrodo contentione primò incarceratus fuit, & quantum postea de obitu ejus doluerunt Gentes, meminit Textus Talmudicus in *Bava bathra* 91.1, in *Gemara*, אמר רב עשר שנים נזכר אברהם אבינו שלש בכותי ושבע בכרו ורב דימי מנהרעא מחני איפכא אמר רב חסדא עיכרא ועירא והו אור כשרים אמר רב אחוה היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמרו כל גדולי אומות דעולם ואמרו אוי לו לעולם שאבר מנהיג ואוי להלספינה שאבר קברניטא

Dicit

Dicit Rav, Abraham pater noster incarceratus est 10 annis, scil. tres in Cûtha, & septem in Corduenis: sed Rav Dime Nehardeensis tradit contrarium, [seu viceversâ.] Dicit Rav Chasda, In Ibra-Zëira, quæ est Ur Chasdeorum. -- Dicit Rav, Ipso die quo Abraham pater noster ex hoc Mundo decessit, omnes Magnates gentium Mundi ordine stantes dixerunt, Væ Mundo cujus Dux periit! & væ Navi cujus periit Gubernator! De dictâ Abrahami incarceratione, Glossa Talmudica ibidem dicit, Incarceravit eum Nimrod. In Aggada dicitur, Incarceravit eum Terach pater ejus, quia destruxerat Idola ejus. Urbis Ur hoc nomen Ibra-Zëira est transitus parvus seu ultrajectus parvus ; quod de hujus Urbis situ aliquid subinnuit, quodd fortè fuerit in ultrajecto aliqujus fluminis respectu Babelis: sed ex Chartis videtur longiusculè distare versus Arabiam. De hac urbe sic legitur in Glossa Talmudicâ, עירא ועירא כן שמו והו אור כשרים שווישלך שכן אמר רבא אבינו, Ibra-zëira, sic est nomen ejus: est sc. Ur Chasdeorum ubi projectus fuit Abraham pater noster, scil. in ignem. Ibidem memorata Nehâr-dëa, [i. e. flumen scientiæ,] Ptolemæo Ναάρδης, est nomen antiquæ Judæorum Academiæ in terrâ Babelis ad Euphratis ripam Orientalem sita; unde propter vicinitatem τῇ Ur, dictum testimonium est magis authenticum. Hæc olim Academia (à quâ 20 milliaribus inferiùs distabat Sora,) erat plurimis milliaribus supra locum unde in opposito latere derivatur Flumen regium (imò & supra alterum Flumen fetidum,) quod ad Paludes ducit per Babelem, quæ antea à quovis flumine (ut etiam ab Euphratis occidentali latere) distabat: urbem autem aluebat flumen regium. Et paulò occidentalior in aliâ lineâ huic fere parallelâ, est Ptolemæi Νααρπίης seu נהר סרי Nahar-Sari, Fluvius fetidus, qui etiam ducit ad Paludes ubi exoneratur. At de illo altero agit Am. Marcellinus p. 498, ubi vocatur Naarma'cha vetere nomine Chaldaico longè ante Romanorum tempora imposito, quod ab eo etiam rectè exponitur fluvius regius. Naarmalcha --- tunc aridum. --- Id antehac Imp. Trajanus, posteaque Severus, egesto solo fodiri in modum canalis amplissimi, studio curaverat summo, ut aquis illuc ab Euphrate transfusis, naves ad Tigridem commigrarent. Tutissimumque ad omnia visum est eadem loca purgeri, quæ quondam similia Persæ timentes, mole saxorum obruere multorum. Eâ autem valle purgatâ, &c. Ille itaque Canalis quem Nimrod (ut orientales ajunt) effoderat, temporis processu suffocatus & aridus, à Trajano & Severo de novo effossus & mundatus atque purgatus est. At qui primò pro irrigatione istius

foli

foli & pro loci amœnitate (ubi juxta flumina Babelis morabantur captivi Judæi,) excavatus fuerat, post inventam & exultam navigationem, compertus est huic territorio & urbi incommodus, periculum ab hostibus unâ cum mercibus adferens.

Satis probabile, quod Abr. incarceratus fuit in Ur, quia ibi vixit, & (dicente S. Scripturâ) inde eductus est. Sed an ibi natus, ex S. Bibliis non constat, nec ubi juventutem transegerit: nam fortassis plusquam Sexagenarius discesserit ex Ur, cum Septuagenarius & quinquagenarius discessit ex Haran. Orientales volunt eum natum in Cûtha, & ibi etiam (ut vides) incarceratum: quod valdè probabile, quia ea tunc fuit Imperialis Civitas seu Sedes Regia ab ipso Imperatore seu Patriarchâ Cûth (qui primus illas partes incoluit) denominata, ubi Abrahami pater Azer fuit ex supremis ejus Ministris, atque idèd Abr. necessariò ibi natus: fortè autem propter persecutionem, inde fugerit ad Ur. De natali solo Abrahami, Abulpheda in Historiâ Gentium refert, *العراق* Dicitur in *Abwâz*: & aliàs dicitur in *Babyloniâ*, quæ est *Erâc*. Est quidem *Abwâz* præcipua urbs Huzæorum in Elymaide. Abu Mohammed Mustapha peremptoriè asserit in *Cûtha*, *وكان مولد ابراهيم بكونا من اقليم بابل بارض* Natale solum Abrahami fuit in *Cûtha* ex territorio *Babel* in terrâ *Erâc*, idque sec. præferentiorē sententiam, in tempore *Nimrod*. Ahmed Ibn Jûsufh plures opiniones recenset, *ابراهيم* — وهو ابو الانبيا وقاج الاصغيا — وكان مولده بقربة كونّا من اقليم بابل وقيل بقربة بركة من اعمال دمشق وقيل ولد بقربة حران ونقله ابيه الى بابل وقيل كان مولده بالسوس من اهواز في زمن ديمرون *Abraham fuit Pater Prophetarum & Corona Sanctorum. --- Et fuit natale solum ejus in Cûtha ex territorio Babel. Sunt qui dicunt in urbe Berza ex ditone Damasci. Alii dicunt, Natus fuit in Harrân, & pater ejus portavit eum ad Babel. Alii ajunt Natale ejus fuisse in Sûs [seu Sufis] ex ditone Abwâz, tempore Nimrod Gigantis.* Idem Author in alio loco dicit, *كونّا قربة بسوان العراق قديمة ينسب اليها ابراهيم* *Cûtha est urbs inter pagos Erâc [seu Chaldææ] antiquissima, cui relatus fuit Abraham Amicus Dei, cui pax, & in eâ fuit natale solum ejus.* Sunt autem duæ hujus nominis Urbes, de bus vide plura in fine hujus Capituli. Apud nuper laudatum Au-

torem

torem Ahmed memoratur ejusdem nominis Flumen, à Nimrodo effossum, وهو الذي احفر انهارا بالعراق اخذها من الغرات *Nimrod Gigas*, فيقال ان ذلك نهر كونّا من طريق الكوفة --- is erat qui effodit aliquot Fluvios in *Al Irâc* quos deduxit ex *Euphrate*; & dicitur ejusmodi esse *Fiumen Cûtha* in viâ *Cûphæ*. Hæcce *Cûpha* est urbs in *Irâc* quæ est *Chaldæa* seu Territorium *Babylonicum*. Urbis *Cûthæ* meminit S. Scriptura, 2 Reg. XVII, *Et Rex Assyriæ traduxit colonos à Babel & Cûtha*, --- *Et homines Babelis colebant Succoth-bendith, & homines Cûthæ colebant Nergal.* Hinc videmus *Cûtham* fuisse ex primariis & præcipuis urbibus *Erâc*, à quâ Imperii Sedes tandem translata est ad Babelem. Et quidem *Cûtha* ab Orientalibus memoratur ut urbs hodiè extans, quamvis veteri gloriâ privata. Sed dolendum est quod nostra *Chaldææ* & *Assyriæ* (potentissimarum olim Monarchiarum) Geographia sit valdè imperfecta: adeò ut nobis tantæ potentiae vestigia vix persequi liceat. *Babelis* quidem haud procul ab *Euphrate* situs hodiè agnoscitur, utpote unde Lateres ad alia ædificia transportant, cujus tamen locum occupat parva Villa: gloria enim discessit ad Bagdâd triduo inde itinere ad Tigrim sitam, contrâ quàm nostrates credunt.

Sed ut ad rem redeam, cur nempe à *Nimrodo* in fornacem seu foveam ignis projectus est *Abraham*, causam reddit *Chundemîr* Persa, Quod scil. dum *Chaldæi* [seu potiùs *Cushæi* & *Nimrodæi*] publicæ alicui lætitiæ in campis extra urbem intenti essent & in eâ occupati, *Abraham* in eorum *بتخانه Delubrum* (seu *فانم Fanum*) ingressus, omnia Idola dejecit & fregit: & pro isto facinore, *Nimrodi* Decreto à *Chaldæis* in ignem conjectus est: ab Angelo autem liberatus, nec ignis eum lædere potuit, jussu Dei, qui (ut in *Alcorano*,) præcepit, *O Ignis, esto refrigerans & salutaris erga Abrahamum.* Apud *Kas Kyriacum* in *Syrorum* Calendario (quasi certò creditum,) memoratur quo die id factum fuit, sc. *Januarii 25 fuit* *casus Abrahami in ignem.* Dicta historiola in *Alcorano* extat Cap. XXI, p. 197, ab illius temporis delirantibus *Judæis* accepta: nec mirum, cum *Pseudopropheta Sergium Monachum* & *Judæum* quendam in condendâ Religione coadjutores habuit. *Jonathan ben Uzziel* ad *Gen. XI. 28*, hanc historiam *Chaldaicè* narrat sequente modo, *והיה כר רמא ומרור ית אברהם לאחונה דנורא וגו' Accidit*

K

Accidit quando Nimrod projecit Abrahamum in fornacem ignis, eo quod non coleret Idolum suum, ut non esset Igni potestas comburendi ipsum. Ideoque dubitatio orta est Harano, dicendo, Si vicerit Nimrod, stabo à partibus ejus: sin verò vicerit Abraham, stabo à partibus illius. Cum autem Chaldaei viderent ignem non dominatum esse in Abrahamum, dixerunt in corde suo, Annon Haran Abrahami frater divinationibus & auguriis plenus, incantavit ignem ut non combureret fratrem suum? Et statim cadens [alius] ignis ex altissimo caelo, consumpsit eum, & mortuus est Haran coram conspectu Terach patris sui, quando combustus est in terrâ nativitatis suæ in fornace ignis quam paraverant Chaldaei Abrahamo fratri ejus. Sacra Scriptura dicit quod Haran obiit in Ur: modo autem non indicato. Abulfaragius refert, Quod cum Abraham incendiasset Idolorum Templum, Haran frater ejus ad extinguendum ignem ingressus, combustus est.

Deinde narrant, quod crescente diffidio inter Abrahamum & Nimrodum, conscripto utrinque exercitu tandem obortum est bellum; in quo Detis Culicum seu Cimicum agmina mittens, Idololatrarum exercitum hac ratione profligavit: & quod horum Cimicum unus in Nimrodi cerebrum per Aurem (al. per Narem) penetrans, eum necavit. In aliquo Syrorum Calendario (quasi certum & notissimum fuerat,) Nimrod ponitur interfectus octavo die *Tamâz* seu *Julii*, cui ibi adscribitur, *قتل نمرود عليه اللعنة Interfectio Nimrodi, in quem sit maledictio.* Saphioddin meminit urbis dictæ *تخارات Tacharât* seu *تخاران-sâr Tacharân-sâr, به سکه نمرود* in quâ erat Officina monetaria *Nimrodi*.

Dicta opinio de Abrahami projectione in ignem, (quæ in Alcoranum assumpta & ad Arabes propagata,) videtur malè fundata in perperam interpretato loco Biblico qui olim à veteribus Judæis, & nuperius ab aliis, haud fatis rectè intellectus est. Nam cum Abraham Dei promisso fretus, patriam suam jussu divino monitus deseruit, & peramplum ibi patrimonium reliquit, ut novam sibi promissam patriam quæreret, is dicitur à Deo *eductus* *מאור הכשרי ex Ur Chaldaeorum*, quod volunt esse *ex Igne Chaldaeorum*, quia Ur etiam significat *Ignem*. Hinc veteres Judæi nugis abundantes, qui (ut Christus suo tempore de eis pronuntiavit,) in rebus religiosis erant *Stulti & Cæci*, excuderunt supradictam interpretationem, eamque communicarunt cum Christianis, (inter quos cum D. Hieronymo,) & postea cum Mohammede, concludendo quod Abraham contra Chaldaeorum Idololatriam

Idololatriam contendens, ab iis in Ignem conjectus est. Hieronymus hoc *Judæorum fabulam* vocat, ut &, quod *Haran* mortuus fuerit in Igne Chaldaeorum: quamvis verum sit quod *Haran* obiit in Ur. Et cum Hieronymus hoc prius vocaverat *Fabulam*, tamen mox postea videtur idem credere, his verbis, *Vera est illa Hebræorum traditio quam supra diximus, quod egressus sit Thare cum filiis suis de Igne Chaldaeorum, & quod Abraham fuit Babylonio vallatus incendio, quod illud adorare volebat, & quod fuerit Dei auxilio liberatus: viz. diversis temporibus hæc scribens interpolansve Hieronymus, sui oblitus est, suam Hypothesein evertens. Sed illius veniâ, Chaldaei & Babylonii non adorabant Ignem, nec Chaldaei tunc in Mundo extabant. Quid adorarent, S. Scriptura docet. Misere itaque falluntur isti, perperam in hoc loco accipientes Ur pro Igne, cum id reverà fuerit in Tractu Babylonico (ubi postea Chaldæa) urbis nomen, Ptolemæo *Ὀρχόν*. Quo alio nomine vocata est Ur, vide suprà. Eusebius in Præp. Evang. p. 418, adducit Historiam Abrahami ex Eupolemo, qui inter alia, dicit eum Astronomiam docuisse Phœnices & Ægyptios, illumque natum fuisse in urbe *Camarina* seu *Urie*, quæ Græcis dicta *Chaldeopolis*.*

Supradictum hujus Urbis nomen Ur in S. Bibliis, videtur contrarium pro Ptolemæi *Ὀρχόα* seu *Ὀρχόα*, seu potius pro Syro-Chaldaico nomine *Urhoi*: nam quamvis situ longè distent, quærendum est annon Synonymum sit cum Mesopotamiæ urbe *Urhoi* quæ *Edeffa*, in quâ etiam aliquando vixit Abrahâ. Quamvis enim in Libro Gen. memoretur Abrahami iter ab Ur immediatè ad Haran, videtur certè pluries divertisse aliubi in Mesopotamiâ; cum *Act. VII. 2*, legatur, *Gloria Dei apparuit Abrahamo cum esset in Mesopotamiâ, antequam habitaret in Haran.* Cúmque tam celebris sit Abrahami commemoratio in *Urfa*, videatur ibi aliquamdiu divertisse, vel saltem id insinuare volunt Incolæ habentes ibi Ecclesiam Abrahami memoria dicatam, (hodie, ut dicitur, à Mohammedanis usurpatam) sub cujus fundamento erumpit Fons copiosus, unde Fluvius in quo Pisces quos pascunt cicures, qui vocantur *Pisces Abrahami*, quos lædere nefas eisque nocere vetitum. Hæc urbs Plinio audit *καλλιρόνη*, à dicto (ut videtur) Fonte denominata. Syris vocatur *ܐܘܪܗܐ Urhoi*, Arabibus *روها Roha* seu *روها Erroha*, vulgò Incolis *Urfa*, cujus Territorium Suidæ dicitur *Ὠροήνη*, aliis minùs rectè *Ὠροήνη* redundante *Sigma*. Et quidem Abu Mohammed Mustapha Arabs in cap. de vitâ Abrahami, id disertis verbis asserit, negando autem quod Abrahami Pater conversus fuerit:

ولما ذلوا حران مات بها آزر علي كفرة فمكث بها ابراهيم ثم خرج وذل
 Et cum diversarentur in Harrân, obuit ibi Azet in infidelitate sua.
 Ibi moratus est Abraham. Et dein egrediens, diversatus est in Roba. Ta-
 lis erat via ad Terram S^m: sc. ab Harrân ad Roba, & hinc ad بئر Bir, ubi
 trajiciendus erat Euphrates & transeundum per Arabiam recta (ut vo-
 lunt) ad Berza, & hinc ad Damascum. Hoc modo sectanda sunt Abra-
 hami vestigia. Ex dictâ urbe Ourhoi seu Roba prodierunt multi viri
 Docti, ut جحدت أورحوي Jacûb Urhoyo, (i. e. Urhoyensis seu Robensis,) cum aliis, qui tam Syriacè quàm in Gersûni Libros ediderunt. Heic etiam fuit أكبر Achar (vulgò Agbarus seu Abgarus, Herodiano *Αυγα-
 ρος Augarus*) qui ad Christum scripsit Epistolam, quam olim Lon-
 dini Arabicè vidi.

Abraham itaque postea trajecto flumine per Arabiæ partem tende-
 bat in Syriam, & (dicente Ahmed Ibn Jûsuf,) venit ad بركة درزة -- ابراهيم تعبد في مسجد بقرية درزة فمن صلي فيه اربع ركعات خرج من
 urbem Berza --- ubi Abraham ado-
 rabat in ejusdem Templo in urbe Berza. Et quicumque ibi perorat quatuor
 Genus flexionibus, exit à peccatis suis sicut die quo eum peperit mater ejus, &
 exaudiuntur preces illius. Arabum traditio vult insinuare, eum trajecto
 Euphrate, tetendisse sinistrorsum per Arabiam felicem. Sed credat
 Arabs apella. Credendum verò potius eum ivisse rectiore viâ ad Sy-
 riam: nam ipse habitavit etiam in Damasco, ubi est Vicus dictus
 'Αβραμ 'Οίκησις Domicilium Abrahami; quod etiam ab illius regionis
 hominibus audiui. Et dum Abraham in vetustissimâ illâ urbe habi-
 taret, adscivit sibi Oeconomum, qui Elizer Damascenus: antea enim
 illius regionis homines fuerunt Abrahamo ignoti. Integram hujus
 Patriarchæ Historiam scripsit Hecataeus, qui inter deperditos Autores
 numerandus. Quomodo autem maximos & rapidissimos Fluvios tra-
 jecerint & hodiè trajiciant, in Oriente artem habent facillimam per
 Rates quæ in S. Bibliis vocantur רפסור pāpōd, quæ constant ex pluri-
 mis colligatis Lignis, margini applicatis inflatis Pellibus ad instar Ve-
 ficarum. Talis vocatur أماد Amad, ejusque Artifex Ratiarius faber
 seu compactor, est أماد گهر Amad-gher, Ratifex. Ratis Turcis audit
 سال Sâl, & Mesopotamienibus كلك Kêlek. Hac arte fit ut nullus
 Fluvius eis obstet, & magna Mercium onera per Tigrim & Euphra-
 tem facili negotio deportent.

Sed ut in viam redeam, dicti Chasdim seu Chasdei (vulgò Chaldaei
 facillioris

facillioris soni causâ,) sic denominati sunt à כשד Chesed filio Nachor
 fratris Abrahami, qui unâ cum filiis & posteris dictam urbem Ur &
 tandem totam illam regionem inhabitârunt. At notandum est, quòd
 quamvis Abraham [Gen. XI. 31,] dicatur exivisse ex Ur Chasdeorum,
 dictus Chesed à quo isti denominati sunt (quamvis senioris fratris fi-
 lius,) tunc quando Abraham exivit, non fuit natus: Nachorem verò
 deinde habuisse 8 filios (inter quos Chesed) narratum fuit Abrahamo
 [Gen. XXII. 20, 22,] tanquam lætum nuncium ei antea inauditum:
 nam si nati fuissent ante ejus exitum, Abraham id satis novisset, nec
 fratris filiorum nativitatem dum in Mesopotamia erat ignorasset.
 Sed post Abrahami exitum nascebatur Chesed ibi Sedem figens, à quo &
 ab ejus posteris illa urbs dicta est Ur Chasdeorum, eoque nomine ce-
 lebris evasit: & tota illa terra dicta est Chasdaea, & minùs rectè Chal-
 daea. Ideoque Mosaicæ Historiæ Scriptor (qui longè postquam illa
 omnia transacta sunt, vixit,) proleptice eam vocavit Ur Chasdeorum;
 cum debuerat ad captum nostrum potius dixisse, Abraham exivit ex
 Ur, ubi postea vixerunt Chasdei. Nam Abrahami tempore tam in Ur
 quàm in كوثا Cûtha fuerunt tantùm Cushæi seu Cuthæi, scil. posteri
 τῶ Cûsh & prosapia τῶ Nimrod qui omnimodam persecutionem moliti
 sunt in Abrahamum, religionis causâ.

Quamvis verò Abram in Sacrà Historiâ nominetur priùs, fuit ta-
 men filius natu minimus: nam dicuntur Abram & Nachor & Haran,
 eodem ordine ac Shem & Ham & Japheth, incipiendo à juniore. Abram
 enim videtur natus anno post Diluvium 349, Terachi anno 129 aut
 130, quibus addendo Abrami ætatem 75 quando discessit ex Haran,
 completur Terachi tempus 205 annorum. Post hoc tempus Abram
 transiturus in Canaan, migravit ex Haran, ubi jam tum manserat ali-
 quam multos annos, (scil. usque dum moreretur Pater ejus Terach;) quia
 dicitur exportasse secum omnem substantiam & omnes Animas
 quas fecerant in Haran, quod fecisse requirebat multorum annorum
 tempus: nam in fine præcedentis Capituli dicitur, Venientes ad Ha-
 ran, ibi habitârunt. Nempe postquam incarceratus fuerat Abram in
 Cûtha & in Ur, ad evitandum ulteriorem persecutionem, discessit ex
 Chaldaâ ad Haran Mesopotamiæ urbem, ibique mansit ad mortem
 Patris sui, & tum statim discessit postquam ad tempus à Deo assignatum
 præstolatus fuerat. Et quidem decrepitum Silicernium nec secum
 portare nec commodè relinquere potuit: ideoque vel eâ de causâ expe-
 ctandum erat usque ad mortem ipsius.

ex corruptione alterius nominis. Quia verò Abraham tam magnus erat in Religione Antistes, à veteribus Persis subinde etiam vocatus fuit *زران بزرگ* *Zervân buzûrgh*, i. e. *Zervân magnus*, ὁ μέγας. Et quia ille censetur prævisse in eadem Religione quam postea professus est *Zerdusht* Persicæ religionis Antistes posterior, idèd Abraham à Persis etiam nuncupatus est *زردشت بزرگ* *Zerdusht buzûrgh*, i. e. *Zerdusht magnus* seu *maximus*; scilicet *Zoroastres magnus*, nam is idem est. Et in Libro *Pharhangh Surûri*, ut suprâ dictum, Persarum Religio quæ aliàs simpliciter vocari solet *Religio Abrahami*, ibi vocatur *ملت ابراهيم زردشت* *Religio Abrahami-Zerdusht* seu *Abrahamo-Zerdushtensis*: & ibidem vox *ابستâ* *Abestâ* dicitur esse nomen Libri *زردشت ابراهيم* *Abrahami Zerdusht*. Sic Persæ veteres.

S. Scriptura nos docet, quòd Abraham obiens sepultus fuit in *Speluncâ Machpela* seu *duplicitatis*, scil. in Speluncâ quæ erat duplex, seu duabus Speluncis constabat, quam emerat apud *Mamre*. At quia Abraham natus fuerat in Chaldæâ, ergò & Mohammedani fabulantur eum etiam ibi sepultum; cum certè non erat Abrahamo (nec vivo nec mortuo neque familiæ ipsius) licitum reverti in Chaldæam, ne plus quàm Israelitis licebat reverti in Ægyptum: quia ex hisce locis Idololatricis Deus eduxerat illum & illos, ut nunquam illuc reverterentur. Sed hisce non obstantibus, sic volunt Arabes, qui multas nugas (quas omisimus) de eo narrant, illumque ponunt sepultum in *Cûtha* quæ in Chaldæâ juxta Babelem. Sic *Saphioddin* in Lexico Geographico Arabico, *وَكُوْنِي بِالْعِرَاقِ فِي مَوْضِعَيْنِ كَوْنِي الطَّرِيقِ وَكُوْنِي رَبَا وَبِهَا مَشْهُدُ اِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ ع م وَهُمَا قَرِيبَتَانِ بَيْنَهُمَا ثَلَاثُونَ رِمَانٌ يَقَالُ اِنَّهَا رِمَانُ النَّارِ الْعَبِي وَقَدْ هَا *Cûtha est in Erâc in duobus locis*, (seu est duplex,) est sc. *Cûtha Al Taric*, & *Cûtha Robâ*, in quâ est Sepulchrum Abrahami Amici Dei, cui pax: hæ sunt duæ urbes inter quas sunt multi Tumuli Cinerum, qui dicuntur esse Cineres ignis quem Nimrod accendebat ad comburendum illum. Geographicam partem credimus: sed quoad Sepulturam & Cineres, credat Judæus apella. *Cûtha Al Taric* est *Cûtha viæ*, scil. juxta viam publicam: & *Cûtha roba*, est *Cûtha Colliculorum*, seu *Tumulorum* dictorum.*

Illius Uxor (decennio junior Abrahamo) erat perpulchra, ut S. Scriptura testatur; quam præ primis ad veram Fidem convertit. Ipsa prius Ethnico nomine dicta fuit *Iscah*: sic *Gen. XI. 29*, ubi etiam ait Jonathan ben Uzziel, *ישכה היא שרי* *Iscah, ipsa est Sarai*. Nam postea

postea Conversionis nomine vocata est *שרי* *Sarai*, i. e. *Principisse meæ* seu *Domine meæ*, honoratori stylo plurali; quod tamen communi acceptione sonat quasi singulariter tantùm *Principissa meæ* seu *Domina meæ*. Deinde jussu divino nuncupata fuit *שרה* *Sarâh*, i. e. *Principissa* seu *Domina*, absolute loquendo. Ethnici nominis rationem adducunt Syri; *اسم سارة اي انها ذات الحسن والجمال* *Isca erat nomen Saræ, i. e. quia fuit pulchra & formosa*: ita ut hoc nomine *pulchritudo* seu *pulchra* denotari censeatur.

Sarah obiit anno ætatis suæ 127, Abraham anno 175. Appropinquante verò Abrahami obitu, (inquit *Tabari* Persa Mohammedanus,) *Angelo mortis jussum est ut caperet Animam Abrahami*, quod & fecit. De *Angelo mortis* videas Notas nostras ad *Relig. Turc.* p. 19. Isautem veteribus Persis dicitur *Murdâd*, & aliàs *Hishâm-dîv*, Judæis *Azriel*, Arabibus item *Azraël* & *Abu-Jahja*, q. d. *Pater Johannis*. De isto Angelo in hujus operis sequelâ (suo loco) magis particulariter dicitur. Ex eorum sententiâ, iltius est morientium Animas à Corporibus separare, qui idèd terribilis habetur: & quia opus ejus est multiplex, viginti manibus præditus censetur.

Reliqua de *Abrahamo* & *Sarâ* quæ ex S. Bibliis peti possent, sponte omitto, utpote quæ sunt omnibus nota. Multa de Abrahamo memorat Cedrenus in Chronologiâ suâ, & in Historiarum Libro: atque addit, quòd *in S. Scripturâ vocatus est Angelus*: sed locum non citat. Et post hæc, Abrahami contentionem cum Gentilibus distinctè narrat. Videri etiam possunt quæ de Abrahamo collegit Raleighus *Hist. lib. 1, cap. 11, §. 2.* Si autem reperiri posset *Hecateus* & *Eupolemus* qui Vitam Abrahami ex professo scripserunt, tum demum scirentur & luce donarentur desiderabilia multa, quæ jam in obscuritatis latebris & antiquitatis rudibus sepulta jacent.

CAP. III.

Disquiritur quanam qualisque fuerit veterum Persarum Religio, & quatenus cum eâ Abrahami olim convenerit vel hodie conveniat: ubi etiam de Persarum & aliorum Sabaismo.

Hisce jam præmissis de Abrahamo, quem Persæ primum suum Antistitem fuisse volunt, & Religionem suam ei referre gestiunt, restat disquirendum quomodo Persarum Religio cum eâ Abrahami convenerit vel hodie conveniat; ut inde videri possit quo sensu aut quâ ratione tam speciosus Titulus ei quadrare possit censeatur. Abrahamiticam itaque esse asserunt suam Religionem, quia hæc religio (ut supra innuimus,) unius Dei cultum primitus docuit, prout suos docuit jussitque Abraham. Et quamvis processu temporis inquinarent & interpolarent religionem suam, illam sic interpolatam reformavit & ad primitivam puritatem restituit Abraham, unde merito appellari potuit *Religio Abrahami*.

Persæ quidem (ut in sequentibus planius & plenius constabit,) Creationis historiam ab immemorialibus seculis quodammodo norunt; idque vel ab Israelitis, vel (ut volunt) à suo Zoroastre. Et eandem historiam melius quam aliæ aliquæ Gentes retinuerunt; in illâ fundantes Religionem suam, ejusque Principia inde petentes, nec quicquam ultra eam sapere prætendentes. Nam ut in Codice sacro nihil dicitur de eis quæ facta sunt ante Creationem Mundi, ita nec à Persis tale quid dicitur, nec quando Angeli vel boni vel mali creati fuerunt, memoratur: nam de ejusmodi rebus apud eos prorsus silentur. Et certè à scrupulosâ inquisitione de illis rebus quæ ad nos non spectant & quas Deus noluit revelare, vel prorsus abstinere præstat, vel saltem modestiâ uti: cum Deum omnium rerum Conditorem (unâ cum generali Creationis historiâ) novisse, pro nobis sat duxerit Historicus Sacer.

De Angelorum Creatione strictè inquirere, est supra captum nostrum. Nam quamvis Angeli sint Creaturæ, adeoque non antiquitate æquales cum suo Creatore; nullum tamen est dubium quin extiterint infinito tempore ante Creationem Mundi, & sint tantæ antiquitatis quæ sit ultra humanæ mentis vires conceptionemque ritè considerare aut perpendere: quod piè credendum est, cum non sit pium aut decorum

corum imaginari Deum ullo unquam tempore fuisse Ministris destitutum, sed semper habuisse Angelos ministrantes qui ad nutum ipsius divinum jussa præstare constanter omni tempore parati fuerint. Nec in S. Scripturâ dicitur quando ceciderint Angeli mali, & gravissimo illo lapsu facti fuerint Diaboli; quod tamen necessario fuerit ante Creationem Mundi, adeoque sit supra humanam potestatem illud tempus investigare, cum divina revelatio in hac parte siluerit. At fortè tam horribilis eorum lapsus & apostasia non fuerit multò ante conditum Mundum; quia donec crearetur Homo, non erat pro Diabolo opus in Mundo agendum: nam omnia semper divino ductu & prævisione ex eodem filo pendebant. Sed Diabolum certè ante Adamum extitisse constat: nam quamprimùm creatus fuit Adam, eodem die Diabolus sub nomine & specie Serpentis statim in promptu adfuit, ut posset illum tentationibus suis invadere, eumque è beatissimo illo felicitatis gradu ejicere, atque ex primæ innocentie statu eliminare. Christi etiam seculo (ut *Apoç. XII. 9.* & *XX. 2.*) *Veteris Serpentis* nomine intellectus est Diabolus; eodem modo quo etiam ab antiquis Persis & à toto Orbe (ut videtur) intellectus fuit, quod notatu dignum: nam quamvis nil nisi nudum *Serpentis* nomen memoratum fuerit, inde tamen collectum fuit per illum serpentem subintelligi Diabolum, ut ex sequelâ manifestum. In Novo Test. etiam vocatur *Draco*: sic *Michael cum Angelis suis pugnavit contra Dracōnem & Angelos ejus*, i. e. Diabolum. Sunt qui imaginantur quoddamctus Serpens fingebatur loquens, & reverà non loquebatur, sed tantum mulieris animo suggerebat tales res secreto quodam instinctu, cum multis aliis opinionibus malè fundatis; cum tutius sit Sacram Historiam (quantum potest fieri) literaliter intelligere. Diabolus igitur videtur disertis verbis & assâ voce cum *Eva* collocutus sub specie Animalis: sic enim (ad amovendum absurditatem) ejusmodi Animalibus aliquando tribuitur loquela, ut *Apoç. XIII. 1.* *Et [aliqua bestia] locuta est sicut Draco*. Et quia Diabolus omnes sonos facile imitari novit, probabile est quoddam reverà articulatâ voce locutus est; idque vel intrando in serpentem verum, vel aliter assumendo visibilem speciem serpentis; cum aliàs Diabolus qui Spiritus, videri non posset: & audita vox sine visâ personâ loquente, facile mulieri persuaserit, eam Dei vocem fuisse, quæ absque mulieris culpâ eo nomine obedientiam ejus exegisset. Porro Serpens fuerit huic operi præpositus, non tantum propterea quam in humanum genus habuit inimicitiam

inimicitiam quâ mulieri non tam suaserit quàm terrorem incusserit, sed & propter innatam aliquam astutiam quæ ut vera ad dictam actionem qualificatio assignatur in Sacro Textu, *Et serpens fuit subtilior omnia bestia agri*, quâ ratione esset Seductionis operi aptior & habilior: unde & Christus præcipit, *Estate sapientes ut serpentes*; quamvis toti eorum generi non competat id quod uni individuo fuit peculiare, qui habuit plus astutiæ quàm reliqui congeneres: qui tamen fortè astutiores sint quàm nos scimus, qui eorum naturam non satis perspectam habemus propter eorundem apud nos paucitatem. Serpens itaque apparuit sub propriâ formâ & specie suâ, quia in ipso actu tentandi Evam, vocatur *Bestia agri*: & rursus Versu 14 legitur, *Quia hoc fecisti, maledictus es præ omni bestia*. Et, si non fuisset verus *Serpens*, iniquum fuisset inflixisse maledictionem in totum genus serpentum: nam totum serpentum genus fuit maledictum, quia eorum unus fuit instrumentum & vehiculum tentationis diabolicæ; ut & totum genus humanum propter unum hominem punitum est. Ideoque necessariò fuit vera species serpentis, quia poena inflictâ fuit tanquam in speciem serpentis, *Super ventre tuo gradiêris*, sive figuratè sive literaliter: sed non item literaliter, *Et pulverem comedes*, quia Diabolus qui Serpentem obsedit, non edit omnino; & serpens non edit pulverem, qui non est Alimentum cuiusvis animalis. Sed *comedere pulverem*, metaphoricè est miserâ conditione esse, eodem sensu quo dicitur, *Et inimici ejus lambent pulverem*. At quamvis serpentes reverà non edant pulverem, videntur tamen sic facere & eundem lambere, quia inter gradiendum, ora eorum terram contingunt: unde *Mic. VII. 17*, in profanas nationes minitatur Deus, *Et lambent pulverem ad instar serpentum*. Ideoque in dicto *Geneleos* loco, utraque Enuntiatio miseram & abjectam Serpentis conditionem notat. Deus enim qui prænovit quid futurum esset, priùs constituit serpentes astutos cosque super ventre gradiiri fecit, & causam declaravit postea.

Sed ut resumam priorem discursum à quo digressus sum, quoad Persas qui Shemi progenies, Gentis eorum Aborigines fuere veri Dei cultores, (ut diximus,) quamvis postea unâ cum reliquo Orbe illapsi sunt in aliquam Sabaismi speciem, quâ Religionem suam quæ priùs orthodoxa fuerat, interpolarunt: donec Abrahami tempore ad strictiorem orthodoxiam reducti fuerunt. Nam ante Abrahamum, Sabaitica Religio fuit ferè universalis, in quâ etiam (ut dictum)

ctum) fuit Abraham puer in Sabaismo à parentibus educatus. Is autem adultior factus, illam religionem deseruit, parentes & totam familiam convertens, & ad solius Dei veri cultum perducens. Adeoque Persarum tunc Religio orthodoxa, referenda est ad Abrahamum adultum, qui probè notus fuit Persis, eò quod *Chedorlaomer* Rex Elam & Persiæ (illius temporis Monarcha) ab Abrahamo in bello fusus & fugatus fuit. Illum itaque primò malâ experientiâ noverunt Persæ; bono tamen eventu, cum hac ratione ab interpolatâ ad reformatam religionem conversi fuerunt. Nam (ut fas sit credere,) ab hoc tempore & hac occasione Persæ suam nominarunt *Religionem Abrahami*. Cum enim Abraham tam parvâ militum manu (ut legitur) tot Regum copias fuderit, eisque hoc modo terrorem incusserit, meritò crediderint eum coelitus adjutum, adeoque Religionem ejus amplexi fuerint, miraculo (ut *Nebucadnezzar*) conversi. Sed sive pluribus sive paucioribus victoriam obtinuerit, haud multum refert, cum certum sit manum Dei fuisse cum illo. Utcunq; (ut liberè dicam,) quamvis nocturnâ invasione & subitanâ incursione terrefacerent inimicos quos Deus terrefieri voluit, vix credendum est Abrahamum secum habuisse tantum trecentos servos suos, tunc quando Regem Persiæ ejusque confœderatos Reges devicit: nam planè constat eum tunc secum etiam habuisse confœderatos suos tres Cananitarum Principes *Aner* & *Eishcol* & *Mamre*, qui proculdubio suorum omnium conjunxerunt vires auxiliares, fortè aliquot milenos homines; præter relictos *Sodomæ* & *spoliatarum* urbium incolas, qui proculdubio ad sua recuperandum properarunt. Et tamen hi omnes fuere pauci respectu adversorum Regum. Aliàs autem sine Cananitarum ope, Abraham absque miraculo non potuerit eos vincere; vel si vicisset, tam pauci homines non potuerunt vel ipsa spolia reportasse. Historia verò narratur tacitis hisce subsidiis & auxiliis, brevitatì causâ: eodem modo quo *Simeon* & *Levi* dicuntur spoliâsse integram urbem, absque mentione *Servorum* & aliorum eos concomitantium; cum isti duo à solis scæminis repulsi & interfecti fuissent; nec potuerunt absque aliquot centenìs secum viris abegisse pecora, & multò minùs omnia reportasse spolia. Isti autem duo soli memorantur ut præcipui & totius agminis Duces & Ductores, uti in alterâ expeditione memorantur solæ copiæ Abrahami ut præcipui Ducis, qui susceptæ expeditionis causâ Efficiens & Susceptor fuit. Hoc modo ab Abrahamo devicti sunt Persæ. Et cum (ut in Oriente dici solet,) *قوم شاي دين صولوع* Popu-

Populus semper est de Religione Regum suorum, probabile est in hac conversione prævisse Chedorlaomer, quem igitur totus populus & omnes ejus confœderati Reges secuti sunt.

Persarum itaque Religio orthodoxa originalis, referenda est ad Shem & Elam : & post eorum lapsum in Sabaismum, ejusdem restitutio & reformatio referenda est ad Abrahamum. Sabaismum enim pro virili oppugnabat Abraham, qui cum Idolorum & Syderum cultoribus perpetuas lites fovebat. Quamvis verò Abraham sedulò veram Religionem propagaret, & in debellando Sabaismum quotidie laboraret, ita ut plurimi fuerint conversi ; hoc tamen ejus Zelo Sabaismus non fuit planè deletus, sed tantum pro tempore debilitatus, qui itaque postea revalescere & pristinas vires recolligere coepit : nam is non potuit totum Mundum tunc Sabaismo involutum reducere, nec è suis familiaribus Idololatriam prorsus eradicare. Nam quamvis de familiâ suâ optimè prospiceret, præcavendo contra nuptias cum infidelibus, & jubendo Isaacum ne sumeret uxorem de filiabus Heth seu Hittitis, sed è cognatione suâ jam tum conversâ quæ in Paddan-Aram ; Idololatrius tamen Sabaismus inter ejus nepotes adhæsit, nec ex eorum familiis prorsus aboleri potuit. Nam Esau sumpsit uxorem è filiabus Heth, quod dolori fuit Parentibus. Et quamvis Jacob veram Religionem tenuerit, tamen (non obstante dictâ præcautione,) Sabaismus & Idololatria mansit in ejus familiâ, uti legitur Gen. XXXV. 2, *Jacobus dixit familiæ suæ, & omnibus qui cum eo, Amovete deos alienos qui sunt inter vos ; & mundi estote ; mutantes vestes vestras.* Aded ægrè eradicata est Infidelitas quæ inter eos hæserat.

Dicta gentium Religio Arabicè vocatur *Sabiya*, i. e. *Sabiismus* seu *Sabaismus*, quo etiam nomine Arabico uti & nomine *Saba* subinde notantur *Sabii* seu homines eam religionem colentes. Participiali formâ singulari *Sabi* est *Sabius*, pluraliter *Sabiyyi-na*, *Sabii*, minis rectè à quibusdam dicti *Zabii*. Hi autem non sunt particularis aliqua Gens, (eo modo quo à *Saba* Arabiae felicitis urbe aliqui dicti sunt *Sabei*, qui Jobi peculium invadebant,) sed illo nomine intelligitur peculiare hominum Genus per totum Orbem sparsum, Stellas & Idola sub eis conficta colens & Suffimentis aliisque Cæremoniis placare studens. Hinc Arabes (extra linguæ suæ pomœria non quærentes, ideòque veram vocis originem non percipientes,) volunt Verbum *Sabaa* significare Religionem mutare in genere,

genere, & ab unâ Rel. ad aliam transire, &c. Hæc autem eorum Interpretatio videtur coacta : cum *Sabaa*, mutare, non dicatur absolute & in genere de quavis Religione, (ut secundum eos debuerat,) sed tantum de hac solâ Rel. dicitur. Nam aliàs quando aliquis relinquens Ethnicismum, amplectitur Islamismum, id Arabicè dicitur *Hdnafa*, inclinavit : & quando relicto Islamismo, aliquis sequitur Christianismum, tunc dicitur *Csfara*, abnegavit, apostatizavit, vel *ducara*, negavit veritatem. At his Religionibus relictis, ad Stellarum cultum se convertere, est *Sabaa*. Vera autem Etymologia petenda est ex linguâ Hebraicâ ; nempe Arab. *Sabaa*, *Sabaizavit*, est à *Saba*, exercitus, copie : nam cum colerent totum coeli exercitum, (ut S. Scriptura monet,) talis cultor rectè vocabatur *Sabai*, *Sabaita*, q. d. *Copiarus* seu copiarum coelestium cultor, scil. is qui ab orthodoxiâ ad Sabaismum vergebat.

Persas olim fuisse *Sabaitas* seu *Sabios* referunt Scriptores Mohammedani. Sic suprâdictus *Ibn Phacreddin Angjou* genere Persa, patriâ Indus, in Præfatione laudati Libri *Pharhangh Gihanghîri*, ubi de Veteribus Persis Elami proximis nepotibus Persicè narrat, (eodem modo quo antea Arabicis verbis ibidem narraverat, ut supra p. 4 notavimus,) *Eorum Religio tunc erat Sabaismus : tandem verò transiverunt ad Religionem Magorum, Ignis Fana extruentes.* Et in eundem sensum Autor Libri *Mu'gjiçât Phârji* p. 224, de Persarum seris nepotibus refert, *Perse antiquo tempore erant de Religione Sabaitarum Stellas colentes, usque ad tempus Gushtâsp filii Lohrâsp.* Tunc enim eorum Religionem reformavit Zoroastres. Videatur quoque de hac re Abulpharagius p. 2. Illis temporibus Sacerdotes vocabantur *Mog*, & *Râd*, & *Mûbad*, &c. ut suo loco dicetur, quæ nomina adhuc retinentur : sed à tempore Hytaspis præcipuè vocati sunt *Hyrbad*, i. e. *Præfetti Ignis*, quod quidem Nomen ipse Rex etiam tunc zelo ductus affectavit, quamvis tantum infimus Sacerdotum Ordo hoc Titulo gauderet, ut infra dicetur. Illorum quoque temporum alii Reges affectabant Nomina ad suam Religionem spectantia : unde fuit quoddam Rex *Gjem* cognominari voluit *Shîd*, i. e. *Sol* ; unde emerfit Nomen *Gjemshîd*.

Gjemshâd. Rex Phridûn vocari voluit *مويدى Mûbad*, i. e. *Præsul*. Et Rex *كعبان Kei-Cobâd* assumpsit sibi Nomen Arabicum *عبد الشمس Abdol Shems*, i. e. *Servus Solis*; ad instar reliquarum Gentium Sabaiticarum quæ adsciverunt sibi Nomina Religionem spectantia, qualia apud Arabes erant *عبد يغوث Abd Yagûth*, i. e. *Servus Yagûthi*; & *علام رحل Goldâm Zohâl*, i. e. *Mancipium Saturni*.

Shahristânî Arabs Sabaitas dividit bifariam, *vel in عبدة الهياكل Cultores Sacellorum 7 Planetarum*, (quæ quidem *Sefta* aliàs dicitur *عبدة الكواكب Cultores Stellarum*;) *vel in عبدة الاصنام Cultores Idolorum*: additque, *Sabaitarum Græcorum confugium fuisse ad Planetas, & eorum Indiæ ad Stellæ fixas*. Prioris generis Sabaitæ erant Persæ, reverentiam exhibentes Stellis, non autem eas adorantes, nec pro diis habentes: ideoque injustè eis impingitur, quasi Mithram & Martem haberent deos. Sic Strabo de *Caramania* (quæ est *كرمان Kirmân* Persidis) loquens, dicit *Caramanos Asinum sacrificare Marti*, *ὃν Πέρσαι σέβοντες θεῶν μόνον*, quod est falsissimum: nam Martem non putant Deum. Casaubonus in Notis agit de Equo sacrificato Flumini, cum aliis quæ hunc Strabonis locum illustrare putat. Sed Gratis taxat dictam lectionem Græcam, volens ejus loco substituere, *ὃν περ καὶ σέβοντες θεῶν μόνον*, cum antea rectè se haberet. Xenophon in *Cyropædiâ* p. 233 ait, *Cyrus sacrificabat Jovi, Soli, &c. in summis montium jugis, ut mos tunc erat*: sc. immolando, sed non cremando. Et ibidem, *Cyrum pugnam commissurum, peragisse Sacrificia; militibus etiam indicando tam deos quàm Aruspices prælium fore significasse, & victoriam ac incolumitatem ἐν τοῖς ἱεροῖς per Extâ pollicitos fuisse*. Ctesias p. 662, ut infaustum Omen refert, quod *Cambyse sacrificante, cum victimæ jugularentur, sanguis non flueret*. Idem Ctesias p. 663, asserit, *Quod Darius Hystaspes Aram Jovi Diabaterio erigebat, sacrificiis eum celebrans*. Videatur Plutarchus in Artax. ubi Ctesiam fabulis & mendaciis refertum asserit, quale fuerit hoc de *Arâ Jovis Diab.* nam Strabo & Herod. in hujus contrarium ajunt, *Persæ nec statuas nec Aras erigunt*. Ego autem distinguo de temporum diversitate: Persæ quidem postquam habuerant Pyrea pro Sacro Igne, ibi habuerunt *Aras* seu altiores *Focos*, in quibus etiam aliquando fiebant Sacrificia. Sed antea actis temporibus quando Sacra faciebant solis Planetis, vel Deo pro Planetarum influxu & cœli beneficio deducendo, hoc non faciebant super aliquâ Arâ, sed super montium jugis sub Dio seu in patente aëre. Strabo in dicto loco tempora confundit: nam primò loquitur de Persarum

more

more antequam extruerentur Pyrea; & mox subjungit. *Quidam ut fertur, &c. pergendo narrare quid à Persis fiebat postquam frequentia haberent Pyrea*. Sic itaque se habet, *Persæ nec statuas nec Aras erigunt: sacrificant in loco excelsso, cœlum Jovem putantes. Colunt Solem, quem Mithram vocant: item Lunam & Venerem, & Ignem, & Tellurem, & Ventos & Aquam. Sacrificant in loco mundo, κατὰ δὲ ἀγροὺς imprecantes: & coronatam Hostiam statuunt, ubi Magus qui Sacrificium enarrat, Carnes in portiones distribuit: & suâ quisque acceptâ, abeunt, nullâ parte diis relictâ; dicunt enim Deum nihil velle præter Hostiæ Animam. Quidam (ut fertur) Omenti partem Igni imponunt. Aliter verò Igni aliter Aquæ sacrificant: Igni ligna arida imponentes adempto cortice, & Arvinâ superinjectâ: deinde infuso Oleo succendunt, non inspirantes, sed ventilantes. Si quis inspirat, aut mortuum quicquam cœnumve in Ignem injicit, morte punitur. Aquæ Sacra peragunt hoc modo: ad Lacum, vel Fontem, vel Flumen venientes, Scrobem faciunt, ibique Hostiam jugulant, caventes ne quid proximæ aquæ sanguine contingatur: sic enim omnia pollutum iri. Postea Carnibus, Myrto, Laurôque impositis, eas Magi gracilibus virgis comburunt: & factis Precationibus quibusdam, Oleum lacte & Melle mixtum inspergunt, non in Ignem nec Aquam, sed in terram. Sed quàm stultum & falsum est, additionem Lignorum & Olei, vocare sacrificium Ignis; cum esset tantum pro ejusdem accensione & continuatione, ne extingueretur.*

Quo Persico nomine vocetur Aquæ Sacrificium, postea dicitur. Mos autem injiciendi Oleum dulce & Fruges & Carnes in Ignem, Persis dicitur *ضیافت آتش Epulæ Ignis*, id quod fortè respiciat maximus Tyrius narrans eos hac occasione solere dicere, *πῦρ διαπῶμεν ἐὸ θύε*. Hoc enim faciunt (inquiunt Græci) adhibitis Incantationibus; imò potiùs Precibus. Olei dulcis injectio erat tam ut delicatius pasceretur Ignis, quàm ut flagrantius arderet, & in suis flammis quasi exultaret. Quoad *Coronatam Hostiam*, Scaliger ex Herodoto vult quodd non tam Hostia quàm Sacrificus erat ἐσθραβόμενος. Sed utrumque videtur verum: aliàs abesse censeretur solennitas. Servius apud Romanos meminit Vittæ quâ Victimæ coronabantur. Et Xenoph. ait, *κῦρ μὲν ἐσθραβόμενος ἐθύε· παρήγαγε καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐσθραβόμενοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρῆναι*. Magi Sacrificiorum carnes antiquissimo tempore edebant vel distribuebant: aliquando tamen posterioribus temporibus Holocausta cremabant, ut notat Briffonius 4. p. 173, 174. Et sic Romani Vestæ cremabant Vitulos, ut alibi notavimus.

M

Ex

Ex Strabonis verbis & alibi etiam constat, quod Elementa honorabant: unde apud Bar Bahlûl Syrum di-

مردقا فکتب (مردقا) citur, Magi sunt Cultores Elementorum; quæ Persicè vocantur اشيجان Achshighân seu اخشجان Achshighân, i. e. Contraria sibi invicem. Plut. p. 1022 ait, Terram & Aërem colebant, (sc. cultu quodam civili:) nam Artaxerxes Longimanus filiam suam Atossam matrimonio sibi conjunctam tam perdite amavit, ut (quamvis Leprosi essent extra urbem relegandi) dum Vitiligo seu Lepra ejus corpus depasta esset, nihil quicquam suegandi) dum Vitiligo seu Lepra ejus corpus depasta esset, nihil quicquam suegit ea re offensus: sed pro ea orabat τῇ Ἡρᾷ Junoni [seu Aëri] manibus Tellurem contingens, & Donorum tantam vim jussu ejus Satrapæ & Amici mittebant, ut interjecta inter Finem & Regiam 60 stadia auro, argento, purpura, & Equis affluerent. At nullus Persæ oravit Aëri, ergò falsum.

Hoc modo videmus quod Græci qui Idololatræ erant, non possunt aliter nisi suo stylo loqui de Persis qui non erant tales, memorando deos in plurali, & fingendo quasi oraverint Junoni seu Aëri, cum Persæ agnoscerent tantum unum Deum: civiles itaque Persarum cærimonias erga Elementa & Planetas, repræsentant tanquam divinum cultum, quem non intendebant Persæ, sed hæc tantum civiliter præstabant. Insuper solennes precandi formulas & benedictiones quas in suis rebus adhibent ad Deum, perperam & malitiosè vocant Imprecationes & Incantationes, &c. Aded ut cautè de hisce rebus legendi sint Scriptores Græci.

Quod in Præcedentibus Strabo, & in subsequentibus Herodotus asserit, Persas nullas habere statuas, non est absolutè verum: nam optimus Rex Gjemsbîd de idololatriâ accusatur, & declinante vetere Imperio, Veneris statua à Persis culta est in Templis ad hoc paratis, cum Sacerdotibus seu Sacerdotissis, inter quas fuit Aspasia. Justinus auctoritate freti, plerique Autores statuunt Persas habuisse Sacerdotissas Solis. Nam (inquit) cum Artaxerxes Mnemon Cyri junioris formosam pellicem Aspasiâ in matrimonium duceret, hanc filius ejus Darius und cum resignato regno jure sibi cedere postulavit: quam itaque ex indulgentiâ erga Liberos, [vel ut Plut. ait, cum ex Lege ei negare non posset,] pro tempore ei concessit: sed postea ut eam adimeret, & id quod temerè promiserat, honestè negaret, eam Solis Sacerdotio præfecit. Quod ægrè ferens Darius, factâ Conjuratone perit, & Pater resumpsit Regnum. Ista erat Gens Græca, antè dicta Μιδται seu Miniatis gens prædita: à Persis autem (ut videtur) dicta est اسپاس Ispâs, scil. Laus,

Laus, seu laude dignissima, unde Græcis *Aspasia*. Sed falli videtur Justinus de Sacerdotio Solis: cum Plutarchus qui rem fusiùs persequitur, asserat eam ab hoc Rege lectam fuisse in Sacerdotium Dianæ (ut Lat. Interpres habet,) seu potius Veneris Ἀσπεμίδος τῆς ἐν Ἐκδαπανοῖς, ἢ Ἀνείτιν καλεῖται. [Mallem legere Ἀνείτιν seu Ἀναίτιν.] Hocque ed potius verum existimo, cum iste dictus Rex is fuit qui primus Veneris Statuam colendam præscripsit, eique Tempia & Sacerdotes consecrari curavit: id quod Clemens Alex. p. 32, testatum reliquit, his verbis: Neque eorum celaverim inscitiam: nam etsi maximè existiment fugere ab errore, in alium tamen labuntur. Deorum quidem Simulachra Ligna & Lapides non existimant, ut Græci; uti nec Ichneumonas & Ibides, ut Egyptii; sed Ignem & Aquam, ut Philosophi. Multis tamen postea annorum curriculum, eos Figuras hominum ad instar expressas coluisse ostendit Berosus in tertio Chaldaicorum, cum hoc Artaxerxes Darii filius, Ochi nepos, introduxisset: qui cum primus Veneris Tanaidis [i.e. Anaitidis] statuam erexisset Babylone & Susis & Ecbatani & Persis & Bactris & Damasco & Sardibus, eam ostendit esse colendam. Fateantur ergo Philosophi suos Magistros fuisse Persas, vel Sarmatas, vel Magos, à quibus didicerunt impietatem venerabilium sibi Principiorum. Plura passim de cultu Veneris habet dictus Clemens, ut & Pausanias, quos adeas. Herodotus Artaxerxi Mnemoni ferè coævus, ait Persas ab Assyriis Arabibusque edoctos, didicisse Uranie seu Veneri sacrificare. Veneris statua apud Persas (ut vides) erat humanâ formâ: sed apud Paphios (ait Max. Tyrius) Albæ Pyramidi haud dissimilem dixeris.

Quomodo in Veneris cultu apud Assyrios & Persas viri se effocinatos reddebant muliebri ornatu & poliendo cutem, &c. docet Julius Firmicus Cap. 4 & 5: & quomodo apud Veneris Templum se prostituiebant foeminae, docet Herodotus in Clio: Erat inquit Babyloniorum Lex, ut omnes feminae semel in vitâ sederent apud Templum Veneris præstolantes adventum peregrinorum qui cum eis congregarentur. Harum ditiores sumptuosius Rhedis vestæ, famulatio interim retrò manente. Sedebant coronatæ Sertis, & inferiores Vestes vinctæ funibus junceis fragilibus, qui ad congregiendum erant frangendi. Earum quoque Seceßus erant funiculis distincti, ut ad eas accedere scirent advenæ. Primum adventantem qui se offerebat, non debebant recusare, nec eam quam offerebat mercedem quamvis non ita magnam, quæ in sacrum usum reponebatur. Advena dicebat, Ἐπικαλέω τοι τὴν Θεὸν Μούσῃα, Tanti tibi deam Mylittam imploro. Et quæcunque femina sedere inceperat, non debuit

abire donec vitata fuerat : unde formosæ citò dimissæ, sed deformes unum aut plures annos expectabant. Hæc pluribus narrat, quæ illustrent Epistolam Jeremiæ Baruchi VI, ubi eadem Historia legitur. Nec mirum de prædictis, cum (narrante Curtio lib. V. 1,) Babylonii forerent uxores & filias pro pecuniâ peregrinis prostituere, quæ inter saltandum impudicitiam omnem monstrarent & pudenda detegerent. Supradicta foeminarum prostitutio videtur pellexisse dictum Regem ut (libidinis satiandæ ergo) nequissimum Veneris cultum aliunde mutuatum inter suos institueret : & eadem ratione ducti alii succedentes Reges eandem nequitiam continuarunt.

Dictus Veneris cultus apud Persas continuatus est ultra tempora Antiochi Epiphanis, qui in Veneris Templo occisus est, ut in *Maccab. libro* legitur. Dictus Rex in Clementis Textu legitur, Ἀρταξέρξης τῷ Δαρείῳ τῷ Ὀχῷ, qui quidem Berosi ordo ægrè conciliatur cum receptâ Chronologiâ. Sed sciendum est *Artaxerxem Longimanum* legitimum filium habuisse quendam *Xerxem*, & *Spurios* multos, inter quos *Ochus*, qui ex Beroso suâ vice regnâsse videtur : ita ut Berosi ordo videatur esse, 1, *Artaxerxes Longimanus* ; 2, *Ochus*, qui (ut videtur) *Spurius* seu *Nothus* ; 3, *Darius Nothus*, cujus filius fuit 4us, *Artaxerxes Mneumon* qui dicti Cultûs Veneris Præscriptor.

De Veneris nomine in veteribus Inscriptionibus, vide Gruterum in primâ parte. Inter Veneris Nomina Persica, est وباراي *Vaparâi* ; & بيدخت برگ *Biducht-bergh*, seu simpliciter بيدخت *Biducht* : unde apud Bar Bahlûl etiam legitur حبوح *Bîdoucht*. Sed receptius & communius ejus Nomen Persicum, est ناهید *Nâhid*, seu subinde ناهید *Anâhid*, & ناهیده *Nâhida*, quorum originalis significatio est *Puniceis mammis prædita puella*, i. e. rotundis & tuberantibus mammis ; scil. دختر بختش *adulta* seu *puer virgo*, ut apud Rustemi AlMaulavi Epitomatore *Turcicè* exponitur *Nâhid* seu *Anâhid*. Hinc apud Autores Græcos Venus vocata est Ἀναίτις & Νηίτις. Et Plato in *Timæo* meminit quòd in Ægypto in Saïticâ Præfecturâ colebatur Νηίς : quod quidem nomen à Latino Interprete exponitur *Minerva*, malè : falluntur enim in hoc Interpretes Platonis, ut & Arnobius & Chalcidius ex eo excerptes.

Ex hoc Persico Nomine depravatum videtur Veneris Nomen quod apud Syros legitur نان *Nan* seu *Nanai*, Græcè scriptum *Navaia*. Unde 2 *Macc.* 1. 12, *Templum Nanæ*, & *Sacerdotissæ Nanæ* apud Persas fuisse memo-

memorantur. Ab Arabibus antiquis Venus dicebatur *العزى* *Al Uz* : postea à زهرا *Zahra*, albedine & summo splendore, dicta est زهرا *Zühra* seu *Zohrat*, quod in Ægyptiorum linguam receptum, est κοροτ. Aliàs Arabicè cum Articulo legitur الزهراء *Al Zuhra* seu *Az-Zuhra* : unde Straboni p. 512, minùs rectè Ἀζαρη vocatur *Minerva* & *Dianæ Templum Persicè*, ut ille dicit : cum Ἀζαρη reverà sit Arabicum Nomen corruptum, non quidem *Templum*, sed ipsam *Venerem* notans. Hinc est apud Hesychium Ζαήτης Ἀρτεμης, Πέρσης. Imo potiùs Ζαήτ est زهرا, sc. Arabum *Venus*. Sed *Dianæ* nomine etiam alibi intelligitur *Venus*.

Dictus Veneris cultus lasciviâ duce introductus est, ut supra notavimus : nusquam autem reperi Persas ullas alias habuisse statuas præter illam Veneris ; exceptis hybridis illis & hæreticis in Cappadociâ Persis, quorum Sacra Strabo meminit se vidisse. Isti inquit dicti sunt πυρραδοι, *Ignis accensores*, qui Iconolatriam cum Pyroduliâ miscuerunt. Ejus verba sunt, *In Cappadociâ* (nam ibi est Φόλων *Tribus* quædam *Magorum* qui *Pyraethi* vocantur, & multa Persicorum deorum *Templa*,) non cultro, sed stipite quodam mactant *Sacrificia*, tanquam malleo verberantes. Sunt & πυραδία, scil. Σηκοι *Septa* quædam *ingentia*, in quorum medio est βωμος *Ara* seu *Focus* in quo *Magi* cinerem multum & *Ignem* perennem servant : & ed quotidie ingressi ἐπαύρων accinunt [seu canunt preces suas] serè per horam ante *Ignem* *Virgarum fasciculum* tenentes, πάρος πλωτὸς pileis coadilibus insulatis velati ex utràque parte dependentibus, adeò ut *Vittæ labia* contigant & *malas*. Hæc in Ἀναίδου καὶ Ὀμανὸς *Anaitidis* & *Omani delubris* fiunt : nam & horum ibi *Delubra* sunt, & *Omani statua* in pompâ ducitur. *Ista nos vidimus : sequentia Historiæ memorarunt. In Fluvium Persæ non immejunt, nec abluuntur, nec Cadaver injiciunt, nec alia quæ immunda esse videntur. Cuiusque deo sacrificant, primum Igni ἑρχομαι preces fundunt. Reges habent ex eadem stirpe : qui non paruerit, capite & brachio amputato foras projicitur. Ducunt uxores complures, & multas pellices alunt, multiplicande sobolis gratiâ. Reges quotannis præmia proponunt iis qui plures filios progenuerint. Pueri ante quartum annum in patris conspectum non veniunt. Nuptiæ initio Æquinoctii verni celebrantur : deinde Sponsus in Thalamum venit, comesto priùs *Malo*, aut *Cameli melullâ*, & præter id nihil eo die. A quinto usque ad XXIV annum discunt sagittare, jaculari, equitare, & imprimis vera dicere. Pueri auro exornantur, cujus Igneum fulgorem venerantur : quare id neque mortuo apponunt, nec*

Ignem, ob honorem quem ei deferunt. Persarum Capiti imponitur Pileus turritus.---Tiarae Magorum Infulis similes. Si notis & aequalibus in via occurrunt, eos osculantur: si humiliores, genam eis præbent, eaque osculum excipiunt: qui humiliores admodum sunt, duntaxat genu flexo digniores venerantur. Corpora mortuorum humant, præter cerotis involvunt. Magos insepultos avibus edendos permittunt. Hi cum matribus (majorum instituto) coeunt. Hæc ille, qui per Magos, fortè intelligit Sacerdotes. Sed cur alios mortuos humaverint, non video, cum sit Persarum mori contrarium.

Rectè dicit Strabo, Non licere putidum morticinum Igne cremare, sed tantum Sacrificium: nam Herodotus de Cambyse refert, Eum fecisse id quod non erat Sanctum, cremando Amasis Regis Aegypti Cadaver: cum illud salitum & induratum resisteret, adeo ut verberando & pungendo frangere non potuerant. Item ejusmodi illicitum, & tamen factum, legitur apud Migjdi in fine vitæ Gushaspis.

Alibi Strabo de Hyrcaniâ agens p. 352, dicit, In campo Petram quandam aggere complentes, ita ut rotundi Collis figuram referret, muro cinxerant: ibique deæ Anaitidis & eodem Altari gaudentium Amami & Anandrati Persicorum genitorum Templum posuerunt, & τὰ Σακὰ Sacra solennem ei conventum indixerunt. Is etiamnum ab iis celebratur qui Ζήλα Zela tenent: est enim Oppidum in Armeniâ quod tenent Hieroduli, scil. Sacrorum Ministri seu Sacerdotes.

Quoad supradictum, Σακὰ, videtur esse pro Σακία, quæ est מִשְׁתֵּי אוֹמֵנוֹ seu Propinationis Festum, quod in S. Bibliis vocatur מִשְׁתֵּי אוֹמֵנוֹ Mischte Ahafueri, Festum Vini. Quoad Nomina Ἀνάδεξις, & Ἀμάνος seu Ὀμάνος sive Ὀμάνος, (nam tot modis Scribarum errore apud Strabonem scribitur,) ea Persicè scripta nunquam vidi, & an genuina Persica sint multum dubito. Ἀνάδεξις videatur potius Græcum, q. d. Eviratus, fortè quasi virilibus destituta statua, modestiæ causa: nam aliàs אֲנִדְרָא in Targumim est Statua virilis. Quære ergo an in supradicto Ἀνάδεξις, Alpha sit privativum, q. d. statua non virilis seu feminina? Sed hæc sunt steriles conjecturæ. Quoad Ἀμάν, quamvis sono conveniat, vix puto id esse חממן Hamman; quamvis ad Justinum Annotator varius statuatur Ἀμάνος & חממן Hammanim esse Strabonis παραθεσία, quorum hoc à חמם significatione caloris. Sed hoc non potest sic esse, quia in S. Bibliis Hammanim semper numerantur cum Lucis & Excelsis Idololatricarum Gentium quæ non colebant Ignem. Nec est à calore Ignis, sed à חמה Hama, Sole; unde in

in Arabicâ Versione Judæorum Maroccanorum qui valdè gnari, ad Levit. XXVI. 30, verbatim legitur *شمسك Solaria vestra*, seu loca altiora Soli exposita quæ eminebant supra Altaria seu Mensas in quibus Ciborum & Libationum patinas apponebant, ut in Oriente coram Idolis semper fieri solebat, & hodie fit. Sed hoc non convenit Persis qui talia non faciunt. At cum prætendatur quod Ἀμάνος sit Deitas qui talia non faciunt. At cum prætendatur quod in Bibliorum Polyglottorum Evangeliiis Persicis à quodam Tabrizensi Persâ versis, *خمانا Chamandâ* sit i. q. *همانا Hamandâ* & *مانا Manâ*: aded ut per *خمانادى Chamandâ* ibi significetur *Similitudo*, unde fortè & in genere *Simulachrum*. Sed cum apud Gentes in more fuerit, ut quicquid grande & immane esset, pro deitate coleretur, potuerit esse isti supradicti Cappadociæ Magi hæretici (alienis moribus infecti) contra veri Magismi principia peccantes, Monti *Amano* Anatoliam à Syriâ dirimenti formaverint Statuam, Jovem ter maximum sub istius grandis Montis nomine colentes, ut Druides Jovem sub formâ procerae arboris colebant. Et fortè tale quid de *Anandrato* sentiendum. Sed hæc sunt meræ conjecturæ. Et cum neutrum horum nominum videatur verè Persicum, nolo multiplicare conjecturas, sed tantum addam, quod apud Aegyptios Ἀμάν est *Jupiter*, corrupto nomine, ab Ἀμμών seu *Arenarius*, scil. qui inter Libyæ arenas colebatur: si fortè illi in Cappadociâ suum Ἀμάν nomen inde sumplerint.

Persarum autem Sabailum magis distinctè describit Herodotus p. 62, 63, 64; Porro ritus, quibus utuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas neque Tempia neque Aras extruere consuetudo est, quinimò hoc facientibus, insania tribuere; ob id (ut mea fert opinio) quid non, quemadmodum Græci, sentiant deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque consensu montibus, Jovi Hostias immolare, omnem gyrum celi Jovem appellantes. Soli Lunæque sacrificant, & Telluri, Igni, Aquæ, atque Ventis, hisque solis Sacra faciunt jam inde ab initio. Postea verò didicerunt Uraniæ sacrificare, ab Assyriis Arabibusque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eandem Attam vocant, Persæ Metram. Sacrorum autem ritum circa hos jam dictos deos, hujusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec Aras erigunt, nec Ignem incendunt prorsus: sed neque *αὐτῶν* Libamentis utuntur, *ἀλλὰ αὐτῶν*, & *ἐμματα*, & *ἐλκῶν* aut Tibiis infusæ aut Molis: verum ut quique divis his Sacra facere statuit, in locum mundum *Vilimam* sistens, deum illum implorat, Myrto maxime cinctam

cinctam gestans Tiaram. Sacrificans autem non pro se solo, privatimque vota nuncupat, sed communiter universis Persis bene precatur. Imprimis quidem Regi, quoniam omnes Persas idem quoque comprehenditur. Ubi verò jam in minutas portiunculas membratim Hostiam conscidit, carnibus elixis herbam substernit quam mollissimam, maximè Trifolium. Huic impositis carnibus, ⁶ Thegoniam accinit: siquidem hanc esse Incantationem efficacissimam. Citràque Magum, nullum illis sit legitimum Sacrificium. Mox Sacrificus sublati carnibus utitur in quemcunque usum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipuè colendum censent quisque suum Natalem: nimirum hoc die plus aliis æquum censentes ciborum apponere. Et ditiores integros Boves, Camelos, Equos, Asinos, eosque in Fornacibus tostos, illo die in mensam apponunt. Pauperes Natalem minoribus Pecoribus honorant. Cibis autem utuntur perpaucis, Bellariis multis, nec iis admodum bonis. Hinc est quòd Persæ dicant, Græcos finem edendi facere adhuc esurientes, quòd à cœnâ nihil apponatur illis quod sit alicujus pretii: quòd sitale quid apponeretur, non esse finem facturos quoad satiati essent. Vini valdè appetentes sunt. Eisdem nec vomere coram nec urinam facere licet: quæ etiam nunc ita observantur. Poti seu inebriati, de rebus maximè seriis consultare consueti sunt. Quòd autem ipsis placuerit deliberantibus inter pocula, id postmodum proponit Dominus illius domûs in quâ deliberaverant: & siquidem placuerit sobriis etiam, eo utuntur: sin minùs, relinquunt. De quibuscunque autem sobrii consultaverint, inebriati ea in disquisitionem revocant.

Si in viâ invicem sibi occurrunt, ex hoc quis cognoscat an pares sint: nam salutationis loco, se mutuo osculantur: quòd si alter fuerit inferior paulò, malas osculantur duntaxat: si autem alter fuerit multò ignobilior, prostratus adorat honoratiorem. Imprimis autem illos observant reverenter qui proximè habitant: secundas tribuunt iis qui à primis proximi: atque sic deinceps progredientes, quòd viciniore, hos arctiore necessitudine junctos existimant: se nimirum omnium longè optimos arbitantes: alios verò quòd remotiores dissiti sunt, hos à virtute esse magis alienos: atque illos demum secundum dictam proportionem pessimos esse colligentes, qui à Persis absint remotissimè.

---Medi. Idem & affines perinde atque Persæ colunt. --- Persæ à Græcis edocti, puerorum quoque indulgent amoribus. Virgines multas uxorum loco ducunt, sed multò plures Pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem, potior ducitur numerosæ sobolis procreatio: & qui quam plurimos

plurimos Liberos ediderit, huic Rex munera quotannis mittit: in multitudine enim positum esse robur existimant. Liberos suos, à quinto anno incipientes usque ad vicesimum, tribus duntaxat instituunt, Equitare, arcu sagittas excutere, & ⁷ vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum Patris non venit, sed apud feminas degit: quod eò gratiâ fit, ut si inter educationem decedat, nullam hæc prolis jactura Patri afferat molestiam. Equidem hunc morem laudo: laudo item illum, ne ob unam tantum culpam liceat vel ipsi Regi occidere quempiam, neque alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam suam exercere ob unum solum delictum: sed expendere jubetur quisque si plura magna patraverit, atque tum demum justâ utatur indignatione. Suum autem Patrem aut Matrem ajunt neminem unquam occidisse: verum quotquot horum fortè acciderunt, omni necessitate excussâ, hos tandem deprehensos tradunt aut subditos aut spurios. Quippe haud verisimile videri ajunt, ut is qui verus parens sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Si quis è civibus leprâ aut vitiligine infectus sit, huic in civitatem accedere non conceditur, neque cum aliis Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immisos, quòd in Solem peccaverint. Exterum qui eisdem correptus fuerit, è regione suâ exigunt. Expellunt quoque albas Columbas eandem causam prætendentes. In Flumen nec immigunt, nec inspuunt, nec manus in eo abluunt, nec denique simile quippiam faciunt: sed Flumina inter omnia religiosissimè colunt. [Deinde mendacium de omnibus Nominibus Persicis definientibus in Sigma, omitto.] Cadavera defunctorum Persarum dicuntur non prius humari, quàm ab Alite aut Cane trabantur. Magos tamen certè sat scio hæc facitare, quandoquidem apertè faciunt. Persæ igitur mortuum κατὰ φύσιν Cerâ integentes in terram condunt. Magi verò cum ab aliis hominibus tum à Sacerdotibus Egyptiis differunt. Siquidem hi nullius Animalis occisione se polluant, præter ea duntaxat quæ diis immolant: Magi verò suis ipsorum manibus, excepto Homine atque ⁸ Cane, quodvis occidunt: imò hoc palmarii loco ducunt, si Mures, Formices, ⁹ Serpentesque, & breviter reptilia atque volatilia plurima, necaverint.

Animadversa in præcedentem Herodoti Paragraphum.

Nec Tempia] Herodoti tempore habuerunt Tempia: sed fortè loquitur de Persis Sabaitis anteaetis temporibus. Hinc Tâbari Persa de antiquissimo Rege Kejonâras refert, وجرهه

Magorum Principia & Dogmata quædam tradit Diogenes Laërtius in Proœmio ad Vitas Philosophorum, hoc modo: Magos in Deorum Sacrificiis & Precibus ita versari, quasi ii soli ab eis exaudiantur; atque etiam eos de deorum naturâ & ortu differere, quos & Ignem esse, & Terram, & Aquam putantes: statuas repudiare, & eorum maximè opinionem, qui deos mares & fœminas esse ajunt. De justitiâ verba facere; nefasque arbitrari igne mortuos humare: fas existimare cum Matre aut Filia corpus miscere, quemadmodum Sotion ait in XXIII. Præterea Divinationem ac Prædictionem profiteri, deos sibi se offerre dicentes: quinetiam Spectrorum plenum esse Aërem, quæ à vaporibus defluerent in oculos acutè cernentium introferri. Atque etiam eos ornamentis aurique usu in vestitu interdiceret. Horum vestitus quidem albus; cubile, terra; cibus, olera caseûque; & panis, cibarius; bacillum, arundo; quæ quidem (ut ajunt) caseum figentes attollebant & comedebant. Sed *τοῦτο δὲ μαντικὸν* eos non novisse. --- Aristoteles in primo de Philosophiâ, ait eos Aegyptiis antiquiores & ex eorum sententiâ duo esse *Ἀρχαὶς* Principia, Bonum malumque *Δαίμωνα* seu Larem; quorum alter est Jupiter & Oromasdes, alter Orcus & Arimanius appellatur. --- Theopompus in VIII Philippicarum ait, Magorum sententiâ Homines in vitam redituros immortalesque futuros, & ea quæ sunt, suis quæque vocabulis permansura tradit. Hecateus autem Deos genitos esse de eorum sententiâ prodit. Clearchus Gymnosophistas à Magis progenitos esse ait. --- Præterea qui res Magorum scripserunt, Herodotum refellunt: nec enim Xerxem Tela in Solem jecisse, nec Compedes in Mari demisisse, quorum utrumque Magi deum esse arbitrantur. Simulachra etiam jure sustulisse. Sic ille. De eorum opinionibus & praxi, vide Briffonium p. 181. Qui de Persarum Religione scripserunt, ajunt Magos censuisse mortales aliquando revicturos & sempiterno ævo fruituros, uti & nos ex eorum Scriptis magis particulariter docuimus sub finem hujus Operis. Briff. p. 106, agit de Sacrificiis & pietate Regum, & quomodo Cyrus instituit eos qui quotidie Divina Officia canerent: & postea de oblatiis Holocaustis. Præmissis semper cultu Divino res suas aggrediebantur, factis à Jove principio: sic Xen. de Cyro, Rem sacram Joviprimum Regi, deinde diis ceteris fecit; additis Precibus, ut propitii benignique essent, & exercitui se Duces bonosque commilitones & socios atque etiam rerum utilium consultores præbere vellent. Præterea Heroas Medorum terræ incolæ & curatores imploravit. Cùmque ritè litasset, Tellurem etiam Libationibus propitiam sibi reddidit, & deos atque Heroas

roas regionem Assyriorum incolentes ἐνδοξόν Sacrificiis placevit. Quibus peractis, rursus Jovi patrio εὐχαι: nec si quis alius deorum se offerret, ullum neglexit. Cùmque Somnio moneretur se moriturum, excitatus mox sumpsit iepia Hostias, Jovi patrio & Soli & diis ceteris in summis montium jugis ut Persis mos erat, εὐχαι sacrificavit, & hujusmodi preces concepit, *Ζεὺ πάτερ καὶ Ἡλίε καὶ πάντες θεοί*, Jupiter patrie, tuque Sol, & vos dii universi, accipite hæc *πρόσχερα* præstationes sacras, quibus & multis præclaris actionibus finem impono; hæcce *χαρσίνερα* gratulatoria, quod mihi tam iepois extis, & in *ἀεγυρίαις οὐρανίοις* Cælestibus signis, in *διόεντι* avi- bus ea significastis quæ vel facienda vel omittenda erant. Magnas etiam vobis gratias ago, quod & ipse curam de me vestram agnoverim, & nunquam me rebus prosperis supra conditionem extulerim. Rogo vos, ut nunc quoque Liberis, Uxori, Amicis, Patriæque felicitatem largiamini: mihi verò peto, ut quale concessistis ævum, [sc. pietate transactum,] talem etiam exitum detis. Xenophon hic pro lubitu concepit pro Cyro Orationem seu Precationem ad Jovem & Solem, ut Homo Græcus, fingens eum orasse ad plures deos; cùm Cyrus nunquam oraret ad Solem, nec nisi ad Deum unum & verum vota nuncuparet: & hoc semper comperimus in Scriptoribus Græcis qui non possunt loqui de Deo in singulari numero, sed (ut supra notavimus) perpetuò de diis loquuntur in plurali. Præterea superior illius ad milites pugnaturus Hortatio, non est secundum stylum & loquendi morem apud Persas usitatum, uti melius constabit ex aliâ ad milites Hortatione verè Persicâ, quam in sequentibus adducturi sumus. Non immeritò ergo Xenophontis Cyropædiam fictam judicat Cicero.

Briffonio non constitit Persas unquam in suis Sacris obtulisse Odores, cùm (ut videtur) tale quid de eis apud Græcos nunquam legisset. Sed in Libro *Pharhangh Gjibanghiri* memorantur 7 antiquissima Pyreæ, in quibus Ignem servabant & Incensum Planetis adolebant: ejus verba extant in voce اردن آتشخانه های, ubi refert, هفتگانه را منسوب بیکدیگر از کواکب سبعه میدانند و بخوری که Horum septem Pyreorum quodvis alicui ex septem Planetis relatum habuere: ibique Incensum illis Planetis proprium in illo Igne suffiebant. Sed dicti Libri Autor Mohammedanus, fortè partialis fuerit in nostros de Incenso ad 7 Planetas: id enim tempore Sabaisini sub dio fieri solebat: at in Pyreis postea Deo offerebatur Incensum. Nam quod & Deo offerebatur In-

momento Fulgur in ejus Ephippium cadens, Ephippium incendit & Equum voravit, nec extinguere potuit. In cuius rei memoriam, devoti homines huius nominis Pyrëum extruxerunt, illud nominantes Azer-berzân, i. e. Ignis super Ephippium. In Libro Pharhâng Surûri hoc Pyrëum dicitur extructum in loco dicto دود Navënd. Septimum fuit propter Ignem quem fovebat Zerdûst ejusdem extructor.

In Libro *Sad-der* cap. 43, memoratur Pyreum dictum آذرخوره *Adur-chura*, i. e. Ignis illuminationis-rationis, q. d. mentis & rationis illuminatione aliquem inspirans. Estque juxta *Kirmân* illud Pyrëum illeque Ignis illuc traductus ex *Chorasân* seu *Bactriâ*, ut vult *Shahrîstânî*. Hæc hodiè (ut alibi fusiùs dicitur,) est Metropolitana Ecclesiâ Magorum omnium, ad quam semel in Vitâ suâ tenentur veteres Persæ omnes Peregrinationem suscipere, Sacræ Visitationis ergò, ut olim faciebant ad antiquam Ecclesiâ Cathedralē *Azur-Gushtâsp* in *Balch* seu *Bactris*, & prout antea fecerant ad multò antiquiorem ibidem Cathedralē *Nau-Bahâr*. Fuit enim in urbe *Balch* (ut mox dicitur) aliud antiquissimum Pyrëum dictum نو بهار *Nau-Bahâr* seu *Novum Ver*, propter vernantem ejusdem ornatum & picturas floridas. In Libro *Ph. Gj.* & alibi, memorantur sequentia aliquot Pyrëa seu vetusta Tempia Cathedralia, quæ non prætermittenda duxi. Horum unum legitur خور دسور *Chûrd-Sûr*, quod alibi (ut videtur) rectius legitur خور دسور *Chûd-bosûr*, i. e. Ipse seu sponte urito, in regione *Aderbayagjân*. Urbem *Balch* extruxit *Lohrâsp Gushtâspis* Pater, & in eâ paravit Pyrëum آذرگشتاسب *Azur-Gushtâsp*, quod apud moderniores Persas sonatur *Ader Keshâsp*: illud autem in Libro *Pharh. Surûri* appellatur آذر گشتاسب *Azur-Gushtâsp*: *Lohraspis* enim filius hoc loco natus, inde nominatus fuit گشتاسب *Gushtâsp*, i. e. Ignis saliens, ut postea pluribus dicitur. Dictus filius ibidem Sacri Ignis custodiam confirmavit, & eandem postea neglectam renovavit. Erat etiam insigne Pyrëum in monte البرز *Elbûrz* prope urbem یرد *Yezd*. Aliud Pyrëum dictum درخش *Dorûchsh* seu *Dorâchsh* memoratur fuisse in urbe ارمیه *Urmîya* in *Curdistanîæ* montibus: cuius quidem Urbis & Pyrëi (ut & Urbis *Shirâz*) extructor ditissimus fuit راس مجوسی *Râs Magjûsi* seu *Magjuseus*, aliàs dictus راس البغل *Râs Al Bagâl*, i. e. Caput muli, à quo denominatus fuit Nummus quidam dictus درهم بغلي *Dirhem Bagali*, Nummus *Bagaleus*. Prope urbem هرات *Herât* in *Chorasân*

Chorasân fuit in summitate montis *Pyrëum* dictum سیریشک *Sirishk*, quo nomine (inter alia significata appellativa) notatur *Scintilla ignis* seu *Scintillarum elatio*. Fuit in urbe *Tabrîz* (vulgò *Tamis* in *Mediâ* quæ censetur *Ecbatana*,) ignis Fanum celeberrimum, & fortè omnium primum atque antiquissimum, dictum آذر آبادگان *Azur-Abâdaghân*; quo etiam nomine aliquando notatur ipsa urbs *Tabrîz* ejusque Provincia, aliàs sonata *Adarbâyagjan*. Aliud Pyrëum Arabico nomine gaudet بیت مارس *Beit Mâras*, si rectè scriptum, nam idem alibi legitur بیت تارس *Beit-Târas*: sic *Shahrîstânî* Arabs propè calcem, in Sectione de opinionibus Arabum tempore ignorantie, ubi refert, Fuisse Arabibus & Indis *Aedes septem Planetarum*, quarum aliquæ fuerunt conversæ in *Aedes Ignium*, & aliquæ non conversæ. Fuitque magnum inter *Idololatrias* & *Ignicolas* dissidium: & quisque qui super alterum prævaluit, eas semper mutavit in Cereimonialia Religionis suæ. Ex his fuit *Beit Târas* in cacumine montis 3 *Parasangis* ab *Ispahân*, in quâ fuerant *Idola*, donec ea ejecit *Hystaspes* Magisimum amplectens, eamque convertit in *Aedem Ignis*. Ex his etiam fuit آلهه بهار *Al Nau-Bahâr*, quam extruxit *Rex Manûshahr* in *Balch*, dedicata *Lunæ*: eam tamen postea vastarunt *Balchenes* quando apparuit *Islamismus*. Ex his quoque fuit بیت عهدهان *Beit Abdân* in urbe *Sânâa* *Arabie* felicis, quam extruxerat *Dabhâk*, illamque dedicaverat *Veneri*: eam autem vastavit *Othmân* filius *Affân*. Ex his item fuit بیت کاروسان *Beit Causân*, quam extruxerat *Rex Caus* mirâ structurâ, eamque dicavit nomini *Solis* in civitate *Phergâna*: eam verò vastavit *AlMu'tasim*. Sic ille. Quid autem nominis sit supradictum *Târas* seu *Mâras* non scio: sed مرس *Maras* fuit celeberrimus quidam *Magus*, qui fortè dictam *Aedem* extruxerit. Quoad Templum *Veneris*, agnoscimus pessimam illam hæresin ab aliquo Rege introductam fuisse. Sed quod dicta *Solis* & *Lunæ* Tempia, iste relator fuit ex Arabibus qui res Persicas haud satis norunt: nam Persarum Sabaismus nunquam eos abduxit à Dei cultu, adè ut omnia eorum Tempia Dei Omnipotentis nomini & cultui dedicata fuere. Dicta itaque Tempia vel ab *Idololatriis* extructa fuere, & postea conversâ in Pyrëa: vel fortè ob externa talium Planetarum symbola, sic nominata fuerint, ut hodie omnia *Mohammedanorum* Tempia crescentis *Lunæ* symbolum supernè gerunt. Aliàs enim quamvis singulis Planetis adoleverint Suffitus, nunquam tamen (quatenus hætenus comperimus,) habuerunt talia Tempia quorum denominationes

nationes ab illis Planetis desumptæ; imò hujus contrarium ex superioribus 7 Pyreis apparet: ibi enim inter ea, necessaria fuisset talium Templorum mentio: ibi autem sola mentio Ædis ab *Ignis Solis* denominatæ, non autem pro cultu *Solis* ordinatæ; cum nulla Tempia pro cultu *Solis* habuerint, nec Sacerdotes *Solis*, sed tantum *Pyreæ* & Sacerdotes pro solius Dei cultu habuerunt.

In Libro *Pharh. Gj.* memoriæ proditum est, Quoddam *Ardesbîr Bâbek* qui fuit ex *Persarum* Regibus ordinis posterioris, celsissimum quoddam ædificium dictum *Terbâli* extruxit ad Orientem urbis *Shahraghân* in *Persâ*; & quoddam regione hujus urbis sit Mons (in cuius cacumine est *Pyreum*) emittens aquam quæ supra Verticem rē *Terbâli* transsilit. Hoc mirum, si verum. Alia etiam veterum Templorum Persicorum nomina in sequentibus memorantur: at eorum omnium Nomina hodiè recuperare & recensere, est planè impossibile. Sed notandum est, quoddam *Pyreum* fuit Ecclesia Cathedralis dotata ad alendum Episcopum & Sacerdotes necessarios, ut infra fusiùs dicetur.

CAP. IV.

Mithræ apud Persas cultum, non esse adorationem divinam, non obstantibus eis quæ Græci & Latini in hujus contrarium dicunt. Persarum Sacerdotes id expresse negant, & affirmant se solum Deum adorare. De Mithræ Antro, &c.

DE Sole quatenus *Persarum* Religionem cultumve spectat, tractaturus, ut naturali ordine procedam, ejusdem gloriosi luminis quæ in Linguâ Persicâ reperiuntur Nomina, præmittenda censeo. Corpus Solare seu Discus Solis in Libro *Pharh. Gj.* vocatur *Sipër Siyâh*, i. e. *Pelta nigra* seu *Clypeus niger*; idque propter rotundam formam. Et propter ejusdem intensè splendentis aqueum nigrorem, apud *Sheîch Saadi* dictum corpus solare vocatur *Tchéshmahi Hâr*, i. e. *Fons Solis*, quoddam aquæ fontem imitetur splendente superficie. Sol autem (variis aliis sonans nominibus præterdictum *Hâr*), nuncupatur etiam *Chûr*, & *Shîd*, vel junctim *Chûrshîd*, seu ut in *Pharh. Sur.* *Churshâd*. Aliàs subinde vocatur *Kobâs*, & *Shîr*, & *Calîtcha*, & *Liv*, & *Lâb*, & *Rûz-afken*, i. e. diem jaciens, sc. diem seu lucem produciens. Nominatur

Nominatur quoque *Hazâr-tâba*, i. e. *Mille-splendens*, sc. copiose splendens: item *Ghêrd*, i. e. *urbs*, vel *vertens*; item *Rûz ghêrd*, i. e. *Diei urbs*, seu *Diem vertens*, sc. diem seu lucem circumducens. Inter ejus nomina quoque est *Hurâchsh*, contractè pro *Hûr-râchsh*, i. e. *Solis Splendor*. Vocatur quoque *Mûrgh*, i. e. *Avis*, *Volucris*; fortassis eadem ratione quâ *Ægyptii* Solem etiam *Phœnicem* esse mysteriosè fingeant: quam quidem *Fabulam* explicavimus in Notis nostris ad *Itinera Mundi*. Horum quædam sunt rarè usitata nomina, vel tantum apud Poëtas. Omnium usitatissimum *Solis* nomen, est *Aphitâb*, q. d. *Abi-tâb* seu *Avi-tâb*, i. e. *Aquæ splendor* seu *Aqueus splendor*, quod quidem nomen respicit supra dictam notionem de *Fonte Solis*. At in Religionis negotio *Sol* præcipuè appellatur *Mîhr*, quâ voce primariò significatur *Amor*, *miseratio*, *miseriordia*; quo quidem nomine insignitus est *Sol*, quia totum Orbem fovet recreatque, & quasi amore complectitur; notione haud multum diversâ ab eâ vetustissimorum *Hebræorum*, quibus à ministrando ipse *Sol* dictus est *Shémesh*, q. d. totius Orbis *Minister* seu *Famulus* officiosus.

Quoad verum sonum vocis *Mîhr*, sonanda est *Myr* seu *Mîr* per *r* tenue longum, non autem *Mîr* per *i* crassum longum; eodem prorsus modo quo fit in ejusmodi vocibus in linguâ Germanicâ, ubi litera *h* in eundem ipsum usum adhiberi solet: nam *mîr* eorum literis exprimenda esset *mîhr*. Græcis autem difficilis erat in mediâ voce Aspiratio simplex; ideòque apud eos per Aspirationem cum literâ *h* conjunctam legitur *Μῆρᾱ*, ut & ab eis factum est eadem ratione in nomine *Μιθρᾱτης*, quod est *Mihridâd*, i. e. *Amor justitiæ*, (sc. is fuit vel æstimari voluit Amator justitiæ,) quod Græco ore sonari non potuit. Id melius sonavit Tacitus, apud quem Phraortis filius vocatur *Meherdates*.

Propter Solis gloriosam figuram & summum quod Orbis terrarum præstat beneficium, ferè ubique gentium ei erigebantur Tempia & Sacerdotes sacriati, quoddam nimis prolixum esset narrare. Tale Templum fuit *Palmyræ*, cujus meminit *Fl. Vopiscus*, citans *Aurelii Imperatoris* Epistolam ad suum Generalissimum Ducem qui *Palmyram* expugnauerat, his verbis, p. 219, *Aurelius Ceionio Basso*. Non oportet ulterius progredi militum gladios: jam satis *Palmyrenorum* casum atque occisum est. --- Templum Solis quod --- diripuerunt, ad eam formam

mam volo quæ fuit reddi: Habes trecentas auri libras à Zenobiæ capsulis: habes argenti mille octingenta pondo: de Palmyrenorum Bonis habes Gemmas regias. Ex his omnibus fac cohonestari Templum: mihi & diis immortalibus gratissimum feceris. Ego ad Senatum scribam ut mittat Pontificem qui dediket Templum. Hinc constat eorum Tempa primò habuisse solennes Dedicationes; quæ post expilationem & deificationem de novo reparata, eandem iterari postulabant. Romani (inquam) & Græci & pleræque nationes hoc superstitionis genere abundantes, habuerunt Tempa & Sacerdotes Solis: sed Persæ non item, nec Tempa nec Sacerdotes Solis aut Lunæ unquam habuerunt. Aliquis dicit Zoroastrem in propagando religionem, habuisse contentionem cum Sacerdotibus Solis: sed perperam eos sic vocavit, propter aliquas cæremonias quas faciebant Soli; quarum tamen quasdam ipse toleravit & iussit quotidie faciendas, ut ex ejus Præceptis constabit.

Græci eis impingunt Mithræ cultum divinum, quasi posthabito Deo omnipotente, Mithram unice colerent: sic Hesychius *Μίθρα ὁ πρῶτος ἐν Πέρσῃς Θεός*. Et Strabo de Caramanis Persis agens, idem dicit de Marte, *ὃν Πέρσαι σέβοντες Θεῶν μόνον*. Hæc autem sunt *ἀσέβηται*, quasi Sol sit unicus Persarum Deus, & Mars sit unicus Persarum Deus: hæc non possunt eodem tempore & loco consistere, nec possunt esse simul vera; sed potius utraque sunt falsa: nam neuter horum solus colitur, nec divino cultu colitur, nec à Persis unquam vocatur Deus, sed agnoscuntur esse Creaturæ à Deo omnium Creatore conditæ. Hesychius insuper adducit Græcorum Mithricolarum juramentum, *ὅτι τὸν Μίθραν, & ὁμνυμί σοι τὸν Μίθραν*. Et apud Xenophontem Artabazus introducit jurans *μὴ τὸν Μίθραν*, & fingitur Precatio ad Jovem & Solem, *Ζεῦ πατρί καὶ Ἡλίῳ*, &c. Illius autem veniā, Persæ nunquam asseruerunt Solem esse Deum, nec (ut alibi diximus) necessitatum petitiones ei unquam exhibuerunt, quasi esset Deus. Quid autem sibi volunt Persæ, docet nos D. Sanson in *Hodierno statu Persiæ*, qui interrogatis eorum Sacerdotibus in *Ispahân* de cultu Solis, sic refert, *Gauri affirmant se non adorare istum Planetam, sed tantum unum Deum*. Et in eodem Capite, *Hoc observavi, eos non habere Imagines, & planè abhorrere ab iis qui habent eas. Quando ab eis queritur, Cur prostrati adorent orientem Solem? respondent, Se homagium præstare ei Creaturæ, utpote quæ post Hominem sit perfectissima earum quas Deus ex nihilo creavit. Ajunt quoque Deum in eo collocasse Thronum*

*num suum; cujus itaque gloriosa Majestas debet humillimam eorum venerationem demereri. Hæc quæ orienti Soli exhibetur Salutatio, non est peculiaris illis solis: nam moderni Persæ eadē quoque utuntur, ut & Armeni [Christiani] qui idem faciunt, seipsos eorum Sole frequenter cruce signando. --- Credunt quoque aliquem Paradisum dari in ipso Sole; atque Sanctorum suorum felicitatem consistere in clarā Solis visione, quā asserunt se videre Deum per reflexionem sicut in Speculo: neminem autem ad hanc admitti felicitatem, nisi triduo post mortem, &c. Cum itaque (ut vides) agnoscunt Solem esse Dei Creaturam, impossibile est quod eum colant pro ipso Deo qui à Persis vocatur *آفرید* Creator omnium rerum, cum reliquis Attributis. Absint itaque supradicti mendaces Græci qui pro Persis Oratiunculas componunt stylo religionis Græcæ, quod aequè absurdum est ac si tales pro nobis Christianis eodem stylo componerent. Nimis temerè itaque de Persis pronuntiant ea quæ non sunt vera, & falsa eis pro lubitu impingunt. Aded ut quando aliquid ex eis citatur, necesse sit habere in alterā manu calamus expurgatorium ad corrigendum & refutandum eos de Persis vel falsa vel perperam intellecta referentes. Et hoc modo ferè semper negotium nobis facessunt isti nugatores, qui habuerunt opus institutionis in Persarum scholâ ubi docebatur *ἀληθεύειν* & disciebatur *ἀληθίζεσθαι*.*

Quoad id quod Sansonius suprà retulit de Paradiso in Sole, videtur opinio Heterodoxorum & Manichæorum potius quàm orthodoxorum Persarum: Manichæi enim adorantes Solem & Lunam, credunt in hanc Animas suorum evehi, ibique fulgere, & his repletam tunc videri plenam Lunam; quæ se exonerans, eas transponit in Solem, quæ inde in ævum Beatorum migrant. Quod attinet supradictos Christianos Armenos ad Solem se flectentes, de ejusmodi Christianis etiam suo tempore conquerebatur Leo Papa (Serm. VII. de Nativitate Christi,) Priscillianistas arguens de cultu Solis, *Ut Sol exurgens --- à quibusdam insipientibus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani aded se religiose facere putant, ut priusquam ad D. Petri Basilicam perveniant, superatis gradibus, --- converso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curvatis Cervicibus, in honorem se splendentis orbis inclinent*. Et, præter dictum Sansoni testimonium de Armenis, ego etiam benè memini aliquos Pers-Armenos (ut suprà innuimus,) quibuscum collocutus sum, mihi nuperis annis agnovisse quod flectere se soleant coram Sole, eosque id faciendi modum

modum mihi monstrasse. Sed olim tempore Constantini sub Sapore Persarum Rege, quando in hoc consistebat Criterion, (ut supra meminimus,) Christiani voluerunt potius mori quam prosternere se Soli, credentes (ut videtur,) Persas tunc cultum divinum Soli tribuisse; nec voluerunt eandem prostrationem præstare Regi, quamvis scirent eam esse tantum civilem. Sic memoriæ proditum apud Sozom. II. 8, 9, 12, *Saporis jussu Simeon cum multis aliis quod Solem adorare recusasset, ultimo supplicio adfecti.* Nempe 16 millia martyrium passi sunt. Hinc fateor, quis (nisi præmonitus) putaret Persas divinum cultum tribuisse Soli, quia Christiani videbantur id de eis credidisse. Cum autem dicti Regis tempore plurimi ex Persis ad Christi fidem converterentur, Magi metuentes ne etiam Sapor ad Christianitatem conversus Magorum Religionem aboleret, excogitabant omnes astutias & technas quibus Christianorum animis scrupulum injicerent ne Regi parerent. Scientes itaque Christianos odisse omnem Idololatricam, tentarunt adigere eos ut Regem atque Solem adorarent Persarum more, ut hoc modo contra recusantes invenire possent criminationes. Hinc autem non arguitur Persas honorantes Regem & Solem, istos divinam adorationem coluisse; sed quia videbant Christianos hoc averfantes, ideo Persæ eò magis id urgebant, ut omnes recusantes neci traderentur, eodem modo quo à Chaldæis aliquando factum est Danieli. Christiani igitur (inquam) perperam existimabant (vel saltem, prætendebant) Persas divino cultu adorasse Solem, quem itaque cultum contempserunt & damnarunt; & vice versa Magi Christianorum aversionem percipientes, eò furiosius eos ad dictam superstitionem adigere tentabant, ut hac ratione Christianitatem relinquere cogerentur. Sed (ut verum fatear,) dicti Christiani mihi videntur suo humori & propriæ pertinaciæ plus quam veræ conscientiae litasse, cum probè scirent per totum Orientem (præsertim in Persiâ) morem esse civilem cultum præstare adorando: sic fecerunt Josephi fratres (quamvis orthodoxi) in Ægypto. Imò & cum Regibus non vacaret, (eisque absentibus,) eorum Statuis idem fieri solebat. Talia voluit *Ὀυαρδάνης Vardanes*, (is erat *Bardanes* in Parthorum dynastiâ, seu potius *Ὀυαρζαζάνης Vararanes*,) ut meminit Philostratus in Vitâ Apoll. lib. 1. cap. 19: scil. *Quando Apollonius Tyaneus Babylonem ingrederetur, Satrapa portæ Custos, Regis Statuam auream illi obtulit; quam nisi quis procidens adorasset, civitatem intrare ei non permittebatur.* Hoc (inquit Philostratus) à Barbaris exigebant, non autem

autem à Romanorum Legatis. Dicta reverentia prostrationis fiebat etiam non tantum Regibus, sed & Magnatibus, ut in dicto exemplo Josephi, & in Persiâ Hamano & Mordecai: sic in Libro Esteræ, Regis Ahatueri servi id faciebant Hamano כורעים ומשוחים *incurvantes & prosternentes se.* Ideoque cum Persæ talia de more præstare solebant hominibus, si haud minorem honorem & reverentiam præstiterint Igni & Mithræ, non sunt in hac parte adeò multum culpandi nec de Idololatriâ accusandi.

Curtius, cum ipse esset Idololatra, nimis temerè facit idem falsum judicium de Persis, p. 49, malè eis tribuendo invocationem Planetarum, quod Persæ nunquam fecerunt, cum nunquam putarent eos fuisse deos qui preces exaudirent. Ille quidem suo modo narrat, *Quid Darius pugnam cum Alexandro commissurus, Solem & Martem sacrumque & æternum invocabant Ignem.* Nempe talia quæ Græci & Romani ipsi faciebant, eadem non dubitavit impingere Persis. Quid autem Persæ reverà præstiterint *Mithræ*, quantum possumus colligere, sub finem hujus Capituli videbitur.

Non autem de Persis credenda sunt nec eis tribuenda ea quæ Græci & Romani superstitiosè fecerunt posterioribus temporibus, *Mithræ* cultum qui apud Persas erat tantum civilis, in usum Idololatricum atque in abusum trahentes. Hæc enim, quæ mox tradituri sumus, non ad antiquissima tempora nec ad Persas pertinuisse censeantur: sed tantum ad Græcos & Romanos qui *Mithriacorum* usum ad se derivatum planè mutarunt & perverterunt, & res falsas de Persis retulerunt. Dicente igitur Suidâ, multa faciebant Sacrificia: & ut *Mithriacorum* Sacrorum digni fierent discipuli, sponte multa patiebantur tormenta: *Μίθραν νομίζουσι εἶναι τὸν ἥλιον καὶ τὰτω εὐχασί πολλὰς θυσίας. Οὐκ ἂν ἦν εἰς αὐτὸν δυνήσασθαι τις πλεονῆσαι, εἰ μὴ διὰ τινῶν βαθμῶν παρελθὼν κολάσεων, δεῖξαι ἑαυτὸν ὅτιον καὶ ἀπαθῆ.* *Persæ Solem censent esse Mithram, cui sacrificant multa sacrificia. Non autem potest quis initiari, nisi per aliquot Tormentorum gradus perveniens, ostenderit se ipsum Sanctum & apathiae assuetum.* Greg. Naz. in Orat. 3, meminit *Cruciatuum & ustionum quæ in Mithræ Sacris*: & iterum describens crudelissimos cruciatus Marci Arethufii, ait, *Raptabatur per plateas, protrudabatur per clodcas, crinibus & aliâ quâvis corporis parte (admissâ tormento contumeliâ) ab his trahabatur.* Hæc tormentorum genera à quibusdam dicuntur 8, ab aliis 80, quæ omnia patienter tulisse oportebat, ut hoc modo cultor humilis & discipulus moriger evaderet.

Ex his erant Fodere ad extremam lassitudinem, in ignem se conjicere, & diu jejunare, & similia. Hæc sunt Romanorum inventa: nam Persis jejunium religiosum est prorsus prohibitum inter Zoroastris Præcepta; nec in ignem spirare permittitur, & multò minùs ut quis se inibi volvat. Græci autem & Romani Mithræ cultum & nomen (ut dictum) à Persis mutuantes, (eundem verò immutantes seu minùs benè imitantes,) humana ei Sacrificia obtulerunt: sic Photius in Vitâ Athanasii p. 1446, *Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναὸν Ἑλληνικὸν ἐν ᾧ τὸ παλαιὸν οἱ Ἕλληνες τελετὰς ἐτέλουν τῷ Μίθρᾳ, θύοντες τε ἀνδράς καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, τοῖς σπλάγχνοις μαντευόμενοι.* Sic Romani erexerunt Mithræ A-ras, cum Inscriptionibus seu Titulis, quæ apud D. Sponium & alios leguntur, **DEO SOLI INVICTO MITHRÆ, & SOLI INVICTO MITHRÆ, & NUMINI INVICTO SOLI MITHRÆ ARÆ, & SANCTISSIMO SOLI, &c.** Et suum in hac parte zelum commonstrans, Neroni abblanditus Tiridates, *Eum perinde ac Mithram se adoraturum pronuntiavit.* Lampridius in *Commodo*, docet istum Imperatorem inter reliquum suum cultum promiscuum, *Sacrâ Mithriacâ homicidio vero polluisse, cùm illic aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat.* Hæc dicuntur de minitante Sacerdote, & de Milite eligente mortem præ coronâ. Nam Lampridii verbis (inquit de la Cerda) satis innuitur à Milite eligi cædem præ coronâ; non quasi occidendus esset mortem eligens, quia minæ illæ erant tantùm ad speciem. Sed ea fuit Commodi improbitas, ut ita polluerit Sacra illa homicidio vero. Et sciendum initiatos Mithræ Sacris, varia tormenta passos; ut hinc eludi possint quæ Lampridius de timore tantùm ad speciem scribit. Eorum *Milites Mithræ* videntur vocari *Leones Mithræ*: sic Tertul. *Aridæ & ardentis naturæ sacrificia Leones Mithræ philosophantur.* Aliàs autem *Leo Mithriacus* pingitur ut *Leo vorans apem*, ut inter annexos Iconismos cernitur. De initiatione Militis Mithriaci, Tertul. in *Præscrip. Hæret.* de Diabolo dicit, *Et sub gladio redimit coronam*: sic nempe in deteriorem sensum trahit. Quomodo autem Discipulos suos (quos Milites vocabant) initiare solebant, alibi magis particulariter docet idem Tertullianus, *Cum Mithræ Miles initiatur in Spelæo, (in castris verè tenebrarum,) Coronam interposito Gladio sibi oblatam, (quasi mimus Martyrii,) dehinc capiti suo accommodatam, monetur obviâ manu à capite pellere, in humerum, si forte, transferre; dicens Mithram esse coronam suam. Atque exinde nunquam coronatur; idque in signum habet ad probationem suâ,*

aque creditur Mithræ dixerit. Talis *Miles* crebat, ut in eodem *Mithra signat illic in rem, & imaginem Regis.* Quid? quod & *Sum-Virgines, habet & Con-* & de *Imagine Resur-* rtulliani loca ubi de talia celebrabant *Mi-* & Resurrectionis & ex industriâ ad imitatio- eos talia fecisse ducere: itaque eos res suas *sic Christianæ imago.* Romus. In suis etiam *enerationis) in quibus* entes & fideles suos, & sic adhuc *initiat* legitur, *Hi ergo per-* bant in montem *ali-* habens ibi in se *quan-* ibus *amoenissimus; in-* ant in *silentio Deum*

è tales quas mathe-
unt cultûs ergò, sed
itur Syſtema hujus
ii & Græci, eaſdem
it Romæ, unde no-
m ſpectavit Statius
ic locum cæſpitans
brum Leonis ritum
remens cornua, qui
tantius Placiades ad
ius in Scholiis ad D.
æ agitur. De Leo-
s: quiſque enim no-
vit

sui, sicuti tentatus fuerit de Sacramento: statimque creditur Mithræ Miles, si deiecerit Coronam, si eam in deo suo esse dixerit. Talis Miles fuit etiam militiæ externum aliquod Signum gerebat, ut in eodem Libro Tert. notat his verbis, Si adhuc memini, Mithra signat illic in frontibus Milites suos: celebrat & Panis oblationem, & imaginem Resurrectionis inducit, & sub gladio redimit Coronam. Quid? quod & Summum Pontificem unis nuptiis statuit? Habet & Virgines, habet & Continentes. De Tinctione, de Oblatione Panis, & de Imagine Resurrectionis, videatur Doctiss. de la Cerda ad ea Tertulliani loca ubi de hisce rebus agitur. Gentiles citra Christum, talia celebrabant Mithriaca quæ videbantur cum doctrinâ Eucharistiæ & Resurrectionis & aliis Ritibus Christianis convenire, quæ fecerunt ex industria ad imitationem Christianismi: unde Tert. & Patres ajunt eos talia fecisse duce Diabolo, qui vult esse simia Christi, &c. Voluit itaque eos res suas ita comparasse, ut Mithræ mysteria essent Eucharistiæ Christianæ imago. Sic Just. Martyr p. 98, & Tertullianus & Chrysostomus. In suis etiam Sacris habebant Mithriaci Lavacra (quasi Regenerationis) in quibus tingit & ipse (sc. Sacerdos) quosdam utique credentes & fideles suos, & expiatoria delictorum de Lavacro repromittit, & se adhuc initiat Mithræ. De hoc in Just. Mart. & Chrysostomo legitur, Hi ergo per singulos annos post messem trituratoriam, ascendebant in montem aliquem qui vocatur lingua eorum Mons Victoralis, (habens ibi in se quandam speluncam in Saxo) fontibus & electis arboribus amœnissimus; in quem ascendentes & lavantes se offerebant, & orabant in silentio Deum tribus diebus.

Mithræ Figuræ quas exhibemus, videntur esse tales quas mathematicè effinxerat olim Zoroastres, quæ non fuerunt cultûs ergo, sed ut per eas philosophicè & mysticè repræsentaretur Systēma hujus Mundi. Ab illis itaque hæc figuras nacti Romani & Græci, eandem in Lapidibus sculpi curarunt, quæ repertæ fuerunt Romæ, unde nostrates eas habuerunt. Hunc nostrum Iconismum spectavit Statius in Versu, --torquentem cornua Mithræ. In hunc locum cæspitans Cælius Rhodiginus, refert, Quod Mithræ simulachrum Leonis rictum præ se ferebat, cum Triarâ, utraq; manu bubula premens cornua, qui Bos mox immolandus. De Lunâ hoc exponit Lactantius Placides ad Statium, Hic interpretationibus seductus fuit Marius in Scholis ad D. Hieronymi Epist. ad Letam, ubi de Specu Mithræ agitur. De Leonis rictu & de Bove immolando fallitur Rhodiginus: quisque enim no-

TAB. I.

SACERD. DEI SOLIS ELAGAB.
pag. 116.

LEO MITERIACUS.
Bulūm.
Ghās.
Boğhās. pag. 119.

Reverendo Viro JOHANNI COVEC S.T.D. Collegi Christi Cantab. Magistro dignissimo, qui huic Operi promovendo liberali manu porrexisset, antiquarum Gemmarum sculpturis desumptos hosce Iconismos Mithræ seu Solis in Tauro secundum Mithriacos, cum aliis Symbolicis, similitudinibus ergo lubens meritis, D.D.D. Autor T.H.

Delin. Mithras sculp.

Ex his erant Fodere cere, & diu jejuna-
nam Persis jejunium
astris Præcepta; ne
ut quis se inibi volu-
nomen (ut dictum)
seu minus benè imita-
tius in Vitâ Athanasi
λαὸν οἱ Ἕλληνες τελετῆς
ναϊκάς, τοῖς ἀπλάχοις
ras, cum Inscriptione
leguntur, DEO SO-
MITHRÆ, & NU-
SANCTISSIMO SO-
strans, Neroni ablat-
turum pronuntiavit.
torem inter reliquum
homicidio vero polluit
vel fingi soleat. Ha-
lite eligente mortem
de la Cerda) satis i-
quasi occidendus esse
ad speciem. Sed ea
cra illa homicidio v-
ria tormenta passos
more tantum ad spe-
vocari *Leones Mithræ*
Leones Mithræ philæ
ut *Leo vorans apem*,
tione Militis Mithræ
Et sub gladio redimi-
hit. Quomodo autem
tiare solebant, alibi
Cum Mithræ Miles in-
ronam interposito Gl-
hinc capiti suo accom-
humerum, si forte, et
que exinde nunquam

sul, sicuti tentatus fuerit de Sacramento: statimque creditur Mithræ
Miles, si dejecerit Coronam, si eam in deo suo esse dixerit. Talis Miles
suæ etiam militiæ externum aliquod Signum gerebat, ut in eodem
Libro Tert. notat his verbis, *Si adhuc memini, Mithra signat illic in*
frontibus Milites suos: celebrat & Panis oblationem, & imaginem Re-
surrectionis inducit, & sub gladio redimit Coronam. Quid? quod & Sum-
mum Pontificem unis nuptiis statuit? *Habet & Virgines, habet & Con-*
tinentes. De Tinctione, de Oblatione Panis, & de Imagine Resur-
rectionis, videatur Doctiss. de la Cerda ad ea Tertulliani loca ubi de
hisce rebus agitur. Gentiles citra Christum, talia celebrabant Mi-
thriaca quæ videbantur cum doctrinâ Eucharistiæ & Resurrectionis &
aliis Ritibus Christianis convenire, quæ fecerunt ex industriâ ad imita-
tionem Christianismi: unde Tert. & Patres ajunt eos talia fecisse duce
Diabolo, qui vult esse simia Christi, &c. Volunt itaque eos res suas
ita comparasse, ut *Mithræ mysteria essent Eucharistiæ Christianæ imago.*
Sic Just. Martyr p. 98, & Tertullianus & Chrysostomus. In suis etiam
Sacris habebant Mithriaci *Lavacra (quasi Regenerationis) in quibus*
tingit & ipse (sc. Sacerdos) quosdam utique credentes & fideles suos,
& expiatoria delictorum de Lavacro repromittit, & sic adhuc inivit
Mithræ. De hoc in Just. Mart. & Chrysostomo legitur, *Hi ergo per*
singulos annos post messem trituratoriam, ascendebant in montem ali-
quem qui vocatur linguæ eorum Mons Victorialis, (habens ibi in se quan-
dam speluncam in Saxo,) fontibus & electis arboribus amenissimus; in
quem ascendentes & lavantes se offerebant, & orabant in silentio Deum
tribus diebus.

Mithræ Figuræ quas exhibemus, videntur esse tales quas mathe-
maticè effinxerat olim Zoroastres, quæ non fuerunt cultus ergo, sed
ut per eas philosophicè & mysticè repræsentaretur Systema hujus
Mundi. Ab illis itaque hæc figuras nacti Romani & Græci, eandem
in Lapidibus sculpi curarunt, quæ repertæ fuerunt Romæ, unde no-
strates eas habuerunt. Hunc nostrum Iconismum spectavit Statius
in Versu, --*torquentem cornua Mithræ.* In hunc locum cæspitans
Cælius Rhodiginus, refert, *Quod Mithræ simulachrum Leonis rictum*
præ se ferebat, cum Tiard, utraq; manu bubula premens cornua, qui
Bos mox immolandus. De Lunâ hoc exponit Lactantius Placiades ad
Statium. Hisce interpretationibus seductus fuit Marius in Scholiis ad D.
Hieronymi Epist. ad Lætam, ubi de Specu Mithræ agitur. De Leo-
nis rictu & de Bove immolando fallitur Rhodiginus: quisque enim no-

vit quòd Mithræ (sec. Græcos) immolabant Equum, Jovi Taurum, &c. Datur tamen unum irregulare exemplum, τὸ βιβύτειν ἐπὶ τὸν βοῶν τὸ ἡλίου; ut & erat eodem tempore, Agesilai dextram in ignem injectam comburendo absumpsisse; ut Stobæus p. 9, ex Agathyrside Samio de rebus Persicis. Nam Agesilaus Græcorum Explorator cum Mardonem loco Xerxis interfecisset, à Persis comprehensus est: & Xerxes tunc Bovem super Aram immolaturus, Agesilai dextram iniecit; quo facto, is sponte obtulit sinistram, quam recusavit Rex ejus fortitudine in tolerando deterritus.

In supradictâ D. Hieronymi Epistolâ hæc verba leguntur, *Gracchus --- cum Præfecturam gereret urbanam, nonne Specum Mithræ & omnia portentosa simulachra subvertit?* Qualia autem erant hæc portentosa simulachra, haud potest melius sciri quàm ex talium Typo apud D. Leonhardum Augustinum in *Antiquarum gemmarum sculpturis* ab eo diligentissimè expressis. Et ibidem Vir Doctiss. D. Jacobus Gronovius tres ejusmodi Icones præmisit, prout dedimus. Hæ erant ex Mithræ Figuris apud Romanos, de quibus Annotator ibi dicit, quòd Romæ diversis in locis reperiuntur Tabulæ marmoreæ antiquæ cum insculpto *Deo Mithrâ Persarum* in habitu ferientis prostratum Taurum, per quod allegoricè innuitur *virtus Solis super terram & fecunditas universæ naturæ*. De his ibi videas plura p. 53. D. Hieronymus per *portentosa simulachra* videtur intelligere Solem in 12 Signis secundum singula Dodecatemoria, quæ (inquam) videntur fuisse ex supellectili Antri Mithriaci. In istis itaque Figuris quas apposuimus, visitur *Mithra* seu *Sol*, figurâ humanâ *Regis Persici* qui subigit Taurum eumque calcât necatque, qui pedestris id facit, ferè ut solebant Græci equestres in ταυροκαταψίαν ἡμέρα. *Sol* in hoc verno Signo positus, ibi sedet Mundum inferiorem regens & calore suo fovens ac fertilizans eundem; appictis etiam Animalculorum Asterismis in eodem Dodecatemorio, cum aliis rebus Symbolicis ad cœlestem apparatus spectantibus. Hoc autem Signum præ aliis exprimere & sculperé amabant, quia sequentis anni ubertatem promittere videbatur. His enim insinuatur, quòd provecto Vere cum *Sol* est in Tauro, omnia florere & vernare cernantur; unde (posito boni ominis Emblemate,) fertilitas & uberrimus terræ proventus speretur. Tunc enim incunte Vere, à Sole fit terræ imprægnatio in totius anni sequelam benefica, quando moventur Sales omnis vegetationis principia, quæ omnium rerum ubertatem procurare solent. *Sol* autem (qui ho-
mine

MB. d. et sculp.

Darius jaculaturus, prout in nummo Darico cernitur.

Togrulbegh. p. 211.

Reverendo Viro CAROLO RODERICK, S.T.D. Coll. Regis Cantabr. Praeposito dignissimo
et Eccl. Cath. Eliensis Praebendario, Gratiitudinis ergo lubens meritodq. DDD. Autor T.H.

mine Rege repræsentatur,) jam Tauri Signum supergressurus, Taurum ponè se semi-mortuum relicturus, ad reliquam Signorum coasquantiam quasi alatus properat, omnia Signa peragrarè & Duodecim Laborum suorum opus penitus absolvere gestiens. In superiorem sensum Macrobius pag. 73, *Vernum tempus jam obtinet, cum dicente Virgilio, Candidus auratis aperit cum cornibus annum*

Taurus.-----

Tunc scilicet (ut idem monet Macrobius,) Tauro gestante Solem. Sic nempe, pinguntur Signa: adeò ut in dicto Iconismo exhibeatur *Sol in Signo Tauri* Persarum more designatus. Sic etiam in nummis Magni Mogul Imp. Indiae exhibetur *Corpus Solare* super dorso Tauri aut Leonis, qui illud eodem modo gestat. Nam Sol videtur portari & circumduci super 12 Zodiacalia symbola, dum singula Dodecatemoria percurrit. In omnibus enim Coelestium Signorum nominibus symbolicis, Agriculturam ejusque utilitatem præcipuè spectabant tam Chaldaei, quàm Aegyptii & Persae veteres, ut suis locis fusiùs docebitur. Et inde veterum Persarum Reges (ut monetur in Libro *Mu'zzizat*,) ut Agriculturam promoverent, solebant semel singulis annis descendere in familiare colloquium cum Agriculis & Colonis, hortando ut alacriter procederent, & agnoscendo se non posse carere illis, nec posse vivere sine fructibus agri, cum ejusmodi aliis multis. Et tale quid faciebant veteres Reges Chinae, ut suo loco dicetur ubi de Anno Sinico agetur. Quid ibi faciunt moderni reges Tatarici, non scio.

Macrobius docet quomodo pleræque *ἑιδωλοποιίας* formæ referri possint ad Solem, eumque quodammodo repræsentent. Sed hoc ad nostrum scopum non est: videant alii. Aliqui ex Solis cultoribus (ut refert Max. Tyrius Orat. XXXVIII,) Solem repræsentabant *parvo Disco* longurioni imposito. Palmyreni adhibebant *Caput radiatum*: alii *Corpus radiatum* rotundum. Apud Emisfenos (dicente Herodiano) Solis simulachrum erat *grande saxum conicum nigrum*, quod jacabant à cælo fuisse delapsum.

In Chronico Alexandrino p. 26, legitur, *Romulus* --- *equestre certamen seu Circus in Urbe instituit* *ἡλίῳ Σολί, subiectis ei quatuor Elementis, ratus eà de causâ* *ὅτι διὰ τὸ τοῦτο εὐτυχῶς φέρονται οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς εἰς τὰς πόλεις, utpote qui quatuor Elementa venerantur.* Romæ enim ante eum diem nullus honor & festa dies nulla. --- *Oenomaus* verò Rex Pisæ ad Europæ partes certamen peregit mense *Σῶρεω* seu Marcio,

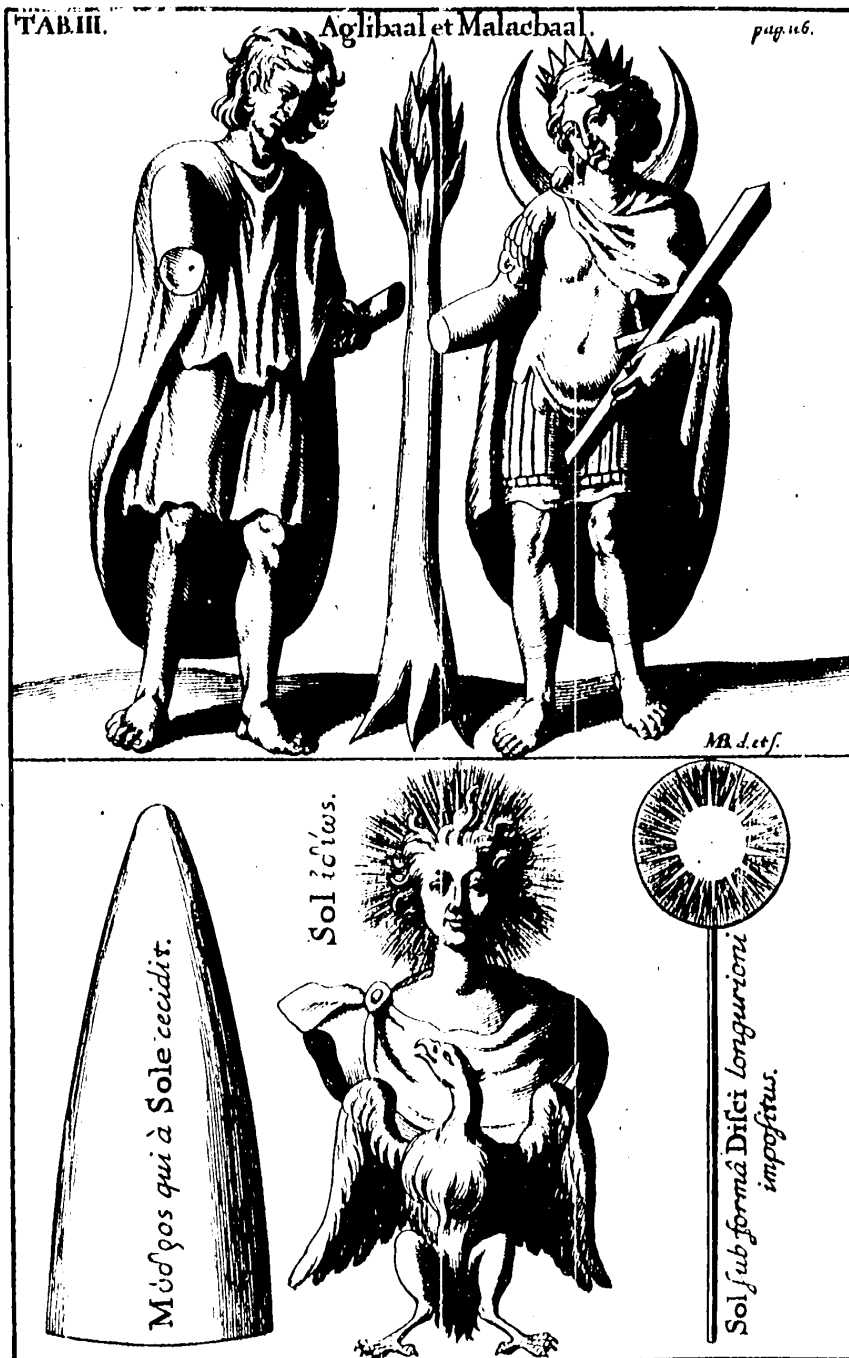
die 25, in Solis ut Titanis excelsi cultum; certantibus (inquit) Terræ & Mari cæterisque Soli subiectis Elementis.

Solem colebant Julianus & plerique Imperatores Romani: & (devictâ Zenobiâ Palmyrenorum reginâ,) Solis simulachrum Romam Palmyrâ advexit Aurelianus Imp. de quo Zosimus lib. 1. Et dicente Herodiano, iste Imp. idem Solis simulachrum Romæ erexit, & Templum ei ædificavit egregiis donariis exornatum, inter quæ Solis & Beli simulachra infra memorata. Soli etiam consecrabant Sacerdotes, inter quos erat *Balbillus*, atque *Elagabalus* qui gente Syrus seu Phœnix. Ejus Icon quam exhibuimus, extat apud Hemmelarium, cum subscriptione, SACERDOS DEI SOLIS ELAGABALUS. Quæliam Sacra Soli peragebat, visitur in ejus Nummo, in quo Ara cum ardente igne pro Sacrificiis, & Sacerdos cum Libatione & virente Herbâ in manu. Ibi enim stat Sacrificantis ritu togatus & velato capite, Pateram super Aram effundens. Is (ut solebant) maximo honore duxit denominari à Deo suo, cum nihil potuit esse honoratius, & (ut ego dicam) nihil arrogantius: nam idem Herodianus prodit *Solem* à Phœnicibus cultum & dictum *Ἐλαγαβάδων*. Eodem etiam nomine *Sol* vocatus fuit apud Romanos, qui illud ex Pœnismo mutuârunt. Sic autem dictus fuit per communem literarum metathesin, pro *עגלבעל* *Agil-Baal*, i. e. *deus rotundus*, ut D. Seldenus (*de diis Syris* p. 220, 221,) elicit ex antiquâ Inscriptione p. 226, *Ἀγλιβῶλ καὶ Μαλαχ-βήλ πατρὸν θεῶν*. Fortè melius legendum fuisset *עגלבעל* *Aglibaal* *Ἀγλιβήλ*. Huic nomini quadrat Solis forma rotunda: sed & iste Imperator dicitur coluisse Solem sub forma Saxi ab imo rotundi & conici, quâ formâ (ut dictum) apud Emiffenos cultus fuit. Is fortè ductus fuerit (ut & illi) sententiâ Anaxagoræ, qui (ut habet Plut. de Placitis Philosophorum,) existimabat Solem esse rotundum aliquem Lapidem ignitum, talem qui Græcis *μόδος*. Ille etiam (dicente Plinio lib. 1. cap. 58.) fertur cœlestium literarum scientiâ edoctus, prædixisse quibus diebus dictum Saxum à Sole esset calurum: idque interdum in Thraciæ parte ad Ægos flumen fuisse factum: quod quidem Saxum (inquit) etiam nunc ostenditur magnitudine Vehis seu Plaustrî, adusto colore. Est itaque *Elagabalus* (abjectâ terminatione *us*,) nil nisi *עגלבעל* *Agli-bal* seu *Egli-bal*, i. e. *deus rotundus*, uti est tam Sol quàm Cinctura seu Scapus Coni. Apud D. Sponium etiam p. 1, extat supradicta Inscriptio dupliciter Græcis atque Palmyrenis characteribus exarata sub pedibus dictarum deitatum, quarum ibi cernuntur

TAB. III.

Aglibaal et Malacbaal.

pag. 116.

Reverendo Viro ROBERTO HUNTINGTON, STD. Coll. SS. Trinitatis apud Dublin. quondam Præposito
hanc Tabulam Gratiitudinis ergâ lubens meritâ DDDAuctor T.H.

cernuntur Imagines in eodem marmore. Cùm itaque *Solis & Beli simulachra* vocet ea Herodianus in *Aurelio*, planum est illam dicti Monumenti dedicationem fuisse factam Imperatori Elagabalo à Sole (vel à Saxo) denominato *Egli-Baal*, atque Jovi seu Belo qui dictus est *Malach-baal* seu *Rex Baal*: nam apud Ethnicos Planetæ omnes *Regum* epitheto semper gaudebant. Quivis itaque Planeta vocabatur *Rex*, atque etiam *Baal*, i. e. *Dominus* seu *Numen*: & sic quodvis *Numen* Idololatricum, ut *Vitulus* aureus. Talia autem omnia in plurali vocantur *Baalim*, i. e. *Domini*, *Numina*. Aded ut adulandi causâ, Imperator cum Jove junctus est, quasi Imperium cum eo æqualiter divisum habuerit, ut voluit Poëta,

Nocte pluit totâ, redeunt Spectacula mane:

Divisum Imperium cum Jove Caesar habet.

Alii paulò aliter de illo Nomine sentiunt. Vide Casaubonum ad Lampridium.

Cananitæ Solis cultores, (ut quovis modo opitularentur deo suo & se officiosos ostenderent,) prætendentes quasi vellent juvare. Solem in cursu suo, ei dedicabant qui (2 Reg. XXIII) vocantur שׁוֹמְרֵי הַשֶּׁמֶשׁ *Equi Solis*, & מִדְּבָרֵי הַשֶּׁמֶשׁ *Currus Solis*, ex metallo fusi & Soli dedicati. Dicti *Equi* subinde ut *Gryphes* fingeantur, ut videre est apud D. Sponium & alibi.

Quod verò ad præsentem scopum pertinere censeatur, miraculosum illud tempore Josuæ Solstitium (seu potius Solis Regressio,) non erat ignotum Mithræ celebratoribus Magis, qui Solis in Achazi Horologio retrogradi Memorialia retinent, si fides Dionysio Arcopagitæ Epist. 7, (seu potius Apollinari juniore, qui putatur Librorum qui Dionysio tribuuntur verus Autor :) apud eum τριπλάσιον *triplo major* seu *extensor* dicitur tunc *Mithra*, propter talis Diei extensionem, his verbis, Τῷ τοῦ πῦρος Πέρσων ἱερατικαῖς Φημαῖς, καὶ εἰσέτι Μάγοι τὰ Μνημόσυνα τῷ τριπλασίῳ Μίθρα πλεῖστον. Ad hunc locum Georgius Pachymerius, Πέραν τοῦ περιέλαμα τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνης διὰ τὴν πλεῖστην τῶν Μνημόσυνων τῷ τριπλασίῳ σημαίνει.

Per *Mithriaca*, intelligimus vel *Mithriacas* figuras symbolicas, vel *Mithriacos* ritus & caeremonias. Quoad Ritum, eorum origo referenda est ad remotissimam antiquitatem. Hi omnes peragebantur in aprico sub dio, ut hodiè fit. At cùm Zoroastres præcipuus Religionis Antistes & Reformator, in Antro vixerat, ibi Deum adorans, alii postea ejus exemplo ducti, idem fecerunt, & solenne esse jusserunt, & Antrum *Mithriacum* etiam parârunt. Originis itaque uni-

versus eorum cultus fiebat absque Templis; cum crederent Deum qui totum Mundum implet, intra nullius Templi parietes comprehendi posse, ut de eis notat Cicero. Idem itaque in hac parte sentiebant cum Salomono, qui dixit Deo, *Qualem Domum edificabo Tibi quem celi caelorum non continent?* Hoc Persarum tunc de Deo orthodoxam opinionem monstrat, & à Mithræ aut cuiusvis alius Numinis cultu divino præcavet, eosque à quavis Idololatriæ adoratione vindicat atque absolvit.

Quoad Mithriacas figuras, de his optimè agit Porphyrius in Libro de *Nympharum Antro*, ubi exponit qualia erant Mithriaca à Zoroastre excogitata & efficta, quæ ibi ut monumenta Philosophica & Astronomica servabantur, non autem religiosè colebantur, quippe quod non ferebant Persarum Principia. Porphyrius quidem ex suâ & Græcorum sententiâ vocat *Mithram omnium patrem, eumque Mundum condidisse insinuat*. Persæ autem (ut supra) *Mithram* esse Creaturam, & Mundum à Deo Omnip. conditum credunt. Sic itaque se habet locus, *Eodem modo Persæ animarum in inferiora καθόδον Descensum & deinde ἐξόδον Regressum mysticè significantes, Mystem initiant, Σπήλαιον τόπον Spelæum locum nominantes*. Nam referente Eubulo, *Zoroastres primus omnium in montibus Persidi vicinis Antrum nativum, floridum, fontibusque irriguum in honorem Creatoris, & omnium Patris Mithræ, consecravit: ita ut Antrum conditi à Mithræ Mundi figuram ei repræsentaret: ea verò que intra Antrum, erant certis invicem intervallis disposita, ut Elementorum Climatūque mundanorum symbola seu figuras gererent*. Dein post Zoroastrem, apud alios quoque obtinuit, ut in Antris atque Specubus sive nativis sive manufactis τὰς πλετὰς δαπάνδας Præstationes sacras peragerent. Nam ut Diis cælestibus Tempia & Delubra atque Altaria ponebant, terrestribus verò & Heroibus Aras, subterraneis autem Scrobes & μέγαρα Ediculas, ita Mundo Antra & specus; itidem & Nymphis, ob aquas in Antris desillantes & scaturientes, quibus Naiades Nymphæ (ut mox dicemus) præstant. Nec Mundi tantum (uti diximus) geniti scil. ac sensibilis Symbolum faciebant Antrum, sed pro omnium quoque invisibilium virtutum Symbolo idem accipiebant: quod Antra quidem obscura; virtutum verò illarum essentia, incognita sit. Hinc & Saturnus in ipso Oceano Antrum extruxit, & Liberos suos in eo abscondit: sic & Ceres Proserpinam in Antro cum Nymphis educabat. Atque multa hujus generis Theologorum Scripta pervolvendo, aliquis inveniet. --- Et ab hisce quoque (ut opinor) Pythagorei,

& post ipsos Plato, sumptâ occasione, *Antrum atque Specum Mundum vocarunt*, --- Et apud Platonem libro VII de Republicâ, dicitur, *Ecce enim homines tanquam in subterraneo Antro & in habitaculo simili Spelancæ, cujus ingressus versus lucem latè per totum Antrum patet*. --- Nam habitaculum hoc quod oculis usurpamus, *Carceris habitaculo assimilandum: ignis autem Lumen in eâ relucens, Virtuti Solari*. Quod igitur Theologi Antra Mundi virtutūque mundanorum Symbolum posuerint, ex hisce manifestè perspicitur.

Hoc modo vides qualia erant Persarum *Mithriaca* in Antro servata. Falsò itaque eis impingitur quasi Mithram coluerint in Antro, loco ad hoc planè incommodo & inepto; cum reverà Mithram non colerent, sed tantum Deum ibi colebant, (ut de antiquissimo Rege *Kejomdras* suprâ notavimus,) ad eum precando, & meditando in Zoroastri illam cœlestem & terrestrem compagem ac structuram, in quâ cœlestia Signa & terrestria Climata erant in eo Antro mathematicè comparata, ut ea essent ingeniosa aliqua Mundi repræsentatio per symbolicas figuras facta. Sed cavendum est ab iis quorum mos est qualvis cæremonias civiles & meram talium rerum custodiam, vocare *Cultum*, quem divinum esse insinuant; cum reverà talis non fuerit.

In singulis illis Iconismis, ter visitur *Mithra* seu *Sol*, sc. suprâ ubi Taurum jugulat superatque, & (quasi interposito Tauro non luceret,) infrâ interim (tanquam per faces) utrinque Mundo lucem suppeditare videtur. *Mithra* ibi est in figurâ Regis Persici, uti constat ex *Tiarâ directâ & Stolâ*, quæ solis Regibus competunt. *Stola* Arabicè dicitur *حلة Hilla* seu *Hulla*, si modò duplicata sit; si autem simplex, tum Arabicè *رداء Riddâ*, quæ in Libro *Turgjemân* Turcico-Persicè explicatur, *طاش طردن ريدى Riddâ est gemmata vestis, scil. Tchâr*. Talis Persica *Stola* Curtio Latinè dicitur *Palla*, quæ (si sit Latinæ originis,) ferè consonat cum Persicâ voce *بال Bâlâ*, vulgo *Pâlâ*, i. e. superior, cum *بالا يوش Balâ-jûsh* sit superior vestis (qualis erat *Stola*) ex panno aureo, gemmis plumata & animalium figuris intexta. Erâtque *Palla* tam virilis quàm muliebris.

In militaribus Persarum Processionibus, Solis imago simul portaci solebat, & non procedebant nisi orto Sole, ut ei prius debitum respectum solverent, utpote cujus favorabilem aspectum eis prodesse posse existimabant. Sic apud Curtium in Darii Processione, *Orto Sole procedunt: & super Regis Tabernaculo* (unde ab omnibus conspici posset,) *Imago Solis chrystallo inclusa fulgebat. Ignis argenteis Altaribus præfere-*

præferbatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos 365 Juvenes sequebantur puniceis Amiculis velati, ad numerum Dierum Anni. Currum Jovi sacrum albentes vehebant Equi: hos eximie magnitudinis Equus quem Solis appellabant, sequebatur. Aurea Virgæ & albæ Vestes regentes Equos adornabant. Et mox addit, Regius Currus --- cuius utrumque latus decorum Simulachra ex auro argentoque expressa decorabant: distinguebant intervenientes Gemmæ fugum, ex quo eminebant duo aurea Simulachra cubitalia, quorum alterum in alterum belli gerebat effigiem, scil. inter Darium & Alexandrum faciendi. Hæc omnia Simulachra necessario fuerint ornatûs, non autem divini cultûs, ergo; cum ab Imaginibus colendis abhorrent. Nec tunc habebant aliquid Carmine scriptum, ut ille falsò dicit.

Apud Persas non erat Mithræ cultus aliquis divinus, sed tantum civilis & cæremonialis, scil. Prostrationes, & Salutationes; & ut quidam volunt, Suffitus: qui tamen plerumque Deo fiebant in Pyreis, ut supra ex *Erdavirâph-nâma* notavimus. Græci his dictis addunt Libationes, & Sacrificia. Sed quicquid Deo fecerint, Græci volunt eos id fecisse Soli, eorum actiones perperam interpretando. Sic Xen. τῷ ἡλίῳ ὠλοκαύτωσαν τὸς ἵππους: imò & Tauros, ut supra de Xerxe diximus. Ea autem Sacrificia non Soli, sed Deo fiebant. Sic in religiosa Processione Persepolitana est grande aliquod Sacrificium Deo faciendum, ubi visuntur multi Boum pares alternatim procedentes: nulla autem Solis Icon ejusve portatio ibi visitur. In sacrum usum alebantur generosiores Equi qui pompâ ducebantur, ut Strabo, In Xerxis exercitu post 10000 militum cohortem, sequebantur 10 Equi Nisæi grandes pulchrè ornati: & post hos, Currus Jovis sacer albis Equis tractus; ponè Auriga: deinde Rex ipse in suo curru. Optimi Equi erant in Mediæ regione نِسَاء Nefâ, ubi erat peramplus Campus Nisæus, (cujus meminit Herod. p. 155,) ubi tales Equi pascebantur herbâ quæ inde ad nos transplantata, usque hodiè à Botanistis Europæis vocatur *Medica* seu *Pabulum Medicum*, de cuius nominibus orientalibus vide Præf. nostram.

In supradictâ Processione visuntur Homines binatim portantes Libationes in parvis patinis. Si Vinum libabant, erat (inquit Athenæus) in Paterâ magnâ dictâ *Condy*, continente 10 Heminas: nam oportebat eam fuisse magnam, tam ut esset Oblatio digna quàm ut esset hominibus grata: talia enim ab astantibus consumeantur. Aliàs ex Phialâ aureâ libabant, ut in seqq. dicitur. Hæc autem Deo fiebant, non

non Soli, ut putarunt Græci. Libri *Ph. Gj.* autor (ut supra p. 101,) memorat 7 antiqua Tempia in quibus (inquit) *Suffitus* offerebatur 7 Planetis. Sed cum is fuerit Mohammedanus, ejus fidem in hac parte suspicor, cum planum sit illa Tempia non fuisse dedicata Planetis: & cum præterea certum sit, quòd quicquid fiebat Planetis, factum fuit sub dio; & quicquid fiebat in Templis, factum fuit Deo. Ideoque ego (cum Brissonio) suspicor an Persæ unquam stellis incenserunt *Suffitum*, quod erat peiorum Sabaitarum proprium. Sed è contrà, *Suffitum* in Pyreis Deo factum fuisse benè scio. Græci his dictis addunt *Libationes* & *Sacrificia* Soli: sed ego diffiteor, donec à Scriptoribus Persicis hoc edoctus fuero. Quòd *Libationes* & *Sacrificia* fecerint Deo, fatis constat tam aliunde quàm ex Sacrà Processione apud Persepolini.

Herodotus pro more dicit, quòd Xerxes εὐχeto πρὸς ἥλιον: quod tamen nunquam factum fuit. Sed cum ad Deum oraret, Græci putarunt id factum fuisse ad Solem; planè ignorando quòd Persæ Deum Omnipotentem colebant in aprico coram Sole. Id autem quod reverà Soli faciebant Persæ, erat tantum مهر نیایش *Mihr-niyâish*, i. e. *Mithræ celebratio* seu *Laudatio* sive *Salutatio*, quæ incipiebat in nomine Dei, & ad eum dirigebatur, agendo Gratias pro beneficio Solis qui glorioso lumine Orbem illustrat, & totam Creationem calore suo fovet recreatque, &c. Et talis est eorum ماه نیایش *Lunæ Salutatio*, & بهرام نیایش *Martis Salutatio*, atque deinceps cæterorum Planetarum, Deo gratias agendo propter talia Luminaria, quæ noctis obscuritatem illustrant, &c. Id quod Soli fit, est Sacrum quotidianum: nam inter Zoroastris Præcepta in Libro *Sad-der*, præscribitur ter faciendum singulis diebus. Habebant autem (& hodie habent) semel in anno, (scil. in medio mensis *Mihr*) magnam per 6 dies Festivitatem dictam *Mihraghân*, i. e. τὰ μῆριακὰ seu *Mithralia*, quæ suo loco (ubi agitur de *Die Mihr* & de *Mense Mihr*,) describuntur: nolo heic repetere. Hoc tempus respiciens Eustathius ad Homerum, ait quòd erat certa *Dies καὶ ἡ τῷ Μίθρῳ εἶδον*: & quòd tunc Persarum Regi licebat inebriari & Persicum saltare, quæ aliis temporibus illicita. Quod ille dicit εἶδον, erat aliquas civiles cæremonias facere & lætitiâ celebrare. Omnia quippe Festa sua (ut ex Libro *Ph. Gj.* constat,) celebrabant Solennioribus Precibus in Pyreis, quibus temporibus manè omnes ad Ecclesiam confluebant; & deinde post peractas preces, Comestationibus & Ludis & omnis generis Lætitiæ indulgebant, eodem modo quo apud Christianos fit in diebus Festis. Sed in eorum

Libris non inveni mentionem *Sacrificiorum*, ne quidem in Solenni illo Conventu 1400 abhinc annis habito in tempore *Ardesbir Babecân*, quando de Religione consulebatur; ubi tamen proculdubio florente tunc Imperio, nulla Solennia omittebantur. Si verò intra hosce mille annos (ex quo dissolutum fuit Imperium) apud paupertate & inopiâ pressos, Sacrificia majora & sumptuosa fortè cessaverint, non equidem miror.

Quicquid igitur Soli fecerint, id tantum (ut dictum) civiliter factum est; non credendo Solem esse Deum, nec petitiones ad eum dirigendo, (quod inculcare debemus,) cum semper Deum Omnipotentem (eumque solum) religiose colerent. Quid autem cum Sole volunt, & an eum colant necne, docet supracitatus Sanfonus pag. 108, quem videas. Nam quamvis Soli aut Planetis aliquas cæremonias fecerint, interim tamen de Deo rectè senserunt, ut docet Dio Chrysostomus in Oratione Borysthenicâ XXXVI, his verbis, *Alius autem sermo in reconditis mysteriis ab hominibus Magis ædèra canitur admirandus, qui Deum hunc laudibus celebrabant, ut perfectum, & primum aurigam perfectissimi currus. Solis enim currum recentiore esse ajunt, cum illo comparatum, ut qui appareat & vulgè, utpote cursum faciens manifestum. --- Fortem autem & perfectum Jovis Currum nemo laudibus extulit dignè hoc modo, neque Homerus neque Hesiodus, sed Zoroastres, Magorumque Discipuli canunt, ab illo edocti. --- Illi verò & alia juxta Sacros sermones faciunt, atque etiam Jovi alunt Currum Nescensium Equorum, qui maximi pulcherrimique omnium qui sunt in Asia: Soli verò unum Equum. Interpretantur autem omnia Sermone: non quemadmodum apud nos Musarum prophetae, singula magnâ cum persuasione dicunt, sed ex se valdè contumacter. Esse enim dicunt universitatis rerum unam volutionem & aurigationem, à summâ quæ fiat experientia & robore semper, edmq̃ue inaccessibilem in inaccessibilibus seculi circuitibus. Solis autem & Lunæ cursus veluti equorum, motus esse partium: unde & ab ipsis clariùs videri. Universi verò motum atque cursum haud multos intelligere, sed illius certaminis ignorare magnitudinem. Quæ post hæc sequuntur, erubisco dicere de Equis, deque Aurigatione, quomodo interpretantur; non admodum curantes, ut sibi usquequaque Imago similis fiat. Quid deinde fabulentur Gentes de hisce Equis, prolixè docet, & unus Vestæ comparatus. Qui plura cupit, Dionem adeat ipsum.*

Cum autem Persæ tam impendè honorarent Solem, mirum est cur Magi Lunam sibi præesse prætenderent, præsertim cum Rex ipse aliter

ter crederet, donec audiret infallibiles Doctores & Ductores suos contrarium affirmantes. Nam inopinatè superveniente Solis Eclipsi (ut Herod. p. 454,) quâ Xerxes putabat affici Persas, Xerxi respondebant Magi, Solem Græcorum, Lunam verò Persarum esse *mesdêro-pa*. Hoc ergò videtur à Magis dolosè dictum Xerxi, ut ei placerent avertendo omen & timorem inde exortum. Hinc constat eos non novisse calculationem Eclipsium, cum tale quid non prævisum eos inopinatos invaderet. Si novissent ejusdem causam esse naturalem, non erat opus ut Regi malignum omen inde metuenti, doloso responso satisfacere satagerent.

Solis quidem Adoratio plus quam civilis fuit serè universalis: nam Scythæ tam Occidentales quam Orientales seu Tataři fecerunt. His *Sol* vocatur *گوش* *Ghiûnesb*, vel contractè *گون* *Ghiûn*; quo etiã notatur *Dies*, cum ille sit effectus hujus. Sic *Luna & mensis* per eam metitus appellatur *آی* *ai*. Talis est lingua Tatarorum citra Imaum, sc. Turcica. Ea autem ultra Imaum, est Mogolo-Tatarica, quâ *Sol* dicitur *ناران* *Naran*, & *Luna* atque *mensis* *ساردا* *Sard*. Quàm autem longè lateque iste Sabaismus seu copiarum cœlestium cultus fuit diffusus, mirandum est; cum ex probatis autoribus (ut alibi notavimus,) certum sit in Peruviano tractu ante Hispanorum adventum, fuisse Templâ dicata Soli, & in eis Virgines aliquando ducentas perpetuæ castitati addictas; nisi fortè aliqua ex Sole conceperat, ut astuti Sacerdotes ignaro populo persuadebant: nam populi simplicitas & Sacerdotum astutia omni ævo omnique regione semper notabilis. Et quidem talis eorum cultus videtur vel ex communi hominum consensu profectus, vel ex eorum commercio & conversatione cum aliis Gentibus; quorum hoc posterius magis probabile, præsertim propter institutionem Sacerdotissarum Virginum: nam non est dubium quin olim Pœni & Cananæi ad eos navigaverint, uti ex Hannonis Periplo & aliunde fecimus probabile in *Notis ad Itinera Mundi*. Præterea in Bibliis Græcis legitur quod Salomon Tyriorum ope accersivit sibi Aurum *φάσιμ*, i. e. *Peruvianorum*, unde verior nominis פויים punctatio colligitur.

CAP. V.

Peculiare Caput (per modum digressionis) in quo strictim agitur de sequioribus Sabaitis seu Sabiis, sc. de Sabaismo & Idololatriâ Gentilium nationum quæ sub influentiis Planetarum formabant Imagines adorandas; ut Lectori innotescat inter utrumque Sabiorum genus differentia.

DE Gentium cultu Solis, multa diximus in præcedente Capite: illuc itaque Lectorem remittimus. Sabii non sunt certa aliqua Gens, sed certum Religionis genus, sc. eorum qui copias cœlestes colunt, ut in superioribus dictum, ubi egimus de ratione Nominis Sabiorum; quos etiam (ex Shahristân) in duo genera distinximus, sc. in Sabios colentes Stellas, & in Sabios colentes Imagines. Prioris generis (qui meliores) erant olim Persæ, qui unâ cum suo Sabaismo Deum solum divino cultu adorabant, Planetas autem & Elementa tantum cultu civili, Iconolatriam repudiando. Posterioris generis (qui peiores) erant aliæ Gentes, quæ posthabendo & prorsus negligendo Deum, divino cultu colebant Angelos & Stellas atque Imagines sub earum influentiâ formatas, cum Idololatriâ absolutâ eâque pessimâ. Arabum de ratione Nominis (sc. à transeundo ab unâ religione ad aliam,) sententiam suprà expendimus & refutavimus: eam tamen heic rursus propter adjunctam Sabaismi aliam Definitionem Persicam, repetimus ex Libro *Pharh. Gj.* in voce *Nogûshâ* atque ex Alcorani Interpretatione *Hoseinââ*, صابيين که از ديني بد ديني گردانيدن گانند، يعني از هر ديني چيزي اخذ کردند و ملائکه مي پرستند و در نور مي تابانند و روي بکعبه نماز مي گزاردن و گفته اند صابيان زمانه اند يا ستاره Sabii sunt qui ab unâ religione ad aliam convertuntur, i. e. ex quâvis religione aliquid arripiunt, & Angelos colunt, & Schedulas recitant, & inter orandum faciem Meccæ obvertunt. Sunt qui dicunt Sabios fuisse Saduceos aut Astricolas. Isti Nogûshæi seu Sabii aliter ibidem Persicè fusiùs describuntur Colere stellas & adorare Solem, eique preces fundere 5 vicibus quotidie: [alii dicunt 3 vicibus.] Hujus religionis homines duas habere opiniones, quarum altera est, Deum Excelsum esse Creatorem Mundi: eum tamen præcepisse Servis suis ut magnificent Stellas, & ut ad دروازيات Luminosa corpora se convertant in Precibus.

cibus. Altera opinio est, Deum Excelsum esse Creatorem Orbium cœlestium & Angelorum & Stellarum; & quod Stellas rerum inferiorum Gubernatores esse constituit, & quod res Incolarum hujus Mundi quoad Bonum & Malum & Sanitatem & Aegritudinem, &c. totaliter ab eis dependant: ideoque oportere homines magnificere illas, quippe quæ sint درويش آوران. Altiores populi mundani & inferioris, & rerum eorundem Gubernatores. Et hanc fuisse opinionem Chaldaeorum, de quâ Abraham cum eis disputavit, edmq̃ue refutavit. Addam, & Abrahamum contra Chaldaeorum Iconolatriam æquè ac Syderolatriam disputasse.

Calcaethendi Ægyptius Arabicè scribens narrat, Sabiorum præcipua Festa esse illis diebus quibus contingit alicujus Planetæ Exaltatio: esse autem Saturni Exaltationem in 21 gradu Libræ, Jovis 25 Cancrī, Martis 18 Capricorni, Veneris 29 Piscium, Mercurii 25 Virginis, Solis 29 Arietis, Lunæ 3 Tauri. Sed maximum omnium Festum quo meliores vestes induunt, esse ipsum Diem quo Sol Arietem ingreditur. [Tum nempe erat initium Anni eorum.] Eorum quoque Reges extruxisse هيكل Sacella quibus appropriabant Festa pro ratione Stellarum quarum nominibus talia Sacella dedicata sunt. Scil. Festum Solis erat in Sacello Solis, Festum Martis in Sacello Martis, &c.

De hisce hominibus scribit Ecteri, الصابيون در عيون ادهم على دين Sabaitæ reputant se esse de Religione Noachi, cui pax: & eorum Kibla est plaga australis: scil. ut supra dicitur, convertunt se ad Caabam, i. e. australiter. D. Augustinus de sui temporis Sabiis in Libro de Hæres. refert, Orationes faciunt ad Solem per diem, quaquaversum circumit; ad Lunam per noctem, si apparet: si autem non apparet, ad Aquiloniam partem, quâ Sol cum occiderit, ad Orientem revertitur, stant orantes. Ex supradictis colligitur, quod quando particularem aliquam stellam adorant, se ad eandem convertunt in quâcunque plagâ fuerit; quod tam rationi quàm bonis moribus consentaneum. At diversum quid statuit Phiruzabadius Camûsi Autor, قبلتهم من مذهب الشمال عند منتصف النهار، Eorum Kibla est plaga Septentrionalis tempore meridiano. Nempe aliqui eorum (ut videtur) Septentrionem ejûsque Polum inter precandum respicere voluere. Idque fortassis quia ea cœli pars semper serena est, oculos non perstringens; ea quoque semper visibilis & constans est, eos nunquam destituens: adeo ut ibi semper habeant Numen quod colant, & quod in inferiora influat: cum reliquæ cœli partes sint inconstantes

stantes & aliquando invisibiles, aliquâ anni parte non comparentes, adeoque cultores suos destituentes. Deitatum enim propinquitatem & præsentiam amant, longinquitatem autem & absentiam deplorant.

Hoc modo inter se differunt Autores in assignando Sabiorum *Kiblam*. Sed fortè hæc eorum differentia quodammodo conciliari possit perpendendo diversitatem Stationis orantium in quâcunque Mundi plagâ fuerint; prout faciunt Mohammedani, qui (ut supra diximus) in hunc usum habent Tabulas mathematicè calculatas quibus Titulus *تحويل القبلة* *Conversio seu circumrotatio Kiblae*, quæ *Caaba*; ut ubicunque fuerint, sciant rectâ se illuc convertere inter orandum. Si itaque Sabiorum (ut quidam ajunt) *Kibla* sit *Mecca* seu *Caaba*, idem de illis sentiendum est. Ab Augustini patriâ, Mecca fuit inter Ortum & Boream: & aliis Borealibus seu Boreo-orientalibus, Mecca fuit ad Austrum, qui ergo in communi sermone nominando *Kiblam*, necessariò intelligant *Austrum*. Et sic de reliquis plagis Orantium, quorum *Kibla* seu *Anterior pars* inter orandum pro Stationis diversitate semper variatur. Calcashendi Ægyptius habuit Meccam magis ad Boream: ideoque haud mirum est quod ille posuerit Sabiorum suorum *Kiblam* in eadem plagâ. Si hæc conciliatio non sufficiat, tum diversitas (si quæ restat,) necessariò sit in opinione Orantium, qui fortè omnes non idem sentiant de suâ *Kibla*, dum alii in Meridie & alii in Aquilone eam collocant.

Quoad supra allegatum Calcashendii locum ubi Planetarum *Exaltationes* tanguntur, notandum est ibi inesse aliquot menda tam Autoris quàm Exemplaris ex quo ipse hæc descripserat. Nam quamvis Autor suos *Numeros* exprimat disertis verbis, videtur tamen eos sumpsisse ex Tabulis ubi omnia erant numeralibus literarum *Notis* expressa, in quibus pronum est Scribis errare, & sæpissimè erratur. Is ergo pro 25 Cancrî, debuerat legere 15: & pro 18 Capricorni, legendum erat 28: & pro 29 Piscium, legendum 27: (nam 28 est scribæ error pro 27:) & pro 25 Virg. leg. 15: & pro 29 Arietis, leg. 19. Cum itaque ex Planetarum *Exaltationibus* ritè statis, pendeant Sabiorum Festa, vera *Exaltationis* loca habeto ex *Ali Birgjendi* Persâ, qui Cap. VIII scribit, *Exaltatio*

Saturni est in 21 gradu Libræ, Solis in 19 gradu Arietis,
Jovis in 15 gradu Cancrî, Mercurii in 15 gradu Virginis
Martis 28 gradu Capricorni, Veneris in 27 gradu Piscium,
Lunæ in 3 gradu Tauri.

In

In Planetarum *Exaltationes* designando, cum his ad amussim concordant Astrologi Anglicani. At paulò aliter *Shâh-Cholgi* Persa in Comment. ad Nassireddini Tabulas, qui singulorum Planetarum *Exaltationes* per unum Signum retrahere videtur, seq. modo: viz. *Exaltatio*

Saturni	Jovis	Martis	Solis	Veneris	Merc.	Lunæ
est in signo 6,	3,	9,	0,	11,	5,	1,
in gradu 20.	14.	27.	18.	26.	14.	2.

Heic ut vides, Saturni *Exaltatio* ponitur in Signo sexto seu Virgine, cum apud alterum sit in Signo septimo seu Librâ. Sed distinguendum est inter Signorum *Dodecatemoria* & inter Signa ipsa seu Stellas, cum à tempore Hipparchi, stellæ Virginis promotæ sint in Dodecatemorion Libræ. Ergo *Ali Birgjendi* intelligit Signorum Stellas, & *Shâh-Cholgi* intelligit Signorum *Dodecatemoria*, ut constat ex nullitatis notâ Solis in Ariete: sic enim scribere eo in casu est mos Astronomorum Orientis. In Syrorum aliquo Calendario Arabicè conscripto, Planetarum *Exaltationes* adscribuntur sequentibus Diebus: viz. *Exaltatio Saturni* 16 Januarii, & 5 Octobris: *Jovis* 28 Junii: *Martis* 9 & 29 Decembris, & 7 & 28 Januarii, & 15 Aprilis: *Solis* 29 Martii: *Mercurii* 7 Augusti, & 30 Decembris: *Veneris* 8 Martii, & 18 Aprilis: *Lunæ* 14 Aprilis, & 18 & 28 Augusti: nempe è regione dictorum Dierum notantur tales singulorum Planetarum *Exaltationes* in dicto Calendario.

Plurimi autem Sabaitæ Religionem suam aliquantò altius petunt à Patriarchâ antediluviano *Seth*, quem vocant شیث *Sheit*, magni facientes توفى الله شیث Sobhph *Sheit Nebiüllah*, (sic enim sonant,) *Librum Sheit Prophetæ Dei*; qui est Liber satis grandis Arabicè conscriptus, in quo multa Moralia Præcepta de praxi Virtutum & fugâ Vitiorum continentur. Et quidem Sabaitæ seu Sabii in Monte Libano & alibi dictum Prophetam suum ita venerantur etiam hodiè, ut per eum jurare plus sit quàm per Deum jurasse: nam (quod ab incolis didici,) si aliquis ex istis juraverit tibi الله *Wallâh*, per Deum, vix potes ei credere: at si واشیت *Washeit*, per *Seth*, tum tutò potes ei credere, cum hocce Juramentum religiosissimè servaturus sit; id enim violare nefas.

Ibn Shahnâ in Libro de Primis & Postremis, dictum Librum memorans, Arabicè scribit, قال ان الصابية اخذت دينهم عن شیث واسرئيل والياقي. Dicuntur Sabii accepisse Religionem suam à *Seth* & ab *Idris* [seu Enoch.]

Enoch.] *Estque illis Liber dictus Sohuph Sheit, quia eum accensent τῷ Sheit: in eo agitur de Bonis Moribus, quales sunt Veracitas, Fortitudo, Affabilitas erga peregrinos, & ejusmodi alia quæ in eo præcipiuntur. Item in eo memorantur Vitia quæ prohibentur. Habentque 7 precandi tempora: sc. quinque, (ut sunt quinque illæ preces Muslimorum,) & Precationem matutinam, atque septimam quæ fit completis 6 horis noctis. Prescribunt firmam-intentionem: nec preces suas cum aliis rebus commiscunt. Precantur autem super Feretro absque Genuflexione aut Prostratione. Jejunant mensis tres primos dies, computantes Jejuniorum-solutiones ab ingressu Solis in Arietem. Jejunant quartâ-parte diei [al. noctis] usque ad occasum Solis. Magnificiunt Meccam & Pyramides Egypti: & solennem-peregrinationem suscipiunt ad locum prope Harrân. Festa eorum sunt 5, in ingressu Saturni & Jovis & Martis & Veneris & Mercurii in domos Exaltationis suæ. Festorum autem maximum est die quo Sol Arietem ingreditur. Seipsos derivant à Sâbi filio Idris, qui sepelitur in Egypti Pyramide tertiâ. Dicit Ibn Hazm, Religio quam Sabaitæ profitentur, erat Religionum antiquissima per totum Mundum tunc prevalens, adeo ut plurima de eâ referant. Deus autem misit Abrahamum cum Religione in quâ jam sumus. Shahrîstânî dicit Sabios æstimare Spiritualia seu Angelos, in contrarium Haniphæorum qui magnificiunt Corporalia seu Homines. Sic ille.*

Maimonides in *More Nevochim*, parte 3, Cap. 29, 30, plurima habet de Sapiis notatu digna. Ego heic brevitatî causâ, tantum rerum summam exhibebo, quæ apud eum & alios fusiùs leguntur. Dicti (inquit) Sabii olim agnoscebant & hodiè agnoscunt Deum esse Conditorum Mundi, & Cœli Possessorem; sed propter nimiam distantiam & plurimum reverendam Majestatem, non esse accessibilem; ipsosque non posse adire illum immediatè, ne nimis audaces videantur. At more illorum qui Reges appellare volunt, necesse putant ut supremos illius Ministros primò adeant, qui sint apud tales Reges Mediatores, illorum negotia & petitiones ei impertientes, ejusque voluntatem & determinationem sive responsum illis renuntiantes: sic Sabii adibant & hodiè adeunt Angelos & Planetas ut Mediatores, quos septem minores Reges esse putant in luminosis illis corporibus habitantes ut in tot Palatiis aut Sacellis; ad quorum imitationem alii ex eis Sacella etiam in terris fabricabant, in quibus collocatæ erant Imagines dictis Stellis dedicatæ. Talia Sacella in S. Bibliis vocantur Tabernacula, ut *Tabernacula Molech & Remphan*, &c. Nam cum Plan-

netæ

netæ etiam nimis diffiti essent, & aliquando quoque abessent sub terrâ occumbentes & delitescentes, consultum duxerunt hisce Planetis erigere Imagines de eorum virtute participes, quæ nunquam abessent, sed semper cum eis præsentis, ut eas perpetuò die nocteque adire possent. Cùmque illorum temporum Astrologi, omnes Colores, omnia Metalla, Ligna, Lapides, Arbores, Fructus, Herbas, & Animalia tum volatilia quàm quadrupedia, & quavis res alias alicui Planetæ appropriare solerent, faciebant Imagines ex aptâ materiâ quæ tali Planetæ esset propria & peculiaris; idque apto tempore seu sub fausta cœli positurâ, quando talis Planeta esset in suâ exaltatione, & in fausto cum aliis Planetis aspectu, &c. Et tum existimabant ejusmodi Imaginem ritè factam, talis Planetæ virtute imprægnatum iri. Nam in Imagines ex tali materiâ & sub tali cœlorum positurâ telestematicè confectas & conflatas, Idololatræ credebant per Preces & Suffitus facillè deduci posse superiorum Corporum Influencias: & quidem hujusmodi Imagines credebant easdem habere vires & virtutes cum Stellis ipsis quas repræsentabant.

Istiusmodi itaque Imagines æquè ac Stellæ ipsas adorabant Chaldæi Sabitæ, ad eas preces fundebant, easque placare studebant Suffitu seu Incenso; & Cultores ut & Confectores interim erant indui vestibus talis coloris qui tali Planetæ gratus & congruus esset, &c. Deum interim negligentes cùmque oblivioni dantes. Et hoc modo (uti etiam per Heroum Imagines, ut supra notavimus,) venit Idololatria in Mundum, nempe per malas Artes Astrologorum qui talia omnia excogitabant, & ignaro vulgo talium nimis avido hujusmodi nugas insusurrebant eisque obtrudebant, falsas Planetarum & Imaginum sub eis factarum virtutes prædicando, & suadendo, quòd si Stellæ eisque dicatas Imagines ritè placarent, tum eos non tantum esse feliciores & obtinere quasvis necessitates suas, sed & descensuros Imbres qui terram rigarent & fertilem redderent. Et hoc modo Pietatem cum Utilitate conjungentes Astrologi, faciliore negotio ista sua venena hominibus propinabant, & ab eis imbibenda procurabant, eos ad Idololatriam hoc modo seducentes: adeo ut hisce Stellis & earundem Imaginibus tandem Divinum cultum exhiberent, Creaturas solas respicientes, & omnium Creatorem negligentes. Hocque fiebat magnâ ex parte per Chaldæorum Librum cui Tit. كتاب الزراعة *Kitâb Al Phalâbat*, i. e. *Liber Agriculturae*, in quo docetur totam Agriculturam Astrologicè exercere, & conficere

R

Telestematica

Telesmata ad deducendos Imbres, & ad averruncandas atque abigendas Locustas & res quasvis noxias, quæ aliàs lætiorē terræ proveniunt & vitam feliciter instituendam turbarent & impedirent.

Aded ut Chaldæi Sabaitici quamvis scirent Deum, eum tamen non colebant; sed in meram Idololatriam effusi, preces suas immediatè ad Imagines dirigentes, absque ullo ad Deum respectu, quem prorsus negligebant, inferiores tantum causas respicientes. Unde in hos & in populum suum Israeliticum istos imitantem meritò succensuit Deus, qui per Prophetas suos de istiusmodi hominibus conquestus est, quòd Ligna & Lapides adorarent, & flecterent se trunco arboris, dicendo, *Jura me, nam tu es deus meus*; & quod ejusdem Ligni parte extruerent ignem, & ex reliquâ ejus parte conficerent Deum: de his inquam quotidianæ querelæ, pessimam eorum Idololatriam damnando. Ex supradictis constat Chaldæos non adorasse Ignem, ut à quibusdam stultè & nimis temerè creditum. Quid autem adoraverint, docet *Plutarchus in Iside & Osiride*, & docetur in Libro Danielis.

Perperam itaque & fabulosè fingebatur Certamen inter Ignem Chaldæorum deum & Canopum Ægyptiorum numen sub formâ Hydriæ perforatæ & cerâ obductæ; (quasi inter utriusque Gentis tum Deos quàm Homines certamen fuerat;) cum Ignis non esset Chaldæorum deus: si enim Ignem aestimassent sacrum, certè nolissent eum cadaveribus inquinare, homines in fornace igneâ comburendo; nec concedere ut aquâ extingueretur, cum apud omnes Ignicolas nefas sit eum quovis modo polluere, aut Ignem & Aquam committere: nam malâ morte mulctandus erat qui hoc fecerat. Si itaque Ægyptii ex unâ parte voluerint evincere Canopum suum esse deum, ex alterâ parte Chaldæi non opponebant Ignem tanquam deum, quia talem esse non existimabant. Et propter hæc rationes, nec de Persarum Igne verum esse potuerit tale certamen.

Pro exemplo Sabaitici cultûs Stellarum, consulatur Abulfaragius, qui notat unam Arabum Tribum coluisse *الدمع* *AlMitsam*, aliam coluisse *الدبران* *AlDebarân*, &c. quæ in Notis nostris ad Olug-Begum explicantur, uti & mox sequentes *Stelle Gregis*. Pleræque autem majores Stellæ & insigniores Asterisimi habebantur tot Reges, qualis fuit Sepharvatarum deus seu Astrum *ענבל* *Ana-mélech*, i. e. *Pecus Rex*, ab *ענא* *Ana* seu *ען* *ên*, quod semper collectivè seu quasi pluraliter usurpatur, *Pecudes* minores (sc. Oves & Capras) notans. Hæc erat

Constellatio

Constellatio illa quæ à Cephæo Æthiopum Rege denominata ejusve pars, in quâ ex Orientalium sententiâ, est *الرأى* *AlRâi*, i. e. *Pastor*, & *غنم* *Ganam*, i. e. *Pecudes*, quæ etiam Olug-Bego vocantur *كواكب الفرق* *Stelle gregis*: nam Arabibus & aliis pastorem vitam agentibus & in agris degentibus, primum erat inter Pecudes & Stellas collationem instituire & inde rei pastoralis accommodata Nomina stellis imponere; præsertim cum ab earundem influentiâ censeretur pendere fertilitatis & foeturæ omen. Quicquid enim vel prodesse vel multum obesse putabatur, id ut Numen colebant & quovis modo placare studebant Pagani Idololatræ. Hanc itaque pecuariam Constellationem & Pecudum figuras sub proprio Planetâ effictas colebant: nam præter Stellas ipsas, habebant etiam Figuras sub eis factas quæ essent hominibus propiores: unde probabile quòd ea Constellatio quæ Sepharvatis *Anammélech*, Sidoniis alio nomine vocata fuit *עשתרת* *Ashteroth*, à sing. *עשתרה* *Ashtarâ*, i. e. *Grex*, & in hoc loco Biblico Chaldaus etiam legit *עדר* *Adre*, *Greges*. Ad hunc locum Kimchi notat, *Ashteroth* esse nomen Imaginum Ovium formam habentium, quas scil. telematicè sub illo Sydere (& sub Planetâ cui subjectæ sunt Greges,) factas, pro deitatibus colebant Sidonii & Philistæi, (sc. omnes junctim pro uno Numine,) eum in finem ut uberiores in Gregibus suis fecundificationem hac ratione procurare possent. Nec mirum est de differentiâ Nominis ejusdem Numinis apud varias Gentes, ut sc. idem fuerit *Anammélech* & *Ashteroth* quæ *Ashtaré*; cum eodem modo Ammonitarum *خمش* *Chemôsh* seu *Culex* fuerit Ekronitarum *בעל-זבוב* *Beel-zebûb*, Dominus muscarum averruncus, à Judæis per contemptum vocatus *בעל-זבול* *Beel-zebûl*, Dominus stercoris. Erat nempe magnus quidam *Culex metallicus* telematicè confectus apto tempore, scil. sub fausto aspectu Jovis aut Planetæ cui subsunt *Muscæ*, & ex aptâ materiâ, cum Precibus & proprio Suffitu, &c. Igitur apud populum *ח* *Chemôsh* & ejusmodi alios, hocce Telesma fuit idem quod apud Græcos *Ζεύς Σάμνιος* *Jupiter muscarum-abactor*, prout illi omnes stulte credebant. Quòd si eas aliquando non abigebat, tum clauda opera ut Precibus, & Suffitu, & Libationibus & aliis cæremoniis meliùs placaretur.

Imaginum quoque cultu infamis erat totus Orbis, uti etiam Arabes, qui colebant *اللأت* *AlLât* & *العزى* *Al'Uza*, &c. Et sanè prolixum esset omnia Arabum Idola enumerare. Eos autem ab Idololatriâ

ad unius veri Dei cognitionem & cultum perduxit Mohammed, quod opus laudabile. Chinenſes & Indi præter Imagines in *Pagodis* ſeu *Delubris* prægrandes, aliquando etiam integras Rupes (præſertim ſi naturâ in pyramidalem formam vergebant,) in Idola formare ſolebant. Talia propè urbem *Bamiyân* (quæ poſtea *Balch* ſeu *Baſtra*,) erant immania & prodigioſa illa Perſicè dicta *سرخ بتى* *Sur'eh-Bût*, i. e. *Idolum rubrum*, & *خنگ بتى* *C'hingh-Bût*, i. e. *Idolum griseum* ſeu *cine-reum*. Hæc (ut in Libro *Mafâlik Mamâlik* Perſicè deſcribuntur,) erant duæ prægrandes Statuæ ad altitudinem & magnitudinem *Turri-rium* è rupibus exciſæ, intus cavæ, ita ut quis per plantam pedis ſub-intrans, totam interiorem earundem partem uſque ad extremos manuum & pedum digitos permeare poſſet. In Libro *Pharh. Gj.* in Indiâ conſcripto, hæ duæ Statuæ dicuntur *quinquaginta cubitos altæ*, ad quas tempore ignorantie conſluebant *مشردان* *Pagani* in aliquo loco urbis *Bamiyân* ex territorio *کابل* *Câbul* in limitibus regionis *بدخشان* *Badach-shân*. Hinc veniunt *Rubini Balafcii*. Hæc Idola (inquit dictus Au-tor) à quibuſdam cenſentur eſſe ea quæ Arabibus dicta ſunt *يعوث* *Yagûth* & *يعوق* *Yâûk* tempore Noë: & ab aliis habentur pro *منات* *Manât* & *لائت*. Et haud procul ab iſtis dicitur eſſe aliud ejuſmodi Idolum paulò minus, formæ *Vetulæ*, dictum *دسر* *Nêſrem* ſeu *دسر* *Nefr* ſive *دسار* *Nefâr*, (atque *دسا* *Nefâ*, ſi rectè,) quæ videtur Statua in Luco poſita, quia *Nefr* (ut & reliquæ hujus Nominis formæ,) Perſicè notat *Umbraculum* ex virentibus frondibus, & talem in montofiſ locum ubi Sol nunquam ſplendet: talia enim loca contra Solis ardores munita, pro cultoribus erant commodiſſima. At fortè Perſicus autor erraverit, putando hæc fuiſſe Idola tempore Noë in Alcorano memorata, cùm eorum deſcri-ptiones ſint prorſus diverſæ, ut ex ſequentibus conſtabit. Illa enim erant intus cava ut inde clam darentur Reſponſa, contrà quàm erant Arabiæ Idola tempore Noë, qui ſuis prædicavit ut talium cultum re-linquerent, ſc. cultum *ون* *Wodd*, & *سواع* *Sowâ'*, & *يعوث* *yagouth* & *يعوق* *yäouk* (vel *yogouth* & *yöouk*,) & *دسر* *Nefr*. Illorum autem temporum Sacerdotes (non obſtante præconio Noë,) dixerunt *لا تتركوا عباداة الهتهم* *ne relinquitte cultum deorum veſtrorum*, ſcil. *ون* *Wodd* qui (inquit Commentator Perſicus,) erat in figurâ *Hominis*, & *Sowâ'* in figurâ *Mulieris*, & *Yagûth* in fig. *Leonis*, & *Yâûk* in fig. *Equi*, & *Nefr* in fig. *Vulturis*. Arabes autem videntur has formas eliciſſe ex appellativis horum Nominum ſignificationibus. Deinde dictus

وایندها اسمی پنج مرد صالح که میان آدم و نوح عم بودند که مردم بدیشان اعتقادی تمام داشتند بعد از مرگی ایشان را از چوب و سنگ پیکر ساختند و تعظیم آن می نمودند و مرد وزان بپرستش آن مشغول شدند و بعد از طوفان ابلیس لعین این بتاندرا *Hæc fuisse inter Adam & Noah, (super quibus pax,) nomina quinque piorum virorum in quibus fidem integram habuerunt homines: & post eorum mortem, eis fecerunt Imagines ligneas & lapideas quas venerati sunt, & omnes in eorum cultu occupati fuere. Et post Diluvium, Diabolus maledictus ista Idola produciens, Arabibus eorundem cultum præcepit. Et dein (pergit Commentator) homines Tribûs Beni Kelb coluerunt Wadd tempore dynastiae الجندل AlGjendal, & Sowâ' colebatur in Tribu Hodheil, & Tagûth juxta littus maris eligebatur à Beni Atîph & Beni Morâd, & Taûk erat in Hippodromo τῆς Flamadân, & Nesr erat numen Arabum ذی الکعب [وادی. ۱.] incolarum Vallis di' l' Câgh, si rectè legirim malè exaratum. Ait autem Beidâvi, Nesr erat Idolum τῆς Him'yar in Arabiâ felice. Atque aliunde constat, quòd Manât erat Idolum Tribuum Hodheilitarum & Choraatarum inter Meccam & Medinam, ubi etiam Tagûth & Taûk. At Allâtt si rectè memini, colebatur in Mecca, ubi etiam Al Uza.*

In Indiâ passim cernuntur Statuæ ad 10 aut plurium cubitorum altitudinem, è rupibus excisæ: non autem pari cum duabus superioribus arte elaboratæ. In Persarum Libris memorantur *مورخ و خنسل* *Mur'ch & Chanâl* paganorum Idola duo, quæ manè ridere & vespere flere solebant, uti jam fabulantur Orientales.

Clemens Alex. i Stromatum, 'Εἰσι δὲ τῶν Ἰνδῶν οἱ βασιλεῖς πεπρωμένοι πα-
ραγγέλμασιν, *Sunt ex Indis qui Buttæ præceptis obsequuntur, quem ob*
Sanctitatis excellentiam ut Deum colunt. Clemens sc. credebatur Buttam
fuisse Brachmanum quendam in Sanctorum catalogum ab eis rela-
tum. Si fortè particularem aliquem defunctum sub eo nomine co-
luerint, cur eum donarunt nomine *Bütt*, inde factum videtur, quia
linguâ Perficâ بت *Büt* significat Idolum in genere, quod Arabes in
suam linguam assumptis, illud mutarunt in بد *Büda*, eodem sensu.
Et cum Indorum lingua communis admista habeat multa Perfica, inde
& hoc nomen ad Indos propagatum : & Idolum quod in Insulâ *Selan*
seu *Ceylon* colitur, eodem nomine gaudet. Et hinc (quod inter *Mi-*

thræ Iconifimos,) *Doctōr religionis* seu *Sacerdos* Selanensium linguā vocatur *Budum*, fortè sonandum *Bu-ndum*; & grandis illa *Arbor* sub quā dictum *Idolum* colitur, audit *Budum-ghās*, seu contractè *Boghās*, i. e. *Sacerdotum arbor*, quæ Lusitanis in Indiā degentibus *Arbor Diaboli* nuncupatur. Istæque suo genere grandis, habens *Tiliæ* folia semper tremula, five *Ventus* flet five non, ut me olim docuit Doctissimus Hermannus oculatus testis: fortè *Populi* aliqua species. Alias etiam habent *Templa* lapidea. Sed sub istâ arbore est *Area* variis circularibus sepimentis inclusa, cujus mediam partem tanquam *Adytum* adiri prohibent *Sacerdotes*, prætendentes esse periculosum: eam tamen partem per vim aliquando adiit Europæus quidam, nec damnum sensit. Talia fiunt non tantum in *Selân* seu *Serandib*, sed & in *Gjavadib*, & alibi. *Butta* autem est *Idolum* appellativè: & *Butta* sic præcipit, i. e. *Idolum* sic præcipit.

Istæ tamen *Idololatricæ* Gentes non planè ignorant *Deum*, quippe qui ab eis linguâ Indicâ agnoscitur *كرتار Kertâr*, *Factor* omnium rerum, & *سرجانهار Sergjanbâr*, *Creator* Mundi. Sic etiam ab *Idololatricis* *Chinensibus* *Deus* vocatur *Tien Chû*, i. e. *Cæli Dominus*, & *Shangh Tî*, i. e. *Supremus Magister* seu *Imperator* universi. Attamen semper colunt *Fe*, & *Pu-şa*, &c. credentes rerum inferiorum *Gubernationem* his esse commissam. Quin & in quibusdam *Chinensium* *Templis* *Idololatricis* visuntur procerrima *Idola* tria diversæ altitudinis gradualis; simul stantia, quæ putantur ex veteris ibidem *Christianismi* reliquiis *Sacrosanctam Trinitatem* repræsentare.

Qualis & quàm multiplex fuerit *Canaanitarum* *Idololatria*, (quæ etiam nimis vicinos *Judæos* infecit,) omnibus ex parte notum est. Placet heic subijcere ex *Libro Falkut* [fol. 61, col. 4,] ea quæ ibi notantur ad *Jer. VII. 31*, qualis fuerit cultus *Molechi* seu *Martis*, de quo sequente modo narratur: *Etsi fuerint omnes Domus Idololatricæ in ipsâ urbe Jerusalem, ea tamen Molechi fuit extra urbem in loco separato. Quomodo Molech erat factus? Imago erat [area inquit R. Sal. ad Jer. VII. 31,] habens faciem Vituli, manus expansas instar hominis manus aperientis ut ab alio aliquid acciperet, intrinsecus excavata. Septem ipsi extruella suere Sacella seu Tabernacula, ante quæ Imago ista fuerat collocata. Avem seu Pullum columbinum offerens, primum Sacellum ingrediebatur: Ovem aut Agnum, secundum: Arietem, tertium: Vitulum, quartum: Juvenum, quintum: Bovem, sextum: qui denique Filium proprium offerret, septimum ingrediebatur Sacellum. Hic Molechum osculabatur; juxta illud, Sacrificatores hominum, Vitulum osculantur,*

osculantur, *Hof. XIII. 2. Filius ponebatur ante Molechum, qui igne supposito succendebatur, donec ignitus fieret instar lucis. Tunc Sacrificuli acceptum infantem candentibus Idoli manibus indebant: ac ne parens ejulatum ac clamorem pueri audiret, tympana pulsabant dicta תופים tuppim, unde & locus dictus est תופת Tophet, ut supra pag. 29, ex Plutarcho notavimus. Aliquando traducebant Filios per Ignem, quod à priori diversum.*

Molech (ut videtur) habens 7 *Tabernacula*, extra illa collocabatur, cum idem individuum in singulis collocari non posset. Sed quæ habebant unum tantum *Tabernaculum* seu *Sacellum*, collocabantur intra illud tanquam in *Tuguriolo*. Sic memoratur *Tabernaculum* dei vestri כִּיָּן *Chîân*, qui *Κεῖρὰν*, i. e. *Saturnus*: qui in *Versione Græcâ* (quasi evanidâ parte literæ כ, legendo כִּיָּן *Revan*,) per *Mem* *Epentheticum* legitur *ῥέμψαν*.

Dictus *Sabaismus* non tantum per *Orientem*, sed & per *Occidentem* obtinuisse constat, cum veteres Gentes *Europææ*, (sc. *Teutones*, *Germani*, *Sueci*, *Gothi*, *Dani*, &c.) *Planetas* etiam coluerint, *Statuas* eis erigendo, uti testantur tam *Antiquitatis Monumenta* omnia, quàm *Dies Septimanæ* ad hodiernum usque diem à *Planetarum Regentiâ* horariâ denominati; qui mos ab *Ægyptiis* desumptus. Hujus rei meminit *Dion Cassius*, & ex eo *Xiphilinus* in *Epit. Dionis Gr. Lat. p. 142: Ab Ægyptiis profectum est ut Dies secundum 7 Planetas nominentur. --- Planetarum ordo sec. Ægyptios, est Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Sec. hunc ordinem si Horas Diei Noctisque recensueris, reperiēs primam Diei Jovis, Soli tribui. Rursus in eisdem 24 Horis supradictâ ratione perges, Lunæ primam Horam Diei tertiæ assignando.* Hæc est vera ratio cur *Dierum* denominatio non sequatur dictum *Planetarum ordinem*, qui semper interrumpi videtur, & unus *Planeta* semper intermitteri, cum à *Die Solis* ad diem *Lunæ* & deinde ad diem *Martis* transfiliatur. Sed quia fortè non omnibus in promptu sit hoc intelligere, sequente exemplo illustrabitur. Præmittendum verò est, quod quando auditur *hora septima*, mox debemus dicere, *Est jam hora octava*, scil. (contra quàm vulgò creditur & reputatur,) intelligi debet *octava hora inchoata*; nam septimâ jam completâ & finitâ, tunc incipit octava; quæ etiam completa & finita erit quamprimum ex *Horologio* audita fuerit *Hora nona*: nam sonante *Horologio*, tunc semper finitur *Hora* quæ eodem momento sonatur. Et sonatâ *Nonâ*, post semihorium, tum dicimus, *Est jam media decima*: sc. jam elapsa

elapsa est Horæ nonæ dimidium, & restat aliud *Dimidium horæ usque ad Decimam*: non autem tunc erat *Dimidium Horæ post Decimam*, ut vulgò creditur & à nostratibus vulgò perperam intelligitur. His præmissis, & rectè statuto Horarum in communi sermone Initio & Fine, ponemus Exemplum, quòd scilicet die Saturni horà octavà Saturnus supponatur in inferiora influere, quæ itaque ab Astrologis vocatur *Hora Saturni*: & percensitis 7 Planetis, (unà horà singulis attributà,) Hora Saturni erit rursus tertia post meridiem; & rursus decima vespertina: & deinde tertia nocturna; & rursus decima matutina: & sic deinceps numerando, post singulas septenas horas, ejus vices redeunt. Dum autem sec. hunc censum numeramus, Solis vices veniunt sequentis diei horà octavà matutinà, qui idèd dicitur *Dies Solis*. Et, si pergamus hoc modo numerare, tertii diei horà octavà venient vices Lunæ, qui itaque dies vocatur *Dies Lunæ*. Et eadem ratione reliquorum Planetarum nomina Diebus sibi propriis imposita fuere: quia nempe talis Planeta censetur peculiarem influxum emittere & omnia regere sui diei horà assignatà, sive sextà sive septimà sive potius octavà: & sic quavis octavà deinceps horà. Et sec. hunc ritum Astrologi in Quæstionibus horariis semper dicunt, Hæc est Hora Saturni, vel Jovis, Martis, aut cujusvis tandem Planetæ; quorum vices (percensitis τοῖς 7) octavà deinde horà redeunt, idque per totum Septimanæ, Mensis, & Anni circuitum: & sic deinceps in æternum. Supradicta de *Horarum* initio & fine, sunt ad distinguendum inter computationem vulgarem & computationem Astrologorum. Vulgò enim putamus, quòd quando ex Horologio audita est aliqua *Hora*, ea tunc inchoatur: ex. gr. audità primà, putamus esse initium horæ primæ, quæ durare censetur donec audiatur secunda: & sic deinceps. Usus autem apud Astrologos est planè contrarius, sc. ut audità aliquà horà, ea tum censeatur finita: nam ex Horologio audità primà, tunc reputant finiri horam primam, & eodem momento tunc statim inchoari horam secundam. Et postea audità secundà, tunc eam finiri, & eodem momento inchoari horam tertiam. Et sic deinceps.

Hujus Capituli subjectum hoc modo ita breviter strinximus & parcius tractavimus, cum præter scopum erat de Gentilium Religione accuratius & prolixius agere. Infinitum esset reliquam eorum Idololatriam persequi, quod integrum Librum postulare: ideòque super sedendum duxi.

C A P. VI.

De Persarum custodia Aquæ, simul & Ignis.

Persæ erant quatuor Elementorum Custodes & Curatores: unde à Græcis & aliis perperam vocantur *Cultores Elementorum*, qui erant tantum *Excultores*. Cum enim Elementa essent prima omnium rerum Semina, illa in honore habebant, & eo nomine in primitivâ suâ puritate conservare studebant. Hoc modo Aërem ita honorabant ut à foetoribus (quantum esset possibile) immunem servarent: & propter officiosam illam dignationem & reverentiam, Herodotus suo more eos repræsentat, quasi Aërem habuissent Deum, totum (inquit) *cali gyrum, Jovem existimantes*. Et ut Terram servarent puram, mortuos suos non humabant, sed Avibus & Feris vorandos & in eorum visceribus sepeliendos relinquebant, ut hoc modo sisteretur foetor; ut de his supra diximus. Omnia itaque Elementa servare pura, erat magnæ Pietatis Opus, & tam in hoc Mundo quàm in altero meritorium: nam maximè addicti erant puritati, omnem immunditiem fugientes & procul arcentes. Præcipuam autem curam impendebant in Ignem & Aquam, utpote quæ essent contaminationi maximè obnoxia. Græci istam curam & civilem reverentiam vocant *Adorationem*, & multa falsa eis imputant. Sic Procopius lib. II, cap. 24, dicit in *Ardabiganis* esse Μέγα πυρῶν --- δέοντων Πέρσαι θεῶν μάστιγι. Ibi Ignem inextinctum foventes Magi, cum alia Sacra procurant studiosè, tum παντελὲς τῶν πραγμάτων τὰ μέγιστα χρῶνται, i. e. in graviori momenti rebus ut Oraculum consulunt. Sic etiam Agathias, ait, *Quoddignem* ἐς τῶν ἐσομένων πέρα ἀναπυνδάνουσαι, de futuris rebus sciscitabantur: sed fides sit penes autores, cum tale quid aliunde non constet. Et apud Herodotum dicitur libatum fuisse mari, *Xerxes in Græciam trajecturus, ex aureâ phialâ libavit mari*: & postea *Phialam projecit in mare, und cum Acinace Persico*. Hoc fortè inter Herodoti mendacia numerandum, quasi telo acuto violentiam faceret sacro Elemento. Herod. etiam p. 477, narrat de Xerxis exercitu quid lecerunt apud Strymonem fluvium, cui Magi μάστιγι Equis candidis litavère, aliis etiam quamplurimis medicamentis in fluvium factis. At Diog. Laërtius refert, Qui res Magorum scripserunt, Herodotum refellunt:

etiam Felicitatis figuris splendebant. Cúmque quæreret, Quales hi
essent? Gabriel ei respondit, Istos esse eos qui Eleemosynas erogassent,
& ex Meritis stamen atque ex Religione subtegmen fecerant: qui,

၂၂၂. မေတ္တဝါ. နိဗ္ဗာန်. နိဗ္ဗာန်.

*In hoc Mundo cum
Aquam & Ignem be-
nè curassent,*

[illegible]

*Idcò pro mercede jam
in Paradiso sunt.*

Et ibidem p. 236, *Aquam & Ignem curare, poscitur etiam à Fœminis, quibus promittitur Paradisus, si benè custodierint Aquam & Ignem à sœdatione & malignitate, & à cadaverosis ac sordibus sœtentibus.* De custodia *Ignis Martis*, consulatur Liber *Sad-der* Cap. 43 & 93. Cùm itaque quarundam rerum innata Puritas, & aliarum rerum Purificatio Legalis, sint Deo & Hominibus grata & ubique præcepta; hæc duo Elementa (quæ ratiōe puritatis Deum quodammodo repræsentare existimantur,) ut Puritatis Emblemata atque Instrumenta, meritò præ omnibus rebus inferioribus ubique Gentium foveantur & æstimantur. Nam ut alia multa ex Lege Mosaicâ auditu acceperant, sic & hoc, quodd scil. interna Purificatio, per Legalem seu Symbolicam & externam corporis lotionem significaretur: hoc enim in omnibus Persarum Ritibus solenniter faciendum præscribitur; & quotidie, in *Manus lavando* & *Cingulum induendo* sunt Preces peculiare & cæremoniæ solennes, uti ferè in omnibus suis rebus habent Persæ veteres. Ut autem Persæ in æternum liberentur à falsâ illâ imputatione colendi Ignem, velim ut Lector adeat supra citata Capita 43 & 93 inter Præcepta Zoroastris (quæ sunt Canones Ecclesiæ Magorum,) in Libro *Sad-der*, ubi tantum præcipitur *cura & custodia Ignis*, & Deum orare juxta eum: nulla autem Ignis adoratio ibi præcipitur.

Quamvis autem Fœminis apud Perfās præceptum fuerit benè custodire Ignem & Aquam, id subintelligendum est de custodiâ privatâ in suis ædibus : non enim legimus aliquid de Sacerdotissis, nisi in supradicto hæretico cultu Veneris, qui ad verum Magisimum non pertinebat. Ad omnes autem homines apud Romanos, pertinebant supradicta Præcepta, & eorundem Beneficia, de quibus participare credebantur Vestales, de quibus jam proximè agendum.

C A P. VII.

De Vestâ Romanorum & Græcorum.

Postquam (ut supradiſtum) juſſu Divino in Templo Hieroſolymitano inſtitutus eſſet Aſtaris Ignis perpetuus, & quotidie offerretur עֹרֶל חֲמִיד *Sacrificium juge*, eò quòd quotidie & perpetuò ab aliquibus peccaretur; ad hujus imitationem etiam Gentes Æternum Ignem fovendum curabant, novum huncce Religioſum Ritum veteri ſuo Sabaſmo ſeu Solis & Planetarum ac Elementorum cultui ſuperaddentes; exiſtimando melius eſſe Religione ſua abundare, potiùs quàm in aliquà ejus parte deficere: ſic enim erat eorum mos, nova quævis amplecti, eaque veteribus accumulare; donec tandem egregiam & inexplicabilem Rituum ſarraginem conſarcinaſſent. Præcipua enim quæ Deus pro ſuo cultu inſtituerat, per Ethnicorum ignorantiam & imperfectam de illis rebus cognitionem & incertam traditionem, in uſum ſuperſtitioſum pertracta ſunt. Sic erant *Urim & Thummim*, pro quibus Arabes habuerunt *Temima* ſeu *Τέλειμα*, ſcil. eàdem vocis vi pollente nomine. Et *Phylacteriorum* vice venerunt Arabum *Ta'wid*, *Præſervativa* ſeu *Averrunca*, & *Hamûil*, *Appenſoria* ſeu *Amuleta*. Quædam Teleſmata videntur à Deo permiſſa: qualia erant *Aurei Hamorrhoides*, atque *Serpens æneus*, qui ab iſſis etiam Iſraelitis in abuſum pertractus & pro Idolo tandem habitus; qui igitur à piis & orthodoxis poſteà per contemptum dictus eſt *Nehiſſtan*, æneum quiddam; ideòque rejectus & abolitus eſt.

Judæi quidem olim pro Sacrificio jugi, in Templo Ignem in Altari alebant perpetuum : & ne fortè Ignis extingueretur, Lampadem habebant in Templo, uti & hodie in Synagogis suis servant Lampades, quarum saltem una die noctéque semper ardet : & publicarum Precum tempore, ejusmodi plurimæ, vel saltem accensæ Candelæ, per totum Synagogæ circuitum in summo muro appensæ & lucentes cernuntur. Cumque Judaica Religio per Orbem percrebresceret evidentibus miraculis confirmata, & Dei præsentia ejusque familiari colloquio concomitata, & Divina Lex è terrebundis tenebris & Igne cum tonitruis in conspectu Gentium tradita in cacumine Montis Sinai in Arabiâ, & Israelitæ per Mare rubrum summo miraculo traducti ; hæc in-

quam omnia (cum perpetuis Victoriis, & Aquâ è petrâ elicita, & ductu Nubis & Ignis Israelitas præeunte,) justissimam admirationem in omnibus totius Orbis Gentibus genuerunt, imitationemq; pepererunt. Hinc sparsis rumoribus & perlatis nuntiis factum, ut celebres evaderent Judæorum Ritus, inter quos Custodia Ignis; unde non tantum Orientales, sed & Græci ac Romani illustriorem hanc Judaicæ Religionis particulam sibi adsciverunt. Et, ut omnes alii fecerunt, sic etiam quoddam Numa suum Ignem Sacrum ejusque varium ministerium à malè intellectâ Lege Mosâicâ desumpserit, nobiscum sentit Tertullianus in Libro de Præscr. Hæret. p. 247, his verbis; *Ceterum si Numæ Pompilii Superstitiones revolvamus, si Sacerdotalia Officia, Insignia, & Privilegia; si Sacrificia, Ministeria, & Instrumenta, & Vasa ipsorum Sacrificiorum, ac Piaculorum & Votorum curiositates consideremus, nonne manifestè Diabolus morositatem illam Judaicæ Legis imitatus est?* Nempe ut in Altari Judaico Ignis semper die nocteque ardere debuit, sic fecit Numa, adhibitis omnibus Ritibus & Ministeriis Mosâicis.

Numæ autem Igni Sacro à Latinis impositum est nomen *Vesta*; quod quidem factum est à Græco *Ἑστία*, mutata Aspirazione in *V*, ut in *Ἑσπέρα Vespera*, & in multis ejusmodi aliis. Et quidem *Ἑστία* videtur circa tempora Mosis in Linguam Græcam adscita vox, cum Homeri ætate esset vulgò ab omnibus recepta. Nam hoc non erat aliquod vulgare Ignis nomen, nec origine Græcum; sed exoticum. Ut enim suum Ignem Sacrum ab extra petiverunt, sic etiam unà & nomen: nam *Ἑστία* est Hebræo-Chaldaicum *עֵשָׂה* *Esha*, i. e. *Ignis*: aded ut *Vestæ* sacrificare, sit *Igni* sacrificare. Cùmque *Ἑστία* planè sit ab *Esha*, videretur non tam per Spiritum asperum quàm per lenem legendum. Et ab eadem origine in eundem usum Zoroastres captavit suum *𐬥𐬀𐬎𐬌* *Esha*, quo primariò *Ignis*, deinde *Liber Ignis* custodiam docens notari solet: & hoc apud Persas sæpè mutatur in *𐬥𐬀𐬎𐬌* *Vesta*, & *𐬥𐬀𐬎𐬌* *Avestâ*, ut suo loco magis distinctè docebitur. Procop. lib. I. cap. XXIV, de Persarum Igne loquens, addit, *τῆς ἐστὶ τοῦ Πῦρος, ὅπερ Ἑστίαν ἐκάλουν τε καὶ ἐσέγοντο ἐν τοῖς ἀνω χρόνοις Ῥωμαῖοι, Ἦic est ille Ignis quem Romani Vestam vocabant, & superioribus temporibus venerabantur.*

Romæ quidem septingentis ante Christum annis *Vestam* instituit Numæ Sennacheribæ coævus, circa initium Monarchiæ Assyriorum. Et sanè longè ante Numæ tempus Græci habuerunt suum *πῦρ ἁγίου*, quod primò à Virginibus; & cùm subinde vitiarentur, à Vetulis ultra nubendi ætatem provec̃tis die nocteque fovendū erat Delphis &

& Athenis alibi: & si fortè extingueretur, non à communi culinari Igne accendendum erat, sed à radiis Solaribus aut alio curioso modo renovandum.

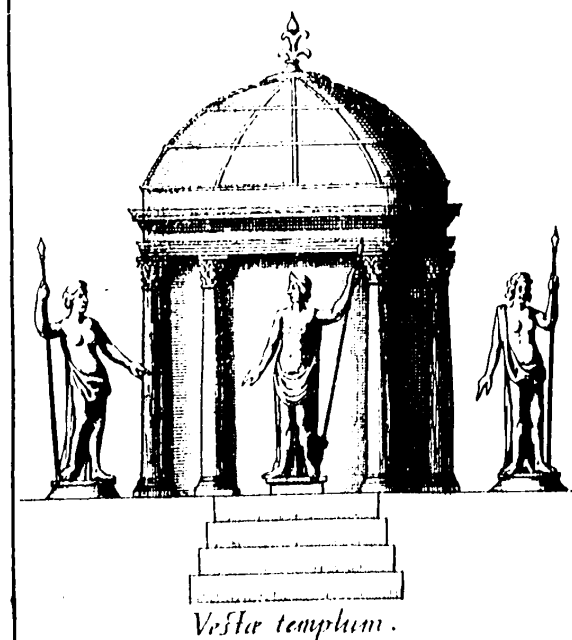
Non licebat eis jurare nisi per *Vestam* suam; atque Persæ solenniter jurantes, id faciebant coram Igne. *Vestæ* *Ædes* in vetustis Nummis Romanis cernuntur rotundæ. Secundum Festum, *Pennus* vocabatur locus intimus in *Æde Vestæ*, tegetibus septus, qui certis diebus circa *Vestalia* aperiabatur. Hi dies religiosi habiti. Et quidem *Vestæ* Templum de die patuit omnibus, & masculis interdiu ingredi licebat; noctu autem non item, nam ibi pernoctare nefas fuit omni masculo. Nec ulli unquam Viro hujus Templi Penetralia adire licuit, sed solis Virginibus Vestalibus, quæ Secreta Domus celare tenebantur: cùm ibi servaretur Romani Imperii *Pignus*, quod à Doctioribus creditur *Palladium*, (seu parva Pallas 4 cubitos longa,) quod nulli nisi Vestalibus videre licuit; ut hac ratione religiosius servaretur dicti Pignoris Veneratio: cùm nimia familiaritas contemptum peperisset, sed ignota veneramur sciendi aviditate allecti. Nam in *Vestæ* Templo Simulachrum erat nullum ab hominibus colendum, sed tantum altior quidam Focus, (ut in Persarum *Pyræis* hodiè cernitur,) seu Ara in quâ *Vestæ* sacrificabant, dicente Pausaniâ. Nec opus erat Simulachro, cùm Ignis esset sola Dei Imago. Nec *Vestæ* propriè sic dictæ ulla erat Effigies: quid ergò vult D. Dempsterus nescio, dum dicat Romanos ferè singulis Domibus habuisse ad fores *Vestæ* effigiem; quæ tamen (ni fallor) non erat *Vesta*, sed *Hecate*. Nisi fortè id velit quod assert Cæsar. Rhodig. p. 562, scil. *Vestam* quibusdam haberi *Terræ Animam*, aliis *Terram*, quam veluti Mulierem fingeabant Tympanum gestantem, quoniam Ventos in se contineret.

Frequentia videntur fuisse Sacrificia; eaque non tantum interdiu, sed & noctu: nam Seneca in Lib. 5. de Providentiâ, memorat *Sacras Vestales noctibus excitari solitas ad facienda Sacra, dum aliis profanis somno indulgere licebat*. Virgo autem sacrificatura, habebat Tempora redimita Vittâ seu Tæniâ laneâ, de quâ videri possunt plura in Lipsii Tract. de *Vestâ* & Vestalibus, cap. 12. Capiti quoque impostam habebat & ab eo dependentem promissiore Stolum albam, prætextam, quadrangulam oblongam, quæ Fibulâ comprehendebatur: & in manu Suffibulum tenebat, dicente Festo. Stolæ autem seu Togæ (si ita appellare liceat) Lacinia erat in humerum rejecta, ne sacrificantem impediret.

Virgines Vestales erant primò *Quatuor*, deinde *Sex*; non autem 20, ut quidam volunt, sed ex *Viginti* selectæ. Hæ quia facerrimæ habitæ, malâ morte mulctandæ erant, si impositam Castitatis Legem transgrediebantur : tunc enim vivæ in terrâ defossæ sunt & suffocatæ. De his A. Gellius lib. 1, cap. 12, ex Labeone Antistio docet qualis esse debeat Vestalis Virgo, scil. *Minorem quam annos 6, majorem quàm annos 10 natam negaverunt capisas esse. Item, quæ non sit patrima & matrima. Item, quæ linguâ debili sensuque aurium deminuta, aliaque quæ corporis labe insignita sit. Item, quæ ipsa aut cujus pater emancipatus sit : etiam, si vivo patre, in avi potestate sit : item, cujus parentes alter ambobus servitutem servierunt, aut in negotiis sordidis deversantur. Sed eam cujus soror ad id Sacerdotium lecta sit, excusationem mereri ajunt : item, cujus pater Flamen aut Augur aut XV vir S. F. aut qui VII vir Epulonum aut Salus est. Sponsæ quoque Pontificis & Tibicinis Sacrorum filie vacatio à Sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atejus scriptum reliquit, Neque ejus legendam filiam qui domicilium in Italiâ non haberet, & excusandam ejus qui liberos tris haberet. Virgo autem Vestalis quæ simul est capta atque in atrium Vestæ deducta & Pontificibus tradita; eo statim tempore sine emancipatione ac sine capitis minutione à patris potestate exit, & jus testamenti faciendi adipiscitur. De more autem ritique capiundæ Virginis litteræ quidem antiquiores non exstant, nisi quæ capta prima est à Numâ Rege esse captam. Sed Papiam Legem invenimus; quâ cavetur ut Pontificis maximi arbitratu Virgines à populo viginti legantur; sortitioque in concione ex eo numero fiat; & cujus Virginis ducta erit, ut eam Pontifex maximus capiat, edque Vestæ fiat. Sed ea sortitio ex Lege Papiâ non necessaria nunc videri solet: nam, si quis honesto loco natus adeat Pont. Max. atque offerat ad Sacerdotium filiam suam, cujus duntaxat salvo religionum observationibus ratio haberi possit, gratiâ Papiæ Legis per Senatū sit. Capi autem Virgo propterea dici videtur, quia Pontificis maximi manu prehensa, ab eo parente (in cujus potestate est,) veluti bello capta abducitur. In libro primo Fabii Pictoris, quæ verba Pontificem maximum dicere oporteat, scriptum est. Ea verba hæc sunt: SACERDOTE M VESTALEM QUÆ SACRA FACIAT QUÆ IOUS [Jovis] SI ET SACERDOTE M VESTALEM FACERE PRO POPOLO ROMANO QUIRITIBUSQUE UTEI QUÆ OPTIMA LEGE FOVIT, [fuit,] ITA TE AMATA CAPIO. In Com. Labeonis quæ ad 12 Tabb. composuit, ita scriptum est, *Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato, neque intestatæ quisquam*: sed bona ejus*

Vestales ministrantes.

Vestæ templum.

Vestalis cū temone et globo effundens libationem.

Vestalis manu tenens simpulum.

Vestalis armata, manu tenens Palladium.

Admodum Reverendo in Christo Patri, ICHANNI div. perm. Episcopo Ostiensi, hæc Vestalium Icones ex vet. nummis desumptæ, Gratiitudinis ergo libens meritoq. D.D.D. Autor T. II.

in publicum redigi ajunt: id quo jure fiat, quæritur? *Amata* inter capiendum à Pont. Max. appellatur, quoniam quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Aliquando offerebant Holocausta, quæ à seniore Virgine sacrificari debebant, ut canit Ovidius in 4 Fastorum,

Ignem cremat Vitulos quæ natu maxima Virgo est.

Hujus rei Ritus visitur in Galbæ Nummo, ubi est *Temo* & *Globus*, & persona aliqua in Ara sacrificans. Globus fortè vult Vestam aliquando *Terram* significare.

Tricennale tempus quo ministrare tenebantur Vestales, partim discendo, partim docendo, & partim exercendo infumebant, nempe Decennium in singulis. Harum senior dicebatur *Maxima*, ut suprà Ovidius habet. Et quævis Virgo cùm primò à Pontifice caperetur, (nam quasi vi arripi solebat, parentibus interim per præmia & aliter contranitentibus,) ab eo compellari solebat *Amata*, ut suprà ex Gellio habes: at ea quæ suâ vice ad sacrificandum accincta, dicebatur *Armata*, autore Festo. Ideoque cæ in antiquis Nummis stolatæ stantes coram Arâ, alterâ manu tenent Hastam, alterâ vel Suffibulum vel Pateram libatoriam. Aliquando (sc. summo imminente periculo Reip. seu Imperii ruinam minitante,) alterâ manu tenebatur Palladium, quod scil. in eodem Templo servatum, à nemine alio, ne quidem ab Imperatore hoc impetrante, visendum. Aliis temporibus (nam varii erant Ritus,) Vestales cernuntur dextrâ Simpulum, aliquando Tympanum, & sinistrâ Tædam seu Facem ardentem gerentes, quia de nocte etiam Sacra facienda erant: atque Camœnarum Fonti (qui dicente Plutarcho Vestæ sacer,) tam interdium quàm noctu invigilabant ejusque curam gerebant, quod sine accensâ face vix fieri petuit. Nam ut de Persis suprà memoratum, Ignis & Aquæ cura erat tam in hoc Mundo quàm in altero meritoria, sic etiam apud Romanos (dicente Suidâ) Vestalibus Ignis & Aquæ cura demandata est. Præcipua itaque Vestalium cura erat Sacrificia ritè peragere, Aquam ab omni immunditiâ immuncem fervare, & Ignem die nocteque alere, ne extingueretur: nam grave erat & terribile Imperio omen, si sacer Ignis fortè extinctus esset. Quòd si Virginum culpâ factum accideret, illa Virgo cujus vices erant Ignem curare, à Pontifice flagro admonebatur; privatim tamen, & interposito Velo, pudicitiae & modestiæ servandæ ergò. Et tamen semel quotannis Sacrum Ignem extinguere libenter sinebant exeunte & finito veteri Anno, ut cum felici

omine novus accenderetur ineunte novo Anno inchoato à mense Martio, qui (ut suprà notatum) Igni facer, utpote qui ab igneà Martis Stellà denominatus est. Eorum itaque Annus tunc à Martio Mense inchoabatur : & (dicente Macrobio) *Primà die Mensis Martii Ignem novum in Vestæ Aris solebant accendere ; ut incipiente Anno, cura denuò servandi novati Ignis inciperet.* Hoc indigitasse videtur Ovidius in Libro Fastorum,

Adde, quòd arcanà fieri novus Ignis in æde

Dicitur, & vires flamma refecta capit.

An novi Anni gratià hoc fecerint Persæ, non dicitur : sed idem facere solebant Persæ in honorem Regum, (hoc est, in morte veteris & inauguratione novi,) ut Ignis facer aliquam cum eis sympathiam habere videretur ; nempe ut defuncto & extincto Rege, sacrum Ignem simul emori & sponte extingui sinebant, eundem rursus in novi Regis honorem de novo accendentes ; quasi insinuarent ab illis Regibus pendisse quicquid erat Sacrum, utpote cum eis ultrò moriens, & postea cum alio Rege reviviscens.

Quando verò apud Romanos Ignis de novo accendendus esset, (ut dicit Festus) *mos erat scilicet materiæ Tabulam seu Aserem terebrare, donec exiliret Ignis, quem cribro excipiens Virgo ad Aedem Vestæ ferebat.* Sic etiam Simplicius in Aristotelem, *Ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσιν,* &c. *Ignem ex Lignis excutiant, alterum Lignorum tanquam Terebram in altero circumvertentes.* De hoc ritu apud Persas & alios orientales postea differemus. Plutarchus refert, *Si apud Græcos Sacer Ignis extinctus, non à communi Igne rursus accendebant ; sed ex ipso Sole, (ei oppositis Scaphiis seu Vasculis metallicis quæ cavata sint æqualibus lateribus reſtangulis trigonis, unde emicantes Radii in quoddam centrum coacti ;) applicatum fomitem accendebant.* Hac nempe ratione putabant se Ignem coelestem accepisse. Idem hodie solemus facere cum concavis Ustoriis metallicis ; sed rotundà formà, quæ melior. His dictis & quoque multis aliis modis (scil. 101) Ignem sacrum de novo accendendum præscribunt Persæ, ut postea suo loco dicetur. At ubi ad continuandum Ignem Ligna defunt, oleo in Lampade Ignis extinctus servatur, ut fit in minoribus Synagogis indotatis apud Persas.

Macrobius Saturnalium Lib. I, cap. 16, innuit datum fuisse *Sacrorum Regem Regulumve* his verbis, *Ad Regem Sacrificulum seu Regem Sacrorum, Virgines Vestales certà die ibant, & dicebant, Vigilde Rex ? Vigila.* Porphyrius de Abſtinentià lib. 4, fol. 82, insinuat Puerum

Puerum quendam sacrificare solere : *Sicut enim in Myſteris ὁ ἀπ' Ἑστῆος λεγόμενος Παις qui à Vestâ dicitur Puer, exquisitè omnia quæ mandata fuerint, agendo pro omnibus qui initiantur, Numen placat ; ita in Gentibus & Civitatibus idem faciunt Sacerdotes, dum pro omnibus sacrificant, &c.* Alex. ab Alex. Lib. III, cap. 12, dicit quòd Vestæ non Vino, sed de Numicio flumine libabatur : idque colligit ex Virgillii Versu,

Hæc fontis stagna Numici. -----

Sed videatur quòd Vino etiam libabatur, cùm Juvenalis canat,

Cum farre & vino Janum Vestamque rogabat.

De Vestæ Ritibus copiosè disserit D. Dempsterus ad Rosinum. *VI dies Martii (qui est pridie Non.) sacer Vestæ erat, Thus in Focis adolendo.* Et Alex. ab Alex. Lib. V, cap. 12, *Vestæ siquando Vestales Virgines sacra libarent vel rem divinam facerent, eo cultu ornatumque, ut erant, & vittatæ peragebant. Album tamen (ut suprà) præterea vestimentum quod Suffibulum vocabatur, oblongum & prætextum & quadrangulum in capite sumebant, fibulæque subnectebant.* Tum captâ Molâ & Sale tuso ac in ollam scilicet misso, mox in Aquam injecto, sacra faciebant : *calicibusque scitilibus, quas Culullos dicebant, Vestæ & diis libabant.* Et idem Dempsterus p. 262, Vestalium Aræ adstantium & ministrantium Iconisimum exhibet, additque, *Item, V Idus Junii feriæ erant Vestæ, seu (ut Varro ait) Vestalis dies, ut Virgines Vestales Vestæ sacrificarent.* Hoc die Convivia passim ante Focos agitabantur, cibi etiam ad Virgines à civibus mittebantur Deæ Vestæ libandi ; & Asini floribus coronati, atque è pane veluti Monilia quædam gerentes circumducebantur per urbem. Molæ item Sertis & Floribus ornabantur, & quiescebant. [Differt Mola asnaria à salsa Molâ supradictâ.] De hoc Ovid. 6 Fastorum, *Ecce coronatis panis dependet Asellis,*

Et velant scabras florida Serta Molas.

Harum Cæremoniarum ac Rituum causas Ovidius explicat, viz. quòd olim nullus Molarum usus fuerit : sed Farra solummodo in Furis Vestæ, hoc est, Ignis beneficio torreri consueverit ; indeque mos servatus fuerit ut hoc die & Foci & Deus Focorum (quæ Vesta est) à Pistoribus colerentur : & Asini, qui scil. primis temporibus Vestæ beneficio immunes à circumagendis Molis essent, cùm nullus earum Romæ usus esset, vacarent & feriarentur. Sic ille. Cur autem iidem Asini floribus coronati Panes ex collo dependentes gestare solerent, hanc rationem affert, quia scil. Asini Sileni clamore, Vesta è Somnis excitata, infidias & libidinem Priapi effugisset. Sic Ovid. 6 Fast. versu 309,

*Venit in hos annos aliquid de more vetusto,
Fert missos Vestæ pura patella cibos.*

Vestales nudis pedibus ad Vestæ Templum ibant, quia (dicente Ovidio) eâ parte lacunæ essent, ut sicco pede Templum Vestæ adiri non potuerit; quod postea in vetustatis memoriam, quamvis siccatis jam lacunis, continuatum est.

Quomodo Vestæ obtulerint Molam, consule Gyraldum Tom. 1, p. 224. Et ibidem vide plura de Vestâ p. 524. At apud Alex. ab Alexandro Lib. V cap. 12 totum est de Vestâ, prolixè & benè: non transcribam, sed Lectorem illuc remittam. Ab eo fortè suum de Vestâ Tractatum mutuaverit Lipsius; qui etiam narrat Ægyptios & Afros eundem morem servandi Ignem Sacrum habuisse. Has opiniones foverunt Philosophi, de quibus Clem. Alex. p. 42, 43, *Parmenides Eleates introduxit deos Ignem & Terram. Ex his alterum solum deum existimârunt Ignem Hippasus Metapontinus & Ephesus Heracitus. --- Heracitus & ejus Sæctatores Ignem tanquam ortûs rerum Principium colebant, qui Ignis illis dictus est Ἡφαίστος Vulcanus. Persarum etiam Magi Ignem coluerunt, & multi ex iis qui Asiam incolunt: quin etiam Macedones, ut ait Diogenes in primo Persicorum. Ne Sauromatas recenscam; quos refert Nymphiodorus in Libro de Legibus Barbaricis, Ignem colere, aut Persas & Medos & Magos?*

In Britannîâ Minervæ Numen colebatur, in cujus Templo perpetui Ignem nunquam coalescere in favillos, sed in faxeos globos verti ferebantur, ex Solino cap. 35, sub finem. Et Cambdenus in Britannia p. 747, in Comitatu Kildar, meminit Sanctæ Brigidæ ante 1000 annos Sancti Patricii Discipulæ, *Cujus inquit miracula & Ignem inextinctum (tanquam in Vestæ adytis penetralibus) à Virginibus sacris asservatum, cinere nunquam excrecente, Scriptores commemorârunt.*

Vestam quoque coluisse Scythas seu Sarmatas tradit Herodotus p. 275, 276, *Scythas colere Solem & Vestam ante omnes: dein Jovem, Tellurem, Apollinem, Venerem celestem, Martem, Herculem, & Neptunum. Sed Simulachra & Aras, & Delubra non facienda putabant, præterquam Marti. Eorum linguâ Vesta dicebatur Tabiti; Jupiter, Papæus; Tellus, Apia; Apollo, Oetofyrus; Neptunus, Thamimasades. Martis Templum fiebat Sarmentorum fascibus, sub quibus erat ferreus Acinacis, qui Martis simulachrum, cui annuas Hostias immolabant; & plus huic Acinaci quàm cæteris diis. Hoc fit Acinaci, quia per Gladium suum vivunt & alios devincunt. De Scythis quoque Mongolis seu Mogolo-Tataris*

Tataris ultra Imaum talia tradit Joh. de Plano Carpini, qui circa 450 ab hinc annis apud eos fuit: *Solem & Lumina & Ignem venerantur & adorant, & Aquam & Terram, eis Ciborum & Potûs primitias offerentes, idque potissimum mandè antequam comedant & bibant: nam de cultu Dei nullam Legem observant. --- Utuntur Incantationibus, &c. Et cum ipsis à demonibus respondetur, credunt quèd Deus ipsis loquitur; quem Deum vocant Ytoga, sed Comani eum Cham appellant. --- Nam reverà colunt statuam Gingix-chân, & cogunt alios eandem adorare vel se erga eam flectere. Habent etiam Statuam in Curru ante Ordas suas, & alias Statuas è Filtro ad utrumque latus januæ: & credunt has tueri pecora sua.*

Apud Festum extat Barbarum nomen *Exsir*, quod exponitur *Genus suffitionis à Vestalibus parari solite*. An ergo Artem Chemicam noverunt? Hoc enim videtur malè scriptum pro Arabico *إكسير* *Exsir* seu *Isir*, vulgò cum Articulo *ال إكسير* *El Isir* vel *Elixir*; quæ est *Quintessentia* Chemicis notissima, scil. purior & spiritualior pars ex crassiore quâvis materiâ extracta per vim ignis, quæ in ignem injecta, flammam auget eamque vehementiorem & exultantiorē reddidit. Est itaque reverà *Extractio* seu *Extractum*. Sed quoad primam notionem vocis *إكسير* *Isir*, eâ significatur *Fractio*; q. d. quando ex aliquo corpore 4 Elementis composito (uti est corpus naturale quodvis,) extrahitur aliquod *Quintum* ex eis omnibus conflatum, id itaque *Quinta-essentia* vocatur: hæc fit ea 4 Elementaria corpora penetrando & quasi frangendo, quæ itaque perfracta relinquuntur, dum per ea perrumpitur extrahendo tale *Elixir*. Et eadem videtur ejusdem vocis vis apud Mathematicos, ubi in dimensionibus Terræ, Diametri ejus Dimensio seu quantitas per cubitos seu pedes numerata, in Libris Arabicis vocari solet, *إكسير الأرض* *Isir terræ*, q. d. per medium ejus *perruptio* ut talis ejusdem mensura eliciatur.

CAP. VIII.

De Vestâ Persarum seu de Ignis custodiâ apud Sacerdotes Magos.

SI vox *استا* *Esta* seu *وستا* *Vesta* originaliter significat *Ignem*, hi (si opus sit) vocari possunt *Igniarii Sacerdotes* seu *Vestales Viri*, qui erant uxorati: nam tam his quàm omnibus aliis jussum est nubere, quia procreatio Liberorum qui futuri sint *Fideles*, meritorium est in hac vitâ & in alterâ. Isti autem qui ab aliis vocantur *Sacerdotes Ignis*, melius merentur vocari *Sacerdotes Dei*, (uti reverâ erant,) quamvis circa Ignem & ejusdem custodiam versati, uti erant Judæorum Sacerdotes quorum erat Altaris Ignem perpetuò alere & inextinctum servare. Atqui nec horum nec illorum totum negotium erat circa Ignem, sed & Preces publicè recitare & alia Officia Sacerdotalia & Ecclesiastica quotidie præstare, ut alibi in suo loco docebitur, ubi ministrandi modus monstrabitur. Quia verò unâ cum cultu Dei Omnipotentis, nimis officiosi erant circa Ministerium Ignis, *pyroduliam* quandam erga eum exercendo & præstando, Græci & Mohammedani (ut alibi innumus,) hæc videntes & ignorantes quòd reverâ colebant Deum, perperam imaginati sunt totam eorum Religionem consistere in solâ illâ *pyroduliâ* seu civili cultu Ignis, eosque circa eam solam versari, non dubitantes ergò eos absolute *Atesh-perest* seu *Ignicolas* nuncupare, cum aliis opprobrii nominibus quæ posthac suo loco recitantur. Isti nunquam peccata sua confitentur nisi Deo, nec eorum remissionem petunt nisi ab illo: sed tamen amant hæc facere coram re Sacrà, scil. coram Igne aut Sole tanquam coram teste. Nam ut Judæi in Templo confitebantur Deo peccata sua dum Ignis sacer arderet juxta eos, sic Persæ Deo confitentur peccata sua, Igne sacro ardente juxta illos. Et ut Judæi tenebantur tam alia Ministeria facere quàm Ignem sacrum die nocteque alere, sic & Persæ. Hi ergò non sunt magis Sacerdotes Ignis quàm erant Sacerdotes Judaici: cum utriusque munus esset tam Ignem quàm alia Ministeria curare, eisque suis vicibus attendere & excubias agere. Si itaque alicui libet esse malitiosum, potest Judæorum Hierarchiam vocare *Sacerdotium Ignis*, & eorum Sacerdotes *Lantones* nominare.

Apud Persas itaque *Custodia Ignis* ejusdem originis ac antiquitatis est

est cum Romanorum *Vesta*, sumpto illustri exemplo à Templi Elie-rosolymitani Altari in quo *Ignis perpetuus* ardebat. Cum enim Græci & Romani ab illis temporibus Sacrum Ignem servaverint, vix crediderim Persas in hac re fuisse ultimos. Et quidem non est dubitandum quin Persæ per plurima secula *Vestam* seu *Ignem* servaverint, antequam Zoroastres suas in Religione peculiâres Reformationes Gushaspî commendaret & obtruderet, suadendo ut adhuc plura *Pyra* extruerentur. Suprà diximus veram Persarum Religionem fuisse & adhuc esse veri Dei cultum ejusque solius adorationem divinam; in quem usum ex eorum sententiâ non opus fuit Templorum, ut Strabo & Herodotus & Cicero aliique affirmant: eo itaque nomine Tempia abhorrebant, quia Dei Majestas nimia erat ut intra angustos parietes comprehendi posset. Græcorum itaque Tempia Idololatriâ vastabat & subvertebat Xerxes, ut alibi diximus. Nec pro civilibus cæremoniis Mithræ præstandis, opus erat Templorum, quippe quæ melius *ἐν οὐρανῷ sub dio* præstari potuere. At pro custodiâ Ignis à quo tempore cum servaverint, Tempia (Judæorum exemplo) fuerunt semper necessaria; cum sine ejusmodi Domici- liis, Ignis inextinctus servari non potuit. Ideoque quæ tantum pauca erant, multiplicari jussit Zoroastres, in suâ reformatione. Unde constat quòd supradicti autores negantes Tempia fuisse Persis, intel- ligendi sunt cum dictâ limitatione; cum id absolute dictum, planè non fuerit verum.

Ex quo itaque Persæ servaverunt Ignem perennem, ex eo etiam necesse fuit eos pariter habuisse aliquot *Pyra* in quibus talis Ignis servaretur. Non autem necesse fuit ut ubique habuerint multa *Pyra*, cum eisdem temporibus in Græciâ habuerint tantum pauca, & in Româ tantum unum in generale bonum totius Gentis, ubi pro populo universo litabatur. Et quidem quòd tantum pauca *Pyra* tunc habuerint Persæ (præterquam quòd rationi consentaneum sit,) colligimus ex eorum Historiis, in quibus narratur Gushaspem Zoro- astris instigatione multiplicasse *Pyra*, easque ubique extruxisse; unde eorum antea paucitas arguitur. Suam itaque Ignis custodiam ha- buerunt ante Zoroastrem: is enim non apparuit ante tempora Hy- staspis: eos autem dictam Ignis custodiam habuisse sub Medorum Monarchiâ satis liquet. Nam de *Hushangh* Medorum Rege tantum non antiquissimo, refert *Tabari*, *هوشتنگ کی آتش پرست*

Hûshangh--Magi dixerunt quod fuit Ignicola & ex nobis fuit: & Judæi dixerunt quod de Religione nostrâ fuit. Is nempe Deum adoravit, & Ignem honoravit: & cum tam Magi quàm Judæi sic etiam facerent, & ambo talem etiam Ignem in respectivis suis Oratoriis tunc servarent, utraq; Gentes propter Ignis custodiam, hunc pientissimum Regem de suâ Religione fuisse voluerunt, de eo postea contententes & altercantes. Sed notandum est quod *Tabari* Mohammedanus perperam repræsentat Persas vocantes seipsos *Ignicolas*: quod nunquam faciunt: sed hoc est Improperium seu dedecoris nomen à Mohammedanis impositum, & à Persis inter seipsos non usurpatur. Et idem in sequentibus ex *Tabari* citationibus observandum. Is enim de antiquo Medorum Rege

Aphiridûn narrat, و مغان گویند مکی وی آتش پرست بود, *Aphiridûn---Magi ajunt quod ille fuit Ignicola.* Historicus *Emirchond* dicit hunc Religiosum Regem assumpsisse sibi Ecclesiasticum Titulum *Mâbad* seu *Præfulis*. Et postea de tempore Regis *Manûgjahr* idem *Tabari* dicit, و ایشان آتش پرست بودند, *Et ii tunc Ignicolas fuerunt.* Atque (ut de aliis intermediis Regibus taceatur,) certum est *Cambysis* temporibus Ignem æstimatum fuisse sacrum, cum *Herodotus* taxet eum fecisse id quod (secundum Persarum Religionem) non erat Sanctum, comburendo *Amasis* Regis *Ægypti* cadaver, quippe quo Ignis pollueretur, ut antea notavimus. De *Cyro* etiam constat, eum magnum aliquod opus suscepturum, adiisse Ecclesiam, ubi Deo cultum & Igni cæremonias faciebat: non quasi solum Ignem eo in casu adiisset, sed quia mos erat ut primo ingressu in Ecclesiam, usitatam reverentiam exhiberent Igni, & deinde Deum orarent, ut alibi fusiùs docuimus. Sic *Xenophon* (si ei fides,) πρῶτον ἐς τὰ ἑλυσεν: ubi ἑλυσεν, non *Sacrificavit*, sed qualvis cæremonias fecisse significat. Et quamvis esset Dei Templum, tamen vocabatur *Pyreum* seu *Aedes Ignis*, (quod Ignis in eo aleretur ut in Templo Judaico,) quod non habebatur malum Epithetum: & quo zelo *Cyrus* Deum adoraturus ad *Pyreum* seu Templum venerit, narrat *Phirdausi* Libri *Shahnâmæ* Autor his Versibus,

Venit exultabundus ad Aedes Ignis,
Circumfundens super Præfules Argentum & Aurum,
Et in ipsum Ignem aliquot Uniones spargens.
Hoc

Hoc modo deduximus Ignis custodiam ab initio Monarchiæ Medorum ad Hytaspem. His quoque pleniorē fidem facit *Shahrîstânî* و اما بیوت النیران *Phridûn & Gjemsbîd*, Arabs, saltem à tempore Regis *Phridûn & Gjemsbîd*, للمجوس قاول بیوت بنا افریدون و آخر بمیدینه بخارا هو برنسون و اتخد بهمین بیت بسجستان یدعی کرکر اولهم بیت فی نواحی بخارا یدعی قبادان و بیت نار سسمی کوسیه بین فارس و اصفهان بناه کشخسرو و آخر بقومس سسمی حریر و بیت نار سسمی کتکدر بناء سیاوش فی مشرق الصیر و آخر بارجان من فارس اتخد ارجان جد بشتاسف و هذه البیوت کانت قبل زراشت ثم جد زراشت بیت نار بنیشابور و آخر بغسا و امر بشتاسف ان یطلب ناراکان بعظما جم فوجدوها بمیدینه خوارزم فتعدها الی ناراجرن و سمي اذر خره و المجوس یعظمونها اکثر من غیرها و کشخسرو لما خرج الی غزو افراسیاب عظمها و سجد لها و یقال ان انوشیروان هو الذي دفنها الی الکارمان فتركوا بعضها و حملوا بعضها الی فسا و فی بلاد الروم تلی باب قسطنطینیة بیت نار اتخد شاپور بن اردشیر قام یرل کذلک الی ایام المهدی و بیت نار باسفینیا علی قرب مدینه السلام لبوران بنت کسری و کذلک بالهند و الصين بیوت نیران و اما الیونانیون *Fuerunt* فکان لهم ثلاثة ابيات لیست فیها نارون کرداهها *Magis aliquot Pyræa, quorum primum erat illud quod Aphridûn extruxit in Tûs: & aliud erat in urbe Bochrâra, dictum Bêrdesûn. Præterea Behman erexit in Sigjîstân Pyræum dictum Ghêrgher [seu Ghârgher.] Ex primis eorum fuit in Bochrâra Pyræum dictum Kobâdân: erdtque inter Phârs & Isphân Pyræum dictum Causiya, quod extruxit Kei-Chosrav: & aliud in Kâmus dictum Harîr. Erat quoque Pyræum dictum Ghangh-dîx, ad orientem Chinæ extructum per Siyâush: & aliud in Argjân Persidis, quod extruxit Argjân Avus Hytaspis. Hæc Pyræa fuerunt ante Zerdusht. Tum postea novum fecit Zerdusht Pyreum in Neishâbur, & aliud in Phesâ. Et Hytasp jussit ut exquireretur Ignis quem veneratus fuerat Gjemsbîd, quem invententes in Chorzem, transfulerunt ad Darâbgjerd, & [iste] nominatus est Adur-chûra. Hunc præ cæteris venerantur Magi: cumque Kei-Chosrav exiret ad belligerandum cum Aferâsiyâb, eundem veneratus est coluitque.* Dicitur autem Anushirravân fuisse qui

qui eundem portavit in Caramaniam, ubi partem ejus reliquerunt, & aliam partem portarunt ad Pheſā. Porro in regione Græcorum est Pyræum quod ad Constantinopoleos portam crexit Shâbur filius Ardeſhîr, quod non deſit uſque ad tempus Al Mahdi. Erâtque in Eſphînîya propè Bagdâd Pyræum quod extruxit Bûrân [1. Tûrân] filia Coſrois. Et ſic in Indiâ & Chinâ erant Pyræa. Erântque Græcorum tria Pyræa, quorum alibi meminimus: in eis autem non erat Ignis. Plura Pyrea vide ſuprà p. 105.

In iſto Sharifdnni Paragrapho malè ſcripto, quærendum annon Berdſun perperam ſic ſcriptum fuerit pro *Chûdſûx* ? & annon *Cauſiſya* (in alio Exemplari *Cûniſa*,) ſit pro *Kiſriſya* ? nam autores Arabes ſubinde ſolent errare in rebus Perſicis, uti & dictus Sharifſtânî etiam alibi facit peſſimè. An *Kûmus* ſit pro *Kûm* ? Et quid ſit *Harîr* ? *Ghangh-dîx* eſt fictitiuſ locus, de quo inſrà diximus. In altero Exemplari pro *Ghergher*, eſt *Cûcû*; utrumque malè. In uno Exem. Arabico ſcriptum eſt *Azur-chuma*, in alio *Azur-chura*, quod cum optimâ ratione puto reſcribendum *Azur-chura*, ut feci: nam hunc Ignem in Caramaniâ præ cæteris uſque hodiè venerantur Magi: ejûſque huc translatio mira fuit. Pro *Eſphînîya*, in alio Exem. legitur *Eſphîlîya*, utrumque malè.

De veteribus Perſis fatendum eſt, quodd quamvis Deum Omnipotentem eumque ſolum divino cultu colant, omnia ejus Attributiones agnoſcentes, eos tamen habere inveteratas quaſdam ſuperſtitiones præſtandi nimias cæremonias Elementis & Planetis. Unde Epiphanius quaſi illorum miſertus, ait, *παρεχόμενοι Πέρσαις μαγισταῖοι καλέμφοι, οἱ εἰδωλά μιν βδελυρόμενοι, εἰδωλοῖς τε προσκυνῶντες, Πυρὶ, καὶ Σελήνῃ, καὶ Ἡλίῳ.* Sed illi interim in hac parte cæcutientes in his pergunt, non putantes aliquid mali eſſe in eis, quia ex animo verum Deum religioſè colunt: & ægrè ferunt nt propter externas quaſdam cæremonias quas putant innocuas, habeantur *Ignicolæ* & *Idololatæ*. Hi itaque ineluctabili fato ab omnibus reputabuntur meri *Idololatæ*, quia exteri talia videntes, exiſtimant totam eorum Religionem in illis viſibilibus cæremoniis conſiſtere propter externam ſpeciem, dum internam animi intentionem non vident. Unde miſera eſt in hac parte hujus Gentis ſors, quodd reputentur *Idololatæ*, cum ſint ſolius Dei Adoratores, nihil magis quàm *Idololatriam* odio habentes: dum totus Mundus in eorum Religione deceptus, putet eos eſſe cultores Creaturarum, propter aliquas nugæ quas illis tantum civiliter præſtant. Unde eſt

eſt quodd fere nihil aliud de eis prædicetur, quaſi talia eſſent in eorum Religione ſummum & principale, cum reverà ſint tantum irrep- titia, veriori & antiquiori eorum Religioni orthodoxæ ſuperaddita & cum proceſſu temporis interpolata: dum interim vera & principalis eorum Religionis Teſſera maxime notatu digna, ſit eorum à diluvianis temporibus de Deo orthodoxia, ejûſque ſolius Aloratio divi- na, dum Ignis & aliorum cultus (ut planè aſſerunt) ſit tantum civilis, nec ea unquam vocent Deos: nullas neceſſitatum petitiones eis exhibendo, nec preces illis fundendo, ſed meras civiles laudationes eis præſtando præ beneficiis quæ Dei ductu Mundo impertiuntur. Vera autem eorum de Deo orthodoxia ab aliis proſus ignoratur & tacetur, & nil niſi Idololatria & Ethnicismus de eis interim prædicatur; propter aliarum Gentium de eorum Ritibus & Opinionibus Ignorantiam, & cultis eorum ſimilitudinem cum Idololatriâ. Et hoc pro poenâ lucrati ſunt Perſæ Religionem ſuam tam ſtudioſè celando: cum Religionem & Linguam in quâ ſcribitur, peregrinis revelare ſit vetitum. Cum itaque (ut diximus,) id quod in eorum Religione minimum eſt, ubique Gentium circumferatur & celebretur ac propaletur, id verò quod reverà maximum eſt, proſus omittatur & ignoretur; nos ſuſcepimus piam illam vero Deo devotam Gentem, à tali vituperio vindicare, ut totus Mundus de eis in poſterum ſentiat meliora. Si enim comperiſſem Perſas Solem aut Ignem vocaſſe Deos, aut petitiones eis ſeciſſe, noluiſſem eos vindicare.

Omnia itaque quæ ſunt Igni vel per Ignem in eorum Eccleſiis, ſunt tantum Apparatus ad mox ſequentem Dei cultum, in cujus gloria omnia deſinunt. Qualem autem erga Ignem reſpectum habent, teſtatur D. Sanſon in *Hodierno ſtatu Perſiæ*, qui de hiſce rebus collocutus eſt cum eorum Sacerdotibus, qui reſponderunt, ſe tantum credere Ignem eſſe omnimodo reſpectu dignum, cum ſit omnium Elementorum puriſſimum. Sed nunquam præcipitur eum colere: agnoſcunt enim eſſe merum Elementum Dei Creaturam. Sic etiam teſtatur infra citatus Am. Marcellinus, *Quod coram Igne Magi mitrati inſtra citatus Am. Marcellinus, Quod coram Igne Magi mitrati conſtruentes lignis Ignem, preces accinunt invocato nomine Dei; ſcil. recitato nomine Dei: nam nihil ſine Dei nomine aggrediuntur, & quicquid faciunt, ad Dei gloriam ſit. An hi ergo ſunt Ignicolæ? Abſit! Quales autem fuerint ex ſequentibus melius conſtabit; ubi non tantum Dei cultus ab eis affectatur, ſed & erga eundem cultum & Dei gloriam zelus monſtratur.*

Nam nos scimus, quod totum hoc [scil. Turcarum Invasio] est ab eo, & nobis ad eum est Reditus.

Ex hacce dictæ Orationis particulâ possumus hominis Fidem & orthodoxam erga Deum Religionem agnoscere: nulla enim mentio illius temporis Mithræ, sed solius Dei, in quo suam confidentiam ponit, ad solum Deum confugit convolatque, & ad eum suas Preces dirigit. Quamvis itaque illis temporibus usitatas Ceremonias & Reverentiam perfolverent Mithræ, constat tamen eos illum non coluisse, cum necessitatis tempore ad illum non confugerent nec invocarent, nec in eo, sed in solo Deo confiderent. Imposterum itaque absit Censura quæ injustè taxat eos de divino aliquo cultu exhibito Mithræ aut Igni: nam isti veteres Persæ non loquebantur ut tales Mithriaci. Et inter alia hujusmodi Testimonia quæ de aliis Persarum & Medorum Regibus inveniri possunt, accipe hoc de *Lohrâsp* ex *Ahmed Ibn Jûsuph* Historico Arabe, *لما كان يوم المهرجان تنسم لهراسب سرور الملوك وانصب بيتاج السلطنة فحمد الله واثنى عليه ثم قال ادبها الحاضرون استعشروا الخوف من الله عز وجل المنزه الفاهر الذي اجري البحار وفصب الجبال ورفع السما وجعلنا في الارض ذات الطول والعرض لئمال دارجة علي كرة في مقعد الفلكي* Quando fuit dies *Mibragjân*, [seu Æquinoctium autumnale,] *Lohrâsp inauguratus in Solio Regni & redimitus coronâ imperii, laudavit Deum & gratias egit ei: & mox dixit, O qui præsentes estis, concipite animo timorem Dei Gloriosissimi & Sanctissimi & Omnipotentis, qui cursum dedit Mari-bus, & firmiter statuit Montes, & elevavit Cælum, & constituit nos super Terrâ longitudine & latitudine præditâ sicut Formicas reptantes super Tumulo-formicario in hac Sede Orbium, scil. in Terrâ quæ est Centrum Orbium coelestium.*

Iste Turcarum seu Orientalium Scytharum Rex, qui (sec. Tábari) dicto modo Persiam & Mediam invasit & eandem occupavit, fuit *Apherâsâb*, qui (sec. *Emir-Chond*) postquam Persiam possederat 12 annos, à Persis tandem prosligatus & exactus est. Is fuit filius *پشنگ* *Pushâng*, ex *Tûri* familiâ, *Aphridûni* nepos. At *Emirchond* ponit supradictam Persiæ Invasionem non fuisse tempore *Manûgjahri*, sed tempore *نودر* *Nûdar* immediatè succedentis Regis, nepotis *Aphridûni*, qui circa 7 annos regnavit: nam *Apherâsâb* audiens

audiens *Nûdar* esse Gubernationi ineptum, eam captavit occasione obruendi illum.

His quæ de Medicorum & Persicorum Regibus dicta sunt, addatur id quod ex S. Scripturâ constat, scil. Darium Medum planè cognovisse & agnovisse verum Deum eumque coluisse uti colligitur ex ejus verbis in Libro Danielis & ad Danielelem, *Deus tuus quem colis, te liberabit: & postea, O Daniel, serve Dei viventis!* in contrarium Numinum mutorum quæ colebant Gentes. Præterea ad summum Magistratum extulit Danielelem Dei servum, & jussit ut omnes colerent Deum Danielis. Iste ergò Rex durante tempore regni sui quod fuit breve, probabiliter destruxit Babylonæ Idola, & ad veri Dei fidem vocavit Chaldaeos antea subditos Belteshâssari, cui successit.

Et, si hinc descendimus ad Cyrum & Hytaspem, planè inveniemus eos verum Deum agnoscentes & colentes. Et longè posthac, suo tempore Porphyrius docuit, Magos esse solos qui Numen colerent, ut postea ex ejus verbis infra adductis monstrabitur, uti etiam ex Lactertio monstratum fuit: Deum enim verum colebant, quod circumpositæ nationes non faciebant.

Deinde istam Disquisitionem deducendo ad tempora Persarum regis *Ardeshr Babecdn*, de quo supra; & ad tempora *Anushirravân* qui Justiniano Imperatori coævus, inveniemus apud Symeonem Sethum in Prolegomenis *Sapientiæ Indorum*, Perzoem dicti Regis Archiatrum confitentem veram Religionem, orthodoxam de Deo & Resurrectione & futuro statu fidem. Iste *پرزویا* *Perzûya*, is erat qui pro suo Rege ex Indiâ attulit dictum Sapientiæ Librum, (in quo Personæ sunt *Culile* & *Dimne*, seu *Στεφανίτης* & *Ιχνηλάτης*, viz. Indorum Rex & Vestigiator qui Philosophus,) eumque Persicè vertit: quo opere æternum apud Persas laudem meruit, & à Rege voluit ut *پرزوچه* *Buzurgjûmbur*, (ibi dictus *Περζετζέμχαρ*), præcipuus Consiliarius & Secretarius, Regis jussu totam Perzois Vitam ab infantiâ ad adultiorem ætatem describeret, quod & fecit. Hæc videri possunt etiam in Libro *انوار سہیلی* *Anwâr Soheili*, i. e. *Flores Soheili*.

Atque ut veterum Medorum & Persarum Fidei veritas ex antiquorum Scriptis elucet, sic & eadem ad hodiernum usque diem continuata (nam suæ Religionis & Rituum sunt valde tenaces,) apud eorum Sobolem retinetur ubicunque sint; uti testatur D. Tavernier de Caramania, & D. Sanfon de Ispahân Persidis: & idem ex veterum Persarum Conversatione in Indiâ testatur D. Ovington in Itinerario Surattensi,

Surattenſi, *Agnoscunt & adorant unicum Deum ſupremum, qui (ut eſt omnium rerum Principium,) primum cujuſque Menſis Diem ſolenni cultuſ ipſius celebrationi dedicant, &c.* Scil. cùm iſ eſt omnium rerum Principium, ergò Menſis Principium ei dedicant & ab eo denominant. Et D. Mandellſſo in Itinerario Indico refert, *Veteres Perſæ credunt unum tantum Deum, qui univerſi Mundi Conditor & Conſervator, in omnibus rebus ſolus & immediatè agens. Credunt tamen eum habere multos Servos Angelos, præſertim Septem, qui res Mundanas obſervant eique renuntiant. Ignem quoque multum æſtimant, quia repræſentat Deum.* Ogilvius in Perſiâ p. 46, *Orant ter quovis die, mane, meridie, & vèſperi, & credunt in unum tantum Deum omnium rerum conditorem, inviſibilem & omnipotentem: ideòque Mohammedani injuſtè eis tribuerunt nomen Gavrorum ſeu Idololatrarum.* Et poſt testimonia affirmativa, quòd reverà colunt Deum; addam testimonium negativum, quòd non colunt Ignem cultu aliquo divino, ſed tantum civili: idque ab amico qui ex colloquio cum Perſarum Sacerdotibus in Indiâ, ſcripto mihi retulit eorum rationem honorandi Ignem non ut Deum, ſed ut Dei Creaturam glorioſam: ſcil. *quia Zoroaſtres in cælum raptus, non vidit Deum, ſed audivit eum colloquentem è medio Ignis; quem itaque tanquam Dei virtutem accepit, & in terram ſecum portans, eundem honorandum præſcripſit. Ideòque primo ingreſſu in Pyreum, dum omnes ad 10 pedum diſtantiâ circumſtant Ignem, Sacerdos præſatur, Quòd quia Ignis Sacer à Zoroaſtre acceptus fuit à Deo tanquam Virtutem & excellentiam ejus, & quia miraculis confirmatâ Lege cautum eſt ut iſte Ignis honorètur, ideò debent eundem tanquam Divinitatù particulam venerari; & ſic Solem & Lunam & omnes res Ignem referentes; veniam etiam precantes ſi fortè talem Ignem inopinatò inquinaverint.*

Si hæc non ſufficiunt ad monſtrandum hujus populi orthodoxam de Deo opinionem, & piam atque devotam in eo ſolo intemeratam Fidem, in hujus Operis ſequelâ adducuntur ejuſmodi plura tam aliunde quàm ex eorum Authentico Libro *Sad-der*, ubi orthodoxa Religio antiqua exhibetur, & ad hodiernam diem continuata præſcribitur ſequenda. Ideòque non obſtante quòd eorum orthodoxa Religio antiqua, aliquot Additionibus & ſuperſtitioſis nugis interpolata fuerit, non tamen eſt deleta, quin ab initio primam illam rectam de Deo ſententiam teneant adhuc inconcuſſam & intemeratam, ut ex quotidianâ eorum praxi ſatis liquet, & omnibus eorum res & Religionem rectè perſpicientibus notum eſt. Cùm itaque cultu divino unicè

unicè colant verum Deum ſolum, ejuſque Unitatem aſſerant, & præter eum nihil habeant quod vocent Deum, (ut ſuprà innuimus,) certè indignè factum eſt à Græcis & aliis in Religionis eorum minùs principalem partem inſiſtendo, polytheiſmum illis impingendo, & alias præter Deum res, Perſarum Deos vocando; & interim omittendo Religionis eorum magis principalem & præcipuam partem, ſcil. quòd Deus excelfus ſit unicus eorum Deus, & quòd ille ſolus ſit qui divinâ adoratione ab eis adoretur. De illorum Pietate erga Deum, vide plura ubi de Magis Chriſti Viſitatoribus agitur, & poſteà in Capite ubi Perſarum Fides orthodoxa docetur & explicatur.

CAP. IX.

Perſarum primitiva Principia duo, unum æternum, alterum creatum: cum utriuſque Noni-nibus. Hæc Zoroaſtres vocavit Lucem & Tenebras. Opiniones de Deo, Creatio Mundi in 6 Temporibus, quorum nomina & deſcriptiones in medium adducuntur. Solennis eorundem obſervatio ſtriſtè injuncta Perſis, in memoriam operum Dei.

Veterum Perſarum Fides orthodoxa primitiva, quæ poſteà in Abrahami doctrinâ atque in Moſaicæ Hiſtoriæ veritate confirmata, poſuit Unicum Boni Principium æternum, quod fuit Deus, eorum lingua dictus *Tezâd*, ſeu *Izâd* vel *Izid*, (vulgò *Izud*,) ſive aliàs *Tezdân*. Hæc ſiunt à Verbo *Yeſhten* (in Futuro *Tezâd*,) ſupplicare, intercedere, q. d. *Supplicandus*: & Futurum nominatens migrat in Nomen Dei. Aliud ejus nomen eſt *Ormûz* ſeu *Hormûz*, vel *Hormîzda*: & junctim cum recentiore nomine, *Hormîzda Chodâ*, ſ. ſumme Deus! Hinc apud Græcos Scriptores *Ὁρμιάδης*. Hocque nomen *Hormûz* ſeu *Ormûzd* aliquando ad Jovem planetam transfertur. Apud vetuſtiſſimos Hebræos Deus erat *Elôah*, i. e. *qui colitur*, sæpè in plurali *Elohîm* honoris cauſâ, ut & alia quædam Dei nomina in ling. Heb. Hinc Chald. *Elâh*, Syr. *Alôho*, Arab. *Ilâh* (cum Articulo *Allâh*,) ab *Alaha*, coluit, adoravit.

Deinde poſuerunt aliud Mali Principium creatum, quod fuit *Abâriman* ſeu *Abreman* ſive *Abrîman*, & metri cauſâ *Abrimanân*: unde ſit apud Græcos Perſicarum rerum Scriptores *Ἀβριμανίης*. Hoc nomen conſlatum eſt ex *Abâr* & *Rîman*, quæ

quæ sunt Synonyma quibus significatur *Spurcus, fædus, pollutus*; & hisce geminatis, *valde pollutus* seu *spurcissimus*. Quin & cum aliâ vocali, *Raiman* seu *Reiman* est *Deceptor, fraudator*, quod genuinum Diaboli Attributum. Dictum *Diaboli* nomen in eorum *Libris antiquis*, detestationis causâ plerumque scribitur eversum, hoc modo, *שדאן* *uvur.uyy*, quod illis peculiare; summum hac ratione fastidium & dedignationem atque à Diabolo averfationem ostendentes, utpote qui sit pessimus humani generis hostis. Apud moderniores is vocatur *Diô*.

Talia etiam sunt duo Boni & Mali Principia apud Peruvianos: unde constat eos non fuisse ita prorsus à reliquo humano genere disjunctos, quin habuerint notitiam Historiæ Creationis. Apud veteres Græcos nullum extat *Diaboli* nomen, nec de eo aliqua mala Notio ut *Spurci* aut *Nequam*: sed *Pluto* habitus est Inferorum Gubernator satis honorabilis, qui sicut *Lictor* præest *Pœnis* irrogandis. *Δαίμων* *Genius* erat indifferens, sive *Ευδαίμων* sive *Κακοδαίμων*. In vetustissimâ linguâ Hebræâ is nominatus fuit *שטן Sâtân Satayās*, *Adversarius*, unde Syrorum *شيطان Sotôno*, & Arabum *شیطان Sheitân*. At Arabum *Iblis* per aphæresin factum est à veterum Christianorum Epitheto ejusdem *Διάβολος* *Calumniator, Accusator*, qui quotidie accusat pios coram Deo. Hinc nomen *Diable* & *Dibel*. Hæc autem de eo Notio desumpta est ab Heb. *Sâtân*, unde etiam veteribus Judæis & Syris dictus fuit *בדדבבו Beeldebôbo* seu *Beeldevôvo*, i. e. *Dominus inimicitiae, Inimicus*: hinc in Novo Test. *Βελζεβυβ*. Ab hoc autem longè diversus fuit in Vet. Test. *Βελζεβυβ* Ekronitarum *Dominus muscarum*; de quo in antecedentibus diximus. Cum superioribus coincidit veterum Anglorum Epithetum *the foul fiende*, i. e. *spurcissimus ille adversarius seu inimicus*, qui in Novo Test. *Impurus* seu *immundus spiritus* vocatur. Ita ut omnes ubique Gentes (exceptis veteribus Græcis,) de Diabolo eandem opinionem retinuerunt. Varia Dei Nomina & Attributa in penè seq. cap. habebis.

Ejus autem quod ad *Perfas* spectat, summam habeto ex *Ibn Shahna* Arabe Mohammedano in Libro de *Primis* & *Postremis*, qui refert, *أسماء الفرس — وله ملك قديمة يقال لعلمائها الكيومرثية اثبتوا الها قديما وسموه يزدان يعينون به الله والها مخلوقا من الظلمة وسموه اهرمن يعينون ابلس يعظمون النور حتى يعبدوا النار ويختارون*

ويختارون من الظلمة ولا يرحوا كذلك حتي ظهر ررشت الذي ادعي النبوة فقالوا بالباري وانه خالق النور والظلمة واده واحد لا شريك له وان الخير والشر والصالح والفساد انما حصل من امتزاج النور والظلمة ولو لم يمتزجا لما كان وجود العالم ولا يزالا يمتزجا الي ان يختص الخير الي عالمه والشر الي عالمه — وهذا دين المجوس

Quoad *Persarum Gentem* --- ei est *Religio* pervetusta: & in eâ Docti vocantur *Keiomarsii*. Isti statuunt aliquem Deum eternum quem vocant *Yezdân*, eo designantes *τὸν Θεόν*: & alium deum creatum ex *Tenebris*, quem nominant *Ahremen*, designantes *Diabolum*. Magnificiunt *Lucem*, eâ usque dum colant *Ignem*: & cavent sibi à *Tenebris*. Nec destiterunt sic facere, donec prodiit *Zerdusht* jactans prophetiam. Assederunt itaque Deum Creatorem, quod scil. creavit *Lucem* & *Tenebras*: eumque esse *Unicum*, ne habere *Socium*. Et quod *Bonum* & *Malum*, & *Probitas* & *Improbilas* conquista sunt ex mixtione *Lucis* & *Tenebrarum*: & quod si hæc duo non fuissent mixta, non extitisset *Mundus*: & quod hæc duo hoc modo mixta non desinent, donec *Bonum* approprietur *Mundo suo*, & *Malum* *Mundo suo*; [i. e. utrumque horum tandem concedet ad *Mundum* sibi proprium, scil. in fine *Mundi*.] --- Et hanc esse *Religionem* *Magorum*. Hæc habebis postea ex aliis autoribus confirmata & pluribus tradita.

Quia verò quædam eorum quæ aliquando de Deo dicuntur, ejus naturæ non satis competere censeantur, Libri *Pharh. Gj.* Autor magis accuratè distinguendo, exponit quod *Yezdân* Dei nomen, aliàs accipiat pro *Angelo Ductore* seu *Directore ad res bonas*; & *Ahremen* esse *Diabolum directorem ad res malas*; idque (inquit) secundum opinionem *المجوس النورية* *Magorum Dualistarum*, apud quos horum prior habetur *فاعل الخير* *Agens Bonum*, posterior *فاعل الشر* *Agens Malum*: hocque (infir) est, quia *Deus ipse exemptus est ab agendo* vel *Bonum vel Malum*. Vult nempe quod *Deus* sit in *Abstracto*, *Ponitas ipsa* & *purissima Essentia* ab omni vel *Boni* vel *Mali* *impressione* ac *passione* prorsus exempta & immunis. Qui enim cautè & *philosophicè* loquuntur benè perpendentes quid dicunt, prædicant Deum esse *Sine qualitate* & *sine quantitate*, &c. & quando inter

inter loquendum dicunt *آن که میگویند* Ille qui qualitatibus expers, intelligitur Deus.

Dualistas meliore sensu accipit laudatus Autor: nam aliàs *Dualistæ* Diaboli cœternitatem asserunt. Sunt enim ex Indo-Perlis & *Dualistis* Manichæis aliisque Hæreticis (ut quidam sunt in omni Religione,) qui opinantur Diabolum à seipso processisse, ut loquuntur, i. e. æternum fuisse, & malos Angelos sibi creasse: sed est Hæretica opinio, eaque ignorantium quorundam hominum qui peculiariter vocantur *الثنوية* *Thanavîa*, i. e. *Dualistæ* seu *Domini duorum*, scil. *Assertores* seu *Autores duorum principiorum*; qui (inquit *Shahristânî*,) *Lucem & Tenebras* seu *Deum & Diabolum statuunt duo Principia cœterna*, in contrarium *Magorum* qui *Lucem æternam & Tenebras creatas ponunt*. Isti tales fuerunt, qui *Oromazen & Areimanium* duos esse Deos asseriebant, ut *Plut. lib. de Iside & Osir.* De præcipuis autem *Magorum & Persicæ Religionis* opinionibus fusiùs dicitur in suo loco. Interim in genere ait *Shahristânî*, *In Magorum Religione sunt Sectæ 70, in eâ Judæorum 71, in eâ Christianorum 72, in eâ Muslimorum seu Mohammedanorum 73.*

Loco ejus quod nos *Hexæmeron* vocamus, veteres Persæ credunt Deum creasse Mundum in sex *گاهان* *Ghâhân* seu *Temporibus*: quæ etiam in *Ph. Gj.* vocantur *شش گاه* *šš gâh*, respiciendo ad *شش روز* *šš ruz* sex dies quæ in *کتاب سماوی* *Libris celestibus* seu *Bibliis Sacris* memorantur: idque faciunt *از قرارى که در زدن مصطوفى* *ex Regulâ quæ in Libro Zend exarata est*; viz. putantes in tam grandi Opere Diem esse pro *Collectione Dierum*. Hanc quidem doctrinam hauserunt à *Zerdusht*, ut dicit *Libri Pharhangh Gihanghî* Autor. Idem quoque affirmat *Shâh-Cholgi*, *وایشان نقل میکنند از زردشت که خدای تعالی A Zerdusht habuerunt traditionem, quod Deus Excelsus creavit Mundum in sex Temporibus.* Horum 6 Temporum festivalis observatio rigidè injungebatur. Nam in *Libro Sad-der* ab *Espintamân* (i. e. à *Zerdusht*,) mandatum est ut quisque observet *خو کهنبار* *Consuetudinem* seu *ritum Ghahanbâr*: & si unus non poterat, ut duo aut tres aut quatuor junctim id facerent. Sunt ex eis qui putant hæcce 6 Tempora fuisse antiquiora Zoroastre: nam in eodem *Libro Sad-der*, cap. 94, traditur, Deum de hisce Temporibus primò monuisse Persarum veterem Regem *چوشید* *Gjemsbid*, qui postquam

ope

ope Angeli *Béhma* profligaverat famelicum aliquem & esurientem Diabolum qui sub humanâ specie ejus Culinam insatiabilis frequentabat, is inde horum temporum observationem indixit: & quòd tandem *Zerdusht* eorundem ulteriorem observationem renovavit & confirmavit. Hoc autem fortè fabulosum sit: videtur enim quòd *Zerdusht* ea primus instituit & Persis observanda injunxit.

Hæcce 6 Tempora apud *Olug-Begum* vocantur *گاهانبارها*, quod D. *Gravius* in *Versione* suâ non satis rectè legit *Kahenbarha*, nesciendo quid nominis esset. Apud D. *Golium* in *Notis ad Alferganium Arabicè* scribitur *گاهانبار* *Gjâhanbâr*, pro *گاهانبارها*, quod D. *Golius* perperam intelligens quasi esset *Kuhunbâr*, exponit *Antiqua Periodus*, sensu quidem sat commodo, sed non vero: nam veram nominis vim non percepit, propter defectum trium punctorum supra lit. *Persicam Ghâph*; quod tamen colligere debuerat *Golius* ex *Arabica* scriptione per lit. *Gjîm* quæ semper respondet *Persicæ Ghâph*. Dictum autem Nomen *Shâh-Cholgi* rectè scribit *گاهانبارها* *Ghâhanbâr-hâ*, i. e. *Temporum vices*, contractè (ut solent) pro *گاهان بارها* *Ghâhân-bârhâ*: nam *Ghâh* est *tempus*, & *Bâr* est *vicis*, quibus utrisque additur terminatio pluralis. Aliquando legitur *گاه بارها* *Ghâh-bârhâ*. Omne autem in hoc nomine legendo & intelligendo dubium tollit *Liber Sad-der*, ubi veteribus characteribus id scribitur *سده سده سده سده سده سده*

Ghâhanbârhâ, nam antiquæ Persarum literæ non sunt sono ambiguae. De hisce 6 Temporibus vide plura in *Persico Commentario ad Tabulas Illehanicas* inter *Codices Huntingtonianos*. Sed notandum est, quòd quamvis *Ghâh* (*tempus*) in hoc dicto Nomine contineatur, de hisce tamen *Temporibus* loquendo quasi pleonasticè eandem voculam rursus præponunt: ex. gr. de primo *Tempore* loquendo, dicunt, *گاه گاه* *Ghâh rā Ghâhanbâr primi*: & sic de reliquis. Aliàs aliquando id efferunt, eandem vocem *Ghâh* singulorum *Temporum* nominibus postponendo, ut in *Libro Sad-der* legitur *پیشگاه* *Pitishahim-ghâh*.

De dictorum Temporum Nominibus Nominumque Ordine, & de Dierum Numero in genere, & de Creationis Ordine, inter omnes eorum Autores convenit: sed de Temporum situ, scil. quo mensē ac die & quâ parte Anni incipiunt, non item. Hinc, quâ Anni parte secundum illarum sententiam inchoata fuerit Creatio, incertum relin-

quitur. Id autem quod nobis videtur, in sequentibus dicitur. Persæ quidem omnes Annum inchoabant à Mense Martio, qui sec. recentiores in Epochâ Gjelaalâ, est *Phervardîn*, secundum antiquiores (exceptâ Anni vagatione,) erat *Adur*. In Libro *Sad-der* & in Autoris *Angjou* Libro *Pharhangh Gjehanghîri*, Temporum Nomina hoc seq. ordine veniunt.

- I. Primum Tempus est *Mid-yûzeram*, continens 45 dies, quibus creati sunt Coeli.
- II. Secundum in *Ph. Gj.* est *Mid-yûsham*, in *Sad-der* *Mid-yûshaham*, 60 dierum, quibus creatæ sunt Aquæ.
- III. Tertium in *Ph. Gj.* est *Pitishahim*, in *Sad-der* est *Pitishahim-Ghâb*, 75 dierum, quibus creata est Terra.
- IV. Quartum in *Ph. Gj.* est *Iydsferam*, in *Sad-der* est *Iydshebram*, ut in alio Exemplari, 30 dierum, quibus creatæ sunt Arbores.
- V. Quintum tempus est *Midiyârîm*, 80 dierum, quibus creatæ sunt Creaturæ omnes.
- VI. Sextum tempus est *Hamespitmidim*, 75 dierum, quibus creatus est Homo.

Libri *Ph. Gj.* Autor addit, Tempore V^o creatas fuisse Bestias & Aves 272 *Serda* seu *generum*; quæ si bifariam divisæ, Bestiarum genera erant 172, Avium 110. Sic ille: & fides sit penes Autorem. Dicti autem dies in unâ summâ numerati, sunt 365, quibus unus integer Annus seu totum Creationis Tempus absolvitur.

Dictorum 6 Temporum Initia sequuntur sec. Persicos Autores; qui tamen de eis discrepant, à seinvicem & à veritate dissentientes, nec analogam dierum partitionem instituentes; quasi non possent computare. Utcunque ea secundum illos exhibebo: & postea id quod rectius erit, statuere conabor. Dabo ea *Primo* prout D. Golius habuit ex Tabulis *Koushân Ghilei*. II, ex Tabulis universalibus *Noushiyâi Hakîm*, (qui fortè idem sit cum præcedente,) prout citatur in Libro *Ph. Gj.* III, ex ipso Libro *Ph. Gj.* Autore *Ibn Phacreddin Angjou* Indo-Persâ Mohammedano, qui præten- dit sequi Mensium Ordinem antiquam, sed reverà sequitur Ord. recentiorum. Sed cum horum Temporum observatio fuerit Institutum *Zoroastris* vel fortè antiquioris *Gjemshîd*, proculdubio illa sec. Menses

Menses veteres accipienda sunt, prout mox in sequentibus rectius statuetur. IV, ex Libro *Sad-der* sec. usum Indo-Persarum Magorum. Sed in his, computandum est secundum Menses Persicos qui omnes sunt æquales constantes Tricenis diebus, non autem secundum Menses Latinos qui sunt inæquales. Quando numerant 31, intellige primum Append. Si autem *Koushân* & *Noushiyâi* sunt idem autor, est tamen differentis Exemplaris diversa lectio, quâ in parte aliquid lucramur.

I, <i>Sad-der</i> 11 <i>Angjou</i> 15 <i>Koushân</i> 25 <i>Noushiyâi</i> 26	{ Ardibehisht seu Aprilis Gjelaalæi.	IV, <i>Sad-der</i> 26 <i>Angjou</i> 26 <i>Koushân</i> 15 <i>Noushiyâi</i> 15	{ Mîhr seu Septembris Gjelaalæi.
II, <i>Sad-der</i> 11 <i>Angjou</i> 16 <i>Koushân</i> 25 <i>Noushiyâi</i> 26	{ Tîr seu Junii Gjelaalæi.	V, <i>Sad-der</i> 16 <i>Angjou</i> 16 <i>Koushân</i> 11 <i>Noushiyâi</i> 11	{ Dey seu Decembris Gjelaalæi.
III, <i>Sad-der</i> 26 <i>Angjou</i> 26 <i>Koushân</i> 16 <i>Noushiyâi</i> 16	{ Shahrivar seu Augusti Gjelaalæi.	VI, <i>Sad-der</i> 31 <i>Angjou</i> 31 <i>Koushân</i> 31 <i>Noushiyâi</i> 31	{ Ispendârmax seu Februarii Gjelaalæi, vel (ut dicti Autores exprimunt,) primo Appendicâ quando veniunt in fine Mensis Ispendârmax.

Sex Temporum Initia secundum Mensium Ordinem antiquum: I, ex *Shâh-Cholgi* Tabulis Persicis. II, ex *Nassiredîni* Tabulis Ilchanicis, prout citantur in Libro *Ph. Gj.* III, ex *Olugh-Beighi* Tabulis Persicis.

I, <i>Shâh-Ch.</i> 11 <i>Nassired.</i> 15 <i>Olugh. B.</i> 11	{ Dey antiqui, seu Aprilis.	IV, <i>Shâh-Ch.</i> 26 <i>Nassired.</i> 26 <i>Olugh. B.</i> 26	{ Chordâd seu Septembris.
II, <i>Shâh-Ch.</i> 11 <i>Nassired.</i> 11 <i>Olugh. B.</i> 11	{ Ispendârmax seu Junii.	V, <i>Shâh-Ch.</i> 26 <i>Nassired.</i> 26 <i>Olugh. B.</i> 16	{ Shahrivar seu Decembris.
III, <i>Shâh-Ch.</i> 26 <i>Nassired.</i> 26 <i>Olugh. B.</i> 26	{ Ardibehisht seu Aprilis.	VI, <i>Shâh-Ch.</i> 31 <i>Nassired.</i> 31 <i>Olugh. B.</i> 31	{ Abân seu Februarii, sc. primo Appendicâ quando veniunt in fine mensis Abân.

Ab his omnibus discordat D. Lord, (vel Sacerdos qui ejus informator,) diverso ordine ea recensens; prout apud eum videre est. Et sanè ex omnibus dictis horum Temporum Indicibus seu Catalogis, constat Temporum initia esse confusa, & omnes Autores Persicos de eis statuendis

statuendis inter se discrepare: ita enim Initia statuunt, ut non interponatur sat dierum distantia, prout ea singulis Creationis Actibus ab illis annumerari solent. Quamvis verò de Diebus initialibus discrepetur, inter omnes tamen convenit de Mensibus & de Dierum Numero & de Initio VI^{ti} Temporis, quòd scil. fuerit die *Ahnavâd* seu primo Appendicum in fine Anni tam antiqui quàm recentioris. Adeò ut tam apud antiquos quàm apud recentiores, ultimi Creationis Festi *Quindium* seu *Pentaëmerum* coinciderit cum Festi Appendicum *Quindio* posteriori. Nam Appendicum festum totum constat integro *Decendio* seu *Decaëmero* quod incipit 26to die mensis ultimi.

At si volumus eorum *μαρτυρία* castigare & emendare, & Creationis Festa & Tempora rectius constituere secundum Dierum Numerum & Situm singulis assignatum, oportet notare Festi ultimi Initium esse certum sine ullâ inter eos discrepantiâ; unde ejusdem ductu, de reliquis statuere licebit, sequente modo secundum mensium Ordinem antiquum.

- I, Creatio Cœlorum 45 diebus, incipiens ab 11 *Behman*, durabat ad 25 *Isphendârmaç*, utrinque inclusivè.
- II, Creatio Aquæ 60 diebus, à 26 *Isphendârmaç* ad 25 *Ardibehisht*, utrinque inclusivè.
- III, Creatio Terræ 75 diebus, à 26 *Ardibehisht* ad 10 *Mo dâd*, utrinque inclusivè.
- IV, Creatio Arborum & Plantarum 30 diebus, ab 11 *Mordâd* ad 10 *Shahrivar*, utrinque inclusivè.
- V, Creatio Creaturarum seu Animalium 80 diebus, ab 11 *Shahrivar* ad 30 *Avân*, utrinque inclusivè.
- VI, Creatio Hominis 75 diebus, à primo Appendicum ad 10 *Behman*, utrinque inclusivè. In toto, integer Annus, seu 365 dies. Adeò ut secundum illos (quantum colligere liceat,) Creatio videtur inchoata in Æstate circa mensem Majum; & vertente Anno, eodem tempore finita & completa: adeò ut tandem condito Adamo, omnes terræ productiones in æstivalis perfectionis statu adulto tunc fuerint.

Alia autem quædam *Temporum* Nomina à superioribus diversa, leguntur in Libro *Zend*, peculiaribus adaptatis Precibus: sunt verò

Ghâh Flâvani.
 Ghâh Râpiman.
 Ghâh Uziran.
 Ghâh Rojshtrim.
 Ghâh Ushaban.
 Sextum

Sextum ibi non occurrit. Igitur post Eidem in uno vero & æterno Deo quam antea tenuerant, semper retinendam, hoc fuit *Zerdušti* seu *Zoroastri* Præceptum proximum, ut pro singulis dictis *Temporibus* celebrarentur quâvis vice *quinque Dies Festivales*, cum Ispulis & lætitiâ, ut in *Sad-der* præscriptum. Quapropter etiam hodie veteres Persæ & eorum Magi ex instituto Zoroastri in singulis Creationis Festis celebrant 5 dies, & quovis istiusmodi *Pentaëmero* seu *Quindio* laudant Deum pro iis quæ illa Temporum vice condidit & creavit, & ad omnia pii animi Officia quæ Operibus illis respondeant, homines adhortantur.

Singulorum itaq; sex Temporum Festivitas durat per 5 tantum Dies: sed nihilominus cujusvis Temporis Opus in eo conditum, per plurimos Dies (ut dictum) inter faciendum durasse credunt. Zoroastres ergò Persarum propheta tam ex Bibliis Hebraicis quàm ex Judæorum ore in Persiâ accipiens Creationis Historiam, cum torsit & suo modo interpretatus est, exponendo Sex ibi dictos *Dies* fuisse *Sex Tempora* quorum singula multis diebus constabant, & quorum omnium Sylloge unum integrum Annum constitueret; nolens arbitrari tam grande Opus quale fuit Mundi Creatio, ita præcipitanter 6 dierum spatio acceleratum fuisse; ideòque longiora tempora ad hoc assignavit, absque necessitate: cum Deus omnipotentia suâ non tantum 6 diebus, sed illorum dierum 6 *momentis* totius Universi Fabricam miraculosè absolvere valeret.

Zoroastre itaque in illâ opinione præeunte, Persæ etiam hodie adhuc credunt Deum in rerum Creatione multorum dierum Tempora insumpsisse, quod fuit merum Somnium & Zoroastri delirium, minuens ejus omnipotentiam, qui per æternum Verbum fecit Mundum, omnia 6 *momentis* creans, eundemque potentissimo suo Mandato sustentans, ut in Psalmo, *Mandavit, & firma steterunt*. Imò Deus (si sapientiæ ejus Divinæ sic visum fuerat,) uno momento per unum verbum *قُنْ* seu *بَاسْ* *Bâsb, esto*, totum Mundum & omnia in eo condidisse potuerit. Ille autem *ἀνθρωποπαθῶς* opus suum divisit in 6 dies, & tunc quievit Septimo, ut exemplo esset hominibus quos diem Septimum sanctificare voluit, & id strictè præcepit, & severam poenam in delinquentes irrogandam curavit.

CAP. X.

De humani generis origine. De Diluvio, & de aliis quibusdam rebus antiquis. De fœtibus Paradisi terrestribus. De Moſe & Salomone. Perſarum Religio in multis convenit cum Judæicâ, & magnâ ex parte ab eâ deſumpta fuit.

QUoad humani generis originem in Mundi Creatione, veterum Perſarum orthodoxi credunt (prout in S. Bibliis traditum) *Adamum & Evam* omnium hominum Protoparentes fuiſſe. At ſecundum eorum alios, primus Vir ejusque Vira fuerunt *میشتاد و میشتاده* *Miſha & Miſhâna*, ut legitur apud *Ibn Phacreddin Angjou* Perſam in Libro *Pharhangh Gihanghiri* & apud *Shabriſtâni* Arabem in Libro de Religionibus Orientis. In Perſicorum Regum catalogo Conſtantinopolitano, hi minùs rectè vocantur *مستی و مستاده* *Mëſti & Mëſtâna*. Sunt ex Magis qui ſtatuunt *مهلي و مهليان* *Mühlî & Muhliân*, ut Perſicè tradit *Ibn Sâid Gjurgjâni* in Libro *Mafâlik Mamâlik*, quem ſubinde brevitatis cauſâ cito ſub nomine *Mafm*. Ibidem memoratur, dari aliquos ex Hæreticis Magorum (ut & Indorum) qui ajunt eandem fuiſſe originem Hominum & Brutorum. Contra illos vèrò iſte Autor arguens objicit, *Si ſic fuerat, tum in horum utrorumque formis & coloribus non fuiſſet differentia*. Sed fortè alio ſenſu dictam originis identitatem intellexerint illi Magi. A quibusdam Indorum & Perſarum, Rex cui nomen *كرومرث* *Kejomdras* (ex eorum *ἀνιστορίας* & Chronologiæ ignorance) perperam habitus eſt *Adamus primus*: ab aliis eorum habitus eſt *آدم الشمادي* *Adamus ſecundus*, qui apud Orientales erat *Noah*, propter humani generis reſtitutionem & renovationem à Deo factam per illum. Hinc eſt quòd dictus *Kejomdras* apud *Emrrehond* Perſicè (ut alibi notavimus) vocatur *گلشاه* *Ghilſhâh*, i. e. *Rex terræ totius*: & in ſupradicto Catalogo ejus nomen perperam ſcriptum eſt, *جلتاه من الملوکی* *Gjiltâ* qui ex Regibus fuit, ſcribæ errore, pro quo reſcribendum eſt Arabicâ illâ formâ *جلشاه* *Gjilſhâh*. Et propter hanc malè fundatam opinionem, dictus Rex in Perſico Libro *Mugjizât* vocatur *پدر اول* *Pater primus*, ſeu hominum Protoparens; nempe poſt Diluvium primus hominum Propagator ſeu Sator, à quo Perſarum aliqui ſe derivari geſtiunt,

geſtiunt, quaſi iſ fuerit *Noah*. Alii autem ex eis, aliter ſtatuunt. Ut itaque iſta eorum fabula retexatur, ſciendum eſt quòd dictus *Kejomdras* fuit ex primis Dynaſtiæ Medicæ Regibus, qui Regnum ſuum ex Aſſyriorum manibus ereptum & eis ademptum reſtituit Medis. Unde, quia iſ fuit Imperii & Religionis Reſtitutor, ab illis prædicatur quaſi totius Humanæ generis Reſtitutor, (vel ſaltem eum ſic figuratè repræſentare amant,) quia Orbi Medico & Perſico talis & tam inſignis Reſtitutionis Autor fuit, idque à tempore apud eos immemoriali. Ab aliquibus Perſarum, *Adami* uxor vocatur *بلده* *Bel-da*, ut in dicto Libro *Ph. Gi*. Et *Adami* filia nominata eſt *اقلیمیا* *Iclimîa*, ut in Libro *Pharhangh Surûri*.

Veterum Perſarum orthodoxi credunt *طوفان* *Diluvium*, idque fuiſſe univerſale, & totam terram occupaffe. Sed ut varias habent Sæctas & opiniones, de omnibus hiſce rebus à tam remotâ antiquitate petitis, inter ſe ſubinde diſſentiunt & in fabulationem excurrunt. Nam referente *Ibn Shahna* Arabè in Libro de *Primis & poſtremis*, dantur aliqui ex Magis qui negant *Diluvium*, uti (inquit) & Indi & Chinenſes & aliæ quedam Gentes Orientales. Alii (inquit) ex Magis agnoſcunt *Diluvium*: ſed ajunt illud non fuiſſe univerſale, nec tranſviſſe ultra *عقبه حلوان* *jugum montis prope Hulcân*; quæ eſt inter Aſſyriæ & Perſiæ conſinia urbs. Ex Zoroaſtris autem ſententiâ ajunt, quòd non fuiſſet *Diluvium* nec Mundus ſubmerſus, niſi propter iniquitatem & diabolica præſtigia nequiſſimi hominis *ملکوس* *Malcûs*; & quòd poſtmodum tempore *Sâm filii Nerimân*, oppreſſio & tribulatio ſuper Mundum non veniſſet, niſi propter impium hominem *سارورک* *Sarûregh*.

An per nomen *Malcûs* intelligant *Cain* vel ex ejus familiâ *Lamech*; determinare non audeo: uti nec an per *Sarûregh* intelligant *Sarugh*, qui *Ibn Shahna* dicitur *سارور* *Sarûr*, quem primum Idololatriæ inventorem ſtatuunt aliqui ex Orientalibus. In Libro *Pharh. Sur.* memoratur *کوه جلیل* *Mons illuſtris* ubi tunc habitavit *Noah* cum ex eo erumperet aqua Diluvii: & ibidem *زاله کوفه* *Zâla-Cûpha* dicitur fuiſſe nomen Vetulæ ex cujus *فون* *Furno* aqua Diluvii primò erupit. Sed iſte furnus eſt ex Perſarum nugis quæ vix recenſione dignæ.

Quid de veteribus quibusdam rebus ſenſerint Perſæ, & quænam eis Nomina impoſuerint, noviſſe juvat. Hieroſolymorum urbs ab eis olim nuncupata eſt *خاکه تاری* *Domus Dehâk Arabis*, ſcil. habitatio

bitatio illius qui *Διόνυς* origine Arabs, postea factus Medorum Rex tempore Menassis regis Judæ, quando Judæi deportarentur à *Sennacherib*, cujus filius *Esarhaddon* mox regnavit. Quod *Deioces* Arabs Hierosolymis vixerit, non est impossibile: nam absente Judæorum potentiâ, quivis potuerit ibi habitare. Aliàs autem à veteribus Persis ea urbs aliter vocata fuit *گنگر هوخ* *Ghangh-dix Houcht*, i. e. *Paradisus Judæorum*. Eam vocarunt *Judæorum Paradisum* seu *Elysium*, quia Judæi videbantur jactare de eo loco tanquam de paradiso, cum Ezra & Captivi Judæi docerent Cyrum & Artaxerxem & Persas omnes quàm gloriosus & quoque sacer esset ille locus, & prædicarent multa de Deo Israelis qui habitabat Hierosolymis, ut *Ezr.* VII. 15. Unde Persæ videntes eum esse felicitatis terrestres locum quem magni faciebant Judæi, haud immeritò eorum *Paradisum* vocarunt, ei accomodantes suum nomen *Ghangh-dix*. Judæorum autem nomen variè profertur in oriente: à Turcis scribitur *جهدون* *Gjehûd*, & sonatur *Gjehûd*: Arabibus rectius *جهود* *Jehûd*, & abbreviatè *هؤد* *Hûd*; unde Persis paulò productius *هوخت* *Houcht*, seu facilioris soni causâ *هوخت* *Houcht*. Quid Persæ seridè & reverà sentiunt de Paradiso cœlesti, alibi suo loco dicitur. Sed hocce Paradisi nomen quo dignati sunt Judæorum *Solyma*, est ex fictitiis Paradisis Persarum & aliorum Orientalium mythologiæ annumerandis. Nam cum *Horti Eden* verus locus à veteribus Gentibus ignoraretur, mente revolvebant & exquirebant quænam Beatitudinis loca terrestria alicubi imaginari liceret aut in Mundo habitabili reperiri possent. Est horum locorum unus Persicè vocatur *گنگ* *Ghangh*, seu *دهشت گنگ* *Behishtî Ghangh*, i. e. *Paradisus Gangis*, vel aliàs *گنگر* *Ghangh-dix*, i. e. verbatim *Gangis castellum*. Sed sine notione *Castelli*, absolutè ut locus felicitatis terrestres consideratur. Hic locus supponitur urbs ubi *منزل یرجان* *Man-sio Spirituum*, & *معبد* seu *پرستشگاه* *Adoratorium* sive *Templum* dictum *قندهار* *Canduhâr*. Iste locus quibusdam audit *Arîm*, at in Arabum Libris *أرض* *Arîn*, & *قبة الأرض* *Abbatol'Ard*, seu *Vertex terre* fumus, ad orientem *Kataie* seu *Chinæ* situs. De situ autem hujus loci fictitii mox accuratius dicitur. At pro *گنگر* *Ghangh-dix*, in *Olugh-Beighi*, & *Nassirdâni* Tabulis geographicis, ex Scribæ ignorantia malè legitur *گنگر*: unde D. Joh. Gravius olim Astronomiæ Professor Oxoniensis,

Oxonienfis, in suâ Versione perperam legit *Cantadora*, ut in Notis ad *Itinera Mundi* fusiùs docuimus.

Alius felicitatis locus (vel fortè idem locus sub alio nomine) vocatur *گنگر* *Gjamghêrd* seu *Gjemghêrd* in Libro *Sad-der* memoratus. *Abulpheda* in Geographiâ suâ Arabicâ, & ex eo *Spâhi-xâda* in Lexico geographico, hoc nomen perperam scribit *گنگر* *Gjamghût*, & ait Persicè legi *گنگر* *Gjamghûd*, utrumque malè, Scribæ errore in lit. *Waw* pro *Re*, cum autor intenderit ut legeretur *گنگر* *Gjamghêrt* seu *گنگر* *Gjamghêrd*. Et quidem in Tabellâ urbium in *AlMagesto* Arabico Pocockiano, in ipso *Æquatore* in extremo oriente collocantur tres Urbes (vel saltem loca vulgò supposita,) quæ sunt *قبة الأرض* *Kûbba Arîn*, & *تازه* *Tâzè*, & *گنگر* *Gjamghêrd*; quæ (ut de *Chimæris* dicere solent Arabes,) *extant nomine, sed non re.* Hæc loca supponuntur exactè sub ipso *Æquatore* *عند دائرة العرض* *latitude destituta* seu *privata*. Est autem *Gjam* seu *Gjem* ex nominibus *Solis*, & subinde etiam *Lunæ*: adeò ut *Gjamghêrd* ex vi vocis, sit *Solis Lunæve civitas*: commodissimum sanè loci paradisiaci nomen! Vel *Gjem* est *Salomonis* seu *Gjemshîdi* nomen, (si libet interpretari,) *Salomonis* aut *Gjemshîdi civitas*.

Talis etiam imaginarius felicitatis locus dicitur *ایران وچ* *Irân-vîgç*, itidem in *Libro Sad-der* memoratus, qui videatur haberi seu fingi alicubi intra limites Persidis quæ vocatur *Irân*. Fortè sit *ساوندی* *Mons Dumâvand* prope ejusdem nominis urbem; de quo loco infra in *Vitâ Gulhtaspis*. Sed prædicta loca videntur esse nominalia tantum quæ orientalium *Eutopiæ*, seu potius *Atopiæ* (utpote quæ nullibi terrarum reverà inveniuntur,) annumeranda.

Ejusmodi beatitudinis locus etiam ab Indis fingitur in regione *کشمیر* *Keshmîr* circa caput *Gangis*; unde fortè *Ghangh* pro generali cujusvis loci paradisiaci nomine habitum, adeò ut alter supradictus Paradisus (quamvis diverso situ sub *Æquatore* fictus,) inde suum mutuaverit nomen *Ghangh-dix*, q. d. alter paradisus Gangeticus: aliàs enim hoc nomen minus aptum, cum designet locum in medio maris plus quàm 3000 miliaribus à Gange distantem. Non itaque à convenientiâ seu identitate sitis, sed à paritate felicitatis desumpta videtur denominatio. Cum enim Indorum in *Keshmîr* paradisus terrestris sit ad Gangem, confectarium videtur quòd à paritate amœnitatis,

talibus, eodem nomine gavissus fuerit *Ghanghdix*, quamvis diversissimo situ procul à Gange positus. In Indiâ enim australi calor est intensus & intemperatus; unde respectu hujus, alter locus qui borealior, sit magis temperatus ubi detur refrigerium & à caloribus Indiæ remissio, ut ex differentiâ climatis amœnitas paradisiaca exurgat. Hæc itaque fabula de loco in *Keshmir* ortum habuerit tam à felicitate climatis, quàm quòd ibi oriatur *Ganges* quem Indi beatissimum & sanctissimum æstimant.

Cur autem *Ghangh-dix* & *Gjamgherd* & *Kubba Arin*, &c. habita fuerint loca paradisiaca, dicendum restat. Hoc enim non fortuito factum, sed mathematicè consideratum & benè perpensum. Talia enim loca nullibi terrarum dantur: sed sunt loca mathematicè supposita ad orientem Chinæ in medio maris, ubi in orientali extremitate Globi datur maximorum Circulorum (scil. Zodiaci & Æquatoris) intersectio exactè ad 180um longitudinis gradum, Globum hac ratione æqualiter dividendo. Nam ab alterâ dictorum Circulorum intersectione in occidentali Globi extremitate, (unde sumimus Longitudinis initium,) ad hanc extremitatem Orientalem sunt 180 gradus, ut dictum. Unde Indorum Astronomi qui orientali extremitati propiores, Longitudinis initium sumentes ab *Arin*, talem Longitudinem in contrarium nostrî ducebant versus occidentem, eandem terminantes ad gradum 180 in Insulis fortunatis ubi nos incipimus. Hæc itaque loca quæ primò ad usum mathematicum accommodata, cum essent exactè sub ipso Æquatore ejusve Intersectione sita, necessariò fuerint amœna, idèoque habita ad instar Paradisorum terrestrium, quorum felicitas in aëris temperie & clementiâ consistebat. Hæc itaque loca sunt nil nisi fictitii paradisi in locis supposititiis, nullum aliud felicitatis fundamentum habentia nisi in situ illo, præsumendo quòd quivis locus perpetuo æquinoctio temperatus deberet esse peramœnus, & eo solo sensu ut paradysus habendus. Inde enim factum est ut *μακαριων νησοι* seu *Insulæ fortunatæ* (ubi Græcorum *Elysium*) in occidente, habitæ fuerint pro Beatorum sede, propter situm suum in æquinoctio perpetuo, omni aliâ ratione cessante, & absque alio felicitatis prætextu aut argumento ullo, nullâ caloris aut frigoris sævitie læsa aut turbata, prout decebat paradysum. Iste autem Paradysus occidentalis seu *Elysium*, à Persis vocatur *درادن* *Derânegh*, ut in Libro *Ph. Gj.* describitur. Adèd ut hæc duo in utrâque Mundi extremitate loca Paradisiaca non ex rudioris vulgi designatione orta sint,

sint, sed à veritate mathematicâ quoad situm pendeant. Et ut Indi à dictorum Circulorum Intersectione orientali Longitudines suas sumebant, sic in reliquâ Orbis parte tam in Europâ quàm in Asiâ ab oppositâ Intersectione occidentali omnes (sive Regionum in terris sive Stellarum in cœlis) accurato calculo Longitudines sumunt; scil. ducto initio ab illo loco quem circa tempora Hipparchi & Chaldaeorum occupabant primæ stellæ Arietis, jam è Dodecatemorio suo ferè egressæ. Adèd ut duplici de causâ (Astronomorum monitu ductûque) per totum Orbem insignia & notabilia fuerint duo illa dictorum *Intersectionum Puncta*, scil. propter usum mathematicum Longitudinum tam terrestrium quàm cœlestium inde tanquam à locis fixis sumendarum, & propter imaginariam talium locorum felicitatem & amœnitatem paradisiacam vulgò creditam & aliàs nullibi terrarum inveniendam. Cum enim veteres Gentes ex Mosaicâ historiâ de Paradiso & aliis rebus monerentur, talium rumor totum terrarum Orbem pervasit; non autem potuerunt ad satisfactionem suam nisi mathematicè locum ejus querere & investigare. Cum verò dicta Historia nulla Paradisi cœlestis nec Vitæ æternæ mentionem faciat, (quæ veterum Persarum Fides docet,) oportet ut illa sua Principia altius petierint, à Prædicatoribus justitiæ Noah ejusque filiis edocti. Et inde est quòd sacra linea Judaica easdem notiones semper retinuerit, quamvis Lex postea data (exceptâ Dei Unitate) de rebus agendis potiùs quàm credendis magis sollicita, non videtur Vitæ æternæ & Resurrectionis disertam mentionem fecisse, quantumvis hæc omnia perpetuâ traditione & indubitata fide ab initio ad hæc usque tempora ab orthodoxis & Fidelibus semper crederentur. Adèd ut tam Persæ quàm sacra linea Judaica primam orthodoxiam suam ab eodem fonte hauserunt, & inde primi Paradisi terrestris priorem mentionem acceperunt, cujus tamen (ut & Creationis) magis particularem notitiam à Lege postliminiò traditâ habuerunt.

Ut itaque Persæ Paradisi terrestris posteriorem notionem & notitiam habuerunt à Lege, sic & sanctissimi viri Dei *Mohs* atque aliarum rerum & personarum notitiam ab eodem fonte hauserunt. *Moses* enim qui per totum Orbem suo tempore celeberrimus & famigeratissimus, (Arabibus dictus *موسى* *Interlocutor Dei*, vel simpliciter *Calim*, *Interlocutor*,) apud vetustissimos Persas habet nomen in quo continetur ejus descriptio, *روح پادشاه* *Rufus Pastor baculum tenens*: nam Pastorum egit apud Jethronem cum Pado seu Baculo pastoralis,

pastorali, & virgâ seu Bacillo manuali apud Ægyptios famosus fuit. Dictum *Mosis* Epithetum ex remotissimâ antiquitate petiitum est. Atque Doctiss. Huetius in *Demonst. Evang.* ex Artapano tradit *Mosen fuisse procerum & rufum*, &c. Et quidem hæc videtur recepta opinio etiam apud Arabes: nam *Rod. Ximenez* in *Hist. Sarac.* Cap. V, explicando Mohammedis Visiones, narrat illum prætendentem se quasi in Hierusalem cœlestem raptum, ibi *vidisse Abrahamum & Moysen & Jesum*: & *Abraham* (inquit) *similis erat mihi: Moses rubeus & crispus: Jesus Mariæ filius erat flavus capillis; nec longus, nec parvus, sed dispositione & staturâ mediâ coaptatus. Et videbatur aqua ab ejus capite proflire, sed aqua non erat ibi. Postea in sextum cœlum evehctus, inveni ibi hominem rubeum & procerum, qui erat Moses.* Nempe, gloriolæ Christi caput ambientes, erant sicut radiationes aquarum ex Sacro ejus capite emanantium, ut voluit insinuare Mohammed.

Cumque Salomon per totum Orbem esset famosus, apud veteres Persas etiam non fuit inauditus, à quibus ergo vocatus est *Gjèm*, quo aliàs nomine vetustus quidam Persarum Rex (quasi sapientiâ ei par) designari solebat. Nempe quoties nomen *Gjèm* cum *melle*, *myrto*, *demone*, *genio*, *vento*, *seris*, *avibus*, aut ejusmodi aliis memoratur, eo significatur *Salomon*: at quoties hoc nomen memoratur cum *جام* *Gjâm* seu *Poculo*, tum eo intelligitur Rex *Gjemsbid*: de cujus Poculo & mirâ ejusdem Inscriptione alibi agetur, si Deus vitam & vires suppeditaverit.

De Persarum Opinionibus primitivis, nolo heic aliquid dicere, quia de eis plura ex *Shahrîstânio* inferiùs adducuntur, & deinde postea ubi de extremi *Judicii* Ponte agitur. In genere autem innuam, quod ex Lege Mosaicâ eis plurima suggessit eorum Propheta *Zerdusht*, quem in illâ Lege satis versatum fuisse constat; idque tam ex dictis de primâ Creatione, & Diluvio, & Abrahamo, & Altaris Igne perpetuo, &c. quàm quod ut *Malchisedek* Decimas solvebat Abrahamo, sic & hi solvebant Sacerdotibus suis: & deinde, quod instar Judæorum, habent Summum Sacerdotem, & frequentes Lotiones, & Bestias mundas ac immundas, & præcipiunt fugam pollutionis à contactu mortuorum, & de omni puritate curiosi sunt, & ad evitandum omnem contaminationem internam & externam cauti; & quod Ignem alienum (quâ in parte peccabant Nadab & Abihu,) Deo offerre nollunt. Quin & iste populus hodie frequenter in ore habent *Braham* & *Nebbi Mûsa*, & *Jûsuf*, aliâque Vet. Test. nomina. Præterea ex quotidianâ

quotidianâ Judæorum cum Persis conversatione illi cum his communicabant omnes res, adeo ut *Artaxerxes* (seu *Darius Hystaspes*) suum dederit *Phermân* seu *Mandatum* ut antea fecerat *Cyrus*, pro restauratione Templi, & restitutione Vasorum, & pecuniam suppeditavit pro emendis Sacrificiis, &c. ut de his affatim legitur in *Libris Ezræ & Nehemiæ*. Adeo ut non sit mirum si omnes Judæorum consuetudines innotuerint Persis, qui multas ex eis sibi retinuerunt: unde magna est in utriusque gentis Religione convenientia.

CAP. XI.

Dei nomina & attributa apud veteres Persas usitata, sec. Catalogum quem ex oriente accepi

تزدت	Yezdd.	آبداه	Abdah.
تزدان	Yezdân.	آب-انجام	âb-angjâm.
خودای	Chodâi.	فرزداد	Verzidâr.
خودای-وند	Chodâvand.	آله	âlh.
خودای-سپهر	Chodâvandghâr.	کرفاهین	Kerphaghîn.
مزدت	Ormîzdt.	شاه-دود-سپهر	Phrâcho-sâm.ah.
مزدت-کد	Formîzdt.	گجامگی	Gjâmaghî.
مزدت-کد-خودای	Formîzdt-chodâi.	پرجاہ-تد-آه	Pérgjah-tê.âh.
مزدت-کد-وو	Harvâsp.	تلم-افیه	Tâm-aphiyah.
مزدت-کد-وو	Harvâsp.	آبراهیم	Abrahâm.
مزدت-کد-وو-مزدت	Harvâsp-mîm.	پروانان	Peruarânâ.
مزدت-کد-وو-مزدت	Harvâsp-âgh.âh.	پروانان-آه	Peruarânâ-ghâr.
مزدت-کد-وو-مزدت	Harvâsp-chodâ.	ای-یاه	Âi iyâph.

Համիօփն <i>Hamiyâph.</i>	Վանի <i>Vanis.</i>
Աճերի <i>âderh.</i>	Անխեփն <i>Ankhph.</i>
Գիրի <i>Ghîrâ.</i>	Փիւփեփն <i>Phéyph.</i>
Աջամ <i>âjam.</i>	Քիրափն <i>Pîrvah.</i>
Գյաման <i>Gjamanâ.</i>	Բադափն <i>Bâdâph.</i>
Տափան <i>Saphanâ.</i>	Շափափն <i>Chavâphér.</i>
Նիփի <i>Nîphî.</i>	Աօ-գյաջի <i>âb-gjagji.</i>
Քերափն <i>Peruvâ.</i>	Տափի <i>Saîhî.</i>
Այանափն <i>Aiyânâph.</i>	Րափիփն <i>Rachîph.</i>
Այն-այենա <i>Ayin-âyena.</i>	Վարփն <i>Varîph.</i>
Ան-այենա <i>ân-âyena.</i>	Բափ-փե-րիփն <i>Bahâb-phérîph.</i>
Շարփի-տամ <i>Charîphî-tâm.</i>	Ադի, զուփ <i>Adîy, quâfi Adusîy.</i>
Միմ-տամ <i>Mîm-tâm.</i>	Կամ-րափ <i>Câm-rad.</i>
Վափ <i>Vâph.</i>	Փերման-կամ <i>Phermân-câm.</i>
Բարփիփն <i>Barvîphîph.</i>	Այիփն, իւ <i>âyiichien, seu âyi-ichien.</i>
Բիփ-փ <i>Bîph-îph.</i>	Ափերմիփ իւ <i>Aphermîph seu Aphraimîph.</i>
Իս-իմիփ <i>Isr-hîmid.</i>	Համարան <i>Hamârânâ.</i>
Բար-նիփ-փ <i>Bar-nîph-îph.</i>	Շանիյ <i>Shanîiyâ.</i>
Կերդափն <i>Kerdaghâr.</i>	Աւեփ <i>âveph.</i>
Քուփ-իփ <i>Kuvâphîph.</i>	Ափի <i>âphî.</i>
Բիփերն <i>Bîphernâ.</i>	Ափրազափն <i>Aphrâzâph.</i>
	<i>Ham-ichîn.</i>

Համ-իփն <i>Ham-ichîn.</i>	Գիլ-նամփն <i>Ghil-namghêr.</i>
Շորաման <i>Chorâmân.</i>	Շերափն <i>Gherâghêr.</i>
Ափիփն <i>Aphîphân.</i>	Շերափ-ն <i>Gherâghêr-ghêr.</i>
Բափ-իփն <i>Bachîphâyenda.</i>	Շերափ-ն <i>Shêrâghêr.</i>
Բափ-իփն <i>Bachîphâyghêr.</i>	Շերափ-ն <i>Shêrâghêr-ghêr.</i>
Դափ <i>Dâdâr.</i>	Անյաման <i>Angjâmân.</i>
Աման <i>Amân.</i>	Ափի <i>âphî.</i>
Ամի-փափն <i>Amî-phaighêr.</i>	Ամի-փ-իփ <i>âmi-phî-îph.</i>
Տիփ-Ամի-փ <i>Sîph-Amî-ghêr.</i>	Գյեփ-իփ <i>Gjêphîph.</i>
Միմ-նափ <i>Mîm-nâph.</i>	Րիյաման <i>Riyâmân.</i>
Ամ-իփն <i>Adîr-bâdghêr.</i>	Բիփ <i>Bîph.</i>
Ամ-իփն <i>âdur-namghêr.</i>	Ամ-իփ <i>âdur-namghêr.</i>
Բափ-իփն <i>Bâd-âdurghêr.</i>	Բափ-իփն <i>Bâd-namghêr.</i>
Բափ-իփն <i>Bâd-ghaibghêr.</i>	Բափ-իփն <i>Bâd-ghîrîph.</i>
Բափ-իփն <i>Bâd-ghîrîph.</i>	Ամ-իփն <i>âdurghîr.</i>
Բափ-իփն <i>Gherghêr.</i>	Բափ-իփն <i>Ghîghêr.</i>
Բափ-իփն <i>Ghîlghêr.</i>	Բափ-իփն <i>Ghîlterghêr.</i>
Բափ-իփն <i>Ghîl-wâdghêr.</i>	

rium reformavit; idque ut conjicit D. Golius, sub initio Intercalaris Mensium Periodi, cum Sacra & Festa annua ab iis Anni tempestatibus quas respiciebant, tum longius prolapsa essent. Nam Persæ eum Regem eo tempore vixisse asserunt, quod alterius Periodi initia antecede-
 bat. Quamobrem si talis aliqua Persis expleta fuit, ea iniverit post Gjemsbidum, sicut eorum Sapientibus passim attribuitur. Sed (inquit) in Gjemsbidi Epochâ seu Anno non satis expressè docetur an Æquabilitatem, an Mensium & Dierum nomina, an denique Intercalandi illum 120 annis modum spectare oporteat. Sic ille. Hæc Epochâ (quatenus scitur) duravit usque ad *TeXdegherd* filium Shahriyâr Persarum Regem ultimum, à cuius Inthronizatione usque hodiè Annorum suorum Computum deducit veterum Persarum Soboles adhuc in Persiâ & alibi superstes. In Epochâ *Gjemsbideâ* Anni forma videtur fuisse duplex, scil. civilis quam ante se constitutum invenerat *Gjemsb. d.* & Ecclesiastica quam ipse instituebat, factò 120 annis integri Mensis Embolismo, ut Festa in pristinas sedes retraherentur. Alias enim absque isto Embolismo, Annus Persicus civilis fuit vagus, scil. ejus initium fuit vagum per totum Annum circuiens: & ejusmodi Anni vagi integra Revolutio seu ad idem initium Restitutio absolvebatur 1460 annis.

Præter Anni Reformationem, dictus Rex *Gjemsbid* populum suum quadrupliciter in certas Classes dispescuit, & ad certa studia & Artificia eos assignavit: & res multas ingeniosas excogitavit, & egregias constitutiones fecit, & pro Unionibus instituit Urinatores, & alia multa invenit. Aded ut ope dæmonum multa sua fecisse crederet vulgus, dum curiosâ Artis Opera captum eorum superarent. Quin & apud Persas est mos loquendi extraordinarios in quâvis arte homines vocare *Diabolos* in suo genere dum aliquid plusquam humanum præstare videntur, ut & nostrates & aliæ nationes aliquando loquuntur. Præter hæc, *Tâbari* refert eum fuisse *بردين ادريس النبي* *de religione Idris prophetæ*, i. e. Enoch, qui in coelum raptus quia ambulaverat cum Deo in terris: & sic iste Rex Deum solum adoravit eique servivit. Et quidem *Gjemsbid* Regem religiosissimum fuisse volunt Persæ veteres: unde & in Libro *Sad-der* memoriæ proditum est, cum habuisse Revelationes divinas, & Angelos ei apparuisse, &c. Sed tandem apostatizavit: nam Ahmed Ibn Jûsufh Arabs de eo refert, *Gjemsbid primo bonis moribus & virtuti ac industriae deditus: at postea ab his descendit in superbiam & insolentiam super*
Vexiros

Vexiros suos; unde eum deseruerunt Magnates ejus. Hocque resciscens Dabâc, eum persecutus est & devicit: & ponens eum inter *دشمنان* *duos asseres, serrâ dissecuit.* Quomocunque ergò se habuerit in initio, talia de eo narrant Arabes & Persæ Mohammedani omnes, (inter quos *Emir Chond*,) qui in eum impingunt, quoddam processu temporis postquam diu regnaverant, degeneravit; & tandem evadens superbus & humanæ fortis nimium oblitus, divinos affectavit Honores: & à verâ Religione in hac parte exorbitando, sui Simulachra (ut Numina) per omnia regni sui loca dimisit, eaque colenda imperavit. Si hoc verum fuit, tum meritò passus est iniquitatis suæ supplicium divinitus immissum, dum Regno suo & Vitâ simul exutus est. Nam (ut dictum) tandem bello petitus fuit ab Arabiae felicitis Rege *Shiddâdo* Aadi filio, qui fratris sui Ulvâni filium *Dabâkum Arabem* (is erat *دشمنان*,) cum exercitu misit, qui *Gjemsbido* rege bello oppresso & occiso, Persarum regnum vi occupavit. Quâ morte mulctatus fuit *Gjemsbid*, cum supracitato Ahmede consentiens Abulpheda in Hist. Gentium notat, Quoddam *Bivarasp* seu *Dabâc eum affecutus est fugientem*, *دشمنان* *illumque serrâ dissecavit.* Hinc est quoddam in Persicorum Regum serie inveniatur *Dehâc* seu *Dabâk Arabs*, qui etiam scribitur *Zahâk*, *Zahâk*, &c. quem ut valdè iniquum & crudelem Tyrannum vituperat dictus *Emir Chond*. Herodotus qui nunquam in veritatis scholâ educatus, omisâ hostilitatis mentione, narrat *Deiocem* in Persarum Vico pacificè degentem, prætendisse velum justitiæ & bonitatis, aded ut à Persis sponte in Regem eligeretur: sed postea tyrannidem suam & injustitiam prodidisse. Planè autem errasse videtur Rustemi Epitomator in voce *Phridûn*, *فریدون اول پادشاهان* *Phridûn est ille Rex quem interfecit Dabâk*: scil. vult insinuare *Dabâcum* interfecisse *Phridûnum* *Gjemsbidi* filium: quod non potuit esse, quia *Phridûn* (Herodoto dictus *Phraortes*) fuit *Dabâki* seu *Deiocis* filius & Successor, non à parente occisus.

Epocham *Gjemsbideam* excepit *TeXdegherdea*, quæ quodammodo censeri possit duplex, sc. vetustissima illa quæ initio Imperii ejus obtinuerat, quæ potius erat *Gjemsbidea*; & nova quam de novo instituit *TeXdegherd* filius *Shahriyâr*, in veteris Religionis (ut videtur) damnus; quippe in quâ nova erant Mensium & Dierum Nomina, neglectis, iis qui ab Angelis denominati fuerunt, à quibus pendebant Ritus & sacræ eorum Solennitates omnes. Dicta Epochâ tunc nova in Libro

Pharh. Gj. toties memorata, ibi vocatur تاريخ ملهكي ودردي *Epocha Melikea Yezdegherdea*, seu *Epocha Regia Yezdegherdea*. Hujus primus Mensis seu Anni caput fuit *Tcheſkn-fāz*, i.e. *festi-factivus dies*. Hæc Epochā verè *Yezdegherdea* (Europæis omnibus hæc tēdis inaudita) non potuit diu durare; cū ille Rex qui eam introduxit, tantū 20 annos regnavit. In hac erant *Menses novi*: & in alterā (quæ vulgè audit *Yezdegherdea* apud Autores celebris,) erant *Menses veteres* hucusque continuati, cujus Anni caput statuitur *Phervardin*. Sic Chrysococca in Canonibus Persicis, "Ετος Περσικόν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς μεσιμηνίας ἐν νεομηνίᾳ τῇ πρῶτῃ Πέροτος Φαρσαρτῆ. Et alibi, ἡ ἀρχὴ τῶ ἔτους τῆς ἡμέρας τετῆς ἀρχὴ μηνῶν Φαρσαρτῆν, ὅταν ἡ δ' ἰσσοδαιέτης εἰς τὸν θρόνον ἐκείθιν. Omnium consensu, Regis *Yezdegherd* Inauguratio facta est 16to Junii die, qui in Anni vagi formā incidit in initio mensis *Phervardin*: eo itaque die Anni *Yezdegherdei* Caput constituunt *Koushān* & *Shāh Cholgjius* in Tabulis suis Universalibus; ubi in *Tabulis* quæ Epocharum Capita exhibet, in Epochā *Yezdegherda* Persicā æquè ac in Epochā *Gjelalā* Caput seu primus Mensis est *Phervardin*. Hocce Anni initium etiam spectare videtur *Cotboddini* illud, scil. *Yezdegherd* occisum fuisse *Periodi Embolimicæ* anno 960, quod debuit fuisse mense *Embolimico* octavo: cū octies 120 faciant 960. Et quidem numerando à *Phervardin*, mensis octavus erit *Abān*, quem ritè sequuntur Appendices prout relictī fuerunt tempore *Yezdegherd*. Hoc anno erat *Abān* duplex, *Ordinarius* & *Embolimicus* qui (cum appendis *Epagomenis*) festivalis totus. Nam sic fieri solet in *Embolimicis* mensibus omnibus.

Hujus Epochæ meminit *Alpherganius* p. 7, de *Ægyptiacis* Mensibus agens, *Olim horum Mensum Principia respondebant initiis Mensium Persicorum*; ita ut principium mensis *Thoth* idem esset cum initio mensis *Dejma*: & porro mensis quivis alter cum altero: donec Anni *Ægyptiaci* finis conveniret cum fine mensis *Adur*: quod etiam obtinet in *Tabulis* ad illud Tempus constructis. At menses *Ægyptii* hodiè aliter procedunt, intercalando quarto anno: quare eorum *Menses* jam Persicis dissimiles, at cum Græcis atque Syriacis congruunt. Primus apud eos dies est 29us Augusti. Hic locus fortè seduxerit *D. Petavium*, qui in *Rationario temporum* Lib. III, Cap. 15, supponit Anni Persici initium incidisse in principium Septembris, dicitque, *Quid in causā Persis fuerit cur in Calendas Septembris Epocham figerent, nemo quod sciam causam exponit*. Ille scil. non satis perpendens veterem Annum tam

tam Persicum quàm *Ægyptiacum* non fuisse fixum, sed vagum; ideoque ratiocinium suum putavit secundum moderniore annuum *Ægyptiacum* fixum in *Ærā* *Dioclesianā*, quā Anni primus mensis *Thoth* incipit 29 Augusti seu initio Septembris, existimans eos dictum Anni sui initium tunc accepisse à Macedonibus, quod de *Alexandrinis* non diffidendum, sed de naturalibus *Ægyptiis* non item.

Ad supradictam *Alpherganii* collationem utriusque Anni, ratiocinatur *D. Golius*, *Tunc Persicam Mensis Intercalationem, aut non apud omnes Persas, aut non in omnibus rebus usitatam fuisse: aliàs concordare non possent Neomeniæ, eo modo quo declarat Alpherganius*. Dicta autem Mensis Intercalatio obtinuit in Persarum *Ærā* Ecclesiasticā, non autem in *Ærā* civili & Astronomicā quam voluit *Alpherganius*; in quā, ut in eā *Nabonassari* quam sequebantur *Ægyptii*, Anni Caput sine ullā restrictione vagabatur per totum annum in perpetuum: & cū esset tantum 365 dierum absque consideratione Fractionum, & cū esset tantum 365 dierum absque consideratione Fractionum, singulis 4 annis uno die regrediebatur. Sed de diverso *Appendicum* in utroque Anno situ, non excusandus est *Alpherganius*, cū Persarum Appendices erant post *Abān*, non autem post *Adur* ut coinciderent cum *Appendicibus* *Ægyptiorum*: quod arguit ejus collationem esse imperfectam eā in parte. *D. Golius* eum excusare conatur, dicendo eum forte haud tanti fecisse tanti parvam differentiam. *Alpherganii* autem collatio erat Annorum Civilium utriusque Gentis, qui (excepto illo *Appendicum* situ) satis concordabant. Et quidem rem plenius explicat *D. Golius* p. 47, *Ut verò ad demonstrandum Anni Ægyptiaci & Persici consensum redeamus, supponatur ex. gr. sub Yezdegherdici Imperii initium, Ægyptiis tunc adhuc in usu fuisse priscum Anni Civilis modum. Ex verbis Theonis Alexandrini suprà allatis, constat Anni vagi Ægyptiaci Revolutionem contigisse anno 5to Cæsaris Augusti, utriusque anni (Ægyptiaci & Alexandrini) Capite concurrente in eundem diem; qui haud alius fuerit quàm is qui totā Ægypto Anni fixi Caput etiam hodiè existit, nempe 29 Augusti. Ab hoc itaque die Neomenia Thoth anticipando retrogradi cœpit quadriennio quoque vertente diem unum. Quoniam autem (unā cum Epochā *Yezdegherdis*) Neomenia *Phervardin* incidit in XVI Junii, necesse fuerit Neomeniam *Dejma* (annumeratis post *Abān* vel *Adur* *Epagomenis*) incurrisse in XVIII Martii. Sunt autem à 5to Augusti ad *Ærā* *Yezdegherdicā* tetraërides 164; quibus computunt totidem Dies quos Neomenia *Thoth* retroiverit, hoc est, à XXX Augusti ad XVIII Martii. Quare par concordantia superioribus*

Pharb. Gj. toties memorata, ibi vocatur *فَارْهَ جِي* *Epocha Melikæa Yezdegherdæa*, seu *Epocha Regia Yezdegherdæa*. Hujus primus Mensis seu Anni caput fuit *Tchesbn-sâz*, i.e. *festi-factivus* dies. Hæc Epochæ verè *Yezdegherdæa* (Europæis omnibus hætenus inaudita) non potuit diu durare: cum ille Rex qui eam introduxit, tantum 20 annos regnavit. In hac erant *Menses novi*: & in alterâ (quæ vulgò audit *Yezdegherdæa* apud Autores celebris,) erant *Menses veteres* hucusque continuati, cujus Anni caput statuitur *Phervardin*. Sic Chrysococca in Canonibus Persicis, *Ἔτος Περσικὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς μεσημέρας ἐν νεομηνίᾳ τῆς πρὸς Πέρσης Φαρβαρτῆς*. Et alibi, *ἡ ἀρχὴ τῶ ἔτους τῆς ἡμέρας τεττῆς ἀρχὴ μηνῶν Φαρβαρδίν, ὅτιναικα ὁ Ἰασδακέρδης εἰς τὸν θρόνον ἐκάθισεν*. Omnium consensu, Regis *Yezdegherd* Inauguratio facta est 16to Junii die, qui in Anni vagi formâ incidit in initio mensis *Phervardin*: eo itaque die Anni *Yezdegherdæi* Caput constituunt *Koushân Ghilæus* & *Shâh Cholgjius* in Tabulis suis Universalibus; ubi in Tabulâ quæ Epocharum Capita exhibet, in Epochâ *Yezdegherdæa* Persicâ æquè ac in Epochâ *Gjelalæa* Caput seu primus Mensis est *Phervardin*. Hocce Anni initium etiam spectare videtur *Cotboddini* illud, scil. *Yezdegherd* occisum fuisse *Periodi Embolimicæ* anno 960, quod debuit fuisse mense *Embolimico* octavo: cum octies 120 faciant 960. Et quidem numerando à *Phervardin*, mensis octavus erit *Abân*, quem ritè sequuntur Appendices prout relictæ fuerunt tempore *Yezdegherd*. Hoc anno erat *Abân* duplex, *Ordinarius* & *Embolimicus* qui (cum appendis *Epagomenis*) festivalis totus. Nam sic fieri solet in *Embolimicis* mensibus omnibus.

Hujus Epochæ meminit *Alpherganius* p. 7, de *Ægyptiacis* Mensibus agens, *Olim horum Mensum Principia respondebant initiis Mensium Persicorum*; ita ut principium mensis *Thoth* idem esset cum initio mensis *Dejma*: & porro mensis quivis alter cum altero: donec Anni *Ægyptiaci* finis conveniret cum fine mensis *Adur*: quod etiam obtinet in Tabulis ad illud Tempus constructis. At menses *Ægyptii* hodiè aliter procedunt, intercalando quarto anno: quare eorum *Menses* jam Persicis dissimiles, at cum Græcis atque Syriacis congruunt. Primus apud eos dies est 29us Augusti. Hic locus fortè seduxerit *D. Petavium*, qui in *Rationario temporum* Lib. III, Cap. 15, supponit Anni Persici initium incidisse in principium Septembris, dicitque, *Quid in causâ Persis fuerit cur in Calendas Septembris Epocham figerent, nemo quod sciam causam exponit*. Ille scil. non satis perpendens veterem Annum tam

tam Persicum quàm *Ægyptiacum* non fuisse fixum, sed vagum; ideoque ratiocinium suum putavit secundum moderniore annum *Ægyptiacum* fixum in *Ærâ* *Dioclesianâ*, quâ Anni primus mensis *Thoth* incipit 29 Augusti seu initio Septembris, existimans eos dictum Anni sui initium tunc accepisse à Macedonibus, quod de Alexandrinis non diffidendum, sed de naturalibus *Ægyptiis* non item.

Ad supradictam *Alpherganii* collationem utriusque Anni, ratiocinatur *D. Golius*, *Tunc Persicam Mensis Intercalationem, aut non apud omnes Persas, aut non in omnibus rebus usitatam fuisse: aliàs concordare non possent Neomeniæ, eo modo quo declarat Alpherganius*. Dicta autem Mensis Intercalatio obtinuit in Persarum *Ærâ* Ecclesiasticâ, non autem in *Ærâ* civili & Astronomicâ quam voluit *Alpherganius*; in quâ, ut in eâ *Nabonassari* quam sequebantur *Ægyptii*, Anni Caput sine ullâ restrictione vagabatur per totum annum in perpetuum: & cum esset tantum 365 dierum absque consideratione Fractionum, sed de diverso Appendicum in utroque Anno situ, non excusandus est *Alpherganius*, cum Persarum Appendices erant post *Abân*, non autem post *Adur* ut coinciderent cum Appendicibus *Ægyptiorum*: quod arguit ejus collationem esse imperfectam eâ in parte. *D. Golius* eum excusare conatur, dicendo eum forte haud tanti fecisse tantam parvam differentiam. *Alpherganii* autem collatio erat Annorum Civilium utriusque Gentis, qui (excepto illo Appendicum situ) satis concordabant. Et quidem rem plenius explicat *D. Golius* p. 47, *Ut verò ad demonstrandum Anni Ægyptiaci & Persici consensum redeamus, supponatur ex. gr. sub Yezdegherdici Imperii initium, Ægyptiis tunc adhuc in usu fuisse priscum Anni Civilis modum*. Ex verbis *Theonis Alexandrini* suprà allatis, constat Anni vagi *Ægyptiaci* Revolutionem contigisse anno 5to *Cæsaris Augusti*, utriusque anni (*Ægyptiaci* & *Alexandrini*) Capite concurrente in eundem diem; qui haud alius fuerit quàm is qui totâ *Ægypto* Anni fixi Caput etiam hodiè existit, nempe 29 Augusti. Ab hoc itaque die *Neomenia* *Thoth* anticipando retrogradi cœpit quadriennio quoque vertente diem unum. Quoniam autem (unâ cum Epochâ *Yezdegherdis*) *Neomenia* *Pherurdin* incidit in XVI Junii, necesse fuerit *Neomeniam* *Dejma* (annumeratis post *Abân* vel *Adur* *Epagomenis*) incurrere in XVIII Martii. Sunt autem à 5to Augusti ad *Æram* *Yezdegherdicam* tetraërides 164; quibus competunt totidem Dies quos *Neomenia* *Thoth* retrovertit, hoc est, à XXX Augusti ad XVIII Martii. Quare par concordantia superioribus

perioribus quoque seculis fuerit, quibus uterque Annus & Ægyptiorum & Persarum eodem tenore fluxit. Shâh Cholgji etiam dicit, Veterem annum Persicum concordare cum eo Nabonassar qui in Almagesto usurpatur. Ideoque rectè D. Golius pag. 31, ait, Indubitatum esse Astrenomos tam Persicos quàm Ægyptios in rerum Cœlestium Computo æquabilem Annum constanter usurpasse: & probabile illos quoque idem fecisse in civili & populari usu. Nempe Persis (ut dictum est) fuit Annus duplex, Civilis & Ecclesiasticus; in quorum hoc fieri solebat Intercalatio 120 annis, ut Festa & Sacra quæ extra sedes suas vagata fuerant, aliquando in pristina sua loca revocarentur: dum Annus civilis & Astronomicus sine ullâ restrictione vagaretur in perpetuum. Ideoque Veterum Mensum in Gjelalæis Calendariis situs, non erit usui, nisi prolixiore Epilogismo Epochæ Gjelalææ adæquentur. Quoad Anni Ægyptii principium, D. Wanslebius qui in Ægypto cum Coptitis conversatus est, ait, illos inchoare Annum suum 8 Septembris secundum Stylum Gregorianum, quod est 28 Augusti secundum Calendarium Græcorum: & anno Gregoriano 1672do, respondebat eorum annus Dioclesianus 1398. Kas Kuriacus in Syro-Græcorum Calendario Arabicè conscripto, ponit Coptorum Thoth in 29 Augusti, ibique figit دور القبط Neurûz Coptorum, scil. illorum Anni Caput non satis propriè sic vocans vocabulo Persico. [Coptitarum Menses videbis in Notis nostris ad Historiam Ægypti Arabicè & Latinè à nobis (ut spero) edendam.] Et sic Syri sui Anni initio adhibent Nomen Neurûz: ex. gr. المصفر بالبطية صب الما. *Musdrdi* linguâ Nabathæâ في المصفر — مصفر حبصا واصل المصفر. Et mox, *Musdrdi* in Aramæorum Proverbiis, est Neurûz: scil. Anni initium seu Caput eo nomine ab eis vocatur. Apud Shâh Cholgji reperitur collationis Epocharum Tabula incipiens ab Anno Hegjræ 801, die 5 mensis Moharram, qui respondet 10mo mensis Dey anno 767 Epochæ Persicæ Yezdegherdicæ, & 12mo mensis Eilûl 1709 Epochæ Græcæ, & 4to mensis Mihr anni 320 Epochæ Gjelalææ: & congruunt cum D. Gravii Tabulis, nisi quodd in his sit Ep. Gr. annus 1710.

Circa Quingentis abhinc annis quando Sheich Saadi scripsit Librum *Gulistan*, quàm immane tunc veteris Anni Menses vagi differebant à Gjelalæis fixis, innuitur dicti Libri p. 23, ubi legitur, *Primus erat Ardibehishti Gjelaliani mensis dies*, scil. Rosarum tempus. Ad quem locum (pro alio Exemplo differentiae inter Annum veterem & recentiore)

centiorem) Commentator Turcicus inter *Laud.* hæc habet, اول وقت جلالت شاه منسوب اولان تاربخ قمرده اوژه اورده يار آينك اولي ايدي بنو تاربخ قمره يمين ايلدي زيرا تاربخ شمسيه اورده يار آينك اولي اولر بو قمرده فرس قديمك ارديهشتدن احتراز ايلر زيرا اول *Illud tempus Regi Gjelâl relatum, secundum Epocham Lunarem erat initium medii mensis Veris. Et quidem istam Epocham exprimebat [Sheich Sa'di,] quia secundum Epocham Solarem tunc non erat initium medii mensis Veris. Ideoque hac restrictione cavet à Persarum veterum Ardibehishti, quia eâ ratione non erat Rosarum tempus.* Sed cur Epochæ Gjelalææ ab isto Commentatore reputetur *Lunaris*, equidem non video: nam planè *Solaris* est. Igitur pro *Lunari*, debuit potius dixisse *Novam* seu recentiore: & postea, pro *Solari*, potius dixisset *Veterem*; quamvis utraque Epochæ sit *Solaris*. Rectius habet Jaacob fil. Scid Ali Commentator Arabs inter *Poc.* ad eundem Libri *Gulistan* locum, اسم شهر متعين ارديهشت وهو شهر اوسط من الشهور الرديعية علي التاربخ الجلالى واسا في تاربخ الفرس القديم فلما لم يعتبر فيه الكبيسة لم يمتعين *Ardibehishti est nomen mensis certi seu fixi, est scil. mensis medius mensium vernorum sec. Epocham Gjelalæam. At in Epochâ Persarum veterum cum non habeatur ratio Embolismi, non est certus seu fixus; sed vertitur seu vagatur antrosum & retrorsum.*

Yezdegherdo autem in *Phergânâ* abacto, & postea in prælio occiso, (anno Hegj. 31, Christi 651,) in Persiâ rerum potiti sunt Saraceni, qui *Hegjræ* Epocham introduxerunt. Interim verò Persæ veteribus Mensium & Dierum nominibus utebantur; sed cum Intercalatione quâdam, quippe ad quam cogebant victores. Illorum enim tunc Martius incipiebat circa medium Piscium, donec Calendarium reformat Rex *Gjelâleddîn Melicshâh*, qui Anni initium (facto 18 dierum Embolismo, ut in sequentibus monstrabitur,) ad initium Arietis retrahebat, excogitatâ novâ Anni formâ quæ Solis motui quàm maximè responderet. Id autem non fecit primo suo anno, sed (ut puto) postquam aliquot annos regnaverat; idque suâsu insignis Astronomi *Omar Cheiyâm*, cujus Propositionem de emendandâ Epochâ omnes statim tanquam oraculum pronis auribus animisque exceperunt. In hac Epochâ, quaternis quibusque annis intercalabant, ut

iste annus esset dierum 366. Et quod anni pars reliqua minor esset Quadrante diei, erat quoque quarti anni Intercalatio minor uno die, ideoque convēnit ut Intercalatio fieret semel anno Quinto, postquam intercalatum esset septies vel octies. Si autem septimæ & octavæ Intercalationis alternatio observetur ad intercalandum annum sequentem, seu, quod tantundem valet, si Intercalatio Juliana modò trigesimalertia, modò trigesima septima, (& quidem alternatim,) prorsus omittantur, cum hoc Persico seu Gjelalæo Calendario optimè concordarit Gregorianum, scil. annis 400 negligendo tres Bissextos.

In Persarum Mensibus veteribus nullæ sunt Septimanæ, sed quæque Dies habet peculiare nomen. Cùmque isti Menses sint Solares, uti & Annus, in moderniorum Persarum Libris quando fit mentio cujusvis Anni aut Mensis Solaris, distinctionis causâ scribi solet *سال* *Annus Dei*, & *ماه الله* *Mensis Dei*: ne aliàs fortè intelligatur Annus aut Mensis Hegj-ræ Lunar: nam in Perside jam inde apud ipsos Mohammedanos obtinuit duplex Epocha, Solaris & Lunar, quarum hæc in Sacris, illa in rebus Civilibus usurpatur.

CAP. XV.

Mensum orde antiquissimus in vetustissimo Anno ab initio Martii eorum inchoato. Item Menses Gjelalæi. Perso-Medici Mensis Dies, cum Appendicibus quinque.

لاددسج Churdâd,
XXX, Sept.
چر Tir, XXX,
October.
دسج Murdâd,
XXX, Nov.
دسج شبرivar,
XXX, Dec.
دسج Abân,
XXX, Jan.
دسج Adur,
XXX, Febr.

سودر Adur,
XXX, Martius.
دسج Dey, XXX,
Aprilis.
دسج Behman,
XXX, Majus.
دسج Esphendârmad,
XXX, Jun.
دسج Phervardîn,
XXX, Jul.
دسج Ardibehist,
XXX, Aug.

Iste eorum Annus antiquissimus videtur fuisse vagus, vel saltem eum mox excepit Perso-Medicus *Annus civilis vagus*, cui postea adjunctus fuit *Gjemshîdi Annus Ecclesiasticus fixus*, qui ambo concurrentes durarunt usque ad Yézdegherd. Deinde eo occiso, post aliquod temporis

poris intervallum in Persidem introductus est *Civilis Annus Solaris fixus*, incipiens à medio Piscium. Quis certò hoc fecerit, nondum reperi. Videtur autem id fecisse Selgjak qui Persiam occupavit & longævus usque ad 109 annos vixit: vel aliàs id fecit aliquis Selgjakidarum ex ejus familiâ; cum ea esset Anni Solaris forma quâ in patriâ suâ Chorasân utebantur dicti Selgjakide.

Veteres autem Menses (uti & dies in sequentibus recensiti) videntur fuisse Medorum Inventum, ut indicant ipsa Nomina quæ à Medis unâ cum Imperio transiverunt ad Persas, qui (cùm utriusque Religio esset eadem, & solennitates sacræ à Mensibus & Diebus pendentes essent quoque eadem,) ea tam benè excogitata retinuerunt: præsertim cum Lingua Medica elegantior esset quàm Persica antiqua, unde illa etiam pro *Lingua Curiali* habita & constituta fuit tempore Regis Behrâm Ghâr. At Yézdegherd postea alia Nomina etiam Medica suis Mensibus & Diebus Melicæis imposuit.

Annus itaque inquam eorum antiquus (ut & Ægyptiorum) fuit vagus, ut suo loco fusiùs dicitur. An verò hi ab illis, vel illi ab his talem Anni formam acceperint, dubium. At quamvis generaliora Astronomiæ satis intellexerint Medi & Persæ, tamen nec hi nec Ægyptii nec Chaldæi eclipses prædicendi artem calluerunt, ut ex Herodoto & aliis colligere liceat. Nam Thales Milesius dicitur primus qui Eclipsin prædixisse memoratur.

Mensum orde Gjelalæi, ab ingressu ☉ in ♋, decimano Phervardîn veteris, qui fuerat à medio Piscium.

فروردین Phervardîn, xxx, Mart.
اردیبهشت Ardibehist, xxx, April.
خرداد Churdâd, xxx, Majus.
تیر Tir, xxx, Junius.
مرداد Murdâd, xxx, Julius.
شهریور Shahrivar, xxx, August.
مهر Mîhr, xxx, Sept.
آبان Abân, xxx, October.
آذر Adur, xxx, Nov.
دی Dey, xxx, December.
بهمن Bahman, xxx, Jan.

اسفندارم Esphendârmaz, xxx, Feb.

Persicorum Mensum nomina à Græcis corrupta, prout leguntur apud Chrysococcam & alios.

Φαρσπαδίν, seu Φαρσπαδίν, sive Φαρσπίν.
'Απρίλιος.
Χορτιάτ.
Τέτς seu Τέρμα.
Μετρίτ.
Σαρχεῖος seu Σαρχιδόρ.
Μεχέρ seu Μέχρημα.
'Απὲν seu 'Απάνμα.
'Αδερμα.
Ντὰν seu Δήμα.
Πέχρημα, seu Πεχρήμα, sive Μπέχρημα.
'Ασπανδάρματ, seu 'Ασπανδάρματ, sive 'Ασπαντάρματ.

In Turcarum Calendariis Gjelalæis aliquando scribitur اسفندار Esphendâr, apocopatâ syllabâ ultimâ. Appendices & etiam corruptè vocantur *Μαχαρά* *Ἱ*, pro Arabico horum nomine *محررات* *Ἱ*, i. e. Furi vi.

Perfo-Medici Mensis Dies ab Angelis qui illis Diebus præsunt denominati, secundum Olugh-Beighum & alios sequente modo recensiti, und cum 5 diebus Appendicibus.

هرمز 1. Hormuzd.	دهرمز 15. Deybamih.
بهمان 2. Bahman.	مهر 16. Mibr.
اردیبهشت 3. Ardibehisht.	سروش 17. Surûsh.
شهریور 4. Shahrivar.	رشت 18. Resh.
اسفندارمن 5. Isphendârman
seu --- mad.	فروردین 19. Phervardîn.
خرداد 6. Churdâd.	بهرام 20. Behrâm.
مرداد 7. Murdâd.	رام 21. Râm.
دیماه 8. Deybâdur.	بان 22. Bâd.
آذر 9. Adur seu Azur.	دین 23. Deybadîn.
آبان 10. Abân.	دین 24. Dîn.
خورد 11. Chûr.	ارد 25. Ird seu Ard.
ماه 12. Mâh.	آشتان 26. Ashtâd.
تیر 13. Tîr.	آسمان 27. Asmân.
جوش seu گوش 14. Gjûsh seu
Ghûsh.	زامیان 28. Zâmiyâd.
	ماراسفند 29. Mârisphand.
	انیران 30. Anirân.

Quinque Appendices sec. Alpherganium minus accuraté.

1. Abnud-gjâh. اهنو جاه
2. Asbnud-gjâh. اشنو جاه
3. Isphendamad-gjâh. اسفندامن جاه
4. Achsbater-gjâh. اخستر جاه
5. Vahshatûsh-gjâh. وهشت وشت جاه

Quinque Appendices secundum Olugh Beigh.

1. Abnavdd. اهنو
2. Asbnavdd. اشنو
3. Isphendamad seu-mdx. اسفندامن
4. Vahshdt seu Vahshbt. وهشت
5. Hashtûnejb, seu ut in Ph. Gj. legitur, هشتونش

Dies Appendices apud Alpherganium vocantur اندرجاهات Ander-gjahât, i. e. Intermedia tempora: nam Gjâh est à Persico گاه Ghâh, i. e. Tempus.

Tempus. Is autem (ut solent Arabes) non satis rectè exprimit nomina Persica. Appendices aliàs apud Persas vocantur پنج درجده Pengja Duzdîda, i. e. Pentas furtiva. Et in Libro Sad-der figuratè assimilantur تايس خواهران پنج Pengj chuâharân, i. e. quinque Sororibus, quæ solent nere & alias operas muliebres tractare. Eorum verò nomina præstat videre Scripta veteribus Characteribus (prout in dicto Libro Sad-der leguntur) in quibus nulla est soni ambiguitas, seq. modo:

1. Abnavâd. اهنو	4. Vahuchbâtî. بهمن
2. Asnavâd, seu اشنو	5. Vihishbîsh, seu اشنو
3. Esphimamâd. اسفند	6. Vihishbîsh, seu اشنو

Isti Dies Appendices à veteribus Persis etiam aliàs in suâ linguâ vocantur پنج درجده Pengji mazdiyâsenân, i. e. Pentas sacra, quia in his est completi anni Festivitas & gaudium maximum. Plutarchus in Libro de Iside & Osir. dicit تايس επονομαζωμενας fuisse cum quibusdam diis cognomines, scil. quibusdam Angelis. Supradictum Mensem Perfo-Medicum ejusque Dies excogitatos fuisse post latam Legem Mosaicam, (& fortè post Israelitarum Captivitatem in Persiâ,) constat ex Sabbaticâ eorum divisione, quæ suo loco describetur.

Dies Mensis à Deo & Angelis denominati, prout leguntur in Catalogo ex Oriente & in calce Libri Erdavirâph-namæ. Eisdem quoque nominibus (sed sine additione) utuntur Gilolenses.

1. Hormuzd, nomen Dei. هرمز
2. Behman Amshâspand seu Angelus. بهمن
3. Ardibehisht Amshâspand. اردیبهشت
4. Shahrivar Amshâspand. شهریور
5. Esphendârmad Amshâspand. اسفند

6. *Cinardād Amshāspand.*
 7. *Mindād Amshāspand.*
 8. *Deybādur Texād.*
 9. *Adur Texād.*
 10. *Abān Texād.*
 11. *Churshid Texād.*
 12. *Atshūm Texād.*
 13. *Tir Texād.*
 14. *Ghūsh Texād.*
 15. *Deybamīhr Texād.*
 16. *Mīhr Texād.*
 17. *Sūsh Texād.*
 18. *Rēshmi Texād.*
 19. *Pheruardin Texād.*
 20. *Behrām Texād.*
 21. *Rām Texād.*
 22. *Ghūād Texād.*
 23. *Deybādīn Texād.*
 24. *Dīn Texād.*
 25. *Amshāngi Texād.*
 26. *Atshād Texād.*

27. *Asmān Texād.*
 28. *Zāmiyād Texād.*
 29. *Mahirāspand Texād.*
 30. *Anirān Texād.*

Notandum est quod Persæ vulgò sunt proni ad pronuntiandum *p* pro *b*, unde scribunt *Pandām* pro *Bandām*, & *Deybādur* pro *Deybādur*: & sic *Deypāmīhr* & *Deypadīn*. Sed ista non sunt imitanda. Additum nomen *Texād* (seu ut sonant *Izūd*,) alibi *Deum* notat, heic verò *Divum* significat vel *Angelum*, scil. synonymum *rā Amshāspand*; ut in Libro *Sad-der* cap. 40, de cœlestibus personis loquens, eas vocat *Amshāspandān* & *Divos sanctissimos*. D. Mandellso in Itinerario Indico de vet. Persarum Religione tractans, corruptissimè Angelorum nomina exhibet: miror unde habuerit. Et addit, quod Angeli 26 servi Dei, uno generali nomine vocantur *Geshoo*, i. e. *Domini*, quos credunt habere super Creaturas absolutam potestatem à Deo illis commissam; quas idè colunt & invocant, putantes quod Deus nihil illis negabit. Sic ille. Sed fallitur de cultu eorum: nam nihil divino cultu colunt nisi Deum ipsum. Veteres Judæi non ferentes aspectum Angeli, (nisi aliquando sub humanā specie apparentem putarent esse merum hominem,) cadebant in facies suas, non ad colendum, sed ad operiendum & celandum vultum suum. At semel, quando aliquis procidebat culturus Angelum loco Dei, ille Angelus prohibuit dicens, *Ne facias, quia sum socia creatura sicut tu*. Ille autem ex 30, rectè numerat tantum 26, excipiendo 4 quatuor illos quibus comprehenduntur nomina Dei, *Hormūzd*, *Deybādur*, *Deybamīhr*, & *Deybādīn*.

Ex eis quæ superius disseruimus, constat Epocham *Gjemshidæum* (in quâ Menses veteres) durasse usque ad initium Regni ultimi Persarum Regis *Texdegherd*; quæ itaque apud Autores tam orientales quàm Europæos, minùs rectè audit *Epocha Texdegherdæa*, cum reverà sit *Gjemshidæa*. Nam *Texdegherd* postquam in Solio benè firmatus esset, aliam novam instituit Epocham à suo *ἐπονομασθεῖς* desumptam, in quâ Menses & Dies excogitavit novos; quos ipso defuncto, Persæ (pristinorum Rituum tenaces) rejecerunt, ad vetera Mensum & Die-

rum vocabula (à quibus Festa & reliqua Solennia pendebant) redeuntes. Ea itaque *Epocha* quæ Mensibus & Diebus *Yezdegherdæ* constabat, meritò dici queat *Intermedia* seu *Interjecta*; quia paucis tantum annis duravit, nec ante nec post ejus tempora à Persis usurpata. Videtur itaque quodd multa in Religione innovavit, & quodd Ecclesiæ Festa & statorum temporum Observationes & antiqui Ritus illo imperante interciderint & maximà ex parte cessaverint, cum horum omnium antiqua nomina abrogata fuerint. Cum itaque antecedentium temporum Magi qui talia omnia strictè observabant, ab Intercalatione metuerent ne Sacrorum ordo interverteretur, ille in Intercalarem Periodum suo tempore incidens, Annum reformare non veritus est, sed Anni Caput vagum & procul à sede sua evagatum & remotum, in locum & sedem naturalem restituit, id in initio Martii esse volens. Is enim nomina ab Angelis olim desumpta (quamvis Religioni damnosum esset,) reliquit, novas eorum loco Appellationes instituendo. Mensibus itaque imposuit Nomina naturalia, quæ ex vi vocum singulas Anni Tempestates designarent. Diebus autem dedit Nomina vel ab *Opum affluentia*, vel ab *insigni aliquo gaudio*, vel à *sumptâ vindictâ*, vel ab *aggresso prælio*, vel ab alio memorabili eventu desumpta. Cum itaque sacra Mensium & Dierum nomina mutaverit, consecrarium erit quodd sacras Solennitates ab eis pendentes abroga-verit, cum ne talium vetera nomina manere nec superesse permitte-ret: nam difficile erat illis abolitis hæc conservare. Et in novâ ejus Anni constitutione nullum præter *novi Anni Festum* memoratur. Persæ itaque veteribus suis Ritibus animitus addicti, eo mortuo, il-lum ejus Annum interciderere siverunt, veterem Annum qui ante ejus Imperium obtinuerat, tunc (ut dictum) resumentes. Iste ejus An-nus erat Solaris, Intercalatione (ut videtur) fixus, contrâ quàm Persæ voluerunt. Et istum Annum ab initio Arietis, secutus est alius An-nus à medio Piscium, ut suprâ diximus. Mensium autem & Dierum *Yezdegherdæ* nomina (quantum Exemplaris *Pharhangh Gihanghîrî* imperfectio patitur,) sequente modo mox subjeci.

Sed quia tam hæc *Epocha* quàm altera recentior *Gjelalæa*, in Per-sarum Libris vocatur *Melicæa* seu *Melikæa*, i. e. *Regia*, dum utraque *Epocha* à respectivo suo Rege denominata gaudeat vocabulo nul-lum distinctum Regem notante, ne fortè aliquando oriatur confusio, oportet hîc notare, quodd *Epocha Melicæa* recentior (quæ etiam *Epocha Melicshabæa*, & *Sultanæa*, & *Gjelalæa* subinde vocatur,) deno-minata

minata est à سلطان جلال الدين ملكشاه بن آلپ ارسلان سلاجوقى *Sultân Gjêlâleddîn Melicshâh filio Alp Arslân Selgjuki*, qui postquam in Perside aliquot annos regnaverat, tum deinde anno à *Yezdegherd* 446, (*Hegjræ* 470, *Christi* 1077,) veterum Persarum Annum Solarem reformavit, eumque Intercalando ab ulteriori vagatione restrinxit; Saracenorum seu Arabum Epochâ lunari (quæ tunc plus quàm 400 annos simul cum Persicâ in Perside obtinuerat,) non abrogatâ, sed pro Saracenorum Muslimorum Sacris reservatâ; dum interim pro re-bus civilibus commodior esset Persarum Annus Solaris fixus, in usum vulgi: nam Astronomis Intercalatione opus non erat. *Epocha* au-tem *Melicæa* altera vetustior, Persis dicta est تاريخ ملكى درى گردى *Epocha Regia Yezdegherdæa*, seu simpliciter *Epocha Melikæa*, i. e. *Re-gia*, cujus etiam Menses & Dies vocantur روزها و ماهها ملكى درى گردى *Dies & Menses Melikæi* (seu *Regii*) *Yezdegherdæi*. Hæc visum est præ-mittere, ne fortè quis Orientalium Libros evolvens, istis nominibus decipiatur. Oportet etiam scire quodd dictus Titulus *âlp arslân* in linguâ Turcica idem sonet quod in Persicâ *Erdshîr* seu *Ardesbîr*, i. e. *Srenuus leo*. Tali enim Titulo gloriabantur tam Persæ quàm orien-tales Turcæ. Illi autem qui in Europâ, non utuntur.

CAP. XVI.

Menses Melikæi (seu *Regii*) *Yezdegherdæi*, qui jam primò Europam vident.

ماه دو	1. <i>Mâh-nâu</i> , i. e. <i>Mensis novus</i> , scil. Martius. xxx.
دو بهار	2. <i>Nau-bahâr</i> , i. e. <i>Novum ver</i> , scil. Aprilis. xxx.
گرمای افراي	3. <i>Ghermâ-aphzâi</i> , i. e. <i>Calorem-augens</i> , scil. Majus. xxx.
روز افراي	4. <i>Rûz-aphzâi</i> , i. e. <i>Dies-augens</i> , scil. Junius. xxx.
جهان تاب	5. <i>Gihân-tâb</i> , i. e. <i>Orbem-calêfaciens</i> , scil. Julius. xxx.
جهان آراي	6. <i>Gihân-ârâi</i> , i. e. <i>Orbem-adornans</i> , scil. Augustus. xxx.
	7. scil. September. xxx.
خزان	8. <i>Chezân</i> , i. e. <i>Autumnus</i> , scil. October. xxx.
سرما افراي	9. <i>Sermâ-aphzâi</i> , i. e. <i>Frigus-augens</i> , scil. November. xxx.
	10. <i>Shâb-</i>

10. *Shâb-aphzân*, i. e. *Noctes-augens*, scil. December. xxx.
 11. scil. Januarius. xxx.
 12. *Sâl-aphzân*, i. e. *Annum-augens*, scil. Februarius. xxx.
 Mensium septimi & undecimi Nomina in Exemplari Persico desiderantur, & ea alibi hactenus invenire non potui. In eorum Libris *Chezân* aliàs exponitur *Autumnalis quadrans*, & *Autumnalis mensis*, vel *ejusdem mensis* 18us dies. Autumnalis quadrans aliàs Persicè vocatur *Pâyiz*.

Dies Mensis Melikæ (seu Regi) Yezdegherdici.

1. *Tchesbn-sâz*, i. e. *Festum-agens*.
2. *Bezmana*.
3. *Ser-aphrâz*, i. e. *Caput-Exerens*.
4. *Ghûsbn-nishîn*, i. e. *Mas-insidens*.
5. *Nûsh* seu *Nûshb*.
6. *Ghâm-xidâi*, i. e. *mœstitiâ-abstergens*.
7. *Rûch-phirûz*, i. e. *Ruchis-vincens*.
8. *Pâdâr*, i. e. *Firmus* seu *pedem firmum habens*.
9. *Zêr-phishân*, i. e. *aurum-spargens*.
10. *Nâm-gjûi*, i. e. *Famam-quærens*.
11. *Atêsh-aphrûz*, i. e. *Ignes-accendens*.
12. *Kîna-kêsh*, i. e. *Vindictam-capiens*.
13. *Tîgh-xen*, i. e. *Gladium-vibrans*.
14. *Dâd-dih*, i. e. *Iustitiâ tribuens*.
15. *Dîn-puxûh*, i. e. *Religionem-scrutans*.
16. *Dîv-bend*, i. e. *Dæmones-ligans*.
17. *Râh-kushâi*, i. e. *Viam-aperiens*.
18. *Asp-tâz*, i. e. *Equos-agitans*.
19. *Ghûi-bâz*, i. e. *Pila-ludens*.
- 20.
- 21.
22. *Dâst-bîn*, i. e. *Amicos-vistans*.
23. *Gjân-phizâi*, i. e. *Animum-augens*.

24. *Bût-*

24. *Bût-phirîb*, i. e. *Idola-fraudans*.
25. *Ird*, seu *ârd*, sive *ârad*.
26. *Shâd-bâsh*, i. e. *Lætus esto*.
27. *Dîr-zi*, i. e. *Dix vive*.
28. *Shîr-ghîr*, i. e. *Leones-capiens*.
- 29.
30. *I-shabriyâr*, i. e. *6 Auguste*.

Quibusdam horum non adjunxi Interpretationem Latinam: nam cum esset dubia, satius duxi eam intactam relinquere posteris, qui fortè certiores inveniant. In vitioso Exemplari Persico per Scribæ errorem, Diei 8vo tribuuntur duo nomina, scil. *Pâdâr*, & *Mâl-bâchsh*, i. e. *Opes-largiens*. Et eodem modo Diei 11mo duo nomina, scil. *Atêsh-aphrûz*, & *Rezm-ghîr*, i. e. *Prælium-capesens*. Utrum horum mavis accipe. Sed in hisce respectivis Diebus proculdubio alterum dictorum nominum censeatur pertinere ad alium aliquem Dierum 20, 21, aut 29, ubi nomina desiderantur.

Anni Yezdegherdici 5 Dies Appendices.

1. *âpherîn*, i. e. *Benedictio* seu *Salutatio*, in initio Ap-
pendicum.
2. *Phêrruch*, i. e. *Felicitas*.
3. *Phirûz*, i. e. *Victoria*.
4. *Râmisht*, i. e. *Contentatio*.
5. *Durûd*, i. e. *Valedictio*, in fine Anni.

Râmisht est idem quod *âramish* seu *ârâmisht*, i. e. *contentatio*, *quies*, uti quando ex cantu & musica animus demulceri solet, ut exponitur in Libro *Ph. Gj.* Et tandem *Durûd* est *Valedictio* totius Anni, i. e. ejusdem finis. Nempe sec. vim vocis, *Durûd* est *Apprecatio-boni*; quæ si sit à Deo erga homines, tum nomine *Durûd* lub-intelligenda est *Misericordia*: si ab Angelis erga homines, tum significatur *Remissio* seu *Condonatio*: si Hominum erga seinvicem, tum est i. q. *Precatio*, seu *apprecatio boni* quæ inter valedicendum adhiberi solet. Et *Durûd* Avium & Bestiarum, est *Laudatio*. Ita variè usurpatur vox *Durûd*, uti & Arabum formula

صلی الله علیه *Precatio seu Benedictio Dei sit super illum, ut à Commentatoribus Coranicis exponitur.*

Hoc modo vides illius tempore Persarum vetus Calendarium reformando prorsus abolitum, non tantum Novi anni seu Anni Capituli situm & nomen mutando, sed & veterum Mensium ac Dierum nomina delendo, eorum loco nova nomina substituendo, & Festa ac Solennia omnia Ecclesiae Magorum abrogando: omnia enim simul uno impetu sustulit. Adeo ut ipso regnante, tota Ecclesiae Magorum facies videtur prorsus immutata, & tota Disciplina Ecclesiastica & Festa atque Solennia omnia neglectui habita. Nam si veterum Sacrorum Nomina diutius superesse noluerit, proculdubio (si quid posuit,) is nova Sacra eorum loco instituerit: rerum enim ejusmodi veterum nominibus non existentibus, impossibile ut Res ipsae manserint; eodem modo ac si in Calendario nostro omnia Dierum Dominicorum & Festorum nomina omitterentur, necessarium sequeretur talium omnium neglectus & intermissio; cum ex Calendarii directione statutorum temporum observationes retineantur, quae alias in oblivionem irent. Iste autem Ecclesiae status everfus haud diu duravit. Nam isto Rege defuncto, omnia in pristinum statum restituta sunt, & sic restituta ad hodiernam diem (non obstante Mohammedanorum oppressione) rata & firma manent.

Quando nostrates aut alii loquuntur de Epochâ *Yezdegherdaâ*, si volunt tantum Epocham temporis seu Computationis ab ejus Inauguratione sumptam, recte se habent. Si autem volunt verum Annum *Yezdegherdaum*, falluntur, cum ille non usus fuerit eodem Anno quem illi supponunt, qui (ut dictum) revera fuit *Annus Gjemsbidaus*. Epochâ verò & Anni forma quâ usus est *Yezdegherd*, fuit propria & sibi peculiaris, à *Gjemsbidaâ* prorsus (ut vides) diversa, nullis hactenus Europaeis & paucis Astronomis orientalibus nota. Idedque novum & curiosum est quod nobis exhibuit *Ibn Phacreddin Angjon* Indo-Persa in Libro suo *Pharhangh Gihanghiri*, unde nos verae ejus Epochae & Anni notitiam extraximus. *Shâh Cholgius* enim (ut in seq. cap. videbis,) quasi nunquam audivisset de mutatione Calendarii per *Yezdegherd*, loquitur de Persarum Anno cum illo desinente & eodem modo hucusque manente, nullam faciens mentionem peculiaris Anni *Yezdegherdei* quem nos exhibuimus. Nec (si recte memini) apud alium aliquem praeter dictum autorem, ejus mentionem inveni.

Epochae *Yezdegherdae* initium à plerisque recte statuitur anno Hegjrae

Hegjrae 11, Junii 16, feriâ tertiâ scil. Bicornis seu Alexandri anno 944, Christi 632 ut D. Gravius, vel 631 ut Erpenius. Sic *Olugh Beigh*, & *Consbân Ghileus*, & *Alpherganius*, & *Chrysococca*, & alii, ab *Yezdegherdi* Inthronizatione numerantes. Alii verò perperam hanc Epocham ab ejus morte numerare praetendunt, & tamen eandem cum praecedentibus computationem faciunt, cum revera intersit 20 annorum differentia. Sic ex Haithone (ubi cap. 15, *Yezdegherd* vocatur *Ascaiorth*,) facit Christmannus, & ex eo Petavius, dicens, *Yezdegherd praelio casus anno Christi 632, à quo tempore era Yezdegherd incepit*. Ab ejus morte numerare praetendens itidem errat Libri *Sad-der* Autor in initio Libri, ubi Epocham scriptionis Libri denominat *ار فوجار* *ab obitu Yezdegherd* 864, i. e. Christi 1494: at in calce ejusdem rectius notatur Epochâ Hegjrae *شهر Shutur* seu 900; qui annus planè coincidit cum *Yezdegherdaâ* Epochâ in initio Libri (ut praetenditur) à morte, sed revera ab Inthronizatione sumptâ. Error itaque non est in temporis notatione; sed in denominatione termini à quo, planè erratur, cum inde magna exurgat differentia. Nam Historici orientales (ut *Chondemir Persa* & *Abu Mohammed Mustapha* Arabs, & *Elmacinus*,) disertè asserunt *Yezdegherd* filium *Shahriyâr* regnasse 20 annos, cumque interfectum fuisse anno Hegj. 31. Cum itaque ejus *ἐνθρονισμός* certissimè fuerit anno Hegj. 11, Christi 632, si his addantur 20 Imperii ejus anni, tum obitus debuit esse anno Hegj. 51, Christi 652: at si à morte ejus numerant, tum 652 debet esse Epochae initium, quod absit! Cum itaque notissimum sit eum regnasse 20 annos, miror quemnam secutus est Doctissimus Petavius assignando ei tantum 3 annos! Si autem vir ille Doctissimus extra literaturae Europaeae limites egressus, fortè erraverit, non est mirum; cum aliquem in peregrinum Orbem fortuito illapsum & commodo duce destitutum, ab affectatâ viâ facillimè errare posse compertum sit.

CAP. XVII.

De Annis & Epochis in genere: & de Anno Persico in particulari.

UT autem ea quae superius de Annis & Epochis tetigimus, meliore autoritate constare possint, ipsa Autorum rem exponendum verba habe, Imprimis itaque de Anno in genere audiat *Shâh Cholgi*

سال شمسی حقیقی است از هنگام مغارقت *Cholgji* Perfa sic differens, آفتاب از نقطه اول حمل تا مغارقت او بار بهمان نقطه و آن سیصد و شصت و پنج روز باشد و ربع روزی الا کسری و در مقدار این کسر خلاف است بحسب هر رصدی اما بحسب رصد بطلمیوس سیصد و شصت و پنج است و چهارده دقیقه و چهل و هشت ثانیه و اما بحسب رصد ایلخانی سیصد و شصت و پنج روز و چهارده دقیقه و سی و دو ثانیه از روزی بر آن تقدیر که شبانروز شصت دقیقه باشد و ماه شمسی اصطلاحی چون ماه فارسیان و رومیان و سال شمسی اصطلاحی آن بود که بر عددی نزدیک بمقدار حقیقی وضع کنند چنانچه رومیان و فارسیان اختیار کرده اند و سال مرکب آن بود که سالهای شمسی اعتبار کنند و ماههای قمری مانند سال ترکان و هندوان

پس در سالهای شمسی حقیقی بجهت کسری که دارند در هر چهار سال یا پنج سال یک روز بر ایام او زیادت شود پس آن سال سیصد و شصت و شش روز باشد و آن سال را سال کبیسه و آن روز را روز کبیسه خوانند پس ایام کبابس سالهای شمسی حقیقی در مدت صد و بیست سال بیست و نه روز باشد و ایام کبابس سالهای قمری در مدت سی سال بیارزده روز و در سال مرکب چون میان سال قمری و شمسی قریب یازده روز تفاوت است پس در هر دو سال یا سه سال یک ماه تفاوت کند آن ماه را در عدد ماههای آن سال زیادت کنند تا سالهای ایشان مطابق سالهای شمسی بود و آن ماه را ماه کبیسه خوانند و جماعتی که سالهای مرکب مستعمل ایشان است این ماه کبیسه را هر یک بنامی خوانند چنانکه هندوان ادماس و عرب نسی و ترکمان شون خوانند و جهودان آن سال عبور خوانند و شرح هر یک در محل خود کرده شود انشا الله

فصل سیوم در تاریخ رومی بدانکه تاریخ رومی را سالها شمسی اصطلاحی باشد یعنی سیصد و شصت و پنج روز و ربعی بی زیادت و نقصان و همچنین ماههای ایشان هم شمسی اصطلاحی باشد &c. *Annus Solaris verus est à tempore discessus Solis à puncto initii Arietis usque*

usque ad regressum ejus ad idem punctum; quod est 365 dierum cum quadrante, minus una fractione. Sed de istius fractionis quantitate est diversitas pro ratione cujusvis Computi seu Epochæ. Nam pro ratione Computi Ptolemæici, [annus] constat 365 diebus cum 14 minutis & 48 secundis. In Computo Ilchanico est 365 dierum cum 14 minutis & 32 secundis diei, eâ suppositione quâ Nychthemeron habetur constare 60 Minutis. Et Mensis Solaris communis, est sicut Menses Persarum & Græcorum. Et Annus Solaris communis, est juxta talem numerum quem secundum quantitatem veram ponunt, qualem sibi adoptarunt Persæ & Græci. Annus verò Compositus talis est quem Annum Solarem esse reputant, at Menses Lunares sunt, sicut est annus Turcarum & Indorum.

Deinde in Annis Solaribus veris propter Fractionem quam habent, quibusvis quaternis aut quinis annis unus Dies superadditur: quo in casu talis Annus erit 366 dierum; qui quidem Annus dicitur Annus Embolimeus, & talis Dies dicitur Dies Embolimeus. Deinde annorum Solarium verorum Dies Embolimeæ 120 annis erunt 29 dies. Et dies Embolimeæ 30 annis lunaribus erunt 11 dies. Et in Anno Composito (uti inter Solarem & Lunarem) erit differentia fere 11 dierum. Et tum in quibusvis binis aut trinis annis, erit unus mensis differentia: quem quidem mensem talis Anni mensium numero superaddunt, ut eorum Annus annis solaribus coequetur. Et talis Mensis vocatur Mensis Embolimeus. Et ii qui Annis Compositis utuntur, talem Embolimeum Mensem peculiari nomine vocant: Indis enim dicitur Adimās, Arabibus Nefi, Turcis Shûn: & Judæi talem Annum vocant Ibbûr. E horum singula volente Deo suis locis explicabuntur.

Caput tertium agit de Epochâ Græcâ, in quâ Anni sunt Solares communes, i. e. 365 dierum cum quadrante, & nec plus nec minus. Et sic eorum Menses sunt etiam Solares communes, &c.

His præmissis de Anno in genere, proximè agendum est de veteri Anno Persico, de quo audiatur nuper laudatus *Mahmūd Shâh-Cholgji* in Tabulis Universalibus Part. II, Cap. 4.

بدانکه که تاریخ فرس از کسور و کبابس خالی است و سال آن شمسی اصطلاحی باشد یعنی سیصد و شصت و پنج روز و ماههای وی همچنان و عدد هر ماهی سی روز بود &c. و این تاریخ در اول از کسور و کبابس خالی نبوده است بلکه در هر صد و بیست سال یک ماه کبیسه می کرده اند یعنی یکماه مکرر گرفته اند تا صد و بیست سال ایشان مرافق صد و بیست سال

سال رومیان کردن و خمسئ مسترقه در آخر ماه مکیوس زیادت می کرده اند و ماه مکیوس نیز معین نبوده است بلکه بعد از صد و بیست سال ماه مکیوس فروردین را گرفته اند و در صد و بیست سال دیگر که بعد از آن بوده است ماه مکیوس اردیبهشت را می گرفته اند و همچنین تا آنگاه که نوبت کبس بهر یک از ماههای دوازدهگانه رسیدی و آن در مدت هزار و چهار صد و چهل سال بونی و آن را نور کبس گفتندی و اول این تاریخ در زمان جمشید بوده است و بعد از او هنگام جالوس هریادشاهی بزرگ که ایشان را بونی تاریخ را تجدید کردند بنام آن پادشاه تا آن زمان که مملکت یزدجرد بن شهردار بن کسری که آخر ملوک عجم بود رسید اتفاق چنان افتاد بود که نوبت کبس بآبان ماه رسیده بود و خمسئ مسترقه در آخر آن زیاده کرده بودند و چون دولت یزدجردی بپایان رسید در زمان عثمان بن عفان رضي الله عنه این تاریخ بنام او باقی ماند و بعد از آن اتفاق کبس دیفستان و آن قاعده مهمل ماند و ازین سبب بعضی خمسئ مسترقه را در آخر آبان می کردند و اینها اما بعضی از منجمان خمسئ را با آخر سال انداخته اند تا نوشتن تقویم ایشان آسانتر بود و چون این تاریخ از کسور و کبابس خالی است و با تاریخ یخترصر که در مجسطی منسجم است مطابق ازین سبب منجمان اکثر این تاریخ را بیکار میدانند و اندیز اوساط این رجب بدین تاریخ نهانیم و مبدأ این تاریخ روز سه شنبه بوده است و بیست و دوم Scito Epocham Persicam esse à Fractionibus & Embolismis immunem; & in ea Annos esse Solares communes, (scil. 365 dierum,) & ejusmodi esse in ea Menses, quorum singuli sunt 30 dierum, &c. Hæc autem Epochæ ab initio non fuit à Fractionibus & Embolismis immunis; sed quovis 120 Anno unum Mensem intercalabant, (i. e. unum Mensem bis accipiebant,) ut eorum 120 anni essent æquales 120 annis Græcorum: & 5 Dies Furtivos addebant fini Mensis intercalati. Talis autem Mensis intercalatus non fuit certò designatus, sed post 120 annos accipiebant Mensem Phervardên: & post alios 120 annos, ad intercalandum accipiebant mensem Ardibehisht: & eodem

eodem modo donec vices intercalandi ad singulos 12 menses pervenissent, quod fuit spatio 1440 annorum, quod abipsis itaque dictum est Periodus Intercalationis. Hujus Epochæ initium fuit tempore Gjemsbid: & deinde postea à tempore Imperii cujusvis Regis magni quem habuerunt, Epocham renovarunt talis Regis nomine. Doncetandm appetente Imperio Yezdegberd filii Shabriyâr filii Cosrois, (qui ultimus Regum Persæ,) ita accidit ut intercalandi vices pervenissent ad mensem Abân, cui itaque adjecti sunt 5 Furtivi. Cùmque tempore Othmân filii Affân expiraret Imperium Yezdegberdi, hæc Epochæ sub nomine ejus mansit: & postea nulla accidit Intercalatio, & dicta Regula omissa est. Hinc est quod quidam 5 Furtivos fini Mensis Abân affixerint perpetuo: sed aliqui Astronomorum [posteriorum] 5 Furtivos ad finem Anni rejiciunt, ut Calendariorum scriptio illis facilior sit. Cùmque hæc Epochæ ab Embolismis & Fractionibus sit immunis, & cum Epochâ Nabonassarî quæ in Almagesto usurpatur æqualis, hæc de causâ plerique Astronomi ea utuntur: ideoque & nos meditullia harum Tabularum super hæc Epochâ fundavimus; cujus initium est FERIA tertia, 22 die Rabîæ prioris, anno ab Hegjrâ 1510. Hæc autem quærendum est annon 1510, sit pro 1110, (cum scriptio sit ferè similis,) quo anno hæc Epochæ ponitur ab aliis: nam aliàs Epochæ Yezd. non erit Christi anno 32, sed 36. Præterea, cùm hanc Epocham ponat FERIA tertia, ea non potuit esse anno 15, quippe cujus initium erat Junii 15, FERIA 7. Pro mendâ itaque habeatur. Videtur autem quod eorum Computus fuerit duplex, scil. generalis per Annum Ecclesiasticum qui Annus Mundi, & particularis per Annos Imperii Regum, ut nos etiam in Angliâ facimus. Utcunque, tamen hæc eorum Computus non erat valdè accuratus temporis servator, cùm in Intercalationibus 120 annorum (inquit Cotboddin) acciperent reliquam Anni particulam pro Nychthemeri Quadrante integro, quod non satis rectè factum: nam ut Shâh Cholgji, sic etiam Ibn Shâtir Damascenus, Annus Solaris est Dierum 365 cum Quadrante, minus unâ 131^a parte Nychthemeri juxta Observationem recentiore.

Quomodo & quando fiebat Intercalatio, vides ex Shâh Cholgji: & idem docet Cotboddin his verbis, Cùm à Yezdegberdo filio Shabriyâr filii Cosræ (qui Justus cognominatus fuit,) Epochæ جدى instaurata esset, jam addititius ille Mensis pertigerat ad Abân-mâh, elapsis de Embolismi periodo annis 960, ejusque Mensis finem sequebantur Epagomenæ. Postquàm verò Persicum Imperium illi ereptum esset tempore Othmân

in Arietem 10 Martii in Persiâ, hoc tempus non potest concordare & coincidere cum Anno Chorazmio qui incipit cum Solis 19 gradu in Ariete seu 29 Martii (ut infra dicitur,) in Chorazmiâ 800 milliaribus orientalius versus Indiam. Si itaque (post tam doctum Astro-
nomum) mihi relinquatur iudicium, ea verba in *Horizonte Chora-
resimorum*, ut superflua ex ejus Lemmate delenda sunt, substituto pro
iis in *Horizonte Persico* seu *Persarum*, si modò opus sit. Hoc autem
nomen quod scribitur خوارزم, & quod ab Arabibus legitur *Chora-
rezm*, seu *Chowarazm*, à Persis aliter sonari & legi solet *Chorzem*, ut
Latinè legatur *Chorzemiorum*. Nam quamvis Literæ *Châ* superscribi
soleat *Damma* & *Phata*, id fit ut legatur utrâvis seorsim, non autem
utrâque simul; & *Eliph* quiescit. Hujus regionis incolæ Ptolemæo
sunt *χωραρσμοι*, Straboni *χωραρσμενοι* minùs rectè.

De vero Gjela-læ Epochæ initio, videtur esse aliqua inter Auto-
res discrepantia. Nam in aliquo Syrorum Calendario (ubi extat
Cyclus Embolismorum, uterque 28 annorum,) ad 11 diem Martii adscribitur *دور*
Naurûz Sultaneus: & mox ad 13 diem adscribitur *دور*
Naurûz Sultaneus secundum quosdam, quasi de vero
ejus situ subdubitando. Kàs Kuriacus ponit 11mo Martii. Quamvis
verò medio modo loquendo, Solis ingressus in Arietem plerumque
dicatur esse 10mo die Martii, rem tamen strictè scrutando comper-
tum est Solem aliquando posse uno die citiùs aut tardiùs Arietem in-
gredi, idque vel ratione Bissextilis vel aliter. Ideoque perpenden-
dum est quo Anno facta fuerint Orientalia Calendaria quæ inspici-
mus, cum ante 130 annos, ingressus fuerit uno die tardior, qui nunc
illis annis jam elapsis, est (per 11 minutorum anticipationem) uno
die citiùs. Et eadem ratione ingressus ante 400 annos erat 3 diebus
tardior, qui nunc 3 diebus citior quàm tunc erat. Sed quomodo
in eodem Anno potuerit esse vel 11mo vel 13^{io} die, (ut in dicto Ca-
lendario,) mihi non constat, nisi ille autor locutus fuerit juxta tunc
præsentem annum in suo Calendario, & citaverit aliam opinionem ex
antiquiori Calendario, quod absurdum. Ideoque fides sit penes Au-
torem. Id autem quod diximus de *Anticipatione*, & de *tardiore aut*
citiore ingressu, intelligendum est de Anno communi qui Julianus:
nam Annus Astronomicus est semper idem, per quem metiendus &
emendandus est alter Communis seu Julianus.

At

At secundum infra dictum *Embolismum Melicshahæum*, *Yezdân-
Bachsh* cognom. *Parvus*, in *Zigj Mugjmel* ponit *Æræ Melicæ* initium
die Sabbati, 18 *Phervardîn veteris*, anno Persico 448: additque, *Hujus*
anni dies esse 365, cum Quadrante diei: & omnes Menses esse 30 dierum,
cum 5 Appendicibus. Sic etiam D. Golius in Alph. p. 33, de Anno Gjela-
læo ex *Cotboddîn* refert, *Instituerunt illi Æram, cujus principium esset*
*meridies post ingressum Solis in Arietem, atque illud nominârunt Neu-
rûz Sultânî. Ingressus autem fuerat illo tempore Sol in principium Arie-
tis die XVIII Phervardîn veteris, quem illi faciebant primum Pherv-
ardîn Gjela-læi: & illos XVIII dies habebant intercalares. Atque ita*
principium Epochæ Gjela-lææ est Embolismus Melicshahæus: & quaternis
quibusque annis intercalant diem. Debuerant dixisse xix *Phervardîn*, ut
infra. *Shâh Cholgji* Persa in Tabulis universalibus, videtur paulò rectiùs
statuisse parte 2 cap. 5, (ubi agit de *تاریخ کهنه آذربایجان*) his verbis,
دوره ملکی خوانند *de Epochâ recentiore quam vocant Melicæam,*) his verbis,
حکمای که در عهد سلطان جلال الدین ملکشاه بن آلپ ارسلان
سایوقی بودند تاریخ وضع کردند اند منسوب بسطان جلال الدین
که آسامی شهور آن مطابق آسامی شهور فارسیان است اما ماههای
فارسیان را بقدریم مقید کنند و این ماهها را بجلالی و اول سال این
تاریخ که اول فروردین ماه جلالی باشد روزی اعتبار کرده اند که
در اول آن روز آفتاب بنقطه اعتدال ربیعی رسیده بود یعنی اول بهار
حقیقی و آن روز آنینه بوده است مطابق دهم رمضان سنه ۷۱۱ هجریه
موافق پلاندینهم آثار رومی سنه ۱۳۹۵ اسکندریه مرافق دوردینهم
فروردین ماه قدیم سنه ۸۷۱ یرنجریه و آن هجریه روز که از فروردین
ماه قدیم گذشته بود آذرا کیسه کردند و باین سبب مبدأ این تاریخ
را لیسسه ملکشاهی می گویند و ماههای این تاریخ را بعض ماه
شمسی حقیقی گیرند و آن مدت قطع آفتاب باشد بحضرت خاص یک
برج را مثلاً فروردین مدت قطع آفتاب باشد برج حمل را &c. پس
هچنانکه اول سال بهار حقیقی است و مدت هر سه ماه نیز مدت
یک فصل حقیقی باشد اما منجمان بجهت سهولت نوشتن تفاوت
و کشیدن جدول آن اصطلاح چنان کرده اند که ماهها را سی
روز

D d

روز گیردن بر عادت فارس تا عدد ایام در اوراق تقویم مختلف نشود
و خمس مسخره را در آخر اسفند از من زیادت کنند و سالهای این تاریخ
شمسی حقیقی است و مدت آن بحسب رصدی که بناء این تاریخ بر آن
است سیصد و شصت و پنج روز است و چهارده دقیقه و سی و دو ثانیه از
روزی با اعتبار آنکه شبادروز شصت دقیقه باشد پس از ربع بیست و هشت
ثانیه کم باشد بدین سبب بهر چهار سال یا پنج سال یک روز کم میسه
کنند و سال سیصد و شصت و شش بر ر شود چون هفت یا هشت
Sapientes qui fuerunt بار چهار سال کم میسه افتد یکبار پنج سال
tempore Sultân Gjêl-eddin Melicshâh filii Alp Arslân Selgûki, posue-
runt à Sultân Gjêl-eddin denominatam Epocham, in quâ Mensium no-
mina correspondebant cum nominibus Mensium Persicorum: sed Menses
Persicos Veterum appellatione restringebant, & istos menses Gjêlaleos [vo-
cabant.] Hujus Anniprincipium est Epocha quæ incidit in principio men-
Sol ad punctum Equinoctii verni pervenit, i.e. ad initium Veris veri,
quod est die Veneris correspondente cum nono Ramazân anni Hegjræ
471, & convenit cum 15 Martii Græcorum anni Alexandrini 1390,
concordans cum 19no mensis Phervardîn veteris anni Texdegherdai 448.
Et illos 18 dies ex Phervardîn veteri Elapsos intercalant: & hinc est
quod hujus Epochæ initium vocatur Embolismus Melicshâhæus. Sunt qui
hujus Epochæ menses accipiunt ut menses Solares veros, i. e. tempus
quo Sol motu proprio [seu Epicycli] aliquod Signum secatur: ex. gr. Phervardîn est tempus quo Sol secatur Signum Arietis: & sic deinceps. Ita ut ini-
tium Anni sit Ver verum, & quivis 3 menses sint Quadrans verus. Sed
Astronomi pro facilitate conscribendi Ephemerides & delineandi Tabu-
las, eum introduxerunt usum ut singulos menses tricenos dies esse accipe-
rent, secundum morem Persarum, ut dierum numerus in Ephemeridum
foliis non esset inæqualis. Et 5 Furtivos ad finem mensis Isphendârmox
adjiciunt. Hujus itaque Epochæ Anni sunt Solares veri: & eorum spa-
tium est pro ratione Observationum super quibus hæc Epocha fundatur,
scil. 365 dierum cum 14 minutis & 32 secundis diei, eâ suppositione ut
Nychthemeron constet 60 Minutis: adeo ut Quadrante minus sit 28 se-
cundis. Hinc quovis quarto aut quinto anno, unum diem intercalant,
adeo ut talis annus sit 366 dierum. Et quando septies aut octies quarto
anno fuit Intercalatio, semel quinto anno erit.

Scil.

Scil. quod superius dicitur, est quod Epochæ hujus Menses sunt
nomine Veteres Persici in anno Vago, usu verò Gjêlâlæi in anno fixo.
Apud Olugh Beighum Annus Melicæus est 365 dierum cum Mi-

nutis seu Scrupulis diei 14, 33, 7, 32. Isetiam quoad præcedentia, in
eundem sensum, sed brevius, loquitur. Deinde supradictus *Shâh Cholgji*
parte 2, cap. 9, de hujus Epochæ initio sic differit, واما آنچه در موضع
آفتاب باشد گوئیم چون آفتاب با وایل دروج منقلب رسد ابتداء فصول
اربعه از آنجا گیرند اگر پیش از نصف النهار رسد از آن روز باشد و اگر
بعد از نصف النهار رسد از روز دیگر اما ازل فصل بهار و نوروز
سلطانی آن روز بود که در نصف النهار آن روز آفتاب در حمل
روفته باشد و نوروز خوارزمشاهی آن روز که آفتاب بدرجه شرف
Quod spectat ad Solis loca, dicemus: Quando Sol conversus
ad Signorum initia pertingit, quatuor Quadrantum initia inde sumunt:
& si ante Meridiem pertingit, tum sumitur ab illo die: at si post me-
ridiem, tum à proximo die. Sed initium Quadrantis verni & Naurûz
Sultanæi, est Meridies illius diei quo Sol in Arietem ingreditur. Et Nau-
rûz Chorzemshâhæus est illo die quo Sol venit ad gradum Exaltationis
sue. Solis autem Exaltatio est in 19 gradu Arietis, qui est 29 Mar-
tii: nam Sol ingreditur Arietem 10 die Martii: & his 10 diebus men-
sis addendo 19 dies signi Arietis, exurgit numerus 29. Ideoque in
Calendario nostro Constantinopoli constructo, ad 19 diem Phervar-
dîn Gjêlâlæi adscribitur ناوروز خوارزمشاه Naurûz Chorzemshâhæus.
Et in Syrorum Calendario ad 29 diem Martii adscribitur in mar-
gine Exaltatio Solis, & Naurûz Chor-
zemshâh.

Supradictus Naurûz Chorzemshâhæus, est Naurûz prout celebrari
solebat in Regno Chorzem seu Chordsmia, (Ptol. *χώρασμα*), cui præ-
fuit ex familiâ Selgjukæا لقيه خوارزمشاه Mo-
hammed filius Anûshteghîn cogn. Chorzemshâh, i. e. Chorasmiæ Rex;
à quo ista Epocha denominata est. Et huic successit ejus filius علي
Ali Chorzemshâh cogn. Atsiz, estque Atsiz. Equo ca-
rens. Scil. dictus Anûshteghîn seu Nûshteghîn fuit Avus ejus. Hi suc-
cesserunt etiam in Regnis Chorasân & Irâk & Persiâ, quibus tunc olim
præfuerat Melicshâh, qui Togrulbeghi (vulgò Tangrolipix, Bryen-

nio *Strangolipes*,) Nepos ex familiâ *Selgjûki* quæ regebat in dictis Regionibus & in totâ *Mawaralnâbra*. Dicente Ahmed Ibn Jûsuf, *Togrulbeg* regnavit 16 annos: & præfuit *Mawaralnabre* & *Chorasân* & *Deilom*: & obiit in urbe *Rey* anno 455, postquam vixerat 70 annos. *Melicsbâh* aliquando paulò aliter & quidem plenius dictus est سلطان جلال الدولة ابو الفتح ملكشاه بن الملك العادل آكب أرسلان *Gjelâoddulat Abu'lPhât' Melicsbâh filius Regis Justissimi Alp Arslân*: sic Abu Mohammed Mustapha, quietiam in hujus Regis Vitâ narrat, quòd في سنة سبع وستين جمع ملكشاه ونظام الملوك جماعة من المتبحرين وجعلوا النوروز عند ذرول الشمس اول العمل و كان نوروز قبل ذلك عند ذرول الشمس نصف الحوت وفيها عمل ملكشاه الرصد و بقي الرصد الي ان مات السلطان المذكور سنة خمس وثمانين واربعمائة Anno 67 [scil. *Selgjukæorum*,] *Melicsbâh* & *Nedhâmô 'l Melik* [qui ejus *Vezi*r] convocârunt *Astronomorum* conventum, qui constituerunt *Naurûz* apud ingressum Solis in *Arietem*: antea enim *Naurûz* erat apud ingressum Solis in medium *Piscis*. ---Eo anno *Melicsbâh* instituit *Observationes-cælestes* quæ durârunt donec obiit dictus Princeps anno *Hegjræ* 485, i. e. Christi 1032. Hinc colligimus quòd dictus Rex apud *Perfas* invenerat Annum fixum: quis autem constituerat eum non dicitur. Id certè non fecerunt veteres *Perfæ*, utpote qui usque hodiè utantur Anno vago. Id itaque fecerit *Selgjûk* dicti Regis Proavus, dum *Perfi*am sibi subegerat. Ideoque Annus à medio *Piscium* vocari possit *Anus Selgjukeus*. Infit Ahmed Ibn Jûsuf, *Melicsbâh* regnavit 20 annos: & obiit anno 485, postquam vixerat 38 annos & aliquot menses. Et portatâ cistâ ejus ad *Ispahân*, ibi sepultus est in مدرسة Collegio suo quod ibi extruxerat.

Quo tempore pleræque Gentes suos Dies incipiant, notat *Shâh Cholgji* parte 2, cap. 1, *Mohammedani* & omnes alii qui *Menses* à *Phasibus Lunaribus* inchoant, *Diem civilem* ab *Occasu solis* inchoant: quia donec Sol occubuerit, Luna videri non potest: adeò ut Nox *Diei* præmittatur. *Græci* autem & alii quorum *Menses* à *Computatione* pendent, *Diem civilem* inchoant ab *Ortu Solis*: adeò ut *Dies Nocti* præmittatur. *Astronomi nostri* (inquit Autor) *Diem civilem* inchoant à *Mediâ die* quando Sol est in *Meridiano* suprâ *Terram*. Indi autem, & aliqui ex *Perfis*, & *Chatæi* *Diem civilem* inchoant à *Mediâ nocte*, quando Sol est

in

in *Meridiano infra Terram*. Et eorum ratio est, quia inde inchoatur *Solis Ascensus* quando oriturus est. Alii *Diem civilem* dividunt in 24 horas, &c. Sunt qui dividunt in 60 partes, quas vocant *Minuta*, &c. Et *سانه من شبانروز را بر شصت قسمت کنند و هر قسمي كرى خواهند و هر كرى شصت پل باشد و هر پل شصت پيل و هر پيل شصت كشتكش Astronomi Indorum Diem civilem per 60 dividunt: & quamvis partem vocant *Keri*: & quodvis *Ker* est 60 *Pål*: & quodvis *Pål* est 60 *Bipål*: & quodvis *Bipål* est 60 *Keshtenkesh*. Sic ille. Et in eundem sensum *Olugh Beigh* testatur, quòd in Regionibus quibus ipse præfuit, *Diem Civilem* seu *Nychthemeron* inchoari à *mediâ die*. Sed apud Arabes & Legis [Mohammedanæ] sequaces يوم طبيعي *Dies naturalis* (ut vocant) incipit à principio noctis, & definit ad principium noctis sequentis. Apud alios ab initio *Diei* ad initium *Diei* sequentis. At à *mediâ nocte* inchoatur apud *Astronomos Chataiæ* seu *Chinæ*, (ut suprâ,) ut & apud *Tataros Oighuræos*. A meridie in *Angliâ* diem inchoant *Astronomi*, à *mediâ nocte* numerant *Calendariorum* scriptores seu *Astrologi*.*

CAP. XVIII.

De Anno seu Epochâ τῆς Κατὰ & τῆς Οἰγῆρ.

ISTE Annus seu ista Epochâ talis est: quæ à *Perfarum Astronomis* unâ cum *Perficâ* explicari solet, (quos idè imitamur,) & quæ in eorum rebus & libris unâ cum *Perficâ* usurpatur apud *Perfas* & *Indo-Perfas* in *Historiâ Timûri* & aliis aliquot *Libris Perficis*, qui sine istius Epochæ cognitione probè intelligi nequeunt. Cùm itaque hujus cognitio videretur utilis & necessaria, eam in hoc Capite explicaturi sumus.

Quoad τῆς Κατὰ, (quæ propriè & primariè est *Tatariciæ* pars,) ea jam est ex nominibus *Chinæ*, uti constat ex *Martini Atlante Sinico* propè initium. De hoc nomine Autor τῆς Λογῆς Μῆσναυι lepidè observat, quòd illud scribere خطا *Chatâ* ut vulgò fit, reverà sit τῆς Chatâ, i. e. error. Quoad Οἰγῆρ, (quæ D. Gravio perperam dicta *Igûra*,) ea est etiam *Tatariciæ* magna pars, quæ vulgò sonat

D.d 3

foughour,

Joughour, unde in Globis *Joughoria*. Quale hoc sit nomen partim exponitur in parvo quodam Vocabulario Tatarico inter MSS *Poc. اوغور* *Oighûr*, hoc est dicere Tatarus seu Tataricus, eorum sive personas res in genere spectando. Hoc autem Tatarorum nomen non est antiquius quàm *Gjenkizchân*, qui 400 abhinc annis Turcistaniae incolis illum in bello suo opitulantis imposuit hoc nomen *Oighûr*, i. e. *Adjuutores* seu *Auxiliarios* vocando eos.

Hæc Epochâ apud Kataeos seu Chinenfes satis antiqua fuerit, quæ fortè apud eos semper ab immemoriali tempore usurpata. Sed ea non videtur æquè antiqua apud Orientales Turcas Tatarosve, utpote qui *Oighuræorum* nomine non vocabantur ante dictum *Gjenkizchân*. Ideoque apud Tataros ante illius tempora vel hæc Epochâ, vel saltem hujusmodi ejus nomen, non extitit. Videtur autem ista Epochâ à Chinenfibus mutuata circa 400 abhinc annis, quo tempore Tataři Kataienfes Chinam invadentes & occupantes, illud suum nomen secum invexerunt, Chinam ut suam tunc regionem eodem nomine vocantes *atâ*, eam possidentes & cum suâ Kataiâ sociantes: & tunc Anni Sinici formam didicerunt, & de postero in suum usum adoptarunt. Hoc itaque Chinæ nomen in Chinam introductum fuit unâ cum victoribus Tataris, qui vicissim Anni commodam formam inde reportarunt. Nam quoddam Annus Tataricus acceptus fuerit à Sinis, vel hinc constat, quoddam in *Anni partibus* & in omnibus ejusdem *Cyclis*, (excepto 12 Animalium *Cyclo*,) omnia nomina à Tataris ibi usurpata, sint planè Sinica, non autem Tatarica; uti certè fuerant, si talis Annus seu Epochâ ab his in Chinam introducta fuisset, & non inde mutuata. Nam (ut videtur) Tataři præter rudiores illum per 12 Animalia Computum, nullam habuerint Epocham seu Anni formam quam darent Sinis: ideoque tam commodam & à Sinensium Astronomis tam benè excogitatam Anni formam mutuarunt, eandem suam etiam esse volentes. Necessè enim videtur quoddam Gens cultior talia dederit incultiori, non autem vice versâ ab eâ acceperit talia. Aded ut iste Annus fuerit primò Sinicus, & postea Tataricus, cum hi ab illis acceperint. Et quia iste Annus seu ista Epochâ nuperis centuriis ab utrâque Gente æquè usurpata fuit, idè eam sine ullâ antiquitatis distinctione ab iis utrisque junctim denominare solent Persarum Libri de eâ agentes; cum non sint duæ, sed planè una eademque Epochâ ab unâ Gente ad alteram translata. Sic *Shâh Choleji* cap. VII, ubi expressè agit de hac Epochâ, dicit eam institutam fuisse

à *سپنتا و ذركستان* *Sapientibus* τῆς *Katâ* & τῆς *Turkissân*. Et cum utriusque Gentis Annus sit unus idemque, idè *Olugh Beigh* de harum duarum Gentium Epochis quasi de unâ agit indistinctè sub unâ eademque descriptione in eodem Capite sub Titulo *اوغور* *اوغور* *اوغور* *Epocha* τῆς *Katâ* & τῆς *Oighûr*. Cum itaque hæc Epochâ à Tataris per vim & arma in Persidem introducta olim fuerit, & jam postea in Persarum Libris junctim cum antiquiore Epochâ Persicâ describi soleat tanquam altera Epochâ quodammodo in Persiam adoptata, & in quibusdam rebus & Libris Persicis aliquando usurpata, eam etiam (inquam) heic inter Persarum res tractare & paulò fusiùs describere non detrectavimus. At ejusdem introductionem quod attinet, hoc in casu, antiquas Tatarorum Invasiones non spectamus, utpote quæ fuerint antequam hæc Epochâ inter Tataros reciperetur: sed eas eorum spectamus Invasiones quæ fuerunt citra *Gjenkizchân* tempora. Illi enim sæpe subjugarunt Persiam, & suam Epocham secum introduxerunt, vel saltem eam ibi in quibusdam rebus usurparunt: uti quando per multos annos rerum ibidem potiebantur Tataricorum Regum series ex familiâ *آق قويونلۇ* *ak-koyûnli* seu *Alb-ovinâ*, & ex familiâ *قويونلۇ* *Kara-koyûnli* seu *Nigr-ovinâ*, de quibus videatur *Grimstonus*. Istæ duæ familiæ (dicente *Ahmed Ibn Jûsuf*) ex *Turcomaniâ* ortæ, deinde habitârunt in *Turcissân*: & postea tempore τῆς *Argûn-chân* recipientes se in *Aderbayagjân*, Persiam obtinuerunt. Videatur etiam *Pachymerius* lib. 2, cap. 24 & alibi, quomodo Persia à *Tocharis* (terribili Tatarorum gente ad Boream adjacente,) subjugata fuit anno Christi 1261, quando Persarum Sultân *Azatînes* (fortè *عز الدين* *Azzadîn*,) ad Græcorum Imperatorem fugit subdolè exceptus: & Tatarorum tunc Princeps (qui portas Caspias & Persiam occupabat,) erat *χαλαός*. Deinde consulatur dictus *Grimstonus* p. 822, de Tatarorum in Persiâ Regibus sub *Uzûnchazân* circa idem tempus, si is rectè ponit. Et ibidem consulas p. 916, de Regibus Tataris anno 1388 à *Timûro* descendentibus. Cùmque res sic se habuerint, omnes (ut spero,) me operæ pretium facturum existimabunt, si Tatarorum Annum & Epocham unâ cum Persicâ heic peculiari commentatione exposuero.

Prius autem quàm Kataica nomina tractare aggrediar, de vero ac genuino eorundem apud exteros Autores sono, & de iis quæ in nostratum gratiam mutavimus, aliquid præmittere visum est; ne fortè propter

propter discrepantiam à Martinio & aliis Missionariis, Lector nos in eis proferendis caspitasse suspicetur, & ipse quoque in eisdem effe-
rendis secundum Atlantem Sinicum & alios eorum Libros hallucine-
tur; dum non advertit eorum pronuntiationem Portugallicam, &
terminationes Europæas vocibus Sinicis perperam additas. Pessimo
enim consilio D. Martinus in dicto Atlante & in suâ Historiâ Sinicâ
sequitur pronuntiationem Lusitanicam, atque nominibus Sinicis ad-
dit terminationes *us* & *um*, quæ utraque Lectorem fallunt: tales
itaque terminationes apocopare præstat. Cùmque tam ibidem quàm
apud D. Golium in Notis ad Alpheranium, omnia nomina Sinica
sequantur pronuntiationem Lusitanicam, omnino monendum duxi
quod lit. *x* sonatur ut *sh*: *ch* sonat molle ut *tch*: *m* in fine sonat ut
ngh: *g* in initio molle est ut *gj*; at in fine gest durum ut *gh*: & nos
sic scripsimus, ut nostrates possint rectè sonare. *ao* sonat ut *au*, &
an ferè ut *on*: sed non semper mutavimus, quia sonus tam prope ac-
cedit. Litera *b* Lusitanica sonat fortiter ut *Hh* duplici aspiratione,
feu ferè ut *c'h* durum in lit. *خا c'ha* aut *ח c'beth*. Missionarii suo
modo eum sonum exprimunt *C'a*: ideoque in nostrâ Præf. ad *pondera*
& *mensuras Chinesum*, emendatum velim *C'in*, (quia non sonat molle,
sed durum,) & pro eo ponendum *Tchin*. Sed D. Mart. in Atlante
non sequitur regulam quam ipse tradit, (quod scil. *ch* seu *Ch* sonet
ut Ital. *ch*: nam scribit *Ch'e* & *Ch'ang*, quæ verè sonanda sunt *Tche*
& *Tchangh*. Litera *u* punctata, sonat ut *u* Gallicum tenue cum sibilo
fermè ut *i*: quod sic cum alio punctulo pleonastico vicissim vergit
ad *u*. His intellectis, ea quæ passim in Missionariorum Libris, ad no-
stros sonos facilè reduci queant.

Quoad Annum Turcicum seu Tataricum, primâ fronte egregium
mihi scrupulum movebant *Shâh-Cholgji* verba quæ suprâ adduximus
p. 203, l. 10, 11, *Annus compositus est quem Solarem esse reputant, at*
mensures Lunares sunt, sicut est Annus Turcarum & Indorum. Cur au-
tem eum annum reputent Solarem, nulla est ratio præter errorem
scribæ Persici qui scripsit *شمسي* Solarem pro *قمری* Lunarem. Sic ita-
que emendatiùs legendum moneo, *Annus Compositus talis est quem*
Lunarem esse reputant: & mensures sunt Lunares, sicut est Annus Turca-
rum & Indorum. Cur etiam dicatur *compositus*, non constat: nisi vult
ut Solaris Annus habeatur *simplex* propter solos Menses æquales tri-
centum dierum, alter verò *compositus* propter Menses pares & impares,
æquales & inæquales ex quibus componitur annus lunaris, habens
mensures

mensures solares seu plenos tricentum dierum, & mensures lunares defici-
entes 29 dierum, & hac ratione quasi ex mensibus duorum generum
compositus. Hujusmodi etiam erroris taxandus est Scriba Persicus apud
Ali Birgendi, qui postquam optimè differuerat de Anno solari Si-
nico-Turcico, omnia mox perdit dicendo *ejus Anni Menses esse Lu-*
nares veros, legendo *قمری* lunares pro *شمسي* solares. Cum his nu-
merandus est *Kâs Kyriacus* Syro-Arabs, qui in Tabulis ait, *In anno*
Gjelalao & Turcico esse menses Persicos. De Anno Gjelalao verum est
quod habet menses tam denominatione quàm mensurâ Persicos vete-
res, qui tamen propter alium situm & ordinem reputantur Gjelalaoi.
At hoc de Anno Turcico non est verum: nam quamvis in Turcico
anno solari sint menses 30 dierum, ii tamen sunt denominationis Si-
nicæ. At si de Turcico anno lunari loquitur, neutrum est verum,
nec denominatio nec mensura; non scribæ, sed auctoris lapsu. Nam
isti Orientales quamvis plurimi sunt doctissimi & accuratissimi, non
sunt omnes profundè docti, sed quidam mediocriter, & aliquando
suos habent lapsus, cujus miserum exemplum est quidam *Soleimân Ibn*
Ali Syro-Arabs, qui prætendit scribere *Calendarium* *الرعدية* *tonitruale*,
in quo ferè nihil est verum, sed pleraque falsa, quamvis suos auto-
res firmandæ autoritatis ergò sæpè allegaverit. Nos ergò non tene-
mur defendere & justificare omnia quæ in quorundam Orientalium
Libris aliquando occurrunt. Sed discretionis judicium utendum, nec
quidvis indiscriminatim pro veritate admittendum.

Ut itaque magis distinctè & accuratè agamus, præmittendum est,
hasce Gentes (Sineses & Tataros) duplicem habere Annum, sc. *Solarem*
& *Lunarem*. Solaris eorum Annus est *Tropicus* & *شمسي* *Solaris*
verus, ut suprâ diximus; qui ad usum Chronologiæ & Motio-
num cœlestium calculationes adhiberi solet. *Annus lunaris* qui in
Calendaris Tatarico-Sinicis describitur, est ad usum Ecclesiasticum.
Utriusque Anni initium est in Vere, aliquo tempore inter Solstiti-
um hybernium & Æquinoctium vernum.

Sed primò agendum est de Anno Solari, qui dicente *Shâh-Cholgji*,
linguâ Sinicâ vocatur *Si-gju*: qui quidem Annus (ut vult D. Mar-
tinus Hist. Sin. p. 287,) incipit *Primo Vere*, cùm Sol in medium *Aqua-*
rii Signum ingreditur. Tunc à Sinesibus celebrantur *Rusticalia*, seu Ru-
sticorum *Festum vernum* dictum *Hin-tchun*, cum maximâ totius regni
pompa dictu prolixâ. Ut enim populus ad rem agrariam alacriter
prosequen-

prosequendam animetur, huic Festivitati interfunt Rex & Regni Primores, lætitiā agendo cum cæremoniis plurimis & planè admirandis; quæ apud jam laudatum autorem videri possunt. Rustici autem ipsi jubentur gaudere & lætari, quodd tunc incipiat Vernal tempus, quo Agriculturam alacri animo & fausto sydere aggredi liceat.

Annum Sinicum describit D. Golius in Appendice Atlantis Sinici: idem quoque prolixè & accuratè facit *Olugh Beigh*, qui inter plurima alia, hæc habet: *Hujus Epochæ Anni sunt Solares veri: iique sunt ab ingressu Solis in aliquem locum Zodiaci, donec ad eundem locum redierit; quod ex eorum sententiâ, fit diebus 365 & 2436 particulis diei. Annum in 24 æquales partes dividunt: & unaquæque pars 15 dies & 2184 particulas continet, & 5 sextas particule. Principia illorum Quadrantum quibus nostri utuntur, sunt media Quadrantum eorum: adeo ut Ver eis inchoetur circa medium Aquarii, & Puncta Cardinalia & Conversionum Anni, sint in medio Quadrantum eorum. Et sic etiam Ali Birgendi Persia, ponit Anni Chataici initium ubi Sol est در اواسط در Aquarii: additque, Eorum Annum esse Solarem verum 365 dierum cum 2 Tchagh & 7 Ke & 4 Fengh, cum unâ sextâ rñs Fengh. Et Annum dispescit in 24 Menses seu æquales partes, quarum unaquæque est 15 dierum cum 2 Tchagh & 4 Ke & 101 Fengh, cum mediâ parte unius Fengh.*

Ex dictis constat Kataiorum Annum Solarem constare 365 diebus cum 5 horis & 50 minutis: adeo ut eorum Annus nostrum Annum (qui 365, 5, 49,) superet uno minuto seu Horæ Europææ unâ parte sexagesimâ, quæ 60 Annis facit Horam integram, & 1440 annis unum Diem civilem seu Nychthemeron complet. Anni ergò solaris initium inveniendum est calculando Solis motionem à dato puncto Zodiaci donec ad idem punctum redierit, ut Astronomi (& ab eis edocti Chronologi) benè norunt; semper sine ullâ Diei intercalatione, quæ est tantum ad popularem usum: nam Astronomi eâ non indigent, & vulgus tali Anno non utuntur, sed solo Lunari: ideoque vulgus Annum solarem vix agnoscunt; unde est quodd Missionarii etiam cum ferè ignorent.

Ad Annorum solarium computationem utuntur aliquot *Cyclis*, quorum unus est *Cyclus denarius*, continens tot vocabula *Temporum* propria. Iste est *Cân* seu *Truncus*, ex quo tanquam ex arbore procedunt seu oriuntur 10 Nomina, quorum primum est *Kia*. D. Golio *Decem Cardines* seu *Radices* vocantur. Hæc 10 vocabula Sinica (uti & ea 12 quæ

10. *Quei.*10. *Ten.*

VI.

11. *Sa.*

VIII.

12. *Hai.*

X.

Hi num
notant.

Apud Persicos Epocharum scriptores in Anno Sinico adhibetur supradictum *ع* Tchagh, D. Gravio *jag*, quod meliùs per *Ain* rescribendum
E e 2

dum esset. *Tchâ*, prout sonat vox Sinica quam intendebant, significans *Scripturam* seu *Epistolam*. Miror autem unde Persæ sibi arripuerint hanc vocem, cum Chineses ejus loco, utantur *Shî*, i. e. *tempus* in genere, specialiter *Hora Sinica* seu bihorium nostrum, ut supra diximus. Apud *Ali Birgendi* Persam, *Omne Tchâgh continet 8 Ke: & omne Ke continet 10000 Fengh. Et omne Fengh est 8" & 38" & 24"*. Videtur autem desiderari aliquid ex lapsu Scribæ: & fortè pro omne *Ke*, rescribendum sit *totum nycthemeron*: sic enim magis accuratè *Shâh Cholgji* dividit omne *Tchâgh* in 8 *Ke*: & *totum nycthemeron* in 10000 *Fengh*: adeo ut quodvis *Tchâgh* sit 833 *Fengh* cum duabus tertiis: & quodvis *Ke* sit 104 *Fengh* cum duabus sextis. Sic ille.

Quod autem à Persis minùs rectè scribitur *Fengh*, est Kataicum *Fen* seu *Fuën*, significans *partem minutam* seu *particulam* temporis aut alterius cujusvis rei. Optandum fuerat ut Doctiss. Gravius in edendo suas *Epochas celebriores* non fuisset scientiâ Sinicâ prorsus destitutus: ille enim Chataica legit *Fenac* pro *Fengh*, *Shanec* pro *Shangh*, *chu-nec* pro *Tchûngh*, cum ejusmodi aliis; perperam omnino, cum omnes voces Sinicæ sint monosyllabæ, nec in totâ linguâ detur dissyllaba: & quamvis vox aliqua sec. modum Lusitanicum scribatur cum duabus aut pluribus vocalibus, omnes in unius syllabæ sonum cogendæ sunt, ut *siud* in *siwè*, & *siao* in *sjaw*, *çui* in *çwi*, *hià*, in *c'ha*, *fuën*, in *fwën*, *shoangh* in *shwangh*, *hoangh* in *whangh*, &c. Et cum in Kataicarum vocum sonis apud Scribas Persicos subinde errare pronum sit, pro supra notato *Si-gju*, fortè legendum sit *çui-gje*, i. e. *Annus solis* seu *solaris*.

De Cyclo duodenario D. Martinus in Hist. Sin. p. 22, *Tria præcipua Puncta in Horarum circulo pro illustrioribus habent: scil. Mediam noctem, in quâ Cælum; primam à mediâ nocte horam, in quâ Terram; secundam denique à noctis medio, in quâ Hominem natum memorant. Mediæ nocti Caprum assignant, primæ Amphoram, secundæ Piscem: ita tamen ut una Hora Sinica duas nostrates complectatur. Circulum enim Horarum fixum cogitatione depingunt in Cælis, quemadmodum nos Circulum semper apparentium maximum, quem in 12 æquales partes secant, Horisque totidem. --- Iisdem Horis respectiva Zodiaci Signa eo quem supra notavimus ordine assignant. Hæc tria dicta Signa sunt Capricornus, Aquarius, Pisces. Cùmque Chinesis noster Planetarum & Signorum Nomina in eadem Chartâ scripta mihi reliquerit, ea omnia curiositatis gratiâ heic subjungam, ne aliàs fortè intercitant. Vide Martin. Hist. p. 9.*

1. Gje,

1. Gje, i. e. Sol.	Tai, i. e. valdè-	6. Mō, i. e. Lignum:
2. Yūd, i. e. Luna.	Pe, i. e. Alba,	vel aliàs
3. Shui, i. e. Aqua:	sc. Venus.	çui, i. e. Annus;
vel aliàs	5. Hō, i. e. Ignis:	sc. Jupiter.
Tchin, i. e. Matutinus:	vel aliàs	7. Tū, i. e. Terra:
sc. Mercurius.	Yūngh	vel aliàs
4. Kīn, i. e. Aurum:	Hoē, i. e. Flamma;	Tiēn, i. e. Terra;
vel aliàs	sc. Mars.	sc. Saturnus.

Scil. quivis Planeta vocatur tam proprio nomine quàm nomine materiæ cui præesse censetur, uti præest Mercurius *Aquæ*, Venus *Auro* & reliquis metallis, Jupiter *Arboribus*, &c. Ille Character qui *Tū*, Kircherō sonat *Hē*.

1. Pe, Alba-	5. Sū, Leo.	9. Gjin, Homo-
Yangh, Ovis,	çū, explet.	Ma, Equus,
sc. Aries.	sc. Leo.	sc. Sagittarius.
2. Kīn, Aureus-	6. She, Domus-	10. Mu, Montana-
Nieu, Bos,	Niu, Virgo,	Shiēn, Ovis,
sc. Taurus.	sc. Virgo. †	sc. Capricornus.
3. Shāngh, Duo-	7. Tiēn, Cæli-	11. Pad, Pretiosum-
Hiūngh, Fratres,	Tchīngh, Libra,	Pingh, Vas,
scil. Gemini.	sc. Libra.	sc. Aquarius.
4. Kīu, Magnus-	8. Tiēn, Cæli-	12. Shāngh, Duo-
Hiāi, Cancer,	Kīe, Scorpius,	Yū, Pisces,
sc. Cancer.	sc. Scorpius.	sc. Pisces.

† viz. innupta foemina, quæ nondum ex domo parentum excesserit.

Ex supradictis duobus Cyclis compositis conflatur alius major *Cyclus Sexagenus* seu *Sexagenarius* dictus *Vēn*, i. e. *Compositio*. Et quia 60 partibus constat, subinde aliter vocari solet *Lo she hoa kiā çū*, id est, 60 flores *kiā çū*, scil. ex minoribus Cyclis *Kiā* & *çū* compositi flores, sumptâ denominatione à duabus vocibus initialibus præcedentium Cyclorum. Cùmque ex duorum Cyclorum Compositione evadens *Cyclus Sexagenus*, fiat eorundem Nominum diversâ positione, idèd *Hoa* quod exponitur *Flores*, aliàs propriè significat *diverse posuit*. Apud D. Couplet vocatur *Lo xe hoa kia*, & exponit *Sexaginta conversionum constructio*. Pro *xe* sonandum *she*. Is in Præf. ad Chron. Sin. hujus Cycli insignem in re Chronologicâ usum impensè laudat. Ille Cy-

clus 60 Annorum propria Nomina exhibet, & in Annorum computatione sicut Rota circumrotatur in perpetuum. Et non tantum Solarium Annorum, sed & Lunarium Mensium nomina circulariter exhibet, ut infra monstrabitur. Per hunc itaque non tantum Annos Solares supputant, sed etiam Dies suos dinumerant, atque Septimanæ vicem quodammodo supplet. Imò dicente D. Couplet, Non tantum Anni & Menses, sed Dies & Horæ suâ cum proportionem per hunc Cyclum signantur per totum Imperium. Hunc Cyclum instituit Imperator *Hoangh-Ti*, qui 2670 annis ante Christum vixit.

Cycli Sexagenarii Paradigma Europæum Sinico respondens, Autore D. Couplet.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	10.
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	20.
XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	30.
IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	40.
VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	50.
V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	60.
III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	

Istum Cyclum tribus Nominibus pro triplici ordine distinguunt, qui sunt *Shangh Vên*, i. e. *Superior compositio*: & *Tchung Vên*, i. e. *Media compositio*: & *Hià Vên*, i. e. *Inferior compositio*. Atque ita 180 Annis confectis, ad primum Computi initium revertuntur. Si supra 3 Cyclos Sexagenos, *Summum*, *Medium* & *Imum* (eorumve Systema 180 Annorum) procedendum sit, tum *Vân* seu *Myriade* utuntur. In quovis Cyclo (inquit D. Golius) *Anni Solares Tropici usurpantur ab ingressu Solis in 15 Aquarii Gradum. Et hic constituunt Veris sui principium: & in 15 Tauri initium Æstatis: & sic per equalia intervalla reliquas Anni partes. Et principia eorum mediis nostrorum Mensium respondent.* Sic se habet communis praxis.

Sed D. Golii pace dicendum est, quod hoc modo vix accuratè procedatur, cum Sol non æquali semper tempore quævis Zodiaci Signa percurrat;

percurrat; scil. quando Sol est in Perigæo, paucioribus diebus absolvit singula Signa hyberna, quam quando est in Apogæo absolvit Signa æstiva: nempe aliqua eorum 29 aut 30 diebus, & alia eorum diebus 31 aut 32: aded ut quamvis totus 365 dierum numerus inter 12 Signa dispescatur, id tamen non fit æqualiter. Cum enim Terra non sit sita exactè in centro motionis Solis, id sanè necessariò efficit *Apogæum* & *Perigæum*, ita ut Sol in hisce positus, nobis videatur eccentricus: cum reverà respectu sui motûs, non sit ita, sed tantum respectu nostrî, qui propter nostrum obliquum situm aliter judicare non possumus. Solis itaque motio respectu suâ, est semper æqualis, quamvis nobis res aliter esse videatur. Et quamvis Sol ab Horologiis nostris aliquando differat, (vel potius hæc ab illo differant,) in fine anni utraque inter se æquantur. Ideoque mihi videtur, haud satis consultò factum fuisse in Globis dividendo Eclipticam seu Zonam Signorum in 12 æquales partes, cum non tam æqualitati divisionis quam rei veritati consulendum sit. Si igitur Signiferi in Globis divisio non esset æqualis, sed potius vera secundum verum Solis motum determinata, tum non opus esset calculandi Tabulas æquationis, ut hodiè sit; sed temporum & Solis motus cum Horologiis & Scioteriis coæquari possent per Globos absque ulteriori molestia. Ex dictis constat quod Sol hyeme sit nobis propior, & æstate à nobis (quasi majorem Circulum aut Arcum describens,) remotior in Apogæo Perficè dicto *ج*, *Augj*, i. e. *Abss*, Latino-barbarè *Aux*. Æstate autem plus calefcit, quia sumus penè sub Solè, qui tunc magis perpendicularis est nobis quam hyeme quando est propior. Sed ad pensum redeo.

Olugh Beigh accuratè docet modum temporis in hac Epochâ putandi: & in D. Gravii ibidem Tabulis in tribus distinctis Columnis computati visuntur *Anni Cycli simplicis Sexageni*, & *Anni Cycli compositi à tribus Cyclis Sexagenis*, & *Anni Epochæ Chataiæ Solares à medio Aquarii*: scil. Anni *رئس Vân* (seu *Myriadis*) 8865re labentes. Nam à Creatione Mundi ad Annum Hegjræ 847 (five Christi 1444) juxta Chataiorum sententiam, effluerunt Anni Solares completi 88, 639, 860. Hanc autem enormem eorum Chronologiam confutavit D. Golius in Calce Atlantis Sinici, & D. Couplet in Præf. ad Philosophiam Sinicam: illorum enim ignorantiam prodit talis computatio. D. Gravius minùs benè legit ubique *Vên* & *Venni*, pro *Vân* & *Vanni*, i. e. *Myrias* & *Myriades*; cum *Vên* aliam habeat significationem, ut supra dictum.

Tabula

Tabula 12 Mensum seu 24 Semi-mensum solarium Kataïcorum.

1 Ver.

Numeri Partium.	Nomina Partium.	Dies Ann.	Particula.	Sexa partes.
1	Liè-tchūn, i. e. Elevatio Veris.	00	00	0
2	Yü Shui, i. e. Pluvie aqua.	15	2184	5
3	Kingh-tchè, i. e. Lotus reptilium.	30	4369	4
4	Tchūn-fuèn, i. e. Veris pars.	45	6554	3
5	çingh-mingh, Limpida claritas.	60	8739	2
6	Cö-yü, i. e. Frugum pluvie.	76	924	1

2 Æstas.

7	Liè-hià, i. e. Elevatio æstatis.	91	3109	0
8	Siào-muèn, Parva repletio.	106	5293	5
9	Mangh-tchūn, Fervoratum femina.	121	7478	4
10	Hià-tchi, i. e. Æstatis statio.	136	9663	3
11	Siào-shü, i. e. Parvus calor.	152	1848	2
12	Tà-shü, i. e. Magnus calor.	167	4033	1

3 Autumnus.

Numeri Partium.	Nomina Partium.	Dies Ann.	Particula.	Sexa partes.
13	Liè-çièn, Elevatio Autumni.	182	6218	0
14	Tchü-shü, Quies calor.	197	8402	5
15	Pè-lü, i. e. Albus ros.	213	587	4
16	çièn-fuèn, Autumni pars.	228	2772	3
17	Hàn-lü, i. e. Frigidus ros.	243	4957	2
18	Shoäng-kiäng, Pruinæ descens.	258	7142	1

4 Hyems.

19	Liè-tunggh, Elevatio hyemis.	273	9327	0
20	Siào-fuè, Parva nix.	289	1511	5
21	Tà-fuè, Magna nix.	304	3696	4
22	Tunggh-tchi, Hyemis statio.	319	5881	3
23	Siào-hàn, Parvum frigus.	334	8066	2
24	Tà-hàn, Magnum frigus.	350	251	1

Primus Semi-mensis Liè-tchūn ubi Nullitates 00 00 0, complet Annum ad numerum 365 cum Fractione. Exprimitur autem Nullitatibus, quia nullus tunc integer Semi-mensis elapsus sit. Reliquas Tabulas quæ ad hujus Epochæ Calculum pertinent, heic addidisse, nimis prolixum fuerat: ideoque eas ex *Olugh Beigho* editionis D. Gravii in *Epochis celebrioribus*, petendas relinquo. Nominum autem Chataïcorum (quæ apud eum malè leguntur) soni veri, ex nostrâ Cyclo-
rum &c. lectione addisci & apud illum corrigi poterunt. Hæc Anni Solaris divisio in usu est etiam apud Indos testante Curtio, qui in Libro VIII de eis refert, *Menses inquinos denos describunt Dies: Anni plena spatia*

spatia servantur. Qui quidem locus ex supradictis lucem fœneratur. At præter istum Solarem annum civilem, quem etiam habent Turcæ, sanè tam Turcæ quàm Indi prætereà habent Lunarem annum Ecclesiasticum, ut notavit *Shâh Cholgji* suprà p. 203, l. 10, 11. Quam quidem lectionem nos emendavimus p. 216. l. 31, 32. Uterque ergo (ut solent autores,) imperfectè loquitur, *Curtius* quidem non agnoscendo etiam Indorum annum lunarem, & *Shâh Cholgji* non agnoscendo quoque eorum annum solarem. Ex Astronomiâ Chinesium (quorum pessimi imitatores sunt Siamenses) aliquantulum illustrari possit confusus & imperfectus ille Siamensium Computus apud D. Lauberum, in quo explicando Doctissimus Cassini æquo successu laboravit ac si illius regionis homines ad albedinem lavare tentasset.

Kataïorum Cyclo duodenario p. 219. præmisso, respondet orientalium Turcarum seu Tatarorum sequens Cyclus ex tot Animalium nominibus conflatus.

Nomina Turcico-Tatarica.	Nomina Kataica.	Nomina Persica.
سگو Kêseghu, Mus.	Shü, Mus.	موش Mûsh, Mus.
اوط Oût, seu Oûd, Bos.	Nièu, Bos.	گاو Ghâu, Bos.
پارس Pârs, Thôrs.	Hü, Tigris.	پلنگ Pelangh, Tigris.
طوشقان Tauschkân seu Dauschkân, lepus.	Tü, Lepus.	خرگوش Chergûsh, Lepus.
لوی Lüi, Crocodilus.	Lûngh, Draco.	نهنگ Nehangh, Crocodilus.
پیلان Yilân, Serpens.	Shê, Serpens.	مار Mâr, Serpens.
یوند Yûnd, Equus.	Mâ, Equus.	اسب Asp, Equus.
کوی Kôi, Ovis.	Yâng, Ovis.	گوسفند Ghûsphand, Ovis.
پتچین Pitchîn, Simia.	Hên, Simia.	حمدرود Hamdûna Simia.
دقوق Dakûk, Gallina.	Kê, Gallina.	مرغ Mûrgh, Gallina.
یت it, Canis.	Kên, Canis.	سگ Sêgh, Canis.
طوغوز Tongûz seu Don-gûz, Porcus.	Tchü, Porcus.	خوک Chûk, Porcus.

Kataica nomina ornatius causâ adjecimus, ut fecit D. Golius in *Append. Atl. Sinici*. Ea enim non invenit in aliquo Cyclo, sed ex suis *Glossariis Sinicis* petiit, ut posset ea accommodare nominibus Turcicis. Pro me quoque quasi curiositatis causâ ea scripsit Chinesis noster; qui

etiam primum nomen sonavit *Tchù*, vel aliàs *Shù*, eodem caractere. Eorum itaque Astronomi non istorum, sed aliorum nominum cyclo duodenario utuntur, qui in antecedentibus præmittitur. Persica etiam à *Sháh Cholgjo* translata sunt ad rem demonstrandum: adeò ut inter hæc omnia, sola Turcica sint quæ usitatum Cyclum Astronomicum conficiunt.

Quoad supra dicta nomina Turcica, quod primo loco *Késegbu*, est in genere *Mus*, in specie *Glis*. At in *Timûri* Historiâ *Zaphâr-nâma* Persicè conscriptâ, secundum Mogulensium computum Tamerlanes dicitur natus *سپهر سال* anno muris ubi incipit *Cylus annorum Mogulensium*; qui coincidit cum anno *Hegjræ* 736, Christi 1335. Est autem *Sitchkân* in linguæ Tataricæ dialecto rusticanâ, pro quo Turcæ Europæi elegantius proferunt *سچان* *Sitchân*, *mus*. Et sic pro *Tausbkân* elegantius dicitur *طوشان* *Tausbân*, *lepus*. Secundo loco, *Oûd* pro *Bove*, aliàs vocatur *اوکوز* *Okûz*, & *صغیر* *Sighir*, vulgò *Sughûr*. Tertio loco, *Pârs* pro *Thoe*, aliàs vocatur *دور* *Yûz*. Loco septimo pro *Yûnd*, aliàs dicitur *دوتی* *Yûnt*: vel alio diverso nomine *ات* *ât*. Loco 8° *Kôî* rectius & elegantius dicitur *قوین* *Koyûn* seu *Koyin*, *ovis*. Si autem sonatur *Koyûn*, est aliàs juxta pectus *Sinus* vestium, à *قومت* *Kô-mak*, *ponere*, q. d. *Koyûn* sit *repositorium*: nam supra cingulum ad latus corporis in tali Sinu (*the Bosont*) reclusas suas secum portant orientales, ibique ut in marsupio reponunt, vel fortè in *چرخه دار* *reclularum thecâ* ibi condendâ. In loco 12 pro rusticanâ voce *Tongûz*, alii elegantiores scribunt *توگور* *Toghûz* seu *Doghûs*, & sonant *Domûz*.

Inter Chataica, tertio loco *Hû* reverà est *Tigris*, Turcicè *قزلان* *Kaplân*. At ab his longè diversum est *Leopardi* nomen Sinicè *Pao*. Quarto loco quid voluit D. Golius per *tû*, Chinenfis meus non intellexit. *Lepus* seu *Cuniculus major* Sinicè vocatur *تو گو* *Tû gû*, quorum posterior vox est expletiva. Pro 11 *Kû*, *canis* etiam alio caractere vocatur *Cau*.

Dicente Martinio, per hunc Turcicum Cyclum rustici Sinenses & Nomades Turcæ Tatarive computant *Horas* & *Dies* & *Annos* solares suos: imò & literati Indo-Persæ, ut supra ex *Zaphâr-nâma* ostendimus. Et istâ *Dodecataæride* numerando peractâ, eandem repetunt & numeratò reiterant in æternum. Isto inquam Cyclo utuntur Turcæ orientales omnes, præsertim (notante D. Golio,) *مغولان و حکماء* *Mogolo-Sinæ*, & *Sapientes campestris-regionis*, & Turcæ

Turcæ Tamghajj, i.e. regionis Chinæ, quales etiam sunt *Mogolo-Sinæ* seu Mogulenses qui mixtim cum Chinenfibus vivunt. Per *Campestris-regionem* seu *Campestris*, intelligitur *قشقرق* *Campus rû* *ipgjâk*, (quæ *Haithono Cumania*,) scil. tota planities quæ ab extremo oriente in occasum supra mare Caspium & usque ad Ponti fines exporrigitur: hoc est, tota *Turcistana*, uti dicti sapientes seu Astronomi superius vocantur *Sapientes Turcistanæ* qui hujusmodi Annum constituerunt.

Hactenus de eorum Anno solari: jam proximè de Anno lunari dicendum restat.

Orientales Astronomi ferè toti sunt in describendo Kataiorum Annum solare: obiter tantum & obscure Anni Lunaris mentionem facientes. At D. Martinus in Hist. Sinicâ p. 18, de Anno Sinico agens, eum quasi hybridum, inaudito vocabulo *Annum Lunæ-solarem* vocat. Quid sibi voluerit hoc monstroso nomine, (si aliquid voluerit,) ille melius noverit: nos enim ignorantiam nostram aperte profiteamur. At quia Sinensium vulgus circa Annum lunarem præcipuè versari solet, fortassis D. Martinus etiam *Lunarem annum* subintellexerit. Ille autem sparsim aliquid in medium adducit de utroque Anno, quem unum simplicem esse putat, nesciendo Chinenfes duo Annorum genera habere.

Utcunque tamen sit, Ego (solari Anno in superioribus descripto, & Turcarum ac Kataiorum Astronomis relicto,) Lunarem Annum Sinico-Tataricum describere aggredior ex utriusque Gentis Calendariis lunaribus quæ penes me habeo, ex quibus constat in vulgari & populari usu adhiberi solere *Annum Lunarem*. In Orientalium Turcarum MS Calendario lunari præmittuntur Solares menses *Gjelalæi* ab ingressu Solis in Arietem: id autem non quasi per illos Menses computaretur Annus Turcicus, sed ut inter utrosque fiat collatio, & ut ad Solares menses commodè per prostaphæresin referri queant menses Turcici Lunares, qui in eodem Calendario in suis locis è regione inferuntur ut Anni Turcici norma & mensura, & ibidem sequentibus nominibus vocantur. Quinetiam in quibusdam orientalibus Calendariis item Coptorum & aliarum Gentium Menses subinde addi solent, ut omnes inter se conferantur, & inter horum ac illorum Annos differentia appareat.

Mensum Tataricorum nomina, prout in eorum Calendario & apud Olugh-Beighum leguntur.

ارام <i>Arām</i> , i. e. 1 ^{us} .	سكزنج <i>Sekizngj</i> , i. e. 8 ^{us} .
اكندي <i>Ikındi</i> , i. e. 2 ^{us} .	طوقوزنج seu طوقسنگ <i>Dokozngj</i> seu <i>Dokozngj</i> , i. e. 9 ^{us} .
اچونج <i>Ugjungj</i> , i. e. 3 ^{us} .	اونونج seu اورونج <i>Onungj</i> seu <i>Onuzungj</i> , i. e. 10 ^{us} .
دوردونج seu دورونج <i>Dördungj</i> , seu <i>Törtungj</i> , i. e. 4 ^{us} .	برينكيزنج seu برانكيزنج <i>Birinkizngj</i> , i. e. undecimus.
بېشنج <i>Beshngj</i> , i. e. 5 ^{us} .	چەشباب <i>Tchokshâbât</i> , 12 ^{us} , q. d. roralis <i>Stâbât</i> .
آلتنج <i>Altngj</i> , i. e. 6 ^{us} .	
يەدنج seu يەدنج <i>Yedngj</i> seu <i>Yedngj</i> , i. e. 7 ^{us} .	

Horum mensium omnium Nomina, excepto primo & ultimo, sunt Nomina ordinalia appellativam habentes significationem 2^{di}, 3^{ti}, &c. Horum Nominum quædam, præsertim *Onuzungj* & *Birinkizngj*, planè rusticè efferuntur, sec. Dialectum Orientalium Turcarum. At *Birinkizmongj* apud Olugh Beighum, putabam esse Scribæ errorem, ideòque correxi. Horum singulis subjungi semper solet *ai*, ut *آرام آي Arām Ai*. Turcarum seu Tatarorum & Kataiorum Anus est idem, eodem tempore incipiens; ideòque de utriusque Anno dicturus, indifferenter & promiscuè loquor eo ordine quo Autoritates se mihi obtulerunt: quod præmonendum duxi, ne confusè locutus viderer.

Pessimè errat *Scarlantus*; Anni Sinici seu Cataici Lunaris initium ponendo in Novilunio Martii; ut & *Neubosius*, idem ponendo in Novilunio quod Nonum Aprilis proximè præcedit vel sequitur. De Anni Lunaris initio differit D. Martinus in Hist. Sin. p. 60. *Imp. Tangh initium Anni Lunaris primam conjunctionem Solstitio Hyemali viciniorē haberi voluit.* Et p. 21, 22; dicit, quod Chuen-hio Imperator LXXVIII, (qui circa 2513 annis ante Christum floruit,) Calendarium toto regno publicatum receptumque habuit. *Scriptis etiam Ephemerides 5 Planetarum, quos, dum imperabat, omnes in Cælo conjunctos vidit eadem die. Et hunc diem, Primum illius Anni esse voluit, prout Autor Sinicarum*

*carum rerum in Constellatione She dihlâ indicat, quæ nunc circa Gradum 18 Piscium incipiens, ad quartum usque Arietis extenditur. --- Hic ergo Imperator primum Anni Diem, & Mensem illum deinceps haberi voluit, quo Luminarium conjunctio decimo quinto Gradui Aquarii proxima fieret, quod etiamnum observatur à Sinis. Si loquitur de Anno Lunari, (uti debet esse si pendet à Luminarium conjunctione,) illud ejus initium non etiamnum observatur à Sinis, ergo fallitur. Nam pro Decimo quinto Aquarii, D. Couplet in Chronol. Sinicâ dicit Quinto Aquarii. Locus sic se habet. Imperator Chuen-hio principium Anni statuit à Novilunio principio Veris proximo, quod respondet in Sinâ Quinto Aquarii gradui; quæ ratio temporis subinde fuit immutata, & uno alterove Mense anticipata, ac tandem sub 5ta familiæ Han 5to Imperatore Hia v. revocata usque hodiè observatur. Ea de quâ loquitur Anticipatio, videtur respicere aliud Anni initium in Sagittario, de quo postea. Quod autem Anni principium statuatur 15to vel 5to Aquarii, fides sit penes Autores, qui debuerint hoc novisse melius quàm nos. Sed necesse est alterum horum esse falsum. Aut fortè neutrum horum sit verum, & pro Quinto Aquarii, voluerit Quintum Piscium, quâ ratione ejus regula esset vera. Nam cum Aquario respondeat Januarius, quem D. Couplet alibi in Præf. disertè affirmat esse Anni Mensem ultimum, non est cur heic ponat eundem esse primum. Nostræ sententiæ astipulatur D. Martinus: nam in eadem paginâ ubi ponit Anni initium in 15 Aquarii, ibidem paulò antè (sibi non satis constans) id ponit in Piscibus seu Februario, his verbis, *Nam 12 Signa Zodiaci sic ordinata sunt, ut Pisces semper in primum Mensem, Aries in secundum, &c. incidat.* Ille autem qui unam tantum Anni speciem agnoscit in Chinâ, eamque hybrido & inaudito nomine *Lunæ-solarem* vocat, in vero Anno statuendo planè confunditur miscendo jam aliquid de Anno solari, jam de lunari: & hoc modo paulò antè ponebat Anni initium in 15 Aquarii, quod ad Annum solare spectabat; jam verò mox addit *Pisces semper incidere in primum mensem*, quod ad Annum lunarem spectat. Ille autem inter duos hosce Annos non distinguens, rem falsè & confusè tradit. Si vellemus aliquid in illius excusationem moliri quod posuerit Anni (ut supponitur) lunaris initium in medio Aquarii, diceremus, In Anno lunari intercalationis omissionem in Biennio posse Anni initium retrahere in aliquam partem Januarii: non autem ad Quintum. At tum deinde per Intercalationem tertio anno fieret restitutio in medium Piscium.*

Ille autem suo modo paulo pòst pergit, *Non negaverim apud Sinas non idem Anni fuisse semper initium, sed pro variorum Imperatorum voluntate varium. Tria tamen universè illius initia agnovère: tria namque præcipua Puncta in Horarum Circulo pro illustrioribus habent; scil. Mediam noctem, in quâ Cælum; primam à mediâ nocte horam, in quâ Terram; secundam denique à noctis medio, in quâ Hominem natum memorant. Mediæ nocti Caprum assignant, primæ Amphoram, secundæ Piscem.* Sed bone Deus, qualis est hæc fabula, quantum est hoc delirium, Anni initium elicere ex Cyclo horario qui ad eam rem nullo modo spectat! Scil. quia illa tria Signa præsumunt dictis tribus Horis, ergò non ab illis Signis sed ab illis Horis anni initium deducit, quasi à mediâ nocte aut primâ aut secundâ horâ inchoandus esset Annus! Eum certè in Labyrintho suo involutum, ibi inter annum Solarem & Lunarem incertò palantem relinquemus; postquam ex eo tantum recitavimus, quòd de Anni initiis agendo, refert quòd ad Lunarem conjunctionem in Sagittario Anni initium rejectum voluit Imperator Xi (pron. Shi,) qui familiæ C'in (pron. Tch'in) primus, circa 215 annis ante Christum, quo tempore ipse Murum Chinesem extruxit. Fortè hoc vult Kàs Kuriacus Arabs, dicendo, *Quòd Anni Turcici initium sit القوسى Sagittario Conjunctio Luminarium quod acciderit in* القوسى *Sagittario.* Sed ex eo tempore quo nuperius reformatum & emendatum est Kataiorum Calendarium, Anni Lunaris initium promotum est ad Novilunium Februarii, quod etiam observarunt Tataři horum sequaces. Ideòque potiùs audiendus est M. Paulus Venetus in Tatařorum in Sinas expeditione comes, qui Lib. II, cap. 14, 15, ait, *In die Calendarum Februarii, initium est Anni Tartarici.* Nam de Tartarico & Sinico anno promiscuè loquor, cum idem sit. Is veritati propior est, quamvis fallatur statuendo hoc pro generali Regulâ. Sed (quod res est) tunc fortè fuerit Novilunium eo Anno quo is ibi fuit: nam Novi Anni initium non est certo die semper fixum, sed mobile, quippe quod pendeat à Novilunio. Veriora docet Alex. de Rhodes Missionarius in Hist. Tunchinensi, Lib. 1. Cap. 3. *Apud Tunchinenses & Cineses Novi Anni initium respondet Quinto Februarii, modo sit Novilunium.* Nam aliàs, erat alio die, quando alio die esset Novilunium, quod debuerat dixisse: aliàs enim ejus Regula est imperfecta & fallax. At cum Alex. de Rhodes fuerit ex Missionariis qui semper utuntur Stylo novo, suspicandum est eum voluisse Quintum Februarii eodem Stylo, qui coincidit cum 26 Januarii Stylo vetere: nam

nam Missionarii phrasi Europæa loquuntur per *Menses*. Si itaque hoc voluit, falsus est: si non voluit, non secutus est Styllum ab eoque sequendum. At cum Chineses & Orientales suâ phrasi de hisce rebus loquantur per *Zodiacalia Signa*, credendum est Chineses & Tunchinenses Rhodio dixisse *Quintum Piscium*, sine respectu ad aliquem Styllum, cum dicti orientales Styllorum differentiam æquè ac Menses nostros ignorent. Et quidem illos ei dixisse *Quinto Piscium* (qui est *Quintus Februarii* Stylo vetere,) eò potiùs crediderim, cum D. Dacres nostras mox citandus, in *Quinto Februarii* ponens, certissimè loquatur Stylo vetere, uti etiam necessariò fecerit P. Venetus qui ante Styllorum differentiam vixit, quadringentis abhinc annis: Calendarii autem Reformatio facta est anno 1582. Adeò ut Missionariorum hac in parte pleræque Regulæ sint inter se discordantes & falsæ. Sed quòd eorum primus Mensis sit Februarius, & secundus sit Martius, ulteriùs fidem facit D. Verbiest in Regiâ Pekinensi Astronomiæ Præfectus seu Professor (nuperis annis defunctus,) cujus apud me extat Liber hoc Titulo, *Typus Eclipsis Lunæ anno Christi 1671, Imperatoris Kanh-hy anno decimo, de XV Lunæ 2da, id est, die XXV Martii, ad Meridianum Pekinense.* Scil. demonstrat differentes apparentias Eclipsæ Lunæ eodem tempore in diversis Provinciis Chinæ. Illius autem XXV Stylo novo, erat tantum XV Stylo vetere, seu XV Arietis. Et sanè supra laudatus Martinius nostram sententiam firmat & rem facit planiorem, affirmando *Pisces in primum Mensem semper incidere.* Verior itaque eâ Rhodii & perfectior est Regula quam (ex chartis supradicti Amici mei defuncti D. Joh. Dacres nuperis annis ad Sinas Mercatoris) tradidimus in *Tract. de Ponderibus & Mensuris Chinesium*, quòd nempe, Eorum *Sin-nien* seu *Novus Annus* semper sit *Sin-yue* seu *Novilunium* quod acciderit *Quinto Februarii* eive proximè, sive antè sive pòst. Ex. gr. Annus 1673 inchoatus est *Septimo die Februarii*. Sic ille. Is quidem heic in Angliâ tunc erat dies tantum *Sextus*, quod fuit à Meridianorum & Ortuum ac Occasuum differentia fere 10 horarum: scil. Novilunium apud nos fuit die sexto horâ octavâ vespèri, apud eos verò die Septimo horâ sextâ matutinâ. Nam dies Sextus apud Astronomos nostros inchoatus à meridie ejusdem diei, non terminatus fuit ante Meridiem eorum diei Septimi; qui apud Chineses inchoatus est à mediâ nocte: adeò ut nostri diei Sexti pars posterior necessariò coinciderit cum priore parte diei Septimi eorum, cum ex Meridiani differentia quivis eorum dies fermè dimidio

dimidio diei spatio (vel saltem circa 10 horis) antevertat dies nostros. Et ex hac utriusque Diei atque Novilunii in utroque loco convenientiâ, satis constat quod in Novi Anni Regulâ intelligendus sit *Februarii Quintus* stylo vetere, non autem Stylo novo: quod erat probandum. Aliquot horis etiam rem variaverit phasæws differentia, prout cœlum nubilum vel serenum, aded ut Novilunium fortè non apparuerit usitato tempore. Hoc casu Arabes (prout jubetur in *Sûnna*,) currentem mensem protrahunt ad diei trigesimi finem, & cum eo termino novus mensis principium capit: tunc enim Lunam jugi terminum transivisse constat. Hac ratione Mensis initium haud semper incidat eodem tempore. De hoc Alphergani p. 2, *Non semper contingit initium Mensis (ratione & Calculi & primæ Phasæws) incidere in eundem diem: neque hoc fit, nisi tractu temporis ambo inter se æquentur.*

Primo Novi Anni die Tataři Albas vestes induunt, & Albos equos mittunt ad Imperatorem seu magnum *Kân*, cum magnâ Festivitate & aliis Solennibus quæ fusè narrat P. Venetus. Sed ex quo Tataři possiderunt Chinam, Albus color (qui ante erat faustus,) Chinenſibus habitus est infaustus & luctuosus. Idem ferè notat Shâh-Cholgji, *Quod scil. primo Novi Anni die Festum celebrant, & Munera ad se invicem mittunt* مغولان *Mogulenses Tataři: & quod singulis Mensibus observant 3 dies* باچاق *Batchâk seu Fejunii.* Sunt qui dicunt eos quodvis Novilunium ac Plenilunium festivitate celebrare. Et in eundem sensum inquit Joh. de Plano Carpini de Tartaris MS, *In principio Lunnationis vel in Plenilunio incipiunt quicquid novi agere volunt: unde illam Magnum Imperatorem appellant, eique genua flectunt & deprecantur. Solem dicunt esse Matrem Lunæ, ed quod Lumen à Sole accipiat.*

Mensis Lunaris (dicente *Olugh Beigh*,) est 29 dierum cum 5306 Particulis: & Anni Solaris excessus, est 10 dierum cum 8764 particulis: hi sunt eorum Epacti. Annus Lunaris (ut vult *Ali Birgjendi*) est 354 dierum cum 8 horis & 48 minutis. Secundùm *Gjâgjermi*, est 354 dierum, cum 6ta & 5ta. *Olugh Beigho*, Revolutio Epicycli Lunæ sit diebus 27 cum 5556 particulis: & excessus Anni Solaris supra 13 circulationes Lunæ (ubi est *Shùn*) est 7 dierum cum 338 particulis.

In supra dicto Calendario Turcico, Neomenias Turcicas quidem non satis appositè collocavit Scriba, unde nec accuratum Epilogismum instituere liceat. Sed ibidem ultimi Mensis *Tchokshâbât* Neomenia ponitur paulò ante medium Decembris: & dein Intercalaris Mensis

Mensis شون *Shùn* (seu ut ibi scribitur شون آي *Shùn di*) paulò ante medium Januarii: nam pro Anno Intercalari scriptum est dictum Calendarium. Et tandem primi Mensis *Arâm* Neomenia est ad *Quartum Februarii*, quo fuerit Novilunium sec. supradictam Regulam nostram. Et hocce Anni initium à dicto Januarii loco ad illud Februarii tempus protenditur insertionem Intercalaris Mensis *Shùn*. Cùm enim præcedente Biennio propter omissam Intercalationem, Lunaris eorum Annus quantitate unius Mensis retrocesserat, ultra medium Januarii relapsus; tum addito intercalari *Shùn*, Caput Anni ad pristinum locum restitutum est: & hac Additione seu Complemento, tertio anno Annus Lunaris ad Anni Solaris quantitatem extensus est: uti singulis annis id fieri posset per Epactas. Aded ut quamvis Menses sint verè Lunares, uti & Annus; is tamen Annus quodammodo sit Solaris seu ei æquivalens; sicuti etiam (monente *Gjâgjermi*) est Judæorum & Arabum Annus Intercalaris. Nec aliàs potest Anni Lunaris initium esse fixum; cùm absque Intercalatione sit planè vagum. Nomine *Shùn* (ut supra dictum) proprie & in genere significatur *Additio*, in specie *Intercalatio*: Nam non est ex nominibus 12 Mensium, quamvis menstruum spatium contineat, sed est *Additivus Mensis* decimustertius.

Calendarii Chinenſis ultima correctio ab Imp. demandata est Jesuitis Missionariis anno Christi 1628, dicente Martinio: nos autem nondum vidimus. Sed ego Kataïorum seu Chinenſium possideo Calendarium, quod antea scriptum fuerat tempore *Tamingæ* familiæ, sc. Anno 25 Imperatoris *Yungh-lie* ultimè ante Tatarorum in Chinam adventum regnantis, Cycli Sexageni Anno *Sin-hai*, qui erat 48^{vus}, Christi 1611. Huic Calendario Titulus est, *Ta mingh tchungh hingh Yungh-lie ul ſhe ū nien ta tungh liè*, id est, *Tamingæ-familiæ mediæ gloriæ Yungh-lie vigesimo quinto Anno magni Imperii Calendarium*, scil. qui p̄ *Sin-hai*, i. e. *Anni hujus Sin-hai*: hoc est planius dicere, Calendarium 25to anno Magni Imperii Imperatoris *Yungh-lie* ex Tamingâ-familiâ adhuc in mediâ seu plena gloriâ. In isto inquam Calendario (omissâ mentione Fractionularum quæ in fine Anni,) scriptum legitur, *Fan san pe ū ſhe ſu ge*, id est, *Totus*, (sc. annus) *ter centum quinquies decem quatuor dierum*, nempe quod sint in Anno 354 dies. Nuper vidi aliud Calendarium Sinicum ejusdem Imperatoris anno 31, Christi 1617. Ibi autem in Titulo non scribitur *in mediâ gloriâ* dictæ familiæ Imperatoriæ, quia ejus Gloriam offuscare inceperant Tataři

Chinam invadentes, qui tunc magnam ejus partem occupaverant, quam totam circa 20 abhinc annis possederunt.

Superius nomen *Tamingh*, in Arabum Libris corruptè legitur طماح *Tamghaj*, hocque etiam aliquando pro *Chinà* acceptum. Dicente D. Couplet in Chronologia Sinicà, *Imperator Yao* (ante Christum 2337) ordinavit 12 lunares Menses, sex 30 dierum & totidem 29 dierum; & Intercalares menses qui intra 19 annos septies recurrunt. Vel ut dicit D. Martinius, *In Cyclo Sexagenario vigesies & bis recurrunt.*

Menfium Lunarium Tabula ex Calendario Sinico, pro anno Christ 1611.

1.	2.	3.	4.
Tchingh <i>Primus</i> yuè <i>mensis</i> fiad <i>parvus</i> kièn <i>vocatur</i> Kengh <i>Kengh-</i> yn, yn. xxix dierum.	Ul <i>Secundus</i> yuè <i>mensis</i> fiad <i>parvus</i> kièn <i>vocatur</i> Sin <i>Sin-</i> mào, mào. xxix dierum.	San <i>Tertius</i> yuè <i>mensis</i> ta <i>magnus</i> kièn <i>vocatur</i> Gjin <i>Gjin-</i> gjin, gjin. xxx dierum.	Su <i>Quartus</i> yuè <i>mensis</i> fiad <i>parvus</i> kièn <i>vocatur</i> Quei <i>Quei-</i> fù, fù. xxix dierum.
5.	6.	7.	8.
U <i>Quintus</i> yuè <i>mensis</i> fiad <i>parvus</i> kièn <i>vocatur</i> Kiä <i>Kiä-</i> ù, ù. xxix. dierum.	Lo <i>Sextus</i> yue <i>mensis</i> ta <i>magnus</i> kièn <i>vocatur</i> Yè <i>Yè-</i> vi, vi. xxx dierum.	Ciè <i>Septimus</i> yuè <i>mensis</i> fiad <i>parvus</i> kièn <i>vocatur</i> Pingh <i>Pingh-</i> tchin, tchin. xxix dierum.	Pa <i>Octavus</i> yuè <i>mensis</i> ta <i>magnus</i> kièn <i>vocatur</i> Tingh <i>Tingh-</i> yeu, yeu. xxx dierum.
9.	10.	11.	12.
Kièn <i>Nonus</i> yuè <i>mensis</i> ta <i>magnus</i> kièn <i>vocatur</i> Vu <i>Vu-</i> fio, fio. xxx dierum.	She <i>Decimus</i> yuè <i>mensis</i> fiad <i>parvus</i> kièn <i>vocatur</i> Ki <i>Ki-</i> hai, hai. xxix dierum.	She <i>Decimus</i> ye <i>primus</i> yuè <i>mensis</i> ta <i>magnus</i> kièn <i>vocatur</i> Kengh <i>Kengh-</i> cù, cù. xxx dierum.	She <i>Decimus</i> ul <i>secundus</i> yuè <i>mensis</i> ta <i>magnus</i> kièn <i>vocatur</i> Sin <i>Sin-</i> tcheu, Tcheu. xxx. dierum.

Istorum Menfium Lunarium Nomina non habent significationem aliquam

quam appellativam ad Anni Tempestates spectantem, ut in Solaribus; sed desumpta sunt ex Cyclo Sexageno, ubi comparent sub dicti Cycli numeris 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38. Mensium itaque lunarium nomina quovis anno sumuntur ex Cyclo Sexageno, eum percurrendo & ad finem absolvendo, & deinde eodem modo eundem rursus inchoando & repetendo in æternum: aded ut (cùm in 60 sint quinquies 12,) singulis quinis annis eadem mensium nomina ex eo Cyclo exurgentia recurrant & in Calendarium redeant. Ali Birgjendi dicit, *Menses Chataicos esse Lunares veros, à Conjunctione ad Conjunctionem putatos.*

Cyclus Sexagenus seu Sexagenarius suprà memoratus, ad utrumque Annum spectans.

1. Kiä	11. Kiä	21. Kiä	31. Kiä	41. Kiä	51. Kiä
çu.	Siö.	Sh n.	ù.	Shün.	Yin.
2. Vi	12. Yi	22. Yi	32. Yi	42. Yi	52. Yi.
Tchèu.	Hài.	Yèn.	Vi.	Sh.	Mab.
3. Pingh	13. Pingh	23. Pingh	33. Pingh	43. Pingh	53. Pingh.
Yin.	çu.	Siö.	Shün.	ù.	Shün.
4. Tingh	14. Tingh	24. Tingh	34. Tingh	44. Tingh	54. Tingh
Mab.	Tchèu.	Hài.	Yèn.	Vi.	Sh.
5. Vü	15. Vü	25. Yü	35. Vü	45. Vü	55. Vü
Shün.	Yin.	çu.	Siö.	Sh n.	ù.
6. Ki	16. Ki	26. Ki	36. Ki.	46. Ki	56. Ki
Sü.	Mab.	Tchèu.	Hài.	Yèn.	Vi.
7. Kén	17. Kén	27. Kén	37. Kén	47. Kén	57. Kén
ù.	Shün.	Yin.	çu.	Siö.	Shün.
8. Sín	18. Sín	28. Sín.	38. Sín	48. Sín	58. Sín
Vi.	Su.	Mab.	Tchèu.	Hài.	Yèn.
9. Gjin	19. Gjin	29. Gjin	39. Gjin	49. Gjin	59. Gjin
Shün.	ù.	Shün.	Yin.	Sü.	Siö.
10. Quèi	20. Quèi	30. Quèi	40. Quèi	50. Quèi.	60. Quèi.
Yèn.	Vi.	Su.	Mab.	Tchèu.	Hài.

Non est prætereundum, quod Kataëis est alius *Cyclus duodenarius*, sc. *eledivus*, à quo pendet Electio dierum faustorum aut Evitatio infaustorum ad operas & res agendas vel omittendas: nam valde supersticiosi sunt in omnibus rebus suis. De hujus Cycli usu consulendus est *Olugh Beigh*: nam cùm ad rem Astronomicam non spectet, nolui ulteriori ejus explicationi immorari. Ejus interim partes sunt,

1 Kien, 2 Tchü, 3 Muón, 4 Pingh, 5 Tingh, 6 Tchä, 7 P'o, *elevare. partiri. replere. æquare. stabilire. servire. frangere.*
8 Vi, Tchíng, 10 Shèu, 11 Chai, 12 Pi, *Quoad judicium de periclitari. perficere. recipere. aperire. claudere.*

eis ferendum, 1, 3, 4, 10 sunt *Hē*, i. e. *Nigri*, sc. infausti. Et 2, 5, 6, 8 sunt *Hoāngh*, i. e. *Flavi*, sc. ferè fausti. Et 9, 11 sunt *Pe*, i. e. *Candidi* sc. faustissimi. Et 7, 12 sunt *Huen*, i. e. *Furvi*, sc. infaustissimi. Sic olim. Nunc autem Chineses *Candidum* colorem æstimant luctuosum: & *Flavum* colorem judicant faustissimum. Unde pro faustiore omine ut benè vertat Annus, Calendariorum primum folium solet esse ex Serico flavo. In ultimâ voce *Huen*, H est simplex seu simplex aspiratio, non autem H forte ut in aliis vocibus.

CAP. XIX.

Explicatio nominum Angelorum singulorum Mensium: ubi de dictorum Angelorum Officiis & Præfecturis. Item de Sabbatis & præcipuis Magorum Festis & diebus solennibus. De diebus faustis & infaustis, & quid in singulis agendum aut evitandum. In his omnibus multis eorum Religiosi Ritus & Ceremoniæ explicantur, & veteres Consuetudines illustrantur: ex quibus qualis fuerit hujus populi genius & indoles elucescit. De Festis Appendicum, & Parentalium, &c. De Gabriele, & Michaele, &c. Et de Regionum Angelis.

NOVI anni Gjelałæi initium Persis vocatur *دور* *Naurûz*, i. e. *Νενπερία* seu *novus dies*. Hinc factum est apud moderniores Persas de Novo anno veterum loquentes, ut ejusdem initium seu Diem primum vocent *Naurûz*, improprie eâ in parte loquendo, ut mox dicitur. Et inde idem mos invaluit apud alias Gentes, Syros & Coptitas, qui sui Anni primum diem aliquando eodem nomine, sed parum immutato, vocant *دور* *Naurûz*. Iste itaque in Anno Gjelałæo est mensis primi *Phervardîn* dies primus, qui inde à tempore Gjelałeddîn ad hunc usque diem habetur Festivitas maxima, cujus Institutionem Persarum aliqui referunt ad antiquiora tempora Regis Gjemsbîd, dicti Gjems, de quo in Libro *Pharhangh Gibānghîrî* narratur, Quod Gjems cum in Mundum prodiret veniret in *Aderbayagân*, tunc primum aureâ coronâ gemmis plumatâ indutus sedens & ad orientem Solem conversus, Coronâ splendorem veteri linguâ dictum *Shîd*, visendum exhibuit: unde hoc videntes homines, gavisî dixerunt, iste est *Naurûz* seu *Novus dies*. Et quod cum rursus die sexto in Solio sederet, populum blandè allocutus est, & faciem ad eos convertens, dixit, Deus vobis condonavit: aquâ mundâ vos lavate, & Deo gratias agite. Et quod sic sit praxis ad hunc ipsum diem: & quod solebant Magnates hoc die plebi omnes suas petitiones & necessitates concedere, & incarceratos dimittere liberos, & peccantibus remittere. Sic etiam *Cotboddîn* Institutum & Nomen diei

diei *Naurûz* (ut & Perfici Anni formam) acceptum refert Regi Gjemsbîd, quod ille eodem felici die quo (inquit Nuveiri) ex Persarum opinionione *Lux & Motus inceperat, imperium adeptus esset*. Sed cum is esset in initio Rex pientissimus & optimus, multa de ejus Pietate & Revelationibus narrant, quæ aliquando videntur fabulosa, uti & hæc fortè fuerint.

Est inquam *Naurûz* Festum totius anni maximum, in quo summo gaudio & omnigenâ lætitiâ occupari & oppleri solent omnes: unde & hujus diei Vespera quibusdam Persarum peculiari nomine signatur *فرستاف* *Phristâph*. Hujus Festi *آرایش* *ornamentalis-apparatus* qui in urbibus & domibus parari solet, vocatur *آدین* *Adîn* seu *Azîn*; unde modernioribus Persis qui *Dies Septimane* habent, *Dies Veneris* (Arabice *جمعة* *Gjûm'a*, i. e. *Conventionis* seu *Congregationis* dies,) vocatur *آدین* *Adîna* seu *Azîna*, q. d. *Ornamentalis dies*, quando Sacra peragendi ergo conveniunt in Templis, quæ tunc sunt ornatiores & homines ornatioribus vestibus induti.

Estque in anno Gjelałæo *Naurûz* duplex, scil. primus dies mensis *Phervardîn* incunte Vere, eodem die quo Sol intrat Signum *دور* *Berè* seu *Agnum*, sc. Arietem; qui quidem Dies vocatur *دور کوچک* *Naurûz minor* seu *parvus*, & *دور بزرگ* *Naurûz vulgaris*. Deinde ejusdem mensis dies sextus (nam est Festum *Hexæmeron* seu 6 dierum,) vocatur *دور بزرگ* *Naurûz magnus*, & *دور خاصه* *Naurûz peculiaris* seu *proprius*. Hæc inquam intelligenda sunt de *Naurûz* hodierno Persarum recentiorum qui Mohammedani sunt: hunc enim *Naurûz* instituit supradictus *Gjelałeddîn Melicshâh*, quicquid in contrarium nugati fuerint de remotiore ejus antiquitate à Rege Gjemsbîd petita. Hoc fuit senum dierum Festum, quorum primo (dicente Caxvini) Persarum Reges studebant gratificari populo, 2do Doctoribus & Astrologis, 3^{io} Sacerdotibus & Consiliariis, 4to Proceribus & Propinquis, 5to Liberis, & Sextum habebant sibi proprium. Hoc sexto die Regibus offerebantur Munera, &c. De hujus diei Ritibus Ibn Mucfa refert, Fuit mos eorum ut illo die huic rei præpositus Vir aliquis vultu formosus noctu ad Regem veniret, & ad portam staret donec illuxisset aurora: tumque ad Regem sine veniâ intrabat. Et familiariter cum eo congressus Rex dicebat, Unde tu, & unde venisti? quo tendis, & quid tibi nomen? in quem finem accessisti, & quid apportas? Cui respondebat, Ego sum *AlMansûr* seu *Augustus*, & nomen meum est *AlMobârek* seu *Benedictus*: accessi hic à

Deo novum offerens Annum. Tum ille confidebat, & intrabat alius offerens Paropsidem argenteam, in qua Triticum, Hordeum, Pisa, Ciceres, Sesama, & Oryza, (sc. cujusque generis Spica septem & Grana novem,) & frustum Sacchari, & duo Dinâr seu Aurei recenter cusi. Tum Paropside Regi appositâ, offerebantur ei illa Dona: & primus ingrediebatur ejus Wazîr seu Imperator exercitûs, deinde Ararii Præfectus, tum præfectus apparatûs bellici; denique populus secundum classes suas & ordines. Postea Panis magnus qui ex Granis ejusmodi confectus erat, in corbi positus offerebatur Regi; ex quo cum ipse comediſſet, cæteris qui coram aderant comedendum dabat, inquiens, Hic novus dies est. Mensis novi de Anno novi temporis novo: quo necesse est renovari quicquid tempore constat. Tandem Regni sui Proceribus veste regiâ ornatis benedicebat, in eos distribuens quicquid Doni allatum erat. Erâtque apud vulgus Persarum mos, nocte illâ excitare homines, & manè aquam spargere.

Sic fuit Naurûz Gjelaëus. At de Naurûz veteri (si ita appellare liceat,) in Libro *Pharhangh Surûri* dicitur, quod *فروزان* *Phervardagjân* (seu 5 dies Appendices) sint *نوروز* *Naurûz Magorum*. Dicti autem Appendices tempore mortis *Yezdegherd* erant in fine Mensis *Abân*: & ibi ad hunc usque diem hæserunt in privato Calendario vetustissimorum Persarum eorûmque Sobolis inter Persas Mohammedanos habitantes & hodie superstites; quamvis cogantur publicè sequi Calendarium Gjelaëum. Quia verò isti 5 dies qui propter benè finitum Annum habebantur Festivales, erant contigui primo diei sequentis Mensis *Adur* (cujus primus Dies qui apud Magos erat Anni Principium in initio Imperii *Yezdegherd*, & quoque post eum extinctum sic mansit,) idè in suprâ laudato Libro istud tempus vocatur *Naurûz Magorum*: non quasi Magi sic vocaverint aut hodiè vocent, sed ille autor sic vocavit; illi enim alio longè diverso nomine primum Anni sui Diem vocant *Cûsa-nisbân*, de quo in sequentibus fusiùs dicetur. Et *Yezdegherd* durante suo tempore, eum Diem adhuc alio nomine *Tchesbn-sâz* seu *Festivalem* appellari voluit. Ille itaque autor non satis accuratè & distinctè locutus est, confundendo nomen Appendicum finis præcedentis Anni, cum nomine primi diei sequentis Anni; cum hæc (quamvis prope conjuncta & contigua,) sint à seinvicem planè diversa, nec Caput veterum Magorum Anni vocabatur *Naurûz*, quippe quod nomen obtinuit tantum in posteriori Anno Gjelaëo.

Priùs

Priùs autem quàm Mensium & Dierum nomina & ab eis pendentes religiosos Ritus sigillatim explicare aggrediar, præmittam qualem observare conabantur Sabbatissimum, ut cum suâ Mensium Persicorum hypothese coincideret Mosâicæ Legis præceptum de Septimi diei Sabbato in perpetuum observando. Ut itaque Græci olim Septimanis destituti, Mensẽ trifariã in tres Dierum Decanos dividebant; sic cùm in veterum Persarum Mense (ut suprâ dictum) non sint Septimanæ, sicut sunt in Mense Arabum, Persæ videntur tale quoddam parassè remedium interponendo *Nomen Dei* quod quadripartitam efficeret mensis divisionem quæ septenariæ Partitioni esset proxima. Singulos mensis Persici Dies suo ordine recensitos videas suprâ p. 192. Ibi primus dies est *Hormûzd*, ut ab Jove sit principium. Deinde (ut Angelorum sint intermedii Dies, & Dei supremi septimus,) post 7 dies rursus venit *Deybadur*, seu *Dey cum Adur*, scil. Dei nomen unâ cum *Adur*: & eodem modo post alios 7 dies venit *Deybamîhr*, seu *Dey cum Mîhr*: & tum post 8 dies, *Deybadîn* seu *Dey cum Dîn*, qui est ultimi octoni primus. Hoc non est fortuitum, sed studiosè & ex industriâ factum. Et sanè si Mensis tantum 28 diebus constitisset ut commodior esset divisio, tum proculdubid quater Septeni Dies à nomine Dei incepissent: sed 30 dies non potuerunt aliter dividi, quàm per bis Septenos & bis Octonos dies. Adèd ut vetustissimi & primarii hujus Mensis & Dierum Institutores planè videntur respexisse Sabbatissimum. Hinc est quod *Olugh Beigh* postquam numeravit Festa, addat *اماسى*, Et quidem sic est *Dey* 8^{vis} & 15 & 23, quippe quod sit nomen Dei uti est *Hormûzd*. Hæc nomina *Dey* videntur quasi essent in compositione cum nominibus quibus adjuncta sunt: sed reverà non est ita; idèoque *Olugh Beigh* simpliciter enuntiat *Denominatum* sine mentione adjuncti *Denominatoris*; cùm solum *Dey* sit dictorum trium dierum nomen, & additio cum *Adur*, cum *Mîhr*, & cum *Dîn* sit tantum ad indicandum situm locumve in Mense Persico, scil. ad notandum *Dey* quod cum talibus adjunctis nominibus venit eâve immediatè præcedit. Hi inquam 4 dies (quorum primus est *Hormûzd*) quasi tot Sabbata in Mense Persico constituebant, quasi Dies Dei, ei dedicati & ab eo denominati, cùm reliqui dies ab Angelis denominarentur. Cùm verò numerus tricenarius (ut suprâ dictum) per Septenos æqualiter dividi non posset, coacti sunt ferre talem inæqualitatem; cùm promovendo Diem in Calendario ut nos facimus, vel eundem retrahendo, Dei Dies cum illis Angelorum com-

mutati

mutati fuissent, quod nefas; & processu temporis, totalis tandem facta fuisset mutatio, quod primò institutum ordinem prorsus turbasset.

I. Mensis primus *Martius* in Anno Gjelalæo, qui in Anno veteri est *Julius*, vocatur *Phervardîn*, aliquando contractiùs *فروید* *Phervîn*, quod (uti *Phervardîn*) ex vi vocis significat tum in genere *Superius* quidvis quàm specialiter *Superliminare* portæ, vel ostii, aliàs dictum *فرواد* *Phirvad* & *فروادین* *Phervadîn*. Et ex opposito (ne in Lectione oriatur confusio,) *Subterliminare*, eisdem literis sed diversis vocalibus, vocatur *فرویدین* *Phurûdîn*, i. e. *infimum* aliquid. Cum itaque in *Phervardîn* sit *superioritatis* significatio, Grammaticalis sensus commodè feret ut inde primus anni Mensis sic vocatus fuerit, q. d. *Supremus* totius anni. Sed cum ista originatione tantum spectet certum aliquem Mensium ordinem & situm qui fortè non semper eodem modo se habuerit, & cum *Phervardîn* à Persis censeatur Nomen Angeli à quo denominatus est Mensis, videatur quodd aliâ ratione sic dictus fuerit q. d. *پروردین* *Pervar-dîn*, i. e. *fovens Religionem*: nam *p* & *ph* sunt commutabiles. Huic verò originationi aliquantulum obstat quod tum magis Perficè dicendum esset *دین پرور* *Dîn-pervar*, *Religionis fotor*. Ideoque fortassis prior derivatio sit potior, præsertim quia cum eâ convenit aliud hujus Mensis nomen *Zeverdîn* seu *Zevardîn*, etiam significans *superius*; ut in *Nim. Laud.* legitur *زوردین نوردر آبی* *Zevardîn est Mensis* *نوردر* *Naurûz*, scil. *supremus mensis totius anni in quo est Naurûz*: nam *Zevardîn* quoad vim vocis, est i. q. *زوارین* *Zevarîn*, i. e. *superior, supremus, summus*. Si forte in nomine *فرویدین* syllaba *فر* per scribarum incuriam orta fuerit ex syllabâ *ز* *ze* in voce *زوردین* *Zevardîn*, est valde antiquus error. Nolo aliquid determinare.

Iste Angelus creditur præesse Animabus quæ in Paradiso, & is habetur Paradisi *خازن* *Thesaurarius*, à cujus ductu pendere existimantur omnes res & negotia totius hujus Mensis, & præsertim Diei 19 ejusdem, in quo ex veterum Persarum sententiâ *bonum faustumque est novas vestes scindendo formare & induere, & Ovium greges atque Boum armenta lustrare*. Hic Dies (quia coincidit cum nomine Mensis,) Festus habetur: &, ut distinguatur à nomine mensis, vocatur *فرویدین روز* *Phervardîn-dies*. D. Golius ad Alpherg. dicit hunc diem vocari *فرویدین گان* *Phervardînaghân*, i. e. *Phervardinalia*, quæ sanè appellationis forma analoga est reliquorum Festorum nominibus: sed apud Perficos autores nondum inveni.

In

In Angelorum officiis & præfecturis assignandis, Persæ inter se aliquando dissident: nam contra Regulam in Libro *Muggj.* traditam, (quodd sc. Mensium Angeli sint superiores, & Dierum Angeli sint inferiores,) sunt ex Indo-Persis qui tradunt istum Angelum *Phervardîn* esse tantum Coadjutorem *نوردر* *Churdâd*: sc. credunt quodd Angeli inferiores sint *کارکنان* *operarii* seu *ministri* Angelorum superioris ordinis. In Libro *Muggjât* dicitur, quodd hujus Mensis 17 die inchoari solet *زمره* *Zemzema* seu Sacrorum verborum *Mussitatio* in Religione Magorum. [Fortè melius dixisset die 19.] Est enim cuivis diei mensis *Mussitatio* propria & peculiaris quæ sit ejusdem diei Angelo, cum sollicitando ut illos tucatur à Diabolo ejusque tentationibus. Nec unus diei *Mussitatio* confundenda est cum eâ alterius diei, quia quisque dies habet distinctum Angelum qui suæ diei rebus præcitur, ad quem dirigitur talis *Mussitatio*. Sic (inquit Libri *Muggj.* autor,) *Persarum Reges pro singulis diebus Mensis habebant Cibum aliquem novum, & مشمری* *Mishmar novum, & indumentum novum, & Mussitandi formulam novam, & Telsma novum. Et Festa constituebant, quorum aliqua spectabant ad Religionem, & aliqua ad res mundanas seu politicas.*

II. Secundus (in Anno Gjelalæo *Aprilis*, in Anno vet. *Augustus*,) Mensis apud D. Golium ad Alpherg. perperam legitur *Aredbahišt*, pro eo quod in Perside sonari solet *Ardibehišt* seu *Erdibehišt*; & ab Indo-Persis sonatur *Urdibehišt*: & in utraq, *Behišt* est Paradisus. In priore, *Ard* seu *Erd* est *fortis, magnanimus, strenuus*; quæ quidem interpretatio respicit Angelum ipsum & ejus naturam, q. d. *Fortissimus in Paradiso* Angelus. In posteriore, *Urd* exponitur *Similis*, respiciens solum Mensem ejusque naturam, quasi hic Mensis dictus fuerit *Paradiso similis*, hoc est, propter amoenitatem & florentem in eo Anni tempestatem. Quocunque autem modo pronuntiaveris, hoc nomine intelligitur Angelus qui habet Claves Paradisi, & qui præest Igni (eum vivum conservando,) & Montibus, & omnibus rebus ac negotiis hujus Mensis & ejusdem nominis Diei, qui est tertius; qui, quia coincidit cum nomine Mensis, habetur Festum dictum *اردی* *Arday* *اردی بهشتگان* *Ardibehišt-rûz*, i. e. *Dies*, vel pluraliter *اردی بهشتگان* *Ardibehišttagân* seu *Ardibehištalia*, maximæ celebritatis: quo etiam die bonum est bellum gerere; & quoque adire Pyreum, ubi quisque à Deo obtinebit petitiones suas; uti etiam si quis adiverit Reges, ab iis exaudietur. Secundum Indo-Persas, is Coadjutorem habet *Behrdm*.

H h

Cazyrius

Cazvinus Arabs vult *Ardibehist* esse Ignis & Lucis deum, qui Medicinæ etiam præest. Præter hunc autem *Azur* præcipuè creditur præsidere Igni, aded ut duo habeant eandem Præfecturam. Sed talia numeranda sunt inter *naparâqarâ* eorum, qui omnium Angelorum suorum officia & præfecturas non satis strictè & accuratè assignarunt, quin pro lubitu in varias sententias excurrant. Quod semel dixisse sufficiat, quamvis in posterum tale quid occurrat.

III. Tertius Mensis in Anno vet. *Sept.* in Anno Gj. *Majus*, est *Churdâd*, q. d. *Lumen aut Illuminationem dans*. Habetur autem pro nomine Angeli (cui sec. Indo-Persas plures sunt Socii & Coadjutores,) qui præest Aquis currentibus & omnibus aquis sive sint dulces sive salæ, eas ab inquinamentis vindicans. Præest etiam Arboribus & Herbis, & omnibus rebus ac negotiis hujus Mensis & Sexti ejusdem diei dicti *Churdâd-rûz*, (seu pluraliter *Churdâdaghân*, i. e. *Churdadalia*,) qui cum nomine Mensis coincidens, celebratur ut Festum; quo die (præter Festivitatem) bonum faustumque est Uxorem expetere, & quoque *necessitates nostras impetrare ab Angelis ac cœlitibus*. Heic autem *Sorûsh* quasi generali significatione est synonymum cum præcedente. *Cazvini* ponit Festum *Abrizaghân* seu *Aquæ-sparsoria* in ultimo hujus Mensis die: cum id potius pertineat ad Mensen *Tîr*, ubi videas. Autor Libri *Mugj.* ponit *Abrizaghân* in die 20 hujus mensis; addendo etiam, quod *fit dies Principum*, si rectè interpretor: nam fortè sit mendum. In Libro *Ph. Gj.* unde pleraque horum habui, dicitur quod hoc die 20 *Rex Phridûn devicit rûv Dabâk, eumque duxit Captivum, qui dixit, Ne interfice me: cui itaque assensit Phridûn*. [Proh *ἀνισοψησίαν*! quasi *Phridûn* bellum gesserit cum Patre eum occisurus! Et tamen in eodem errore etiam fuit Rustemi Epitomator, supra pag. 185, l. 27. Vide infra p. 246, 247.] Est quoque *Churdâd* nomen alicujus *Pyréi* cellissimi, quod fortè idem cum *Azur-churdâd*.

IV. Quartus Mensis est *Tîr*, i. e. *Sagitta*; (in Anno Gj. *Junius*, in Anno vet. *Oct.*) quo etiam nomine appellatur *Mercurius* planeta propter velociorem motum: & celer ille Superûm nuntius habetur Scriba Orbis-cœlestis, qui etiam præfectus est Doctis & Sheichis. Is apud Indo-Persas est tantum Socius *rû Churdâd*. Est autem

autem *Tîr* nomen Angeli qui etiam præest jumentis & omnibus rebus hujus Mensis & ejusdem diei 13 qui *Festus* nomine *Tîraghân*, i. e. *Tyralia*: & æquè celebratur ac *Naurûz* & *Mihraghân*. Hic autem dies magnâ cum Festivitate celebratur, non tantum quia coincidit cum nomine mensis, sed & quia quando bellum fuit inter *Afrasyâb* (qui aliquando *rû Irân* præfuit,) & Persarum Regem *Manûgjâb* qui in Castello *Tiristân*, (i. e. *Sagittarum regio*,) obsessus, *Manûgjâb* postulavit ut ei traderetur *Irân-Shahr*, i. e. *Neishâbur*; quod factum est: & tum hoc die facta fuit Pax, sub eâ conditione ut unus aliquis è militibus *rû Manûgjâb* totâ vi Sagittam emitteret; & ubicunque caderet, ibi esset regni terminus. Dicunt itaque quod *Arish* emisit sagittam quæ cecidit in ripâ fluminis *Amu* seu *Abi-Amu*, i. e. *Oxi*, ubi itaque constitutus est regni limes: quo facto, Persæ ab ulteriori molestiâ liberati sunt. Hoc die faustum est precari & necessitates petere.

Hoc Festum *Tîraghân* aliàs vocari solet *âbrîzaghân*, i. e. *Aquîsparsoria*, quia populus tam aquam communem quam rosaceam dicto die in seinvicem spargunt, ut refert *Ph. Gj.* autor, de eis in Indiâ scribens. Libri *Mugj.* autor collocat *Abrizaghân* in 30 die mensis *Behman*, prout usurpatur in *Ispahân*. Ipse autem aliàs collocat in 29 die mensis *Churdâd*, fortè apud alios: sed non distinguit. *Kazvini* meminit ritûs spargendi aquam in *Naurûz*, ut supra; & ponit *Abrizaghân* in ultimo die mensis *Churdâd*: & ex eo D. Golius in Notis ad Alph. malè legit *Abziraghân*. Hoc modo variatum vides sec. variorum locorum consuetudinem. Hujus mensis *Tîr* 12us dies dictus *Yâder*, est quoque Festum. Vide in *Abân*.

V. Quintus mensis in Anno Gj. *Julius*, in Anno vet. *Nov.* est *Murdâd*, (vulgò *Mirdâd* & *Amirdâd*,) qui est Angelus qui præest Arboribus & Frugibus ac Seminibus, (ut supra de *Churdâd* notavimus,) atque Hyemali parti anni, & omnibus rebus tam hujus Mensis quàm ejusdem Diei 17^{mi}, qui vocatur *Festum rûs Nîluphar*, i. e. *Nenupharis*, quod eam herbam tunc in usum adhibere soleant. Si hoc die petitiones fiant apud Reges & Magnates, citò dabuntur res petita. Nomine *Murdâd* seu *Mordâd*, q. d. *mortem dans*, significatur etiam Angelus mortis, aliàs dictus *Hîsbim*, & *Abu Yabja*, & *Azraël*, de quo *Cazvini* dicit

الحرشات ومغرق الارواح من الاجساد *Morddā est Azraël, qui motiones sedat, & animas à corporibus separat.* Eum enim Animas corporibus solvere credunt Persarum Magi.

Judæi volunt quod *אזראל Azraël, i. e. auxilium Dei*, præsit Aquis ne transeant terminum suum & operiant terram. Volunt etiam quod *דומה Dûma* sit Angelus præfectus mortuis & moribundis, quos nominatim compellat horâ extremâ: unde in Gemara Talm. *Berachoth* fol. 18. 2, legitur *דומה קריש ומכריז להו Dûma præcedit & publicè vocat ipsum, Nunc veniat i. dēva.* A silentio nomen habet, q. d. *Præfectus silentii*, eorum scil. qui mox erunt silentes. Apud quosdam veteres Judæos *סמאל Sammaël, i. e. Venenum Dei*, exponitur *מלאך רמורא Angelus mortis.* Istamen aliis eorum est *Satanas* seu *Princeps Diabolorum*, quem ajunt inequitasse Serpentem antiquum & seduxisse Evam: nam *Sammaël* exponitur *אשמורא Asmodeus* seu *Tentator*, de quo aliàs dicitur *סמאל שר גדול שבשמים Sammaël est Princeps maximus qui in cælis.* Huic tanquam Diei Judicii Advocato dant seu offerunt Munus [*a bytbe*] in die Propitiationis, ne Judæos propter peccata accuset. Plurâ videas apud Buxt.

VI. Sextus mensis (*Gjelalæus Aug. vet. Dec.*) est *شهر دوزر Shahrêvar* ex vi vocis idem valens ac *شهر يار Shahrîyâr, i. e. Augustus princeps*, quod (quamvis merus Titulus,) aliquando migravit in nomen proprium quod apud Græcos Scriptores *Cyaxares*. Hoc nomen *Shahrêvar* (si incipimus à *Phervardîn*,) *Augusto* Mensi tam ordine quàm appellativâ significatione respondet. Est autem *Shahrêvar* nomen Angeli qui præest Igni & omnibus metallis ac mineralibus, eisque benè mundandis; & omnibus rebus ac negotiis tam hoc mensē quàm quarto ejusdem die factis aut faciundis. Iste dies quartus vocatur *شهر دوزر Shahrêvar-rûz*, seu *dies*, ut distinguatur à *Shahrêvar-mense*. Et in illo die (quia synonymus est cum nomine mensis,) celebrari solet Festum dictum *شهر دوزر گان Shahrêvaraghân* seu *Augustalia*. Hoc die natus dicitur *داراب Darâb* seu *Darius*. Octavo quoque hujus mensis die (propter messas fruges) celebrari solebat Magorum Festum dictum *خزان Chezân, i. e. Autumnalis* Festivitas, & *Autumnus* ipse. Hæc ex *Ph. Gj.* At in *Nim. Laud.* exponitur *Autumnalis mensis, & cujusque mensis 18us dies*, ut suprâ notavimus p. 197, 198, ubi etiam adducitur ut alicujus mensis *Yezdegherdæi* nomen ordine respondens *Octobri*.

VII. Septimus (*Gjel. Sept. vet. Jan.*) est *مهر مژر Mihr*, ex primitivâ

vi vocis primariò *Amorem* denotans, deinde *Solem* qui amore complectitur totum Orbem cùmque illustrat & calore fovet & fructiferum reddit, qui aliàs in tenebris & frigore & sterilitate ac omnium rerum inopiâ relinqueretur. A quibusdam *Mihr* habetur quædam Intelligentia quæ regit Solem, ut *Azur* est Intelligentia quæ regit Ignem: est sc. nomen Angeli qui censetur præesse omnibus rebus in hoc mense ejusque die 16to actis aut agendis; præsertim omnibus rebus quæ *Amorem* & *Amicitiam* spectant. Ab eo quoque pendet omnis totius populi *حساب و شمار Computus & Numeratio*, & in ejus manu sunt *پنای و کناه Premia & Pœnæ*. Scil. Dei jussu ejus est cum populo die Computi numerare de præmiis, atque de pœnis pro peccatis suis. Is enim in Die Judicii extremi præficiendus est Ponti dicto *Tchînavad-pûl*, per quem transitori sunt omnium morientium Animæ, quas ibi in medio Ponte sistit, & cum eis numerat pro anteactâ vitâ; & in Bilauce quæ in manu habet omnium Actiones ponderat, omnia tam bona quàm mala Opera benè perpendens: & si Bona malis præponderant vel unius ciliaris pili pondere, ad Paradisum mittit; aliàs ad Gehennam. Et ibi pro Meritorum aut Peccatorum qualitate, in 7 distinctis Coelis & totidem distinctis Gehennis Præmia & Pœnæ eis decernuntur & parantur.

Hujus 16us dies ut distinguatur à *Mihr-mense*, vocatur *مهر روز Mihr-rûz, i. e. Mihr-dies*, estque Magorum & veterum Persarum Festum (excepto *Naurûz-châssa*) omnium maximum, aliàs vocatum in plurali *مهرگان Mibraghân*, seu ut Arabes scribunt, *مهرگان Mibraghân*, i. e. *Mithralia* seu *Mithriaca*. Hoc Festum celebratur per 6 dies, quorum primus est 16us dictus *مهرگان عامه Mibraghân Amma, i. e. Mithriaca vulgaria* seu *communis*: & hujus Festi finis est dies 21us dictus *مهرگان خاصه Mibraghân châssa, i. e. Mithriaca peculiaris* seu *propria*. In quodam Syrorum Calendario *نوروز مهرگان Naurûz, rûs Mibraghân* scil. communis) adscribitur 14to diei Septembris, minis benè.

Hujus Festi celebrationis aliquot rationes à Persis adferuntur; scil. quod Deus hoc die primò Terram straverit, & Corpora fecerit Spirituum receptacula. Sed hoc non coincidit cum Creationis ordine superiùs ab illis assignato. Sunt qui volunt hoc die Angelos tulisse opem *ساز و آفرین تاپ Cava Fabro-ferrario* in cæde *داهاک Dahâk*, quem

quem quidem Persæ ex dedecore & probro vocant *داه آغ* *Dah-agh*, i. e. *Decem vitia*, quæ huic Tyranno annuerant. Is enim erat *طاغي* *contumax* & perditissimus homo sub quo populus tormentum & molestiam passus est. Alii dicunt *Phridûn* hoc die primò in Solio sedisse ante illud tempus quo dictus *Câva* istum *Dahâkum* profligavit. Alii dicunt quòd isto die *Phridûn* primò insurrexit in *Dahâk*, eumque perfundedit; adeò ut populus in terrâ Babel qui sub eo erant in supplicio & molestiâ, (eo in montem *Dumâvand* ablegatò ibique incarcerato,) à tyrannidè & oppressione liberati sunt. Ideoque (pergit *Ph. Gj.*) Persæ in suâ Religione *درویشی* *Drôishî* *in suas stationes revertendo, totum Dei exercitum lustrarunt* seu completum reddiderunt, atque Præfectos ad amorem in Subditos hortati sunt, & ut (sec. *Mithriacorum* significationem,) amorem continuare vellent; & quòd ideò huic diei tale nomen imposuerunt. Quocirca in posterum, Persæ hoc die solebant facere peculiarem aliquam *زیمزما* *Zémzema* seu *Mussitationem* solennem, recitantes quædam *مناجات* *Manajat* *Soliloquia* laudem Dei & *آذر* *Ignis* continentia, *بار* *ویدوقت* *ویدوقت طعام و شراب بار* *et tempore edendi & bibendi arripiebant Bâx* seu *Taciturnitatem in Honorem Dei Opt. Maximi*. Sic ille. Sed fallitur in re Historicâ, ponendo *Phridûn* filium ante patrem *Dahâk*. Pergit verò dictus autor, *Alii dicunt quòd Persis fuit Rex quidam iniquissimus nomine Mibr*, qui *کار را در خلافت* *carra dar khallâf* *res à populo arde exegit*: & is deinde medio mense (sc. die 16) obiit: quo circa aliqui hunc diem dictum volunt *Mihraghân*. Sunt qui dicunt, quòd *Mibr* est *وفات* *obitus* seu *mors*, & *گهان* *Ghân* est *Princeps*; quasi hic dies sic dictus fuerit propter *obitum Principis*. [Sed nemo novit in quâ linguâ hæ vocès hanc significationem habent.] Tandem addit, Alii volunt quòd *Ardešhîr Bâbecân* hoc die primò induit Coronam in quâ *Mithræ* seu *Solis* figura insculpta fuit: quocirca ei succedentes Reges hoc die Coronam Solis figurâ insculptam in caput suum & in capita filiorum imponere solebant; & faustioris ominis ergò, oleum *Bân* seu *Glandis unguentariæ* corporibus inungebant. Et quòd, hinc quidam Regum Persarum filii hoc die nati, facti fuere *پرویزان* *Præsules*; & *هفت خوان* *heft khân* (in quâ erant *Saccharum, Oryza, Mala Persica, Granata, Syziphia, Uva albæ, & کنار*

کنار *Lotus*) secum tulerunt; quia Persæ crediderunt quod quicumque hoc die de dictis fructibus comederet, & corpus suum oleo *Bân* innungeret, & Rosâquam biberet, per totum illum annum plurima infortunia ac mala ab eo averruncanda fore. Hoc die faustum est Infantes ab lactare, eisque Nomen imponere. p. 25. De Festo *Mihrgjân* D. Golius legit ex Nuvciri, *Mos Persarum eo Festo erat, ut eorum Reges in benedictionem inungerentur Oleo Bân. Item Rex induebat subtilem & variegatam vestem, ornatus tñ Tâgj seu Cidari, supra quam erat Solis Imago conficta ambiente orbe. Primus verò qui ad illum ingrediebatur, erat المودن* *AlMubedân* [pro المودن *Mubed AlMubedân.*] *Magorum Archi-præsul serens Paropsidem in quâ Citria, Frustum Sacchari, Lota, Cydonia, Sysspha, Poma, Albarum uvarum botrus, & septem Myrti bacca, super quibus mussitabat. Eodem modo deinde accedebat populus secundum dignitatis gradus. Præceperunt autem Ardešhîr & Anushîrvân ut Festis Mihrgjân & Naurûz omnia vestium & stratorum genera ex Apothecis deprompta populo juxta ordines suos distribuerentur. Ferunt enim Reges hyberno tempore haud fuisse usos vestibus æstivis, nec æstivo hybernis; neque iis morem fuisse vestes in Apothecis aservare, nec vulgum in actionibus suis imitari.* p. 26. D. Golius ex Nuvciri Arabe tradit, *Mibr* significare antiquis Persis *Vindictam & Talionem*; & quod hoc Festum ita dictum volunt, quia *Ferudûn* [lege *Feridûn*] Persarum Rex victo *Dahâc* tyranno, Avi sui *Gjemshîd* cædem vindicabat. Hoc vult *Ibn Tâhîr* Poeta inquires, *Significatio ejus est, quòd illo die Persæ vicerunt, & inde vocatus est Juris animæ assertor, seu vindictalis; scil. Dies vindictæ cædis.* At Mes'ûdi dicit *Mahr* esse nomen cujusdam regis Persarum injusti & exosi, à cujus morte tam ille Mensis quàm Dies ejus 16 dictus fuerit *Mahrgjân*, q. d. *Decessit eo die anima Mahr*. Hæc autem non sunt fide digna. Sed post hæc omnia, mihi videtur quòd non sit causa tot rationes tentandi: nam res plana est, quòd sc. cum *Mibr* sign. *Solem*, instituta fuerint *Mithriaca* in honorem Solis; sc. sec. veteres in Januario seu Solis accessu, & sec. recentiores in Septembri seu Solis recessu, quasi fuerit Festum *Valedictorium* Soli circa Tropicum Capricorni in Autumno.

Insuper D. Golius in Notis ad Alpherганium fallitur, vel saltem ejus Arabes falluntur de Festo *Mihragjân*, dicendo id ab Arabibus vocari *ليلة الوقود* *Nox accensionis* seu *accensi Ignis*, cujus hyperbolicam descriptionem assert ex *Ibn Hagjâgj* Poetâ. Et Festi rationem reddit, quòd eo tempore Rex *Kejomdras* filios & filias in matrimonio

nium collocaverit, & eorum nuptias tunc celebraverit: vel alias, quod *Afrasiab* Turcarum Rex qui tunc fuit in Perside Dominator & Oppressor, eo tempore ejectus fuerit. His autem missis, dicta *Accensionis* nox in *Ph. Gj.* ponitur in mense *Behman*: sed reverà pertinet ad mensem *Dey*, ubi videas.

Ex antedictis lucem faceretur Eustathii locus p. 1834 de Persarum Rege, scil. quænam fuerit ejus *ἡμέρα μιὰ Dies unica* in qua soli Regi licebat inebriari, *ἡφίεται τῷ βασιλεῖ μεθύσκεσθαι ἡμέρα μιὰ ἐν ἣ τῷ Μιθρᾷ ἔθουν, ἔτι δὲ τὸ Περσικὸν ὥρχετο τῶν δὲ λοιπῶν, ἔδεις τῆνικαῦτα.* Nempe hoc fuit in dicto Festo *Mibraghân*, quod maxima *Mihraë* Festivitas, quam superiore aliquo Capite tetigimus.

VIII. Octavus mensis (*Gjel. Oct. vet. Febr.*) est *Abân*, qui sec. Indo-Persas est Angelus Coadjutor τῷ *Churdâd*. Sed sec. alios censetur nomen Angeli qui præest Ferro, & omnibus rebus Mensis *Abân* & ejusdem nominis Diei 10mo, dicto روز آبان *Abân-rûx* vel آبادگان *Abânaghân*, quem ut *Naurûx* & *Mibraghân* pro Festo celebrant, eò quod زار Rex τῆς *Irân* desiens bellum facere cum *Afrasiab*, eum è regno suo hoc die eiecit: & quia post 5 aut 7 annos Famis, hoc die plueret. v. suprâ in *Tir*. In eo bonum est necessitates nostras à Deo & Principibus ac Magnatibus petere, & Arma parare. Sunt qui volunt Deum die *Abânaghân* condidisse Terram & Flumina, &c.

Apud vetustissimos Persas *Abân* fuit mensis 12us seu totius Anni ultimus: ideòque Appendicum Festum etiam usque hodiè à Persarum Magis in fine hujus mensis celebratur; quod est antiqui Mensium ordinis indicium certissimum, quod Circularis Embolismi magna Periodus absolveretur initio regni *Yezdegherd*, tunc quando intercalandi vices ad hunc mensem pervenissent. Hoc autem Appendicum Festum durabat per 10 dies; scil. à vicesimo sexto hujus mensis die ad finem 5 Appendicum: ideòque Libri *Mugj.* autor narrat, quod mensis *Abân* 26to & sequentibus diebus Magi solebant Pulmenta & alios cibos parare, quos in summis Turrium tectis ponentes relinquebant, ut ارواح بزرگان *Magnatum* seu *Heroum Spiritus* sive *Genii* illuc venientes, eorundem nidoribus oblectarentur & reficerentur. Hocce itaque Appendicum Festum decendiale (annum terminans) excepit alia Novi anni Festivitas in primo *Adur*: aded ut hoc totum tempus per 11 dies durans, festivale fuerit.

IX. Novus mensis *Gjel. Nov.* (*vet. Martius*,) est آذر *Azer* seu *Ader*, ut

ut sæpè vulgus sonat: à peritioribus autem sonatur *Azur* seu *Adur*. Ab Indo-Persis ponitur tantum Coadjutor τῷ *Erdibehisht*. Sed sec. alios doctiores, est nomen Angeli qui præficitur Soli & Igni & Focis, (ut *Ardibehisht*,) & omnibus rebus hujus mensis & diei ejus noni, qui est Magorum Festum magnum dictum آذر روز *Azur-rûx* & آذرگان *Azuraghân*, quo die festivos Ignes accendunt, & *Pyréa* benè fricando mundant atque quantum possunt exornant: quia *Zerdušht* præcepit ut hoc die præ cæteris *Pyréa* visitent & درآنها مشغول *Turânas* faciant. Dictus dies nonus aliquando vocatur آذر رخش *Azurchûsh* seu rectius *Azurachsh*, contractè pro آذر رخش *Azur-rachsh*, i. e. *Ignis splendor*, intelligitur sc. *Fulgur*. Eo autem nomine vocatur iste dies, quia omnia circumquaque Ignibus festivalibus fulgent & tota vicinia splendet quasi coruscationibus fulgureis illuminaretur. Hoc die faustum est unguis præscindere & crines radere. Per præscissionem unguium & abrasionem crinium apto die & fausto tempore, innuunt abjectionem sordium peccati quæ per excrementitia ista significantur.

Et quidem ad Mensem *Adur* in ordine antiquo, referenda sunt Instituta & Præcepta omnia à *Zerdušht* profecta & ad Mensem *Adur* quovismodo spectantia: alias enim allocabuntur ad Anni tempus à primo eorundem instituto prorsus diversum. Quod idem dicendum de reliquis Festis & Ritibus antiquis in aliis mensibus. Et hoc voluisse videtur *Pharhangh Gibângbiri* autor, (quem nos sequimur,) qui præ-tendit sequi antiquissimum ordinem, sed reverà sequitur recentiorum ordinem *Gjelalæum*. Ego quidem nolui mutare, ne loco rei antiquæ, rem ex proprio ingenio confictam tradidisse viderer. Id autem monendum duxi, ut Lector totam rem æstimare & expendere possit, & suo judicio uti valeat. Ideòque ad Mensem *Adur* seu *Martium* in Epochâ antiquissimâ referenda est Arabicè dicta رجب كوش *Rukûbi Kûsagj* seu *Equitatio imberbis*, quæ erat Ludus publicus mensis *Adur* die primo, vel sec. *Mugj.* vicesimo primo, celebrari solitus. D. Golius in Notis ad *Alpherg.* Arabum more sonat *Keusagj*, non satis rectè; cum sit vox Persica cujus nec sonum nec sensum sciunt Arabes. *Keusagj* in *Camûso* exponitur دامن الاسنان *Edentulus*, quam significationem Persæ non agnoscunt. Est enim vox Arabizata seu in formam Arabicam redacta ex Persico دوس *Cûsa*, quæ apud Persarum

Lexicographos exponitur *آر سقلي* *parum barbatus*, sc. vel *imberbis* vel *rariori barbâ preditus*, uti sunt Chineses & Tataři. Quod iste Ritus celebrari solebat initio Veris, testatur Abulpheda his verbis, *ركوب كوسج في اول فصل الربيع* *Equitatio tē Keusagj erat in initio Quadrantis verni.*

Ritum verò ipsum ex *Mes'udi* sic narrat D. Golius in Notis ad *Alpherganium*, *Exibat illo die Keusagj seu Edentulus* [melius *Kūsagj* seu *imberbis*] *mulo insidens in regione Irāk seu Babylonid atque in Perside. Eique per aliquot dies edenda offerebantur Nuges & Allium & Caro pinguis, quique hæc excederent cibi & potus calidiores frigori arcendo idonei. Et cum ipse frigus depellere videbatur, affundebatur in illum frigida; unde tamen se molesti aliquid sentire dissimulans, exclamabat idiomate Persico Ghermā, Ghermā, i. e. Calor, Calor! Hoc autem tempus Persis erat Festum quo exultabant ipsi, atque hilaritatem monstrabant. Scil. hæc festivitas videtur instituta propter finitam Hyemem, abeuntem vel brevi abituram, hoc Symbolo hominis Frigus abigentis & Calorem jam sentientis expressam, unde à populo gavisum. Ad hoc autem eligebant aliquem homuncionem tam actionibus quàm aspectu ridiculum qui populo risum moveret.*

Dictus Ritus à Persis vocatur *كوسه بردشين* *Cūsa ber-nishîn*, i. e. *Imberbis insidens seu inequitans*, & in Libro *Ph. Gj.* paulò fusiùs narratur, sequente modo: *In novilunio hujus mensis seu primo ejus die est Magorum Festivitas dicta Cūsa ber-nishîn, quo die talem كوسه مضحكى* *Imberbem ridiculum (seu ridiculosum agentem) equo imponentes, ei offerunt cibos calidos, & medicamenta calida ejus corpori inungunt: vel ille sponte hæc facit. Iste homo ridiculosus in manu habet Flabellum quo se ventilat de calore conquerens, dum alii homines eum glacie & nive impetunt. Ille autem Magnatum fores adiens, ab ipsis aliquid petit: quod si non dent, tum statim atramento & cæno & offuscantibus quæ secum habet, eorum vestes inquinat. Referentibus aliis, Ex ollâ argillacæ quam secum habet, (in quâ est Rubrica Sinopica aquâ macerata,) negantium vestes commaculat & inquinat. Ab aliis dicta Imberbis Equitatio sic narratur: Illo die hominem quendam Cūsa seu rariori barbâ præditum (qui & monocus esse debet,) nudum faciunt equitare super Asinum. Iste alterâ manu Corvum, alterâ verò Flabellum tenet, quo se ventilat. Et omnes famuli Regis seu Gubernatoris civitatis (nam in urbibus fieri*

fieri solet,) *juxta equitantes, eum concomitant, & per plateas urbis circumducunt: dum ipse à quâvis officinâ Nummulum petit accipitque. Quod si per unum momentum ibi expectaret, omnia ex tali Officinâ tanquam prædam diriperent: ideoque quando Cūsa appropinquat, prius quàm accedat, talem Nummulum porrigunt. Hodie autem* [inquit Autor, qui ante 200 annos tunc vixerat,] *ex his Nummis quotquot accipiunt à summo mane usque ad preces primas, pertinent ad dictum Regem seu Gubernatorem: & quotquot inde ad Preces secundas accipit, pertinent ad ipsum Cūsa; qui sc. catervam concomitantem quæ cum co erat, deserit, aufugitque usque ad tempus Precis secundæ. [Hoc sc. fit cum inter Mohammedanos sunt qui talia precandi tempora observant.] Quod si post illud tempus cum inventiunt, bene verberant* *جنازة دنيخواهي ایشان بودي* *quandiu volunt. Eodem modo hoc tempore* [sc. tempore auctoris,] *in quibusdam Civitatibus collocant seu constituunt Principem Nauruzium* [sic enim pro *دور روزي* lego *دور روزي*] *& gaudium agunt. Hocque ideo faciunt, quia illud tempus (quod est initium Azur seu Martis) concurrat cum Solis ingressu in Arietem: illo enim die hilaritatem monstrant & lætitiâ agunt propter finitam hyemem. Hactenus ille. Inquit Ph. Gj. Ajunt quod hoc die Gjemsbid primus è mari eduxit margaritas: & in eo Deus cuique vel miseriam vel felicitatem decernit. Et quicunque hoc die antequam verbum protulerit, Malum Persicum comedit aut Citrium olfacit, toto illo anno faustus erit.*

Hinc constat de antiquissimo Mensium ordine, & quod hæc Festivitas collocata & celebrata fuit primo die *Azur* antiquorum seu *Martii*, non *Azur* recentiorum qui *November*. Sunt ex orientalibus qui credunt dictam *Equitationem* esse innovationem, nec à *Zerdusht* institutam. Sed ex dicti auctoris sententiâ falluntur. Et (quod suprâ monuimus,) idem dicendum est de aliis quibusdam Festivitatibus & Observationibus quæ in his Mensibus occurrunt; quod scil. accipiendæ sunt quasi in Epochâ antiquissimâ, ubi *Azur* erat *Martius* mensium primus, & *Abân* ultimus. Quia verò Magi hodie sub Mohammedanis viventes, publicè utuntur mensium ordine *Gjelaæo*, (nisi fortè privatim inter se veteres Ritus observare libeat,) Libri *Ph. Gj.* autor eodem ordine incipit à *Phervardin* seu *Martio* recentiorum, & reliquos menses sec. Signorum ordinem prosequitur: ego etiam illum imitatus, hoc idem feci. Nam quamvis plerique horum dictorum Rituum intelligendi sint de alio antiquiore mensium ordine;

quia tamen aliqui Ritus recentiores ab illo cum his commixta sunt, nec novi hos ab illis distinguere, idè inquam dicti Autoris in digerendis Mensibus & Festis methodum secutus sum, nec ab eà reccessi. Cuique interim liberum erit de Rituum antiquitate aut novitate judicare, còsque vel antiquiori vel recentiori Mensium ordini adscribere integrum. Et supradictum Mensium ordinem Gjelalæum quoque secutus est Libri *Mugjizât* autor Persa talia tractans: adèd ut non haberem qui me in antiquo ordine deduceret, aut inter recentiora ac antiquiora distingueret.

Priusquam verò hunc Mensem relinquam, notandum est, quòd hic mensis (ut prope initium hujus operis explicavimus,) sic dictus fuit ab *Igne*: & propter honorem *Azur* seu *Ignis*, multæ hinc sumptæ sunt rerum & locorum denominationes, quarum aliquas heic recensèbo. Imprimis itaque ab hoc nomine *Azur* denominatum fuit *آذرآباد* *Azur-abâd*, i. e. *Ignis mansio*, celeberrimum Pyræum in urbe *Tabriz*, (ut supra tetigimus;) quin& ipsa urbs eodem nomine vocata fuit. Et deinde tota eadem regio (quæ Ptolemæo *Ἀδριακὴν*, & Procopio *τὰ Ἀρδαβιζάνα*,) Persis dicta est in plurali *آذرآبادگان* *Azur-abâdaghân*, i. e. *Ignis mansiones*, idque quia *Zerdusht* ultimo Mensis die *Anirân* illuc concedens, ibique primò Pyræa extruens & Ignis custodiam ibidem instituens, id nominis dedit eidem regioni antea fortè dictæ *لُر* *Lûr*, quod nomen etiam unà cum altero huc usque durat. In Libro *Ph. Gj.* in voce *آذر خور* *Chûd-busûr* legitur,

از آنجا بقدر آذرآبادگان *Illinc conductu Nobiliorum*

در آمد سونی آذرآبادگان. *Ingressus est in Azurabâdaghân.*

Pro *آذر خور* *Chûd-busûr* apud alios legitur *آذرآبادگان* *Azurabâdaghân* & *آذربایگان* *Azurbâdaghân*, & *آذربایجان* *Azurbâyagjân*, ut supra notavimus. A nomine *Azur* denominatum est veterum Persarum Instrumentum hodie nobis dictum *Æolopyla*, Persicè *آذرآفر* *Azur-aphrûz* seu *آتش آفر* *Atesh-aphrûz*, i. e. *Ignem accendens*; & aliàs vocatur *آذر آفر* *Azur-aphzâ* seu *Azur-phizâ*, i. e. *Ignem augens*. Ab *Azur* est quoque *آذرشب* *Azur-shâp* seu *Azurašp*, vel *آذرشسب* vel *آذرکشسب* *Azurghushâp* seu *آذرکشسب* *Azurghushâšp*, quibus nominibus insigni-

tur

tur Angelus ferocissimus & truculentissimus, qui præficitur custodiæ Ignis, in cujus medio semper degit. Secundò, hisce nominibus vocatur insigne Pyræum in urbe *Balch* seu *Baltris* à *Gushtaspe* extructum, qui ibi recondidit omnes suos Thesauros qui durarunt usque Alexandrum Bicornem, qui suo tempore illud Pyræum devastavit, & omnes ibi repositos thesauros abstulit. Tertio, his nominibus significatur *Fulgur*: nempe *Azurgushâšp* & *Azur-gushâšp* exponitur i. q. *آذر جهند* *Azur-gjehdnda*, i. e. *Ignis Saliens & subsultans*, uti alibi notatum est ubi de Rege *Gushtaspe* agimus. Porro ab *Azur* denominatus est *آذرکیش* *Azur-kêšb*, i. e. *Ignæ-Religionis homo*, i. q. *آتیش-پرست*, vulgò *Ignicola*. Et ab eodem est *آذرگون* *Azurghûn* seu sec. *Ph. Gj.* *آذریون* *Azuryûn*, i. e. *Ignicolor flos*, sc. *Anemone* foliis rubris & medio nigro: sec. alios est *Girafole*, sed minùs appositè. Atque *آذر همایون* *Azur-Homâyûn*, i. e. *Ignis faustus seu benedictus* fuit numen famosæ *Sagæ* ex familiâ *تڤ سڤم* patris *تڤ زڤل*.

X. Decimus in Anno Gjelalæo mensis correspondens *Decembri*, in Anno veteri *Aprili*, est *Dey* seu *Dî* ex nominibus *Dei*, sc. ex *Δίος*. Censetur quoque nomen Angeli qui præest omnibus rebus & negotiis tam hujus Mensis quàm omnium Dierum ab eodem nomine incipientibus, uti sunt *Dey cum Adur*, *Dey cum Mihr*, *Dey cum Dîn*. Hic mensis in vet. Epochâ respondens *Aprili*, aliquando vocabatur *آذر خور* *Chôrrem*, i. e. *Hilaris*, quo etiam nomine gaudet 8us ejus Dies *Dey cum Adur*, item dictus *آذر خور* *Chôrrem-rûz*, ut distinguatur à mense. *Ph. Gj.* autor tradit, quòd *Hæc die* (unde apparet nominis ratio) *veterum Persarum Reges à Throno descendentes, & veste albâ induti super albis equis equitantes, & omne Velamen seponentes, tam Nobilitati quàm Plebionera imponebant, & de Subditorum rebus occupati erant: & Agricole ac Rustici unà cum Rege in eadem mensâ considebant, & absque aliujus mediatione Petitiones suas Regi offerebant: & Rex hujusmodi confabulatione cum eis utebatur, Ego sum unus è vobis, & nostra subsistentia est per sationem & ædificationem quæ à vobis sunt: & nos sine vobis esse non possumus, uti nec vos absque nobis: & nos & vos sicut duo Fratres concordēs sumus. Sic Ph. Gj. At in Libro *Mugj.* paulò aliter, Mensis *Dey* aliàs vocatur *آذر خور* *Chôrrem-mâh*, i. e. *Hilaris mensis*, & ejus dies primus *آذر خور* *Chôrrem-rûz*, i. e. *Hilaris dies*, in quo Rex*

è Solio descendens albis vestibus indutus super albo stragulo sedebat: & velum removens, circa negotia Subditorum occupari solebat. Et tunc quicumque volebat tam ex magnatibus quàm ex infimatibus solebat cum Rege colloqui: & Agricolaë atque Coloni undè cum Rege ad eandem mensam assidebant. Et, tunc Rex solebat dicere, Ego sum etiam sicut unus è vobis, & continuatio ac perpetuitas Mundi est per ædificationem & sationem: aded ut Nos & Vos debeamus esse sicut fratres semper concordēs. Sic ille. In Notis ad Alpherg. D. Golius ex Cazvinio fallitur in hoc loco p. 37, pro *Chórrem* legendo *Hizm*.

In Libro *Mu'gj*. hujus Mensis 24us Dies vocatur *عيد سير خور* *Festum comedendi allium*: eo enim die comedebant Allium & carnem cum herbis coquebant; dicentes in hoc esse tutamen contra noxam Dæmonum: & in eo die parantur medicamenta contra loca Dæmonibus infestata. Hujus mensis die 13^{io} (qui est *Dey cum Mihr*,) conficiebant ex *پاشد* *passd* aut *گل* *luto* Imagines, easque in Compitis collocantes, eis omnia servitia præstabant sicut Regibus fieri solebat: & deinde easdem comburebant. Hoc die fuit *فطام* *Ablactatio* Regis *Phridûn*, in quo etiam Tauro insidebat. Ajunt quod quicumque mane hujus diei comedit *شيش* *Anethum* [lege *سبب* *Pomum*,] & olfacit Narcissum, toto illo anno benè se habebit, & quietus erit: & fumigando seu incensando *سودون* *Iridem*, [sc. radicem ejus,] per totum illum annum tutus erit à fame seu caristiâ & paupertate. Hactenus *Mu'gj*. Alia superstitiosa his similia leguntur in die *Deybamih*, & in *Ghûsh*, ubi videas.

In hoc loco describemus nocturnum Festum Solstitii brumalis, in quo brevissimus Dies & totius anni longissima Nox (quæ *Nox accensionis* vocatur,) reputatur esse 11mo mensis *Dey* seu *Decembris*: quamvis per aliquot dies ante & post 11um, nulla sit sensibilis differentia, quin ut dictum Solstitium per plures dies durare censeatur. Hocque Festum cum Anno Gjelalæo quadrans, non debet censeri inter Festa vetera à *Zerdusht* instituta: nam si ita, tum proculdubio concordasset cum Anno veteri. Et quidem de hujus Festi loco seu situ, in cuiusnam diei Nocte aut quo Mense sit, inter orientales non convenit, sed planè discordatur: quod non est mirum, cum recentiores quos vidi Persici autores veram hujus Instituti rationem ignorare videantur?

Ibn Hagjâgi Arabs (ut suprâ notatum) perperam hoc Festum confundit cum *Mihraghân*. In Libro *Ph. Gj.* ponitur *Nox* 10^{mi} diei Mensis *Behman*,

Behman, qui *Januario* respondet in Anno Gjelalæo: D. Golius ad Alph. perperam ponit in 16to nychthemero Mensis *Bahman*, cui etiam Persæ dictam noctem inserunt. In Libro *Mu'gj*. p. 46, collocatur in Mense *Abân* seu *Octobri* Gjelalæo. Rectius autem habent quædam Calendaria mox citanda. Variis etiam nominibus gaudet, ut *Sadd*, & *Sadak*, &c. de quibus suo ordine dicitur.

Dictum itaque Festum ejusque Nox Persicè vocatur *شب سده* & *سده* *Sadd* seu *Sazâ* aut *Shabi sadd*, *nox sadd*: unde Arabizatum fit *ليلة* *nox Sadak*, quibus significatur *Nox incendii* seu *Rogorum*: unde & Arabicè vocatur *ليلة الوقوت* *Nox incenarii* seu *incensignis*. Aliquando Persicè scribitur *ساده* *Sâda*, & Turcicè *سایه* *Sâya*, unde vocatur *شب سايه* *Shabi sâya* seu *سايه گنجی سی* *sâya ghitcha-si*, i. e. *nox tñs Sâya* seu *accensionis*. Subinde vocatur *Yeldâ* seu *شب یلدا* *Shabi yeldâ*, *nox rogi* seu *rogorum*, quæ apud *Chalil Sûphi* Turcicè exponitur *یلدا صوک گوز آدینک آخر گنجی سی* *Yeldâ est ultimi mensis autumnalis nox postrema*, sc. ultima nox Novembris. In Calendario Gjelalæo Constantinopoli conscripto, *شب یلدا* *nox Yeldâ* ponitur incipiens primo die mensis *Dey* seu *Decembris*, & desinens undecimâ Nocte ejusdem mensis. In Calendario Syrorum *Nox yeldâ* ponitur in 12 Decembris tantum.

De ratione nominis *Sadd* multum & quidem frustra laborant Persæ alique: & cur ut Festum celebretur, rationes reddunt prorsus ineptas. *Shah Cholgji* satagit derivare nomen *Sadd* à *سد* *Sad*, i. e. *centum*, quia tunc de hyeme elapsi sunt 100 dies, si nempe hyemem inchoant ab initio Mensis *Abân*, & *پنج* *Pengja* seu *Pentadem* Appendicum in istam censum non admittunt. Deinde aliam nominis rationem affert; quia scil. ab isto die Adami & Evæ liberi mares & foemellæ in centenarium numerum excreverunt. Alii volunt hoc Festum institutum fuisse à Protoparente *Kejomdras*, quia is tunc 100 liberos mares & foemellas natos habuit; eisque præcepit, ut cum ad annos maturitatis pervenissent & patres ac matres familiarum essent, tot Ignes sui numerum indicantes eâ nocte accenderent: additque autor, Scriptum esse per *Sîn*, quia *Sâd* in linguam Persicam non venit. Quod verum est de veteri linguâ Persicâ. *Ibn Hagjâgi* Arabs dicit quod *Kejomdras* illo tempore filios & filias matrimonio collocavit & nuptias tunc celebravit: vel aliàs quod eo die *Aphrafiyâb* Scythæ

Scytha qui in Perside erat Dominator & Oppressor, tunc ejectus fuit. Ex *Ph Gj.* sunt qui referunt Regem *Hûshangh* filium *Siyâmek* hoc Festum instituisse. Narrant enim illum dicto die secessisse in quendam montem, ubi subito ei apparuit Draco serpens: quocirca sumpto lapide, eum in Draconem vibravit: aberrando autem, dictus lapis in alium lapidem allisus, Ignem excussit. Cum verò dictus Ignis mox dispareret, *Hûshangh* propter Ignis apparitionem gavisus est; & reputans illum Ignem fuisse Divinum & Lumen cœleste, Deo Opt. Maximo gratias egit. Vel ut alii narrant, Ignis dicto modo excitatus & accensus, siccas herbas & arbores circumcirca consumpsit, quarum incendio Draco quoque periit. Quapropter læti incolæ sumpserunt omen de hoc Igne, & veluti triumphales Ignēs ubique extruxerunt, quod etiam quotannis postea continuatum. Alia nominis ratio redditur, quia ab hoc die ad diem *Naurûz* sint 50 dies & 50 noctes, quæ junctim faciunt numerum centenarium, scilicet vim vocis: ideoque nominarunt *Sada* seu *Centenarium*, quod Arabizatum scribitur *Sadâk*. Hoc autem fit nocturno tempore: unde non tam dies quam nox ut Festum celebrari solet. Sic ille. In Libro *Mu'gj.* p. 46, Hoc dictum *فستوم ساد* *Festum Sadâ* videtur collocari in *تڤ دىوا* die mensis *Abân* seu *Octobris*, quod dicit fuisse ex institutione Regis *Ardesbîr* filii *Bâbek*, quia *ساده* *Sad* (i. e. *ساده*) *Sad* centum dies anni tunc restabant. Alii dicunt Hyemem hoc die ex Inferno in Mundum venisse. Hac quidem nocte ubique festivales ignes accendunt, & Reges ac Principes accipientes Aves & alia animalia, & eorum pedibus alligantes herbas aridas, eas igne accendunt & ignitas reddunt, & sic flamman-tes dimittunt, ut volent & currant per campos & montes, & hoc modo omnia accendant. Alius quidam Persa refert, quod ignes festivales ac geniales hac die & nocte accendebant, & omnis generis cibos apparabant, & quodd (ut dictum) Reges ipsi solebant Feras ac Volucres capere, & earum pedibus Siccarum herbarum fasciculos alligantes, eosdem incendebant, & deinde in aërem & per campos dimittebant nocturno tempore, & hoc modo flammæ ignis efficiebantur, ita ut totus aër totaque terra accensa videretur, & tota regio appareret inflammata: cum dicta animalia per aërem volando & per campestria ac montes discursitando, siccatas herbas (ut est in oriente,) & aridum scœnum ubique per totam regionem accenderent.

Missis autem ineptis hisce rationibus, vera ac primaria hujus Noctis celebrandæ causa fuit, quia ea erat totius Anni nox longissima, hyeme eâ

eâ nocte quodammodo desinente, cum exinde dies inciperent esse longiores, & noctes breviores. Ideoque brumâ jam abiturâ, læti Ignēs festivales accendebant, tenebrosissimam & longissimam totius Anni noctem hoc modo illustrare & pellere satagentes: eâ enim nocte vel prope eam Sol perveniebat ad Tropicum Capricorni.

Eodem fundamento niti videtur Consuetudo in Angliâ, speciatim in Comitatu Salopiæ, ut haud procul ab antedicto tempore, scilicet nocte diei Epiphaniæ, (*twelf-night*,) ignes festivales accendantur in summitatibus collium & aliis locis editioribus, in gaudium propter elapsam sævitiam hyemis & spem appropinquantis Veris.

XI. Undecimus Mensis Gjelalæus *Jan. vet. Majus*, est *Bahman* seu *Behman* five *Behmen*; apud Gilolensēs sonat *Bhaman*. Sed sec. vim vocis (ut exponitur) deberet legi *Bihman* scilicet *bonis moribus* seu *bonâ naturâ* præditus. Ab hac significatione factum est ut hoc nomine aliquando notetur *Sacerdos*, quippe qui Bonitate & optimis moribus præditus censeatur. Ille reputatur Angelorum maximus, cui alii aliquot Angeli famulantur: & præest omnibus Creaturis præterquam homini, cujus curam Deus sibi soli reservavit. Ille est Angelus *Veriloquus Jusificus*, qui sedat iram & compescit rixas. Et quamvis habeat generalem præfecturam in Animalia, peculiariter præest Ovis & Bobus & reliquis Quadrupedibus, & omnibus rebus hujus mensis & ejusdem Diei 2^{di}, qui vocatur *بهمن روزه* *Behman-rûz* seu *بهمن روزه* *Behmantcha*, in quo celebratur Festum ubi Fruges & Carnes elixant, *Behman* tam rubrum quam album inspergentes in cocturam; & prætereâ utrumque *Behman* cum herbis & Saccharo-Kandi *شکرکندی* *contusum* comedunt; & *Behman* album contundentes cum lacte ebibunt, putantes hoc fortificare memoriam. Hic dies faustus est ad exquirendas & effodiendas radices & herbas medicinales è montibus & vallibus: & in eo bonum est extrahere olea, & conficere suffimenta eaque parare: Et quicquid sit, hoc die erit efficacius. Et eodem die faustum est novas vestes scindere & easque induere, unguēs præscindere, crines radere, & adificia extruere.

In Libro *Ph. Gj.* in hujus 10mo die ponitur *Nox accensionis*: quæ tamen potius pertinet ad 10 diem mensis *Dey* seu *Decembris*; ideoque illuc rejecimus, ubi videas.

De Festo *Abrizaghan* superius dictum est in mense *Tir*. At Libri *Mu'gj.* autor ait illud in *Isphân* celebrari solere in mensis *Behman*

30mo die *Anirân*. Et (illo dicente) hujus Festi causa fuit, quia Rex *Phirûz* (qui Avus τὸ *Nushirravân*,) in diebus suis fame coarctatus fuit : unde *Phirûz* instituit Tributum quod ex Reditibus Pyreorum defalcabat, idque Subditis suis distribuebat, ita ut nemo fame periret. Deinde Deum precatus, inter precandum ambas manus elevans dixit, *Hæc fames est propter pravitatem morum : id itaque manifestato, & incolis Mundi pluviam mittito.* Et profectò vix citiùs è Pyreò egressus est, quin ascendit nubes quæ pluviam effudit, aded ut simile quid eo seculo visum non fuerat. Unde eadem die [quovis anno] homines in se invicem aquas jacere solebant propter summam lætitiā : quod quidem ab eo tempore pro consuetudine receptum est. Sic ille.

XII. Duodecimus mensis Gjæl. Febr. vet. *Jun.* est سبندارمن *Spendârmarz* seu اسفندارمن *Isphendârmarz* ; quod vulgò sonat *Spendârmoz* & *Isphendârmoz*. Hoc nomen dicitur significare *Terram*, & Angelum cui Terræ cura commissa est, & qui eam à pollutione conservat : & (sec. Indo-Persas, eis famulari dicuntur *Dîn* & *Aršbāsfangh*. Cazvinus dicit *Isphendârmarz* esse *Terræ spiritum qui favet fœminis bonis castisque, hocque ex instituto veterum* : adeoque quintus ejus dies *Viris* Fœminisque sacer, contrahendis matrimoniis & fœderibus pangendis auspiciatus. Præterea *Isphendârmarz* est Angelus qui (ut alii aliqui præcedentes Angeli) censetur præesse Arboribus & Sylvis, & omnibus rebus hujus mensis, præsertim quinto ejus die gestis aut gerundis : qui quidem 5us dies (quia coincidit cum nomine mensis) est Festum : quo etiam die bonum est Arbores plantare, & novas vestes induere, & medicamenta sumere. Hoc die fugiens تراز *Tezâd*, incidit in manus پيژن *Pîzhen*.

Hoc toto die 5to à Solis ortu ad occasum, ad expellendum Scorpiones & noxia animalcula, solebant scribere رقعہ کثرت *Schedulas* (*Spels*) contra Scorpiones : unde & hic dies Arabicè vocatur كسفة الرقاع *Kisphatol Rikâ*, i. e. scissio *Schedularum* seu segmenta *Schedularum*. Ex istiusmodi *Schedulis* solebant tres agglutinare tribus parietibus cujusque domûs, omisso illo pariete qui in anteriori domûs parte. Alii اصحاب دیرنجات *Miraculorum editores* (qui etiam Persæ,) referente *Shâh Cholgjo* dicunt, quòd hoc die *Aphridân* طلسمات *Telestata instituit*, quibus animalium venena restrinxit. Et unus

unus ex Magnatibus dicit, se audivisse ex relatione ابو علی مسکویه *Abu-Ali Meschûyæ* qui dixit, *Mibi quidem à magnis Doctoribus confirmatum est, quòd ista Schedularum scriptio quæ hoc die fiebat, erat Telestma quod ad hoc ipsum opus fecit Aphridân, (sc. contra venenum scorpionum :) cujus rei indicium est, quia تازيان Arabes ejusmodi schedulis inscribunt سلام على نوح في العالمين Pax sit super Noah inter Creaturas : nam sunt quibus Aphridân vocatur Noah. Sic ille. Alii hoc referunt ad historiam quæ accidit Noæ in Arcâ, ubi à venenatis bestiis ablata est lædendi facultas durante tempore quo essent in Arcâ : easque postea conquestas fuisse se esse defensione destitutas, nisi Deus eis lædendi facultatem restituere vellet : quod itaque fecit Deus, & concessit sub eâ conditione ut neminem læderent qui precaretur *Pacem Noæ inter Creaturas*. Hactenus ille. Et quidem hujusmodi sunt Sabaitæ. Istas Chartaceas Schedulas verbis incantatoriis inscriptas aptis temporibus recitant tam Mohammedani quàm alii, quod in *Ph. Gj.* dicitur زبور مسخو اند *Scripta recitant*, ut ex vi verborum tollantur serpentes & alia noxia animalcula. Libri *Mugj.* autor ait istam رقعہ کثرت *Schedularum contra Scorpiones* scriptio non esse ex veteribus Persarum ritibus, sed potiùs rem quandam à vulgo innovatam. Liber *Ph. Gj.* Scorpionum averruncationem ponit in mense *Murdâd*, qui in Anno Gjælalæo est *Julius*, quo scorpiones maximè scatent, uti etiam in præcedente mense *Junio*. Si autem fuit institutum recentiorum, tum dicendum est eos per præcautionem & maturam averruncationem pro veniente æstate id fecisse in *Februario*.*

In Libro *Ph. Gj.* dicitur, quòd quinque ultimis hujus mensis diebus quotannis celebratur Magorum Festum dictum مرد گیران *Mardghirân*, i. e. *Viricipes* seu *Viri-capture* dies : alii restringunt soli diei 5to. Hoc (inquit) tempore fœminæ à viris petunt quicquid volunt, idque accipiunt, & viris planè dominantur. Persæ enim affirmant quòd antiquis temporibus istum diem vocabant *Mardghirân*, quia in eo mulieres in maritos dominari solebant, eosque desideriis suis obsequentes reddebant. In Libro *Mugj.* dicitur, quòd hoc die fœminæ capiunt juvenes, scil. (ut ibi exponitur,) seligunt sibi viros. Sic ille. Et quidem hoc videtur simile quid Europæorum praxi, quando ineunte Vere (præsertim 14 Febr. qui *Valentini* dies audit,) naturæ ductu omnes sibi sortiuntur pares, ad instar Avium & reliquorum

Animalium, quæ tunc incalcescente anno, erga se invicem incalcescunt, & copulari atque conjugari gestiunt.

In Libro *Mu'gj.* legitur, quod hujus mensis dies *Phervardin* seu 19us, vocatur *Naurûz*, q. d. *Dies celebris*, scil. *دور روز ادهار و صباه جاری* *Naurûz fluminum & aquarum currentium*, in quo Aquam rosaceam in eas infundunt, & Aromata injiciunt. Hoc est ex Ritibus faciendi sacras cæremonias aquis, de quâ re videas quæ suprà ex Strabone notavimus: nam ut sæpe faciunt Epulas Igni, sic aliquando Epulas faciunt Aquis, quas etiam sacras æstimant.

CAP. XX.

Explicatio reliquorum Angelorum & dierum mensis, qui in præcedentibus omittebantur.

I. PRIMUS mensis *Dies* vocatur *اورمزد* *Ormûz* seu *اورمزد* *Ormûzd*, & *هرمز* *Hormûz* seu *هرمز* *Hormûzd*, quod est ex nominibus Dei. Est quoque i. q. *برجمیس* *Bergjîs*, i. e. *Jupiter* seu *Stella Jovis*. At in hoc loco (inquiunt Persæ) intelligitur Deus Omnipotens & Æternus ex seipso procedens, ex sui ipsius luce & gloriâ ortus, qui creavit Angelos 35, seu potius 31, demptis quatuor nominibus Dei. Horum maximus (qui idè ordine primus, & cui alii aliqui Angeli famulari dicuntur,) est *Bêhman* seu *Bdhman*, cui omnium animantium præter hominem cura & custodia concredita est. Nam hominum & totius generis humani curam (inquiunt) Deus sibi reservavit & in seipsum suscepit, per gratiam suam ad Bona faciendum inducens. A quibusdam tamen *Hormûzd* habetur quoque pro Angelo qui Dei jussu huic Diei & omnibus ejus rebus ac negotiis præest; quamvis plerumque Angelorum Catalogus incipiat à dicto *Bdhman* qui Diei 2do præest. At in primo *Hormûzd*, bonum faustumque est iter suscipere, novas vestes scindere & induere, & Sigillum chartis imprimere, & ejusmodi alia facere. Sed pecuniam alicui mutuo dare non oportet. Sunt qui credunt (inquit *Shâh Cholgji* & autor Libri *Mu'gj.*) hoc die, scil. tempore verno creatum fuisse Solem, & inchoatam fuisse Creationem Mundi, & Orbes cœlestes primo in motionem venisse ab initio Arietis: & hoc die Creatum fuisse Adamum. Hoc die fausta sibi sortiuntur, dicentes, Quicumque hoc die priusquam verbum dixerit,

dixerit, portiunculam Sacchari alicui porrexerit, & cum oleo illud ori indiderit, omnia illius anni incommoda eum non tangent. Sic illi. Sed bonâ eorum veniâ, Solem & Hominem creatos fuisse eodem die, non est consonum nec cum Historiâ Mosaicâ nec cum Creationis Hypothesi apud Persas receptâ, quæ in superioribus præmissa est. Ideoque isti autores recentiores locuti sunt incautè, veterum Persarum Principiis non satis attendentes. Præterea, cum iste dies sit Sabbatum, tenentur eum religiosius observare.

VIII. Octavus mensis *Dies* est *Dey-ba-Adur* seu *Dey cum Adur*, ubi *Dey* pro Dei nomine habetur. Vulgò autem *Deybâdur* habetur pro Servo Dei seu Angelo qui præest mensi *Dey* & omnibus diebus hinc denominatis, & omnibus rebus quæ hisce diebus aguntur. Estque hoc die Magorum Festum, (est sc. Sabbatum,) in quo (præter Festivitatem,) bonum est Eleemosynas erogare pro sanitate tuâ & Liberorum.

XI. Undecimus Dies est *خور* *Chûr*, ut vulgò sonatur: sed in *Ph. Gj.* præscribitur sonari *Chaur* seu *Chûr*: quin & iste etiam dies subinde vocatur *خورشید* *Churshîd*. Hisce nominibus notatur *Sol*. In hoc autem loco, est nomen Angeli qui præest Disco Solis, & omnibus rebus quæ fiunt & accidunt in die *Chûr*.

XII. Duodecimus dies est *ماه* *Mâh*, i. e. *Luna*. Apud Persas in Indiâ & apud Gilolenses hic dies vocatur *Muhu*. Hoc autem loco *Mâh* habetur pro nomine Angeli qui tam Lunæ quàm omnibus hujus diei rebus præficitur. Lunæ etiam comperi in Libro *Ph. Gj.* plura nomina Persica, quæ sunt *ماهیر* *Mahîr*, & *مادک* *Mânk*, & *ماج* *Mâgj*, & *لوح* *Lucân*, & *زیرفان* *Zîrphân*, & *کاک* *Câk*, & *کوکا* *Cûka* ex Libro *Zend*.

XIV. Decimusquartus dies (quasi Arabizatâ formâ) est *جوش* *Gjûsh*, ut vulgò legitur: at in *Ph. Gj.* præscribitur legendum *Gjûsh*. Apud Persas in Indiâ & apud Gilolenses, magis Persicè sonat *جوش* *Ghûsh*, seu *Ghûsh* sive *Ghûsh*. Estque nomen Angeli qui Servus est *Bdhman*, & qui Pecoribus præficitur, qui & omnibus hujus Diei rebus præesse creditur. Hoc die apud Persarum Magos est Festum dictum *سیر-خور* *Sîr-chûr*, i. e. *Allium edens*: in eo enim Allium & carnes cum herbis elixis comedunt; quod credunt esse Securitatem contra *تافتن شیطان* *taftum spirituum* seu *lesionem demonum*: & hoc die parant sua medicamenta contra morbos à Spiritibus seu Dæmonibus provenientes.

provenientes. His similia dicuntur & præscribuntur in 10mo mense *Dey*, ubi videas. Hoc die faustum est Pueros ad دبیرستان *Dibîristân* seu *Scholam-scriptoriam* deducere, eosque quamvis Artem docere, ut scil. hoc die incipiant discere.

XV. Decimusquintus dies est *Dey-ba-mihr*, hoc est, *Dey cum mihr*. Aliis *Deybamîhr* est Famulus Dei seu Angelus qui huic diei ejusque rebus præest. Hoc die est Festum Magorum seu Sabbatum, in quo (præter Festivitatem) faustum est Eleemosynas dare, & Principes ac Magnates adire, atque Figuras seu Imagines ex pasta farinaceas aut luteas conficere, & in compitis collocare, easque colere & honorare tanquam Reges & Principes, officia & cæremonias (*complements*) eis præstando quasi essent in vivis: quas tamen postea igne cremant, ut supra in mense *Dey*. Et quicumque in aurorâ hujus Diei سیب *Sîb* seu *Pomum* comederit, & Narcissum olfecerit, totum sequentem annum in lætitiâ & tranquillitate aget: & hâc nocte سوسن *Sûsan* seu *Iridem* fumigare, per totum annum obtinebit securitatem à fame seu caristiâ & paupertate. Hoc die fuit فطام *Phitâm* seu *Ablatio* Regis *Iridîni*, in quo etiam Bovi infidebat. Et hoc die *Zerdûsh* flens & moerens exivit ex *Irân*. In Libro *Mugj*, supradictæ cæremoniæ restrictæ sunt ad Diem 24 mensis *Dey*.

XVII. Decimusseptimus Dies est سرش *Surûsh* seu *Sorûsh* sive اسروش *Ufrûsh*. Iste est Angelus qui (quasi sit سپان دار *Keppân-dâr*,) præest Bilancibus in *Ponte Judicii*, quas curat & benè custodit, dum alter Angelus *Mihr* seu *Mihr-yexûd* est Inspector ponderis ejusdemque Judex, rem pro hac vel illâ parte determinans. Præterea *Surûsh* est particularis Angelus hujus diei, qui præest quoque servis & eorum negotiis, (& omnibus aliis rebus quæ hoc mensis die occurrunt,) eosque semper regit. In eo bonum est Pyræa adire, ibique preces fundere: nullum autem aliud negotium facere, si sit alicujus momenti.

Dicto nomine *Surûsh* subinde intelligitur quiviscunque Angelus in genere, ut etiam nomine امشاسپند *Amsûspand* seu امشوسپند *Amsûspand*; qui linguâ Indicâ dicitur دبودا *Dabûta*. Aliquando hoc nomine *Surûsh* particulariter notatur جبرائیل *Gabriel*, i. e. *Fortitudo Dei*, qui Arabibus habetur رقيب الليل *Rakîb Allail*, i. e. *Custos noctis*, utpote qui sit Angelorum fortissimus. Is aliàs Arabibus audit الناموس الأكبر *Al Nâmûs Al Aker*, i. e. *Secretarius maximus*, qui sc.

sc. de præcipuis Dei arcanis participat, eaque in Commentariis describit. Et eadem de causâ in *Targum Jonathanis* ad Gen. V. 24, ipse vocatur ספרא רבא *Saphra rabba*, i. e. *Scriba magnus*: & aliàs מיתטרון *Mitatron*. Alibi à Judæis disputatur an *Mitatron* sit *Enoch*, vel aliàs שר עולות *Sar ha Olam*, i. e. *Princeps Mundi*? Est autem *Gabriel* ex eis qui perpetuò circumstant Solium divinum, qui præcipuè creduntur esse Quatuor, scil. *Gabriel*, *Uriel*, *Raphael*, & *Michael*. Hujusmodi sunt qui generali nomine dicti sunt כרובים *Cherubim*, i. e. *Propinqui Angeli*, qui sc. Deo propius quàm alii accedunt: nam כרב *Charab* est i. q. קרב *Karab*, *appropinquare*, & כרוב seu קרוב est *Propinquus existens*. Hinc in Libro *Turgj*, legitur, کرובیون فرشتگان درین ذکر *Cherubini sunt Angeli propinqui*: & sic Echteri, کرובین ملایکه وهم *Cherubini sunt Angeli*, sc. ii qui propinqui sunt Deo. Ratione officii, de Gabriele in Libro *Turgj*, dicitur جبرائیل فرشته وحی *Gabriel est Angelus Revelationum*, ut & Dan. IX. 21: de quo etiam Echteri جبرائیل ملایکه من مقربین ودر الو ملایک آلتی دور قنای وار *Gabriel est Angelus propinquus*, sc. magnus quidam Angelus cui sunt sexcentæ alæ; nempe ut hoc modo perniciosior factus, Dei mandata velociter exequi possit, & Revelationes impertire. *Gabriel* is est: qui solet ad magis honorificas missiones delegari, ut in Libro Danielis. Et in Novo Test. Ego sum *Gabriel* qui semper adsto in præsentia Dei: quod dixit ad Beatam Elizabetham missus, ad Præcursoris Johannis conceptionem annuntiandum, qui etiam post 6 menses Immaculatam Beatæ Virginis conceptionem annuntiavit.

XVIII. Decimusoctavus dies est رش *Rûsh*, quod est Angeli nomen, qui Indo-Persis & Gilolensibus رشن *Reshn* seu رشنی *Reshni*, vulgò *Rûshny*: nam vulgus in quamplurimis solent vocalem *Phatam* ut *u* aut *o* sonare. Iste Angelus creditur Administrator justitiæ: & præest negotiis hujus diei, in quo cum amicis conversari & iter suscipere vetitum, ne exinde infausta quædam eveniant. Sec. quosdam huic Angelo commissum est supervidere totum Mundum, & omnes humanas actiones perpendere; & eorum quæ creavit Deus generalem curam in se suscipere, & à Diaboli furore conservare.

XX. Vicesimus dies est بهرام *Behrâm* seu *Babrâm*, qui Angelus Viatorum & Itinerantium custos, cui committuntur omnes res hujus diei. Is etiam præest rebus militaribus. Apud Indo-Persas habetur Coadjutor

Coadjutor τ& Erdibehisht. Et cū hoc nomine apud Persas denotari soleat *Mars* planeta cujus Orbis est tertius, Climatū (quibus præsunt Planetæ) tertio respondens ordine, is habetur مریخی کشور سومین *Climatis tertii Patronus* seu *Protektor*. Is à colore etiam dicitur بخون *Bachūn*, sanguineus: unde *Behrām* propter rubentem aspectum, Igni præsesse creditur, & Persarum *Ignis sacer* vocatur *Ignis Martis*, ut suo loco dicitur. A *Behrām* fit nomen بهراما *Behrāma*, & Arabizatā formulā بهرامج *Behrāmagj*, i. e. *Rubinus* seu *Carbunculus*, quo etiam nomine vocatur *Salix-rubra* arbor, q. d. *Martialis* gemma & arbor: & eādem de causā etiam بهرامان *Behramān* eandem gemmam notat. Et hinc apud Arabes adoptatur Verbum بهرام *Behrama*, rubuit. Et بهرام *Bébram* seu بهرام *Behrām* sive *Behramān* est *Cnicus*, præsertim *Flos cnicus* atque *Flos Isatidis* Indicæ.

XXI. Vicessimus primus dies est رام *Rām*, i. e. ex vi vocis *letus*, *hilaris*, *cicur*, *mitis*, *quietus*, quasi ab آرامیدن *quiescere* ut volunt, quamvis *Eliph cum Medda* non soleat pati aphæresin. Apud Indo-Persas vocatur آرام *Arām*, & habetur Angelus hilaritatem & mœstitiam dans hominibus: scil. reputatur *Famulus* τ& *Bāhman*, & censetur præsesse Operibus Servorum, & omnibus rebus ac negotiis hujus diei; in quo Iter non est suscipiendum nec aliquid fœnori dandum. Quin & رام *Rām* inter alia est i. q. ریان *Revān*. Et رام بر زمین *Rām ber xīn* est quoddam *Pyræum*. Indi in suā Creationis historiā quam perobscurè tradunt, ponunt tertiæ ætatis Mundi Instauratorem fuisse *Rām*; & sibi invicem benè precantes & salutantes clamant *Rām Rām*. Ab Hebraicā significatione petitum videtur illud *Hesychii*, quod Παυὸς sit οὐψι-
 ρος: sc. Ram est *Excelsus*.

XXII. Vicessimus secundus dies est باد *Bād*, idem qui Indo-Persis & Gilolensibus vocatur غباد *Ghuād* seu *Gomād*, qui *Famulus* τ& *Churdād*. Cūque *Bād* significet *Ventum*, hoc censetur nomen Angeli qui præsest Ventis, atque Connubio & Matrimonio, & conductui omnium rerum quæ fiunt hoc die. In eo bonum est Equos & alia Jumenta equitationi assuefacere, & novas vestes scindere ac induere.

XXIII. Vicestimustertius dies est Dey ba-dīn seu *Dey cum Dīn*. Præterquam quod *Dey* sit nomen *Dei*, iste reputatur Angelus qui *Famulus Dei*, & qui præficatur huic Diei, in quo مغان وازمادی *Magi* & *Zamadii* seu *Azmadæi* Festum celebrant: nam est eorum Sabbatum.

Hoc

Hoc die faustum est preces fundere ad expellendum malitiam *Dia-boli*, & ad Liberos à Deo expetendum.

XXIV. Vicessimusquartus dies est Dīn. Sec. Indo-Persas, iste est *Famulus* τ& *Isphendārmod*. Et cū hoc nomine significetur *Religio*, iste censetur Angelus qui docet homines Legem Dei ut eam observent, eisque bonas notiones inspirat: atque huic Angelo demandata est custodia Calamorum scriptoriorum. Hoc die faustum est Pueros ad Scholam scriptoriam mittere, atque matrimonium contrahere.

XXV. Vicessimus quintus dies est ارد *Ird*, aliàs آرد *ārd*, seu آراد *Arād*: estque nomen Angeli qui præsest Religioni, & omnibus rebus hujus diei, in quo commodum est novas vestes scindendo formare eāsque induere: sed in eo non convenit iter facere, nec de loco in locum migrare. Iste dies ejusque Angelus apud Indo-Persas & Gilolenses vocatur ارشدانگ *Arshisangh*, qui reputatur *Famulus* τ& *Isphendārmod*. Dictus Angelus hominibus dat divitias & intellectum atque memoriam; & is est Dominus scientiæ, & ipsius est omnium creaturarum necessitatibus prospicere, ex infinito Dei thesauro ejus curæ commissio.

XXVI. Vicessimus sextus dies est آشتاد *Aštād*, Indo-Persis & Gilolensibus *Aštād*, quem reputant Coadjutorem τ& *Murdād*: & præcitur Aquis, & rebus ac negotiis hujus diei, in quo bonum faustumque est Petitiones facere, & Eleemosynas dare, & vestes novas scindere, eāsque primò induere.

XXVII. Vicessimus septimus dies est آسمان *Asomān*, i. e. *Cælum*, sic dictum nomen q. d. آس ماندن *ās mānand*, i. e. *mole similis* in quotidianā gyratione & circumvolutione suā. Est sc. *Cælus* seu *Uranus*, & habetur nomen Angeli qui Indo-Persis est Coadjutor τ& *Shahrivar*, & qui præsest mercaturæ, atque etiam mortuis, & conductui rerum hoc die tractandarum. Hoc die bonum est بنصره و روشن — nullum autem aliud opus facere aut tractare. Heic extat mendum in exemplari.

XXVIII. Vicessimus octavus dies est رامیان *Zamiyād*, D. Gratio & Scaligero malè رامیان *Rāmiyād*. Aliàs autem apud Orientales subinde scribitur جمیان *Gjamiyād*, & زمیان *Zamiyād*, vel cum *Teshdid* super *Ye*, *Zamiyād*. Iste sec. Indo-Persas est Coadjutor τ& *Mordād*; est sc. Angelus qui præficatur terræ, & cui commissa est cura rerum hujus diei, atque custodia حوران بهشت *Hurāni behisht*, i. e. *Virginum paradisi*.

paradisi. Harum quoque mentio fit in Libro *Sad-der*, unde constat reverà veteres Persas memorare tales metaphoricæ, (non reales,) uti etiam faciunt Arabes Mohammedani, ut ex Alcorano patet. Videri quoque potest *Erdavirâph-nâma*. Hoc die faustum est semina ferere, arbores plantare, & ædificia facere. Hoc nomen in Libro *Nim.* & aliis Libris subinde falsò scriptum reperi راميناد, *Râminâd*, & راميان, *Râmiyân*, &c. quod monendum duxi, ne aliquis seducatur.

XXIX. Vicesimus nonus dies est ماراسفند *Mârisphand*, seu ماراسفندان *Mârisphândân*, seu ماراسپند *Mârisphand* sive ماراسپندان *Mârisphândân*, vel مہر اسفند *Mahrisphand* seu مہر اسفندان *Mahirâsphand*: tot enim modis legitimè scribitur. Sunt ex Indo-Persis, quibus *Mârisphand* habetur Famulus *râ Isphendârmod*, seu ipsa *Bonitas* cum hominibus communicata, sc. Angelus qui bonitatem illis impertit. Iste Angelus præfectus est Aquæ & omnibus rebus hoc die gerendis. Isto die faustum est matrimonium contrahere & cum amicis confidere.

XXX. Tricesimus dies est ايران *Anîrân*, pro quo in quibusdam Lexicis pessimè & vitiosissimè scribitur ايران *Izân*, transpositis punctis scribarum lapsu, ut in aliis sæpè fit. Iste apud Indo-Persas reputatur Famulus *râ Shahrîvar*. Estque nomen Angeli qui præest conjugio, & omnibus rebus hoc die gerendis. Sec. quosdam, præest pecuniæ & divitiis. Hoc die *Zerdusht* intravit in *Irân* seu Persiam, & venit primò in *Aderbayagjân*. Istodie præstat novas vestes scindere & induerè, & unguis præscindere, & pecuniam fœnori dare.

Dictos dies mensis sequuntur 5 Dies Appendices suprà recensiti, qui hodie & à tempore *Gjelâleddîn* ab Astronomis rejiciuntur in calcem mensis *Isphendârmax*, scil. in finem Anni *Gjelalei* Persarum Mohammedanorum, quorum non est 5 Appendices ut Festivale tempus celebrare. Hi autem à solis Magis seu veteribus Persis celebrantur quasi in vetere Anno occurrentes in fine mensis *Abân*; idque dictis 5 diebus junctim adsciscendo 5 alios ultimos dies dicti mensis *Abân*, qui omnes simul (ut in *Ph. Gj.* dicitur,) faciunt ده ریز *Deh-rûz* seu *Decendium*; quod in primo die Mensis *Azur* apud veteres excipiebat *Equitatio imberbis* superius descripta, idque loco *râ Naurûz* recentiorum: nam *Naurûz* propriè sic dictum, tunc nondum erat notum. Appendicum itaque Festum decendiale accipiendum est tanquam in fine mensis *Abân*, scil. à 26 ejus die inclusivè: nam cum

Appendicum Pentade (majoris solennitatis causâ) conjungebant aliam

ex

ex mense desumptam Pentadem: ab Appendicibus tamen solis (tanquam à præcipuis) denominatur Festum, idque propter gaudium feliciter finiti anni & completi quondam Operis Creationis 365 diebus seu uno integro anno absoluti. Nam in Libro *Sad-der* festum Creationis Tempus dicitur fuisse in پنجشنبه *Pentade sacrâ* seu *Pentade Verbi Divini*, quippe quæ in Dei Verbo præscripta, hoc est, in Operibus *Zoroastris*.

Horum particularia nomina superiùs suo loco adducuntur. At quoad generalia nomina in Anno Solari, Latine vocamus *Appendices*, quia in fine Anni veniunt tanquam Appendix. Apud Plutarchum istæ dies dicuntur *Ἐπαγόμεναι superinductæ*. Quo generali nomine apud veteres Persas vocati fuerunt *Appendices*, jam vides: & apud recentiores hodie vocantur دزدیده *Duzdîda*, *Furtivi*, seu دزدیده *Pengja duzdîda*, i. e. *Pentas furtiva*, quia extra mensium ordinem quasi furtim & privatim anno appenduntur. Hinc de Persico Anno scribentes Arabes, istos dies مستترفة *Mustêraca* etiam *Furtivos* vocant; [Aliter autem Arabico nomine نسي *Nesi* intelliguntur Lunaris Anni intercalares dies, qui quasi per biennium *obliti* & *neglecti*, ad triennem intercalationem reservantur.] Ut verò de Solaris Anni Appendicibus pergamus, hi apud *Chalil Sâphi* Sionensem (quasi à primo horum die اهنواد *Abnavad*) vocantur اهنواد *Abvând*, in singulari collectivè: apud *Nim. Laud.* quasi in plurali اهنوادان *Abvandân*, malè, pro اهنوادان *Abvandân*. Apud *Alpherganium* fat commodo nomine appellantur اندرگاهات *Anderghâhât*, quod magis Persicè dicendum esset اندرگاهان *Anderghâhân*, i. e. *intermedia tempora*, scil. inter veterem annum & novum.

Quinetiam præter supradictum nomen *Pengji Mazdiyâsemân*, hi dies à veteribus dicti fuere فروردگان *Phervardaghân*, & Arabizatâ formâ فروردگان *Phervardagjân*, & subindè فروردگان *Phervargjân*, atque فروردیان *Phervardiyân*, & پورديان *Pûrdiyân* seu پورديگان *Pûrdaghân* sive فروردگان *Phûrdaghân*, vel Arabizat. فروردگان *Phurdagjân* seu فروردگان *Phervardigjân*, quod nomen D. Golius à primi mensis *Phervardîn* nomine deductum putat, quia inter *Isphendârmax* & *Phervardîn* intermedii veniunt isti Appendices in Anno *Gjelalæo*: at in

Anno veteri non item. Ideoque nisi ad solum recentiore annum pertinuerit hoc nomen, illius conjectura non potest esse vera, cum isti Dies *Phervardigjân* venerint intermedii inter *Abân* & *Adur*, à mense *Phervardên* procul disjuncti & remoti. Istos enim Appendices seu Adscititios dies propter supradictas rationes celebrabant veteres in fine mensis *Abân*, hoc tempus magni facientes, vestes meliores induendo, & lætitiâ agendo & geniis indulgendo, largiore potu & delicatioribus cibis & fructibus epulas instruendo & festum agendo. In omnibus autem Festis diligenter observabant matutina tempora precum, priusquam gaudio habenas solverent, Tempia adeundo & precando: & ditiores mittebant ad pauperiores *Munuscula* dicta *دانش* *Dâshen*. Ludos quoque publicos exercebant, inter quos erat *کاره* *Ghâza* seu *Oscillum*, variis etiam aliis nominibus appellatum: hocque non tantum à pueris factum, sed à viris & fœminis, propter ventilationem quam affert in calidioribus illis regionibus. In hujusmodi Festivitatibus solebant etiam habere Poëtas & Fidicines & Comœdiarum Actores dictos *سازندا* *Sâzânda*, quorum Remuneratio pro labore suo dicta est *پارنج* *Pârangj*, i. e. *Pedum labor*, sc. aliquot Nummi eis dari soliti. Antiquissimis temporibus (quando habebant Reges ejusdem Religionis,) hisce Ludicris aliquando adesse solebant Reges & Principes induti *بساکی* *Basâk* seu *Serto* ex floribus, quod in omnibus diebus Festis & Nuptialibus Principes & Magnates induiebant: ex quorum habitu etiam tunc erat *پروگر* *Perghêr* seu *پروگر* *Perghâr*, i. e. *Torques* seu *Collare* quod in colla sua, & aliquando in equorum suorum colla injiciebant. Erâtque peculiaris quædam Saltatio seu Tripudiatio à Magis usitata, dicta *دستبندی* *Destbend*, i. e. *manuum junctio* seu *commissio*, ubi junctis manibus choræam ducebant. Hæcque Saltatio alio nomine etiam dicta fuit *پنججا* *Pengja*, i. e. *Pentast* seu *Pentadium*, vel quia in dictâ dierum Pentade præcipue exerceri solebat, vel quia *Pengja* etiam *manus* seu *prioris pedis* significationem habet, ubi *târ pengja* conjunctio erat.

Festivale tempus & Festum ipsum seu Convivium in genere vocatur *چش* *Tchehsn*, quod potius Medicum: nam antiquiore nomine Persico vocatur *درن* *Derûn*, atque *میزد* *Meizêd* quod respondet *τῆ* *μισθε* *Mishte* Ahalueri in Libro *Esther*, utroque notante *Computationem* seu *Convivium vini*: & tale *Festum celebrare*, erat *درن* *Derûn*

Derûn

Derûn yêshên. Talis etiam erat Babyloniorum *zakia*, sc. *ساقية* *Sakia*, *compotatio* seu *propinatio*.

At præter superius dicta Festa stata & fixa, erat quoque Festum vagum semel quovis anno quando aliquis voluit pro lubitu faciendum. A Persis in Indiâ fere quovis mense fieri solet: sed semel in anno non erat à quopiam negligendum. Hoc Convivium seu hæ Epulæ plurale habet nomen *آفرینگان* *Apherînaghân*, i. e. *Benedictalia* seu *Benedicendi Epulæ*, quas vocabimus *Parentalia*, quia hæ epulæ erant convivium in piam commemorationem Parentum & Amicorum defunctorum, quorum memoriæ benedicebant viventes, piam eorum vitam & felicem exitum recolendo. Si Romanorum apud Varro nem vocem adhibere volumus, tales Epulæ vocari possunt *Manalia*, seu potius *Manialia*, in quibus Parentum & Consanguineorum *Manibus* litari solebat. Nam Romanorum *Manes* erant defunctorum *Animæ* quæ post mortem & corporis dissolutionem *manere* credebantur: unde *diis manibus* quædam solennia erant Sacra. Dictæ autem Persarum Epulæ parentales præcipue fieri solebant in diebus *Appendicibus*, quando defunctorum *Manes* è suis locis prodire credebantur, referente Cazvinio: *پروان ارواح مردگان نخرج فی هذہ* *existimabant mortuorum suorum Manes* [seu *Spiritus*] *illis diebus prodire ex premii & supplicii sui locis*. Atque Præceptum in Libro *Sad-der* extans, *Memor esto animæ patris & matris*, &c. vel huc spectare videtur, vel saltem spectabat ad aliam Solennitatem dictam *شب غریبی* *Noctem peregrinam*, vel fortè *noctem peregrini*, in qua Panis & Dulciariorum Eleemosynam primâ mortuorum nocte distribuebant propter Spiritûs eorum reunionem cum hominibus. Et talis in oriente consuetudo comperta est ad hunc usque diem durare, tam inter Armenos & reliquos Christianos quàm inter Mohammedanos: ideoque *Sheich Saadi* in Libro *Gulistân* memorat *مدفنه گور پدرت* *Eleemosynam sepulchri patris tui*, dum aliquem Filium de hac re alloquitur: nam super ipso sepulchro distribui solent tales Eleemosynæ, quæ videntur peculiari nomine Persico vocari *چردک* *Gjerbek*, quod in *Ph. Gj.* exponitur, *Id quod in Eleemosynâ datur pro Spiritibus mortuorum*, dum super mortuorum tumulis Epulas struunt.

Dicta eorum in hoc Capite opinio de Angelorum super res inferiores

res Præfecturâ, apud alias etiam Gentes orientales obtinens, fundata fuit in Vet. Test. eorum Legissatori *Zerduſht* benè noto. Et idem agnoverunt Viri Sancti in Novo Test. ubi Angeli vocantur *Ministrantes spiritus pro iis qui sunt heredes salutis*. Indo-Persæ credebant eos sibi opitulari contra furorem Diaboli, idque ab eis impetrabant, cum aliis aliquando necessitatibus quas Deus per eorum manum humano generi porrigendas & administrandas ordinavit. Sed in modo subinde errarint; cum à Deo roganda essent talia, ut si ei placet, Angelos suos mittat: illi enim sine Domini missione, nihil agunt motu proprio. At (quamvis superstitiosa aliquando incautè admiscerent Persæ,) aliunde satis constat eos credere Deum in omnibus necessitatibus primò adeundum, & Angelos non nisi ex Delegatione aliquid facere solere, ut oportet Ministros qui sui Domini res promovere debent. Ideoque Zoroastris Præceptor Hostanes docebat, *Angelos veri Dei venerationi assistere, ut, nutu ipso & vultu Domini territi, contremiscant*. G. p. 275. Unde constat Persas eos non coluisse, nec credidisse quòd divinum aliquem cultum sibi exigent.

Sunt autem Angeli ad nutum Domini sui, tam ad conservandum & juvandum, quàm ad puniendum & malum inferendum, ut in Conflagratione Sodomæ, & in Pestilentia tempore Davidis, &c. Talia autem omnia sec. missionem suam: nam ἄγγελος est missus ab ἀγγέλλω, ut & Hebr. מלאך *Mal'ach* à לאא *laac*, quamvis Radix hodie non sit in usu in ling. Hebraicâ; sed in aliis vicinis linguis extat, ut in Æth. ubi ለላክ *laaca* est *misit*, *legavit*, & ለላክ *lâ'ky* est *minister*, *famulus*. Et in ling. Arab. tam لاداع *laaca* quam دلاداع *dlaca* est *misit*. Et ut in Test. Novo, sic etiam in Veteri vocantur משרתי *mesbarethim*, *ministri*, *ministrantes*, ratione officii sui. Ut itaque eorum qualitates ex nominibus deductas persequamur, propter indefinentem curam & perpetuam in ministerio divino vigiliam nunquam dormiendo, in Libro Danielis vocantur עירם *Irîm*, *vigiles*; scil. *Vigil* seu sanctus aliquis Spiritus ad Danielelem missus est à cœlo descendens. Hoc eodem sensu usurpatur dicta Vox in Chaldæorum Liturgiâ in Hymno,

ܐܢܠܐ ܕܥܠܐ *Angeli & Homines te laudant Domine*, &c. Et quia præditi sunt plenitudine potentiae ad exequendum voluntatem Dei, & omnia jussa divina præstandum, idèd à Davide *Psal. LXXVIII. 27*, emphaticè vocantur *Fortes*, quia omnium Creaturarum fortissimi: sic ibi legitur,

legitur, לחם אנריים *Panem fortium comederunt*, i. e. Angelorum hyperbolicè, quasi Angeli ederent, cum reverà non edant. Apud Gjeuharium معقبات *Moakkibât*, i. e. *Succedentes* vocantur Angeli Diei & Noctis, quia successivis vicibus in perpetuum seinvicem excipiunt dicendo سبحانا لله *Sobhâna lillâhi*, i. e. *Laudes Deo*.

Persæ tam veteres quàm Mohammedani credunt quemque habere suum Angelum custodem, seu potius duos, bonum & malum; idque à pueritiâ, nam ex dicto Christi, Infantes etiam suos Angelos habent. De Angelis particularium hominum docet id de Jacobo, *Angelus meus*; de Petro, *Est illius Angelus*; cum plurimis ejusmodi aliis. Præficiuntur etiam multò magis Regionibus Archangeli, (quamvis jam cessante Revelatione, de eâ re nunc sileatur,) ut in Libro Danielis X. 13, 20, 21 legitur de Angelo regni Persiæ & Græciæ, & de Michael Principe Israelitarum seu Judæorum Custode, qui unus ex principibus Principibus, sc. primi ordinis: Principum enim honorifico Titulo decorantur. De Michael apud *Edderi* legitur, ميخائيل اسم ملك *Michael est ex Angelis propinquis*, sc. ex Cherubinis. Is Persicè vocatur بهشتەر *Beshter*, & creditur Alimentum populo suppeditare: sic Turgj. Arabs, ميخائيل فرشته ووردها *Michael est Angelus alimentorum seu demensorum diurnorum*, sc. qui alimentum & annonam omnibus suppeditat ex infinito Dei Thesauro. In Targum ad *Exod. XXIV. 1*, vocatur סרפן חכמות *Præfectus Sapientia*, sc. sapiens, qui & multa sapit: sed nil præscit nisi quid velit Deus, prout decet Servum. De eo legitur in Targum ad *Psal. CXXXVII. 7*, מיכאל רבה *Michael est Princeps r̄hs Jerusalem*: & ad *Cant. VIII. 9*, מיכאל רבהון ישראל *Michael Magister seu Præceptor Israelis*, vel aliàs *Princeps* seu *Dux Israelis*. Cum itaque constet Michaelē semper fuisse Judæorum & Israelitarum Angelum, eorumque Ducem & Principem qui illorum curam gerebat, haud multum dubitabitur quin is ipse fuerit qui luctabatur cum Jacobo, & qui innominatus in Vet. Test. toties apparuerit. Regnorum itaque Mundi Invisibiles Principes fuerunt & adhuc sunt Archangeli dicti *Cherubini* seu *propinqui*, cum quibus junctim numerari solebant *Seraphim*, ut in Psalmo legitur; qui videntur sic dicti, quasi *Ardentes* seu *Flammantes* tot igniculi seu flammulæ, ut alibi in Psalmo, *Facit Angelos suos spiritus, & ministros suos Ignem flammantem*. Hi à plerisque habentur distinctus Angelorum ordo: sed cum Epithetorum combinatio solet esse

esse exegetica, probabile videtur *Cherubim* & *Seraphim*, unum tantum eundemque Angelorum ordinem denotare. Cúmque perpetua sit Regula, quòd Heb. שׁרפים *Shîn* in ling. Chald. mutetur תׁרפאׁן *Thav*, probabile est quòd Heb. תרפאׁן *Seraphim* à Labano & Chaldaeis dicti fuerint תרפאׁן *Teraphim*, quorum quidem Angelorum Imagines fingere gestiebant veteres Chaldaei. Hocque de *Seraphim* colligi posse videtur ex eo quod habet *Turgjemân Arabs*, اسرافين فرشتة صور *Israphîn sunt Angeli Figurarum* seu *Imaginum*, sc. Seraphini sunt quorum Imagines formari solent.

Judæi non fuerunt minimi in assignandis Angelorum Officiis. Apud eos נקיד *Nekîd* erat Angelus qui Cibis præerat, & Panis custodiæ præfectus. Et שברירי *Shabrîri* (quasi à *Shab* seu nocte) erat Angelus *scotomatis*: ארניטון *Argeniton* præficietur *Balneis*: ירקמו *Yorkemo* erat præfectus *Grandini*. Alii sunt ירהק *Yûhak*, & סנדלפון *Sandalphon*, & טנדריאל *Tandariel*, & גזרדאיה *Gazardaiâ*. Ex majoribus erat אוריא *Uriel* Archangelus, qui (2 Ezdr. IV. 1, 36,) collocutus est cum Ezrà. Talis etiam erat סוריא *Suriel*, (seu potius שוריא *eodem sono*,) aliàs dictus שר הפנים *Sar happanim*, i. e. *Princeps facierum* seu *Præsentia*, quia semper coram Dei facie & præsentia, in ejus conspectu præstolans & missionem expectans. Volunt enim quòd sic dictus fuerit, quòd coram Deo continuò versetur, & sit לבוא המוך *dignus versari in conspectu Regum*, ut sit à Deo Legatus ad Reges & Principes, ut legitur in *Berachoth* fol. 51. 1. Item עזזיאל *Uzziel* & ejus Socius שמוחזאי *Shâmchazai*, sunt Angeli qui deciderunt ex Cœlis, & commixti cum hominibus, genuerunt Gigantes. Proh nugæ! Et ליליה *Lilya*, q. d. *Nocturnus*, erat Angelus præpositus conceptui & partui. In Talmude legitur, *Is accipiens guttam, eam sistit coram Deo* & dicit, *O Domine Mundi, gutta ista quidnam erit? fortis an debilis, sapiens an stultus, pauper aut dives? Sed non dicit, Justus an improbus?* Rabbini volunt ליליה *Lilith*, q. d. *Nocturna*, esse *Strigem* seu *Demonissam* sive *Lamiam* nocturnam, quæ Infantes rapit & occidit. Unde Judæi (præsertim per Germaniam) circa Lectum puerperæ & in 4 parietibus Cubiculi in quo puerpera cubat, cretâ solent scribere אדם חוץ ללילה *Adesto Adam & Eva, sed foras esto Lilith*. Adscribunt etiam tria nomina Angelorum qui Medicinæ & hominum curationi præficiuntur, qui סנוי *Senoi*, סנסנוי *Sensenoï*, & סמנדגאלופ *Sammdungaloph*. Eandem opinionem de Strigibus habuere Latini. Loca adduxit Clariss. Buxt. quem videas.

Hæc

Hæc sufficiunt monstrare Persas non fuisse solos qui Angelorum Ministerium crediderunt, & peculiaria eis Officia assignarunt. In Talmude Hierosolymitano in *Rosh ha Shana* prope initium, scriptum est, *Nomina Mensum & Angelorum ascendisse cum Judæis ex Babyloniâ*, ut גבריאל *Gabriel*, מיכאל *Michael*, ניסן *Nisan*, &c. Quibus verbis insinuat Judæos à Chaldaeis & Persis talia didicisse.

Sed ut supra dictum, quòd *Michael* fuerit Princeps Judæorum, petitum est ex *Dan. XII. 1*, *Michael magnus Princeps qui stat pro filiis populi tui*. Et alibi, *Michael Princeps vester*: à cujus partibus etiam stetit *Gabriel*, qui ad Christi nativitatem prænuntiandum missus, dicit, *Ego sum Gabriel qui adsto in præsentia Dei*, ut eò melius Annuntiationi suæ fidem facere posset. Is erat *Dan. X. 12, 13*, innominatus Angelus qui (ut colligitur ex *Dan. VIII. 16*, & *IX. 21*,) veniebat consolaturus Danieli, eique prædicturus quid eveniret in ultimis diebus; quod citius fecerat, nisi quòd Princeps regni Persiæ ei resistebat 21 diebus seu annis. Sed in subsidium ejus veniebat *Michael* unus ex Archangelis, qui ex Judæorum sententiâ, sunt 4; & ex *Apoc.* videntur esse 7, scil. 7 *Angeli cum 7 Phialis divinæ vindictæ*, & 7 *Spiritus Dei sicut tot Lampades coram Throno*. Et dictus ille numerus expressè docetur *Tob. XII. 15*. At cùm egressus esset *Michael*, en Princeps Græciæ veniebat, contendens ut Græcis subjugarentur Judæi. *Gabriel* autem (*Michaelis* consors & Socius,) mansit cum Principibus (qui vocantur Reges) Persiæ; scil. contendens & altercans cum illis Angelis causâ Judæorum: nam omnium Regionum Principes seu Angeli sociati sunt contra Judæos & eorum Principem, uti constat ex ultimo versu dicti Capituli, *Nemo firmiter tenet mecum in hisce rebus, nisi Michael Princeps vester*.

Quis fuerit Angelus Imperii Persarum, expressè non docetur. Sed si conjecturæ locus, videatur fuisse רפאל *Raphaël*, qui missus (secundum nominis significationem) ad sanandum Tobiam & uxorem, *Tob. III. 17*. Ille Angelus videtur Persiæ & Mediæ præfuisse, non tantum quia missus est ad deducendum in Mediam Tobiam juniorem ad Raguelem in Ecbatanis, sed & quia agnoscit se aliàs in Medicâ regione versatum fuisse, quòd aliquando commoratus fuerit apud Gabaiem in Rhagis in Mediâ, & rursus apud eundem diversatus est *Tob. IX. 5*. Et profitetur se longè antehac occupatum fuisse in Mediâ apud Tobiam seniore, in memoriam afferendo Preces ejus apud Sanctissimum, dum clanculum sepeliebat suos populares mortuos

M m

quos

quos in irâ suâ interfecerat Sennacherib, cui Tobias erat Oeconomus. Aded ut haud multum dubitetur quin is fuerit Angelus qui istius regionis res curabat. In hac itaque expeditione Raphaël defunctus est tantum eo quod erat illius Provinciae & ad illum ex officio propriè pertinebat, ut *Tob. V. 4, 6: & V. 12*, iste vocavit se *Azariam*, ut specie tenus satisfaceret Tobiae. Sed quis fuerit, planè tandem agnoscit *Tob. XII. 15*, *Igo sum Raphaël unus ex septem Angelis sanctissimis qui Deo offerunt Preces Sanctorum, & qui intrant & exeunt in conspectu Glorïe Sanctissimi.*

Ex supradictis *Gabrielis* verbis constat, omnium regionum Angelos fuisse Bonos, quia *Gabriel* supponebat eos debere esse ab ejus partibus, quamvis non essent: nam id omnino supponi nec potuit nec debuit de Angelis malis ut se sociarent cum *Gabriele*, nec ut is id pateretur. Absolum itaque imaginari Persas aut ullos alios qui semper agnoverunt Deum, positos fuisse sub dominio mali Angeli, quamvis Princeps eorum pugnabat cum *Gabriele*. Omnis ergo durabilis Praefectura, est bonorum Angelorum, non autem malorum: nam Deus nunquam praeficit Diabolum alicui Regioni. Deus quidem pro tempore permittit Diabolo punire, ut in casu *Jobi*. Et alibi minatur, *Mittam Angelos malos inter eos*, ab effectu sic vocando Angelos bonos rei malae nuntios & ejusdem executores, ut in destructione Sodomae & Peste Davidicâ, &c. ad puniendum pro brevi tempore. Tales erant 4 Angeli alligati in flumine Euphrate *Apoc. IX. 14*. Nam bonorum Angelorum saepe fuit mala missio, ut *Apoc. XV. 6*, *Septem Angeli de templo Dei egressi sunt cum 7 Plagis*. Tales sunt Angeli Perditores, ab officio sic dicti. Et quamvis haec essent tantum in Visione, Visiones semper repraesentabant res possibiles & quae verae esse possent.

Quid autem sentiemus de bonorum Angelorum inter se dissentione? Videntur quidem contra se invicem pugnare (i. e. disputare) sub diversis Missionibus; ubi quisque suam tuetur Missionem, donec veniat Dei tanquam supremi Judicis Decisio & definitiva sententia. Grotius dicit, *Quod veniente Christo, sublata est ista Angelorum inter se contentio*. Sed ubi ejus opinio fundetur, non constat. Nec opus est ut tollatur talis eorum contentio, cum non sit hostilis, sed tantum amicabile disputatio seu altercatio, cujus necessitas & usus hodie est aequè ac olim fuit. Et quamvis hoc imperfectionem arguat, nemo miretur: nam cum Angeli sint Creaturae, non possunt esse aequè perfecti ac eorum Creator: sed planè videntur suas habere imperfectiones,

fectiones, uti colligitur ex primo eorum peccato & lapsu; & ex *Job IV. 18*, *Non confidit ministris suis, & Angelis suis imputat stultitiam*. Cumque naturâ suâ non sint tantum peccabiles, sed & verè peccaminosi, & hodie aequè ac olim inobedientiae & contumaciae capaces, non est cur diffidamus post primum lapsum rursus cecidisse alios, & hodiè etiam dari labentes & lapsuros. Haecque omnia tam ad praecavendum mixtum aliquem in coelo statum, quam ad praestitutam hujus Mundi constitutionem ex bono & malo mixtam obtinendum; quam sapientissimi Creatoris praevisionis duxit necessariam. Haec sunt problematicè dicta. Nam ut non innotuerat nobis Lapsus primus nisi per divinam revelationem, sic nec absque eâ possumus esse certi de Lapsu aliquo secundo.

C A P. XXI.

De veterum Persarum Legislatoribus. De Ecclesiae primitivae & orthodoxae Religionis statu: atque de Haereticis & eorum Haeresibus ac Sectis, ubi de Manete, Mazdek, &c.

Quibus aliis nominibus vocatus fuit *Abraham* Persarum Patronus & Legillator primus, superius dictum est. Quamvis vero suam Religionem soli Abrahamo acceptam referre praetendant, constat eos postea habuisse plures diversis temporibus Legislatores, sed qui fortè Interpolatores potius dici meruere. Missis itaque temporibus quibus Persae & Medi fuerunt Exarchia Assyriorum per plus quam mille annos, de quibus temporibus nihil scimus, properamus ad initium Monarchiae Medicae, quando excusso Assyriorum jugo, veteris Religionis status renovari coepit, Instauratore primo Medorum Rege *𐎧𐎠𐎼𐎿𐎡𐎹* *Keyomdras*, cujus Dogmatum reliquiae ex *Shahrastanio* infra in medium adducentur. Is itaque erat vetustissimus Medorum Rex, Regni & Religionis Instaurator semper memorabilis, cujus nomen in modernioribus Libris eodem sono scribitur *𐎧𐎠𐎼𐎿𐎡𐎹*: nam lit. *𐎧𐎠𐎼𐎿* apud Persos sonat ut *s*. Hoc nomen (quasi esset *𐎧𐎠𐎼𐎿𐎡𐎹* *Chaiomer*,) apud *Chondemirum* Persam prorsus ineptè tanquam ex lingua Assyriacâ exponitur *𐎧𐎠𐎼𐎿𐎡𐎹* *Vivens qui loquitur*. Ab eo veterum plurimi amabant vocari *Keyomarsii* seu *Keyomarsitae* sive *Keyomarthitae*.

Apud Persas in Indiâ degentes aliud celebratur nomen Legislatoris, quem dicunt fuisse *Primum*: qui itaque fortè fuerit idem cum præcedente, quamvis alio nomine vocetur *Poreodekê-shangh*, sub quo agnoscunt se habuisse Religionem in multis diversam ab eâ quam reformatam eis postea tradidit *Zerdusht*.

Igitur post prædictum priorem, Legislator proximus fuit *Zerdusht*, qui ab iis itaque habetur & appellatur امام آخر در ملت *Antistes posterior in Religione Abrahami*. Iste floruit & (ut fidem mereretur,) prophetiam jactitavit tempore *Darii Hytaspis*, cui suas opiniones & in Religione reformationes credendas & admittendas propinavit, & illas ei tandem obtrusit. Is itaque receptam tunc Religionem in multis à Sabaismo repurgavit, & novos Ritus & Cæremonias condidit, & hoc modo Hytaspis tradidit Reformatam; quam ad hodiernum diem immutabilem retinent, eum ut Prophetam, & ejus Opera ut Sacra sua Biblia (fidei & morum Regulas continentia,) æstimantes, & ut inæstimabile καμήλιον conservantes. Is ab *Olugh Beigho* & Abu Mohammed Mustapha decoratur Titulo *Dokti* seu *Philosophi* atque *Mathematici*, qui multos Libros scripto consignavit in veteri Linguâ Persicâ & in vetusto charactere, quos Persis ut perennia sui Monumenta reliquit: eos enim Libros tam sacros æstimant & laudibus effert, ut pro Verbo Dei habeant: & quamdiu in Orbe aliquis de veteri illâ Gente supererit, illi Libri non intercident. Is itaque primitivam Magorum Ecclesiam pacatam reliquit, quæ diu inconcussa mansit.

At postea irrepsérunt aliquot Innovationes partim per Alexandrum Magnum & partim per alios: & tandem Regi *Ardesbîr Bâbecân* circa ducentis post Christum annis suborta sunt quædam in Religione Dubia. Unde ne Religio intercideret, & ut Rex in orthodoxiâ contineretur, ei satisfactorius surrexit alius Persarum Legislator ultimus, cui nomen ارداویراف *Ardâvirâph*, seu ut illi sonant, *Erdâvirâph*, qui aliquando disjuncto nomine, vel *Erdâ* vel *Virâph* subinde dici solet. Iste Rex fuit Religionis *Zerdushti* Affecta illiusque Fidei Defensor publicus. Sed cum quædam dubia & scrupula de futuro statu privatim ei suborirentur, ad eorum solutionem convocavit totum regni sui Clerum (vel potius Præsules) ad Concilium generale, & convocandi causam coram omnibus declaravit, prout sequente modo in dicti Legislatoris Libro traditur:

Cum

چو پیش تخت شد ادبوه دانا
بدیشان گفت شاهنشاه پانا
که آن دینی که یدان گفت زردشت
بدان دین گشت شاهنشاه هم پشت
نمایند آن بمن تا شک زکیهان
کنم دور ویدم دین یدان
همی خواهم که زان برهان نمایند
حقیقت بر همه کیهان نمایند
چو شاهنشاه بدگفت این موبدان را
فرستادند ایشان همه قاصدان را
بهر جای که موبدان و دستور
اکثر نزدیک و گری بودند از دور
خبر دادند از آن گفتار و کردار
بدان حالت همی جستند شان بار
چو بشنیدند آن مردان سبکی راه
دیوارند دستوران را سوی شاه
همان دانا که بودند اندر عالم
زنتم موبدان و هیرد هم
بدرگاهی شه از دستور و موبدان
پیمان چل هزاران از در

Cum coram Solio esset multitudo Doctorum,
Eis dixit Rex Regum prudentissimus,
Eam Religionem quam Deus dictavit Zerdushto,
(Cujus etiam Religionis Rex fuit sustentator.)
Demonstrent eam mihi, ut Dubium è Mundo
Procul arceam, & Dei Religionem amplectar.
Cupio ut mihi demonstrationem afferant,
Et veritatem toti Orbi demonstrent.
Cum Regum Rex hæc Præsulibus dixisset,
Ipsi emisérunt omnes Cursores
Ad omnem locum ubi fuit Præsul aut Antistes,
Sive prope essent sive procul remoti:
Notitiam dederunt Paſtorum & Doctorum,
Eo momento quaesiverunt sibi viam.
Quando hoc audiverant viri leviter euntes,
Adduxerunt Præsules ad præsentiam Regis:
Tot inquam Doktos qui erant in Mundo,
De semine simul Præsulum atque Sacerdotum.
Ad Aulam Regis Præsulum atque Antistitem
Venerunt quadraginta millia, qui Sapientes.

Ista Præsulum seu Antistitem Synodus Paradisi & Gehennæ statum ad Regis satisfactionem fuscè repræsentandum curarunt, ut in Libro *Erdâvirâph-nâma* (unde hæc descripsi,) prolixius docetur. Persarum Sacerdotes in Indiâ hanc dictam historiam paulò aliter sequente modo narrant: quod scil. dictus Rex *Ardesbîr* de aliquot rebus magni momenti in Religione consulturus, omnes sui regni Præsules ad generale Concilium convocavit, numero 80000, è quibus rursus selegit 40000,

his rursus 4000, ex quibus 400, ex his 40, è quibus 7 ut omnium sapientissimos sibi selegit. Et inter hos Septem, invenit alicujus Desfâr seu Præsulis filium nomine Erdâvirâph, qui ab utero fuit moribus probus & à mali imputatione prorsus immunis. Hunc Rex pro Religionis suæ Reformatore assumpsit; cum quædam in sui temporis Religione ei non ariderent, nec tamen novam Religionem nisi à cælo deductam amplecti voluit. Illum itaque ad cælum ascendisse (seu potius in ecstasi cecidisse) hoc modo tradunt: sc. Corpore benè loto & novis vestibus induto, is super mensâ mundo linteo opertâ dormitum ivit, postquam reliqui sex Præsules vini soporiferi tria vitra ei propinassent. Deinde alio mundissimo linteo opertus dormiens, ecstasi passus est, quo tempore Anima è corpore exivisse credita. His factis, Rex corporis ejus custodes assignavit 6 illos Præsules, cum quibus & ipse in propriâ personâ adsuit. Istis interim per 7 integra Nychthemera cum jejunio juxta eum orantibus, post dictum Septendium Animâ ejus in corpus redeunte evigilavit, & (enthusiasmo imprægnatus) dixit se fuisse apud Deum; & narrando quanta mirabilia in altero Mundo vidisset, accersivit Scribam qui omnia scripto consignavit. Sic illi. Et profectò mira & penè incredibiles sunt istiusmodi apud eos potionum effectus, de quibus fortè aliâ occasione plura.

Videtur itaque Zerdushti Religionem multis mutationibus & innovationibus penè labefactatam fuisse, & ut restitueretur, Sacerdotes hanc excogitasse artem quâ Rex delusus putaret veteris Religionis Confirmationem à cælo ratam. Nam in Libro *Shahnâma-nefr* quem possideo, in dicti Regis Vitâ narratur, Quod Ardesbâr Babecân Alexandri Magni Ordinationes incaßans, Gushtasps Seltæ tolerationem concessit: & Zerdushti Religionem renovaturus, à Magorum Præsulibus & Sacerdotibus postulavit Miracula, quæ præstiterunt. Ea itaque videns Rex, Zerdushti Religioni fidem adhibuit, & alios omnes ad eandem amplectendum coëgit. Deinde in eodem Libro in Vitâ Shâbur memoratur, Quod quando in regno inauguratus esset Ardesbâr, ipse Rex à Magorum Præsulibus miracula postulavit; quæ cum præstiterant, tunc Erdâvirâph per totam Septimanam pro Religione argumenta proferens, omnia quæ de Gehennâ & de Paradiso vera sunt, in medium adduxit, & miracula etiam patravit: unde aliqui ejus Miraculis fidem adhibentes, ipsius Religionem amplexi sunt; dum alii fidem ei non adhiberent, dubitationem & scrupulum tunc adhuc retinentes; quorum numerus erat 80000 hominum. Cum autem Rex Shâbur ad Solium regni Persidis evectus

evectus esset, Præsules & Sacerdotes Religionis statum intelligentes, eum de hac re certiores fecerunt. Et tum Rex ab omnibus Præsulibus & Sapientibus postulavit ut omnem dubitationem tollerent, ita ut homines indubii facti, rectam Religionem in pedes erigerent. Tum surgens quidam Præsul dictus Adurabâd Mabràsphand, in se suscepit, ut si Rex juberet, ille omnem dubitationem & scrupulum removeret. Rex quæsit: quomodo id facturum esset? Ea (inquit) quæ Erdâvirâph de Gehennâ & Paradiso in medium adduxit, ego ulterius explicabo, & à capite ad pedes nudus sedabo, dum 18 libras liquefacti æris in corpus meum fuderint: & quando illud æs instar ignis ardentis in corpus meum ex catino effundunt, si corpus meum vel in uno aliquo loco indiguerit emplastro, tunc omnia quæ Erdâvirâph dixit, reputabuntur falsa. Sed si ne unus in me pilus aduratur, tum omnia reputabuntur esse vera. Omnes itaque isto Experimento contenti sunt. Tum Adurabâd Mabràsphand qui ex Erdâvirâphi familiâ fuit, nudato corpore sedebat, dum 18 libras liquati æris ad instar ignis ardentis in corpus ejus fuderunt: quo facto, ne pilus quidem in membris ejus latus est, nec ullus in corpore ejus locus emplastro opus habuit. His factis, omnis dubitatio sublata ac amota est, & universi hanc Religionem amplexi sunt. Hoc modo iste dictus Religionis Confirmator, in eadem etiam quasi Legislator haberi debet.

Præter supradictos in Religione Legislatores, memoratur celeberrimus quidam Magus dictus Zavâghâr seu Zhavâghâr, de quo nihil peculiare memoriæ proditum est, nisi quodd in hac Religione fuit Antistes maximus: sed quo tempore floruerit, & an aliquod monumentum sui scripto consignatum reliquerit, non dicitur. De eo Rustemi Epitomator Turcicè refert, زواعار كه شمس-شدر ارانده مشهور, Zavâghâr inter Sacerdotes celeberrimus quidam Sacerdos fuit. Apud alios زواعار نام مغیست از مجوسیان, Zavâghâr ex Magusæis. nomen cujusdam Magi est. In Libro Halimi Persico legitur Turcica explicatio, زواعار ارده طمان كه افولر اچنده برارله امامك آنددر, Zhavâghâr inter Ignicolas infideles est alicujus magni Antistitis nomen. Sic ut vides, iste Mohammedanus Scriptor non satis decenter memorat religiosissimi Magi nomen, quod suprâ monuimus expectandum. At Lector heic monendus est, quodd ut pleraque MS Lexica Persica Scribarum erroribus scatent, sic in hoc loco insignis est Scribæ ignorantia & incuria, ubi in Libro *Nim.Sion*. in hacce explicatione pro امام

Imām, Antistes, legitur *ایام Ayām*, dies in plurali, sine sensu commo-
do : & hinc *Rustemus* in suā Explicatione legit, *براولو گودیدر est magnus*
quidam Dies, sc. Festus : pro eo quod debuerat legisse *براولو امامدر*
est magnus quidam Antistes. Et tamen erroneam illam Interpreta-
tionem secutus est D. Golius per lit. G. citatus in Castelli Lexico
Persico erroribus scatente.

Hoc modo antiqua Religio per *Erdavirāphi* & Sacerdotum pru-
dentiam & astutiam, restituta fuit, & super veteri fundamento stabi-
lita. Sed ut in plerisque regnis Ecclesia haud solet esse diu tran-
quilla ejusque Pax durabilis, quin ab Innovatoribus & Hæreticis &
Diaboli instrumentis sæpius turbetur ; sic fuit in istā Magorum Ec-
clesiā, cujus status haud diu solebat manere pacatus, quin ab im-
probis hominibus & Sectariis tanquā ē Tartaro pullulantibus tur-
baretur. Nam hæc Ecclesia non fuit diu quieta, antequam dictum
Regem *Shābur* ad Hæresin seduceret ac pelliceret *Manes* Persa, in eo-
rum Libris dictus *مادی دناش Māni pīctor* : nam talis fuit professione
suā ; à quo nomine denominatus est *مادوی Mānavi*, *Manichæus*,
seu in plurali *مادویونا Manaviyūna*, *Manichæi*. Ille apud *Ibn Shah-*
nam historicum Atābem vocatur *مادی الرديف Manes Saducæus* :
apud *Shahristanum*, *مادی بن فاتن الکیم Manes Ibn Phaten Do-*
ctus seu *Philosophus*. At pro *Phāten* legendum *Phatec* : nam Pater
fuit *پاتریس*, & Mater *کازوسا*. Iste Hæreticus voluit esse Legum
novarum in Religione Lator ex Libris hæreticis unde hausit virus
suum lethale, præsertim ex Scythiani Evangelio & aliis, de quibus
postea. Istius Religio (inquit *Shahristāni*) media fuit inter eam Dua-
listarum & eam Magorum ; ego addam, & inter eam Christianorum.

Epiphanius docet, quod istius Hæresis Sator primus fuit *Scythia-*
nus vir literatus, qui scripsit 4 Libros, quorum unum nuncupavit
Evangelium. Hujus Opiniones & Libri postea derivati sunt ad *Te-*
rebinthum ; qui in Persiam congedens, ut melius celaretur transtulit
nomen suum in *Buddam* (rectius *بطم Butm* seu *Budm*,) *Terebinthum*
significans. Iste autem ab alicujus domūs tecto præceps ruens (dum
miraculum jactaturus esset, ut fecerat etiam *Scythianus*,) miserè pe-
riit. Unde tam dictæ Opiniones quā Libri hæreditario jure ces-
serunt huic *Māni*, quem Epiphanius dicit seipsum hoc nomine do-
nasse à *مان Mān*, quod Babylonica Linguā est *Vas*, quasi insinueret se
esse

esse selectum Vas ad bonum opus destinatum : quod autem verum
ejus nomen fuit *Cubricus*, vel ut D. Augustinus habet, *Urbicus*. Ve-
rum quidem est, quod in linguā Assyriacā & Chaldaicā *مان Mān* seu
مان Mand (Syrus sonat *Mono*,) sit *Vas*. Sed cum dicente Epipha-
nio, is fuit genere Persa, cur ejus nomen petatur ex linguā Chalda-
icā potius quā ex Persicā, non scio. Cum itaque in omnibus Ara-
bum & Persarum libris constanter vocetur *مادی Māni*, hoc verum
ejus nomen Persicum fuisse tutò credamus. Hinc Græcis & aliis
vulgò audit *Māns*.

Utcunque tamen fuerit, impius iste *Māni*, cum esset professione
Pictor, impiorum Dogmatum suorum Librum (ut speciosior appa-
reret oculis, & eo nomine multò gratior esset,) eleganter quā potuit
depinxit, & varii generis picturis ornavit & decoravit, & Persicè il-
lum vocavit *ارتنگ Ertēgh* seu *ارتنگ Erzhēgh* five *ارتنگ Ertchēgh*,
vel abbreviatè *تنگ Tchēgh* & *تنگ Tēgh*. Quia verò Manetis pi-
cturarum Liber dicebatur *Tēgh*, inde apud Persas hoc nomen tran-
slatum est ad quemvis alium picturarum Librum, five Zeuxis five
aliorum. Hinc in Libro *Pharh. Gj.* legitur *تنگلوش Tēghi-Leux* &
تنگلوشا Tēghi-Leuxe, perperam, pro eo quod rectius legi debet
تنگلوشا Tēghi-Zeux & *تنگلوشا Tēghi-Zeuxe*, i. e. picturarum Liber
Zeuxis. Sic enim ibidem exponitur *تنگلوشا دناش روم Tēghi-*
Zeuxis est picturarum Liber pictoris Græciæ, scil. Europæi ; prout
ارتنگ Ertēgh est picturarum Liber pictoris Chi-
ne, scil. Asiatici. Apud Rustemi Epitomatores legitur *چگل دنگار*
خانه چین یعنی ارل بتخانه که چین ممالکتند مادی ارتان دناش اتمشدر
Tchighil est picturarum domus Chinesis, scil. illud Delubrum quod in
regno *Chine* *Manes Magister pinxit*. Quod autem dicunt de Chinā,
intelligendum est de *Turkislān* ubi *Manes* commoratus est. Et ibidem
est alia Ecclesia dicta *غالبیلا Ghalbila*, quam *Manes* picturis ornavit.
Et ibi est urbs *Tchighil*. Ille enim nunquam fuit in Chinā. Ut autem
nefandum ejus *انگلیون Enghelion* seu *Evangelium* ex nomine distin-
guatur ab Evangelio Christi, Persæ docent, quod ubicunque *Christus*,
Christianus, *Crux*, *Zona*, *Syrus*, aut similia cum eo nomine comme-
morantur, ibi intelligendum est Christi Evangelium. At ubi cum illo

nomine commemorantur *Pingere, Pictura, Rosa, Tulipa*, aut colorum varietas, ibi intelligendum est Manetis Evangelium pictum, seu *Ertengh*, sc. picturarum Liber in quo Dogmata sua & Revelationes scripsit, unde suum venenum hoc modo fucatum hominibus propinavit.

Hujus Hæretici historiam prolixè narrat Epiphanius, quem videas: nolo repetere. *Shahristāni* in Libro de Religionibus Orientis de eo refert, *Māni* apparuit tempore *Shābur* filii *Ardejhār*, & occidit eum *Behrām* filius *Hormuz* filii *Shābur*. Ille Amplexus est Religionem inter Magismum & Christianismum, asserens prophetiam Christi, sed non asserens prophetiam Moysi. *Mohammed Ibn Harūn* dictus *Ibn Isha Al-Warrāk* dicit, Originitūs fuit *Magus* æus agnoscens Sēctas populares. Manes enim opinatus est Mundum esse compositum & factum ex duobus Principiis æternis, quorum unum Lux, & alterum Tenebræ, quæ credit esse a priori æterna, & non defectura nec abolenda: & negavit aliquid existere quod non esset à Principio æterno. Opinatus est nunquam abolendas facultates sensitivas audiendi & videndi, cum multis aliis. Deinde de pergit narrare, Quod Manichæi inter se dissentiebant de mixtione Lucis & Tenebrarum, & de causâ Liberationis, quæ narratu prolixa & futilia.

Megjdi Historicus Persæ narrat varias fuisse Manichæorum Sēctas, ut *حروفی* Literales, *نقطی* Punctuales, *متنفسی* Metempsychosios, &c.

Et quod Rex primò Manichæismum amplectus est: at postea reliquit, & ad Magismum rediit. Orientales ajunt, quod ex pictoriæ Artis quâ excellebat superbiâ elatus, se prophetam venditavit. Ferunt eum potuisse ad 20 ulnarum longitudinem ducere lineam, in quâ applicando normam nulla curvitas deprehendi potuit. Persarum historicus *Chondemir* narrat, Quod Manes *Saducæus*, fuit egregius Pictor & Sculptor: qui postquam audierat quod Jesus se Paracletum declarasset, Diabolus lapideæ cordis ejus tabulæ insculpsit suggestionem, ipsum esse dictum Paracletum. Quod tempore *Shābur* filii *Ardejhār* *Babecān* prophetiam jactabat: cumque *Shābur* eum interficere quereretur, aufugit in *Turkistān*, ubi multos seduxit. Postea ibi inveniens speluncam ubi optimæ aquæ fons erat, ibi clanculūm reposuit annonam ad unius anni spatium duraturam, & Aseclis suis prætendebat se ad cælum ascensurum, & post unius anni spatium se rursus ad eos descensurum. Quocirca seipsum ab eis subducens, in dictam speluncam abiit, ibique ad præstitutum tempus permansit,

mansit. Et deinde rursus comparens, produxit Tabulas egregiè pictas quas *Ertengh-Māni* vocant, affirmans se eas à cælo accepisse: unde plurimi ei fidem adhibere. Deinde in Persidem festinans, Regem *Behrām* ad suam Religionem invitavit; & quidem Rex fuit ex primis qui ejus dictis fidem adhibuit: & cum Aseclæ ejus multi evaderent, Magorum Doctoribus præcepit ut cum eo disputarent. At tandem omnes qui servitio ejus addicti erant, Regis *Behrām* jussu occisi sunt, & fervoris ejus ignis hoc modo extinctus. Sic ille. Nam Rex *Behrām* intefecit Dualistas, & Manetem in portâ urbis crucifixit. Causam verò cur morte plexus est, narrat Epiphanius: quod scil. dum Regis filio ægrotanti medicinam administrare prætenderet, dictus filius sub ejus manibus obiit. Quocirca Rex meritò iratus, miserum istum arundine excorari jussit. Et dicitur quod curis ejus paleis impleta ac intercta, diu in Perside servata est. *Ibn Shahna* dicit Manetem scripsisse Philosophiam quam vertit in Linguam Persicam: cumque extitisse Autorem Instrumenti Musici dicti Arabibus *ود*, i. e. *Testudo, Chelys*.

Hoc modo visis & perpenis Orientalium de Manete sententiis, deinde videbimus quid alii de eo corraferunt. Profligatissimus iste Nebulo, qui perditissimus veneficus & omnis nequitia sentina, apparuit circa initium Imp. Probi, circa annum Christi 290. Deo eo *Eulēbius Eccl. Hist. lib. 7, p. 155*, Christi formam & personam induere conatus est: & interdum Paracletum se vocans, Spiritum Sanctum de se prædicavit: & interdum ad instar Christi, 12 Discipulos delegit. Pessima sua dogmata tanquam venena de Persarum regione in nostras partes transtulit.

Pessimi istius Hæretici Historiam narrat *Cyrillus Archiep. Hierosol. in Cateches. 6. In Agypto erat Scythianus quidam, genere Saracenus, nihil commune cum Judaismo, nihil cum Christianismo habens. Vixit Alexandria vitam Aristotelicam imitans, & composuit 4 Libros: 1, Evangelium, non Christi facta sed nudum nomen continens: 2, κεφάλαιον Caput: 3, Mysteriorum: 4, Theaurorum. Scythianus decreverat doctrinam suam propagare in Judæa: sed obiit. Hujus Discipulus erat cui nomen Terebinthus, qui in Palestinam concessit: at in Judæa cognitus atque damnatus, statuit ire in Persidem: & ne agnosceretur, vocavit se Buddam. Illic verò adversarios habuit Mithræ Sacerdotes, à quibus disputando victus est. Ideoque ad viduam quandam confugiens, & in superiorem partem domus ascendens, aërios advocavit Demones, quos adhuc usque diem Manichæi *Ἰν τῆς μοναχῆς ἰσχάδου* super deestlandâ*

caricâ invocant: & ibi demonio correptus & de cubiculo dejectus, animam efflavit. Dicta vidua, cum non haberet filium, pecuniâ emit puerum nomine Culricum, quem in Persarum disciplinis erudiendum curavit. Is servitutis nomen exuens, appellari voluit Manes, i. e. linguâ Persicâ 'Ομιδία: nam quia Dialecticus alicujus nominis esse videbatur, se Manem, q. d. 'Ομιδίων appellavit. Paracletum se esse jactavit, & quæ hominem exuperant pollicebatur: & suscepit per preces curare Regis Persiæ filium agrotantem, qui tamen obiit. Unde in carcerem missus est, & à Rege suspendi jussus. At à carcere fugiens, in Mesopotamiam venit, ubi Archelaus Episcopus disputando eum confutavit. Tandem ibi rursus fugam cepit: & Regis Persiæ Satellites omnimodâ inquisitione eum querentes & persequentes, illum capiunt. Rex Mani jubet Persico more detrahi pellem, quæ ad instar utris præ foribus suspensa est. Præcipui hujus discipuli tres fuerunt, Θωμάς, & Βαδδᾶς, & Ερμάς.

'Ομιδίας seu Scholasticus, talis est qui apud Maimonidem in More Nevachim vocatur מרביר Medabbèr seu מוטקלל Motakellim. At supradicta vocis Mani significatio hodie non compareret in linguâ Persicâ: videat ergo Cyrillus unde habuerit illam interpretationem. De Manetis & Manichæorum dogmatibus, videas multa apud D. Augustinum, qui per 9 annos fuit Manichæus. Præcipuè autem videatur D. Tollii Itinerarii Italicum, ubi Notæ Doctissimæ ad Fragmentum Græcum, quod est Solennis formula de Manichæorum reificationum receptione in Christianam Ecclesiam.

His proximè subjiciemus ea quæ corrasit Beyerlink p. 20. Manes Suidæ Brachmanum gente, aliis Persa, sub Probo Imp. anno Christi 276, dæmoniacus naturâ & infans fuit. Ex virgine natum se, & in montibus educatum, ajebat. Præceptorem habuit Buddam sive Terebinthum. Discipulos 12 vocavit: ex his tres, Thomam, Hermam, & Addam, Hierosolymam multo instructos auro pro Libris Biblicis comparandis misit. Ipse interim, ut Dogma suum propagaret, filium Regis Persiæ curare se posse professus est: verum magicâ arte malè succedente, eum interfecit. In carcerem abripitur, & multo auro redimitur. Post, cum in castello Arabione inter Mesopotamiam & Persiam degeret, à Persarum Rege comprehensus, arundine vivus fuit excoriatus. Vetus Test. rejecit, & Deum illius convitiis lacepsit. Duos enim æternos & ingenitos statuit, Deum Lucem, & Materiam Tenebras. Christum in Phantasmate tantum apparuisse. Semetipsum Spiritum S. professus est. Mundum à Deo malo factum esse dixit,

*dixit, & prodigiola multa finxit. Fatum indixit. Hominem non à Deo, sed à Principe Materiæ, quem Sielam nuncupavit, factum fuisse. Coæternas Deo hominum animas, diversa corpora subire, quam μετεμψωμάτων vocat Suidas. Elementa esse animata, & reliqua Corpora omnia. Baptisimum sustulit. Eucharistiam cum semine humano fumere jussit. Sectatores ipsius Dæmones colebant, Elementa adorabant: Deos Ethnicos invocabant, animatis abstinebant, nuptias tollebant: ut si quis duceret uxorem, μετεμψυχάσαι in corpus migraret muliebre. Fœminæ conceptum, Carcerem Dei appellabat. Magistratus civiles à Deo malo constitutos dicebat: Bella quoque damna-
bat, & Agriculturam, utpote multorum homicidiorum ream: nam si quis plantasset arborem aut vitem, ipso mortuo animam illius ramis alligari, neque transcendere illos posse. Magos & Astrologos sectabatur: & se suosque peccare non posse ajebat. Animas suorum in Lunæ Globum recipi, & hinc plenilunia existere, quando impletur Animis: decrescere autem, quando à Lunâ minore veluti à Scaphâ in Solem deportantur. Paradisum vocabat Mundum: ardores ejus esse Concupiscentias. Animas solas absque corporibus resurrecturas ajebat. Arundinibus incubabat. Judicium extremum tollebat. Diem quo Manes occisus est, ἡμέρα vocant & religiose colunt: [sc. aliquod ἡμέρα Sellam elevatiorem, ad quam per gradus ascendebatur, eo die pretiosis pannis tectum collocabant.] In Græciâ Discipuli non Manetem (ἀπὸ τῆς μανίας,) sed Μαννίῳ χέρον (ἀπὸ τῆς χέρον μανία) vocabant. Hætenus Beyerlink.*

Plura autem (ut suprà monuimus) sciri possunt ex Fragmento Græco de Manichæis, & ex Notis quas adjecit Doctiss. Tollius; ubi inter alia, hæc leguntur: viz. Vixit Centuriâ Tertiâ sub Aureliano Imp. cujus anno quarto seu Christi 274, per Mesopotamiam locaque contermina hæresews suæ venenum sparsit. --- Mannichæos se vocari volebant, sicut à מנחמא Mannacha, requies. --- Græcis Budda Empedoclis opinionem amplexus dicitur, duo rerum pugnantia inter se principia statuentis, Φιλίαν & νῆκιν amicitiam & contentionem. Verum rectius à Persarum Magis accepisse videtur, qui ἀγαθὸν δαίμονα & κακὸν δαίμονα statuebant. --- D. Augustinus ait eum secutum antiquos Hæreticos Marcum & Cerdonem, atque Gnosticos quorum Autor Carpocrates. --- Hæc duo ejus doctrinæ fuere capita: Duo rerum esse Principia contraria & æterna & ingenita, quorum alterum bonum esset, alterum malum. Bonum Deum seu Lucem, malum Materiam seu Tene-

bras appellabat. A bono Deo invisibilem, infinitum, ac divinum Mundum creatum: à malo visibilem ac malum, profundà ac immensà magnitudine: hosce verò duos Mundos conjunctos bonæ malæque naturæ participare. Divinam partem ex omni Mundi parte quotidie purgari, & in sua regna revocari, eandem per terram exhalantem, & ad cœlum tendentem, incurrere in stirpes & plantas, &c. quæ in Electis comedendo purgata liberataque, in cœlum redeant. Mundi tenebrarum seu terræ pestiferæ quinque esse *Elementa* seu *Antra Elementorum*, aliud *Tenebris*, aliud *Aquis*, aliud *Ventis*, aliud *Igni*, aliud *Fumo* plenum. Hæc Elementa Principes sibi proprios genuisse; quorum Dux ac Princeps summus in *Fumo* moraretur. In *Fumo* nata animalia bipedia, indeque homines originem ducere: in *Tenebris* serpentina: in *Igni* quadrupedia: in *Aquis* natatilia: in *Vento* volatilia. His 5 Elementis malis debellandis alia 5 Elementa de regno & substantiâ Dei missa esse, & in illâ pugnâ fuisse permixta, *Fumo* aëra, *Tenebris* lucem, *Igni* malo ignem bonum, *Aquæ* male aquam bonam, *Vento* malo ventum bonum. Animam hominis duplicem esse: harum alteram bonam, à Luce creatam, partem esse Dei: adventitiam alteram, malam, de gente Tenebrarum, quam non condiderit Deus, sed quæ tamen Deo sit coæterna. Hanc propriam corporis esse: nam & Corpus productum à Tenebris. Rationalem Animam seu divinam, brutis quoque animalibus inesse, ut & plantis: ab adversario verò Dei correptam, in spurcum corporis carcerem fuisse conjectam. Ab animâ bonâ, omnia homini bona provenire: contrâ, ab animâ malâ, quicquid illi accidat mali. Animas transire in alia corpora; item in pecora, & plantas. Auditorum verò suorum Animas in Electos revolvî, aut feliciore compendio, in Elscas Electorum; ut jam inde purgatæ in nulla corpora revertantur. Animas in arboribus & plantis divina non posse percipere præcepta, nec sapientiores fieri: veruntamen vivere, & audire voces nostras, & verba intelligere, & corpora motûsque corporum intueri; cogitationes denique ipsas perspicere: sentire etiam & dolere cùm lædantur, nec sine cruciatu evelli carpive posse. Solem & Lunam *Navigia* esse, quibus tam hominum quàm brutorum animæ jam repurgatæ & lucidæ, in cœlum subvehantur. Lunam minus esse Navigium ex *Aquâ bonâ* factum; quod acceptas primùm animas post decimumquintum diem, Soli seu majori Navigio ex *Igni bono* facto, tradat. Ab hoc Beatorum Animas in cœlum transvelli: cujus vitæ cœlestis nulla fiat Anima

Anima particeps, quæ non Manetis disciplinâ fuerit imbuta. In his *Navibus* sanctas inesse virtutes, quæ se in masculas transfigurent, ut foeminas diversæ gentis illiciant, & per has illecebras commotâ earum concupiscentiâ, lumen de illis fugiat, quod membris suis permixtum tenent, quo purgetur susceptum ab Angelis lucis, purgatûmque illud navibus imponatur ad regna propria reportandum. Adamum & Evam commotâ adversâ parte animæ malæ à tenebrarum principibus generatæ, ad concubitum declinasse: ita eos lapsos esse, & peccasse; sed postea sanctius vixisse. Legem Mosaicam à Principe tenebrarum datam: inde quoque Prophetas sua accepisse; omnèque adeò Vetus Testamentum esse rejiciendum. Christum de massâ lucidissimâ molis divinæ profectum ad salutem humanam, non natum de Mariâ Virgine, quia carni concerni nequibat, nisi simul inquinaretur, ut ait D. Augustinus lib. V Confessionum. Apparuisse illum κατὰ Φοιβάσιαν & δόκησιν, specie tantum, non reverà: caruisse enim humanâ naturâ, solâ præditum divinâ: atque ita quoque non reapse passum, sed pati visum, exteriore homines specie sefellisse. Fuisse eundem Serpentem in Paradiso: ab eoque illuminatos Adamum & Evam, ut cognitionis oculos aperirent, & bonum à malo dignoscerent. Venisse Christum ad Animas liberandas, non autem ad servanda corpora. Promissionem Christi de Paraceto seu Spiritu Sancto, in Manete fuisse completam: sese enim esse Spiritum Sanctum ajebat, seque capropter *Apostolum Christi* vocabat. Fatum omnia regere; fato fieri omnia. Manichæismus divisus in aliquot Sectas, sc. *Catharistas*, *Macarios*, & *Manicheos* speciatim ita dictos. *Catharisti* seu *Purgatores*, à purgando nomen accepere. Exceptum namque farinâ semen virile in concubitu, ut id purgarent divinamque partem liberarent, hi boni viri comedebant. Hosce tamen alii pudore moti, à se repellabant. *Macarii* apud eos *illuminati* quoque dicebantur. --- Manichæi porrò è duabus professionibus Ecclesiam suam constituerunt, hoc est, *Electorum*, & *Auditorum*. *Electos* τελείας seu *perfectos* vocabant, quod omni vitio carerent. --- Ex his Electis XII erant quos appellabant *Magistros*. *Manes* enim ad imitationem Christi, XII Apostolos habuit. Hisce tertiusdecimus præerat Magistrorum Princeps, uti *Manes* suorum erat Discipulorum. Ab his Magistris è reliquo Electorum numero, LXXII ordinabantur Episcopi: & hi suos rursus ordinabant Presbyteros ac Diaconos, qui idonei viderentur ad errorem hunc suum aliis in locis in quæ mittebantur, tuendum atque propagandum. Secundi gradûs

gradus *Auditores* erant, è quibus fuit Augustinus per 9 annos, qui ait, *Auditores* apud eos appellantur qui carnibus vescuntur, & agros colunt, & si voluerint uxores habent: quorum nihil faciunt qui vocantur *Electi*. Sed ipsi *Auditores* ante *Electos* genua figunt, ut eis manus suppliciter imponantur; non à solis Episcopis vel Presbyteris vel Diaconis eorum, sed à quibuscumque *Electis*. Præterea *Auditores* *Electis* sub poenâ tardioris Metempsychosis, optima quæque de cibariis exhibere tenebantur; cum interim *Electi* nihil operis agerent, sed meditationibus vacarent: quibusdam scilicet omnia jam religionis arcana communicata erant, à quibus *Auditores* arcebantur. Porro tria *Signacula* apud Manichæos erant *Electorum*; *Oris*, *Mannum*, & *Sinûs*, ut his tribus casti essent & innocentes. *Os* continebat omnes sensus in capite: *Manus* omnem operationem: *Sinus* omnem libidinem feminalem. Tribus enim Deum offendimus; Cogitationibus, Verbis, Factis. Quàm verò parum observantes fuerint horum Signaculorum, plurimis ostendit exemplis D. Augustinus in Libro de moribus Manichæorum. Hactenus D. Tollius.

Ex dicto Fragmento Græco p. 41 innotescit, quòd Manichæi propriâ urinâ se lavabant & sordes suas abluebant, metuentes aquam puram pollueri. Et certè urina vocatur *Lotium* à lotione, à multis nostratibus usurpata, propter absterisivam facultatem ex inhærente Sale. Ex Manetis Libris, p. 143, memorantur *Liber Epistolarum*, *Evangelium vivum*, *Thesaurus Vitæ*, *Liber Mysteriorum* quo Legem & Prophetas subvertere conatur. *Liber Apocryphorum*, ac *Apomnemoneumatum*, sc. Manetis Dictorum & Factorum memorabilium commentarius. *Liber* inscriptus *Ade*, & *Adimantis*, & *Mosis*. Item *Agapii Heptalogus*, & *Aristocriti Theosophia* ubi conatur monstrare Judæorum & Græcorum & Christianorum Religionem unam eandemque fuisse; utque vera dixisse videatur, Manetem ut malum hominem incessit ac traducit. p. 145, Manetis Pater πατήρ, & Mater μήτηρ. τὸν Σαράν unum fuisse ex Manetis Discipulis: sic & *Thomam* qui conscripsit Evangelium, &c. Dictus autem Σαράν longè diversus est ab antiquo Σαράν, de quo alibi diximus. Pro Deo, Principem hujus Mundi colunt, sc. malum Mundi Principem: nam Patrem cœlestem solius futuri seculi potestatem habere nugantur. p. 131, Afferunt Adamum nobis dissimilem formatum: verum à *Sacra* scortationis principe, & *Nebrota* quam materiam esse ajunt, Adamum & Evam factos fuisse: & illum ferino vultu creatum, hanc autem sine Animâ, &c. D. Tollius

D. Tollius p. 142 memorat, Manetis Libros Palmyreno & Syriaco sermone scriptos fuisse; quorum unus in 22 partes divisus. ἡ τὸν γιγάντων πραγματεία seu *Giganteus Liber* ab Heracliano confutatus. *Thesaurus minor*: *Liber Precum*: *Evangelium sec. Philippum*: *Acta Andreæ Apostoli*: *Epistola XV^a ad Laodicenses*: τὰ Παιδικὰ τῶ Κορίνθ. Qui autem plura cupit, adeat ipsum Fragmentum Græcum in Bibl. publicâ Oxon.

Hoc modo (Manete occiso & Manichæismo abolito,) *Zerdushti* Religio restituta est, & Magia orthodoxa pristinas vires recuperavit. Sed hoc non diu duravit: nam post breve tempus prodiit alius Hæreticus dictus مازدک Mázdek seu Mázdek, sive مازدک Mazdak. Iste in eorum Libris vocatur مازدک Saducæus. Plutarchus p. 360, istum cum Manete perperam confundere videtur, dicendo, *Quòd Manetem aliqui مازدک vocant*: sed pro hoc rescribendum est مازدک. Et hoc modo restituendus est Plutarchus qui tam in re historicâ quàm in nominis descriptione hallucinatus est. Nam Mázdek non fuit idem cum Manete nec contemporaneus, sed sequente seculo postea prodiit, ut mox dicetur. Iste itaque Hæreticus Mázdek voluit etiam esse in Religione Innovator & Hæreseos Sator, novas suas opiniones disseminando.

Shahrîstânî Arabs refert, *Mazdekæos esse maximâ ex parte ut Manavitæ seu Manichæi, in المانويين والصابئين Originibus duabus & duobus Principiis: nisi quòd Mazdek assereret Lucem agere secundum intentionem & delectum, Tenebras verò fortuito & per accidens; & quòd Lux scienter & sensibiliter ageret, Tenebræ verò ignoranter & cæcè. Et post alia quædam, addit, quòd Mazdek debortatus est homines à dissensione & odiis & cadibus. Cùmque pleraque horum contingerent propter Mulieres & Opes, ille idè Mulieres & Opes communes esse voluit, & omnes de eis participare debere sicut participant de Aquâ & Igne, &c. Plura apud Shahrîstânî leguntur, quæ recitatione vix digna.*

Referentibus Persis, iste Nebulo oriundus est ex urbe Neishâbur, & prodiens tempore Regis Kobâd, (qui Græcis Κανάδης seu Καβέδης sonat,) prophetiam jactitavit: & ut dicto Regi viro mulieroso placeret, æqualitatem Opum & communitatem Mulierum & Uxorum licitam esse pronuntiavit; aded ut si pauper aut peregrinus rogaret, non erat respondendum, *Non habeo quod dem tibi*. Cùmque talem Sectam ايسادت Licentie propagaret. (scilicet omnium Opes & Uxo-

res esse communes,) hæc Religio placuit juvenibus & puellis, & omnibus stolidioribus, qui itaque eam libenter secuti sunt, & multi inopes & peregrini ejus sequaces fuere: & tandem Rex *Kobâd* manum ejus corroboravit, ejusque Religionem ipse amplexus est, & eandem ab omnibus amplectendam esse publicè promulgavit: & res cò tandem devēnit, ut Divitum uxores & Opes in raptum & rapinam cederent. Hinc autem factum est, ut Persidis Magnates consentientes, *Kobâdem* deposuerunt, & incarcerarunt, filium ejus *Gjâmasp* in ejus locum substituentes. Quocirca *Mazdek* fugâ sibi consuluit. At Rex *Kobâd* interim consilio & astu uxoris suæ è carcere evadens, abiit ad Regem *Hayâtîlæ*, opem ab eo petens: & revertens restitutus est. Sed *Mazdekisimum* non secutus est ampliùs.

Cùm autem defunctus esset *Kobâd*, ejus Successor *Nushirravân* in Solio constitutus, initio administrationis suæ *Mazdek* ejusque Affeclas interficiendos curavit: & ab iis qui à gladio & cæde superstites manserant, abstulit opes quas injustè ab aliis rapuerant, & propriis dominis seu pristinis possessoribus eas restituit. Narrant, quòd cùm *Mazdek* audiret *Nushirravân* jubentem eum trucidari, dixit, *Deus præfecit te ut servares, non ut perderes*, &c. Cui Rex respondit, *O fili meretricis, nonne meministi te petiisse à Kobâd ut pernoctares cum Matre meâ, &c.* Deinde proclamavit occidendos omnes Manichæos & Mazdekæos, & Magisimum stabilivit in Perside. De isto dicto *Mazdek* prolixè agit *Megjdi* Persa in Vitâ *Kobâd*, & in Vitâ *Nushirravân*, si alicuî libet ulteriùs inquirere: nos enim rem tantùm breviter perstrinximus.

Alio tempore prodiit Hæreticus dictus *خواجه Chuâph*, de quo in sequente Capite agetur.

C A P. XXII.

Persarum opiniones primitivæ (eæque hæcenus continuatæ,) de Religionis suæ Principiis seu Articulis primis, ex Damascio & Plutarcho & Shabristanio, atque ab Indo-Persis.

SUPERIÙS Persarum religiosa dogmata tetigimus, quæ jam ulteriùs explicare præstat.

Zoroastres eorum Propheta & Legislator ejusque Affeclæ Persarum Magi, ex Genesew's historiâ & ex quotidianâ cum captivis Judæis in Persiâ conversatione, didicerunt sua Principia *Lucis* & *Tenebrarum*,

brarum, quibus intelligitur *Deus* atque *Diabolus*, ut supra monuimus. At aliqui eorum paulò aliter statuunt, si vera sunt quæ Damascius ex Eudemo refert, quòd sc. apud Magos & omnes eorum Sectas Marticolæ, omne *Intelligibile* seu *sub sensum cadens* reputatur vel *Locus* vel *Tempus*, ex quibus prædicta colligunt. Locus sic se habet in Libro *περί Ἀρχῶν* MS, *Μάγοι δὲ καὶ πᾶν τὸ Ἀρεῖον γένει, ὡς καὶ τὰ τοῦ γένει ἔχει δημοσ, οἱ μὲν τόπον, οἱ μὲν χρόνον καλεῖσιν, τὸ νοητὸν ἅπαν ἔγνωσαν ἔξ ἧ καὶ διακρίθηναι καὶ θεὸν ἀγαθὸν καὶ δαίμονα κακὸν, ἡ φύς καὶ σκότης πρὸ τῶτων, ὡς ἐνὶς λέγειν. ἔτοι δὲ καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀδιάκριτον φύσιν διακρινόμενοι, ποιεῖσι τὴν διττὴν συστοιχίαν τῶν κρείττωνων τὴν μὲν ἡγεῖσθαι τὴν ὁρομένην, τὴν δὲ τὴν Ἀρεμάνιον.*

Plutarchus in Libro *de Iside & Osiride* est paulò prolixior in Magorum opinionibus describendis: viz. *Sunt qui putant duos esse deos, quasi contrariis deditos artibus, ut bona alter, alter mala opera conficiat: eum qui est melior, Deum; qui deterior, Demonem dicunt: ὥσπερ Ζωροάστρης ὁ Μάγος sicut Zoroastres Magus, qui illum vocat Ὁρομένην, istum verò Ἀρεμάνιον. Addiditque hoc enuntiatum, De rebus sub sensum cadentibus, illum maximè similem esse Luci; hunc Tenebris & Ignorationi: horum medium esse Μίθραν, quæ est causa cur Mithram Persæ Μεσίτῳ Mediatorem seu Intermedium nuncupant. Docuitque ad illum pertinere εὐκλαῖα καὶ χαλεχέια, ad hunc verò δροπρία καὶ σκουπά: herbam enim quandam vocatam ὄμαρι concidendo & in mortario tundendo, invocant Ἀδῶν Ditem & σκότον Tenebras: tum admixto Lupi jugulati sanguine, efferunt & abjiciunt in locum ἀνήλιον quòd Solis radii non pertingunt: nam & de Plantis quasdam judicant boni dei esse, & quasdam mali; & Animalium quedam, ut Canes, Aves, & Elhinos terrestres, bono; aquatica malo adjudicant, itaque & beatum illum prædicant qui plurima interfecerit. Enimverò illi quoque multa de iis fabulosa narrant, cujus generis est quod referam. Oromaxen natum ajunt è Luce purissimâ, Arimanium è Caligine; eosque bellum inter se gerere. Oromaxen fecisse sex Deos; primum Benevolentiae, secundum Veritatis, tertium Æquitatis, reliquos Sapientiae, Divitiarum, & Voluptatis quæ honesta consequitur: Arimanium totidem numero his adversa effecisse. Deinde Oromaxen sese triplicasse, & à Sole tanto se intervallo removisse, quanto Sol à terrâ abest; ac Cælum Stellis decorasse, unamque ante alias tanquam Custodem & Spiculatorem constituisse Sirium. Alios porro deos XXIV condidisse & in Ovo posuisse: at totidem numero factos ab Arimanio Ovum illud perforasse, hinc mala bonis esse permixta. Appetere porro fatale tempus, quo*

necesse sit peste & fame ab his adductâ Arimanium omnino perdi atque aboleri: terrâque æquabili & planâ factâ, unam Vitam unâque Civitatem Beatorum hominum universorum, unâque linguâ utentium, fore. Theopompus ait de sententiâ Magorum, vicibus ter mille annorum alterum deorum superare, alterum succumbere; & per alia tria annorum millia bellum eos inter se gerere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Adm. Plutonem deficere, & tunc homines fore beatos, neque umbram edentes: deum porro qui ista machinetur, quiescere ad aliquod tempus; non quod longum sit Deo, sed rectum & mediocre tanquam hominis dormientis.

De alterius Mundi statu eandem cum nobis Christianis notionem habuere, quamvis eum ad captum humanum aliquando describerent tanquam Paradisiacam Civitatem, ut suprâ Plutarchus; de quâ re etiam consulatur Liber *Sad-der*. Et cum talia statuerint Magi Deicolæ, quis non credat tam hos quàm eis contemporarios Judæos à primis Patriarchis talem suam Paradisi notionem habuisse, quamvis nihil dicatur in Vet. Test. Hæc autem præmissa de Magis, sunt Græcorum imperfectæ quædam structuræ, ex quibus haud multa de eorum rebus colligenda sunt. Proximè itaque subjiciemus ea quæ accepimus ab Indo-Perfis, à quibus sequens Relatio petita est: in quâ malorum Angelorum lapsus, & Creationis & Durationis Mundi & ultimi Judicii historia continetur. Nostræ autem Interpolationes Uncis inclusæ. Persæ credentes Angelos esse Dei Servos & Ministros ad ejus Mandata exequenda, affirmant quod postquam Deus fecisset Bonos Angelos, primum eorum assignavit Opus ut crearent Cælos, idque 45 diebus. Et quod deinde apparuit Tenebrositas quædam horribilis [nam Tenebræ tunc erunt super faciem Abyssi,] 9600 Parasangis circumquaque à Deo distans. [Nam Diabolus reputatur Tenebrarum Autor: at hæc Tenebræ totaliter & semper limitatæ sunt, ut interponeretur Lux regens diem.] Hinc Deus citò perspexit esse inimicum quendam, & mox Diabolum esse deprehendit, eumque valdè fortem & num. rosum. Quapropter quatuor Angelis fortioribus Erdibehisht, Azur, Sorûsh, & Behrâm rem commisit ut pugnarent cum Diabolo ejusque copiis, eumque debellarent & captivum adducerent. [Significatur Angelorum contra Deum prima in cælo Rebellio & defectio, propter quam è cælo dejecti & lapsi sunt in terras.] Nam postquam Diabolus conscripserat exercitum, jam tempus erat ut Deus sibi prospiceret: qui itaque 4. dictos Angelos misit ad pugnandum cum Abreman, & ut eum coram Deo siflerent in cælo, unde

perrupto

perrupto carcere aufugerat. [Diaboli actualis lapsus insinuat.] Hinc aliud Bellum acre, in quo Diabolus ad incitias & extremitatem r. datus, veniam petiit, & se Victoris arbitrio submisit. Nihilominus tamen Deus noluit eum perdere & annih. lare; secum perpendens, quod si Diabolum pro suis perderet eumque cum his omnibus & totâ diabolorum familiâ aboleret & radicibus extirparet, Dei misericordia & gloria non esset tam illustis, nec tam evidenter compareret. Nam si non quodammodo permetteret Diabolo existere & crudelitatem exercere, nulla esset inter bonum & malum distinctio, nec inter vitia ac virtutes differentia. Propterea Deus noluit Diabolum perdere, sed eum in Mundo reliquit, sub hac conditione, ut quicquid Mali eveniret, id attribueretur Diabolo; & quicquid Boni accideret, attribueretur Deo. Et quod tempus Durationis Mundi & Diaboli, à Deo ordinatum est, ut Mundus à primâ suâ Creatione duraturus esset 12000 annos; quorum 3000 tunc eo tempore quo Diabolus à Deo devictus est, extraxerant & elapsi sunt: & restantes 9000 annos Deus trifariâ dividens, erexit tres Digtos, permittendo Diabolo ut utrum horum vellet eligeret, ut scil. eo tempore durante, crudelitatem suam in humanum genus exereret & tentationibus suis exereret. Quapropter Diabolus rem benè perpendens, elegit sibi Digitum medium, adeoque tempus medium duorum annorum. Unde colligitur, quod per fatalem hujus Decreti necessitatem omnes res humane subjiciantur incertitudini, nec dari posse rerum statum diu duraturum. Primis enim temporibus Justitia, Moderatio, Temperantia, & erga Deum ac Homines Pietas floruerunt, dum in pace & tranquillitate esset Mundus. Sed tandem cum ex nim. à pace & otio homines per superbiam deviant & contra Deum rebellarent, Diabolo permissum est homines infestare & Mundum Diabolicis suis artibus turbare. Nam quando in contrarium priorum Virtutum, superiores essent Injustitia, Violentia, Inimicitia, Intemperantia, Superbia, Libido, Avaritia, & omnis generis Impietates in Deum & Homines perpetratæ ad summam exorbitantiam excessissent; & harum rerum consequentiæ seu effectus (utpote sunt Bella, Distractiones, & Dei Flagella Fames & Pestilentia,) humanum genus affligerent, Deus noluit pati ut hæc æternum grassarent, sed contra Diaboli furorem & malitiam, tempus respirationis & felicitatis & tranquillitatis benignè interposuit. Et cum jam tandem ex 12000 annis pro Mundi duratione primò decretis atque constitutis, superessent 953, tunc deinde expectanda esset supremi Judicii Dies & Mundi Dissolutio, quando resurrexuri essent omnes mortui & in judicio sistendi. Et quid deinde statim

Iusti resurgentes, Beatificâ Dei visione fructuri essent, in Cœlestibus Mansionibus eorum in terris operibus bonis meritisque proportionè aptatis permanaturi. Et quod improbi postquam in Animabus suis Tormenta & Supplicia peccatis suis paria eisque per Angelos Mihr & Suriûh decreta & parata passi fuerint, tandem in Judicii Die sunt etiam resurrecturi, & per infinitam Dei misericordiam eorum peccata condonanda, iique admittendi in quasdam exteriores Mansiones, ubi ad justam distantiam Beatificam Visionem percepturi erunt: sed tamen à Iustis per unam nigram in fronte maculam distinguendi. Et quod tandem in extremi Judicii die Diabolus cum omnibus malis suis Angelis erunt judicati & condemnati, & eorum regnum in æternum deletum & perditum. Talis est istorum Hypothesis, partim ex Biblicâ Historiâ collecta, & partim à primorum temporum traditione accepta.

Quoad supradictam inter Deum & Diabolum pugnam, non debemus culpâre istos talia narrantes, cum nos ipsi etiam talia credere supponamur, (malorum Angelorum lapsum indigitantia,) eaque ex Apoc. XII. 7, 8, *Et fuit Bellum in cœlo, Michael cum Angelis suis pugnavit contra Draconem. Et Draco cum Angelis suis etiam pugnarunt: sed non prevaluerunt, nec locus eorum amplius in cœlo inventus est. Et Versu 12, ejus Tentationes significantur, Væ incolis terræ & maris, nam ad vos descendit Diabolus furibundus, quia novit tempus suum esse breve.* Supradicta Zoroastris & Magorum, longè ante Apocalypsin conscripta sunt, & in Apocalypsi ad nos continuata est traditio à primis accepta Patriarchis: unde colligimus eam fuisse semper receptam inter Orthodoxos Orientis opinionem, & eorum loquendi modum de hisce rebus.

At in Magorum opiniones describendo, cæteris fusior est *Shahristânî* in Libro de Religionibus orientis Arabicè conscripto, ubi docet eorum Reges semper habuisse quem consulerent *Mârgji* seu *Redeundi-locum*, scil. *Adeundum* seu appellandum quendam, quem tanquam Oraculum consulerent, ad quem deferretur Appellatio pro sententiâ suâ definitivâ in casibus difficilioribus: is erat *Archimagus* seu eorum *Archipræsul*, à cujus decisione non recedendum, sed in eâ acquiescendum sine ulteriori Appellatione. Iste apud Persas talis erat qualis Turcarum *Mufti*. Dictus autem *Shahristânî* seq. modo narrat, sc. *Omnes Persarum Reges fuisse de Religione Abrahami, & omnes Subditos semper fuisse de Religione Regum suorum. Et Regibus fuisse* *Mârgji*

Mârgji seu Appellandum quendam, qui erat *إمام العلماء* *Præsul Præsulum, Doctissimus Doctorum, Sapientissimus Sapientum, à cujus Mandato non recedebant, nec nisi ad ejus Sententiâ rediebant: & quod ei exhibebant Reverentiam talem quam Principes Chaliphis regnantibus exhibere solent. Additque, Quod Magusâis peculiaris sit Dualitas, adè ut statuant *دو دهر* *Ductores* seu *Gubernatores* duos æternos, qui dividuntur in Bonum & Malum, & Probitatem ac Improbitalatem, Emolumentum ac Nocumentum. Horum unus nominatur *Lux*, & alter *Tenebræ*, sc. *Yezdân* seu *Deus*, & *Abreman* seu *Diabolus*. Eorûmq. Religionem esse sec. hanc divisionem seu distinctionem: & quod omnes Magorum Quæstiones vertantur super duobus Cardinibus, quorum unus est *Explicatio causæ Missionis Lucis & Tenebrarum*, & alter est *Explicatio Liberationis Lucis à Tenebris*. Et quidem, quod *Missionem* statuant *ابتداء* *Initium* seu statum à quo, & *Liberationem* *انتهاء* *Reditum* seu statum ad quem. Hæcque mysticè explicant; & meliore luce destituti, in tenebris disputant.*

Supradictus *Shahristânî* pergit narrare, Quod *Magi* statuant *الاصولين* *Principia* duo, sicuti dixerat: sed quod *الاصولين* *Magi* *originales* non existiment expedire ut ambo sint *ازليين* *cœterna* ab initio; sed quod *Lux* sit *ازلي* *æterna* ab initio, & *Tenebræ* *معدومة* *productæ*. Et quod tum, differant de modo seu causâ productionis ejus; cum à Luce producit tantum *Lux*, quæ non producit ullum *Malum*; & quomodo ergò productum *Principium Mali* aut aliûs cujuscvis rei, cum nihil adjunctum (seu par fuerit) *Luci* quoad primam ejus productionem & æternitatem! Deinde narrat, Quod statuant *initium* primum esse à *Personis*, quæ sunt *زروان كبير* *Keyomdras*; dein *زروان كبير* *Zervân* magnus: & tandem alius propheta cui nomen *زردشت* *Zerdusht*. Et quod *زروان كبير* *Keyomarthitæ* volunt *Keyomdrath* fuisse *Adam*, prout occurrit in *Indorum & Persarum Chronologiis*, quibus tamen contradicunt alii *Chronologi*. Et quod dicti *Keyomarthitæ* qui auctores seu assertores *المقدم الاول* *Antitistis* primi *Keyomdrath*, statuant *Yezdân* & *Abreman*, asserentes *Yezdân* fuisse *ازلي* *sine initio æternum*, & *Abreman* fuisse *معدوم* *productum & creatum*. *Yezdân* cogitasse secum, Nisi fuerint mihi controversiæ, quomodo erit? Hancque cogitationem pravam nature *Lucis* minùs analogam, produxisse *Tenebras* dictas *Abreman*, qui

qui naturâ dispositus ad malum & dissidium & improbitatem & noxam & omnia nocumenta : & prodicens contra Lucem, eam opposuit tam naturâ (seu factô) quàm dictô. Et deinde emergente Bello inter exercitum Lucis & exercitum Tenebrarum, mediato es erant Angeli : & tum facta est inter eos pax, sub eâ conditione ut Mundus inferior integrè esset tñ Abreman pro 7000 annis : & tum Mundum dimittens, eundem redderet Luci. Eos autem qui ante initam Pacem in Mundo fuerant, perdidit & prorsus deleuit. Et tum de novo incepit cum homine dictô Keiomas, & animale dictô Tauro, quos ambos mactavit, & ab hominis cadavere pullulavit Rybâs seu Ribes : & ex hujus Ribâs radice produit Vir dictus Misba, & Mulier dicta Misbâna ; qui fuerunt Protoparentes. A cadavere Tauri pullularunt Pecora & cetera Animalia. Porro opinati sunt Lucem elegisse homines ut Adjuutores, dum adhuc essent Spiritus absque Corporibus ; idque vel ut elevarer eos è locis tñ Abreman, vel ut eos Corporibus vestiret ad præliandum cum Abreman. Elegerunt itaque Vestitum Corporum & Belligerationem cum Abreman, eâ conditione, ut auxilium haberent à Luce & tandem victoriam in copias tñ Abreman. Et post illum devictum & copias suas ac perditas, futura esset Resurrectio. Ijusmodi fuisse causam Missionis, hanc verò causam Liberationis. Paulò aliter rem explicare satagunt aliqui ex Græcis, qui exponunt has eorum Quæstiones de Luce & Tenebris, esse de solo Animæ in corpus Descensu (qui Mixtio Lucis & Tenebrarum,) dictô κατόδος : & Liberationem Lucis à Tenebris, esse Animæ Reditum, qui ἀνόδος. Animarum separata Creatio quam innuit Shahrîstâni, convenit cum opinione Platoniorum & Pythagoreorum quam Zaratust seu Zoroastres Pythagoræ Præceptorum docuit, & (ut fertur) Dyada esse numerorum Matrem, Monada verò Patrem : Animam esse alatum, quæ contractis alis, in Corpus præceptis lapsa est : at denuò pennata & resectis alis, superna repetit & ad superos revolat. Videri potest Plotinus lib. 8 Enneadis quartæ. De Animæ Descensu in Corpus, & quomodo frangat alas, plura collegit Cæl. Rhod. p. 643, 644. Et Macrobius lib. 1. cap. 12 docet, Quomodo (ex sent. veterum Ethnicorum) Anima ex superiore Mundâ parte ad inferiora hæc delabatur, sc. per duos Tropicos Cancrî & Capricorni, qui Solis Portæ à veteribus vocantur. Per has Portas Animæ de cælo in terras meare, & de terrâ in cælos remeare creduntur : ideo Hominum una, altera Deorum vocatur. Hominum Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est : Capricornus

pricornus deorum, quia per illum Animæ in propriæ immortalitatis sedem & in deorum numerum revertuntur. Ibidem videas plura. Altera Magorum Secta originalis, sunt Zervanitæ, qui asserunt Lucem produxisse Personas ex Luce quæ omnes erant Spirituales, Luminosæ, Dominales : sed quoddam harum maxima Persona cui Nomen Zervân, dubitavit de re aliquâ ; & ex istâ dubitatione emerfit Satanas. [Per hoc fortè volunt lapsum Angelorum.] Sunt ex eis qui asserunt, non esse dubium quin Zervân ille Magnus stetit & missitavit 7999 annos ut posset habere Filium, & non habuit. Tum novum quid animo molitus, cogitavit secum quoddam fortè hic Mundus nil valet. Ideoque emerfit Abreman ex tali solitudine [seu sollicitâ cogitatione] unicâ : & emerfit Hormuz ex tali scientiâ : & quod dum hi duo essent simul in uno ventre, & Hormuz esset exitui propior, subtiliter agens Abreman seu Satanas, matris ventrem diffidit, & tum prior exiens occupavit Mundum. Et postquam prolixè profecutus est opiniones eorum ineptas, describit quales sint Meschitæ & Chorremdinâ, i. e. festivæ Religionis homines, qui sunt ex Sectis Zervaniorum seu Zervanitarum.

Hæc sunt metaphorica & allegorica. Et ab his non multum abluunt quæ apud Photium habet Theodorus Mopsuestiensis Presbyter, qui scripsit de Persarum Magiâ, ubi Exponit nefandum Dogma quoddam Zafrades introduxit, sive Zarudm, quem Principem omnium facit, & Fortunam appellat. Deinde tradit, Hunc Libationem fecisse ut Hormisdam gigneret, quem & genuit, uti & Satanam. Item, de eorum ætymologia. Ubi etiam eorum perobscennum Dogma verbatim exponit & refellit. Hæc ille. Zafrades autem perperam legitur pro Zarades ; quem insuper videtur malè confundere cum Zarudm qui mille annis ante alterum vixit, de quo superius egimus. Quoad Sanguinis missionem, fortè sit tale fabulosum quod in Libro de Iside & Osiride (ut supra) affert Plutarchus, Quod sc. Magi herbam Omomi in mortario tundentes, Ditem invocabant & Tenebras : & deinde admixto Lupi jugulati sanguine, efferebant & abiciebant in locum obscurum ad quem Solis radii non pertingerent. Sed (quod res est) Plutarchus non videtur satis distinxisse inter Magos veneficos, & Magos Persarum Sacerdotes, quorum erat solam Θεῶν Σεραπείδων intelligere & curare, dicente Cicerone. Quin & ut in quavis Gente inter Bonos mixti sunt Mali, sic & hisce Magis melioribus admixti fuerint aliqui Malefici, ut sit inter Christianos ; qui tamen non sunt omnes damnandi ut Malefici, pro paucorum culpâ. Inter primitivos Angelos fuerunt aliqui Diaboli.

boli. Injustè itaque tam Plut. quàm Theod. Mopf. Persis impingunt Diabolicam Magiam, cùm Diog. Laertius ex Aristotele affirmet veteres Persas illicitæ Magiæ ignaros fuisse. Verum quidem est Medicinam & Philos. naturalem & Herbarum vires studebant: sic Xen. lib. VIII. *Herbarum & eorum quæ à terrâ nascerentur vires, à pueritiâ Persæ discabant, ut noscerent quæ salutaria corpori, quæ contrâ noxia essent, ut illa sicubi usus posceret, conquirere; hæc vitare & fugere.* Fortè nimium aliquando Herbis tribuerint, si verum sit quod tradit Plinius XXI. 11, *Νυκτιγγρετον* (q. d. nocturnas agens excubias,) erui post æquinoctium vernum radicibus, siccarique ad Lunam 30 diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque Reges uti hac herbâ ad vota suscipienda. Eandem vocari *χαμόπωρον*, quoniam Anseres à primo conspectu ejus expavescunt: ab aliis *νοκταλωπα*, quoniam è longinquo noctibus fulget. Videtur fuisse eandem quæ Flavio Josepho *Βααράς*, scil. *בערה* *Βααρά*, ardens, succensens, quæ Mesopotamiensibus Arabicè audit *شمشدة البراق*. *Herba fulgurationis seu splendoris, noctu lucens: quæ virens, (sine siccatione, utpote glabra & viscosa,) non comminûs, sed eminûs obliquè intuenti splendet: cujus itaque locus longo baculo notandus.* Hoc Magorum non erat pejus quam Rachelis opinio de Mandragoris, quasi essent *ἀνὰ δρυφῶν*.

Alia Magorum Secta originalis, eaque præcipua, sunt Zerdushtii seu Zerdushtitæ. Hi (inquit Shahrîstânî) fuerunt Affectæ τῷ Zerdusht Sapiientis filii *Πάρσασπ*, qui apparuit tempore *هشتاسپ* Hytasp. Ex regione Aderbayayjân fuit Pater ejus, & ex urbe *ري* Rey orta est Mater, cujus nomen fuit *دوغدو* Dôghdu. Isti opinantur Persis fuisse Prophetas & Reges, cujus primus fuit Keiomdras qui rexit Terram totam, ejusque locus fuit in urbe *İstâchr*. Deinde post alia plurima, assert miram Creationis hypothesin, quod scil. istius Sectæ homines putent Deum à tempore quod in Codicibus præstantissimis & Libris summis expressum, creâsse ex regno suo populum spiritualem. Et postquam effluxissent 3000 anni, transmississe Voluntatem suam in formâ Lucis fulgentis compositæ in figuram humanam, quam comitabantur 70 ex Angelis honoratioribus. Creâsse quoque Solem, & Lunam, & Stellas, & Filios hominum: hæcque fuisse immobilia per 3000 annos. Deus indidisse spiritum τῷ Zerdusht in quandam Arborem quæ crevit in altissimo altissimorum: eam enim plantavit in Aderbayayjân in jugo alicujus Montis cui nomen *اسموند* Asmuîdacher: & tum miscuit corpus τῷ Zerdusht cum lacte Vaccino, quod cùm bibisset Pater ejus, id factum est Semen-genitale, & deinde Frustum

carnis

*carnis in utero matris ejus. Illud verò invadens Diabolus, mutavit illud. Deinde mater ejus audivit à cælo proclamationem in quâ indicata est liberatio ejus, & liberata est. Cùmque nasceretur, risit tali risu quam perceperunt omnes qui aderant. Tum dolosè egerunt contra Zerdusht, ita ut collocaverint eum inter tramitem Bovis & tramitem Equi & tramitem Lupi: & horum singuli surrexerunt in præsidium ejus contra reliquum genus suum. Et cùm postea adolesceret donec perveniret ad annum trigesimum, tum misit eum Deus ut Prophetam & Nuntium ad homines: isque invitans Hytaspem, adduxit eum ad Religionem suam, quæ fuit *عبادة الله والتفكر بالشيطان والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر* agnoscere Deum, & renuntiare Diabolo, præcipitque Beneficia-agnoscere, & vetat ingratitude, docetque aversionem à spurciitiis seu vitiiis. Deinde addit, Zerdusht affirmavit Lucem & Tenebras esse *اصلان* duo Principia sibi invicem contraria: & sic esse *Yezdân* & *Abreman*, qui fuerunt *پادشاهان* initium eorum quæ inveniuntur in Mundo: ex eorum mistione [seu combinatione] extitisse Compositiones; & ex variis Compositionibus productas fuisse Formas. Et quod Deus qui creavit Lucem & Tenebras, utriusque Autor unicus sit, sine Socio, sine Pari aut Simili, nec ei referenda sit *حجوت* existentia Tenebrarum, sicut dicunt Zervanitæ: sed Bonum & Malum, Integritas ac Corruptio, & Puritas ac Spurcitiæ exiverunt ex mistione [seu commissione] Lucis & Tenebrarum: & nisi hæc duo commista fuissent, non extitisset Mundus. Et hæc duo contra se invicem insurgabant & de victoriâ contendebant, donec Lux vinceret Tenebras, & Bonum Malum. Tum postea salvum evasit Bonum ad Mundum suum, & Malum divertebat ad Mundum suum: & sic fuit causa Liberationis. Cùmque Deus excelsus hæc duo temperaverat & miscuerat pro arbitrio suo, edque in Compositione viderat, tum instituit Lucem ut originale quiddam, & indixit existentiam ejus ut existeret. Sed Tenebræ secutæ sunt sicut umbra personam. Nam cùm videret eas quodammodo existere, sed non realiter existere, tum planè produxit Lucem, & acquisitæ sunt Tenebræ per consequentiam: nam ex necessitate extitit contrarium, quippe cujus existentia fuit necessaria, sc. ut contingens in creatione, non autem ex primâ intentione, secundum exemplum quod adduximus de Personâ & Umbrâ.*

Porro iste (inquit) Zerdusht est Autor Libri quem composuit: alii dicunt ad eum dimissum fuisse à cælo: is est *Zendavestâ*, bifariam dividens Mundum in *Mînu* & *Ghîti*, seu Spiritualem & corporalem, sive Spi-

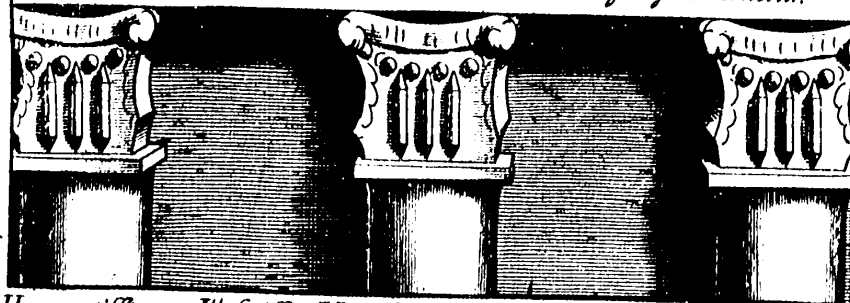
qualem Anglicè vocamus *an half peck*, lepidè subinnuendo eos Reges Capita sua tali Mensuræ indidisse eaque tecta fuisse. Hæcce talis Corona Persis dicta est *کرون* *Ghérzen*, quæ ut Pileus pro quotidiano usu ex leviori materiâ fieri solebat, cum Persarum Crania sint tenuiora iis aliarum Gentium. At ut Corona (nam forma erat eadem,) pro solenni usu Auro & Gemmis plumata, adeò gravis fuit, ut cogerentur eam de catenâ aureâ supra Regum capita in Solio suspendere. Talem Coronam pensilem habuit *Cosrav Perûz* pendentem 60 *Man* seu *Minas* eorum, quarum singulæ sunt duæ *Litræ* seu *Rotala* una. Unde absq; Metaphorâ, aliquis Persiæ Rex recenter coronatus, conquestus est, *Quàm gravis est hæc Corona!* Quo dicto, eum quasi tanti honoris indignum deposuerunt subditi. Eæ autem Coronæ fuerunt tantæ capacitatis, ut, uti interiùs magnam Granorum mensuram, sic & exteriùs aliquot Carminum inscriptionem capere possent. Unde *Sheich Saadi* dicit *شعر* *Key-Cosrois* Coronæ inscriptum fuisse,

چند سالهای فراوان و عمرهای دراز *Quid multi anni, quid vita longa?*
که خلق بر سر ما بر زمین بخوابد رفت *Mortales enim super terram capita nostra calcabunt.*
چنان که دستی بدستی آمدستی ما را *Perinde ut Regnum à manu ad manum ad nos pervenit,*
دستهای دیگر همچین بخوابد رفت *Sic [à manu nostrâ] in aliorum manus transire debet.*

Regis *Gushtasp* Basilica seu Residentia ordinaria erat *Persepolis*, quæ quondam nobilissima urbs & totius Persidis caput, in quâ marmoreum Palatium ex integrâ rupe excisum, & excavatæ ibidem Cameræ, cum multis animalium figuris & Columnis plurimis: unde olim Persicè dictum *هزار ستون* *Hazâr-sutûn*, i. e. *Mille-columnæ*, seu (si vocem fingere liceat,) *χιλιοσύνλιον* *milliolumnium*; posito numero certo pro incerto & prodigioso pro vero, quia sunt ibi columnæ plurimæ. Hoc Palatium quia ex rupe excisum, Arabicè nuncupatum est *اصطخر* *Istâchr*, q. d. *è rupe desumptum*, seu *rupe constans* faxeum Palatium, nomine deducto ab VIII^{vi} Conjugatione Radicis *اصخر* *Sachr*, i. e. *rupes*. Hoc nomen semper authenticè scribitur *اصطخر*, non autem eodem sono *استخر*, ut in *Ph. Gj.* perperam fit: ubi etiam minùs arridet dicti nominis allata ratio, quasi *Istâchr* significet *آبگیر* *Abghîr*, i. e. *cisterna*, un *Tank* seu *lacus* ex cæso lapide, quia ibi extat talis lacus: hæc

Ex Mausoleo Persopolitano Rex coram Igne et Sole quasi adoraturus
stat, cuius Anima cœli leuncula in nube ad cœlum ascensura cernitur.

Honoratissimo et Illustrissimo Viro IOHANNI DOMINO SOMMERS Baroni
de Evesham, omnium bonarum Literarum Possessori et Patrono hanc Tabulam
summæ Gratiitudinis ergo lubens meritoq̃ humiliter DDD Autor T. H.
MDLXXII sculp.

hæc enim ratio non à priori, sed à posteriori sumpta videtur.

Prope hoc Palatium est *Mons regius*, quippe in quo Regum Sepulchra erant & adhuc sunt; de quo *Diodorus Siculus* refert, *In orientali Arcis plaga est Mons IV inde Plethris (i. e. CCCC pedibus) distans, quem Regium vocant: in hoc enim Regum Sepulchra inerant. Nam excisa illic petra erat, complura in medio Domicilia complectens: in quibus Σηπὶ Septa seu Conditoria defunctorum, quæ nullum quidem aditum manufactum præbebant, sed instrumentis quibusdam manufactis sublato mortuorum Loculos excipiebant. Sic ille. Sed nuperioribus seculis dicta Septa (vel saltem aliqua eorum) perrupta sunt, ut aditus omnibus pateat, rimando annon etiam Thesauri unà cum Corporibus conderentur: ubi tamen nec Thesauros nec Corpora reppererunt. Dicta Conditoria sunt in ipsâ rupe sub Statuarum pedibus, columnis ab humo elevata, & Regum Statuæ eis superimpositæ in basso relievo ex latere marmoreæ rupis eminentes: ita ut Statuarum sinistra latera rupis lateri adhæreant, quasi sint stantes super Sepulchrorum suorum columnis, & præ se habentes è regione positos Solem & Ignem supernè in pariete sculptos. Et juxta in eodem pariete supra Statuarum capita, sculpta cernuntur talium Regum corpuscula volatilia, quasi per aërem in Cœlum ascensura, (uti à nobis Christianis supra Sepulchra pingi solent Capita alata,) animarum ad Cœlum volatum significantia. Et hinc planè constat quid de Paradiso reverà senserint veteres Persæ; quamvis ad hominum captum, Paradisi gaudia cœlestia per amœnitates terrestres & sensuales repræsentaverint, uti & Mohammedani. Videatur quoque Cyri ante mortem pia oratio, in quâ (inter alia) Animæ immortalem statum declarat, in *Cyropædiâ*. In eodem quoque Mausoleo tales Genii plures quaquaversus volitantes cernuntur, ad superiores mansiones volaturi; quæ repræsentantur per *Corpuscula inferiùs nubibus involuta*, eaque tam directo quàm reverso situ posita. D. Thevenotus in Itinerario, horum Iconismorum scopum haud satis percipiens, *Deitates alas* vocat, perperam omnino. Nec quidem reliqua satis intelligibiliter describit; præsertim *aliquid supra januam*, ita ut quid sibi velit, intelligi nequeat. Neque meliùs quidem id quod supra dictas figuras seu Iconismos extat intellexit D. Mandelstø nec ex eo *Herbertus*, qui pro *Animâ in nube sursum volante* (inter Solem & Ignem,) exhibet *Serpentem ligno impositum & involutum*, ut solet esse æneus Serpens Israelitarum. In hoc autem pessimè erratum est, insinuando quasi Serpentem adorassent: illi enim*

enim Serpentes maximè odio habent, & eos necasse beatissimum pietatis opus ducunt. Ille autem quid esset nube involutum non distinxit.

Perfæ (præsertim ii in Indiâ) ajunt quoddam tandem (intercessione *Zerdushti*) à Deo concessum fuit *Gushtaspi* ut in cœlum ascenderet: & filio natu maximo *Pisbêtan* seu *Bashûten* concessum ut in hoc Mundo superesset immortalitate donatus, idque in *دومند کوه* *Dum-mâvand monte*, (rectius dicto *دومند کوه* *Dunbâvand*,) unâ cum 30 Satellitibus pariter immortalibus, qui jubentur omnes alias creaturas arcere à beatissimo illo æternizandi loco, ne fortè ibi etiam evadant immortales. *Ali Birgendi* dicit, quoddam ad summum ejus cacumen ascendi nequit, quia ibi extant vapores Salis Ammoniacy. Istum autem montem celsissimum (sub nomine *Damoan*) cum multâ difficultate conscendit *Herbertus* nostras, (p. 112,) qui dicit superiorem ejus partem constare nativo sulphure, unde noctu quasi scintillare videtur: & quoddam ab hoc monte in communem usum Sulphur ad omnes vicinas regiones deferri solet. Sic ille. Sed illius veniâ, noctu scintillatio seu coruscatio est potiùs à Sale Ammoniaco. Utcunque autem hæc de *Gushtaspe* sint fabulosa, falso tamen huic fundamento superstructa est alia fabula de ejus perennatione, at in alio diverso loco: sic enim *Ibn Shahna* Arabs, *کشتاسف هو الذي يرفعون اده* *Gushtasp ille est quem supersitem esse credunt in Halacânder*. At pro hoc vitioso loci nomine *Halacânder*, legendum est *گنگدیز* *Gangdiz*, ut rectè habet *Abulpheda*; de quo loco superius abundè diximus.

Quoddam iste Rex scientiæ adipiscendæ ergo Brahmanos Indiæ consuluerit, Am. Marcellinus docet, *Hydaspes prudentissimus Darii pater*, qui cum superioris Indiæ secreta fidentiùs penetraret, ad nemorosam quandam venit solitudinem, cujus tranquillis scientiis præcellsa Brachmanorum ingenia potiuntur: eorumque monitiones mundani motûs & Syderum, puròsque Sacrorum Ritus (quantum colligere potuit,) eruditus, ex his quæ didicit aliqua Magorum sensibus infudit. Hæc planè significant eum matheseos rudimenta didicisse ab Indis.

Bundâri alicubi ait *Zerdushtum* se *Gushtaspi* applicasse anno ejus 2do, si verum sit. Hoc autem non consistit cum eo quoddam *Zerdusht* fuerit servus prophetæ Israelitici, quod omnes de eo affirmant. Alibi *Bundâri* dicit rectius, post annum Regis tricesimum accessisse *Zerdusht*.

dušht. Dictus Rex *Gushtasp* regnare cœpit anno Mundi 3484, ante Christum 519 annis. Et regnavit 36 annos.

Quia verò Perfæ erant Sagittarii optimi, ergo apud Mausolœum Persèpolitani in Regum manibus tenetur *Arcus*, (cui innituntur,) ut Persarum Insigne. Et apud Strabonem in *Darii* (fortè *Hydaspis*) sepulturâ ponitur Epitaphium, *Amicis sui ιππεδς κη τοζότης άριζος* *Eques & Sagittarius optimus, venatores fugavi, & omnia facere potui*. Et dicente Plutarcho in *Moralibus* p. 211, *Persarum numisma Darii cum Sagittario signatum fuit*. Talis Nummus vel apud Spanhemium vel apud Goltzium videri potest, ubi Rex altero genu flexo jaculatur. Et, si rectè memini, Suetonius in *Caligulâ*, ponit in Parthorum vexillo *Draconem*, & in eorum vexillo regio *Arcum*.

Fortassis propter prædicta fabulosa quæ superius referuntur, factum fuerit ut isti *Hydaspis* à corruptis Christianis longè post Christum affingeretur aliquis Liber *Revelationum de Christo*, cujus meminit Justinus Martyr, qui etiam hujus Libri delusionibus deceptus eundem probat, & bonus ille vir dolet ejusdem lectionem tunc fuisse prohibitam. Vide ejus *Apol.* p. 66 & 82. Iste *Hydaspes* apud Lactantium lib. 7, cap. 15, vocatur *Hydaspes*, de quo ibi narratur, *Hydaspes Medorum rex antiquissimus (à quo Amnis denominatus) --- vaticinantis pueri ad memoriam posteris tradidit, Sublatum iri ex Orbe Imperium*, sc. Romanum, &c. Et cap. 18, eundem cum Vatibus dæmonurgis numerat. Erratur autem in nomine, cum nullus Medorum rex unquam dictus fuerit *Hydaspes*, sed tantum *Hydaspes*.

CAP. XXIV.

Zerdushti seu Zoroastri vita.

Persarum propheta *Zerdusht*, seu (ut semel cum vocali *Damma* scriptum vidi,) *Zordusht*, idem est qui Græcis sonat *Ζωροάστης*, seu aliis *Ζωροάστεις* in casu recto. Is in hominum ore vulgò perperam sonat *Zoroaster*, cum apud Græcos non detur talis hujus nominis forma. Ideoque miror cur Doctissimus Scaligerus supponendo illam formam, etymologiam dederit per *זוראסתר* verba nihil Hebraicè significantia, sed tantum Hebræis literis scripta; & nomen *Ζωροάστης* inter-

interpretando *vivum sydus* & ἀστὴρδότην In hæc animadvertere visum est, ne aliquis tanti viri (aliàs doctissimi) autoritate seducatur.

Autores avidè arripuerunt *Zoroastris* nomen: de ejus tamen seculo & patriâ errando, unum eundemque hominem in plures multiplicando, ut videre est in Patritii *Zoroastre*, & ut mox heic etiam videbitur. At quicquid dixerint, illè fuit tantum unus, isque tempore *Darii Hyllaspis*, nec ejus nominis plures unquam extitère: nam antiquissimus ille Bactrianorum Rex qui eo nomine appellatur, à Diodoro Siculo rectius Ὀξωάτης nuncupatus est, ut suprà monuimus.

Nominis *Zoroastris* scriptio vitiosa est apud Græcos, qui solent pleraque nomina Orientalia vitare: idque partim quia talium nominum Scriptores sæpè eorundem sonos non è Libris, sed è vulgi ore accipiebant; partimque quia Græcorum literæ non sunt ad omnes sonos orientales benè accommodatæ, præsertim deest *sh* ubique, & *h* in medio vocum desideratur. Deinde rursus Græci (præsertim Medici) aliquando è malè scriptis libris Arabicis aut Persicis hauserunt nomina quæ rursus nobis dederunt corruptiora: ut pro *تدملہ پدترہ* *Tā-mala-pdtra*, videntur legisse *ملہ پدترہ* *Malabādaḡa* aut τὰ Μαλάβαδρα, *Malabathrum*. Sic pro *بادنجان* *Bādīngjān*, legerunt *مالنجان* *Me-longena*: pro *بادخش* *Badāchsh* legerunt *بالخش* *Balāchsh*, *Balassius*: pro *پدنگ* *Pudēng* seu *پدنج* *Pudēngj* legerunt *پلنج* *Pulēngj*, *pulegium*, non à necandis *pulcibus*, sed ab orientalis nominis corruptelâ ortum. In his lit. *Dāl* oblongior, propter figuræ similitudinem à scribis mutata fuit in *Lām*; eodem modo quo factum fuit in nomine *تدمر* *Tadmur* mutato in *بلمر* *Palmyr*. Ex ejusmodi in Arabum libris vitiosâ scripturâ orta sunt corrupta nomina *Antimonium*, *Mandragora*, &c. explicatu prolixa, quæ non sunt ullius linguæ voces, quas tamen in criticorum malam crucem paravit veterum incuria. Alia errandi ansa fuit orientalium nominum scriptio cum solis Consonantibus sine Vocalibus: adeo ut vocibus per se ἀφώνοις, pro lubitu dederint sonos, uti & nostrates aliquando faciunt.

Ut itaque in aliis multis, sic & in hoc nomine *Ζωροάστρης* pariter errarunt, ubi o pro δ, quâ ratione melius scripsissent *ζωροάστης*. Sed apud orientales literæ *Vau* & *Dāl* MS sunt sibi invicem similes, ut pro *زردشت* *Zordust* seu *Zardast*, facilè legerint *زوراشت* *Zoroast*. Scribæ alius error est apud Theodorum Mopsuestensem, scribendo *ζωροάστης* redundante

redundante σ: & apud alios *ζωροάστis* redundante ε: id enim melius scripsissent *ζάρατος*, seu potius *ζάρατος* vel *ζάρατς*, nisi quod ὁπίσημον *βῶν* vix satis eis videretur terminatio Græca.

Hujus nominis scribendi formulæ apud orientales sunt variæ, quasi alicujus in religione *Protei* nomen πολύμορφος. Usitatio ac verior forma est *زردشت* *Zerdusht*, quod tamen aliquando apud Poetas sonatur *Zerridusht*: & deinde seqq. modis quandoque scribitur, sc. *زرادشت* *Zarâdusht*, & (sonando *t* pro *d*) *زرائدشت* *Zarâtusht*, & aliter *زردہشت* *Zerd-hûsht*, vel rythmi & cadentiæ causâ apud Poetas *Zerd-hûsht* & *Zerd-hisht*. In Libro *Ph. Gj.* monetur aliquando scribi *زاردشت* *Zârdusht*, & *زاردشت* *Zârtusht*, & *زرہ دشت* *Zeratûsht*, & *زردشت* *Zer-tûsht*, & *زارہشت* *Zâr-hûsht*, & *زراہشت* *Zarâd-hûsht*, & *زاردہشت* *Zârd-husht*. Quin & præter has omnes scribendi formulas, in nuperis Apographis in Linguâ *Pehlavi* scriptis, reperiuntur sequentes formæ, quas etiam unâ cum supradictis Lectori in hoc loco exhibendas censui: sunt autem

زردشتیہ *Zaratûshtrih*, &

زردشتیہ *Zaratûshtra*, &

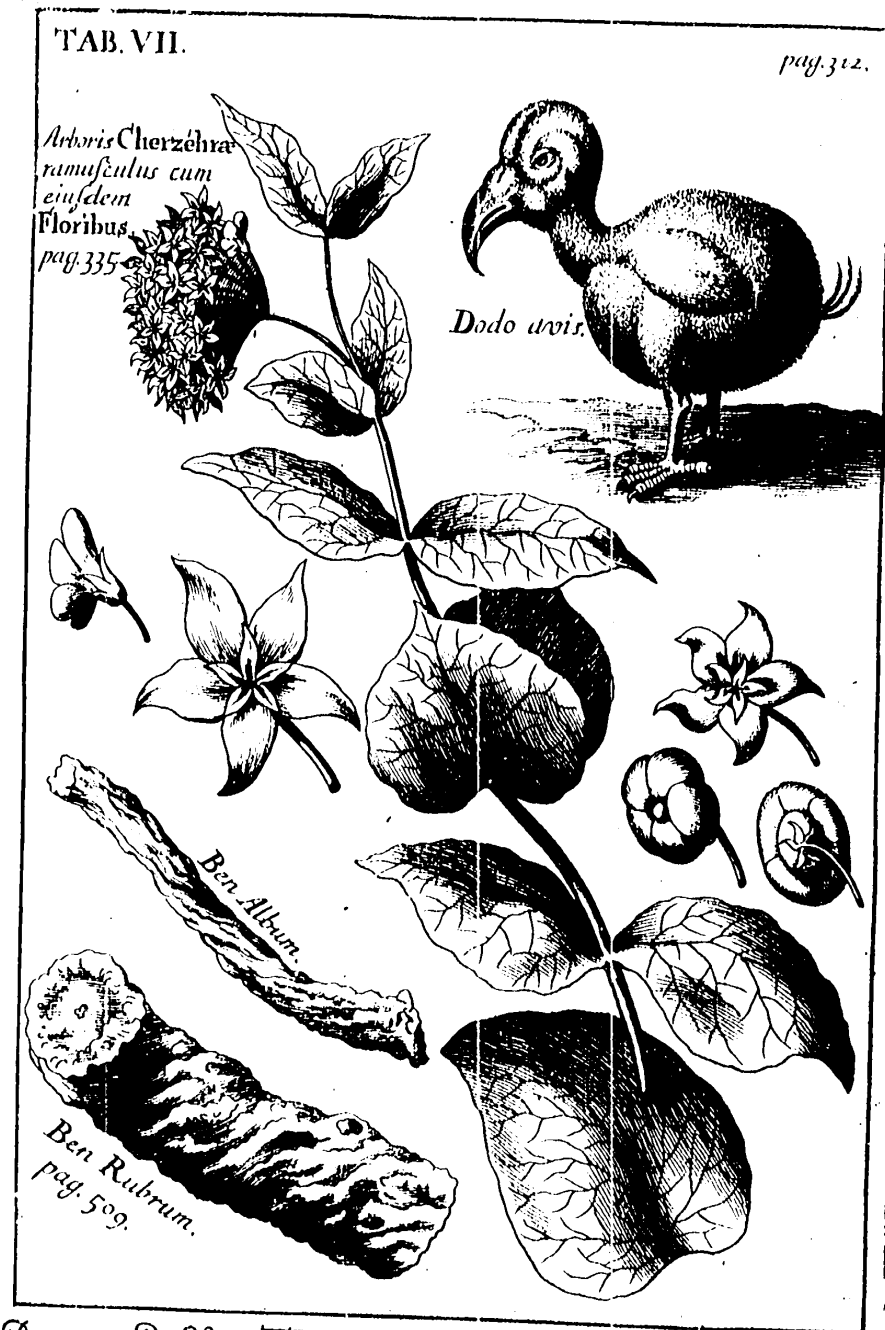
زردشتیہ *Zaratûshtru*.

Quin & hoc nomen (ut supra monui,) in Lib. *Nim.* scribitur etiam *زردشت* *Zordusht* sub ordine Vocalis *Dammæ*, cujus Interpretatio scribarum errore datur *امام مرغان* *Antistes avium*, perperam pro *امام مرغان* *Antistes Magorum*: ideoque tales libri MSSⁱ infinitis mendis scatescentes, peritum Lectorem poscunt. Iste idem est qui apud Porphyrium legitur *ζάρατς* seu *ζάρατς*, quem Pythagoras consuluit: nam Pythagoræ prælegisse *Zabratum* meminit Porphyrius. Sic etiam Apulejus in *Floridorum* 2do, *Ajunt Pythagoram* (cùm inter captivos *Cambysis Aegyptum* adveheretur,) doctores habuisse *Persarum Magos*, ac præcipuè *Zoroastrem* omnis divini arcani *Antistitem*. Clemens Alex. mendosè legit *Pythagoras discipulus Nazaratii Assyrii*, pro quo melius dixisset *Zarati Perso-Medi*. Et hujus Præceptor fuit *Hofstanes*, seu *Sosthenes*, sive *Zastrianus*, cujus *Zoroastres* fuit Nepos.

Proximè quid hoc nomen Grammaticè & ex vi vocis significet, disquirendum.

audaciâ & confidentiâ adjutus : nam si non fuisset audax & intrepidus, totius nationis Religionem suo modo reformare non tentasset. At quoad veram ejus profapiam, ea in Libro *Sad der optimâ* autoritate fuissè narratur, *زرادشت آذکو دیون از پورشسبی که اورا دسبی بود ار* *Zarâ-tusht* *دیته-رسبی دگر همچو رسبی آذکه ار خوشودش زاسغنتمان بود* *tusht qui ortus est à Pârshâsp, cujus genus à Pîterâsp, dein ab Hîcherâsp, qui à Tchechshûnesb, qui ab Espintamân fuit.* Sed alibi sæpius in eodem Libro brevitatis causâ scribitur *زرادشت اسغنتمان* *Zerâtusht tē Espintamân*, q. d. *filius Espintamân*, qui tamen non tam Pater quàm Tritavus fuit. Sic tamen est loquendi mos apud eos. Et aliquando ipse *Zerdust* vocatur *Espintamân* simpliciter, & eo solo nomine intelligitur. Et hoc modo propter insigne patratum facinus, paternæ genealogiæ istius hominis aliàs obscuri memoria usque ad finem Mundi continuabitur. Et ut de Patre conveniunt, sic inter omnes convenit Matris ejus nomen fuisse *دغدو* *Dôghdu*, quod (liquefcente *gh* ut in vocibus Anglicis *high, mighty, &c.*) apud eos plerumque sonat *Dôdu*; nam sonus *Gain* in medio vocum fere evanescere solet. Hocque nomen innuit quasi fecunditate ea similis esset ejusdem nominis *Gallinæ Indicæ*, cujus Icon apud Herbertum in Itinerario extat sub nomine *Dodo*, cujus etiam exuviae sacrae in Auditorio Anatomico Oxoniensi servantur. Est autem *Dodo* magna Avis parvis & exilibus alis quæ ad currendum juvant, sed ad volatum non serviunt; unde nec *Volucris* dici queat. Corpus est rotundum & pingue, ponderis 50 librarum. Cibus pravus stomacho nauseam movens. Hujus avis vultus præ se fert Melancholiam. Sinciput nudum, occiput lanugine tectum est, ut & totum corpus. Rostrum à naribus ad mucronem leviter virescit, admistâ tincturâ subluteâ. Reliqua ex Icone dignoscantur. Plurima parit ova, unde & commodum fecunditatis emblema. In Insulâ *Madagascar* & *Bygarroys* præcipuè nascitur.

Supradictus *Zerduſt* apud Orientales (ut dictum) decoratur Ti-
tulo *حَكِيم* *Hakim* seu *vir docti & philosophi* : & in vetustis Libris vo-
catur *رَدّ* *Radd*, i. e. *Sapiens*. Is omnium consensu fuit in Astronomiâ
& in Astrologiâ judiciariâ versatissimus & peritissimus. Unde Do-
ctissimus Rex, peritissimus Astronomus atque Astrologus *Olugh-Beigh*
in Astrologiâ suâ Perficâ hætenus ineditâ, (agens de *نومدارات* *Nom-
dârât* seu *Indicatoribus* Horoscopi sive Signi Ascendentis in Nativi-
tatibus

Reverendo Viro THOMÆ SMITH S.T.D.^r hanc Tabulam tanquam veteri Amico DDD. Auctor T.H. M.D.C.C.C.

mist. Librum verò istum inferciebat verbis Davidis Prophetæ, quæ audiverat ab Ozair. Eumque Librum adornavit Scripturis aureis, & Gushtasp reposuit eum in urbe Istachr. Quodd autem Zerdushti Opera impleverint 12 grandes Tomos quantos portare potuerint tot Vituli, non est valdè mirum; cùm Veterum Persarum Characteres ferè majusculi fuerint, eoque ipse crassiore calamo ornatis & ædificatis causâ scripserit. Bundâri narrat eum fuisse servum alicujus Discipuli Jeremiæ. Abulpharagius vult eum fuisse servum Eliæ: sed tempus non patitur, cùm iste propheta 400 annis ante illum vixerit. Et apud eundem, lepræ imputatio τῷ Zerdusht, videtur malè fundata in Gehazi historiâ, qui Elisbæ servus, ab eo lepræ devotus est & dimissus fuit leprosus, eò quod invito Magistro currens post Naaman petiit ab eo munus. Rectius fortè supradictus Abu Mohammed Mustapha referens Zerdushtum fuisse servum عزير Ozair seu Ezræ, quod verissimum videtur.

Plenius & distinctius rem narrat Bundâri Mohammedanus, نذر ابو جعفر الطبري في كتابه عن بعضهم ان زردشت كان من اهل فلسطين و كان خان ما لبعض قلا من ارميا النبي عم خاصا به اثرا عنده فخانه وكنب عليه فدعي الله عز وجل عليه فبرص فمحق ببلان آذربيجان وشرع بها دين المجوسية ثم توجه الي كشتاسب وهو ببلخ فلما قدم عليه وشرح له دينه واعجبه فمفسر الناس علي الدخول فيه و نكر ايضا عن بعضهم ان ظهور زردشت عند كشتاسب كان بعد ثلاثين سنة من ملكه و اذاه بكتابه الذي ادعاه انه اوحى اليه فقبله فكتب في جلد اثني عشر الف بقرة حفرا في الجبلون ونقشا بالذهب وصيرة كشتاسب في موضع من اعطخر يقال له زردشت و وكل به الهرايدنة ومنع من تعلمه العامة وحكي ابو جعفر ايضا في موضع آخر ان كشتاسب واباه لهراس كانا على دين الصابيين حتي اناهما Zerdusht Abu-Gjaphar AlTabari in Libro suo ab aliquibus eorum meminit, quod Zerdusht fuit ex incolis Palaestina, fuitque Famulus alicui Discipulorum Jeremiæ Prophetæ cui pax, peculiaris ei & æstimatus apud eum. Sed cùm deceperat eum & mentitus fuerat ei, Deum precatus est contra eum, & leprosus evasit, & concessit in regionem Aderbayagjan, ubi incepit propagare Religionem Magusæam. Deinde convertit

tit se ad Gushtâsp qui erat in Balch: & quando accesserat ad eum, eique Religionem suam exposuerat, is admiratus est eam, & coëgit homines ingredi in eam. Meminit quoque ab aliquibus coram, quod Zerdusht manifestavit se Gushtaspi post trigesimum Regni sui annum, eique attulit Librum suum quem jactabat revelatione delatum ei. Illum itaque accipiens, eundem scripsit in coriis 1200 Vaccarum, excavando [litteras] in coriis, easque deaurando. Eundem itaque [Librum] Gushtâsp collocavit in Istachr loco dicto Zerbisht, eique profecit Sacerdotes, prohibens eundem docere vulgum. Refert quoque Abu Gjaphar in alio loco, Gushtâspem & patrem ejus Lohrâspem fuisse de Religione Sabiorum, donec ad eos attulerat Zerdusht id quod ad eos attulit. In eundem ferè sensum Megjdi Persa Mohammedanus in Libro Zinato 'lMagjâlis refert, زردشت مردی بود از فلسطین که مدتها خدمت یکی از انبیای بنی اسرائیل کرده علوم غریبه یان گرفته بود و آن نبی اروبسیب از اسباب رنجیده اورا دعای بد کرد و زردشت مبروص شده از وطن هجرت نموده بآذربایجان رفت و دعوی نبوت کرده بدلم شعبده امري چند در غایت غربت مردم نموده آذرا موعظه او نام کرد از آنجمله گویند که برستان خفت تا یکطرف روی را گرم کرده در سینه او ریختند و آن روی دانه دانه در سینه او منعقد شده هیچ ضرری بوي نرسانید دیگر آنکه آتش در دست داشت و دست او نهی سوختن Zerdusht Vir fuit ex Palaestina, qui aliquando fuit Famulus alicujus Prophetæ Israelitici. Ille verò Prophetæ propter aliquam causam in eum succensens, ei maledixit: unde Zerdusht leprosus evadens, & à patriâ fugiens, concessit in Aderbayagjan, ibique Prophetiam jactitavit: & in arte præstigiatoris versatus, res quasdam miras populo ostendit, quas Miracula sua vocitavit: ex quibus fuit, quod supinus jacuit dum bippodium æris liquefacti super sinum ejus fuderunt: æs vero super sinum ejus granatim concretum, nullum ei damnum intulit. Aliud fuit, quod Ignem manu tenuerit, & manus ejus non fuit combusta: & in cujuscunque manum dederit, alterius quoque manus non fuit combusta. Sic ille. Addo me quoque vidisse tale quid factum ab homine Circulatore, qui Ignem illæsus tractabat, & ignitas prunas edebat (me astante) absque oris adustione: & cùm ego (illius rogatu) explorandi causâ, digitum meum

meum statim in ejus os immitterem ibique circumducerem, totum inveni frigidum & illaësum. Mihi autem dixit se Os suum præparasse *Oleo Vermium*, & nulla aliâ re; quod tamen fortè nihil profuerit ad hoc, cum sine tali oleo potuerit idem præstare, ut & aliquis ex nostratibus facere potuit sine præparatione ullâ. Mos autem hoc aliter faciendi docetur in Libro quodam Arabico Seldeniano Bibliothecæ Bodlejanæ Oxon.

Quomodo autem talis homuncio ingressum ad Regem obtinuerit, Autor Libri *Mugj*. unâ cum aliis rebus narrat fol. 224. 2. زردشتی — دعوت نبوت کردن دمی توانست بگشتاسب ملوک رسیدن تا بکروز در ایوانی دشتیست بون سطح سقف ایوان بشکافت و شخصی از آنجا بیرون آمد و بعضی گریختند و مجلس مشوش شد ملوک از جای خود نجنبید زردشت بون ازو سوال کرد که تو چه کسی گفتی من رسول خدایم ملوک گفت اگرچه فرو آمدن تو از سقف بون لیکن بدین اقتضای دکنم پیش علما و حکما هستند من ایشانرا جمع کنم تا با تو مناظره کنند اگر گویند اتباع تو باید کن اتباع تو کنم آنگاه بفرمودن تا میان او و علما جمع کردند و علما آن زمان &c. *Zerdušt* --- prophetiam jactavit. Sed non potuit ad Regem *Gushtasp* accedere, donec aliquo die dum Rex *Gushtasp* in quodam *Aslivario* sederet, iste planum tecti findere non dubitavit. Cumque aliquis inde prodiret, aliqui fugerunt, & Confessus turbatus fuit: Rex verò è loco suo se non movebat. Mox compertum est quod *Zerdušt* fuit, à quo quæsit, Qualisquam es tu? Respondit, Ego sum propheta Dei. Regessit Rex. Quamvis à tecto descenderis, hoc tamen non sufficit ut me tibi addicam: sed apud nos adsunt viri Docti & Sapientes, quos colligam ut tecum disputare possint. Et, si illi dixerint te sequendum esse, tum te sequar. Tunc præcepit congressum inter illum & Sapientes habendum. Postea illi homines ad Regem redeuntes referunt, Hujus hominis sententia recta est & opinio vera, nec est in verbis ejus error. Sed unum restat, ut sc. ab eo postulemus Miraculum quod modum ordinarium excedat. Rex dixit, Quale erit Miraculum? Responderunt, Eum firmiter ligabimus, & quibusdam Medicamentis que benè novimus, corpus ejus inungemus; & tunc *Bipondium* aris liquefacti super eum fundemus. Et, si curatione perit, tum ejus negotium factum erit: at si saluus evaserit, tum oportebit

oportebit nos eum sequi. Et *Zerdušt* contentus fuit. Deinde obtulit Librum dictum *Estâ*, quem jactitavit à cælo ad se descendisse: dixitque, O Deus, si hunc Librum ad me misisti, tum noxam æris à me propulsato; si autem non, tum aliter. Et mox jussit ut super se effunderetur, quod sanè per sinum ejus abiit sine læsione. Hoc facto *Gushtâsp* eum benignè excepit, & præcepit ut per totum suum regnum extruerentur *Pyrae*. Cumque *Gushtâsp* persuaserat suam Religionem sequi, tum (referente *Bunddri*) Plantavit juxta portam *Pyrei* in *Kashmer* Cupressum, in cujus trunco scripsit, Quod *Gushtâsp* acceptaverat Dei Religionem, quod testaretur ista Cupressus. Et cum grandesceret, supra eam ædificârunt Palatium longitudinis 40 Cubitorum, & ejusdem latitudinis. Hujus tectum fecerunt aureum, & solum ejus ex argento, & fundus ejus erat ex ambrâ, & parietes ornati *Unionibus* & *Hyacinthis* & *Floribus*: inque conformârunt effigies *Gemshâd* & *Aphridân*. Deinde dictum Palatium cinxerunt muro ferreo, & *Gushtâsp* sumpsit hoc Palatium pro habitatione sua, unde ascenderet ad cælum: & ad omnes extremitates regionis ablegavit nuntios & scripsit ad Praefectos, jubendo eos, jubendo eos *بالصيرالى خدمه هذه السرى* addicere se visitationi istius Cupressi, & auscultare præceptis *Zerdušti*, & amplecti religionem ipsius, & relinquere cultum Idolorum. Et ei auscultârunt homines ingrediendo in Religionem illius *وگرا* vel libenter vel illibenter. Fortè supra intelligat Cubitos longiores seu regiones.

Cum autem iste astutus ex Lege Mosaicâ ei sat benè notâ didicerat Deum promississe Israelitis quod eis suscitaturus esset Virum ad instar *Mosis*, cui auscultaturi essent, ille nimiam arrogantiam & vanitate inflatus, se illum virum esse opinatus est, idque aliis insinuare voluit, quasi ex stellis hoc didicisset. De his *Chondemîri* Epitomator *Mohammedanus* in *Vitâ Gushtâsp* refert, بگشتاسب پادشاه باند همت عالیقدر بون لیکن اورا سهوی افتاد که ملکت زردشت قبول نمود و قصه زردشت چنان بون که نویستی از علم نجوم استدلال کرد که مانند موسی شخصی پیدا شود که اورا سبب روشنائی آتش (شنائی بعالم بالا روی نماید ایمن معنی موجب نبوت او کردن بخپال آنگاه اینچنین شخص غیر او دمی تواند که باشد بخلاوت و ریاضت مشغول شد و بواسطه خاصیت مجاهدت روشنائی بونی ظاهر گشت و ابلیس آن نور را در لباس ناز بوی نمود و از میان آتش با او در تکلم آمد.

آمد برینجهت زردشتی خود را پیغمبر پنداشت کلمات شیطانی را جمع کرد و او را زدن نام نهاد و خلایق بدین مجوسی دعوت کردن گرفت و گشتاسب اوصاف و سخنان کتاب زدن را شنیده بخند منی آن ضال مضل شتافت و ملتش قبول فرموده در اطراف عالم آتش کده ها ساخت و آتش پرستان در باب ولادت و نبوت زردشت منخرفات بسیار گویند چنانچه در تاریخ مبسوطه مسطور است گشتاسب در ایام دولت خویش *Gushtasp fuit Rex celsi animi & multae existimationis, excepto quod errasse eum contigerit Zerdushti Religionem amplectendo. Zerdushti autem Historia talis est: nempe ille aliquando ex stellarum scientia elicuit, oriturum aliquem ad instar Mo- sis, qui propter aliquam illuminationem & cum Igne familiaritatem, exaltatus esset in Mundo. Hocque factum est ei causa prophetiae, scil. propter suam imaginationem impossibile esse quod aliquis praeter ipsum talis futurus esset. Quocirca in secessum abiens, meditatione occupatus est: & per peculiaritatem conaminis-religiosi, Lumen quoddam ei apparuit; nempe Diabolus ei Lumen illud blandiori vestitu ostendit, & e medio Ignis cum eo confabulatus est. Hinc Zerdusht seipsum prophetam esse existimans, multa Diabolica verba congeffit in Libro cui Titulum Zend imposuit, & populum ad Magorum Religionem invitare cepit. Et Gushtasp auditis Zerdushti laudibus, & verbis Libri Zend, in servitium hujus Erratoris properans, ejus Religionem amplexus est, & in variis Mundi partibus Aedes Ignis extrui curavit. Ignicolae quidem de Zerdushti nativitate & prophetia multa futilia narrant, prout in prolixiore Chronico [cujus hoc est Epitome] exaratum est. Summatim, Gushtasp in diebus Imperii sui, Istachr Persidis pro Sede Regia habuit, &c.*

Nolo heic repetere superius dicta de Zerdusht seu Zoroastre, sed sed potius Lectorem remittam ad ea quae supra in Historiam Mithrae ex Porphyrio adduximus de Zoroastri Antro Mithriaco, & quomodo ibi per longum tempus delituit, quasi apud Deum in coelo fuisset; cum is potius apud Tartara in terrae specu seu Barathro latuerat, ut postea fecit Manes. Vide etiam quae supra notavimus ex Dionis Chrysostomi Oratione 36, quomodo propter amorem sapientiae (ut praetendebatur,) secessit in Montem & ibi vixit. Et postea relicto Monte, igne coelesti involutus fuit: & tum deinde Persarum Regem & Magnates adiisse illum ad videndum hominem qui ex Igne illaesus evaferat.

evaferat. Et quod is posthac non cum omnibus, sed cum solis pi- entioribus conversari voluit. Quosnam Libros scripsit, & in illis quae praedixit de *Messiah*, & Praeceptorum quae suis dedit praecipua, in hujus Operis sequela & in subsequente Libro *Sad-der* suis locis com- parebunt. At (quod mirum est) intra 4 aut 5 annorum spatium acta sunt omnia illa magna quae effecit Zerdusht. Is enim non appli- cavit se Regi *Gushtasp* nisi postquam elapsus esset regni ejus annus tri- gesimus: cumque ille regnaverit tantum 36 annos, & Zerdusht in- terfectus obierit ante Regem suum, necessarium sequitur ut intra 5 annos religionis rem bene firmatam & stabilitam posuerit, & totum negotium suum abolverit. Sed proculdubio plerosque Libros suos in antecessum scripsit & ad destinatum scopum praeparavit: cum in tam paucis annis (praeter alia negotia,) tot Libros conscribere non potuerit. Megjdi Historicus Persa, post alia multa, prodigiosi istius hominis exitum narrat; scil. quod *Argjasp Rex Turanensis* seu Turca multa Pyreae quae extrui curaverat Zerdusht, demolitus est, & tandem 70 Sacerdotes interficiendo in urbe Balch, آتش زردشتی را بخورن

Ignem Zerdushtium Magorum sanguine extinxit.

---Et quod tunc Shiraxensis aliquis ipsum quoque Zerdusht interfecit. Hoc tamen modo Magorum religionem non extinxit; utpote quae apud Persas nimis altè radices egerat, & Gushtaspen habuit Defen- forem, qui vi & armis dictum orientalium Turcarum Regem tandem propulsavit & procul abegit, (quamvis Gushtaspen semel in pugnâ fuderit,) & erasa atque demolita Pyrea restauravit & reaedificari curavit.

Omnium autem fusissimè & optimè Zerdushti Historiam narrat au- tor Libri suo genere rarissimi cui Tit. شاهنامه *Shâhnâma-nefr* seu *prosa*, (per aliquem Magorum ex *Phirdansi* contractus,) in Vita Re- gis *Gushtasp* Persicè referens, در پادشاهی آن زردشتی پیغمبر آمد و پیغمبری پیش گشتاسب آورد و او را گفت که من پیغمبرم و ایزد تعالی مرا بنزد تو فرستاده است و این کتاب زدن اوستا از بهشت آورد ام و این صدف و کستی بمن داده است که این صدف را بپوش و کستی بر میان بند تا از دوزخ روان تو رسته شوی و رهاگی یابد و دین ایزد در جهان روان کن گشتاسب چون از پیغمبر این حدیث بشنید گفت که من چه دانم که تو پیغمبری و از درگاه ایزد تعالی آمده و راستی

وراستی تو بجز از برهان معلوم نشود و بغير از معجزات دين
 پذيرفتن نشايد اگر تو بغير راستى و درست هستي مارا چيزى
 حجت بنما كه من هم يقين بدانم كه تو بغير دين آيى
*In ejus Imperio venit Zerdusht propheta, coram Gushtasp prophetiam
 prætendens, eique dicens. Ego sum propheta quem Deus Excelsus ad
 te misit: & istum Librum Zend-aveštā à Paradiso attuli: & hanc Sūd-
 dram & Cingulum mihi dedit inquit, Istam Sūdram^a indue, & istud
 Cingulum in medium tuum cinge, ut Anima tua à Gehennā liberetur
 & Salvationem inveniāt, Religionem quoque Dei in Mundo propagato.
 Quando Gushtasp hanc narrationem à propheta audiret, dixit, Quo-
 modo cognoscā quid tu propheta sis & ab Aula Dei Excelsi veneris? nam
 veritas tua aliter quā ex demonstratione non cognoscetur, nec absque
 Miraculis aliquam Religionem amplecti decet. Ideoque si tu es propheta
 verus & rellus, nobis aliquid probationis ostende, ut etiam certus sci-
 am quod tu propheta Dei sis. Quando Zerdusht hæc à Rege audiuit,
 sequentia miraculosa ostendit: sc. coram Regis Palatio plantavit Cu-
 pressum, quæ paucis diebus crevit ad tantam crassitiem ut 10 funes vix
 eam cingerent, atque ad 10 funium altitudinem excrevit: & in hujus
 Arboris summitate crevit Aestivarium. Quando Rex hæc vidit Mira-
 cula, contentus fuit, certò constituens se ejus Religionem amplexurum.
 Narrant aliquos Gushtaspis sapientes oppugnasse Zerdushtum, eique obsti-
 tisse; non tamen illum vicisse, nec in quavis re superiores evasisse. Sed
 hi tandem unum quæsiwerunt remedium: sc. Zerdushti domus ubi ma-
 nere solebat, erat à regione Aestivarii Regis: & quando Regis Palatium
 adire solebat, tunc Clavem apud Regis Janitorem relinquebat. Regis
 itaque Sapientes istum Janitorem adeuntes, pecuniam ei dederunt, cum
 eo paciscentes ut ne verbum revelaret. Deinde Clavem ab eo mutuantes &
 in Zerdushti ædes intrantes, omnis generis impuritates in ejus Vestia-
 rium, & in Librum Zend, & in Sacculum ejus injecerunt; qualia erant
 canum & felium Ossa, & mortuorum Crines ac Ungues quos inter omnes
 ejus res immiscuerunt. Et postea exeuntes, clausurunt ostium; & Clavem
 Janitori reddiderunt. Zerdusht autem valde purus erat corde, (cujus
 tamen puritatem alii non resciverunt,) & laudibus Divinis occupatus.
 Illi ergo ad Regis Gushtasp Aulam venientes dixerunt, Iste homo ma-
 leficus [seu veneficus] est, totā nocte maleficium [seu veneficium] ex-*

^a Sūdram est Tunica Sacerdotalis brevior, Anglicè a Cassock, ad mediam suram pertingens.

ercens,

ercens, & cor tuum maleficiorum incantamentis decepturus est; nisi Rex
 Satellites in ejus domum mittens, istam suppellectilem & res omnes re-
 quirat & inspiciat, ut hujus rei veritas aut falsitas appareat. Rex
 itaque Satellites ad Zerdushti domum misit, qui omnia ejusmodi utensilia
 coram Rege adducerent; Librumque Zend, & Vestiarium, & Sacculum
 excutiendo, canum & felium Ossa & Crines ac Ungues mortuorum com-
 paruerunt. Rex hæc videns & animadvertens, stupore correptus est; & di-
 gitum dentibus rodens, Zerdushtum convitiatus est, dicendo, O fæde &
 spurcissime homuncio, quid hoc est quod fecisti? Zerdusht respondit, O
 Rex, Ego de hisce rebus nihil novi: sed accersat Rex Janitorem suum,
 & querat quid acciderit. Janitor itaque accersitus respondit, Quod quam-
 diu in illā domo cum Zerdusht manserat, tam arctè clausa fuit ut ne
 ventus intrare potuit. Tum Rex succensens, dictum Librum Zend eje-
 cit, & Zerdusht in carcerem misit. Hoc modo innocentissimus ille Zer-
 dusht, in carcere mansit, nihil comedens, sed^a uno pede stans Deo quali-
 tatum-experti laudes dixit. Casu, die quodam Equi alicujus nigri (qui
 ex peculiaribus Regis Equis fuit,) omnes 4 pedes in ventrem retra-
 hē sunt, ita ut in terram delapsus fuerit. Tum ميب-مرد^b Mib-mard seu
 Equiso in Equorum Stabulum intrans, [omnia ut solebat] intuitus est
 & observavit; & oculos in dictum Equum nigrum conjiciens, vidit ejus
 4 pedes abesse & in ventrem ejus intrasse, eumque collapsum observavit.
 Equiso itaque metuens, statim ad Regem cucurrit, & quid in Equorum
 Stabulo acciderat renuntiavit. Rex itaque ad Equorum Stabulum ve-
 niens, vidit & mirabundus mansit: & omnes suos Sapientes vocavit ut
 Equo remedium asserrent: omnes verò remedio expertes & destituti fue-
 runt. Cūque nullum esset remedium, Rex & reliqui omnes erant tri-
 stes & melancholici: donec die quarto Janitor ad Zerdusht in carcerem
 veniret, à quo Zerdusht quæsiuit quid acciderat quod hodiè illius oblitus
 fuerat & tam tardè ad eum veniret? Janitor itaque Zerdusht omnia
 retulit: qui cū ea audiverat, Janitori dixit ut Regem adiens eum cer-
 tiorem faceret, quod quando me ex isto carcere educeret, bonum aliquod
 pro isto Equo facturum sim. Janitor itaque Regem adiens retulit Zerdusht

^a Zerdusht orabat uno pede stans, ut etiam fecit supradictus Chuāph. ^b Mib-mard est
 magus homo, qualis ratione officii erat Regis Equiso. Is aliàs dici solet ميه-مرد
 Mibter Achūr, i. e. major stabuli. Iste sive Magister equorum sive Magister mulorum, vide-
 tur idem cum אשדרפן Ashdarpān in Libro Esteræ q. erat مژدان Mulorum custos,
 sc. Præfectus omnibus mulorum turmis: & ab Asharpān seu Asharbān corruptum habent
 Græci nomen Ἀστάρων, quales erant in Provinciis Præfecti.

S f

Italia

talia dixisse. Ideoque Rex citissime Zerdushtum à carcere vocans, eum ad Equum nigrum deduxit. Zerdusht hoc videns, attonitus mansit, & Regi dixit hoc opus non esse facile, sed valde difficile. Unum tamen necessarium à teipso impetrato, ut sc. certò scias hanc Religionem esse Dei: & cum toto corde & animo in me suscipiam, ut istius Equi pedes fiant recti. Sed si in corde tuo aliquid dubii heserit, omnino hoc opus non succedet, sed Equus tuus isto modo manebit. Tum Rex Gushtasp toto corde & animo certior factus, eam Religionem amplexus est. Mox itaque Zerdusht Deum Excelsum precatus, manum suam dextram in Equi manum^a [seu anteriorem pedem] affricavit: quo facto, Equi manus è ventre exivit. Deinde Zerdusht Regi dixit, Necessarium est ut ambo filii tui ad me veniant, & unanimiter amplectentur, & ubicunque Religionis hostes invenerint, eos bello aggrediantur, & hoc modo Religioni licentiam faciant edmoe propagent. Tum Rex rēs Basbûten & Isphendiyâr accersivit, qui venientes ejus Religionem amplexi sunt. Postea aliâ vice manum suam sinistram sinistræ Equi manui applicando, Equi manus sinistra è ventre exivit. Deinde Zerdusht dixit, Nunc oportet et ut Ketâyun^b Isphendiyâr mater amplectetur Religionem meam, ut Equi pes exeat. Tum famulum cum Zerdusht ad Palatium suum misit: & Zerdusht [visâ Reginâ dixit,] O Matrona Matronarum, Deus te omnibus mulieribus & omnibus rebus celsiorem fecit: cumque Deus Excelsus dederit Tibi Maritum qualis est Gushtasp, & quoque Filium qualis est Isphendiyâr, cui nullus in toto Orbe similis est; & Regum-Rex atque Isphendiyâr in Dei Religionem crediderint, & cum toto corde ac animo eam amplexi fuerint, oportet ut Tu etiam eos sequendo, eandem amplectaris. Cui Ketâyun respondit, Quicquid Maritus meus & Filius amplexi fuerint, ego etiam amplectar, & Capite ac Oculis de eâdem rel. certa sum, quippe de quâ non sit dubium: namque non dubito.

Tum Zerdusht revertens ad nigrum Equum venit, & precatus est manum suam dextram Equi pedi dextro applicando, ut ope Dei Excelsi infirmitas abiret, & pes dexter è ventre exiret.

Postea Zerdusht cum Rege collocutus dixit, Necessarium [seu postulat] tertium jam rectè præstitum est: & Necessarium quartum est, ut Rex interroget Janitorem suum, ut res oculariter demonstretur: &, si ille ve-

^a Orientalibus anterior jumenti pes vocatur Manus; & pes posterior vocatur Pes. ^b Dicta كترایون Ketâyun Gushtaspis regina fuit filia قيسر روم Cesaris aut Imperatoris Græciæ; nam cum Græcis fuit res ejus, ut in Bundârî historiâ dicitur.

rum dicturus est, tum Equus tuus plenè revalescet; si vero non, tum opus imperfectum manebit. Tunc Rex Janitorem accersens, ei metum & terrorem incussit ut veritatem diceret, sc. quis talia (ut antedictum) in Zerdushti domo patraverat. Janitor verò à turbatâ Regis mente [seu Rege mente turbato] timens, præcautionem postulavit, & Rex ei vitam donavit. Et tunc omnia prout transacta fuerant, Regi factus est, dicendo, Quatuor illi Sapientes qui apud Te tam æstimabiles sunt ut eorum verbum transgredi non possimus, aliquid mihi dederunt; & Clavem à me accipientes, prædictas res perpetrarunt. Quando Rex hæc à Janitore audiverat, penitentia ductus coram Zerdusht Apologiam texere capit; quod sc. sine causâ eum vexaverat, & quod oporteret illum ei ignoscere. Dein quatuor illos Sapientes in patibulum egit. Tum Zerdusht in precatione manus elevavit, & manum suam pedi sinistro applicando, gratiarum actionem recitavit; unde per Potentiam Divinam pes sinister è ventre exivit, & Equus rectus in pedes surrexit. Unde Rex valde letatus, majorem Zerdushto honorem & reverentiam exhibuit, eum super Solium aureum collocavit, & Librum Zendavestâ super Caput & Oculos ponens, [i. e. animitus æstimans,] ejusdem Præcepta observavit.

Narrant, post aliquot dies Regem Gushtasp Zerdushto dixisse, Ego aliquid à te desidero, & magno ejus desiderio teneor: si illud desiderium præstiteris, tum certissime sciam te esse prophetam à Deo Excelsio ad me missum. Tunc Zerdusht petiit ut desiderium suum ei explicaret, ut ipse illud à Domino Mundi impetraret. Rex regessit, Hujusmodi desiderium habeo: nempe imprimis teneor desiderio, ut dum adhuc in vivis sum, meum in Paradiso locum & habitaculum videam; ut certior factus quâlis meus in Paradiso locus futurus sit, animus meus sit placatus seu quietus. Secundum desiderium est, ut omnia hætenus in Mundo transacta & de futuro transigenda, usque ad diem Resurrectionis, certò sciam, & quoque de rebus presentibus certior sim. Desiderium tertium est, ut cum quocunque Religionis causâ bellum gesserim, corpus meum maneat prout jam est, & invulnerabilis fiam. Desiderium quartum est, Ut anima mea immortalis sit, & usque ad Resurrectionem non moriar, sed semper vivam. Propheta Dei hæc audiens, respondit, Ego certè à Domino Mundi hæc impetrabo; & quod Deus Excelsus ea concessurus sit, nullus dubito. Sed quatuor istas res uni personæ non dabit; quia si uni alicui ista quatuor concederet, talis dicturus esset se esse Deum, cum reverà hæc 4 res soli Deo competant. Ideoque petas ut istas 4 res concedat 4 diversis hominibus,

Deo (ut prætendebatur,) adiisse Gushaspem. Sed deinde paucis annis occisus fuit. Si hoc verum sit, obiit juvenis. At ex sequentibus verbis in dicto Libro *Zendavestâ*, colligo eum ad senilem ætatem vixisse: nam in dicto Nuptiarum Officio, inter plurimas alias Benefactiones quas Sacerdos nuptis apprecatur, legitur,

سicut Zaratushtre longævi effote.

Shahriftani Arabs (ut supra p. 300) hujus Impostoris miracula meritò contemnit: & sic moderniores Persæ & Mohammedani omnes. Sed è contra, veteres Persæ eadem omnia magni æstimant & credunt, & firmam fidem eis adhibent. Et quidem quàm firmiter eum crediderint sincerum Dei prophetam fuisse, testatum habebis ex Proœmio Libri *Sad-der*, ubi Autor profitetur se credere illum fuisse verum & solum Dei prophetam, & omnia Dei consilia ei semper patuisse statuit.

زراتشت آوردن دین درست
نباید در دین او گشت بست
چه دین بدو دان و ستاوردن
از آن گشت دینش بگیمتی بلند
خدا هرچه را در جهان آوردن
زراتشت آنرا بدانست و دیدن
بعلم خدا جمله را یان داشت
بیان کرد و آن یان کناری گذاشت
رامر و دهمی و روعد و وعین
رمعنی صورت بیان آوردن
و علمي که او را خداوند دان
از آن علم صد در دین بر کشان
زهر کردن و ورا کردن دین
بیانش در دین صد درست ای عزیز
زراتشت شهری بنا کرده است
درو صد در را از غیب واکرده است
بهر در که یابی در آن شهر راه

*Zeratusht attulit Religionem rectam,
Nemo debet in hac Religione esse remissus:*

*Quia Deus ei dedit Vestâ-va-Zend,
Unde Religio ejus in Mundo celsa evasit.*

Quicquid Deus in Mundo condidit,

Zeratusht illud novit & vidit.

Per scientiam à Deo totum memoriâ habuit,

Declaravit, & inde reminiscencia transivit.

Ex jussu & vetito, ex promissione & promisso,

Ex intentione formam produxit.

Ex scientiâ quam Dominus ei dedit,

Ex eâ inquam scientiâ centum portas in Religione aperuit.

Omnis rei faciendæ & quoque non faciendæ

Explicatio est in hoc Centiportali, & clarissime.

Zeratusht urbem quandam extruxit,

In quâ 100 portas ex abdito patefecit.

In omni portâ per quam inveneris in illam urbem aditum,

invenies

بیابی دهشت ورهی از گناه
زراتشت بنگر چه دین پرورست
که در شهر دینش راه از صد درست
بزرگان روستا و یارند و زند
مردین صد درش را بیرون کرده اند
که تا اهل دینش بخوانند شان
بیابند زمین صد در او کشان
بنثر این سخنان کرده اند
بنظم روانش دیارده اند
مرا امر شد تا بنظم آورم
کردن نظم دلها بجان پرورم

Invenies Paradisum, & liberaberis à peccato.

Zeratushtum intueri, quia Religionis fautor est,

Quia in Religionis ejus urbem via est per 100 portas.

Magnates ex Vestâ & Pâzend & Zend

Hæc 100 portas ejus extraxerunt.

Ut ita Religiosi cum Librum legant latè,

Inveniantque per istas 100 portas aperturam.

Hæc verba declararunt profâ,

De carmine animum suum non intendentes.

Mibi autem jussum est in carmen reducere,

Ut ex isto carmine corda animasque pascere.

Quomodo Zoroastres Resurrectionis doctrinam adstruxerit, docet Plutarchus in Libro de Iside & Osiride, & idem de Discipulis ejus narrat Diog. Laërtius in Proœmio. Et orthodoxam ejus de Deo opinionem videas ex Eusebio, quem citavimus in Capite de *Persarum Fide orthodoxâ*.

Mira multa de eo credunt Magi ejus Affecclæ, quale est illud in Libro *Pharh. Gj.* apud کشمر *Kashmer* seu کشمر *Keshmer*, quod est nomen urbis ex regione ترشیز *Tershîz*, quæ in *Chorasân* seu *Bactridna*. Magi credunt quod *Zerdusht* duas Cupressos sub fausto Sydere plantavit; unam sc. in dictâ urbe, & alteram in urbe فرمود *Pharûmad* (al. dictâ فرید *Pharûyad* seu فرید *Pherîdîd*) quæ ex regione طوس *Tûs*. Credunt eum has arbores plantasse ex duobus ramis [seu virgultis] quos secum ex Paradiso attulit. --- Dicitur quod Chalîpha *Mutavâkkil* Abbasides scripsit ad *Tâhir Ibn Abdallâh* qui tunc præfectus *Chorasantæ* fuit, ut dictam arborem succideret, & Truncum currubus seu plaustris, Ramos verò camelis imponeret, & hoc modo mitteret ad *Bagdâd*. Magi hoc audito, obtulerunt 50000 *Dinâr* ut illa Arbor non succideretur: sed *Tâhir* non acceptavit. --- Ajunt sub hujus Arboris umbrâ plures quàm 10000 Boum Ovium & Caprarum cubasse; & alia innumera animalia inter ejus ramos nidificasse, terram casu ejus tremuisse, & aves ex eâ avolantes totum aërem operuisse, eâque

casque quasi per modum precandi gemitum suum edidisse, & oves ac boves mugitu ingemuisse. Trunci ad *Bagdad* translatio constitit 500 000 *Dirèm*, & ramis ejus onusti fuere 1600 Cameli. Sic ille. At *Shahristani* supra p. 298 dicit Cupressum cui inditus fuit Spiritus *roû Zerdusht*, plantatam fuisse in summitate montis *Asmûdacher* in regione *Aderbayagjan*, si modò hæ Cupressus diversæ fuerint. Quamvis autem apud nos Cupressus sint parvæ, in calidis regionibus ad maximam molem excrescunt; unde habent asseres ad cistas cupressinas conficiendum.

Siquis sollicitus sit plura de Vitâ Zoroastris scire, peculiarem de eo Librum Persico carmine scriptum penes me habeo, cui Tit. *زرادشتى نامه* *Zeratusht-nâma*, Autore *Zeratusht-Bebrâm* doctissimo Magorum Sacerdote, qui celeberrimi illius viri historiam extraxit ex Libro Prosâ exarato Characterè & Linguâ *Pehlavi*, quæ quia à paucis intellecta, iste in bonum publicum Linguâ moderniore & quoque carmine ejusdem contenta expressit. Dictus autem Liber prosaicus ab ipso *Zerdusht* scriptus fuerat pro Superintendentibus & Sacerdotibus, agens de rebus iniquissimis Mundi temporibus gestis & de Regibus prioribus; continens quoque explicationem Libri *Vestâvaxend* illo tempore quo *Zertusht* *زرتشت* *dulcanimis* illum attulit.

Pag. 5 narrat, quòd quando Mundus immersus esset in improbitate, & omnes erant sine Duce aut Antistite in Religione, tum misit Deus *Zertusht*, qui ortus est Avo *Pîterâsp*, cujus filius fuit *Pârshâsp*, à quo prognatus est *Zertusht*. Fœminæ seu Matris ex quâ prognatus est *Zertusht*, nomen fuit *Doghdu*; quæ Viso somnio, Interpretem adiit. Somnio autem vidit Nubem, quæ tanta erat ut sicut Aquila volans, ejus ædes circumambiens Solis ardorem cohibuit & lumen obscuravit, eum in modum ut dies aliàs lucidissima sicut nox redderetur obscura. In illo somnio oculi ejus quasi perstricti videbantur; & dicta Nubes visa est pluere omnis generis terribilia ac ferocia Animalia, quales sunt Leones, Tigrides, Hyænæ, Lupi; Tigrides inquam in Campum, & Crocodili in Aquam videbantur ex illâ Nube dimitti. Dracones quoque, & Pardi ac Pantheræ & alia Animantium genera exertis dentibus & acutis unguibus armata, ex truculentâ illâ Nube sicut pluvia ceciderunt. Et harum ferarum una cæteris audacior, quâ inter eos non fuit peior, vento & aëre vecta in *Doghdu* superveniens, unguibus suis ventrem ejus lacerando *Zerdushtum* extraxit.

Hoc modo procedit iste Liber miraculosis de *Zerdushto* historiis scatens,

scatens, quas omnes referre prolixum esset, & Libellum nostrum in nimiam molem tumefaceret. Si autem aliquis curiositate ductus plura de hisce scire cupiat, reliqua hujus Libri contenta aliquando fortè eruantur & publici juris fiant. Interim tamen non pigebit singulorum Capitulorum Titulos exhibere, prout in sequentibus visuntur.

Elenchus Capitum Libri *Zeratusht-nâma*.

1. Proœmium Historiæ *Zeratusht-nâma*. Pag. 1.
2. Discursus de causâ conscribendi Librum. p. 2.
3. Discursus de explicatione Libri, & de statu hujus Mundi. p. 5.
4. Discursus de Somnio *trîs Dogdu*, quæ itaque adivit Interpretem. p. 6.
5. Discursus quomodo Dæmones projecerunt *Zertusht* in Ignem, qui ei factus est Rosarium. p. 20.
6. Discursus quomodo Dæmones projecerunt *Zertusht* sub pedibus Boum. p. 22.
7. Discursus quomodo Dæmones projecerunt *Zertusht* sub pedibus Equorum, & quòd Equi eum servaverunt. p. 25.
8. Discursus quomodo Dæmones maledicti projecerunt *Zertusht* in locum Luporum, quorum ora Dei Incomparabilis Mandato constricta sunt: & quòd duæ Oviculæ lactarunt *Zertushtum*. p. 28.
9. *Zertushti* disputatio cum Præstigiatoribus, & quomodo res se habuerit. p. 36.
10. Discursus de *Zertushti* operibus tempore juventutis. p. 39.
11. Discursus de *Zertushti* somnio, & quale id fuerit. p. 43.
12. Quomodo venit *Zertusht* ad Aquam *Dâyati*. p. 46.
13. Quomodo Angelus *Behman* obviam venit *Zertushto*. p. 47.
14. Quomodo *Zertusht* Deum Sanctissimum adoravit. p. 50.
15. Quomodo *Zertusht* percepit Signa Prophetiæ suæ, ejusque in Paradiso Miracula. p. 53.
16. Quomodo per illa Miracula transiit in Paradisum. p. 55.
17. Quomodo *Zertusht* aliâ vice Deum coluit. p. 56.
18. De ejusdem transactione. p. 57.
19. Deus *Zertushto* explicat quomodo Religionem illustraturus esset. p. 57.
20. *Behman* Angelus obviam factus *Zertushto*, cum eo colloquitur de Ove. p. 59.

21. *Urdibehisht Angelus obviam factus Zertushto, cum eo colloquitur de Ignibus. p. 60.*
22. *Shahîvar Angelus obviam veniens Zertushto, cum eo colloquitur de Armis. p. 62.*
23. *Isphendârmaz Angelus obviam veniens Zertushto, eum alloquitur de purificando terram. p. 63.*
24. *Chordâd Angelus in occursum veniens Zertushto, eum alloquitur de Aquis. p. 64.*
25. *Mordâd Angelus Zertushto occurrens, cum eo colloquitur de اورور. p. 65.*
26. *Zertusht in Mundum veniens, disputat cum Præstigiatoribus maledictis. p. 67.*
27. *Zertusht veniens ad Balch, adit Regem Gushtasp. p. 69.*
28. *Sapientes aliâ vice disputant cum Zertusht. p. 73.*
29. *Sapientes Regis rursus disputant cum Zertusht. p. 76.*
30. *Discursus quomodo Zertusht prophetiam jactitavit coram Rege Gushtasp. p. 77.*
31. *Quomodo Zertusht posuit Librum Zendavestâ coram Gushtasp, & Rex eundem vidit. Ibid.*
32. *Historia Equi nigri, & Zertushti Miracula de eo. p. 87.*
33. *Zertushti miraculum primum, in educendo Equi pedem anteriorem dextrum. p. 103.*
34. *Zertusht à Deo petit necessitatem tertiam, quæ permissa est, sc. eam obtinet. p. 107.*
35. *Zertusht petit à Deo necessitatem quartam, quæ permissa est. p. 111.*
36. *Angeli descendunt ad Curiam Regis Gushtasp. p. 115.*
37. *Convivium celebrans illudque precibus ex Vestâvaxend consecrans Zertusht, petit necessitates Regis. p. 118.*
38. *Discursus quomodo Zertusht consilium dat Gushtaspi de Religione. p. 120.*
39. *De Unitate Dei Optimi Maximi. p. 125.*
40. *Zertusht aliâ vice Deum colens, ejusque Responsum. p. 135.*

CAP. XXV.

Operum Zerdushti generale nomen explicatum.

Magorum Persicorum Antistes & Legislator Zerdusht, pro Libro sua dogmata continente mirum excogitavit nomen, non origine Persicum, sed exoticum & hybridum, quod in eis fortè majorem excitaverit admirationem quàm aliud quodvis nomen eis familiare & benè notum: cùm res exotica & ignota à cœlo venisse crederetur, potiùs quàm res familiaris & apud eos domi nata. Præterea, quando hoc nomen tandem explicatum eis innotuerit, id subtilitatis ejus ingeniosum dederit specimen, qualia apud orientales erant semper gratissima. Nam apud eos subtile aliquid aut scitè dictum factumve dedisse, magnum in se pondus & meritum continebat, & suprâ modum gratum habebatur. Suo itaque Libro (qui aliàs audit *Liber Abrahami*,) alium affinxit generalem Titulum زند, *Zend*, seu aliàs *Zendavestâ*: vulgus sonat *Zund* & *Zundavastav*. Ita ut quamvis illud ejus Opus variis tomis sub distinctis etiam nominibus constet, tamen quidvis ex dictorum tomorum quovis satis propriè & legitimè citari possit sub dicto generali nomine, utpote quoddam hac ratione in Operum ejus complexu seu syntagmate contineri intelligatur. Sed melius & magis distinctum est specificare in quâ dicti Operis parte vel tomo tale quid contineatur. Et propter dictam rationem, (sc. quia omnes dicti operis partes subinde sub eodem nomine comprehenduntur,) inde est quoddam si in oriente quænaveris Librum *Zendavestâ*, sub illo generali nomine aliquando afferent tibi unam partem, & aliquando aliam, quia generaliter & indistinctè quæris. Ideoque sub singularum partium particularibus nominibus potiùs inquirendum est. At hoc fortè factum difficile, quia partium nomina sunt nobis ignota, exceptis eis quæ heic dantur.

Est autem زند *Zend* nomen Arabicum: & *Zendavestâ* conflatum est ex superaddito nomine Hebræo-Chaldaico עֶשְׂתָּה *Eshtha* seu *Esha*, i. e. *Ignis*, unde *esha*. Hoc itaque nomen rectè scribitur زند و عشتا *Zend-u-Eshâ* seu *Zend-u-Estâ*: at ex temporis diuturnitate, vocis *Eshâ* originatione in oblivionem abeunte, grammaticalem ejus significationem hodiè ignorant: nam illi in exoticas linguas nunquam inquirunt,

dicta Cubiti ossa vocarint etiam *focila*, viz. unum *focile minus*, & alterum *focile majus*, factâ nominis Arabici translatione.

Indi Orientales (ut dicitur) aliquando ligni alicujus durissimi extremitatem applicant Arundini, quasi eam terebrare vellent, dictum lignum circumagitando donec exeat Ignis, qui cottoncâ lanâ exceptus accenditur. Aliàs apud eos (ut quidam *سارھنگ Sarhangh* seu *Boatsmain* in aliquâ nave Anglicanâ, id propriâ manu mihi monstravit,) hoc fieri solet *fissâ arundine* majore in duas partes *inequales*: & frusti inferioris cavitati inditur *fomes*: frustum verò superius (quod tenue,) formatur acutâ acie sicut cultri; quæ quidem acies super inferioris frusti canali transversim ferrando affricatur, donec motionem recipiendo exiliat ignis in inferiorem canalem cadens. Arundines sunt tantæ duritiei ut aliquando in stagnis ubi crescunt vento inter se invicem collisi accendantur. Est etiam in Syriâ Arundinis sanctæ species dicta *كالح Calch*, cujus culmus refert culmum *τὴ Durra-dhyad* seu *Miliæ albi*. Hæc arundo quando sicca, si utrâque manu fortiter usque ad fissionem torquatur, statim ignescens concipit flammam.

Fomitis materia subinde est *سوفان Soufan*, ut in Syriâ vocatur *Panus* arborum, qui lixivio coctus, sole siccatus, & tundendo emollitus esse solet, ut fiat *fomes ignium*. In *Taman* & alterâ Arabiâ aliquando ex adusto linteo fomes inditur disco ligneo, in cujus lateribus sunt duo foramina, per quæ transversim mittitur Bacillus, qui tamdiu circumagitur donec exeat ignis in fomitem cadens. Talis Discus cum transverso Bacillo dicitur fieri ex radice alicujus arboris durissimæ. Ita quoque nimia agitatione & velociore motu quotidie accendi solent rotarum Axes, & Volvuli quibus recenter fabricatæ naves ad aquam deducuntur. Lignorum quoque ex nimia motione ignitionem probant Tornatores nostri, dum durioris ligni querni seu roborei extremitate aliud lignum mollius circumagitatum usque ad inflammationem accendunt, circulos nigros in eodem adurendo.

Uti autem ex duris & siccis, sic etiam aliquando ex mollibus & humidis lignis elici solet ignis. Armeni Ispahanenses mihi retulerunt, ignem ibi elici solere ex alicujus mollis ligni duobus frustis, quæ mutuâ affricatione ignescunt, & deinde afflando accenditur ignis. Hujus ligni nomen pronuntiabant *Bâdi-sambour*, quod rectius est *بان سامور Bâdi-samûr*, eodem nomine quo aliàs *Ventus urens* nominatur. D. Thevenotus in Itinerario, hujus ramusculum pingit, & describit totam

tam arborem quæ crassitie & brevitate monstrôsâ: & dicit eam itidem ab Armenis vocari *خزهره Cherzêhre*, quod est verum nomen apud Medicos. Ex hoc ligno parantur Carbones facile accendibiles, qui adhiberi solent ad conficiendum *Nitratum pulverem*, ut apud nos Carbones salignei. Apud Arabes ignis elicitor ex Lignis dictis *مرخ Marc'h* & *عفار Aphâr*, de quibus apud D. Golium legitur in Lex. *Aphâr est arboris species cujus lignum facile ignescens, in fomitem igniarii cedit. Et apud eundem, Marc'h est nomen arboris quæ confritu facile ignem reddit; aut focile inferius, ut superius dicitur Aphâr. Et sic Turgj. ex Sabâh seu Gjenbario, وفي الصحاح العفار الرند و هو الاعلى والمرخ In libro Sabâh, Aphâr est Zend seu superius, & Marc'h est Zenda seu inferius. In contrariam sententiam abit Ederi, qui Turcicè refert, مرخ بر اصل ياشل آعاجير ككه عفار آعاجنه سورسلر صوي چقر اول صودن ارن حادث الور يقر مرخ ارگنگ و دشنه عفار درلر Marc'h est species virentis ligni, quod si affricaverint ligno Aphâr, exit Succus, ex quo Succo exiens ignis accenditur. Horum Mas est Marc'h, & ejus Fœmella est Aphâr. Et rursus idem Ederi legit, عفار عرب ديار دده چوق الور بر اصل ياشل آعاجير كه بداعن كسوب مرخ آعاجنه سورسلر صوي چقر وارل صودن اود حادث الور يقرلر عفار دشيسي Aphâr copiosa est in Arabum regione ligni viridis species, cujus ramus si refecetur & ligno Marc'h affricetur, exit Succus, ex quo Succo concipitur Ignis quem accendunt. Aphâr est Fœmella, & Marc'h est Mas. De his audiatur supradictus Turgjumân, qui Persicè dicit, Aphâr & Marc'h عفار و مرخ دو درختيست كه ازان آتش بيرون مي آيد sunt duæ arbores ex quibus exit Ignis. Quæstio ergo est, an Marc'h & Aphâr sint diversæ arbores, vel potius diversa Instrumenta ex eadem arbore? cum eadem sit utriusque arboris definitio seu descriptio; utraque enim Persicè apud Turgj. est *بيد دشتي* & apud Ederi Turcicè est *بيد دشتي Salix rubra*. Quoad locum, apud Turgj. est *باغجان بطن سكون آعاجي Salix campestris*: & è contra apud Ederi est, *In hortis crescens Salix arbor*. Ista Salix propter rubedinem, *Martis stellæ* dedicatur, tanquam planta Martia, quæ à *Behrâm* seu *Marte* aliàs Persicè*

Perficè vocatur بهرام Behrâma, formâ Arabicâ بهرامج Behrâmaji est Salix rubra seu Martia. Et quia copiosè provenit circa urbem Balch in Chorasân, subinde legitur بهرامج البلمخية Behrâmaji est Balchenfis Salix. Et Chadr Ibn Ali dicit, بهرامج هو الخلاف Behrâmaji est Salix Balchenfis, quæ etiam vocatur AlDibk, estque omnium odoratarum plantarum odoratissima & fragrantissima. Temperata est si embrochata: dissolvit flatus ab omni loco, & ejus odor solvit flatus crassiores à capite: item solvit ventrem. In Libro Ph. Gj. à florum odore vocatur بهرامج مشک Salix moschata. Et in Libro Zeinato'l Attâr appellatur لربگو Ghûrbaghu, & کورد بهرامج Ghurba-bîd, seu Salix felina, fortè propter lûlos: & ibidem vocatur گله پوش Ghêla-pûsh, gregem tegens, seu cranium tegens, fortè propter umbram, & ibidem exponitur, Salix verno tempore valdè suaveolens, cujus عرق seu destillatam aquam ad cordis exhilarationem & refrigerium bibunt. Et ut rarissimæ plantæ omnia nomina persequar, hæc Salix vocari solet Turcicè سورغون Sûrghûn seu fere eodem sono سورغون Sûrghûn, sive سرخون Sûrchûn; quæ omnia videntur esse quasi dicatur سرخ کون Sûrch-ghûn, rubricolor arbor seu salix. In Libro Nim. legitur, بهرامج مشک Salix moschata, est سورغون سحره Sûrghûnæ flores, ex quibus سرخون Irâk seu stillatitiam aquam eliciunt: sc. Salicis moschatae nomen restringit ejusdem floribus. Est itaque talis Salix quæ externè igneo colore rubet: & si virens ejusdem ramusculus duriter fricetur vel tortus flexusque sit, tum exit succus ignescens & flammam concipiens dum exit: aded ut hæc planta tam extra quàm intra sit planè ignea. Chineses ajunt quodd Sui qui ex Imperatoribus primis, Lignum ligno atterendo Ignem primus elicit: & eam Ignis extendendi artem etiamnum Sinæ in usu habent, & pro variâ anni tempestate varia deligunt ligna circa id temporis ad præbendum Ignem aptiora. Quæ præcedente pag. omisi, heic habe ex Mdulavi, سرخ [وعفار] و March & Aphâr درختست در دیار عرب چون بهرامج آتش بیرون آید sunt duæ arbores, sc. duo ligna in regione Arabum, quorum mutuo attritu elicitur ignis. Turcis تھدکماق tchdkmak est tam excutere ignem quàm Excussorium instrumentum, sc. Igniarium seu Focile.

C A P.

C A P. XXVI.

De Zerdushti particularibus Libris, & de Lingua & Literis quibus scripti sunt.

Libri Zend seu Zendavestâ originale exemplar in 1200 coriis taurinis, (ut suprà descriptum p. 313, 314,) exaratum est Persarum Lingua & Literis vetustissimis hoc tempore non omnibus ibi satis notis. Cum his consonant ea quæ habet D. Sanson in hodierno statu Persiæ, p. 184, Illorum Fides continetur in quibusdam Pellibus, quæ ab eorum Magis seu Sacerdotibus certis quibusdam Diebus leguntur. Hæ dictæ Pelles inferciuntur Fabulis & Traditionibus superstitiosis: quas tamen Sacerdotes studiosè celant, Religionis suæ partem ducentes eas monstrare nemini. Ita ut impossibile sit aliquid de eorum Fide scire, nisi quatenus eam revelare velint eorum Sacerdotes. --- Et quantacunque fuerit mea curiositas, parum tantum de eis addiscere potui. In vetustissimis exemplaribus non sunt admixtæ voces exoticæ, sed omnia purâ putâ linguâ veteri exarata sunt. Recentiora autem Apographa explicationis causâ aliquando admixta habent moderniora quædam vocabula Persica & subinde pauca Arabica à modernioribus Persis usitata. At quidem Zerdusht. Behrâm Sacerdos olim doctissimus & in antiquâ linguâ versatissimus, in subsidium eorum qui veterem linguam non intelligebant, aliquos antiquos Libros (vel saltem extractum ex eis quod magis usui esset,) in moderniore Versum Medo-Persicum vertebat, ex quorum numero est Liber Sad-der & Zerdusht-nâma supra memorati.

Liber Zend (ut supradictum,) conflatus est ex variis partibus, quæ universum opus constituunt, quæ omnes eadem linguâ veteri scriptæ sunt; quarum aliquæ continent primum Textum originale, aliæ verò continent secundas Zerdushti cogitationes, quæ sunt quasi ἐπινοίας ad ulteriorem doctrinæ ejus explicationem spectantes; eodem modo quo se habent Mishna & Gemara Textum Talmudicum constituentes. Hujusmodi imprimis est Liber Pâzend, & deinde alii infra recensiti. Cùm enim quotidie cùm adversariis contenderet, & videret & audiret ea quæ contra ejus dogmata & doctrinas ab hominibus obijcerentur, necessarium erat ut novis malis nova remedia quæreretur & argumenta pararet, & ad objectiones antea non visas responderet;

U u

id

id quod contingit omnibus qui novam doctrinam contra vulgò receptam opinionem propagare satagunt.

Literæ quibus Liber *Zend* (vulgò *Zund*) & omnes ejus partes exarantur, eæ sunt vetustissimorum Persarum, quæ (propter dictum Librum in eis exaratum) apud incolas vulgò audiunt *Literæ Zundicæ*, seu *Character Zundicus*, vel si Anglicè loquimur, the *Zund Character*; à quo aliquantulum differt *Character Pazendicus*, ita ut is hodie à Persis in Indiâ degentibus non ita promptè legi possit. Nos autem utriusque generis Typos fusos & rei Typographicæ adaptatos & paratos habemus. Lingua in quâ vetusti Libri scripti sunt, vocatur *Lingua Pehlavi*, seu ut vulgus effert *Pehellavi*; de quâ & de omnibus Linguæ Persicæ Dialectis infra in peculiari Capite fusiùs dicetur.

Eorum Pseudopropheta *Zerdusht* præter Titulum *Zend* à se excogitatum, ut suo Libro auctoritatem conciliare posset, eum (ut supradictum) haberi voluit *Liber Abrahami*, utpote qui ejus Religionem & Doctrinam continere censeretur. De eo *Shahristânî* (postquam distinxit inter Librum verum seu indubitatum, quale est Judæorum Biblia, & Librum dubium seu dubiæ fidei,) addit, *الكتاب الذي كاتبه لادراهم عم شبهة كتاب فيه مناهج علمية ومسالك عملية* Quoad Librum qui tribuitur Abrahamo, (qui est *Liber dubius*,) in eo sunt varii *Ritus Scientiales* & *Consuetudines practicales*. Nempe docet multas Regulas & Præcepta tradit quæ tam ad Scientiâ seu Theoriam quàm ad Praxin in humanæ vitæ actionibus spectant: unde Libri *Zend* Subjectum innotescit. Et deinde pergit, *Et quidem scientiales seu theoricæ statuunt modum Creationis & Productionis rerum, & æqualitatem Creaturarum. quoad modum ordinationis & durationis, &c.* Cum his ferè concordant quæ habet *Diog. Laert. Persarum Magos differere de origine & naturâ deorum, quos Ignem Terram, & Aquam, &c. arbitrantur.*

Supradictæ Libri *Zend* partes seu tomi vocantur *دسک Nefek* seu *Nesk*, ut in *Nim* legitur: sed potius sonandum est *Nusk*, i. e. *Pars*. Hæ partes dicuntur esse numero 21, prout in Libro *Pharh. Gj.* legitur, *دسک قسمی باشد از بیستی و یک قسم زند که زردشتی زند را به بیستی و یک قسم منقسم ساخته و هر قسمی را دسک نام دهاده و بار هر دسکی را یاسمی موسوم ساخته و آسامی آن دسکها هر کدام در دسک است* *Nusk est una quævis pars τὸν 21 partium*

tium τὸ *Zend*: cum enim *Zerdusht* divisit τὸν *Zend* in 21 partes, cuiuslibet parti imposuit nomen *Nusk*. Quin & quamvis *Nusk* peculiari nomine donavit. Et singularum *Nuskarum* nomina in Magorum congregatione recitari solent & etiamnum recitabuntur. Libri *Zend* partes (si rectè memini) alicubi dicuntur esse 22. Harum aliquot Partium nomina partim in dicto Libro *Pharh. Gj.* & partim alibi invenimus, quæ sequuntur: de reliquis ulterius disquirendum.

1. Liber *زند اوستا Zendavestâ*, sc. ejus pars quæ est *Officium precum* seu *Liturgia* Ecclesiæ Magorum in veteri linguâ. At in eo *Officium nuptiarum* videtur ceterioribus temporibus additum, quia frequens ibi *Zeratushtre* mentio fit.
2. Liber *زند پازند Pâzend*, q. d. *Pes seu fulcrum τὸ *Zend**, sc. ulteriore commentatione ejus doctrinam explicans & sustentans.
3. Liber *زند ایاردا Iyârda* seu *Ayârda*, qui est *Comment. in *Zend**: uti etiam est sequens,
4. Liber *زند ایکبارن Ikbâren*.
5. Liber *زند خرد Chûrda*, i. e. *pars minutior*: dicitur *Comment. in alias aliquas partes*.
6. Liber *زند وندید Vendidâd*, qui prægrandis est.
7. Liber *زند وندید وند Vend-Vendîd* seu *Venduvendîd*.
8. Liber *زند وندید وند Zend-Vendîd* seu *Zenduvendîd*.
9. Liber *زند وندید وند Vendid-va-zend*, seu *Vendîduzend*.
10. Liber *زند تنگ Tengh*. Eodem nomine gaudet cum aliquo *Manetis* Libro, de quo suprà.
11. Liber *زند مشت Mîsht*, seu *Pugnus*.
12. Liber *زند خشت Chîsht*, seu *Later*: sic vocatur τὸ *Zend* pars 12ma.
13. Liber *زند اشتاد Ashadâd*.
14. Liber *زند سیاه Siyâh*, i. e. *Niger*: aliàs dictus *زند سیم Sîm* *Zîmzem*, i. e. *Muffitatio*, quippe qui Magorum *Muffitationem* cum ejus temporibus & formulis docet.
15. Liber *زند هادخت Zend-hâducht*.
16. Liber *زند زراتشتی Zerâtusht-nâma*, sc. ejus *Vita à seipso scripta* profâ, ut suprà p. 328, ubi ejusdem *Contenta* partim explicantur,

Cyrus instituit Sacerdotes *ὑμῶν ἀεί.* Talis Parochus Judæis dicitur *ἱμ Chazzân*, Mohammedanis *إمام Imâm*. Itaque Libri *Zend* Lectio publica seu in Sacris Recitatio fit per quandam modulationem seu cantillationem inter legendum aut recitandum, uti Judæi semper faciunt tam in Precibus quàm Biblia Hebraica legendo. Hinc Strabo de tali Persarum recitatione loquens, utitur voce *ἱμαδῶσι* accinunt. Et quod Sacra sua canebant, innuit Curtius dicens quod in Darii Processione *Magi patrium carmen canebant*: sc. preces canebant, ut fit in Psalmis Davidicis plano cantu seu modulatione Cantuariensi in Cathedralibus Angliæ. Hinc est quod in Justinum Annotator varius p. 26 alicunde legit, *Quod Magi Virgis Ignem inter canendum suscitabant.*

Prædicta Epitheta omnia propter dictam modulationem, interdum metaphoricè tribuuntur *Luscinia*, quæ subinde appellari solet *Zend-Bâph* & *Zend-Lâph* & *Zend-Chuân*, q. d. *Zendi recitatrix*: quæ quidem Avis propter garrulitatem sæpè etiam Persicè vocatur *هزارستان Hazâr-dastân*, i. e. mille historiolarum avis; quo nomine insinuat eam plures in canendo varietates & elegantias habere, uti etiam *Luscinia* nostras Europæa habet: unde & apud Sheich Saadi vocatur *بالبل Bâlbûl Ghâyanda*, *Luscinia loquax*. Ab his haud absolum est Gr. nomen *Philomela*, q. d. *Melodiam amans*, Cæterum in Oriente (ut id obiter doceam quia Europæ fortè inauditum,) *Luscinia* Rosas odorari solent, à rosâ ad rosam volando & odorando, donec planè inebrientur & cadant, ita ut à quovis capiantur. Unde dictus Sheich Saadi Persa inconstantem Amatorem eleganter comparat *Luscinia* quæ quotidie novas Rosas querit. Hoc idem mihi etiam affirmavit *Abdelmesîh* Mausilenis amicus noster *Kâs Isæ* filius.

Quinetiam ut in Islamismo apud Persas Mohammedanos, Alcorani in certas majores partes divisi *Recitator* seu *Lector publicus* vocari solet *جزء خوان Gjûz-Chuân*, i. e. *Partium Lector*, sic in Magismo apud Persas veteres Libri *Zend* in suas partes seu tomos divisi *Recitator* eadem ratione vocitatur *قسم خوان Nûsk-chuân*, i. e. *Partium Lector Cantorve*; qui quidem Titulus (ut & *Zend-chuân*) non tantum Magum in genere, sed & speciatim est Lectoris seu Sacerdotis parochialis Epitheton. Is in Pyræo Librum *Zend* legit recitâve devoto vultu & elevato digito Indice, qui itaque vocari solet *انگشت خوان Digitus Chodâ-chuân* seu *Deum invocans*, vel simpliciter *Chodâ chuân*.

C A P. XXVII.

De naturâ Ignis, & de generali ratione custodia ejusdem, &c. Quo signo Persæ ad Sacra convocantur, & quomodo se gerunt in Ecclesiis. De Virgarum usu in Sacris, & de eorum Musitatione quotidiana, atque Silentio.

Quamvis veteres Persæ sint tam boni & pii homines, ut supra descripsimus, & per totam vitam Igni famulentur, facete observat Sheich Saadi, (de ignis naturâ elegantem faciens comparisonem,)

اگر صد سال کبر آتش فرورد *Quamvis Ignicola 100 annos ignem accenderit,*
اگر در یکدم افتن بسوزد *Si uno momento in eum ceciderit, comburitur.*

Vult docere, nullâ pietate truculentam Ignis vim domari posse, nec asperum illud elementum ullâ prece mitigari, quin ipsos etiam cultores suos tandem comburat. Apud Plutarchum in Symposiâcis adducitur Lucius Flori filius asserens, *Ignem sacrum non idèd fuisse cultum, quod eum alio igne putarent meliorem digniorèmq, --- sed Ignis sacri custodiam fuisse tesseram observantiæ erga omnes ignes, prout Egyptii colebant unum aliquod animal pro totâ specie, & sic isti colunt unum ignem pro omnibus.* Hæc quidem fit commoda ratio apud eos qui Ignem servandi originalem causam ignorant. Judæi sacrum ignem servabant pro necessario usu Sacrificii jugis, sed eundem non honorabant, multò minùs colebant. Græci autem & Persæ hoc videntes, scil. Ignem servari in Templo Dei, & verum ejusdem usum nescientes, existimarunt eum necessariò esse honorandum; non tamen ut Deum colendum. Alibi Plut. ait, *Apud Persas supplicandi genus erat acerrimum & repulsæ securum, si supplex cum igne in fluvium descendens, minueretur Ignem se in eum abjecturum nisi impetraret quod petebat: siebat enim compos voti, sed puniebatur propter comminationem, utpote injustam & naturæ contrariam, &c.* Sed quanta est hæc fabula, quasi fecissent petitiones ad ignem tanquam ad Deum, & quasi ignis esset animal rationale & minitanti se submitteret! Fides itaque sit penes autorem.

Ad Pyræa sua in urbe *Nûssari* in Indiâ convocantur per pulsationem parvæ Campanæ: at in *Ispahân* Persidis vel notis temporibus sponte conveniunt absque dato signo, vel aliàs (ut Armeni Gjulphenes &

& alii per orientem Christiani,) Signum datur per pulsationem magni alicujus Afferis: idque propter metum Mohammedanorum qui non permittunt Campanarum usum in Ecclesiis, utpote quæ sint Christianorum institutum. Quando autem Templum adeunt, non id faciunt ut meri Ignicolæ; nam in minoribus Ecclesiis rarè est Ignis, sed tantùm Lampas: ubi verò est Ignis, eum non colunt ut Deum, ut suprà diximus. Contrarium de eis notat Diog. Laert. sc. *Quòd olim Dei immortalis cultui vacabant, illi soli Vota & preces concipiebant, Sacra faciebant, &c. quasi ii soli cum eo communicationem haberent.* Nihilominus tamen ut Judæi noluerunt Ignem suum sacrum polluere, nec in eum ne quidem foliis inflare; ita & Persæ nullo modo in Ignem sacrum inflant. Ideoque inter Sacra peragendum, non tantùm justum intervallum servant, sed & ad prohibendum impurum halitum, ora tegunt quadrato panno linteo dicto *پنام Pannam*. Et Sacra facturi circumstant populi corde tantùm orantes & mussitantes. At Sacerdos indutus *Albâ* & *Pileo aurito* & ore velato paulò propius accedit, alterâ manu *Librum*, alterâ albas aliquas spithamalis longitudinis *Virgas* tenens: & hoc modo cantillat preces, recitando Officium ex Libro *Zend*: & in oratione vehementior, aliquando uno pede stat, ad imitationem prophetæ sui. Post peractam verò in primo ingressu Prostrationem, quilibet pro se mussitat, & simul si quas habet Oblationes, quisque melioris notæ homo eas offert injiciendo in Ignem vel pretiosa Olea vel Aromata vel Margaritas, vel saltem Fruges aut Carnes, &c. De illo oris operculo Arabicè *Phidâm* seu *Phadâm* dicto, verba faciens Camûsi Autor, refert, *فدام شي* Hæc D. Golius exponit, *Panniculus quo Persæ & Magusæi os tegunt cum bibunt: quod impossibile.* Nam cum *سقي* non significet *bibere*, hæc magis verbatim sonant, *Phidâm est res quam Persæ & Magi alligant super ora sua inter propinandum seu potum præbendum.* Sed & hæc lectione non genuinâ, substituamus legendum *عند الصلي* inter precandum, ut spectet eorum Sacra in quibus ora semper panno velari solent. Nam quòd vel inter bibendum vel inter potum præbendum ora sua tegant, alibi nunquam reperi. Ideoque vel dictus Autor Arabs in rebus Persicis errat, ut solet, vel à Scribis depravatus est. Si hoc confers cum aliis citationibus quas passim adducit Persicis, præsertim cum nugatoriâ ejus derivatione

derivatione vocis *مَجْجُسَ Magjûs*, eum Linguâ & rebus Persicis parùm versatum pronuntiaveris, quamvis fuit urbe *Phiruzabâd* oriundus; sed quam fortè puer reliquerit; nam is prorsus se dedit Linguæ Arabicæ, cujus *Oceanum* produxit copiosum, omnium Lexicorum planè optimum.

De Virgarum usu in Libro *Ph. Gj.* traditur, quòd *Virgæ* quas manibus tenent, vocantur *برسم Bêrsam*, quæ sunt longitudinis unus *Pagjâb* seu *Spithamæ*, [decorticatæ] tenues & innodes, quas ab arbore *Ghez* aut *Havm* vel earum defectu, à Malogranato rescare debent peculiari cultello qui vocatur *برسم تchin Bêrsam tchin*, id est, *Virgilegus Cultellus*, manubrio ferreo: & mos est eundem prius *یادیاری* lavare, & deinde adhibere *Zémzema* seu *Mussitationem* quæ est in laudem Dei & Ignis, quæ etiam adhiberi solet quo tempore lavant se & edunt & Sacra celebrant. Nam *در بیان عبادات نخست* omnia Religionis solennia prius recitant. Hisce ceremoniis peractis, deinde dictas *Virgulas* rescant & absciunt tali consecrato *Virgilego Cultello*. Habetur quoque *برسمدان Bêrsamdân*, i. e. *Rhabdotheca*, seu *Vasculum* dictas *Virgas* continens, quod etiam lavant: estque rotundum sicut *Calamotheca*, paulò longius ipsis *Virgis* quas in eo condunt: & fieri solet ex *Auro* aut *Argento* aut *Aere* aut simili aliquâ materiâ. Et quotiescunque unam aut alteram *Nusk* seu *Partem* rē *Zend* recitant, aut *عبادات* cultum aliquem religiosum peragunt, aut *Corpus* lavant, aut *Cibum* comedunt, ex *Thecâ* aliquot *Virgas* in tales usus reservatas depromunt: ex. gr. ad recitationem *تومی رندیدان* *tomi rē Vendidâd*, manibus tenent 35 *Virgulas*, quæ finitâ Lectione seu Recitatione, inutiles sunt, nec ulterioris usus, nisi pro fomite Ignis. Ad recitationem *تومی رندیدان* *tomi rē Mûshd*, manu tenent 24 *Virgulas*. Tempore *Cibum* comedendi manu tenent 5 *Virgulas*. Estque semper ex conditionibus manu tenendi *Virgulas*, ut prius corpus lavent, & vestes mundas induant. Hactenus ille. De hisce ceremoniis Phirdausi Sapiens refert, quòd Rex

پرسه-تندیدان *Culturus in Pyræo Azuri-Zerdhushd*,

همی رفت با بار برسم بدمشت *Ivit cum fasciculo Virgarum in manu.*

چون از دور جاگی پرستش دید *Cumque à longinquo videret cultûs locum,*

شد از آب دیده رخسار دید *Genæ ejus præ lacrymis videri non potuere.*

فردن آمدن از اسب درسم بدست
Descendens itaque ab equo cum Virgis in manu,
 درسم همگفت و لب را به دست
Mussitationem recitavit labia comprimendo.

Supra dicta Arbor *Hawm* (inquit Ph. Gj.) quia à Magis adhiberi solet, vocatur *هوم الجوس Hawm Magorum*: estque arbor in Perfide frequens similis arbori *Ghez* seu *Myricæ*, & cum ejusmodi nodis: folia autem similia sunt foliis *Jasmini*, sc. *Jasmini* faciem habet. Hujus etiam Virgas tempore *Mussitationis* manibus tenent Magi. In Lib. *Zein*. hæc arbor aliàs vocatur *هوم الهداية Hawm AlHidâyat* seu *manuductionis* ad Templum & cætera Sacra: ibi dicitur quod ejus Flos similis sit flori *مشاطرامشيع 78 Musbatramshigh* seu *Diſtamni*. Quin & alio valde communi nomine hæc arbor vocari solet *مراديه Marânia*, à Perfidis urbe *مراد Marâne* (prope urbem *Yezd*) ubi copiosè crescit, quasi Maranienſis arbor. David Antiochenus vult *Marâniâ* esse Herbam uno caule duro, & flore flavescente: sed illius veniâ, est Arbor.

Dicta *Mussitatio* quæ Arabicè *Zémzema*, Perficè *دندش Dén-dish*. Et in Ph. Gj. definitur *Zémzema*, quod sit *تردني Terdnnumi* seu *Murmuratio* quædam quam *دندش آهسته آهسته* lentè proferunt: & quod peculiariter eo nomine vocentur Verba quæ proferunt in laudem Dei & Ignis tempore Sacra peragendi & Corpus lavandi & Cibum edendi. Angelos quidem Custodes tunc istâ murmuratione alloquuntur: nam habent *تردني* *Mussitationem* pro singulis diebus mensis peculiarem ad singulorum dierum Angelum directam. Mohammedani hæc vocant eorum *افسوسونها incantamenta*. Autor Libri *Arûch* in voce *מגיש* refert, *אמושחא היא הנודעה בשין ישמעאל ומורה שהמנושין בשער סעודתן שוחקין ואין מוציאין דבר בפיהם אלא מוציאין קול שאינו מן הפה* *Maga nota est linguâ Arabicâ ex Mussitatione: quia Magi tempore edendi tacent, ne verbum ore proferentes; sed proferunt vocem non articulatam distinctione, nam distinctio est in eorum corde tantum.* Scil. quamvis inarticulatè loquantur ut alii non intelligant, ipsi tamen in corde suo sciunt quid volunt. Locus est subobscurus. In eundem sensum in voce *מגיש* legitur *Magi* definitio in Lexico Talmudico *Mûrshid* literis Hebraicis Arabicè conscripto, *قال ر' האיול ان مجوسي الذي يمزج بين لغات من غير كلام* *باحرف مختطعة سوي ههههه وتنعيم بحسب ما يقطع ناسك العرصات* *علي*

Rabbi Hai b. m. dixit, Magus is est qui mussitat susurratibus, sermone absque vocibus distinctis, per modum murmurationis. Et susurratio est secundum id quod distinguunt istæ motiones juxta eum sensum quem in animo habet; scil. juxta intensionem quam animo habet, sed disertis verbis eam non exprimit. Hæcce Mussitatio est Precatio mentalis, quæ est ferè Meditatio, nisi quoddam comitetur sonus quidam inarticulatus. Est sc. idem quod nostrates faciunt primo in Templum ingressu privatim orantes. Iste autem Judæi non satis distinguunt inter Mussitationem silentio proximam & purum putum silentium, quæ confundunt. Præmittitur quidem mussitatio: & post eam sequitur taciturnitas seu silentium dictum *باج Bâj* seu *بار Bâz* sive *باج خاموشي* *که مغان وقتی Bâzh*, quod in Ph. Gj. sic definitur, *باج خاموشي که مغان وقتی Bâzh est Silentium quod post Mussitationem Magi adhibent tempore corpus lavandi & cibum comedendi. Nempe Mussitatio initio temporis edendi, est gratiarum actio & precatio: & deinde sequitur Silentium inviolabile. Ammianus Marcellinus Lib. 21, Cap. 13, de Persis loquens, addit, Apud quos quoque Silentii colitur Numen. Hoc ferè videtur jocosè dictum, cum tale quid non sit: vult autem eos Taciturnitatis virtute donari præ cæteris Gentibus. Ad hunc locum Annotator ex Theophylacto Simocattâ notat, quod propter Silentii Legem in Conviviis observandam, Chosroes Persarum Rex Brizacium Barami Tyranni Speculatorem captum & in Convivium introductum, signo manûs jubeat occidi: & εὐαχαμέοις θέμις τοῖς Πέρσαις διαλαλεῖν convivantibus enim Persis nefas est loqui. Et dicente Hieronymo in Epist. ad Eustochium de Virginitate servandâ, Cœnobitæ etiam in Agypto hunc morem tenent: nam nemo comedens loquitur. Propter dictum Silentium, Rabbi Gamaliel laudat Persas, dicens eos esse modestos in Cibo. Locus est in Talmude *Be-rachoth* fol. 8. 2, *בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים הן צנועין, הן באכילתם וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר* *Propter tres causas amo Persas, quia sunt verecundi in Cibo, & sunt verecundi in Domo Sedis [seu Latrine,] & sunt verecundi in re aliâ; quæ res exponitur* *תשמיש Administratio*, sc. rei venereæ, uxori debitum solvendo.*

CAP. XXVIII.

De Magorum Sacerdotio & Hierarchiâ, florente olim eorum Ecclesiâ, & quoque hodiè.

Vetustissimi Persæ Medique (quod dictu mirabile, & quibusdam impossibile visum,) semper ab omni ævo penè ab ipso Diluvio ad hoc usque tempus, externam aliquam Ecclesiæ faciem habuerunt, & hodie habent. Hanc quidem Ecclesiam aliquando vexarunt Hæretici, præsertim Manichæi & Mezdakæi, & aliquando injustas persecutiones subivit; & Magophoniz tempore propriâ culpâ insignem cladem passa est. Ea autem maximâ ex parte olim usque ad mortem *Yezdegherd* ultimi, in summâ gloriæ suæ abside constituta viguit & floruit tanquam Mulier amicta Sole, cujus etiam pedes Lunâ suffulsi. Sed tandem dicti Regis tempore in utroque suo Luminari fatalem & totalem perpeffa est Eclipsin: ingruentibus enim Saracenis Draconibus, persecutionem acerbam passa, coacta fuit fugere partim in Caramaniz Desertum & partim in Indiam, ibi per hosce mille annos obnubilata & obscurè agens. At sicut ista Gens nunquam fuit penitus deleta, sic nec Ecclesia prorsus abolita, sed apud hujus Gentis superstites usque à tempore dicti *Yezdegherd* (quamvis imminuta & potestate seculari destituta,) semper hæcenus ad hoc nostrum tempus extitit; eaque benè regulata, perpetuâ Successione habens Sacerdotium continuatum sine interruptione ullâ. Hinc est quod antiquissimam suam *Zoroastris* Religionem constanti praxi & continuato usu quotidiano in suâ Liturgiâ publicâ, ad hunc usque diem sine mutatione intemeratam retineant, ejusque Libros vetustissimos sicut sacra Monumenta (ad instar Judæorum) reverenter custodiant & incorruptos conservent, suæ Religionis & Rituum tenacissimi, ad rigorem usque. Persarum enim Gens nunquam fuit tam levis & mutabilis aut prophana, quæ Protoparentum Religionem in quâ Antecessores educati, vilipenderit aut sponte abjecerit.

Talis est Ecclesia Magorum, quorum Clerus olim fuit & hodie est regularis & pius, in tres Ordines distinctus, quorum Tituli Persicè in distincto aliquo Capite seorsim dabuntur, allegatis etiam Autoritatibus; quod heic facere, discursus nostri tenorem interrumperet. Hi (præsertim *Præsules*) Regibus olim fuerunt à Sacris domesticis seu Sacellani,

Sacellani, & Regionum filiorum Tutores. Idem quoque fuerunt & hodie sunt Judices Ecclesiastici, qui Lites terminant, Casus conscientiz solvunt, & delinquentibus Pœnitentiam præscribunt. Sacerdotes plures aut pauciores (pro quantitate Redituum) ad singula Pyrcæ seu Templâ Cathedralia pertinebant. Ad unam magnam in *Balch* Ecclesiam *Naubahâr* pertinebant 80 Sacerdotes, unde de reliquis conjecturam quodammodo facere licebit. Et quidem Sacerdotes in toto fuerint penè innumerabiles, cum *Præsulum* numerus fuerit tam magnus, uti colligere liceat ex *Erdavirâph-nâma* superius allegato, ubi memoriæ proditum quod *Ardesbâr-Babecân* Mediæ & Persiæ & Bactriæ Rex habens aliquot dubia in Religione solvenda, convocabat omnes sui Imperii *Præsules* seu *Superintendentes*, qui erant numero 40 000, vel ut alii volunt 80 000: nisi fortè dederint numerum certum pro incerto, aut aliàs *Præsulum* nomine intelligantur Sacerdotes, qui ad tantum numerum fortè excreverint. Utcunque tamen fuerit, florente olim Magorum Ecclesiâ, proculdubio habuerunt tantum Ecclesiasticum apparatus & famulitium quod tam ad necessitatem quàm ad pompam sacram sufficeret. Hi omnes legitime erant vocati & ordinati: nam apud eos nemo sponte assumit Sacerdotium, uti infra dicetur; & nemo nisi Sacerdotis filius in Sacerdotio succedit; ut in constitutione Leviticâ. Et quidem eorum Sacerdotium ferè coincidebat cum eo Judæorum, in quo erat unus Summus Sacerdos, & deinde plurimi Sacerdotes atque Levitæ. Hoc autem excedebat Hierarchia Persica, (quamvis Christum præcesserat, magis cum Christianâ coincidens,) in quâ præter *Sacristanos*, erant Sacerdotes & *Præsules* & *Archipræsules*, qui hodiernis Christianorum *Presbyteris* & *Episcopis* & *Archiepiscopis* correspondent. Aded ut Ecclesiæ Christianæ amicis pariter & inimicis fortè novum & inopinatum videbitur in Persiâ reperisse Constitutionem Ecclesiasticam prope 3000 abhinc annis fundatam, quæ tam pulchrè coinciderit cum subsequente Hierarchiâ Christianâ. Hocque non sine Numine factum, sc. Persas olim ordinasse idem quod postea Christus & Apostoli ejus in plenitudine temporis tandem novâ sanctione instituerunt & confirmarunt. Ecclesiæ itaque eorum Regimen in primâ ejusdem constitutione fuit benè fundatum. Et quidem vetus constitutio hodiè manet: sed tempore Regis *Yezdegherd* abolito Persarum Imperio, & grassante Islamismo, plerique Reditus ab Ecclesiis ablati sunt: aded ut jam non tam lautè se habeat dicta Ecclesia, sed oppressorum

more humiliter agitur ab iis qui paucis Decimis & voluntariis Contributionibus contenti esse debent, modò conscientiae libertate fruuntur. Hoc modo Ecclesiae eorum Regimen & Disciplinam sat bonam fuisse comperimus.

Quoad eorum Ecclesiae Doctrinam, ea etiam benè fundata est in solius Dei Omnipotentis cultu divino, quem ad hodiernam diem retinent, à verà & intentionali Idololatriâ prorsus immunes. Credunt etiam Resurrectionem mortuorum, & ultimum Judicium, in quo boni à malis distinguuntur, &c. ut posthac in peculiari Capite dicetur. Sed cum veri Dei cultu pessimam admiscuerunt Superstitionem Idololatriæ proximam: quam tamen illi non ita æstimant, putantes eam esse innocentem atque innocuam; cum S. Scripturae lumine destituti, nullam habuerint Religionis normam, præter imperfectam & obliquam illam à *Zerdushto* traditam, post Ignem ejus fatuum palantes eoque seducti. In hac tamen Ecclesiâ semper usurpati fuere solennes Ritus Nubendi, (nam fornicationem & adulterium odio habent,) & solenniter cum Officio precum Sepeliendi seu ponendi in aperto Conditorio, atque Baptizandi, de quo postea. Nam nihil sine precibus, ne quidem ligna igni imponunt; sed omnia faciunt in nomine Dei. In primo Infantum Baptismate imponitur Nomen: & postea anno 7mo ut quidam ajunt, vel potius annò 15to (quando censetur intrare in Religionem,) tum adhibitis precibus à Sacerdote datur Confirmatio solennis. Et eo anno 15to (ut Religionis Tessera) eis traditur *Sudra* seu *Tunica* & *Cingulum*, quibus nunquam ne per unum monumentum (nisi in lectu sint) destitui non debent.

Eorum Synagogæ minores seu indotatae Ecclesiae parochiales alunt in singulis unum Sacerdotem, eumque ex Decimis ac spontaneis Contributionibus: nec Ignis perpetui expensas in eis faciunt, nisi per Lampades, exceptis magnis quibusdam diebus. At *Pyræa* seu Templum Cathedralia ubi Sedes Episcoporum, amplis terris & redditibus dotata erant, ad parandum Sacrificia, & Ligna coëmendum, & ad alendum Sacerdotum amplissimum; præter multa pretiosa Vasa & alia Regum & Magnatum donaria in Templorum Gazaphylaciis reservata & ad pompam recondita: aliàs non fuisset operæpretium Antiocho depeculari Templum Persepolitanum, ut legitur 2 *Macc.* IX. 2, *Quòd Templum Persepolitanum spoliare & urbem tenere tentans Antiochus, ab incolis Persis ex urbe expulsus & fugatus fuit. Inde Ergò ad Ec-*

batana

batana concessit versus Hierosolymam tendens. Sed postquam veterum Persarum Gens propter Mohammedanorum oppressionem, penuriâ & paupertate laboraret, præter Decimas, excogitarunt alium Sacerdotalem Reditum augendi modum, quem quondam Amicus noster *Safrâz Avedik* Armenus Ispahanensis melioris notæ Mercator mihi retulit, sc. *Quòd 24 Aprilis quotannis est quoddam جشن نوروز festum Ghavororum, in cujus crastino è domibus suis foras ejiciunt omnem Ignem; cui postea redintegrando, de novo accendunt Lucernam apud domum Sacerdotis sui, eo nomine ei solventes 100 Denariolos, qui faciunt 5 Abbasceos, seu 6 Solidos Anglicanos cum tribus Denariis Anglicis.* Dicto itaque die non licebat ullum Lumen aut Ignem accendere nisi in Templis: de quâ re extat locus Talmudicus in *Gittin* 17. 1, *אתא רדיא ושאקלה ושרגא מקמירו* *Veniens ille Chavra, auferbat Lucernam à coram ipso.* Ibi in Glossâ *Chavra* exponitur *פרסא Persa*. Hunc locum sequente modo exponit Glossator Talmudicus, *שקלה לשרגא שיש לפרסאים יום איר שאין מרדיקין אור באותו יום אלא בבית עבודה* *Absulit lucernam; quia sc. est Persis Dies Festus in quo non accendunt aliquod Lumen nisi in Domo Cultûs-alienorum.* Alius exponit, *שמורו שלא להדליק נר שוכח אדם אלא לחיובותיהם כיום אירם והיו* *Ordinarunt enim ut nemo accenderet Lucernam (nisi Abominationibus suis) die Festi sui. Israelitæ itaque clam accendebant, sc. clam ob metum ne Persas offenderent.* Citata enim loca spectant antiqua illa tempora quibus Israelitæ erant in Captivitate inter Medos, qui vocantur Persæ: & idem Ritus usque ad hodiernum diem continuatus est in Lucrum & Beneficium Sacerdotum, qui etiam consecratas Virgas populo vendunt.

Et ut apud Judæos aliquis Sacerdotum numerus die nocteque ministrabat, sic apud Persas quaterni Sacerdotes simul (cùm multò plures ad singula *Pyræa* pertinerent,) singulis nychthemeris Sacri Ignis qui super *Aram* in medio Templi, curam gerebant, & hodiè gerunt, Ligna decorticata & munda suppeditando, ne extingueretur.

Persæ veteres nulla habebant Jejunia, quippe quæ fuerint planè vetita, ut & hodiè. Sed Festivitates seu Dies Festi erant plurimi, & ii etiam hodiè continuati, qui (omnibus Festum concelebrantibus) in lætitiâ desinunt: matutino autem tempore Ecclesia religiosissimè adiitur, ubi *Zend-chuân*, qui *Minister* seu *Pastor* preces recitat & Sacra celebrat. Talis sc. Synagogæ *Lector* ordinarius dicitur quoque *Nusk-chuân*,

Nusk-chuân, de quo supra. Et quisque secum affert sua Victualia, quæ ad commune bonum inter omnes eduntur: & de eis participant pauperiores quæ nihil attulerant; nam charitate & Eleemosynis excellent erga suos, nullos habentes Mendicos. Sed præter dies statos & solennes, devoti homines quotidie adeunt Pyræa Deum precandi ergo coram Igne Sacro: & ibi de Conscientiæ scrupulis consulunt propè Pyræum habitantem aliquem Sacerdotem. At laici qui à Pyræo procul absunt, orant Deum stantes coram Igne culinari in domo suâ. Præterea in propriis ædibus plerique habent perpetuo ardentes Lampades ab Igne sacro accensas.

Cumque Deus sit omnium rerum Principium, singulorum Mensium principium (nempe primum ejus Diem) ipsius cultui dedicant & ab eo denominant, præter alios etiam Dies eidem usui dicatos, de quibus alibi diximus. Nam præter diem primum, insuper quater in quovis mense tot Diebus nominatim notis (quatuor Sabbatorum loco) omnes tenentur congregari in Ecclesiam, ubi post peractam Prostrationem (ut fiebat in Templo Hierosolymitano,) stantes orant; & aliquando genuflexi, ut Salomon faciebat super Conchâ æncâ. Hisce dictis Diebus fiunt Sacrificia majora, & celebrant Preces solenniores, legendo Libri *Zendavestâ* aliquam *Nusk* seu *Partem* quæ continet Zerdushti Præcepta, quibus in Religione Zelus & firmitas & in moribus Probitas & Puritas populo recommendatur & inculcatur. Habent enim suo modo Liturgiam publicam, quam certo quodam tono seu plano cantu modulatur & cantillant, sc. certam atque præscriptam Precum & aliorum Rituum formam quam in Ecclesiis suis retinent. Et quidem eam cantare didicerunt à vetustissimis Judæis, quorum modulatio in Ecclesia tunc à manu in manum tradita: postea verò per Punctatorum Accentus fixa & confirmata est in Ecclesiâ Judæorum, qui etiam extra Ecclesiam ne quidem Caput Biblicum sine istâ modulatione unquam legunt: ita ut non tam legere, quam canere semper videantur. Et quia Persæ sua Sacra dicto modo modulatur, Græci & Latini quorum Vates extra Versum id non faciebant, eos falsò repræsentarunt quasi in Sacris suis Versus quosdam canentes; cum è contrario, Zoroastres omnia sua conscripsit Prosâ. Cum itaque Magi dicantur aliquid *patrio carmine cecinisse*, id intelligendum est de patriâ modulatione prosaicâ: nam reverà *Carmen* non est necessariò Sermo ligatus, cum sit nil nisi abbreviatum *Canimen*, quod usu tantum (non autem origine) Versui restrictum.

Puritatis

Puritatis sunt valdè studiosi: ideòque non bibunt in eodem poculo cum peregrino; imò nec cum suis, ne fortè participant de peccatis ejus cum quo bibunt, uti jubetur in Zerdushti Præceptis quæ in calce occurrunt, ubi docetur quid in hoc casu faciendum est.

Pueri & Puellæ post 15 annorum ætatem, (ut supra,) Cingulum Religionis Tesseram induere incipiunt, & divina Præcepta eis instillantur: & adultiores qui bonis Moribus & Literis imbuti, Zerdushti Libros legere & intelligere docentur à Sacerdotibus hanc operam suscipientibus.

CAP. XXIX.

De Igne, ejusque Nominibus. De Pyræis seu Templis Ignis & quomodo se ibi gerunt Magi. De Improperiis seu Nominibus vituperii quibus Mohammedani istum populum appellant & per invidiam notant: & de Nominibus quibus iste populus inter se compellare solent. De Sacerdotio, ejusque Ordinibus & Habitu, & quibus nominibus Persicis tales Ordines appellantur.

A pud Persas Ignis multis nominibus gaudens, aliquando olim vocatus fuit *Vâ*: at sæpiùs *آدر* *Adur* seu *آذر* *Azur*. Aliud ejusdem receptissimum vocabulum (magis Medicum quàm Persicum) fuit *آتش* *Atêsh*, quod processu temporis mutatum est in *آتش* *Atêsh*, quod apud Poëtas aliquando aphæresin passum legitur *تش* *Têsh*. Alia Ignis nomina reperio *هیر* *Hyr*, & *ورزم* *Varezm*, & *بلک* *Bilêgh*, quorum hoc ultimum magis peculiariter *Flammam* notare videtur. Ignem verò Sacrum denotare volentes, eum vocant *آتش بهرام* *Atêsh Behrâm*, seu constructè *Atêshi Behrâm*, i.e. *Ignis Martis*, qui apud Græcos nuncupatur *Ἡρῆ* *Ἡρῆ*, utpote de rubedine illius Planetæ participans, cum eo concolor, ad eundem relatus, & ab eo primum derivatus. In Libro *Sad-der* cap. 39 in calce, legitur *آتش آدران* *Atêsh Adurân*, eodem sensu; quasi ab *Adur*, ex nominibus Martis etiam fuerit *آدران* *Adurân*. Sed pro *Atêshi Behrâm*, apud quosdam malè sonantes aliquando minùs benè legitur *آتش ورهارام* *Atêshi Varharâm*, eodem significatu. Et cum *Behrâm* seu *Bahrâm* (à Græcis enuntiatum *Ὀυαρᾶνς*) aliàs sit nomen cujusdam Regis, id apud Arabes ferè semper legitur prædicto sono *Warharâm*, uti & apud Syros *وارهارام* *Warharâm*; unde apud Socratem & alios Græcos fit nomen *Βαραρᾶνς* *Varardnes*.

Y y

Dictus

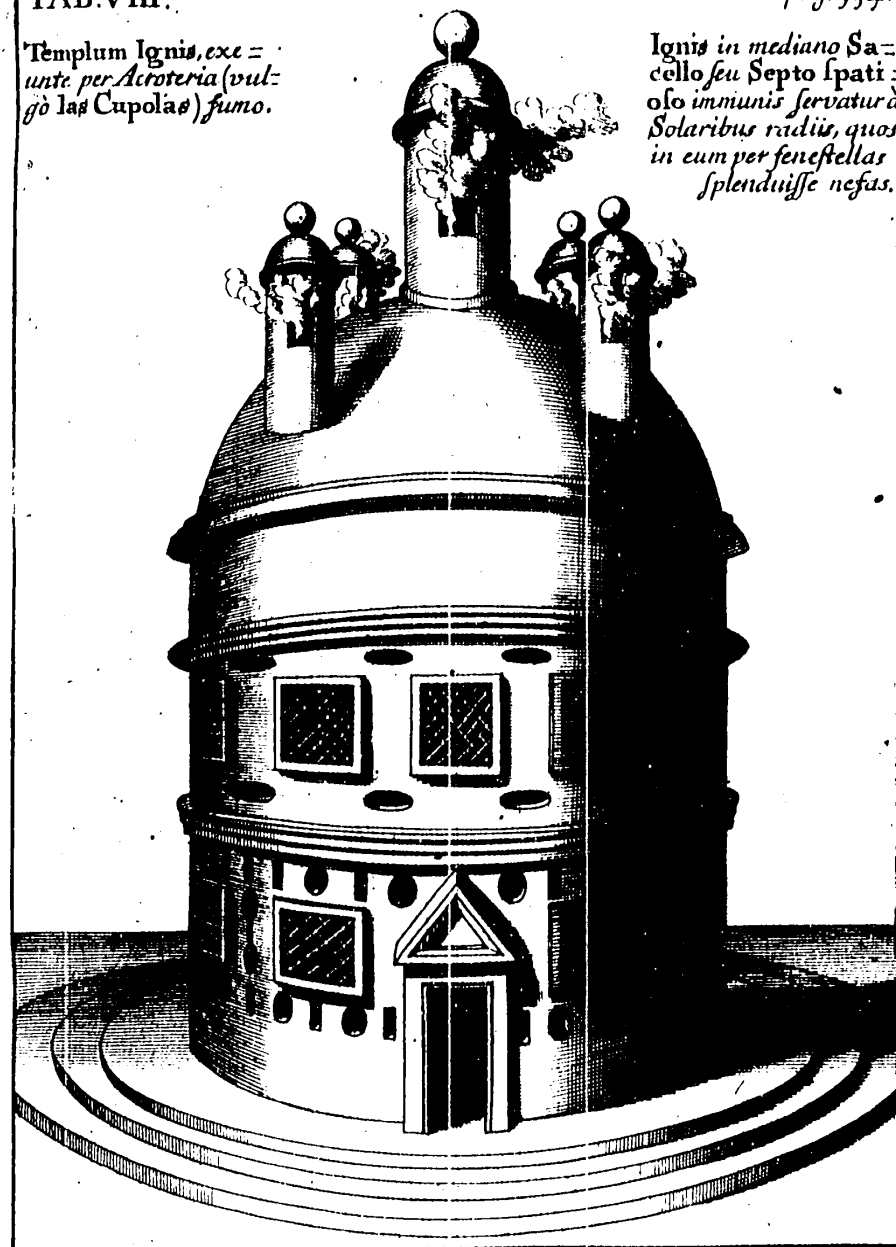
Dictus Ignis Sacer servatur in *Pyréo* seu Templo ad hoc extructo, quod est Magorum Ecclesia. Nam antecedentibus temporibus antequam Religiosus servaretur Ignis, nulla erant Tempia veterum Persarum, quippe qui omnia sua Sacra sub dio peragebant: ideoque in sua Religione & lingua non habebant Templi nomen. Medi quidem Idololatrarum Templis applicabant *Heical* (quod *ἱερόν* *Eidw-læon*), quodvis magnum *Palatium* notans, à Judæorum *Hecel* mutuatum nomen. Et postea Mohammedanorum temporibus Medi Ecclesiis accommodabant nomen *Angjuman*, quod quemvis *Conventum* notat, ut mox dicetur. Nulla itaque apud veteres Persas erant Tempia, donec perveniretur ad *Pyréo* seu Ignis Domicilia. Ejusmodi *Pyreum* pluribus gaudet nominibus, qualia sunt *Atèsb-chânâ*, i.e. *Domus Ignis*, & *Atèsb cadâ*, i.e. *Casa Ignis* seu *Domicilium Ignis*. Aliàs aliquando vocatur *Prestisb-ghâh*, i.e. *Adorationis locus*; & quandoque *Texisb-ghâh*, *Intercessionis locus*. Quin & totum *Pyreum* aliquando intelligitur nomine *Atèsb-ghâh*, i.e. *Ignis locus*; quamvis plerumque magis propriè hoc nomine intelligatur *Ara* seu *Focus* in ejusdem medio positus, aliàs aliquando simpliciter dictus *Bûn-ghâh*, i.e. *Fundamini locus*; at magis explicitè *Bunghâh Atèsb*, *Fundamen Ignis*. Templum aliquando vocari potest & solet *Angjuman*, seu *Angjuman-ghâh*, i.e. *Congregationis locus*; eadem ratione quâ nobis dicitur *Synagoga* & *Ecclesia*, à convocando & congregando: & sic Turcicè dici solet *Dirnègh-yeri*, i.e. *Conventionis locus*. Sed hæc sunt nimis generalia nomina cujusvis Religionis Ecclesiis competentia: ideoque in Evangeliorum Versione Persicâ à Jesuitis factâ, *Synagoga* vocatur *Angjuman-ghâh*: nam *Angjuman* est quivis Coetus seu Conventus sive Congregatio hominum, tam piorum & pacificorum quam militum & bellatorum; unde in Persarum Libris *Angjuman* est colligere seu congregare milites, eosque conscribere. Hinc (nam ex quo Persæ olim occuparunt Syriam, multa corrupta Persica relicta sunt in ling. Syr.) est Syrorum *Hânzuman* eodem significatu: sic Bar Bahlûl *Hânzuwan* est Congregatio, Coetus. *Angjuman* est itaque *Synagoga* quævis tam Persarum quam Mohammedanorum aut Judæorum aut Christianorum: sc. Ecclesia parochialis.

TAB.VIII.

pag. 354.

Templum Ignis, ex-
unte per Acroteria (vul-
gò las Cupolæ) fumo.

Ignis in mediano Sa-
cello seu Septo spati-
olo immunis servatur à
Solaribus radiis, quos
in eum per fenestellas
splenduisse nefas.

Admodum Reverendo in Christo Patri IOHANNI Div. perm. Episcopo
Cicestrienfi hanc Tabulam Gratitude ergo lubens meritq.

D.D.D. Autor T.H.

Murq. delin. et sculp.

chialis. At Veterum Persarum *ἱεροῦ* peculiariter vocatur *Atēsh chāna*: estque Cathedralis cui sunt Reditus ad alendum perpetuum Ignem cum Sacrificiis & copioso sacerdotum Famulatio simul cum Episcopatu.

Quoad externam Pyreorum figuram, Thevenotus in Itinerario dicit, *Antiqua Ignis Tempia superne aperta*: sc. relictis in *Cupola* foraminibus, ut exeat Fumus, non autem ita ut pluvia extinguat Ignem inferius in medio Foco ardentem. Et *Bundāri* tradens quod *Zerdusht* extruxit Domicilia Ignis, refert, *فعلها فبالا ورفعا* fecit ea cum *Cupolis excelsis*. In urbe *Surdt*, (quamvis ibi sint aliqui Veteres Persæ,) nullum est *Pyrēum*: ibi itaque in propriis laribus coram Igne culinari suas recitant preces; quas tamen omnes non satis intelligunt, cum scriptæ sint veteri linguâ obsoletâ. At decem inde milliaribus in urbe *Nūssari* est publicum *Pyrēum*, ubi omnia regulariter fiunt. Qualia sint in aliis locis *Pyrēa*, alibi diximus. Præcipuum autem Metropolitanum *Pyrēum* (maximè reverenter habitum propter Ignem ibi sacerrimum,) est locus propè *Kīrmān* Persidis, de quo suo loco dicitur. *Ibi* (inquit Thevenotus oculatus testis,) *fœminæ Guebræ sunt formosæ*. Eorum studiosi in Indiâ (ut *Ph. Gj.*) operam dant studiis in loco dicto *شاماخ* *Shāmāx*, ubi docentur Magorum Liberi. Antiquissimis temporibus Metropolitanæ Ecclesiæ erant *Naubahār* atque *Azur-Gushtasp* in *Balch*, ubi Reges thesauros suos condiderunt. Magorum *Pyrēa* seu Tempia quantum dotata fuerint, partim docet Ammianus Marcellinus, *Lautissimæ eis assignatæ sunt Possessiones in Mediâ*, & alibi.

In dictis Pyreis alunt perpetuum Ignem lignis mundis & decorticatis. Sed nec hunc quemvis Ignem confodiunt acuto quovis Telo aut Rutabulo: fortassis huc spectet id quod Pythagoras (qui cum Magis conversatus est,) monet, *Ignem gladio non fodiendum*; quod tamen in ejus Vitâ Porphyrius explicat de homine iracundo non provocando. Sed non licet apud Persas Ignem cultro aut gladio explorare, ne vim ei inferre videantur: uti nec apud Scythas Mogolo-Tataros, qui etiam nolunt tale Instrumentum admovere prope Ignem, nec aliquid cultro eximere è Caldario prope Ignem stante, ne hoc modo Caput Ignis præscindere velle videantur. In quovis *Pyrēo* Pavimentum est mundum, ad nitorem usque fricatum, propter Prostrationem & alios Ritus ab omnibus ingredientibus faciendos.

In suis *Pyrēis* Liturgiam suam recitat cantatque, & Libri *Zenda-vestā* aliquot Sectiones legit is cujus vices redeunt, idè dictus

Nusk-chuân, i. e. *Partium lector cantôrve*. Hoc est quod Græci (de rebus Persicis serè semper ineptè loquentes) vocant *Hymnos canere*, & quando aliquid de Deo loquendum, suo more in plurali numero dicunt *Θεὸς*. Quoad Hymnos itaque matutinos (ut suprà) & Magorum Ministerium quotidianum & Sacrificium iuge, ea omnia instituit Cyrus pietate ductus: sic Xenophon pag. 204, τὰ τῶ χρόνῳ κατησάθησαν οἱ Μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τὰς Θεῶς, & θύειν αὖ κατ' ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ Μάγοι ἐποίουν, Tunc primò constituti sunt Magi qui semper cum primà luce Deos Hymnis celebrarent, & quotidie sacrificarent diis illis quibus Magi sacrificandum dicerent. Et quod ab eo institutum (ait Xen.) ab aliis postea continuatum, ut Deo servirent & simul Cyro placerent, eumque in re tam laudabili imitarentur. Quàlia sint Pyréa, & quomodo se ibidem gerant, refert Pausanias, quo modo Ignem accendunt per modum Miraculi narrans, se in *Lydiâ* vidisse Tempia quæ vocantur Persica in urbibus Hierocæsareâ & Hypæpis. In utriusque urbis Templo est οἶκημα τι Sacellum quoddam, in quo super Arâ est cinis diversi coloris ab alio cinere. In dictum Sacellum ingrediens homo Magus, qui cum Ligna arida super Aram posuerat, primò Tiaram capiti imposuit; secundò autem, invocato aliquo deorum, ex Libro ἐπ' αὐτῇ accinebat Barbara quædam Græcis non intellecta. Mox absque aliquo adducto Igne, ligna accendebantur & visibilis flamma ex eis elucebat. In quibus notamus, quòd Magorum Sacerdos Sacra peracturus, mitratus id faciebat, & ligna Igni impositurus, invocato priùs nomine Dei, recitabat aliquas precatiunculas antiquâ linguâ Persicâ à Græcis non intellectâ. At cessare debuerat Pausaniæ admiratio de accensione Ignis, si animadvertisset Ignem in illâ Arâ semper fuisse inextinctum & in cineribus latentem: & cum Sacerdos ligna prudenter disposuerat, relictâ inferiùs cavitate seu canali pro Vento ut subintrare posset flatus, tum necessariò omnia in subitanèam flammam erupisse. In omnibus Sacris, Magi tam Regibus quam populo præibant, & totam ιερουργίαν ostendebant. Nam dicente Am. Marc. Erat piaculum Aras adire vel Hostiam contrectare, antequam Magus conceptis precationibus, Litamenta diffunderet præcursoria. Quomodo autem se in Pyréis gerunt, partim à nobis dictum est, & partim ex *Phirdausi* suprà citato, & passim dicetur in sequentibus; inter quæ sit sequens hoc ex *Erdavirâph*, qui aditurus Pyréum *Aduri-Churdâd*, lavavit & ornavit se, albis etiam ministerii vestibus indutus (cum esset Sacerdos,) & odoribus conspersus, coram Igne adoravit Deum humi prostratus, facie in terram affricatâ:

Cum

سر و تن چون بشست اردای و یراف
 دن و جان پاک بوشش بر دل صاف
 سر یا جامه پوشیدش چو کافور
 ارو می یافت زلفی خزه و نور
 جامه پراگند عطر و بجمهر
 بایستان آنگهی در پیش آدر
 به پیش آدری خردان دالین
 پتیمی کرن و رخاں بر خاک مالین
 ارستا خواند و زاری کرد بسیار
 همی دالین اندر پیش دادار

Cum caput & corpus lavasset Erdavirâph,
 Corpore & animo fuit purus cum corde sincero.
 A capite ad pedem indutus veste ut Camphorâ,
 Dixisset ex ea splenduisse lumen & lucem.
 Vestes conspersit aromaticis & suffitu,
 Ibique stetit se coram Igne.
 Coram Aduri-Churdâd ipse ingemuit,
 Penitentiam egit & genas terræ affricavit.
 Tò Aveštâ recitavit cum gemitu multo,
 Ingemuit in conspectu Iustissimi Dei.

Dum devotè iusto cultu verum Deum colant isti populi videns æquus Lector, facilè percipiet quàm iniquè à Mohammedanis taxentur ut Ignicola & Ghebri, &c. varios falsos Titulos & Improperia eis innocentibus inurendo. Sciendum est quod *Mogh* seu *Magus* & *Magjûs* seu *Magusæis*, fuit antiquissimum horum satis honestum. Nomen ante Mohammedanorum tempora, tale inquam quo se libenter vocari patiuntur. Nam apud hujus populi aborigines, *Mogh* fuit *Sacerdotum* nomen, quod postea ab aliis aliquando ad totum populum etiam Laicos translatus. Hoc nomen quatenus scimus, obtinuerit ab initio Gentis, cum omnes essent orthodoxi, antequam Sol aut Ignis in eorum admirationem venirent. Postea ii qui primò incipiebant ab orthodoxiâ ad Sabaiismum desciscere, suâ linguâ ab orthodoxis vocari solebant *نغوشا* *Nogûshâ*, seu *نغوشاک* *Nogûshâk*, sive (ut & in *Ph. Gj.*) *نغاک* *Nogâk*, omnia per *g* durum. Et ut vera hujus Nominis vis percipiatur, videbimus quid eorum Lexicographi de eo notant. Id in *Sabâh Agjemi* sic exponitur, *نغوشا کبران من هیندن*, *Nogûshâ* seu *Nogushæus* ex Ghebrorum *Seftis* quædam *Sefta* est. In eundem sensum *Nim. Laud.* & *Nim. Sion.* *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicujus Idoli nomen est*. Et *Rustem AlMaûlayi* & *Halimi Persicus* ajunt, *نغوشا و نغوشاک* *Nogûshâ* seu *Nogûshâk* est *Sefta* Ghebrorum, & *Mos* eorum: (scil. Institutum religiosum & praxis seu *Sefta* eorum:) item, *alicuj*

Nogushâ seu Nogushâk est quædam Secta ex Sectis Infidelium. Et *Rustemi Epitomator* dicit, *دغوشاکى* *Nogushâk est Infidelium consuetudo seu mos; sc. Religiosi Ritus eorum.* Et ibidem *دغوشا پوت آدى* *Nogushâ est Idoli etiam Nomen.* Omnium fusissimè exponit Liber *Pharhângzh Gjibângbâri*, ubi notatur, quòd *Nogûshâ* [seu *Nogushæus*] in plerisque eorum *Lexicis* exponatur *Ghebr seu Infidelis, speciatim Ignicola: sed quod in aliis eorum Lexicis exponitur* *صابى Sabi seu Sabius, qui ab unâ Religione ad aliam migrat, sc. à verâ ad falsam.* Sabii itaque Idola manufacta seu Sculptilia non colentes (quales erant Persæ) veteri Magorum linguâ dicebantur *Nogushæi*: alii autem Sabii Sculptilia colentes (quales erant reliqui homines) eadem linguâ dicebantur *Bochâr*, quod exponitur *Butt-prestân*: atque etiam exponitur *تجمع علم locus collectionis scientiæ*; unde nominatur urbs Avicennæ *Bochâra*, propter Doctorum Virorum ibi confluxum. Sic *Nim. Laud. & Sion.* In *Ph. Sur.* memoratur Magorum Ignicolarum Secta dicta *انوشا Anûshâ*, quod puto esse nomen detortum à *Nogûshâ*. Aliàs nescio quid sit.

Aliud apud Mohammedanos, Veterum Persarum Epitheton est *آتیش پرست Atêsh-perêst*, Ignicola, quasi cultum divinum tribuerent Igni, quod non faciunt, ut suprà diximus abundè. Propter eandem rationem, à dictis Mohammedanis ii etiam vocantur *آذرکیش Azur-kêsh*, i. e. *Ignæ Religionis homines.*

Alterum à Mohammedanis huic populo impingitur Epithetum *Ghebr*, seu ut Galli sonant *Guebr*, i. e. in genere *Infideles*, in specie *Ignicolæ*. Horum Guebrorum plurimi sunt prope urbem *Ispâhân* Persidis, ubi ii soli integrum Suburbium occupant, ibi habitantes seorsim à Persis Mohammedanis, à quibus illud Suburbium vocatur *گبر آباد Guebr-Abâd*, i. e. *Guebrorum habitatio.* Nam hujus Religionis homines omnes in genere à Persis Mohammedanis vocantur *گبر Ghebr, Guebr, Ghabr, & گاور Ghaur*, vel ut Shâhidi effert *گور Ghâr*, Turcis *Ghaur*, Herberto nostrati *Gower*. Sed prohi dolor! per Literas Junii 1697 ab Ispâhân exaratas narratur, quòd ibi novus Persarum Rex *Hosein* istum populum suam veterem Religionem deserere, & Islamismum amplecti, coëgit; & mutato illius Suburbii antiquo

antiquo Nomine *Gaurabâd*, illud jam de suo Nomine vocavit *حسین Hossein-Abâd*. Qui circa urbem *Yezd* seu *Yazd* habitant prope Mohtem *Elborz*, (super quo erat eorum *Pyræum* magnum,) apud Texeiram secundum Portugallicam pronuntiationem, vocantur *Gaur Yazdi*, i. e. *Ghaur Yazdenses*. Et quia istorum hominum Lingua à reliquis Persis non intelligitur, Mercatores ibi apud Ispâhân negotiantes eam vocare solent *زبان گبری Linguam Guebricam*, volentes Linguam non intellectam: unde in Galliâ Gasconicâ *Guebrich* vocatur etiam quævis lingua parum intellecta in genere: & hinc quoque nobis Anglis Sermo incongruus seu inarticulatus & minùs intelligibilis, dicitur *Guibrich* seu *Gibberish*. Quid propriè hoc dicto nomine volunt Persæ Mohammedani, docet *Rustem AlMaulavi*, *گبر اوده طین کافر و مطلقا کافر و چوقال که صواش کنند گبر* *Ghebr est Ignicola infidelis, vel absolute Infidelis quivis.* Et, ut omnia ejus significata persequatur, addit, *Item est Lorica quam die belli induunt homines.*

De istis hominibus Relationem adducere non pigebit ex autopte Gallo *A. Daulier* in Libro *les Beaux de la Perse*, de Ispahan & Gjulpha agens p. 51, refert, *Si vous voulez passer à un quart de lieu de Julpha en tirant vers le montagne, vous verrez un beau village composé d'une longue rue, il se nomme Guebrabâd, c'est la demeure des Guebres ou Gaurres, que con dit estre les anciens Perses qui adoroient le Feu. Le Roy leur a donné ce lieu pour habiter; les ayans détruits en beaucoup d'autres endroits. Ils sont vêtus d'une étoffe de lain fine de couleur tannée. Les habits des hommes sont de mesme forme que ceux des autres Persiens. Mais celui des femmes est tout different; elles sortent le visage découvert, & sur la teste une écharpe fagotée à la negligence, avec un autre voile qui leur couvre les épaules, ne ressemblant pas mal à nos Boëmiennes. Leur Caleçon est comme un haut de chausse de Suisse qui leur descend sur les talons. La plupart de leurs étoffes se fabriquent à Kermân, grande ville du costé du Midy de la Perse, où il y a plusieurs de cette Secte. Ils sont si reservez à parler de leur Religion, qu'on a de la peine d'en sçavoir rien d'assuré. Ils n'enterrent pas leurs morts, mais les laissent à l'air dans un enclos. J'ay entré dans quelques-unes de leurs maisons, où j'en ay rien veu de particulier, si non que les femmes, bien loin de fuir de nous, comme font les autres, estoient bien-aises de nous voir & de nous parler.* Origines contra Cellum meminit *Περσῶν ἡ Κα-*

βέρων: ubi *Καβεραι* sunt dicti *Gabri*, voce Persicâ aliquantulum detortâ: & Niceph. Bryennius inter alios milites in exercitu Strangolipis, memorat τὰς *Καβεραις*, qui Persarum *Ghabri*. At à כב"ר *Cabêr* in Phœnicum Theologîâ longè aliud sunt *Καβεραι*, scil. *Cancrî* seu *Cancrelli* ab antiquis culti. Sic Hesychius *Καβεραι*, καρκῖνοι: πάντ' δὲ τιμῶνται ὅτι ἐν ἀνῶν ὡς θεοί. λέγονται δὲ ἡφαίστου παῖδες. Videntur esse minoris speciei *Cancrelli*, qui crudi Fumum, cocti Ignem referunt; primò fusci, & deinde rubentis coloris, Vulcani filios prunas & scintillas æmulantes. In Thessalonicensium Nummo apud D. Seguinum p. 14, inscriptum apparet nomen *ΚΑΒΕΙΡΟC*, qui ibi ponitur ut *Homo stans cum clave in dextrâ & malleo in sinistrâ*. Hocque videtur esse aliquid ad Vulcanum spectans, ut rectè sentit D. Seguinus. Hoc itaque nomen (ut apud Græcos scribitur & sonatur) tam ad Persas quam ad Vulcanios spectat, cum utrique circa Ignem versentur. Græci itaque videntur à Persis hoc nomen ad suum Vulcanum transtulisse: quod tamen ei vix propriè aptatum est, cum Persæ à Vulcaniis operibus fabrilibus abhorreant, propter reverentiam Ignis.

Apud Talmudicos *חב"ר* *Chabêr* seu *Chavêr* sive *Hhabêr*, (quod aliàs aliquando Judæorum *Dûctum* seu *Sapientem* notat, ut & Arabicum *حبر* *Hhibr* seu *Hhebr*,) in Glosâ Talmudicâ exponitur פ"רס"י *Par'sî*; hâc significatione (ut videtur) sumptâ à voce Persicâ *Ghabr* seu *Ghavr*. Eo nomine intelligi Persarum Sacerdotes scribit *Baal Arûch*, ad illa verba *חב"ר חב"ר* *Et non sub Chavêr*, addens פ"רס"י קורין *Quia Persæ vocant Sacerdotes suos Chaverin*. Illius autem veniâ, non restringitur ad Sacerdotem, sed ejusdem Religionis quemvis sive Sacerdotem sive Laicum notat; modo sit hujus Religionis; namque non notat Persam gente, sed Persam religione: nec statum civilem spectat. Et ad locum in Psalmo *Dixit Stultus in corde suo*, R. Jochanan in Talmude dicit, *Isti sunt Chaverim* [seu Persæ] *impii qui non agnoscunt Gloriam Israelis*, i. e. Deum. Et ibidem *חב"ר חב"ר* *Chaverim* [seu Persæ] *venerunt in Babylontam*. Heic (ut vides) Judæi vituperant Persas. Ut itaque hæc meliùs intelligantur, sciendum est quòd Persæ pro diversitate temporum, fuerunt Amici vel Inimici Israelitarum, ut hi pro illis vel contra illos loquerentur. Talmudicorum temporibus posterioribus, Judæis inimici erant Persæ: unde in *Arûch* legitur, *היו אוהבין חב"ר חב"ר* *Fuerunt Chaverim* [seu Persæ] *homines valdè mali, ardentes Israellem*, id est, opprimentes Israelitas. At longè aliter prioribus temporibus

temporibus Ahasueri & Esteræ: tunc enim Judæi amabant Persas, & ab ipsis invicem amabantur, usque ad tempora Cyri & Darii Hytaspis, ejus tempore Judæi absolventes structuram Templi, gratâ memoriâ recolebant Beneficia à Persis accepta in urbe *Shushan*, & à Cyro aliisque Regibus in permittendo & procurando extruccionem Templi & Urbis: unde Orientali Portæ Templi Hierosolymitani Persidem respicienti, reduces Judæi affixerunt figuram Urbis & Palatii *Shushan* ære conflata, uti memoriæ proditum est in Tractatu Talmudico *Middoth*. De hoc loquitur Paulus Diaconus p. 857, *Janua interioris Aedis quæ respiciebat Orientem, cum esset ære solido induta, ac perinde immensi ponderis, quæ vix à 20 viris summo conatu impellentibus clauderetur, &c.*

Quin & præter suprâ recitata, alio etiam Improperii seu Vituperii nomine à Persis Mohammedanis Persæ veteres vocari solent *Philv*, quod exponitur absolute *Ignicola*, quasi proprium illius populi nomen. Sic Rustem AlMâulavi, *فيلو اوله طاهر* *Philv est Ignicola Magus*. Est scil. contemptûs nomen, uti patet ex primariâ ejusdem significatione quam exhibet Rustemi Epitomator, rem ulteriùs explicans, *فيلو عقلس اوله طاهر* *Philv est stupidus seu bardus*, inquit iste Mohammedanus: & in plurali, *Philvân sunt Ignicolæ qui stupidi*, prout eorum inimici dicunt. Paulò mutata formâ effertur *فيلوا* *Philva* seu *Philâva* in Libro *Ph. Gj*. *فيلوا* *Philvâ* *insanus & stupefactus aliquis*. Dictum nomen aliquando scribitur *قالو* *Qalv*, in plur. *قالوان* *Qalvân*, & (ut dictum) expr. *Ignicolæ*. Subinde etiam scribitur *قالو* *Calv* seu *قالو* *Calva*, eodem significatu primitivo. Et quidem primariò significans *Stultum* & *insanum*, à Mohammedanis (ut vides) peculiariter applicatur veteribus Persis, quos emphaticè sic vocant. Nomina itaque (ut recensamus) quibus istum populum vituperant, sunt Quatuor: sc. 1. *Nogûshâ*, i. e. *species Infidelium*, sc. *Sabius*: 2. *Ghebr*, i. e. *Infidelis* in genere: 3. *Atesh-perest*, i. e. *Ignicola*: 4. *Philv*, seu *Calv*, i. e. *Stupidus, insanus*. Hæc Epitheta solam Religionem spectant, non autem Regionem aut Statum civilem: & tanquam propria hujus populi nomina, eis affiguntur à Mohammedanis illos contemnentes & quâvis occasione vituperantibus; qui etiam non dubitant eis tribuere Dei ignorantiam & Pyrolatriam & Saducæismum, in suis Lexicis inter

inter alias Expositiones, asserentes quoddam *Mogh* seu *Magus* sit *Ateš-perèšt*, *Ignicola*, & *Zindik*, *Saducæus*, *negator Resurrectionis*. Sed non debemus credere ejusmodi falsis criminationibus & calumniis, quæ sine justâ causâ eblaterantur ab apertis inimicis, eorum res & Religionem libenter ignorantibus. Proximè itaque videndum est quibus Appellationibus inter seinvicem utantur, quæ in eorum Libris occurrunt.

Et quidem quisque potest à suis honestè vocari *Mogh* seu *Magus*, & *Magjûš* seu *Magusæus*. Et omnis Vir Ecclesiasticus debet ab aliis recenferi secundum Titulum Ordinis sui, i. e. vocari *Sacerdos*, vel *Præsul*, vel *Archipræsul*. Et quidem Precum Lector quotidianus Sacerdos honestè vocari solet *Zend-Chuân* seu *Nusk-Chuân*, de quibus supra dictum est; atque *Yezîš-chuân*, *Intercessor*, quo Titulo sæpè decorantur in eorum Libris. Hujus Religionis Laici inter seinvicem appellari solent sequentibus modis: sc. *Mardi Dîn*, i. e. *Homo Religionis*; *Mard pâk Ihtacâd*, i. e. *Vir Sanctæ & puræ fidei*; *Talabghâr Dîn Zarâtusht*, i. e. *Quæstor Religionis Zoroastris*; *Ahl Dîn*, i. e. *Religione præditus*, seu collectivè *Populus Religionis*: aliàs *Dînavar*, seu *Dîndâr*, *Fidelis*, *Religiosus*. Sæpius verò Laïcus vocatur *Bihdîn*, i. e. *Bonæ Religionis homo*, sc. *Religiosus* aut *Fidelis*. Subinde *Dîn-perèšt*, *Religionis cultor*, qui benè prosequitur Religionem suam: aliquando *Dîn-pêrver*, *Religionem fovens*: aliàs *Chodâ-perèšt*, *Dei cultor*, vel (quod idem est,) *Hâk-perèšt*, & *Yezêd-perèšt*, i. e. *Deicola*: aliàs *Hâk-Shinâs*, *Deum noscens* seu *agnoscens*. Hæc omnia, cum aliis, in eorum Libris invenimus.

CAP. XXX.

Ordinum Sacerdotii nomina & distinctiones: & Sacerdotum Habitus.

A Pud veteres Persas, Sapientes Laici (sc. Magnates & prudentes Consilarii Regum) vocabantur *Pherzân* seu *Pherrân*, in plurali *Pherzânaghân*. Et doctus inter Laïcos, præsertim

præsertim linguâ Medicâ, est *Kendâ*, *Philosophus*, *Sapiens*, *Scient*, i. q. Arabibus *Hakîm*, sc. eodem significatu. At Sapientes Spirituales (sc. Magnates in Ecclesiasticis) generali Titulo dicebantur *Pharhând*, seu *Pharmând*, five *Pharhûmand*, i. q. *Chradmând* & *Dânishmând*, *Sapientes*, *Scientes viri*. Eodem sensu est *Râd* seu *Râd*. Et quivis Vir Spiritualis seu inferioris Ordinis Sacerdos generali Epitheto audiebat & adhuc audit, *Mardi Chodâ*, *Vir Dei*, seu *Mardi Chodâvand*, *Vir Domini*, vel *Dâru*, i. e. *Vir-bonus*, vel *Bahman*, i. e. *Bonis moribus præditus*, scil. Sacerdos. Ex his aliquis solet esse *Dibêr* seu *Scriba*, nempe Præfectus *Dibêristân* seu *Scholæ-Scriptoriæ*. Aliàs generalis Sacerdotum Titulus ratione Officii, est *Nusk-chuân*, i. e. *partitum Lector*, & *Zend-chuân*, i. e. *Zendi-Lector*, sc. Lectores in Synagogâ, de quibus supra dictum est. Infimus in Pyréo Officiarius in Libro *Erdavirâph-nâma* vocatur Arabico nomine *Ferrâšh*, i. e. *Strator*, qui sternit Tapetes & Tegetes & Flores, &c. Tales fortè erant Diaconorum loco, ad juvandum Sacerdotes: hodiè videtur esse in quovis Pyréo tantum unus, qui ferè talis qualis apud nos est *Sacristan*, unde abbreviatum est *Saxtan* seu *Sexton*. Istius est Pyréum mundare & ornare, illudque à sordibus purgare, & pavimentum ad nitorem fricare. Hujus custodiæ mandantur Pyréi Utenfilia seu Instrumenta, ut *Forcipes*, *Palæ* ignis seu *Batilli* ad excinerandum Aram: item *Scopæ* breviores ad Pyrei Solum, atque *Scopæ* longiores ad ejusdem Coelum verrendum & ab arancorum Telis & Fuligine purgandum. Nulla autem sunt *Tela* acuta ut *Rutabula*, uti nec *Folles* neque *Ventilabra*, utpote quæ aliquam vim inferunt Igni. [Strabo ait, Non inspirantes, sed ventilantes atque infundendo oleum & arvinam accendunt ignem.] Præterea, omnis Aër conclusus & stagnans liberâ motione privatus, habetur impurus & foetens, ut quotidie videmus. Et eadem de causâ, *Rutabulorum* aut *Follium* nulla mentio in Templo Judaico, cum neutrobi liceret Ignem eo modo turbare aut inflatione ventilare, & multò minùs impurum oris halitum infundere & insufflare. Sed ad talium Instrumentorum compensationem, adhibebatur peculiaris Lignorum dispositio & constructio, relicto canali pro vento, quo quasi sponte inflabatur Ignis. Alia Instrumenta sunt *Patine* & *Pateræ* atque *Crateres* pro Libationibus:

corum summus seu supremus. Is videtur talis qui Sozomeno II. 9, dictus est ὁ μέγας Ἀρχιερεύς. Iste Sacerdotes & Præsules omnes ordinabat, & erat sicut Turcarum *Musti*, & Judæorum *Cohen gadôl* seu Ἀρχιερεύς, apud Shahr. *Margji*, i. e. *adeundus aliquis*, in toto Regno unus, cui obediebant non tantum Sacerdotes, sed & Præsules omnes. Hujus Ordinis Ecclesiastici meminit *Tdbari* in Vitâ Regis *Manûgjahr*, مودن مودان — واهتر مودان دون و مهتر همه عالميان آن زمانه *Mûbad Mubadân* --- is fuit Summus Præsulum & Summus omnium Doctorum sui temporis. Iste quâvis occasione concomitabatur Regem tanquam supremus ejus Consiliarius. Hoc modo id quod ex *Erdavirâph-nâma* suprâ traditum, hîc habes confirmatum.

Talis fuit Magorum Hierarchia seu Sacerdotium ante tempora Zoroastris, qui in veterum Persarum Ecclesiâ continuavit eosdem Ordines sub aliis Nominibus. Nam ut ante eum in Sabaismo instituti sunt dicti Sacerdotum Ordines pro Cultu Dei & Ceremoniis *Mithræ*, sic post eum sub aliis Nominibus mox dicendis instituti (vel potius continuati sunt) tales Ordines pro Cultu Dei & Ceremoniis *Mithræ* & pro Custodiâ Ignis.

Ecclesiasticorum itaque Ordinum Sacerdotum in Pyroduliâ infimus, est هیردن *Hyrbad*, i. e. *Ignis Præfatus*, sc. Ignis sacerdos, qui in *Pb. Gj.* exponitur خانم آتش *Famulus Pyrei* seu *Minister Pyrei*. Tales sunt Sacerdotes ordinarii. De isto Sacerdotum Ordine, *Hallêmi Persicus* refert, هیردن ارل که میوسیدرک آتش خانه لردنه گنجده لوندن قولیلق ایدر قوم میوسیدر آدوک امرده مطیع اولور لر آدوک *Hyrbad est is qui in Magusorum Pyreis noctu & interdiu ministerium facit, & ejus Mandato omnes Magusæ [sc. Laici] obediunt. Is inter eos controversias decedit & judicium exercet. --- In plurali Hirâbida, formâ Arabicâ. Autor vult dicere, quod Mohammedanorum phrasi omnes Persarum Sacerdotes habentur قاضی آتش درستان Kâzi âtesb-perestân, i. e. Judices Ignicolarum, sc. Judices Ecclesiastici, eodem modo quo apud dictos Mohammedanos dicitur اقف قاضی درستایان *Uscuph* seu *Episcopus est Judex Christianorum*, ut legitur in *Mokaddemadâb* & *Turgjumân*. Hujus Sacerdotii Nomen initium sumpsit ab *Hystaspe*, qui (novo religionis zelo permotus) primus hunc Titulum adscivit,*

adscivit, & (testante *Emîr-chond*) dicto cognomine *Hyrbad* vocari voluit.

Alius Sacerdotum Ordo superior post Zoroastris tempora dictus fuit دسٹور *Destûr*, i. e. *Præsul* seu *Superintendens*, quorum unus tantum erat in singulis Provinciis sicut Episcopus, qui omnibus ibi Sacerdotibus præerat, aliosque Sacerdotes ordinarios ordinabat & gubernabat. Et *Destûr* verbo tenus est *Canon* seu *Regula*, sc. *Canonicus* seu *Regularis*, sc. qui regulariter vivit & alios sic facere procurat.

Et tandem in veterum Persarum Libris post Zoroastriana tempora adhuc invenio alium supremum Ordinem, qui دسٹور دسٹور *Destûri-Destûr*, *Præsul Præsulum* seu *Archipræsul*, qui Christianis *Episcopus Episcoporum* seu *Archiepiscopus*. Huic parebant singularum provinciarum *Præsules* seu *Superintendentes*. Et Judæorum exemplo, Sacerdotes semper fuere ex eadem Tribu, uti constat ex genealogiâ sacerdotali tam in capite quàm in calce Libri *Sad-der*, atque ex communi eorum praxi, & ex antiquissimâ totius Gentis quadripartitâ distinctione per Regem *Gjemshêd* factâ: nam ne quidem in civilibus miscerent distinctas Tribus, quas secundum Artes ac Professiones sigillatim dispeſcunt.

Hoc modo (ut vides) enarravimus nomina trinorum Sacerdotii Ordinum qui in antiquo Sabaismo ante Zoroastrem, & nomina totidem Ordinum in succedente tempore post Zoroastrem in Reformatione: dicti itaque trini Ordines Sacerdotii sunt planè iidem, quamvis aliis trinis nominibus diversis distinguantur. Exempli gratiâ, Primus Ordo antea vocabatur *Môgh*, & postea *Hyrbad*. Secundus Ordo vocatur tam *Mûbad* quàm *Destûr*, quod testatur *Erdavirâph-nâma*, دسٹوران دسٹوران دسٹوران *Destûri religionis, iidem sunt Mubadi*. Tertius Ordo appellatur tam *Mûbadi Mubadân* quàm *Destûri Destûr*. Dicti tres Ordines habentur tria Magorum genera, quorum in sequentibus meminit *Porphyrius*; quorum Summi erant obligati majori Abstinentiæ & Sanctitati quàm Secundi, & hi plus quàm Infimi: nec vinum bibunt. Hujus sedes Archipræsulatus est in Metropolitanâ Persarum Ecclesiâ cathedrali propè *Kirmân* 5 diebus distante ab *Ispahân*. Archipræsulum erat Regibus assistere consilio suo, & ritè ordinare ceremonias Religionis, & ad Præsulatum vocare eos qui erant Doctiores & omnium Rituum gnari: nam (ut diximus,) non licebat cuivis Sacerdotium aut Præsulatum sponte arripere,

arripere, donec à Superioribus examinatus & probatus fuerat, an esset habilis & idoneus, & in Zerdushti Libris satis versatus. De non assumendo Sacerdotio testimonium dat Cicero in Libro de Divinatione referens, *Nemo potuit esse Rex, antequam calluerat Disciplinam Magorum: nec magis ut quisque esset Magus quàm ut esset Rex.* Illorum itaque erat non tantùm Reges in rectâ Religione instituere, sed & eos inaugurare, ut in Christianismo fieri solet: id apud Plutarchum de Artaxerxe Mnemone monetur, *Quòd post Darii excessum, ivit ad Persargadas, ut Sacris Regiis inauguraretur à Sacerdotibus Persicis. Delubrum esse Deæ bellicæ, quam Minervam conjicias esse. Eò ingressum qui inauguratur, Stolam suam oportet deponere, & induere eam quam Cyrus priscus priusquam Regno potiretur, gessit: & Ficorum massam esse, tunc Terebinthum vorare, & Calicem haurire lactis acidi.* Terebinthinæ nuces (quas aliquando habuimus,) in oriente sunt edules. At fausti ominis ergò imparilis & victoriosi Regis stolam induebant succedentes Reges, ut eos similibus etiam virtutibus unâ cum veste induendos esse speraretur. Id quod Minervæ armatæ Templum vocatur, reverà erat Veneris Templum, de quo vide ea quæ supra ad Herodotum notavimus: cum enim cultum in Persarum Templis instituit Mnemon: & ut Pallas alibi passim, sic & Venus aliquando apud Spartanos in Lacedæmone armata colebatur.

Superiore modo recensitis Sacerdotum Nominibus & Ordinibus, procedendum est ad Prophetam, qualis habebatur Zerdusht. Propheta usitatior nomine appellari solet پیغمبر *Peigamber*, i. e. Nuntii lator. Aliquando Propheta vocari solet وحشور *Vachshûr*, & وجر *Vagjêr*, & چرگهر *Tchurghêr*. Si quem habent inter laicos Magnatem, talis vocatur مرزبان *Merzobân*, vel پهلوان *Princeps* seu *Magnas Magorum*. De Laicis vide plura in initio hujus Capitis.

Proximè de Sacerdotum Habitu disquirendum. Et imprimis moneo, quòd in Frontispicio Libri *D. Henr. Lord*, pro Sacerdote Persico perperam exhibetur planè *Nauta Belgicus*, isque accuratè depictus barbâ densâ & proluxâ. Et quidem paucis Librorum Sculpturis fidendum, cum in omnibus ferè Libris cujuscunque generis Icones sint supposititiæ Bibliopolarum astu confictæ. Nos autem meliùs secundùm tam Persarum quàm Græcorum & aliorum verbales descriptiones Sacerdotum formam & habitum exhibere conabimur, sequentibus autoritatibus freti. Ab oculatis testibus dicuntur gestare grandem

Admodum Reverendo in Christo Patri **RICHARDO** Div. perm. Episcopo Petroburgensi hanc Tabulam Gratitude ergo lubens meritò, D.D.D. Autor T.H.

delin. M. Neq. scul. P. de

dem Barbam promissam, Mystaces parvos, Genas raras, Nasum aduncum, Pileum conicum ex Pilis camelinis coactum. Dicente Plutarcho & Xenophonte, Cyri Regis natus erat γρυπὸς *aduncus*: ideoque Persæ tales amabant & pro formosissimis habebant. Crines non tondent nisi pro mortuis; uti faciebant pro mortuo Alexandro, ut notat Curtius lib. IV. 24. Regulariter comam ad plenam longitudinem promittebant: unde Herod. lib. III, Persas vocat κομητέας *Comatos*: & apud Athenæum βαρυχαλῆες *densè* seu *promissè* comati vocantur. Et apud Suet. in Vesp. *Stella crinita* dicitur alludere ad Parthorum Regem prolixè capillatum. Et quidem quoddam olim criniti & comati erant, satis constat ex *Pseudo-Smerdi*, cujus Aures propter Comam videri non potuere, ideoque à Pellice palpando explorandæ dum is cum eâ congrediretur: vel ut Justinus ait, Fœmina quædam dum dormiret, caput ejus lustrabat. Id ulterius constat ex supradicto Hæretico *Chudaph*, qui pro novo more jussit tondere seu abradere crines. Quoddam Medorum & Parthorum Pilei fuerunt conici, constat ex Nummis Romanis, ubi Parthus se Augusto submittere cernitur. *Magus preces celebraturus induebat Mitram*, &c. ut suprà ex Pausaniâ notavimus. Qualis hæc erat Mitra docet Strabo, qui tradit quoddam *Magi* fuerunt τιάρας περικείμενοι πλωτῆς, καθήκτως ἐκατέρωθεν μέχρι τῆ καλύψεως τὰ χεῖλη καὶ τὰς παραγναβίδας. Nempe videtur, quoddam inter ministrandum Deo coram Igne, dictæ dependentes Pilei partes seu Bucculæ labia tegentes, erant ad prohibendum impuriorem halitum, quod aliàs hodiè fit Quadrato Panno; cum olim Magi non nisi Mitratati accederent Ignem, nec ad Orandum, nec ad eundem Alendum Lignis. *Principum Tiaræ erant παρρησιαὶ ταῖς τῶν Μάγων*. Quales hi erant Pilei vide suprà in Figuris *Mithræ*. Pileus aliàs vocatur *ἡδὲ Ghulâh*, i. e. *Mitra*, aliàs *دستار Destâr* seu *Teshâr*. Quærendum an hinc sit τιάρα, vel potiùs ab *אטרא atdra* nomine Phœnicio, uti *κίδαρις* seu *κίσαρις* est à Phœnicio *כתר Kêter*, cum suffixo *Kitri*. Tiaræ capiti detrahebant salutando quemvis honoratiorem, ut pluribus testantur autores; unde nomen *Destâr*, manu tenens seu tenendum. Tiaræ autem bellicæ impenetrabiles, quia tenuiora & molliora erant Persarum crania.

Zoroastris ipsius, adeoque Sacerdotum omnium, vestis erat *σῦδρα Sûdra* subrufa, (de quâ infra,) eaque laxis manicis, ut hodiè. Nam ex Persarum more, pertransiente Rege aut Magnate, quisque debebat manus in propriis manicis condere & inferere, & ita seipsum erectum

erectum sistere: propter cuius ceremoniæ omissionem in Darii transitu, is aliquem occidi iussit, ut Brissotius notat. Pedibus gerunt Sandalos; nam nudis pedibus terram contingere nefas. Antiquiore tempore Capitis tegmen (ut diximus) aliter se habuit: nam in solenni Processione Persæpolitana (quam delineatam amicè mihi monstravit D. Chardin,) tam Regis quàm Nobilium & Sacerdotum Pilei omnes cernuntur Turbinati, non autem Turrati ut Strabonis tempore, nec apparent Bucculæ seu Anslæ. Nempe ibi omnium Pilei eadem sunt figurâ quâ est Pileus Regis. Ogilbius narrat, *Persæpoli visuntur plures figuræ vivis majores tam stantes quàm sedentes, promissâ comâ, latis barbis, tunicis talaribus laxè manicatis, cingulis cindlæ, & pileis rotundis miris.* In dictâ Processione seu Magno Sacrificio publico (ubi binatim ducuntur Bestiæ &c. mactandæ, & Homines binatim portantes Patinas cum Libationibus,) superior Vestis erat Toga laxè manicata, quali utuntur Senatores Veneti, ut in præmissâ Regis figurâ cernitur. Id autem fuit ante Zerdushti tempora. Nam Habitus quem ille sibi vendicat, & quem à Deo se accepisse dicit cum Cingulo, erat صدره *Sûdra*, [a Cassock,] quæ dicente D. Oleario dum istorum Habitus describit, *ad mediam suram pertingebat, superius apud Collum aperta, quæ ibi itaque colligata Tæniâ, quam Ribbon Anglicè vocamus.*

Ista dicta *Sûdra* in Libro *Nim.* exponitur, صدره لباجه وگلله يعنى قفتان Arab. *Sûdra*, Persicè *Lipâgja*, Turcicè *Têghala*, *est tunica quam super omnia induunt.* Aliàs Turcicè *Dârlik*, &c. Tunica cingitur Cingulo, secundùm Sacerdotalem Habitus in Angliâ, excepto colore. Dictum eorum Cingulum (ut refert D. Olearius) *hodie est luniculus ex lanâ aut pilis camelinis tortus, corpus bis cingens, & à tergo duplicando clausus seu connexus.* Iste autem Nodus non venit in numerum nodorum qui mox recensentur. Istud Cingulum (quod ex Libro *Sad-der* inferius describetur,) est *Quadri-node*, qui quidem Nodi sunt Monimina seu Monumenta tot rerum quarum oblivisci nunquam debent. *Si aliquis* (inquit D. Olearius) *aded infausus sit ut Cingulum amittat, non debet edere aut bibere nec colloqui nec è loco suo se movere, donec aliud acceperit à Sacerdote talia vendente;* quia dum discinctus est, supponitur non benedictus, & potestati Diaboli subiectus, uti & olim in Angliâ dictum, *ungirt unblest'd.* Et omnes tam Viri quàm Fœminæ hodiè utuntur eadem (inquit) cincturâ ab anno ætatis 12^m, cum præsumantur Religionis Principia

Principia intelligere. Aliàs potius anno 15to. Pro dicto Cingulo manè induendo, extat in Precum Officio peculiaris Precatio; ut & alia pro Manuum lotionè. Illa appellatur *كستى دستى ديردنگ* *Ceremonia Cingulum accingendi*; hæc verò *كستى شوى ديردنگ* *Ceremonia manus lavandi*: sunt sc. duæ longiores Precationes averruncæ. Magorum istud Cingulum æstimatur sanctissimum, præcipue quòd (ut dicunt Magi) sit in signum Obedientiæ strictioris erga Deum. Id Persicè aliquando vocatur *كامر* *Camêr*: aliàs vocatur *شستى* *Shest*, quo (inquit Ph. Gj. autor) *Ghebri medium corpus cingunt*; additque quòd *كستى* *Cûsti* origine sit *كشتى* *Cûшти* dictum. At magis peculiariter dicitur *كستى* *Cûsti*, unde Arabizatum est *كستيج* *Cûstijj*, in plurali *كستيجات* *Cûstijât*. De eo infit *Rûstem A. Mdulavi* Mohammedanus in Libro *Wasîlato l'Makâsid*, Turcicè, *كستى كندشه طابىن كى كافرانك*, *Cûsti est quosdugui قوشف قىربى ايدوب كستيج درلر و زدار دى ديرلر* *Solicularum infidelium Cingulum quo cinguntur, Arabizatum fit Cûstijj, quod etiam vocatur Zonnâr: sc. Zōvâ seu Zωνάριον, quod est etiam peculiare Christianis.* Ideoque Mohammedani suis omnibus præcipiunt, *بتى* *Ido'olatra ne eslo, nec Zωνάρις aliquis, seu Zonario Cindlus.* Monachorum Christianorum in oriente Cingulum notabile est 12 nodis notantibus duodenarium numerum Apostolorum quorum illi sunt sequaces. Sic *Nim. Laud.* Turcicè refert, *زدار كافر قوشغى واول بر قوشغى كى اون ايلكى درده دى كومى اولورمش كى شىملر قوشا زدارمش هر كىسه اول بر قوشغى قوشا شىسه شىرىعت اكنك كى غرده حكىم ايلر و چوسيلر و ذىرانديلر من هينى دى ديرلر* *Zonnâr est Infidelium Cingulum, tale sc. quod in 12 locis Nodos habet, quo Sacerdotes [sc. Monachi] cingi solent. Lex autem [Mohammedana] de Infidelitate adjudicat [damnatve] quemvis tali Cingulo cindlum.* Sic etiam vocatur *Magusarum & Christianorum Seta*, sc. Zonati.

CAP. XXXI.

De Perfarum Magis in genere, & quales ejusmodi Sapientes fuerunt: præsertim de Christi Magis, à quonam Rege in Palestinam legati fuerint, & cur Deus tanto favore dignatus est Persas præ aliis Gentibus, &c. Prophetiæ de Messia per Zoroastrem, & Gjamaspem, &c.

Supradictum nomen *Môgh* toti Orbi notissimum, aliquando apud Autores notat omnes veteris Religionis Persas, præcipuè autem & propriè eorum Sapientes & Sacerdotes. Sic Liber *Sahâh Agjemi*, مع اردہ طيندر کشيشى *Môg est Ignicolarum Sacerdos*. Eodem modo *Ru-stemi Epitomator*, اردہ طابى *Môg est Sacerdos ignicola*: & ibidem, اردہ کشرک اوغلدرى *Môg-pâtcha, i. e. Magorum parvuli, sc. eorum pueri*. Apud Poetas & Scriptores metaphoricos (ut in Vocabulario Definitionum exponitur) sequente modo legitur, طالب تحصیل درد را گویند مردوط است در ما بين خواه عالم لاهوت خواه *Môg-pâtcha est Discipulus quem adeptum vocant, retriētus (seu detentus) in interstitio Mundi divinitatis & Mundi humanitatis*. Nempe *Tâlib* (Arabice *Expetitor*) est *Studiosus* qui scientiam & eruditionem expetit, qui adeptus est; & qui tandem ab hoc Mundo sublimatus & detentus & fere separatus, quasi in alterum Mundum concedere incipit dum Religiosæ vitæ se firmiter addicit. Tales enim sunt Magorum filii in divinitate & eruditione educati, quos ergò absolute & simpliciter vocant *Magorum filios*, supponendo eos esse Studiosos. Talis autem *Môg* aliquando aliâ formâ vocatur *Mogûshbek*: sic *Nim. Laud. & Nim. Sion*. مغوشک *Mogûshbek est Magusorum Sacerdos*.

A nomine مع *Môg* Chaldæi fecerunt מג *Mag*, unde Græci (suam terminationem addendo) sonant μάγος, & hinc Arabes formarunt sibi مغوس *Magjus*: & sic Syri & Judæi & aliæ Gentes. Apud aliquos recentiorum Græcorum legitur μάγος: & ab Arabum *Magjûs* seu *Magûsh*, aliis recentioribus Græcis sit μάγιστος. Cum itaque Arabum مغوس *Magûs* fiat à Græco μάγος, (hocque à *Mag* addendo terminationem Græcam,) hinc planè constat quantum erraverit *Phiruzabddius Camûsi* autor doctissimus Arabs, (non autem satis Persicè doctus,)

ctus,) qui planè nugatur deducendo Arabicam hujus vocis formam à duabus vocibus Persicis مغوش *Migj Ghûsh*, quas exponit مغوش *parvis auribus* præditus, quasi Persarum Magi habuissent Aures reliquis mortalibus minores: quod planè falsum esse compertum est, cum Amicus meo rogatu eorum Aures aliquoties explorando, tale quid reperire non potuit. Et nihilominus Ecteri Kara Hissârî qui profitetur se suum Lexicon ex aliis Lexicographis selegisse, hunc *Camûsi* errorem sequitur, exponendo Turcicè مغوش *Magjûs est parvis auribus vir*: cujus falsitatem satis monstravimus. Verum quidem est quoddam مغوش *Gûsh* Persicè notat *Aurem*. Sed quid hoc ad rem? Nam مغوش *Migj* non significat *parvum*, nec talis vox ullo significato in linguâ Persicâ extat. Quid autem sibi velit, dicam: quando Arabes solent tractare voces Persicas, literam *He* finalem mutant in ج *Gjim* vel ق *Koph*, quod & heic fecit *Camûsi* autor: nam à م *Mib* fecit مغوش *Migj*. At tamen id non significat *parvum*, sed è contrario *magnum*; unde *Magjus* potiùs denotaret *magnis auribus* præditum. Quàm itaque ridenda & falsa sit *Phiruzabadii* origination, planè constat.

Certum est *Môg* seu *Mâg* fuisse generale Persicorum Sacerdotum nomen ante tempora *Jeremiæ*, tunc antiquum. Nam cum *Nebucadneßar* Rex Chaldæorum (ut Curia ejus splendidior esset, & is semper in promptu haberet quos consuleret,) omnis generis Sapientes ex omnibus Gentibus ad se vocando, inter alios etiam ex Perside *Magos* advocavit, qui scientiâ syderum & omni naturali magiâ præcellerent. Et Am. Marcellinus dicit, quoddam *Magia* Platoni sit *Machagistia*, i. e. purissimus deorum cultus, ut suprâ diximus. Olim in Chaldæorum Curia horum Rector supremus (*Jer. XXIX. 3, 13*,) dicebatur רב-מן *Rab-Mag*, i. e. *Magorum Præfektus* seu *Princeps*: idem in Libro *Danielis* etiam dictus רב-חרטומא *Rab Chartumma*, i. e. *Præfektus Sapientum*. Hi enim etiam in Persiâ gaudent Titulo خردمند *Chirdmand*: hinc Chaldæi decurtando & apocopando (quasi scriberetur خردم) fecerunt חרטום *Chartum*. Chaldæorum Regi Græcia suppeditavit σοφός, quales in Libro *Danielis* vocantur אשף *Ashâph* seu *Ashâph*, seu potiùs legendum *Ashôph*: & hodie apud Indos à Pythagorâ edoctos, in usu est *Jessôph*: atque jamdiu in Persiâ extitit Conventus Religiosorum dictorum الصوفى *Ashôphi* seu *Eshôphi*; pro *Al Sôphi*, οι σοφοί.

Quid sit *Magia* & *Magus*, docent Plinius & Cicero & alii: nam per Persarum *Magos* nemo intelligit *Maleficos*, sed *Philosophos* qui magiam naturalem callebant, & *Religiosos* qui veteres Ritus probe norant.

*Ille penes Persas Magus est qui sydera novit,
Qui sciat Herbarum vires cultumque deorum.*

A Simone Mago malefico denominata est *Magia* diabolica: sed à Persarum Magis denominata *Magia* naturalis, est rerum Divinarum & Naturalium scientia seu sapientia & philosophia. Sic Helychius, postquam exposuit *Magum* vulgari acceptione esse *Deceptorem* & *Veneficum*, mox subiungit *Μάγον είναι τὸν Θεοσεβῆ καὶ Θεολόγον, καὶ ἱερέα· οἱ Πέρσαι ἔτιως λέγουσιν.* Et Suidas, *Μάγοι παρὰ Πέρσαις οἱ Φιλόσοφοι καὶ Φιλόθεοι ὧν ἤρχε Ζωροάστρης. καὶ μετὰ τῶτον κατὰ διαδοχὴν Ὀσάναι & Ἀσράμυχοι.* Quorum Princeps fuit *Zoroastres*: & dein successive *Ostane* & *Astrampsychi*. Apulejus Apol. 1, Persarum linguâ *Magus* est, qui nostrâ *Sacerdos*: quod tandem est crimen *Sacerdotem* esse? & ritè nobis, atque scire, atque callere leges ceremoniarum, fas sacrorum, jus religionum? Siquidem *Magia* est quod Plato interpretatur *θεῶν θεωπείαν*, cum commemorat quibusnam disciplinis Puerum Regium adolescentem Persæ imbuunt. Cum præcedentibus concurrit Philo p. 876, *Apud Persas Magi naturæ scrutatores præ veritatis cognoscendæ studio, qui per ocium divinas virtutes contemplantur clariùs, & alios ejusdem initiant mysteriis.* Et idem p. 792, *Veram quidem illam Magiam, hoc est peripeteticam scientiam, per quam naturæ opera cernuntur clariùs, ut honestam expetendamque, non plebeiis solum sedantur, sed etiam Reges Regum maximi, præsertim Persici, tam curiosi harum artium, ut regnare non liceat nisi cum Magis versato familiariter.* Quàm sublimis fuerit eorum Philosophia, æstimare liceat ex Porphyrio, qui in Vitâ Plotini dicit, *Quòd Plotinus tantum in aliâ Philosophiâ profecerat, ut Philosophiæ insuper in quâ Persæ se exercebant, facere periculum affectaverit: atque etiam Sapientiam præcipuè apud Indos probatam, assequi constituerit.*

Aliquando Mulieribus & Eunuchis Regum Liberos educatos fuisse scribit Plato lib. 11 de Legibus. Hoc autem rariùs factum: nam Regum filii solebant habere quatuor Tutorum genera. Sic Stobæus p. 496, *Inter quatuor Regiorum filiorum Tutores, primus eos docebat μαγείαν Ζωροάστρης τὸ Ὀρεμάδης· ἐστὶ δὲ τὸ τοῦ θεῶν θεωπεία· & secundus monebat ut in omni vitâ sit verax, &c.* Et Plato in Alcibiade 1, inter alia multa, tradit, Anno 14to tradebatur puer *Pædagogis* Regiis, qui selecti erant,

erant, qui *Sapientiâ*, *Iustitiâ*, *Temperantiâ*, & *Fortitudine* præcellerant. Horum primus *Magiam* docebat *Zoroastres*, quæ in Deorum cultu versabatur, & is Regia Instituta tradebat. Secundus *Veritatem* semper amplecti docebat. Tertius *Voluptatem* & *Libidinem* domare docebat. Quartus impavidum & intrepidum reddebat, ne metu frangeretur aut debilitaretur. Ex hoc Platonis loco, *Magiæ* dignitatem adferere conatur Apulejus Apolog. 1, post Platonis verba addens, *Auditivne Magiam* (qui eam temerè accusatis) *artem esse diis immortalibus acceptam, colendi eos & venerandi pergruam, piam scil. & diviniscentem* jam inde à *Zoroastre* & *Oronazo* auctoribus suis nobilem, cælitum *Antislitem*, quippe inter prima Regalia docetur: nec ulli temerè inter Persas concessum est, *Magum* esse, haud magis quàm regnare. Distinctiùs autem loquitur Porphyr. de Abstinentiâ lib. 4, fol. 92, *Apud Persas ii qui in divinis Sapientes sunt ac Numen colunt, Magi appellantur: id enim eorum linguâ nomen significat.* Hoc apud Persas aded magnum ac venerabile genus hominum habetur, ut *Darius* quoque *Hystaspis* filius Monumento suo præter alia etiam illud inscribendum curavit, quòd *Magicorum* Doctior fuerit, [sc. vocari voluit *Hyrbad.*] *ii in genera tria erant divisi, sicut inquit Symbolus [Eubulus] qui Historiam de Mithra multis Libris conscripsit: quorum primi, (qui etiam Doctissimi erant,) animatum neque comederent neque occiderent, sed in prisca illâ animalium abstinentiâ perseverarent: secundi verò, comederent quidem, non tamen ex mansuetis animalibus aliquod occiderent. Tertiis promiscuè æquè ac alii, omnibus manus inferrent.* Decretum enim apud primos habetur de *Animarum* in diversa corpora *Transmigratione*: id quod etiam in *Mithræ* Mysteriis videtur significare. Ut enim communionem &c. --- Quorum causam asserens *Pallas* in iis quæ de *Mithrâ* tradit, communem hominum opinionem esse inquit, ut ad *Zodiaci* orbis naturam hæc referenda judicentur. De Magis & *Magiâ* laudabili, videri possunt quæ congestit Raleigh Hist. lib. 1, cap. 11, §. 2. Et Stephanus legit, *Magi---ii Sapientes rerum divinarum & naturalium periti, qui Herbarum & Gemmarum & aliorum vires callebant, Miracula edebant, & divinabant: & ob futurorum prædictionem & vitam religiosam, diis familiares credebantur, magno in honore habebantur, ac de rebus gravioribus consulebantur.* Prædictionum ex vi naturalis scientiæ exemplum suppeditat Cicero de Divin. Ex triplici appetitione Solis, XXX annos *Cyrum* regnare prædixerunt. Et rursus, In Persis augurantur & divinant *Magi*, qui congregantur in Fano commentandi causâ atque

Arûphno, & Hurmon, & Tachsheb. Sunt qui eos sic vocârunt, Gûdphor-hûm, & Artachshâst, Labûdo, & Alphero. Linguâ Persicâ vocati fuere Amad, & Zûd-Amad, & Drûst-Amad. In alio Exemplari, Ah-duiyâd, & Hadûndad filius Artaban, & Shethâph filius Gûdophor, & Ar-shik filius Tahûs, & Zerwand filius Wârwarand, & Arîhu filius Chos-rav, & Artachshâst filius Chashlîth, & Eshtanbûxon filius Chashrân, & Mahdûk filius Hûhom, & Achshîreth filius Sachbon, & Sôrdolach filius Beldon, & Mardûk filius Bel. Persica illa nomina quæ adducit, sunt *آمد* Amad, i. e. *Vênit*: *زود آمد* Zûd-Amad, i. e. *Citò vênit*: *درست آمد* Drûst-Amad, i. e. *Sincerus vênit*. Quæ omnia rei novitatis causâ recitare non gravatus fui. Alia hujusmodi fictitia Nomina etiam videri possunt apud Monachos: tædiosum & inutile esset repetere.

Magi qui Christum visitârunt, videntur venisse ex Parthiâ, ubi eadem Religio quæ in Persiâ, iidemque Magi: nam Dynastia seu Regimen tunc erat apud Parthos, ibique Imperii Sedes. Apud hos (inquit *Pharh. Gj. Autor*) eo tempore regnavit *گودرز* Ghûderz, per 57 annos. Christus quidem natus est paulò post initium Dynastiæ Parthorum, 41mo anno Augusti, quo tempore apud Parthos (inquit Strabo) rerum potitus est *Phraates* Orodis filius: is aliàs dictus est *Phraortes*, quod est vitiatum Nomen pro *فریدون* Phridûn. Rex qui Straboni *Phraates*, aliis videtur dictus *شاهور* Shâbur filius *آشک* Ashk. Sed secundum probatiores Historicos, dictus *Phraates* Augusti favorem inire cupiens, Tropæa de Romanis crecta & ab eis ablata remittebat, & metu inductus 4 Filios Obsides Romæ educandos in antecessum mittebat, inter quos *Vonones* qui Patri successit. Dictus *Phraates* videtur regnâsse 40 annis, partim ante & partim post Christum natum. Dictus Parthorum Rex *Phraates* braccatus & fluente Pallio seu Stolâ cernitur in Augusti Nummis, se humilians, & dextro genu flexo porrigens Militaria Signa Romanorum eâque reddens Augusto, (ea sc. quæ Orodes à Crasso abstulerat:) omnes quoque Captivos restituit: quod factum est 18 annis ante Christum natum, anno 20 Herodis. Ad hoc observat Ovid. Fastorum V,

Parthe refers Aquilas, victos quoque porrigis Arcus,

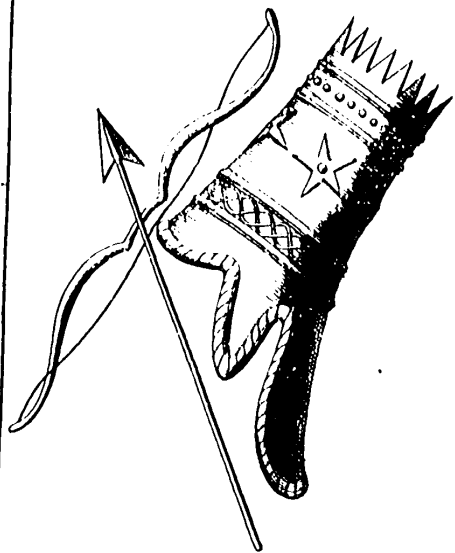
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.

Sibi enim metuebat, conscius quòd nulla pacta servaverat, cùm esset sceleratissimus homo, nullius fidei aut justitiæ; qui inter alia scelera, Patrem & Fratres & adultum Filium interfecerat. Is etiam ad Augustum

Phraates genuflexus resignans Armeniam Augusto.

Phraates genuflexus reddens tunica militaria Augusto, cum Tiara directâ.

Corona Parthica.

Miles Parthicus cum Tiara reflexâ et jaculo et arcu.

Reverendissimo in Christo Patri, THOMÆ, div. prov. Archiep. Cant. totius Angliæ Primati et Metropolitano, Serenissime Maj. Regiæ à secretionibus Consiliis, hæc Parthici Regis (qui Mages ad Christum legavit) Icones ex vet. nummis desumptas, gratitudinis ergo habens meritibz. DDD. Autor T. II.

stum misit 4 suos Filios Romæ educandos, idque circa annum 30 Augusti, circa 10 aut 12 annis ante natum Christum, ut dicitur. Sunt qui volunt id suasu uxoris factum, ut alius filius Phraataces in regno succederet. Istis eorumque famulatio Augustus assignavit 7 Domos, quas memorat P. Victor in Libello de Regionibus urbis Romæ: ibi enim in Regione duodecimâ (quæ *Piscina publica*) erant *Septem Domus Parthorum*. Cùmque vidissent Coriorum Parthicorum elegantiam, Romani in posterum habuerunt *Parthicarios*, qui Parthico more concinnarent Coria; ex quibus itaque Imperatores Romani (& postea Constantinopolitani) parari voluerunt Calceos suos, Turcicè jam dictos *تشانج Tchangh*, seu (ut Græci moderni scribunt,) *τχιγσας*. Idem *Phraates* ab Augusto per Epistolam jussus est ei resignare Armeniam, quod primò neglexit, agrè etiam ferens quòd ab Augusto non scriberetur *Rex Regum*. Sed cùm videret turbas esse domi, mox resipiscens id fecit, & gratiam cum Augusto inivit.

Ab isto itaque Rege missi sunt (vel saltem eo haud infcio venerunt) Magi. Nam quòd Persis revelata fuerit Christi nativitas, certissimus ex Evangelio: & præterea plerique Autores iique Doctiores idem statuunt.

Cur Deus Persas præ aliis Gentibus dignatus est favore tantæ Revelationis, ipse melius novit. Quatenus autem videtur, imprimis erat pro Dei Gloriâ ut extrema terræ maturè viderent Salvationem Domini, natum Christum agnoscerent, munera offerrent, & Officia sua ei præstarent: idèoque à longinquo venerunt ex Oriente. Deinde Deus peculiarem pro isto populo amorem habuit, quia isti in toto Orbe soli (præter Judæos) fuere qui à primordiis gentis Dei veri cognitionem & cultum retinuerunt. Miscuerunt quidem multas nugas; sed interim Dei cultum non neglexere, pietatem prosequentes. Et quòd hoc modo devoti & religiosi manserunt, suo tempore testatur Strabo p. 500, *Μάγοι ἔτοι μὲν ἐν σερμὲν τινος εἰς βίη ζηλωταί, Magi sunt religiosæ alicujus vitæ zelotæ*. Et vitæ eorum pietatem perspicuens Pythagoras, (postquam totum Orbem peragrasset & omnes Religiones vidisset,) eam Magorum amplexus est: sic Porphyrius de Pythagorâ agens, tradit, *Deorum Sacra & Cũtum caterdque vitæ Instituta, cum ex Magorum institutione accepisse ajunt*. Et postea narratur quomodo concesserit ad Magum *Zabratum* (qui creditur *Zoroastres*,) & quid boni ab ipso didicerit: *Babylone cum aliis Chaldeis vixit; atque concessit ad Zabratum, cujus ope à prioris vitæ sor-*

dibus expurgatus fuit, & à quibus rebus homini serio abstinendum, didicit: tum de rerum naturâ & principiis Universi docentem audivit. Hinc Pythagorasea quæ à Magis didicerat, alios docebat: Talia præcipere solebat: imprimis autem veritati studendum: solum enim illud homines Deo similes efficere posse: nam & Deum ipsum (uti cognoverat ex Magis qui illum Oromazen appellant) corpore quidem Lumini, animâ autem Veritati similem esse. Quomodo Persæ semper orthodoxam in Deo fidem tenuerunt, sicut pios & bonos decet, vide in seq. Capite de Persarum Fide, D. Hieronymus adversus Jovinianum 2, ex Eubulo refert, Apud Persas esse tria genera Magorum, quorum primum (qui doctissimi & eloquentissimi,) exceptâ farinâ & olere, nihil amplius in cibo sumunt. Hic intelliguntur Archipræsules: nam alibi docuimus Magorum Sacerdotium distinctum fuisse in Sacerdotes, Præsules seu Superintendentes, & Archipræsules. Et quodd ad hoc usque tempus pii manserunt, satis constat: nam ii qui hodiernæ eorum conversationi assueti sunt, referunt eos esse probos & bonos homines, vitæ honestate præ aliis populis notabiles, nemini facientes fraudem aut injuriam, sed potius injuriam patientes, ut pristinæ pietatis & simplicitatis exemplar: nam indoles illis ab eâ omnium gentium diversa. Et ut Deus benignus fuit erga Kenitas & alias Gentes merè idololatricas qui benè tractarunt Israelitas in transitu Deserti, ita ut multò magis dilexerit Deicolæ Persas propter Abasueri erga illos amorem in Captivitate eorum in urbe Shushan. Et postea Deus (qui ab omni ævo præviderat quid ex suâ ordinatione futurum esset) ex peculiari erga Persas continuato favore, decrevit Cyrum orientis Monarcham fore, & longè antequam nasceretur, præfinivit eum Unctum suum & Pastorem suum, qui executioni demandaret totam voluntatem suam, scilicet in reedificatione Domûs Domini & in restitutione Vasorum aureorum quæ Nebucadnessar auferens transtulerat in Babelem, &c. prout fusiùs legitur in Libro Ezræ. Cùm itaque Deus insigne opus præstandum haberet, (scilicet ad ædificandum Templum & ad vindictam sumendum contra idololtricos Chaldaeos,) idque Persarum manibus præstari vellet, is hoc revelavit Isræliæ prophetæ, à quo Cyri Regis pientissimi provincia expugnandi Babylonem prænotabatur & in antecessum designabatur 200 annis antequam Cyrus nasceretur aut dicta prophetia impleretur. Sic Isa. XLIV. 28, Qui de Cyro dicit, Iste est Pastor meus, & perimplebit omnem voluntatem meam. Talis enim fuit Dei voluntas, ut Urbs & Templum reedificarentur, atque ut Chal-

dai

dai castigarentur. Ideoque pergit prædicendo Cyri victorias contra eos, quos postea subjugavit & eorum Idola confregit: ut Cap. XLV. 1, Sic dicit Dominus Unctio suo Cyro, cujus dextram tenni ad su jugandum nationes coram eo; & solvam lumbos Regum ad aperiendum coram eo Valvas, & Portæ non claudebuntur. 2, Ibo ante te & loca curva complanabo: diffingam portas aeneas, & discindam vestes ferreos. 3, Et dabo tibi Thesuros tenebrarum & divitias absconditas è secretis locis, ut scias quodd ego Dominus qui vocavi Nomen tuum, sum Deus Israelis. 4, Nam propter Jacobum servum meum & Israelem electum meum, vocavi te Nomine tuo: cognominavi te, quamvis me nondum noveris. 5, Ego enim Dominus, & non est alter, nec est Deus præter me: cinxi te, quamvis me nondum noveris. 13, Suscitavi illum in justitiâ, & dirigam omnes vias ejus: ipse ædificabit Urbem meam, & liberos dimittet captivos meos; non autem pro pretio aut remuneratione, inquit Dominus exercituum. Hæc omnia spectant ad Persas & in eorum favorem dicta sunt. Et inter onera Babylonis, Deus minitatur se excitaturum Medos, Isa. XIII. 17, Ego contra eos excitabo Medos qui non curabunt argentum nec delectabuntur auro. 19, Et Babylonia regnorum gloria & Chaldaeorum excellentiæ decor, erit sicut quando Deus destruxit Sodomam & Gomorrhæam. Et de Babylonis ruinâ per Medos & Persas, vaticinando pergit, Cap. XXI. 2, Ascende ô Elam, obsidium pone ô Media. 9, Cecidit Babylon, omnia eorum sculptilia ad terram usque confregit. Scilicet Cyrus fregit & perdidit omnia Babyloniorum Idola, eorum loco veri Dei cultum substituendo, ut supra diximus: Deus enim promisit per eorum manum profligare Chaldaeorum Idololatriam, quod tandem præstitit, quando postea Cyrus Babylonem expugnavit pro Dario Medo. Beli etiam Templum Babylonicum postea vastavit Xerxes Persa. Et hodie tota urbs evanuit, ita ut ne quidem Rudera ejus appareant supra terram. Atque idem Xerxes alia Græcorum Tempia Idololatrica evertit. Tanta & tot magnalia fecit Deus per manum Medorum & Persarum, qui semper veri Dei cultores & fideles, Idololatriam exosi. Sed propter eorum luxuriam, eos tandem tradidit ALEXANDRO: & postea regnum veteribus Persis ademit, ut hodie fit. Et ut Deus fecit Judæis (quamvis essent mali homines semper à Deo desectentes ad Idololatriam,) propter Messiam ex eis oriturum, nempe eos tantum castigavit sæpè ut pater filios quos amat, & noluit absolutè eos deferere ne quidem in Captivitate suâ; (nam curam eorum gerebat in omnibus locis ubi dispersi erant;) sic quam-

vis Persæ multas nugas cum Dei cultu miscuerint, Deus connivebat propter grande opus quod à Cyro Persarum Rege præstandum decreverat. Et postea hoc facto eoque mortuo; noluit tamen (ex veteri amore) hujus gentis totaliter oblivisci, quin statim post *Cyr* tempus per *Zoroastrem* revelavit eis nativitatem Messiae, ut Persis annuntiaret Salutem. Et proculdubio Deus excitavit Danielelem & alios qui Cyrum facerent certiore quod ab *Isaia* prophetâ *Ipse* nominatim prædictus fuerat ut Domini Pastor & Operarius Dei coeli; quæ cum religiosa ejus dispositione concurrerunt. Insuper cum à Judæis nominarentur omnes eorum Ritus coram Rege, & inter alia, quod Hierosolymis Deus coleretur Persarum more perpetuo igne, ille mox toto animo accinxit se ad curandum ut id quod prædictum fuerat, impleretur. Hinc est quod inter reliqua *Diplomatis* ejus Contenta, hoc tanquam primarium & præcipuum ibi præmissum est, jubendo (1 *Esdræ* VI. 24.) ut extrueretur *Templum Domini Hierosolymis*, ubi *Sacra* peraguntur igne perpetuo, ut supra notavimus. Cumque Deus Domum Gloriæ suæ Persarum jussu & autoritate extruendam & instaurandam curaverat, non est mirum quod ex peculiari erga eos favore, postea Christum illis etiam in carne nascendum revelaverit.

Eorum itaque اورغ عليهمونين *Orangh alimbûdi* seu *Viri Sapientes* videntes *بنتانجا* *Bintanganja*, *Stellam* ejus, ejusdem apparitione moniti venerunt ad *Ghangh-dix-Houcht* seu *Paradysum Judeorum*, sic enim Hierosolymam vocabant. Hoc autem eos docuit *Zerdusht* (qui Græcis *Zoroastres*,) cui hoc revelatum fuerat cum aliæ prophetiæ ferè cessassent. Deus enim in S. Scripturâ haud semel secreta revelavit Pseudoprophetis: & speciatim hoc ipsum de *Messiah* revelatum fuerat *Balaamo*, qui invitus pronuntiavit *Stellam orienturam à Jacob*, &c. Talem itaque de *Messiah* Prophetiam (referente *Shahristânî*) *Zerdusht* in Operibus suis scriptam reliquit, obscure ut solent esse prophetiæ, وسماء
آخر به زردشتی فی کتاب زندوستا قال سیظهر فی آخر الزمان
رجل یسمی اشدریکا معناه رجل العالم یدین العالم بدین والعدل
ثم یمظهر فی زمانه یتیاره فیقع الافة فی امره وملكه عشرين سنة ثم
یمظهر بعد ذلك اسیدریکا علی اهل العالم یسمی العدل ویمیت الحور
ویدرد السنن المغيرة الى اوضاعها الاول وینتقل له الملوک ویتیسر له
الامور وینصر الدین الحق ویحصل فی زمانه الراحة والدعة وسكون
الغبن

الفتن ورد الالحن *Ex eis quæ prædixit Zerdusht in Libro Zendavestâ*, est, quod dixit ultimis temporibus appariturum Hominem dictum *Oshdnderbeghâ*, i. e. Homo Mundi, qui Mundum Religione & Justitiâ ornaturus esset. Deinde ejus tempore appariturum etiam *Petyâra* seu *Diabolum*, qui rebus ejus & regno ejus molestiam afferret per viginti annos. Tum posthac appariturum *Oshderbeghâ* qui incolis Mundi revivificaret justitiam & sedaret injuriam, & immutatas consuetudines in loca sua pristina restitueret. Et quod illi obsecuturi essent Reges, eique facilitarentur negotia: & quod opem laturus esset Religioni veræ: & quod in ejus tempore obtineretur quies & tranquillitas, essetque sedatio dissidiorum & recessio molestiarum. Sic *Shahristânî* Scriptor Mohammedanus ex Libro *Zendavestâ*. Hæc Historia est ferè eadem quæ apud D. Tavernier in Itinerario paulo aliter narratur lib. 4. cap. 8, prout acceperat à Sacerdote quodam Persâ in *Kirmân*, qui obscure in suâ: Persarum (de *Messiah* & futurâ Mundi Redemptione) Hypothesi, sequentia ex Zoroastrianis operibus referebat: Quod scil. dum eorum *Propheta* super aquam ambularet, ab ipso excidisse tres seminis genitilis Guttas, quæ semper postea ibidem servabantur. Quod eorum Deus mittebat *Virginem* ab ipso peramatam, super eundem fluvium, quæ per receptionem primæ Guttæ imprægnaretur Puero quem in antecessum vocabant *Oushder*: qui tunc postea in Mundum cum autoritate veniens, efficiebat ut Patris sui Lex reciperetur; & eandem non tantum suæ prædicationis eogentiam, sed & miraculis confirmaret. Filius secundus cui nomen *Oushderma*, ex secundâ Guttâ in utero conceptus, Fratrem suum juvabat, efficiendo ut Sol cursu suo sisteretur, totum Mundum de doctrinæ ejus veritate convicturus. Tandem ex tertiâ Guttâ Filium tertium ex eadem matre eodem modo concipiendum, cui nomen futurum erat *Sennoët-hotius*, qui cum majore quàm duo fratres autoritate venturus esset, omnes ad Prophetæ sui Religionem planè adducturus. Et quid deinde postea mox futura esset universalis Resurrectio, quo tempore omnes cum Animabus corporibus reunitis vel in Paradysum vel in Gehennam abituri essent. Et quod tunc omnes Montes humiliarentur, & omnes Minerae liquefactæ; & Gehennæ abyssus opplētâ, Diabolorum mansio destrueretur. Hæc in Appendice nostro fusius recitabimus. Hi dicti tres Filii Fratresve videntur indigitare triplicem *Messie* statum, scil. ejus *Nativitatem*, & *Adultam ætatem* in quâ Mundo prædicavit, & tandem ejus *Adventum* in extremo Judicio.

Dicta inquam *Zerdushti* prophetia planè indigitat *Messiam*, cujus expectatio-

expectationem prædictam noverat ex Veteri Testamento quod ei benè notum fuit : & inde factum est ut Christi Adventus in carne Persis revelatus fuerit ; nec omnes Judæi Veteris Test. conservatores & soli possessores, aliam expectationis ansam habuere. Ideoque nemo in posterum (ut spero) mirabitur quòd Christus Persis revelatus fuerit.

Quin & planiora eum de *Christo* docuisse narrat *Aulphdragj* in Dynastiarum Libro p. 54, زرادشت معاصم المجرسية والبابي Zerâ usht Præceptor Maguscorum --- Persas docuit de manifestatione Domini Christi, jubens illos ei Dona asferre : indicavitque futurum ut ultimis temporibus Virgo conciperet Fœtum absque contactu viri ; cùmque nasceretur, apparituram Stellam quæ interdiu lueret, & in ejus medio conspiceretur figura Puellæ Virginis. Vos autem ô filii mei, arte omnes Gentes ortum ejus percipituri estis. Cùm ergo videritis Stellam, abeuntes quòd vos illa dirigat, Natum istum adorare, offerentes ei Munera vestra. Est quidem ille Verbum quod cælum condidit. At apud eundem Autorem p. 70 legitur, *Autogius* (vel potius *Lycinius*) ad *Cæsarem* scripti, *Persæ Orientales regnum tuum ingressi*, Puero qui in regione Judææ natus est, Dona obtulerunt. Quis autem ille sit aut cujus filius, ad nos nondum pervenit. Hæc pulchrè conveniunt cum *Jacobi* prophetiâ Gen. XLIX. 10, Quòd ipse futurus esset expectatio Gentium, vel ut aliàs exponitur, Ad eum esset aggregatio Gentium.

Deum per *Balaamum* revelasse *Chaldæis* (à quibus habuerunt *Magi*) *Messiae* nativitatem *Theodorus Tarsensis* refert, τὸν φανέντα Ἀγγέλῳ, μὴ ἓνα τῶν πολλῶν κατ' ἐπὶ τὸν αἶνα ἀλλὰ δυνάμιν τινα θεοποίησαν, &c. Visam Stellam non fuisse unam è multis in cælo, sed vim quandam diviniorem in Astrum conformatam, quæ omnibus Domini Nativitatem nuntiaret. Porro *Magos* à *Chaldæis* ita accepisse, Stellam quandam olim fore, quæ natum in carne communem Salvatorem nuntiaret : hoc illis Vaticinium, tanquam ejusdem Artis studiosum, narrasse *Balaamum* illum, qui vel invitus imprecationis loco benè precando *Israëli*, benedictioni suæ nascituri Regis ortum, & hujus Præconis Stellam admiscuisset. Dum autem sese videndum obtulit Dominus, præ cæteris nationibus Persis ostensus est ; ut quibuscunque eum expectantibus, sive *Magis* sive *Incantatoribus*, per ipsum *Gratia* & *Redemptio* donaretur. Sic ille. Melius autem omisisset *Incantatoribus*, cùm Persæ non fuerint tales.

Zoroastri fermè contemporaneus fuit insignissimus quidam Astrologus

logus cui Nomen جاماسب *Gjâmasp*, qui à quibusdam Turcis & Persis creditur *Danielis* prophetæ filius : sic *Chalil Sâphi* habet, جاماسب. *Gjâmasp* fuit *Danielis* prophetæ filius, celeberrimus quidam Philosophus, de quo Arabicè extat *Mythologiæ Libellus de Daniele & Gjâmasp* : quamvis aliàs apud Judæos nusquam comperimus *Danielem* fuisse nuptum. Is fuerit potius *Danielis* Discipulus aut Puer cui ex more dicebat mi fili. Nam *Daniel* qui senex vivens tempore *Cyri*, potuerit habere Discipulum juniorem qui diutius viveret usque ad tempora *Hystaspis*, cujus *Gjâmasp* fuit Consiliarius, quia Sapiens & Philosophus insignis. In Libro *Mugj*. p. 227, narratur inter Persas fuisse 10 viros incomparabiles, quibus in toto Orbe nulli suo genere pares fuere : & inter hos fuisse *Gjâmasp*, ششم جاماسب وزیر گشتاسب بن لهراسب دیون وازرا کتابدستی احکام جاماسب گویند حکم کرده است در قرانات و در آنجا خبر دادست بخروج عیسی و منشاء آمد و زایل شدن دین مجوس و خروج ترک و خرابی عالم و خروج شخصی که ایشانرا ترک و متزلزل او Horum sextus fuit *Gjâmasp Astrologus* qui erat *Hystaspis* Consiliarius. Ille est Autor Libri quem vocant *Judicia Gjâmaspis*, in quo judicium fecit de Planetarum Conjunctionibus. Et ibidem notitiam dedit quòd aliquando prodiret *Jesus*, & de ortu *Mohammedis*, & quòd abolenda esset *Magorum Religio* : & quòd prodirent *Turcæ*, & destrueretur *Mundus* : & quòd proditurus esset aliquis quem *Turcæ* sibi --- Et sanè ei similis in omni genere *Astrologus* nunquam extitit. Malè exaratum & mutilum exemplar citationem exhibet imperfectam. Persæ Christo citeriores fabulantur Christum in cœlos ascensurum, intrasse in ædes cujusdam Religiosi cui nomen سکو *Socki*, & inde ascendisse.

In Vitâ *Confucii* qui plus quàm 500 annis ante Christum vixit, narratur quòd ipse solebat dicere, Ipse Homo est in Occidente. Plura videas in ejus Vitâ in 8vo, p. 23. Sed in ejus Vitâ per D. Couplet Philosophiæ Sinicæ præmissâ, Sinicè legitur, Si fam, Yeu Xim gin, seu (ut nostræ pron. conformare possim,) Si fang, Yeu Shing gin, i. e. Vir Sanctus in Occidente existit. Quibus verbis an propheticè respexerit Christum, vel potius historicè *Judæorum* Summum Sacerdotem, dubitatur. Ego sanè posteriore sensu accipiendum duco. Utcunque

tamen sit, certum est 65 annis post Christum natum, Imperatorem *Ming-Ti* dictis Confucii verbis partim, partimque per apparitionem Viri Sancti in Somnio visi, misisse Legatos in Occidentem ad exquirendum dictum *Virum Sanctum & Legem Sanctam*. Sed illi pervenientes ad aliquam Insulam prope Mare Rubrum, non ausi sunt ulterius procedere: re itaque infecta redierunt. Ne autem in cassum videretur Legatio, loco *Viri Sancti*, Imperatori retulerunt *un Pagode* scil. Idolum *Fæ* seu *Fe* Impostoris *Fæ kiae*, (non *Fohi* ut aliquis legit, qui fuit Imperii Sinici fundator primus:) & hoc modo Idololatriam atque Metempsychosin in Chinam primò invexerunt. Sed nihilominus postea Dei providentiâ factum est ut Lex Sancta propagata fuit in China, uti constat ex prolixa Inscriptione Sinicâ apud Kircherum in *China illustrata*, ut & ex ternis procerrimis sacrae Trinitatis effigiebus (non æqualis proceritatis) quas usque hodiè in Idololatricis suis Templis servant, quod didici à Chinenfi Amico *Shin Fo çungh*.

CAP. XXXII.

Ex orientali mythologiâ unius Σιβύλλης origo, reliquarum explosio. In lingua Chaldaicâ & Phœnicâ Virginis cælestis signum synecdochicè & testè notari solere sui Symbolo Σιβύλλης seu Spicâ, quo nomine intelligitur totus Asterismus. Unde Docti & Sacerdotes mythologiæ cufiores de cælesti & miraculosâ Virgine vaticinatrice mira pro ingenii specimine finxerunt & credulo vulgo obtruserunt, (ut in cæteris solebant facere:) adèd ut tandem mos esset cuilibet insanienti Virgini se vaticinatricem prætere. Quâ occasione etiam de Phœnice agitur, atque Zodiacalium Signorum origo Græcorum fitionibus antecedere statuitur. De illis & aliis Astris videri possunt Notæ nostræ ad Constellationes apud Ulugh Beighum Pers. Lat.

UTI autem hoc loco persequar præcipuos qui de Christo aliquid prædixerint vel prædixisse prætenduntur, apud facilioris fidei viros aliquid revelasse censeantur *Zoroastris* pseudoracula carmine Græco conscripta: quæ tamen (proh dolor!) vel à *Psello* vel ab aliquo Græcorum Monacho conficta sunt, & à *Patritio* & aliis edita. Talia autem fictitia magis convellunt quàm Christianam Religionem confirmant, uti faciunt debilia Argumenta omnia, quæ aliquam causam semper labefactare potiùs quàm juvare judicantur. Ejusmodi spuria de Christo extant in Apocryphis 2 *Esdræ*, Cap. II & VII. Et ejusdem farinae censûsque sunt *Sibyllina Oracula* (ut vocantur,) quæ prætenduntur de Christo continuisse Vaticinia quædam per tot Virgines effusa,

effusa, quæ (vah mirum!) clariores quàm olim Prophetæ Revelationes habuisse prædicantur. Hæ erant numero 10, quas (cùm celebre evaderet nomen,) variæ Regionibus sibi vindicare satagerunt. Harum primam Persicam fuisse meminit *Nicanor* in rebus gestis Alexandri Magni. Et *Lactantius* dicit *Sibyllas* fuisse multas. Mirum est in quantum Sibyllinorum Rumor veteres delusit, tam Ethnicos quàm Christianos, & æquè ac Phœnicis fabula penè ab omnibus creditus. Quod prætendebant *Sibyllam Erythræam* quædam de Christo scripsisse, refert D. Augustinus de Civ. Dei lib. XVIII, cap. 23. Sed talia non credenda docet in Libro contra Faustum Manichæum XIII, cap. 15. Ea quæ hodiè sub eo nomine extant, nullum Oraculum continent, sed tantum Historiam Biblicam ab aliquo Christiano ex Bibliis & Patribus collectam, & carmine Græco conscriptam. Illa autem futilia quæ reverà à Sibyllis scripta putantur, nullibi extant. Anilia quædam Mytheria 9 tomis scripta, olim oblata fuere Tarquinio Superbo à furente quâdam Vetulâ Cumis ortâ, quæ idèd *Sibylla Cumana* audit. Nihil autem de Christo continuisse creduntur, sed potiùs res ad Romanum Imperium spectantes. Et sic *Sibylla Erythræa*, & aliæ. Idèoque à Romanis primò designati sunt *Quinque Viri*, deinde *Quindecim*, qui ergò *Quindecimviri* nominati sunt, talium Fatidicorum Librorum Custodes; quorum etiam erat de eis Judicare, & in eis benè versari, ut pro natâ occasione consulentibus respondere possent. Et, ut notat Tacitus lib. 4, talis erat *Caninius Gallus*, qui à Magistratu increpatus fuit, quia nimis temerè aliquid quod illis videbatur spurium, inter Sibyllina oracula admiserat, cùm (inquit Tacitus) *multa vana sub Nomine celebri vulgabantur*. Unde constat plures tunc solere se Vaticinatrices prætere, & satagere ut sua Vaticinia sub Sibyllinorum nomine Quindecimviris obtruderent.

Videntur ea Scripta fuisse talia ac superiori seculo erat *Nostradamus*. Debebant autem esse Fœminæ, eæque Virgines, ut hujus Fabulæ origini meliùs corresponderent: & si aliqua fatidica Fœmina artificiosè & audacter aliquid de rebus publicis pronuntiabat, tum ejusdem Effata inter Oracula admittebantur. Nam (ut ex Orientali Mythologiâ elicitur,) secundum illorum temporum genium, à Mysteriorum Cuforibus Chaldæis & Phœnicibus prætebatur miraculosa quædam *Virgo* nomine *Sibylla*, seu ut Tacitus *Sibulla*: unde factum est ut quævis Enthusiastica fœmina & ecstático furore acta vaticinatrix, eodem etiam nomine vocaretur. Sic *Lactantius*, *Omnes* [fœmi-

[*toeminæ*] *Vates*, *Sibyllæ* sunt à veteribus nuncupatæ. Et Servius ait, *Sibylla* est appellativum nomen omnium vaticinantium: & alibi, *Sibylla* est omnis Puella cujus pectus numen recipit. Ideoque *Sibyllæ* & *Bacchides* unà nominantur à Plutarcho; nec sanè melioris sortis erant quàm *Menades* & *Thyædes*, & *Bassarides*, quæ ex *Baccho* fuere.

Quid *Sibyllæ* scripserint, certò non constat; cùm id quod scripserunt, nullibi extet: earum enim Libros *Stilico* dum contra *Hororium* & *Arcadium* defectionem moliretur, cumbussit. Libri ad *Tarquini*um allati, servati sunt usque ad *Bellum Maricum*: & tunc unà cum *Cistâ lapideâ* in quâ sub *Jovis Capitolini* Templo reconditi sunt, conflagrârunt dicti Templi incendio. A talium rerum Fictoribus adornata sunt quædam Fragmenta ab Autoribus citata, quæ veterum Prophetarum de Christo *Issatis* multò planiora sunt; & hoc nomine fictionem redolent, ut solent piæ fraudes omnes. Adde ut vetera *Sibyllina* in Orbe jam hodiè Nomine & Rumore potius quàm Re circumferantur. Et fortè sapientiores *Ethnici* talibus fidem reverà non adhibuerint: sed politicum erat: & cùm plebs talia crederet, satius erat ut Magistratus ejusmodi religiosi fraudibus in obedientiâ contineret populum; *Dii sic volvere: Oraculo monitum est: Sibyllæ prædixerunt: quia populus vult decipi, & decipiatur.* Nam omni ævo in usu fuerunt tam piæ quàm politicæ fraudes, inter quas numeranda sunt *Sibyllina*, quæ nullo sensu erant *Oracula*, nisi quòd fuerint dubia, obscura, & amphiboliæ plena, ut ita in utramque partem & latiore sensum construerentur, & omni eventui indifferenter subservire possent. Ne autem hæc gratis dixisse videar, audiamus *Ciceronis* de hac re sententiam in *Lib. II* de *Divinatione*; *Sibyllæ Versus observamus, quos illa furens fuisse dicitur. Quorum Interpres nuper falsa quædam hominum famâ dicturus in Senatu putabatur, eum, quem reverà Regem habemus, appellandum quoque esse Regem, & salvi esse vellemus. Hoc si est in Libris, in quem Hominem & in quod Tempus est? Callidè qui illa composuit perfecit, ut quodcunque accidisset, prædictum videretur, Nomine atque Temporum definitione sublata. Adhibuit etiam latebram obscuritatis, ut iidem Versus aliàs in aliam occasionem posse accommodari viderentur.* Ex ejus verbis constat eum hæc in Libris non vidisse, sed ea tantùm traditione accepisse. Nempe *Ciceroni* & sapientioribus subolebat talium fraus: ideoque à genere foemino in masculinum qui transit; cùm crederet hoc esse astuti alicujus nebulonis opus summâ cum industria & meditatione confectum.

Si

Si *Cicero* non credidit, an *Christiani* credent? Cùm talia apud ipsos *Ethnicos* sordescerent, haud mirum est quòd eæ quæ postmodum (arrepâ hac *Sibyllini* nominis occasione) editæ sunt quorundam *Christianorum* piæ fraudes, à *Celfo* & *Ethnicis* statim detectæ & explosæ fuerint, *Christianæ* Religioni plus detrimenti quàm emolumenti afferentes, eamque *Ethnicorum* contemptui & derisui exponentes. Miror *Christianos* talia deprompsisse Tela, quorum acies tam facili negotio retusa. Absit ut quis prætendat *Dei* causam defendere fictionibus ac mendaciis, & tam ineptis argumentis quæ eam potius enervare quàm corroborare censeant prudentiores. Nam aliquam causam debili ac infirmo argumento defendere, plus ei nocet & officit, quàm adversarium afficit: à quo itaque abstinuisse longè satius fuisset. Sic *Christianitati* patrociniū quærere à *Sibyllinis*, est causam perdere. Spero *Christianam* Religionem non tam infirmis rationibus niti: ne fortè fallaci fundamine subducto, collapsescere & ruere potius quàm confirmari sentiat *Christianitas*.

Unde autem tam mysteriosum Nomen natum & ad nos derivatum fuerit, in sequentibus dicitur. A Sacerdotibus *Ægyptiis* fingebatur, *Phœnicem* visum fuisse apud *Heliopolin*. Addam, immò & apud quamvis urbem: sed meliore prætextu fictum quòd apud *Heliopolin* visus fuerat *Helios*, (qui *Phœnix*,) alludendo ad nomen in quo latebat *Jocus*, qui ab astutis Sacerdotibus ut mysterium obtrudebatur ignaræ plebi. Cùm autem in *Notis* nostris ad *Itinera Mundi*, *Phœnicis* Fabulam explicavimus, *Ohrin* noctu amissum crastinâ luce reperiendum docuimus, & *Sirinum* mythologiam expiscati sumus, (tanquam in *Chimæris* sectandis & prosequendis versati;) sic & hujus loci scopus videtur deposcere ut ejusdem censis *Sibyllæ* origini etiam clariorem aliquam lucem (quasi à fulgentiore *Sydere* derivatam) affundamus.

Ut itaque *Sibyllarum* etiam *Mysterium* recludatur, & *Fabula* (super quam tota hæc fundatur historia) retexatur, præmittendum est, quòd cùm tota vetustissimorum hominum felicitas & vivendi ratio in *Agriculturâ* & *pastorali* vitâ consisteret, ab illorum temporum *Vatibus* & *Sacerdotibus* conscriptus est suprà memoratus كتاب الزراعة *Liber Agriculturae*, qui Religionem & *Agriculturam* miscebat, ut prosperitate hujus, homines ad illam excitari possent; & ut exercitio illius, in hac etiam feliciores & beatiores evaderent. Cùmque à vetustissimis *Chaldæis* & *Arabibus* (ut testantur *Maimonides* & *Abulpharagius* & alii,) *Stellæ* crederentur insignem vim habere in procurandis

[*toeminæ*] *Vates*, *Sibyllæ* sunt à veteribus nuncupatæ. Et Servius ait, *Sibylla* est appellativum nomen omnium vaticinantium: & alibi, *Sibylla* est omnis Puella cujus pectus numen recipit. Ideoque *Sibyllæ* & *Bacchides* unà nominantur à Plutarcho; nec sanè melioris sortis erant quàm *Menades* & *Thydes*, & *Bassarides*, quæ ex *Baccho* fuere.

Quid *Sibyllæ* scripserint, certò non constat; cùm id quod scripserunt, nullibi extet: earum enim Libros *Stilico* dum contra *Hororium* & *Arcadium* defectionem moliretur, cumbussit. Libri ad *Tarquiniu*m allati, servati sunt usque ad *Bellum Marficu*m: & tunc unà cum *Cistâ* lapideâ in quâ sub *Jovis Capitolini* Templo reconditi sunt, conflagrârunt dicti Templi incendio. A talium rerum Fictoribus adornata sunt quædam Fragmenta ab Autoribus citata, quæ veterum Prophetarum de Christo Iffatis multò planiora sunt; & hoc nomine fictionem redolent, ut solent piæ fraudes omnes. Adde ut vetera *Sibyllina* in Orbe jam hodiè Nomine & Rumore potiùs quàm Re circumferantur. "It fortè sapientiores Ethnici talibus fidem reverà non adhibuerint: sed politicu erat: & cùm plebs talia crederet, satius erat ut Magistratus ejusmodi religiosi fraudibus in obedientiâ contineret populu; *Dii sic voluere: Oraculo monitum est: Sibyllæ prædixerunt: quia populus vult decipi, & decipiatur.* Nam omni ævo in usu fuerunt tam piæ quàm politicæ fraudes, inter quas numeranda sunt *Sibyllina*, quæ nullo sensu erant *Oracula*, nisi quòd fuerint dubia, obscura, & amphiboliæ plena, ut ita in utramque partem & latiore sensu construerentur, & omni eventui indifferenter subservire possent. Ne autem hæc gratis dixisse videar, audiamus *Ciceronis* de hac re sententiam in *Lib. II* de *Divinatione*; *Sibyllæ Versus observamus, quos illa furens fuisse dicitur. Quorum Interpres nuper falsa quædam hominum famâ dicturus in Senatu putabatur, eum, quem reverà Regem habemus, appellandum quoque esse Regem, & salvi esse vellemus. Hoc si est in Libris, in quem Hominem & in quod Tempus est? Callidè qui illa composuit perfecit, ut quodcunque accidisset, prædictu videretur, Nomina atque Temporum definitione sublata. Adhibuit etiam latebram obscuritatis, ut iidem Versus aliàs in aliam occasionem posse accommodari viderentur.* Ex ejus verbis constat eum hæc in Libris non vidisse, sed ea tantu traditione accepisse. Nempe *Ciceroni* & sapientioribus subolebat talium fraus: ideoque à geere foemino in masculinu qui transit; cùm crederet hoc esse astuti alicujus nebulonis opus summa cum industria & meditatione confectum.

Si

Si *Cicero* non credidit, an *Christiani* credent? Cùm talia apud ipsos *Ethnicos* sordescerent, haud mirum est quòd eæ quæ postmodu (arrepâ hac *Sibyllini* nominis occasione) editæ sunt quorundam *Christianorum* piæ fraudes à *Cello* & *Ethnicis* statim detectæ & explosæ fuerint, *Christianæ* Religioni plus detrimenti quàm emolumenti afferentes, eamque *Ethnicorum* contemptui & derisui exponentes. Miror *Christianos* talia deprompsisse Tela, quorum acies tam facili negotio retusa. Absit ut quis prætendat *Dei* causam defendere fictionibus ac mendaciis, & tam ineptis argumentis quæ eam potiùs enervare quàm corroborare censeant prudentiores. Nam aliquam causam debili ac infirmo argumento defendere, plus ei nocet & officit, quàm adversariu afficit: à quo itaque abstinuisse longè satius fuisset. Sic *Christianitati* patrocinium quærere à *Sibyllinis*, est causam perdere. Spero *Christianam* Religionem non tam infirmis rationibus niti: ne fortè fallaci fundamine subducto, collabascere & ruere potiùs quàm confirmari sentiatu *Christianitas*.

Unde autem tam mysteriosu Nomen natu & ad nos derivatu fuerit, in sequentibus dicetur. A Sacerdotibus *Ægyptiis* fingebatur, *Phœnicem* visum fuisse apud *Heliopolin*. Addam, immò & apud quamvis urbem: sed meliore prætextu fictu quòd apud *Heliopolin* visus fuerat *Helios*, (qui *Phœnix*,) alludendo ad nomen in quo latebat *Jocus*, qui ab astutis Sacerdotibus ut mysteriu obtrudebatur ignaræ plebi. Cùm autem in *Notis* nostris ad *Itinera Mundi*, *Phœnicis* Fabulam explicavimus, *Othin* noctu amissu crastinâ luce reperiendum docuimus, & *Sirinum* mythologiam expiscati sumus, (tanquam in *Chimæris* sectandis & prosequendis versati;) sic & hujus loci scopus videtur deposcere ut ejusdem censûs *Sibyllæ* origini etiam clariorem aliquam lucem (quasi à fulgentiore *Sydere* derivatam) affundamus.

Ut itaque *Sibyllarum* etiam Mysteriu recludatur, & Fabula (super quam tota hæc fundatur historia) retexatur, præmittendu est, quòd cùm tota vetustissimorum hominu felicitas & vivendi ratio in *Agriculturâ* & pastorali vitâ consisteret, ab illorum temporu *Vatibus* & Sacerdotibus conscriptus est supra memoratus كتاب الزراعة Liber *Agriculturæ*, qui Religionem & Agriculturam miscebat, ut prosperitate hujus, homines ad illam excitari possent; & ut exercitio illius, in hac etiam feliciores & beatiores evaderent. Cùmque à vetustissimis *Chaldæis* & *Arabibus* (ut testantur *Maimonides* & *Abulpharagius* & alii,) *Stellæ* crederentur insignem vim habere in procurandis

Ccc 3

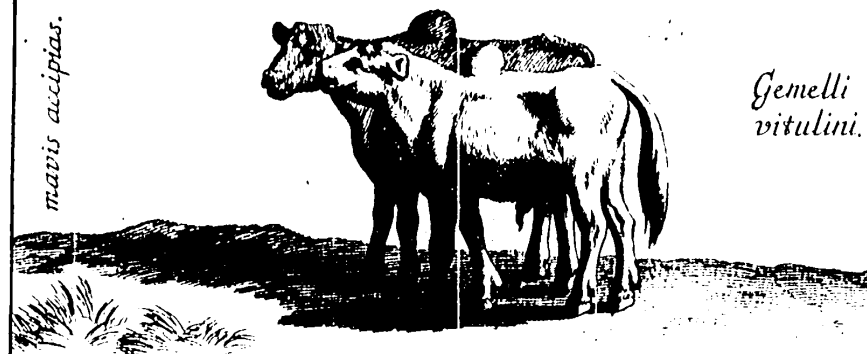
randis

randis pluviis & imbribus, unde terra donaretur lætiori fruge & talem fortiretur fertilitatem quæ eorum Agriculturæ & Pastoralis vitæ apprime quadraret, multæ Constellationes à Pecoribus & rebus ruralibus denominatæ sunt, ut olim in Notis ad *Olugh-Beighum* docuimus. Hinc etiam 12 Signorum Zodiacalium Nomina ab antiquissimis Chaldæis & Phœnicibus excogitata, rei rusticæ adaptata sunt: quædam verò à Græcis pro suo ingenio mutata & aliter interpretata. Propter dictam rationem horum 12 Signorum primum (quod tempore Hipparchi in Zodiaci & Eclipticæ intersectione situm,) dictum est *κεῖος* gregis Zodiacalis Dux in circulo signifero qui Eclipticā figurā cœlum ad instar zonæ cingit: is est orientalibus *♌ Hamāl*, i. e. *Agnus adultus*, sc. *Aries* dux pecudum & gregum. Et proximè veniebat *Taurus* dux pecorum & armentorum; quia verno tempore (cui hæc duo Signa præfunt,) moventur Sales qui omnis vegetationis & generationis principia sunt, quibus animalia ad salacitatem excitantur, & hujusmodi Bestiæ incalescunt; & cū suas partes egerint, concipiunt: & deinde pariunt (secundū tertium Signum) *Gemellos* pecudum & pecorum, vel saltem ut *Geminos* pariant benè à possessoribus ominatum est, & ab harum Stellarum influxu speratum. Ideoque in veterum Astronomorum (ut & recentiorum) Sphærā pingendi essent *Gemelli* (non *Hominum*, sed *Brutorum*,) qui in bestiis gemellos procurarent, ut impositi nominis scopo respondere, & rei signatæ Signum indigitare possent, cū hæc omnia ad agriculturam spectent. Nam nihil ad rhombum sunt *Cassior* & *Pollux* Phœnicibus non noti, sed ex Græcorum mythologiā postliminiō petiti; cū certè fuerit aliquid hisce Denominationibus prævium & tempore antecedens. His supervenit Sol vernans: adeo ut *Aries* & *Taurus* qui virtute Solis & Salis ad salacitatem excitati, suas imprægnant foemellas quæ deinde pariunt *Gemellos*. Nam si verum sit illud Aristotelis, *Sol & Homo generant hominem*, tum æquè verum est, *Quod Sol & hæc Animalia suam generant speciem*, cū sine Solis cooperatione nulla fiat generatio nec fructuum maturatio. Hisce proximum Signum est *Cancer*, ubi Sol in Tropico versatus, ad instar hujus Animalis retrogradus est. Cū (inquit Macrobius libro 1, capite 17,) *Sol in Signo Canceri æstivum Solstitium facit in quo est longissimi diei terminus, & inde retrogressum agit ad diminutionem dierum, Pythius eo tempore appellatur, ὡς πύματος θεῶν, ὅς τὸν τελευταῖον δρόμον τρέχων*. Idem ei nomen etiam convenit, cū Capricornum rursus ingrediens, ultimum brevissimi diei cursum

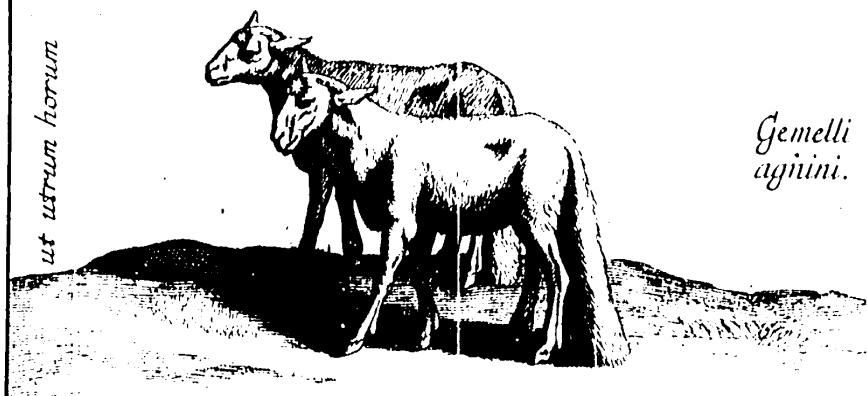
TAB. XI.

pag. 390.

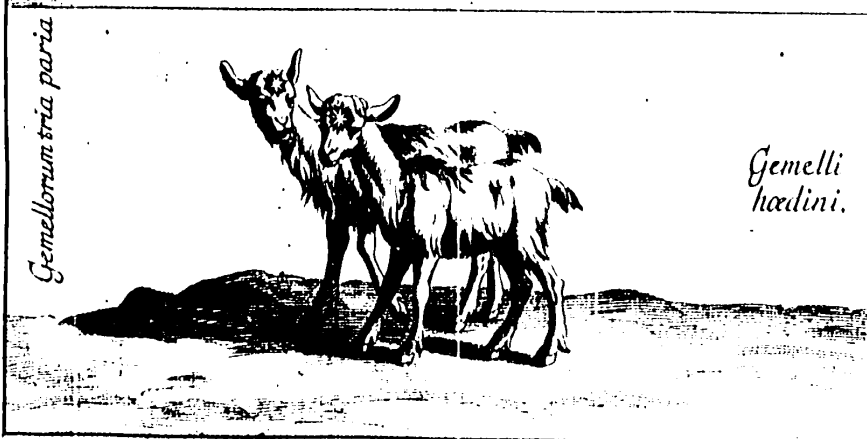
maris accipias.

Gemelli
vitulini.

ut utrum horum

Gemelli
agnini.

Gemellorum tria paria

Gemelli
hædini.

Reverendo Viro **GUILLIELMO STANLEY S.T.D.** Archidiacono Lond. et Cathedralis Paulini Præb. Residentiario hanc Tabulum Gratiitudinis ergo lubens meritoq. **D.D.D.** Autor **T.H.**

MB. sculp.

cursum intelligitur peregrisse. --- Idèd autem his duobus Signis, quæ Portæ Solis vocantur, Cancro & Capricorno hæc omnia contigerunt, quod Cancer animal retrò atque obliquè cedit, eadèmq; ratione Sol in eo Signo (ut solet) incipit agere retrogressum. Capræ verò consuetudo hæc in pastu videtur, ut semper altumpascendo petat: sic & Sol in Capricorno incipit ab imis in alta remeare. Hactenus Macrobius. Postèa Sol perveniens in Leonem, ubi sc. Solevadit Leo, & sicut illud Animal est fortissimum, in summo suo vigore & fortitudine constitutus in mense Julio. Deinde Sol visitur in Virgine, & postèa in Librà ubi est in æquilibrio Ascensûs & Descensûs, inter utrumque Tropicum seu Solstitium medius, quo in loco est etiam caloris & frigoris æquilibrium. v. p. 258, lib. 1, cap. 21, fine.

Secundùm Phœnices & Chaldæos, Autumnali tempore (quando Fruges ad Messëm maturæ,) præest *Signum Virginis* seu *Puella* Spicas in agro legentis. Hinc, insigni Astronomo Persæ *Abu Ma'shar* (corruptè *Album-sar* & *Ἀποδοσάρχης* dicto) in Sphærâ Pers-Indicâ in primo Signi Virginis Decano oritur Puella cui Persicum Nomen *دوشیزا* *Dushîza* seu *Virgo*. Nempè præcipua hujus Signi Stella, est dictæ Virginis *Spica*, quæ Spicarum Fasciculum repræsentare censetur. Cùm enim quivis Asterismus pro libitu fingentis quamlibet Figuram æquè referre supponeretur, pro hisce Stellis configuratis olim fingi & pingi solebat *Virgo Spicam in manu tenens*, seu *Spicarum Fasciculum*; uti & hodiè apud nos etiam pauperiores Puellæ virgines tempore messis triticeæ Spicas legunt, cæsq; in parvum Fasciculum seu Manipulum (Angl. a *Bundle*!) colligatas domum reportant. Virginis itaque Signum cœleste est tantùm Emblemata Puellæ terrestris (Angl. a *Reaper*) quæ messis tempore Spicas legit; idque necessitatis sublevandæ causâ: quod quidem opus olim magis notabile, cùm Judæis jussu ut pinguius aliquod Spicilegium pauperibus relinquerent.

Apud Arabes & Persas hoc Signum Synecdochicè vocatum est *سُنبُل* *Sûmbul* seu *سُنبُلَة* *Sûmbula*, i. e. *Spica*; quæ tamen propriè & absque figurâ, est tantùm primaria hujus Signi Stella *Spicarum Fasciculum* repræsentans. Et hæcce Virginalis Signi pars (nomine tamen totius, *Virgo* subinde vocata,) toti huic Signo exprimendo sufficiebat, cùm plura vel pingere vel verbis prolixius describere non esset necessarium. A Phœnicibus itaque & Chaldæis in Zodiacalium Animalium seriem inserta est Virginis spicilegæ *Spica* erecta eis dicta *שכולר* *seu*

feu שִׁבְלָא *Σιβύλλα*, melius rescribendum *Σίβυλλα*: sub quo tamen nomine (ut dictum) totum *Virginis* Signum intelligi solebat: adeo ut siue *Spica* siue *Virgo* hæc Constellatio dicta fuerit, perinde esset. Hac ratione factum est, ut Vocabulum quo *Spica* propriè significata est, tandem Synecdochicè pro *Virgine* acciperetur; cum reverà id Nominis Grammaticè & verbo tenus denotaret simplicem *Spicam* Virginis Spicilegæ Signum, quod itaque *Spica* Nomine inclarescere coepit, & *Sibyllam* sonabat. In posterum ergo non *Sibylla* Cumanà nec *Erythræa*, &c. nostræ aures perstreperant: sed *Sibylla* cœlestis eaque unica ac sola audiat & consulatur.

Hinc inquam *Sibyllinæ* fabulæ origo. Cum enim hæc esset *Virgo* cœlestis *Sibyllæ* seu *Spicæ* nomine signata, & illis temporibus scitum esset (quia ænigmaticum & obscurum, dum plana & omnibus patentia fordescerent,) & in eorum Mythologiâ speciosum & ingeniosum, visum est huic *Spicæ* seu *Virgini* aliquod *תַּיִם אֱוִמָּה* tribuere, quasi esset abscondita revelans & occlusa retegens referansque, adeoque Vatem seu Prophetissam eandem appellare. Nam cum ab Astris suam præteritorum & futurorum Scientiam illæ Gentes semper peterent, non erat illepidum nec veterum ingenio incongruum, huic *Vaticinatrici* *Virgini* (tanquam *Scientiæ* cœlestis fonti) *Σιβύλλης* seu *Spicæ* nomine subindicatæ, rerum Indicationes & Revelationes attribuere, & astutè ad delusionem vulgi (ut solebant) multa futilia de eâ prædicare.

Est itaque hæc fictio valdè antiqua, imò antiquissima, Chaldæorum & Phœnicum temporibus cœva: cum ex horum Theologiâ desumpta fuit hæc fabula. Apud eos enim maximum ingenii specimen semper habebatur aptè fingere mysteria, & res planas ingeniosè reddere abstrusas, easque ut gryphos & ænigmata proponere, dum cordatiores in talium admirationem raperentur, & ut horum Oedypi eorum interpretationi satagerent & explicationi allaborarent: ignarum autem vulgus Sacerdotum & Sapientum traditionibus implicitâ fide addicti, summâ credulitate talia ut indubitata & oracula admiserunt. Cum itaque ob cœlestem fabulam de vaticinatrice Virgine percrebesceret fama, & quoddam deberet esse ut Sanctior (non autem nupta aut deflorata) quæ talium Revelationum particeps fieret, in more erat ut quævis deliræ & mente captæ Virgines de futuris & abstrusis rebus capitis sui Chimæras evulgando, novas revelationes edere prætenderent. Et tum deinceps talis vaticinandi prætextus doctiores Gentes Græcos & Latinos & omnes curiosarum rerum indagatores

TAB. XII.

pag. 392.

Consultissimo Viro HENRICO NEWTON LL.D. uni Magistrorum in Cancellariâ, et Admiraltatibus Angliæ Advocato generali, atq; Dioceseos London Cancellario dignissimo, hanc Tabulam Gratitudeis ergo lubens meritoq; DDD. Autor T. H.

gatores pervasit, qui imitationis prurigne ducti, Virginalia sua Oracula publicare non dubitârunt, dum interim talium origo diu oblivioni tradita fuerat & ab immemorialibus seculis ignorata: res autem ipsa firmâ ac indubiâ fide recepta & tutò ab omnibus credita.

Quòd autem infani æstimarentur sancti, non est mirum, cùm omnes Vates tempore vaticinii fere erant quasi Ecstatici: & sanè apud Turcas qui de dictis oraculis nihil unquam audiverunt, etiam hodiè quivis maniacus æstimatur Sanctus, quia spiritu (ut credunt) afflatus & actus: unde faustum ducitur talis hominis manicam tangere, vel eum tangere qui eandem tetigerat. Et talis ab eis & ab Arabibus vocatur *مجنون spiritu ob(essus)*, à Persis *دیوانه* *demoniacus, furens*, seu *دیوانه خدا* *furens deo*, numine tactus & afflatus, *ἐν θεοις*.

His positis, non sanè mirum deinde esse debet si (ad talis Virginalis Vatis exemplum) aliquæ aliæ furentes hoc prætextu in tantam seductæ fuerint insaniam, ut fortiori phantasîa ac imaginatione correptæ, vel reverà crediderint vel saltem prætenderint se prophetiæ dono insignes esse; adeoque dictæ cœlestis *Virginis* sub *Σελώνης* seu *Spica* nomine Personam induentes Ethnici, (quasi Signiferâ Zonâ se ad vaticinandum accinxerint,) à primis mythologistis o:im accepta *Sibyllina* seu *Virginalia* Oracula de novo recuentes, ea in variis Mundi regnis (præsertim Græciâ & Italiâ) ediderint tales Nugivendulæ. Neque aliquis mirabitur si citra Christum (hinc arreptâ occasione) dictas Vaticinatrices imitando, aliquis Christianus Monachus piâ fraude ductus, talia etiam ficta Oracula hexametro carmine Græco effuderit. Nam post excogitados ab Astrologis rem rusticam sæpè respicientibus Asterismos, mythologiæ processus erat triplex: nempe Primò, à Mythologistis Chaldaicis & Phœniciis pro ingenuitatis specimine cusa sunt Virginalia quædam Vaticinia. 2. Secundò, ad eorum exemplum apud Romanos & Græcos tales fuere Virgines Vaticinatrices & Vaticinia ad res fraudesque politicas spectantia. 3. Tertiò, eodem exemplo apud Christianos prætendebantur ficta quædam Virginalia oracula ad piâ fraudem excogitata res divinas & Theologiam Christianam spectantia, præsertim quasi de Christo aliquid prædixerint clariùs quàm fecerunt Dei Prophetæ veteres in Bibliis: unde fraus facta est manifesta.

Ne itaque in mysteriosis Sibyllarum tenebris diutiùs hæreatur, in mythologiam veterem urinando, fabularum involucro diu tectas margaritas expiscati sumus, & ex fictionum umbris clariorem veritatis

tatis lucem (ut spero) eduximus. Ne quidem Σιδς Βαλῆ (absit prophanium) usi sumus, quia neque valde divinitus consultata, neque humanam literaturam multum redolet. Coelitūs autem petito consilio, dicta Oracula subtiliter excogitata, in antiquam fabulam resolvuntur. Et ne Sibylla diutius à Cumis ad Erythram & deinde aliorum vagari & à regno in regnum pedes ire cogeretur, hæcce terrestres (ut vulgò creditur) Virgo à nobis ex hoc Mundo terreno relegata & ad superos translata, & in Phœnicium aut Chaldaicum suum cœlum unde primò venerat evecta, inter socia Sydera relata est, & elevatâ autoritate in pristinam cœlestem Sedem restituta.

Ut videas aliorum de hac re opinionem, Dion. Petitus in suo Libello statuit tantum unam Sibyllam Erythræam, reliquas negando. D. Gallens scripsit duos crassos tomos in 4to, in quorum primo omnia Sibyllina corrasit & congeffit, & in 2do omnia ut falsa & fictitia refutavit.

C A P. XXXIII.

Veterum Persarum Fidei summa: quæ tamen plenius petatur ex subsequente Libro Sad-der. Quid credunt de Deo & ejus Attributis; quod sit omnipotens & æternus, sine quantitate & sine qualitate, &c. De Ponte judiciâli, & Beatorum ac Misericorum statu.

Persæ ab origine Gentis semper crediderunt in unicum verum omnipotentem & immortalem Deum: & ii qui Christo ceteriores (præter alia Nomina) Christianos nominant Sib-chuân, Trivocantes seu Trinitarios. Omnes Libros suos inchoant hujusmodi formulâ, *in nomine Dei Condonantis Condonatoris, Misericordis, Justi*, quæ consonant cum eis quæ leguntur Exod. XXXIV. 6, *יהוה ירחם אלרחמים ורחן Dominus, Dominus est Deus misericors & gratus*, &c. Deo se applicant in omnibus necessitatibus cum *prece & supplicatione*, & *in gemiscendo*, *Soblâna*, i. e. *Pakâ, Proh Sancte Deus!* cum aliis multis formulis. Credunt omnia Dei Attributa quæ nos credimus; quod sc. (ut eorum verbis utar,) is sit omnium rerum *Factor* seu *Creator*, & *Dominator*, & *Altor* seu *Sustentator* Mundi, scil. ejusdem Conservator: quod

quod sit *Æternus* sine initio aut fine, *Omnipotens*, cum pluribus aliis quæ recitare longum. Quod sit *Judex* omnium hominum & Dei Judicii, in quo futura erit omnium *Resurrectio* generalis, in quâ quisque accepturus est secundum *Merita* sua; quia sc. inde sequetur *Vita æterna*, quæ *Beatorum* erit felix, & *Infernalium* misera: quia Deus paravit *Bebisht, Paradisum*, seu *Minu Paradisum-crystallinum*, eodem modo quo in Apoc. XV. 2, *Victores Sancti constituti super mari crystallino*, Et ibi erit *Premium* pro Bonis: sed pro miseris erit *Infernus* (al. dictus *Zerend* seu *Zerengh*, sc. *Barathrum*,) ubi *Multa* seu *Pena*, sive *Retributio mala vel Supplicium*. Tataris *Paradisus* est *Ogjmak*, & *Gehenna* *Dâmu*, quam intelligunt sub nomine Barathri profundissimi. Agnoscunt se quotidie peccare: sed profitentur se esse *penitentes* propter omne peccatum suum sibi notum, sive sit *Cogitatione*, sive *sermone*, sive *facto*, sitve *Corporale* seu respiciens corpus, sitve *Spirituale* seu respiciens animam, sitve *Mundanum* seu respiciens hunc Mundum, sitve *Paradisiacum* seu respiciens alterum Mundum. Credunt Planetarum & Angelorum omnibus rebus & Regionibus ac Urbibus præfecturam: quod sint Dei ministri pro hominum Bono, & quoque Malo seu punitione si ei videbitur; quod nempe mittantur ad exequenda illius Mandata, ad juvandum in Religione pios, & ad arcendum ab eis Tentatorem. Quod sc. quisque particularis homo habeat suum Angelum bonum, & quoque malum qui in contrarium trahat: Diabolum esse infensissimum humani generis hostem, suas *Tentationes* seu *Malas cogitationes* suggerentem & insinuantem, quantum Deus patitur. Et hoc concordat cum D. Pauli sententiâ, quod scil. sunt Ministri seu Spiritus ministrantes pro eis qui hæredes salutis; ad defendendum & protegendum eosque à malis retrahendum, & ad mala ab eis arcendum ac amoliendum. Nec hoc tantum pro Hæredibus, sed & pro iis qui exhæredati, quamvis eos à peccato cohibere non possint. Quod quisque Angelum suum habere credebatur, haud obscure colligitur ex loco de Petro ostium

pulsante; idque à pueritiâ, cùm Christus de pueris & infantibus dixerit, *Angeli eorum semper vident faciem patris mei celestis*. Tales (ut mihi videntur) sunt qui sub defunctorum specie apparent de rebus faciundis præcepturi, si aliquis eos alloquitur. Nam illæ Species seu illa Spectra non sunt hominum corpora, quippe quæ sunt in Sepulchris; nec separata Animæ, quippe quæ in humanis versari desinunt; nec Cacodæmones, quippe qui bona nuntiare & præcipere non solent. *Visio beata* (quando scil. Angelus apparet vel apparere creditur,) vocatur *Andâ* (اندا), quæ ab iis definitur *Juvenis figura quam Angeli piis viris ostendunt*. Et quidem quod solebant ut Juvenes formosi apparere, constat ex iis qui apparebant Abrahamo, & postea ivērunt ad Sodomam, ubi propter egregiam formam eos mastuprare vel pædicare voluerunt Sodomitæ. *Spectri* seu Spiritus immundi *Visio infausta* appellatur *Sanbât* seu *Sanbût* (سنبات), & exponitur *Spectrum* seu *Species sine esse, a shew without being*.

Persæ credunt hominibus insidere *Chura* sc. *lumen* quoddam seu *illuminationem* à Deo missam eisque infusam, per quam alii in alios dominantur, eis præfunt, eosque regunt, & habiles redduntur, & Artes ac Artificia discunt. Hujusmodi illuminatio quæ Regibus & Magnatibus & Doctis atque Justis infunditur, (quæ ad gubernandum habiliores fiunt,) vocatur *Keidchura* seu *خوره* (کیا خوره), *Keiânchura*, i. e. *Principum seu illustrium illuminatio*. Dictum istud *Lumen* aliàs aliquando vocatur *Ispahbad*, i. e. *Dux, Regens, Gubernator*, & *Lumen regens*, & *Gubernans* (اسپاهبد خوره), *illuminatio*. Hæc omnia nihil aliud volunt quàm id quod vulgò vocatur *Lumen naturæ* seu *Lumen rationis*. Et quidem in *Ph. Gj.* *Ispahbad* etiam magis philosophicè exponitur *Anima rationalis*, quæ scil. Corporis Gubernatrix, illud regens & in omnibus dirigens. Ut autem meliùs innotescat quid de Deo sentiunt, & quo stylo eum alloquuntur, id accipe ex summæ apud eos autoritatis Libro *Sad-der*, in cujus Proœmio Sacerdos qui eum Librum conscripsit, hæc sequentia habet carmine effusa,

In nomine Domini essentia-Divina & attributorum,

Domini abundantia & Dei vita:

Dei qui intellectum & animam creavit,

Dei

Dei qui corpus & animam condidit:
 Domini existentia & Domini vita,
 Dei qui in toto orbe unus est:
 Dei qui ex elementis suis variis
 Cælum fecit circumrotans & Terram fixam.
 Cælum stellarum variegatione depinxit,
 Orbem novem X. stis seu Contignationibus extulit.
 Terram solole-humanâ habitatum reddidit,
 Inque eâ lumen ex Luna & Sole effecit.
 Mundum ex Substantiâ & Accidentibus composuit,
 In eo opere Homo fuit præcipua cura ejus:
 Ut sc. Homo exinde manifestaretur,
 Creatura ex isto seculo comparerent,
 Eumque propter necessitatem colerent,
 Et Creatori suum arcanum dicerent:
 Ut Deo per modum servitûs facerent
 Mandato ejus obsequium cultûs.
 Si servus es, viam sanctorum elige,
 Verba Religionis à sanctis percipe.
 A sanctitate & rectitudine caput ne flectas,
 Nam in sanctorum religione præter hoc non est qui quam.

مناجات

Soliloquia; sc. petitiones ut is hoc Opus feliciter præstare possit.

O Deus, cordi meo claritatem largire,

Mihi inopi opulentiam largire.

In obscuritatis angulum illapsus sum,

Propter Satanam in centum dubia incidi:

A Satana cordi meo liberationem dato,

In viâ meâ directionem dato.

درج را زرگه‌های من دور کن *Demonium à venis meis procul agito,*
 دل و دیده ام را پر از نور کن *Cor & vultum meum lumine impleto.*
 مکن دیورا بر قتم کامگذار *Ne facito Diabolum super corpus meum voti*
 مرا دستگیر کن ای کردگار *compotem, Mibi manu ductionem facito ò Creator.*
 دل مرا را مبر جادب حرص و آز *Cor meum ne ferto ad cupiditatem & avaritiã,*
 باطاف و کرم کام‌هایم بساز *Favore & beneficentiã opera mea facito.*
 تو جان مرا محرم راز کن *Tu animam meam arcani participem facito,*
 در فیض بر روی من باز کن *Abundantiã portam coram facie meã aperito.*
 O آلهی تو دانی که بیچاره‌ام *O Deus, Tu nôsti quàm inops sum,*
 بدام درج ستمکاره‌ام *In reti Davonii iniquissimi sum.*
 E رت ز دام تو و یو بیرون آر *E reti fera-rapacis & Diaboli me eripito,*
 که پروردگاری و آمرزگار *Quia Altor es & Condonator.*
 O آلهی تو آگاهی از کار من *O Deus, Tu conscius es operis mei,*
 Nôsti res & secreta mea. *Nôsti res & secreta mea.*
 Nam در راه دینت کمر بسته‌ام *Nam in viã religionis tuã cingulo me accinxi*
 Spem از همه خلق بگسست‌ام *Spem ab omni creaturã abrupti.*
 In تو دارم امید ای دانگر *In Te spem habeo ò fustissime,*
 که این نظم صد دروسانم بسر *Quod hanc rã Sad-der compositionem ad finem perduxturus sim.*
 درین عقل مرا تازه کن *In istã compositione intellectum meum vegetum facito,*
 و رو عالم را پر آوازه کن *Et Mundum rumore ejus impleto.*
 چنان کن هر کس که این بشنود *Ita effcito, ut quicunque hunc [librum] audierit,*
 بدین مایل آرد بدین بگردد *Ad Religionem inclinetur, in Religionem credat.*
 از تو تازه گردن دل و جان شان *Ex eo vegetum sit cor & anima eorum,*
 رجنست بیابند و کسر نشان *Paradisi signum simul inveniant.*
 Hinc روان همه شان باشند ازین *Hinc omnium animæ erunt lætæ,*
 Et exinde در راه دین *Et exinde in viã Religionis amittentur.*
 O آلهی زبان مرا در بیان *O Deus linguam meam in explicatione ejus*
 روان ساز مانند آب روان *Fluentem facito ad instar aquæ fluentis.*

Cœlestia gaudia credunt esse omnis generis perquam maxima, quæ in genere memorasse sufficit: at in Suppliciis magis particularis esse præstat. Persæ Mohammedani aliquando vocant *انفلاتور* *Inflatorium*, ubi poena per Ignem. De veteribus etiam loquens *Shahrîssânî*, ex eorum sententiã meminit Poenæ per Ignem in altero Mundo: sed is est ex Arabibus, qui non semper fideliter & infallibiliter tradunt Persarum res. Nam veteres Persæ in Libris suis id non agnoscunt. In Libro *Sad der* memoratur intolerabilis animæ foetor, cum ejusmodi aliis, quæ non tam spiritualia quam sensualia Supplicia, & tamen eis affici volunt Animam, incogitanter loquendo. Et tales sunt quæ in Libro *Erdavîrâph-nâma* enumerantur Poenæ Damnatis irrogandæ. Ibi enim in Capite de *Statu Gehennæ*, dicit *Sorûsh* & *Adur-Fexad* ei monstrasse supplicia Peccatorum, eumque deduxisse ad ripam nigri foetentis Fluvii (cujus aqua ut pix & frigida ut nix,) in quem projectæ sunt miserorum Animæ plorantes & deplorabiles. Deinde visæ sunt aliæ Animæ in Barathro tenebricoso, ex quo erumpebat fumus, & in quo erant Scorpiones & serpentes & sanguifugæ pedes mordentes, & Diaboli peccatorum Animas jactantes cæque pungentes & lacerantes & vulnerantes & mordentes, & rodentes ut canes rodunt ossa. In alio angulo erat Anima capite humano & corpore serpentis, & multi circumstantes Diaboli eam capite & pedibus plectentes; sc. unus eam bipenni [vel aliàs Securi recurvâ] exasciabat, alter in eam adegit pugionem, & alius eam mâsâ ferreâ tundeat perpetuò, & scorpiones eam perpetuò mordentes, & Trigides & Lupi & Leones aliæque malæ bestiæ illam lacerare non desinebant. Hæcque quia fuerat Pathicus & Pædicator, ideòque eum decerpebant membratim: nam cum ejusmodi fuerat opus ejus in Mundo, Anima ejus in formam Serpentis mutata est. In alio loco visa est foemina manibus portantem pelvim plenam sanguinis, qui fuit pabulum ejus, cò quòd Puerpera non fuerat satis cauta quin accederet Aquam & Ignem & Lignum *ارور* *Uruër*. Alibi visus est homo uno pede suspensus, in quem pugiones adigebant, & graviter plorabat; hæcque quia trucidaverat virum aliquem Fidelem. In alio loco visus est homo cui ministrabant sanguinem & faniem & in os ejus infundebant, & pugiones adigendo, eum septem membris puniebant; isque centum doloribus obrutus est quasi non in pectus ejus cecidisset: hæcque quia cum alienâ uxore concubisset. Alibi visus est aliquis propter dolores exclamans, conquerendo quòd ex fame & siti torqueretur, carnem

carnem suam rodens laceransque; hæcque quia بائرمی دگر رفتی در خوان Silentium non servarat in mensâ, & aliorum cibos gratis comederat, unde Churdâd & Murdâd in eum offensi sunt. Alio loco visa est foemina mammis suspensâ & semianimis sicut ebria, quam circumdederant scorpiones & serpentes, & sanguisugæ eam incessanter mordentes in mammis & dentibus dilacerantes; hæcque quia fuisset meretrix, quæ abiens maritum quæsliverat alium. Deinde aliquot passus progrediendo, visus est coctus Animarum quæ omnis generis dolores patiebantur, à feris & leonibus dilaniatæ, à sanguisugis & serpentibus & scorpionibus compunctæ; hæcque quia کشتی Cûssiti seu Cingulum non induerant & Religionem neglexerant. Postea visi sunt serpentes & scorpiones, & foemina in angulo pedibus suspensa, cujus lingua per cervicem extracta, & ipsa plorabunda; hæcque quia non obedierat marito, & responsa ei semper regerebat, & quicquid ab eo audiret, id vehementius reddebat. Cùm multis hujusmodi aliis quæ narratu proluxa. Hæc talia sunt ac ea veterum Græcorum & Chinesium.

Persæ quidem non omnes in omnibus rebus idem sentiebant nec hodiè sentiunt; sed habebant inter se opinionum diversitatem & varias sectas, ut supra diximus. Aliqui credebant Beatorum Sedem fore in corpore Solis, ut Manichæi & alii hæretici. Orthodoxi post animæ ascensum ad Deum (ut apud Sepulchreta cernitur,) & requiem apud eum usque ad Resurrectionem, credunt habitationem corporalem reunitis animabus rursus tandem fore in hoc Mundo renovato & reficito: terram enim de novo refingendam & talem ejusdem statum fore in ultimo judicio ipsi Indo-Persæ produnt, ut ex superioribus constat. Idem quoque ex eorum sententiâ abunde habuit D. Huetius in *Quæstionibus Anetanis* p. 290, (ut monuit me Amicus, nam Librum non vidi,) his verbis, *Guebri (qui Zoroas rem dogmatum suorum autorem jactant,) ajunt Terram olim liquefactum iri, & in aliam formam longè amenissimam reparatum.* Hæc consonant cum eorum opinione quam tradit Plutarchus in Libro de *Iside & Osiride*, nempe *Terram tandem planam & æquabilem fieri, undmqve Vitam undmqve Civitatem Beatorum fore, &c.* Quà autem ratione quòve modo hoc grande Opus faciendum sit, non dicunt. Sed quòd hæc sit reverà eorum traditio, constat ex Libro *Sad-der*, ubi inter Zoroastris Præcepta & Canones traditur talem fore Paradisum terrestrem amœnitate ad instar Horti gloriosissimi, ad quem etiam per Pontem transeundum

eundum ad statum renovatum: quod haud multum abludit ab eo qui in Apocalypsi describitur, & D. Paulus expectabat, & Orbis melior pars credidit, unde etiam in ipso Corano promittitur. Hæc ergo opinio de Terrâ in amœnitatem reformandâ, antiqua fuit *Zoroastris*, à quo ad posteriora tempora descendit & continuata est. Cùm autem tale quid in Veteri Test. Zoroastri noto non fuit revelata, id ille videatur à Postdiluvianis Patriarchis ut receptam opinionem accepisse. Ex dictâ opinione resilire videtur quâ ratione Beatis comparetur talis Paradisus terrestris quando animæ cum corporibus reuniantur, nempe dum sublatâ maledictione quâ terra damnata fuit ad producendum Spinas & Tribulas, tunc terra ad primum beatitudinis statum restituatur, uti fuit ante Adami lapsum. Tunc *renovabitur facies terræ, & erit omnium rerum restitutio* (ut meminit S. Scriptura,) in pristinum & primum statum, quo terra non amplius maledicetur, sed innocentia & æterna justitia è terrâ reflorescent, secundum D. Pauli Expectationem seu Revelationem de *novo cælo & novâ terrâ in in quâ habitaret justitia.* Hæc itaque Paradisi repræsentatio seu Revelatio non est novella, sed (ut videtur) ab ipso Diluvio veteri Orbi credita & eorum animis firmiter implantata, & nobis tandem firmo prophetiæ verbo confirmata & huc usque propagata.

Et ut Jacobo olim exhibita fuit Scala à terrâ ad cælum pertingens, sic isti ut Animarum transitum quodammodo sensibilibiter exponant, describunt Pontem per hujus Mundi abyssum extendendum, sc. per immensum illud spatium inter nos & Paradisum interpositum.

Dictus itaque Pons Judicialis (ut *ἀνθρονοναβός* loquantur,) à *Camûsi* Autore describitur *جسر ممدون علي طهور جمع Pons extensus super dorsum Gehennæ.* Et quicumque per hunc Pontem à nemine Angelorum præpeditus, pertransit, ad Paradisum pertingit: aliàs à Ponte delapsus, in Tartara cadit & in ea præcipitatur. In isto Ponte constituti sunt duo Angeli examinatores, *مهر Mihir & سورش Sorûsh*: quorum ille *تراز Terâzu, Trutinam*, seu *ميزان Mizân*, i. e. *Bilancem* secum in manu habet, ut possit examinare hominum Bona Opera seu Merita; ut, si nimis levia sunt, à Ponte dejecti immergantur in Gehennam; si verò graviora & ponderosa, tum per prædictum Pontem transeant in Paradisum amœnissimum, ubi est gloriosa Urbs, (putemus talem esse ac cœlestem Hierosolymam,) ubi sunt Paradiseæ Virgines non defloratae

floratæ nec deflorandæ, sed intuendæ, loci amœnitatem suâ præsentia augentes; & Horti & Flumina, &c. ut in Libro *Sad der*. Ille inquam in Ponte bona ac mala hominum Opera trutinat, utrum horum præponderet, & quid de defunctorum Animabus illac pertranseuntibus statuendum sit perpendit; atque ex trutinâ discernens, Deo renuntiat. Et hoc modo Judicium præparatum deferretur ad Deum, qui secundum istam trutinationem de dictis Animabus decernit, (per Angelos examinatores,) ut scil. $\psi\chi\sigma\tau\epsilon\lambda\lambda\omicron\theta$ $\eta\chi\omega$ eos vel in æternam Felicitatem evehat vel in æternam Miseriam præcipiter. Et secundum ultimam definitivam sententiam, executio Dei Decreto demandatur per hosce duos Angelos, qui (ut *Miser cordia & Judicium*) junctim procedunt: ut quos *Mubr* seu *Miser cordia* non excusaverat nec insonites pronuntiaverat, illos *Sorûsh* qui Angelus ferocior, tanquam Carnifex ad judicii executionem deducens, in Tartara detrudat. Quid verò secundum eorum Doctrinam in Bilancibus præponderet, postea ex Libro *Sad der* docebitur. Metaphoricæ & figuratæ sunt hæ omnes loquendi formulæ, uti etiam est in Fronte notatio, ut in Apocalypsi, ubi disertè memoratur *Liber Viæ*: & in tali Libro Judiciali conscriptio insinuat à Mose, qui se delendum exoptat Israelitarum causâ. Dicta Animarum lanci impositarum ponderatio convenit cum veterum Græcorum $\psi\chi\sigma\tau\epsilon\lambda\lambda\omicron\theta$. Et Angelo *Sorûsh* par erat Græcorum $\nu\epsilon\kappa\rho\tau\omicron\mu\mu\pi\omicron\varsigma$ seu $\psi\chi\sigma\tau\omicron\mu\mu\pi\omicron\varsigma$ sive $\psi\chi\alpha\gamma\omega\gamma\omicron\varsigma$ Animarum *Deductor* ad Inferos; vel etiam *Eductor* seu *Evocator*, ut (ex sententiâ Græcorum) responsa daret interrogantibus.

Semita seu Trames per Pontem ad Paradisum ducens, in vetustioribus Libris dicitur پل چينار *Pûl Tchînavad*, seu tantum چينار *Tchînavad* sive چينار و *Tchîna-var*: & subinde sonatur *Tchînâr*. Hæc autem Vox pro Scribarum imperitiâ olim deformata, eodem vitioso modo etiam scripta retinetur in quibusdam Libris qui aliàs authentici: sic in *Pharh. Sur*. scripta legitur چينار *Chumpâr*, & in *Pharh. Gj.* چينار و *Chinvar* seu *Chunvar*; & in *Nim.* چينار و *Dînavar* seu *Dînâr*, q. d. *Religiosus* vel *Judicialis*. Non autem eo nomine intelligitur *Dies Judicii*, ut in D. Castelli Lexico malè vertitur; sed est *Pons* per quem transeundum est in Die Judicii extremi. Quoad vim vocis *Tchinavar*, in Libris *Nim.* & *Waf.* exponitur Perficè راى & (quod idem est) Turcicè طريق *Rectum, directum*, scil. non curvum: adeo ut *Pûl Tchînavar* sit *Pons rectus*, rectâ semitâ in alterum Mundum ducens.

Dictus

Dictus Pons Arabibus (& subinde Persis eadem voce aliquando utentibus) vocatur سراط *Ssrât* seu سراط *Sirât* sive زراب *Zirât*, quod in plerisque Lexicis (ut *Camûs*, *Gjeuh.* &c.) exponitur simpliciter *Via*, *Semita*: apud Golium ex Ma'rûphide exponitur *Via patens*. At in *Turgj.* Arabico est راه باریک *Via angusta*: quo quidem sensu melius convenit cum eo ejusdem vocis usu qui Orientalibus Theologis peculiaris est, dum hoc nomine appellant illam *Viam* illumve *Pontem* per quem ex hoc Mundo in alterum transeundum sit; qui certè (ut & in Evangelio) angustus esse debet: heic verò propter diversam rationem, ut scil. Angeli Custodes qui ibi tunc vigilant, possint examinare omnes transeuntes, & reprobos ac damnatos repellere atque arcere. Talis autem istius vocis usus elucidat Alcorani Caput primum, ubi à Pseudopropheta vocatur *Via directa*, sc. sine aliquo diverticulo: ibi enim legitur, $\text{اهدنا صراط مستقيم صراط الذين اذعنتى عليهم غير مغضوب ولا ضالين}$ *Duc nos in Viâ directâ, in Viâ eorum quibus beneficus es, sine irascendo in eos, & non errantium*: sc. in viâ ducente ad Paradisum, quæ recta est: heic enim *Via recta* non sic dicitur in opp. *Via falsa*, sed in opp. *Via curva*. Sensus itaque est, O Deus, ducito nos in viâ salutis æternæ seu in viâ salvandorum quibus misericors es; non autem in viâ errantium in quos iratus es; in viâ inquam per quam Probi & Beati rectâ ituri sunt, directo itinere sine diverticulo & sine aliquâ repulsâ. Quin & *Sirât* simpliciter sumptum sine adjecto Epitheto, apud eos usurpatur pro *Viâ quæ ducit in alterum Mundum*, & peculiariter pro illo *Ponte* qui in dictâ viâ invenitur, per quem omnes Beati transitori sunt, Reprobi verò ab eo repellendi & dejiciendi. Ideoque in Nomenclatore Turc. Pers. Mogulensi (cum eis quæ ad Paradisum spectant) سراط *Sirât* exponitur پل *Pûl* seu *Pons*; qui alibi in Persarum Libris vocatur junctim پل سراط *Pûli Sirât*, seu *Pons* تراب سراط *Sirât*, Turcicè سراط كبرى *Sirât Kûbrîsi*, eodem sensu.

Quoad medium statum, credunt defunctorum piorum animas esse apud Deum, aliorum alicubi, usque ad Resurrectionem, in quâ corporibus vestitæ per Pontem (ubi sunt Angeli custodes) tentabunt transitum in terram felicitatis, & judicium subibunt in ipso Ponte. De Mohammedanorum برزخ *Bérzæch* & اعراف *Ahrâph*, in Notis ad *Relig. Turc.* distinctè egimus. Sed neutri horum agnoscunt Purgatorium. Nullus enim est Purgatorius Ignis, quod imaginatu stultif-

simum: nam Anima non est capax supplicii per Ignem, cum sit Spiritus; nec Corpus est capax cruciatuum, cum sit mortuum & sensus expers, jacens in sepulchro. Ergo nulla potest esse poena per Ignem, nisi hisce reunitis, quod non faciendum ante Resurrectionem. Tunc enim homo corpore & anima constans, capax est Supplicii per Ignem, uti dicit S. Scriptura.

In Libro *Ph. Gj.* legitur quod Magi faustum reputant habitare in Monte *سavalân* in *Aderbaydzân* 3 Parasangis ab *Ardebil*; ibi enim homines pios & devotos habitare existimant. Veterum Persarum foeminis est mirum quoddam Medicamentum dictum *دَانُک* *Dânuk*, est sc. omnis generis Frumenta commixta, & una cum superinjectis Globulis stercoreis ovini simul cocta. Credunt infantibus suis Dentes facilius nasci, si nascendi tempore ejusmodi cocturam ad amicorum domos dono miserint.

Plutarchus dicit Persarum Magos interficere Mures. At non tantum Mures, sed Serpentes, & Ranas & Coryos, & multa alia noxiorum animalculorum genera certo quodam tempore interimere solent, quod quidem tempus apud Agathiam vocatur *κακῶν ἀναίρεσις*, de qua videri potest Libri *Sad-der* cap. 47. Credunt enim Gehennam esse subterraneum quendam Carcerem plenum fumo & tenebris, ubi humanâ formâ Carnifices crudelitatem exercentes & omnium formarum Diaboli; & inter alios, Serpentes qui sibilo & ranæ ac corvi Persis valde exosi, qui crocitatione suâ perpetuâ divexabunt miseros.

Persæ (dicente D. *Ovington*) multum æstimant Gallos Gallinaeos, utpote qui suo Cantu homines à somnolentiâ excitare solent. Ajunt quod post mortem *Yezdegherd* quando à Persis fuga capeffabatur per mare in Indiam, nocte tenebrosâ periissent nisi Gallus cecinisset & cantu ac vociferatione suâ indicasset eos haud procul fuisse à litore Indico. Præterea est pugnax animal Marti sacrum, & Persica Avis, de qua re videatur *Casaubonus* ad *Athenæum*, qui Gallos primò ex Persiâ ortos prodit.

C A P.

C A P. XXXIV.

De Nuptiis: de Baptismo seu Lotione: atque de Sepulturis.

IN Officio precum seu *Liturgiâ* Magorum extat solennis forma nuptialis valde prolixa; ubi convenientibus amicis in Ecclesiâ, & quaesito consensu parentum, & pacto de Dote in tali summâ rubentis auri, cum aliis conditionibus, Sacerdos hæc omnia rata esse pronuntiat, eosque solenniter in Matrimonio conjungit, simul eis apprecando plurimas particulares Benedictiones Pœcunditatis, & Longævitatis, &c. Olim incestuosas nuptias faciebant, quando eorum prophetæ *Zoroastri* permissu cum Matribus & Sororibus conjugium erat licitum. Illud autem sustulit *Alexander*, jubens Matres honorare, non autem nubere. Secundum *Petrum de la Valle*, nullas alebant Concubinas, (quamvis paulò aliter dicat *Tavernier* in Appendice nostro:) nam scortationem omnino illicitam habebant, & (etiam in homine plebejo) inexcipiabile crimen. Et, eodem autore, Sacerdotes & alii habent unam tantum uxorem eodem tempore: nisi fortè prior uxor sit sterilis; tum enim possunt superinducere aliam multiplicandæ sobolis ergò, si modò prior illa consenserit: nam sine prioris consensu, non fit. Sed multiplicare Liberos (si legitime id fiat,) est opus multæ pietatis & magni meriti in ultimo Judicio; quia hoc modo Fidelium numerus augetur. Idem quoque statuunt Persæ Mohammedi in Religione suâ. Præfulibus autem & Archipræfulibus secundæ nuptiæ non sunt licitæ.

In Libro *Ph. Gj.* dicitur, quod Domiductionis nocte, & quo tempore Sponsam Sponso tradunt, viridia folia super eorum capita spargunt, & Ignem festivalem *پروازه* *Pervâze* dictum accendunt, & Sponsæque vestium extremitatibus sibi invicem confutis & colligatis, eos circumagunt & circa dictum Ignem ducunt, cum festivitate & epulis. Sed in omnibus Festis intra sobrietatis limites se continent, cum Veteres Persæ sint populi graves & austeri: & si aliquid luxuriæ habent, id didicerunt à Medis. Præsertim Ebrietas est peccatum maximum, non sine severâ poenitentia à Sacerdote imposita expiandum: vel alias eorum communio relinquenda: nam sequitur

Excommunicatio. Ideoque olim ne quidem Regi nisi semel in anno licebat inebriari, ut suprâ notavimus ex Eustathio.

Pro Infantibus non utuntur Circumcisione, sed tantum Baptismo seu Lotione ad Animæ purificationem internam. Infantem ad Sacerdotem in Ecclesiam adductum sistunt coram Sole & Igne; quâ factâ ceremoniâ, eundem sanctiorem existimant. D. Lord dicit quod Aquam ad hoc afferunt in Cortice arboris *Holm*: ea autem arbor reverà est هوم الجوس *Haum Magorum*, cujus mentionem aliâ occasione suprâ fecimus. Aliàs aliquando fit immergendo in magnum vas aquæ, ut dicit *Tavernier*. Post talem Lotionem seu Baptismum, Sacerdos imponit Nomen à Parentibus inditum. Et postea, anno ætatis 15to quando incipit induere Tunicam *Sudra* & Cingulum ut Religionem ingrediatur, & ille in Articulis fidei versatur, à Sacerdote ei datur Confirmatio, ut ab eo tempore inter numerum Fidelium admittatur, & Fidelis esse reputetur.

Quoad Sepulturas, Persæ nolentes Terram polluere, defunctorum corpora non humant, &c. Elementa enim omnia tenentur servare pura, prout in Libro *Zerâtsht nâma* præcipitur, 167,

دکوشدن تا کوهران هر چهار *Conatum adhibeant ut Elementa quatuor*

بدارند پاکیزه و بی عوار *In puritate conservent absque vitiatione:*

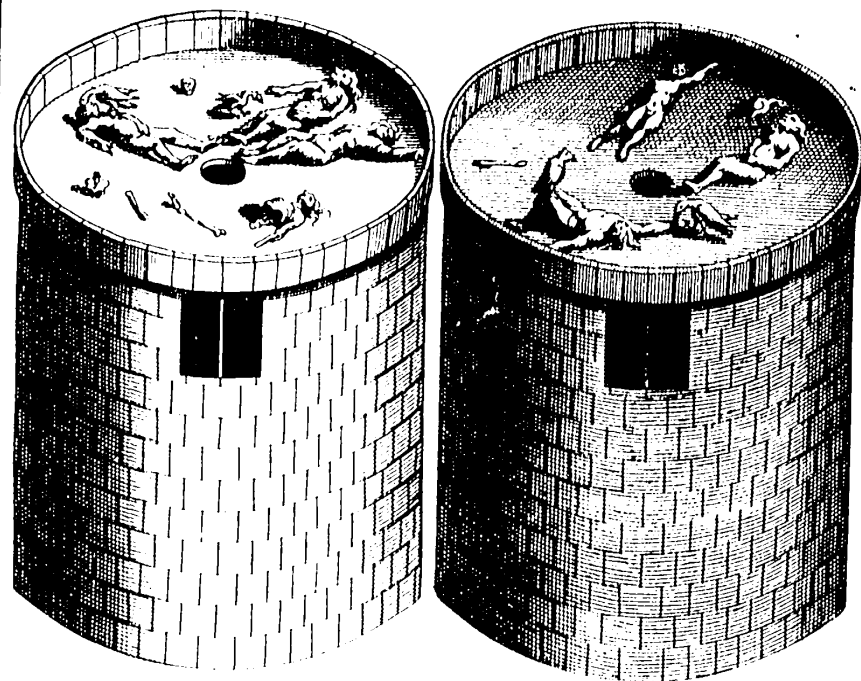
زبرخشیدن آتش ز آب روان *Sive sit Ignis splendens, sive Aqua currens,*

ریان لطیف و رخاکی گران *Sive Ventus subtilis, sive Terra gravis.*

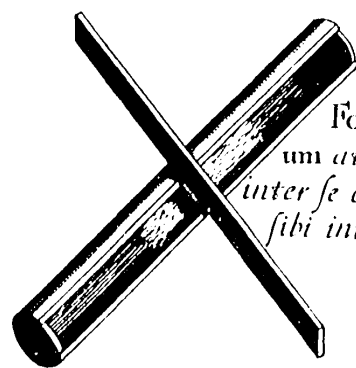
که از این چهار کوهر تن جانور *Quia ex his 4 Elementis corpora animalium*

ساخته است دانار فیروزگرد *Composuit Justissimus Potentissimus Deus.*

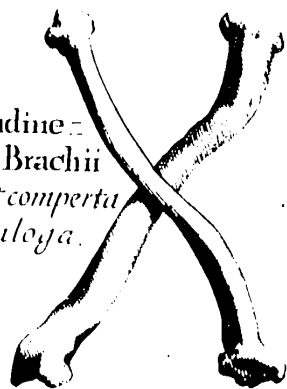
Quatuor Elementa ille *Quatuor substantias* seu *materias* vocat. Funus ad Conditorium deducitur & à Vespillonibus deportatur super کاهو *Feretro* ferreo: lignum enim nolunt polluere, quia alit Ignem. Lapideum Sepulchretum (si ita appellare liceat,) vocatur ستهودان *Sotthâdân*, seu aliàs دخمه *Dachma*, vel etiam داندگاه *Dâdghâh*, i. e. *Justitie locus*, ubi sc. mortuus à spectantibus amicis justè adjudicatur ad felicitatem aut miseriam ex prælagio seu prognosi quæ mox memorabitur, quod putatur fieri die quarto: nam per 3 dies credunt Animam volitare circa corpus; ideoque metuentes ne aliquid defunctis desit dum adhuc peregrini sunt inter hunc Mundum & alterum, superstitites

Mugorum conditoria duo, (Album et Nigrum) 12 pedes alta, 80 circuitu.

*Focile arundine
um atq; Focile Brachii
inter se collata, et comperta
sibi invicem analoga.
pag. 333.*

*Reverendo Viro EDUARDO WAPLESTON Archidiacono Taminton, et Præb.
Resid. Winton. atque Eccl. S.^{ci} Sepulchri Rectori dignissimo, hanc Tabulam
Gratitudinis ergo lubens meritoq; DDD. Auctor T.H.*

Mura, sculp.

perflites amici primâ mortui nocte (ut supra meminimus,) cibi & potûs triduanum comæcium prope Conditorium apponunt, quod laudabile in hoc Mundo & meritorium in altero. Et, si mortuus non gustat, inde reficiuntur Canes & pauperiores Mohammedani Eleemosynas sepulchrales gustantes & ligurientes. Quarto autem die Animas corpora prius relinquare & ad sua præmi vel pœniæ loca discessuras credunt. Armeni & Persæ Mohammedani suos mortuos humantes, hoc idem faciunt super ipso Sepulchro: Persæ autem veteres id faciunt juxta commune suum Sepulchretum, cum particularia Sepulchra non habeant. Vide supra p. 269.

Mortuos sistunt erectos stipite ferreo juxta murum, observantes ad utrum oculum primo accedat Vultur. Nam de mortuorum statu duorum generum habent præfagia facienda, sc. per Vultures & per Canes sagacissima animalia, stultè imaginantes ista narium sagacitate Animæ puritatem seu impuritatem sive toxorem colorari posse. Tavernier dicit eos moribundorum ori applicare os canis, qui (si possit fieri) ultimum morientis halitum excipiat. Hinc est quod in Zoroastris præceptis canes pascere jubeatur. Non autem credunt Transmigrationem Animarum, ut Indi faciunt. Si vultur primò invadit rectum oculum, aut canis adducitur ut ultimum halitum excipiat, tum ad album Conditorium ferant: alias ad nigrum deferunt. Si omnia mala signa concurrunt, miserrimum judicant. Sed quid mirer Persas, cum quotidie videam Christianos (quasi Ethnicismo nondum depositi,) in mediâ luce Evangelicâ viventes, auguria captantes à Cornicibus & Leporibus &c. quasi Bruta illa animalia melius quàm homines præscire possunt. De his rebus audiamus D. Ovingtonum, qui in *Itinerario Sinerico* veterum Persarum in Indiâ sepulturas sic tradit: *Ad eam mellis ab urbe distat Sepulchretum, quod est Structura lapidea rotunda, 12 pedes alta, 80 pedes in circumferentiâ habens. In medio muni est Ostium lapideum, per quod à terrâ distans, quod ad excipien um Cadaver aperitur, est. Hæc structura area interior in qua jacent Cadavera, elevatur quatuor pedes à terrâ, ab exteriori parte d'itæ versus centrum, ubi est foramen seu Coaca ad excipien um em cadaverum. Hoc sepulchretum est miserrimum Spectaculum, &c. Per forus istud Sepulchretum Persæ dicunt les Halalehs vocari. Per for [ferreo] defuncti Cadaver, illud super terram disponunt: & mox ad vicinas domos seu villas excurrunt ad quar undam aliquem Canem qui in per singula parit aut placeat quantum possunt allicere, ut accedat*

cedat ad Cadaver: & quanto propius accesserit, eo melior est prognos de felicitate defuncti. Et si potest adduci ut accipiat Frustulum dictæ placentæ ex ore defuncti, est certissimum felicitatis ipsius signum. At si Canis fortè metuens sibi, recusat accedere & dictum frustulum ex defuncti ore accipere, tum certò concludunt istius mortui conditionem esse desperatam & deplorabilem. Et certè secundum hasce prognoses, pessima erat conditio illius miselli defuncti quem (inquit) ego in hoc statu vidi: nam fugiens aversabundus Canis noluit allici ut ad commodam aliquam distantiam prope accederet ad Cadaver. Quando Canis (si vult ad hoc allici) huius ceremoniæ suas partes egit, duo Sacerdotes ad unius Stadii distantiam à Feretro stantes, iunctis manibus sonora voce per semi-horam memoriter recitant tædiosam aliquam precandi formulam: & tantà celeritate hoc faciunt, ut vix halitum reciprocare liceat, quasi invincibilis esset necessitas eam verborum Formulam tantillo tempore recitare. Dum isto modo Sacerdotes garriebant, eorum facies obvelatæ erant, chartâ albâ per transversum vultum utrique auri affixâ, quæ 2 aut 3 uncias infra mentum dependebat. Quando isti suas Petitiones absolvissent, Halalchori elevantes Cadaver, illud in Repositorio seu Sepulchreto deposuerunt; dum omnes funus concomitantes binatim iunctis manibus sequebantur. His factis, omnes contulerunt se ad proximum Rivulum ad quamvis quam fortè contraxerant impuritatem seu pollutionem abluendum. [Sed ante hæc omnia] aliqui consanguinei Cadaver erectum relinquebant ad observandum an dextrum vel sinistrum defuncti oculum primò peterent Vultures, ut ex eâ etiam prognosi, de defuncti felicitate aut infelicitate judicaretur. Ad istud etiam Sepulchretum semel quotannis deferunt Crania & Unguium præsegmina, quæ idèò diligenter in hunc finem secum conservant. Dicti Halalchori sunt inferioris generis Indi qui ad viliora quævis Opera adiguntur (ad mundandas plateas & evacuandas cloacas, &c.) edque libenter suscipiunt, dum Mauri & Baneani talia recusant ne polluantur. [Isti etiam edunt Cadaverosas bestiarum carnes, & nullum cibi genus conscientia ergò recusant: unde nomen *Halâl-chûr*, licitum edens, nempe his quidvis est licitum licetque omnia edere.] Isti propter operas & dictam habentur impuri, idèòque neminem alium libenter tangunt, nec aliquis ab eis vult tangi: & quia tactus inquinat polluitque, separatim vivunt ab omnibus aliis: quia quicumque ab his tactus est, tenetur habere molestiam purificandi se ipsum. Per modum improprietatis vocare Halâlchor, est magnum convivium:

tium: & tamen isti patienter ferunt, quasvis sordidas & laboriosas operas libenter suscipiunt & contenti alacriter peragunt.

D. Mandellso ex relatione Persarum in Indiâ refert, quoddam Moribundus lecto exemptus ponitur super aliquibus glebis virentibus; quæ etiam post 5 aut 6 septimanas deferuntur ad Sepulchretum ubi relinquuntur ut res immunda. Et quicumque tetigerit mortuum aut ossa cadaverosa, debet se mundare & mutare vestes, & immundus manere per 9 dies, in quibus nemo ad eum accedere debet, ne sit immunditiei particeps. At quorum ossa cadunt in Aquam, certò damnati. Singulis mensibus celebrant Convivium pro defunctis Amicis cognatione proximis. In Indiâ quidem gerunt comam prolixam, suorum antecessorum more: at alii (ut Mohammedanis gratificari possint,) abradunt crines omnes præter unum in vertice cirrum. Et ut melius placeant Baneanis, abstinent à mactatione Animalium: & eadem de causâ, omnes tam Sacerdotes quàm alii conformant se habitui ejusdem regionis, ubi albis vestibus induti. Si plorant pro defunctis suis, illud est irregulare. Non habent Templum in Surdt. Si orant sedentes, est irregulare: [nam alii oculati testes ajunt quoddam orant stantes.] Tam viri quàm feminae ex lanâ aut pilis camelinis gerunt Cingulum corpus bis circumdans, & ponè duobus nodis fixum. Adulterium & fornicatio sunt peccata magna. Non bibunt Aquam vitæ, sed vinum bibunt, si possunt habere: nam in Indiâ non nascitur. Sed ebrietatem odio habent, & pro eo delicto severa penitentia imponitur. Domus suæ incendium non aquâ, sed terræ injectione extinguunt. Istorum statura est mediocris: & vultu nitidiores sunt quàm ceteri Indi. Et citra omne dubium, Guebrorum feminae sunt candidiores & pulchriores omnibus aliis in eadem regione.

Quoddam Persæ olim aliquando habuerint magnifica Sepulchra, tradit Procopius de Bello Persico lib. 1, & Agathias lib. 2, & alii. Tale erat Cyri Sepulchrum in Pasargadis; nam Xenophon narrat, quoddam Cyrus paulò ante obitum jubebat corpus suum humari; & is inhumari curavit Liberos suos, at sine magnifico Tumulo. Et Darii Sepulchri meminit Strabo, cum utriusque Inscriptionibus. Nam cum Darius ab Alexandri Bello fuisset interfectus, Principissæ petebant veniam eum inhumandi. Et Herodot. p. 478, notat Xerxem funerâsse Artachæum sumptuoso funere, adhibitis etiam Epulis maximis, cum Tumulo magnifico quem extruxit exercitus. Hoc de Sepulchris testatur Persicorum Regum Mausolèum prope Persæopolitanum Palatium, ubi in Basso-relevo cernuntur Regum Statuæ ex integrâ rupe

excisæ stantes super Tumulum in rupem excavatum & columnis elevatum: hæc omnia in pariete seu latere ejusdem rupis. Iste autem condendi in Tumulo mos, peculiaris favor fuit erga Reges & Magnates, eisque tanquam peculiare Privilegium concessum. Nam Magi vulgò suos defunctos volucris & feris exponebant & hodiè exponunt: ideoque haud immeritò Persas barbaras consuetudines habuisse dicit Diod. Sicul. lib. 17. Et Herodot. libro 3, ait eos agrotantes & semimortuos suos Milites in Sylvis exposuisse, juxta eos relicta parvâ quantitate panis cum baculo: &, si fortè revalescens quis domum rediret, omnes eum tanquam Spectrum metuebant, nec audebant cum ipso conversari donec à Sacerdote expiatus fuerat; quia putabant eum cum Dæmonibus & Geniis conversatum fuisse. Et cum extra bellum non solerent mortuos suos sepelire, *Seofes accusabatur quòd vanos deos coluerat, quos non colunt Persæ; & quòd contra morem, defunctam uxorem suam humaverat*, ut notat Procop. de bello Persico p. 32. Et quidem Magi tam olim quàm hodiè gravissimum peccatum ducunt, aliquem inhumare, quia Terra est ex Elementis quæ habentur Sacra. Cum autem ignis sit sacratior, mirum est cur Darius Hytaspes Pœnis permiserit mortuos suos cremare potius quàm humare & terrâ obruere: eisque prohibuit humanas Hostias immolare & Canina vesci, ut notat Justinus. Fallitur autem Annotator varius ad Just. p. 290, cum Persæ nec hument nec cremen ex generali Regulâ; quam tamen aliquando transgrediebantur, ut in prædictis casibus, & in casu Cambyfis qui combussit Amasis Cadaver. Et quamvis magi ex Lege suos defunctos exponebant, tamen quia aliis Gentibus hoc grave fuit, in hostes ut pœnam infligebant Cadavera sua exponere. Ideoque quando inter Justinianum & Cosroem de Pace ageretur, pactum est ut Christianis liceret mortuos suos sepelire, ut tradit Menander in Excerptis de Legationibus.

In *Erdavirâph nâma* Cap. de mortuorum statu, memoratur quòd Stygius Gehennæ fluvius nigerrimus & frigidissimus, fiat ex lacrymis lugentium pro mortuis: nam gemitus pro illis, auget pœnam, & transitum per Judicii Pontem reddit difficiliorem. Ideoque ne mortuorum miseria augeatur, nequidem Parentibus permittitur plorare, nec ullus gemitus audiendus, nec futilia verba proferenda: hoc jubet Virâph, & ut potiùs utantur *سكوت* Silentio & Musitatione mentali propter mortuorum meritum, & ut recitent Librum *Avestâ*, ut sic quiete fruantur: sed plorare, est mos Diabolicus, & ejus jussu fit. Sic ille.

Quando

Quando autem supradicto modo adjudicatos, ad respectiva Conditoria deferunt, ferè ad 100 passuum distantiam antequam ad Conditoria veniant, Sacerdos obviam eis procedit (10 tamen pedum distantiam servans) luteo flammeove Amiculo Pileoque indutus, omnesque Funeris comites ibi relinquens, adit adjunctum Focum Sacellumve Ignis, ubi aliquibus ex Libro *Zend* precibus obmurmuratis ut suprà, dicti Vespillones defunctum in Conditorio ei adjudicato per Ostium seu Foramen in loricationis latere factum deponunt, ibique nudum Cadaver à Volucris devorandum relinquunt. Postea verò propter horribilem foetorem & miserrimum spectaculum, omnes abhorrent illum locum adire; agrè etiam ferentes ut aliquis Christianus aut alius illa Conditoria videat. Et certè nemo nisi summâ curiositate ductus, illum locum lustrare tentabit.

Videri possunt quæ suprà ex Strabone notavimus. Hæc autem sequentia adscribam ex Agath. lib. 2. *Tunc utique demortuum Mermerois corpus ipsius familiares elatum, extraque oppidum deportatum, (solum ita ac nudum) patrio ritu canibus pariter atque avibus obscenis quæque cadaveribus pascuntur, devorandum exposuerunt: hunc sepulture loco morem observant Persæ, atque hac ratione absumptis carnibus, nuda ossa (parsim per campos projecta putrescunt. [sc. tempore belli.] In Capsâ enim aliquâ vel Loculo condere, vel etiam terrâ obtumulare, neutiquam fas est. Cuicumque verò Cadaveri non statim advolarint Aves, vel accurrentes Canes non illicò dilaniarint, [falsum est,] illius hominis impuros fuisse mores credunt, animûmque injustum & Barathro dignum, maloque Dæmoni dicatum. Tum porro, & quidem magis, necessarii atque amici jacentem lugent lamentisque prosequuntur, [sc. tacitè, non autem assâ voce,] ut penitus emortuum, nec melioris fati participem. Qui verò quàm citissime devoratus fuerit, felicissimum prædicant, ejusque animam summâ admiratione prosequuntur, ut longè præstantissimam & Deo similem, & in beatas sedes evoluturam. Promiscua verò atque obscurior turba, sicuti in exercitu gravissimo aliquo morbo premantur, spirantes adhuc & mente constantes educuntur: & postquam expositus in hunc modum aliquis fuerit, Panis frustum ei & Aqua Baculisque juxta apponuntur, ut quamdiu cibum degustare possit, & virium aliquid ei supersit, Baculo illo Animantia irruentia arceat, epulonesque propulset. Si verò nondum quidem interierit, vincat tamen vis morbi adeo ut jam amplius manus movere nequeat, tum utique miserum semimortuum & jam animam agere incipientem devorant, & spem diutius etiam fortasse vivendi præripiunt.*

Fff 2

Multi

Multi enim cum convalescent, domum redierunt veluti in scenâ & tragiadiâ, ex tenebrosis Orci portis reversi, macilentum quidem & decolores, obviosque terriculantes. Si quis autem ita redeat, avertantur omnes & desugiant ut maxime piacularem, & inter subterraneos eum adhuc censent; neque antea pristinum vitæ institutum colere ei permittitur, donec à Magis expiatum fuerit piaculum expectatæ mortis, & quodammodo vitæ redonetur. --- Illud verò & quidem vehementer miror, quod vetustissimi illius regionis habitatores, Assyrii videlicet, Chaldaei, & Medi, non eadem cum Persis sentiant: nam circa Nini urbem, & circa Babylonicam ac præterea Medicam regionem Tumuli & Capsæ eorum qui olim mortui fuerunt exstant, non alium quam nostrum morem servantes; & sive Corpora sint sive Cinis quod iis conditur, (utpote illis Græcanico ritu crematis,) neutiquam certè similia hæc eis quæ nunc fiunt fuerunt. Nequaquam itaque illi hoc pacto senserunt, neque ita ut qui nunc vivunt, & sepulturæ & thori jura pro suâ libidine violant, non solum cum Sororibus & Neptibus rem habentes, sed patres cum Filiabus; & quod omnium est sceleratissimum (ô Leges, ô Natura,) Filii cum suis Matribus. Hujus enim flagitii novum ab eis exemplum statutum fuisse, manifestissimè hinc cuiusvis liquere potest: fertur namque magnam illam Semiramis Assyriam eò incontinentiæ venisse, ut cum Filio suo Ninyâ congruere voluerit, atque adeò juvenem sollicitasse; illum verò recusasse, molestique tulisse. Tandem verò quum Matrem libidinis impatientem urgentemque cerneret, eam interfecisse, & hoc potius quam a terrore illud scelus perpetrare maluisse. Atqui si Lege hæc permessa fuissent, nequaquam uti arbitror, Ninyas eò credulitatis venisset. Sed quid attinet hæc perquam vetusta commemorare? Paulo enim post Macedonica tempora & Persarum eversionem, ajunt Artaxerxem Darii filium, matrem suam Parysatidem (quum eidem quo Semiramis Malo obnoxia rem secum habere cuperet,) non quidem necasse, sed declinasse iracundè & rejecisse; quod neque pium esset neque patrium, neque in communi vitæ consuetum. Hæc ille. Bardesanes Syrus apud Eusebium de Medis (adeoque de Persis) dicit, Quod nutriebant Canes ad quos moribundos amicos nondum exanimatos abiciebant ut devorari possent. Sed ille eodem errore cum Agathiâ errat. Id autem quod istos autores fefellit, est Persarum mos ad moribundum adducendi Canem ad excipiendum ultimum halitum. Non itaque moribundos Canibus, sed Canes moribundis obijciunt seu apponunt, Canis os morientis ori applicando. Dictus autem Bardesanes vel pronus fuit errare vel mendacia fingere

fingere in Persas seu Parthos: nam is apud Eusebium dicit quod Parthis Uxorem, Filiam, Fratrem, aut innuptam Sororem occidere liceret. Sed hoc non habet plus veritatis quam alterum præcedens: ideoque fides sit penes autorem de rebus aliis inauditis.

C A P. XXXV.

De Persæ & Persarum nominibus; & de modernâ atque veteri linguâ Persicâ ejusque Dialectis: sc. de Persiâ, Parthiâ, Mediâ, & de harum regionum Linguis & Dialectis.

INter Persarum nomina, apud Herodotum legitur *Cephenes*. Strabo autem refert Æthiopum sic dictorum quosdam venientes in Persiam, ibi dedisse hoc nomen. Sed quod (ut dicit) à seipsis & accolis dicti fuerint *Ἀρταῖοι Artæi*, melius arridet; cum *Ἀρδ* seu *Art* sit strenuus, magnanimus, quasi *Artæi* sint fortitudine pollentes. Apud Rivolam in Lexico Armenico, *Persia* moderno nomine vocatur *Shahistân*, i. e. *Ditio* rē *Shâh* seu *Regis*, sc. quæ paret dominio ejus cujus Tit. est *Shâh*. In Libro *Nim*. Persarum regio nominatur *تاجیک Tagjik*, i. e. ubi Rex gerit *Coronam* dictam *Tâg*: sed apud dictum Rivolam *Tâgjik* minùs rectè exponitur *Turca*, quod monendum duxi.

Antiquissimum Persiæ nomen Biblicum, est *עילם Elam*, qui Persarum pater: unde discimus Persas fuisse *filios Elam filii Shem*. Hinc apud Rivolam *Persæ* Armenicè vocantur *Semazik*, *Semitæ*. Sed regio *Elam* (quæ *Elymais*) ubi primò sedem fixit, propriè est citerior *Mediæ* pars, seu potius pars quæ est *Mediâ* citerior & occidentalis. Nam *Medi* qui filii *Madai* filii *Japhet*, fuerunt paulò orientiores: & quamvis à diverso Parente orti, eadem tamen usi sunt linguâ, ad quod fortè alter alterum coegerit, vel saltem commercium inter se habuerint. Et his ambobus adhuc orientiores erant *Persæ* propriè sic dicti, qui provinciam *پارس Pârs* ad orientem *Mediæ* inhabitabant. Atque sub Persarum ditionem cesserunt adhuc Orientaliores, quæ sunt in *Ariâ Bactriane*, hodiè dictâ *Chorasân*. Nam *Aria* fuit duplex: sc. una fuit illa Ptolemæi sic dicta à *Chorasaniæ* præcipuâ urbe *هراة Hara* seu *هارات Harat* sive *Herat*; quæ inquam est *Aria*. Ptolemæi in orientali parte Imperii Persarum. Et huic è diametro opposita in occidentali dicti Imperii parte est *Aria* Herodoti, comprehendens

Elymaidem & *Mediam*: sic ille, Μηδοί---ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάσων Ἀρμενίων. Hujus præcipuæ Urbes in linguâ Biblicâ fuerunt *חָרָה Hara*, & *גֹּזָאן Gozan*, cum reliquis urbibus Medorum, ad quas translati fuerunt Captivi Israelitæ.

Horum & *Elymaeorum* & *Chuzæorum* lingua, ea est quæ hodie ab omnibus nominatur *Persica*, sed non est; quippe quæ sit reverà *Medica*, totâ suâ naturâ & structurâ differens à *Persicâ*, quæ respectu illius est barbara: ideòque eam ex Aulâ suâ exclusit Rex *Behrâm-Ghûr*, (ut mox dicetur,) ejus loco substituens *Medicam* idèò dictam *Deri* seu *Aulicam*. Eæ itaque voces quæ apud Herodotum & alios de linguâ *Persicâ* seu *Parthicâ* esse dicuntur, reverà sunt ex *Medicâ*, vel saltem maxima earum pars. Illa ipsa lingua *Medica* est quæ hodie in *Elymaide* & *Mediâ* & *Parthiâ* & *Chorasân* (exceptis quibusdam locis,) jam obtinet, & olim cum *Medico Imperio* ibi plantata fuit: *Medorum* enim primò fuit Imperium, postquam (unâ cum *Persis*) *Assyriorum* jugum excusserant, & eorum *Exarchia* esse desierant. Hæcque *Medorum* lingua (antequam excluderetur,) veterem linguam *Persicam* reddidit mixtam, & penè obsoletam effecit, non autem ubique extinxit: nam harum Gentium Religio quæ olim semper eadem, scripta est in veteri linguâ, quæ ubique (unâ cum *Medicâ*) obtinuit usque ad tempus dicti Regis *Behrâm-Ghûr*, & in quibusdam locis hodiè obtinet.

Occidentalior *Mediâ* pars urbi *Ninivi* & *Mausil* proxima, est *كردستان* *Curdissân* seu *Curdorum* regio, vulgò *Gordyæi montes*, qui tam celsi ut ignes & candelas noctu lucentes videre possunt *Mausilenses* 10 milliaribus distantes. Deinde occurrit regio *لورستان* *Lurissân*, ubi est *لُر* *Lûr* magna & *Lûr* parva. Paulò australiùs est regio *Elymais*, ubi sunt urbes *توس* *Toslar* & *Σέσω*, *Persis* *Σῆς*, i. e. *Glycirrhiza*; quam *Judæi* *Ahasuero* gratabundi per Euphemisimum in Libro *Ester*, nominarunt *Σίσσαν* *Sîsan*, i. e. *Lilium*.

Ab *Elymæis* orti creduntur *Persæ*: sic *Bar-Bablûl*, *ܡܕܝܢܬܐ ܕܥܝܪܐ* *Magi* fuerunt ex *Persâ* ex filiis *Elam* filii *Shem*. Et idem vult Fl. Josephus p. 24, Ἐλυμαῖος μὲν γὰρ, Ἐλυμαῖος Περσῶν ὄντας ἀρχηγέτας κατέλειπεν. Cum itaque *Elami* Sedes propria fuerit *Elymais* ab eo denominata, ejus posterii seu nepotes (ut videtur,) concesserunt magis orientaliter in *Mediam* & *Persiam*.
Sed

Sed cum *Elami* filii in S. Historiâ non recenscantur, plenâ luce in hac parte destituimur.

At quoad *Elami* ipsius *Sedem*, ea apud *Bar Bablûl* statuitur in regione *Abwâz* quæ est *Elymais*: *ܐܠܘܐܝܐ* *Elam* est regio *Abwâz*, quæ in *Persarum* Libris est *ܠܚܝܢ* *Chûz*, Stephano *Κασία*, Herodoto *Κασαῖοι* seu *Κάσιοι*. Ideòque vel *Elam* vel aliquis alius habuit filium aut nepotem à quo ista regio sic denominata fuit. *Gen. XXII. 21*, memoratur *ܠܚܝܢ* *Chûz* Nachoris (Abrahami fratris) filius, qui videtur postea fixisse *Sedem* in *Elymaide*, ibi relinquens sui nominis urbem *Chûz*, quæ nunc extat: unde tota regio hodiè in Libris nominatur *ܠܚܝܢ* *Chuzissân* seu *Cossæorum* regio; non autem *ܠܚܝܢ* *Churessân*, ut quidam malè legunt. Iste *Chûz* fuit ex *Arpâschadi* profapiâ seu seris nepotibus in succedente generatione 8va. Is autem aliàs tam à suis quàm à vicinis Gentibus dictus est *ܠܚܝܢ* *Hûz*, (sc. *ܠܚܝܢ*), unde supradicta urbs ad hodiernum diem in plurali formâ appellatur *ܠܚܝܢ* *Abwâz* seu *Abwâz*. Nam *Assyriis* isti populi vocantur *ܠܚܝܢ* *Huzôye*, *Huzæi*, & regio ipsa (quæ *Chuzissân*,) est *ܠܚܝܢ* *Beth-Huzôye*, focus *Huzæorum*. Hujus itaque regionis incolæ qui primò ab *Elam* dicti sunt *Elymæi*, postea ab alio Progenitore ex *Shemi* familiâ prognato, dicebantur & hodiè dicuntur *Thuzæi*, seu ut *Assyrii* scribunt, *Huzæi*.

Ista est urbs quæ in S. Bibliis vocatur *ܠܚܝܢ* *Gozan*, minùs rectè pro *Persico*. *ܠܚܝܢ* *Chozan* seu *Chuzân*, quæ (ut dictum) hodiè in Libris scribitur *ܠܚܝܢ* *Abwâz* plurali formâ ab *ܠܚܝܢ* *Hûz*. At *Mediæ* antiqua urbs *חָרָה Hara* quæ cum eâ memoratur, hodiè non extat, quippe quæ immemorialiter deleta.

Post *Gordycam* & australiorem *Susianam*, occurrit *Media* in Arabum Libris dicta *ܐܠܡܐ* *AlMâh*, & lingua *Medica* *ܐܠܡܐܝ* *AlMâhi* seu *Mahæa*. In *Persarum* Libris *Media* aliquando vocatur *ܫܝܪܝܐ* *Shîrvân*; an *Lac* vel *Leones servans*? Aliàs in Geographicis libris vocatur *ܝܒܐܠ* *Gjibâl*, i. e. *Montes* seu *montana regio*, seu magis distinctè *ܝܒܐܠ* *al-Hawâr* *Montana* τῆς *Abwâz*. In eâ magnæ quædam urbes sunt, sc. *ܐܪܕܒܝܠ* *Ardebîl*, & *ܩܙܒܝܢ* *Cazbin*, unde denominativum est *ܩܙܒܝܢ* *Cazbi* seu *Caspîus*; de quo nomine *Caspîi maris* fusiùs disseruimus in *Notis ad Itinera Mundi*. In eâdem regione præcipua urbs est *ܐܕܪܒܕܐܕܐܗܢ* *Adurabâ-daghân*.

dagbân seu contractiûs آذربايجان *Aderbâyagjân*, (quæ quidem Provincia Ptolemæo perperam *Adiabène*,) quo eodem nomine gaudet amœnissima urbs quæ hodiernis sæculis audit تبریز *Tabrîz* seu *Taurîz* sive *Taurîz*; tot enim modis sonatur. Hæc (ut putatur) olim fuit *Ecbatana* (de quo nomine in superioribus diximus,) mirabilis structuræ Urbs & Palatium, utraque condita per Regem *Dehâcum* ad exemplar *Paradisi Irêm*, quem in Arabiâ olim extruxerat Patruî ejus magni pater *Irêm* pater *Aadi* qui pater *Sheddâd* Avunculi *Dehâk*.

Persia à Sinu Persico orientaliter, apud Autores aliàs vocari solet *Achæmenia*, & Persæ *Achæmenes* seu *Achæmenidæ*. Apud Amm. Marcellinum Lib. XIX. cap. 2, in veteri editione legitur, quod in bello amici Saporem compellabant *Achæmenem* & *Artaxerxem*. Vera autem lectio in ultimâ editione jam restituta est, quod sc. vocabant *Sansaân* & *Pirozen*: nempe شاهنشاه *Shahanshâh* est *Rex Regum*, & پيروز *Pirûz* est *Victor*. Apud Herodotum *Achæmenides* erat frater *Artaxerxis*, & *Achæmenes* erat *Darii* filius, *Xerxis* germanus utroque parente, *Ægypti* Præses, & ibidem *Classis* Præfectus. Et alius *Achæmenes* erat alicujus *Cam'ysis* pater. Isti autem viri sic dicti, videntur quasi appellativè & emphaticè eo nomine vocati fuerint: cum dicente Herodoto, *Rex Cambyfes* hortando *Persas*, eos compellabat Ἀχαιμενίδαι, q. d. ὁ γένεινι Περσῶν! Nam apud Stephanum Ἀχαιμενία seu Ἀχαιμενίων est Περγικὴ μῆτις *Persidis pars*: & Strabo collocat Ἀχαιμενίδας inter *Susas* & *Caramaniæ* fines: & sc. Herodotum, *Achæmenidum Tribus* erat apud *Pasargadas*, & ab his *Reges Persidæ* sunt oriundi; sc. usque ad *Darium*. Hoc itaque nomen videtur fuisse *Persæ* & *Persarum* distinctio à *Parthâ* & *Parthis*. Quo autem modo vox *Achæmenes* scripta fuerit à *Persis*, ulteriùs disquirendum.

Apud *Rustemi* Epitomatores pluraliter آچمیان *Agjemân*, seu sing. collectivè آچم *Agjem*, est *Persæ*: & in omnibus orientalium Libris tam *Persia* quàm *Persæ* vocantur آچم *Agjem* seu *Azjam*: formâ adjectivâ آچمى *Azjemi*, formâ plurali آچمیان *Azjemiyân*; & sic *Tâbari* fere semper legit. *Emirchond* in *Vitâ Regis Nûdar*, legit آچمیان *A'zjemiyân*, i. e. *Persæ*. Et sic in Arabico Libro de Gemmis invenitur forma آچمى *Azjemi*, *Persa*. Ut autem meliùs concilietur cum formâ Græcâ, puto (quamvis nondum sic scriptum reperi,) analogum esse ut etiam singulari formâ cum term. ân scribatur آچمیان *Azjemân*, eadem ratione

ratione quâ Arabicum مسلم *Muslim*, *fidelis*, à *Persis* semper scribatur مسلمان *Muslimân* in sing. numero. Videtur itaque quod apud antiquos *Persia* dicta fuerit *Achæmenia*, ut distingueretur à *Parthiâ* dictâ عراق *Erâk*, in nostris Globis *Arac* seu *Arach*. Sic *Ogilb.* in *Persâ*, ex suis autoribus refert, Quod *Pârsi* seu *Persa* sit is qui ex provinciâ *Pârs*, & *Agjemi* qui ex quâvis aliâ provinciâ. Sed apud orientales moderniores, nomen *Azjem* seu *Azjam* tribui solet toti *Persarum* Imperio, *Parthiam* etiam complectens. Apud *Afros* آچم *Azjam* significat *Græcos* aut quosvis *exteros*. Et in *Turcico* sœminarum Palatio dicto سراجى *Serâi*, ibi اچ اوغلان *itch oglân* est *Servus interior*, & آچم اوغلان *Azjam oglân* est *Servus exterior*.

Quoad *Parthiam*, ea (dicente *Herodiano*) erat parvus regionis angulus: ii tamen erumpentes evaserunt *Domini totius*. Unde autem *Græci* habuerint nomen *Parth* seu *Parthiam*, conijcere non possum, cum talis sonus nec *Persico* nec *Parthico* ore sonari possit. Id proculdubio corruptum est pro *Pârs*. Cum autem *Chaldæa* vocetur عراق *Erâc*; & dicente *Angjou*, propter similitudinem *Soli* (seu *Aeris* & *Aquæ*,) medium *Persiæ* circa *Isphân* & circumjacentia loca, eodem etiam nomine vocetur عراق *Erâc*; ergo distinctionis causâ, *Chaldæa* plerumque vocatur عراق عرب *Erâc-Arab* seu *Erâc-Arabum*, & medium *Persiæ* عراق آچم *Erâc-Azjam* seu *Erâc-Persarum*. Pro tali *Chaldææ* appellatione reddunt rationem petitam ex linguâ Arabicâ, quæ non est vera: nam *Erac* pro *Chaldæâ* ortum est ex Biblico ארץ *Erec*, & *Erâc* pro *Persâ* ortum est ex ارج *Iregj* seu ارجك *Iregb* potentissimi monarchæ *Phridûni* filio, qui *Persiæ* etiam imposuit nomen in Libris usitatissimum ایران *Irân*, complectens totum *Persarum* Imperium ad austrum montis *Tauri*, eodem modo quo ab altero fratre تور *Tûr* tota *Tataria* ad sept. *Tauri* vocata fuit توران *Turân*. Sed pro vario autorum usu, *Persia* seu *Irân* subinde vocatur ایران شهر *Irân-Shahr*, quod aliquando restringitur ad *Persici* Imperii partem, ut apud *Emirchond* in *vitâ Regis Phridûn*, ایران شهر و عبارت است از عراق *Irân-Shahr* quo notatur *Erâk* & *Phârs* & *Chorasân* & *Kubistân*. Aliàs aliquando nomine *Irân-Shahr* intelligitur

urbs *Neishâbur*, tanquam præcipua urbs & olim Metropolis, (in fine Perfidis,) quæ aliàs dicta fuit *Shâdach* seu *Shâdyâch*, & (si rectè scriptum) *Shâdbâch*. Et aliquando etiam *Neishâbur* vocata fuit *Pehla*: nam tot nominum mutationes subiit. Est autem *Pehla* Chorasaniæ seu *Bactrianæ* pars citerior, ejusque linguæ Dialectus. Nam ulterior *Bactrianæ* pars vocatur *Balch* seu *Bamian* بلخ *Balch-Bamiyân*, unde ejus lingua est بلخ بامي *Balch-Bamiyensis*. Sub Persarum ditione semper venire solet dicta *Chorasân*, quæ Ptolemæo *Χορασάν* malè pro *Χορσασάν*.

Quoad nomen *Pârs* seu *Phârs*, *Persia*, id in *Olugh-Beighi* & *Nassiredini* Tabulis non comprehendit totum Imperium Persicum, nec dimidium ejus, sed tantum unam regionis partem in quâ est *Persepolis* & *Shirâz*, & *Ispahân*, &c. At *Ibn Phacreddîn Angjou* dicit quod totum *Irân* seu *Persia* regnum olim vocatum fuit *Pârs* ab *Oxo* ad *Euphratem*, & à *Bâbo'l'Abwâb* ad mare *Ommân*: & quod processu temporis multa alia loca Persiæ tandem accesserunt, ex quibus fuit *Chorasân* in antiquâ linguâ Persicâ significans *Orientem*; idèò sic dicta, quia sita est ad orientem *Istâchr* seu *Persepolis*. Unde autem orta sunt nomina Biblica *Pâras* & *Parsîn*, est dictu difficile: idèòque restat tantum conjecturæ locus. Frustrâ sunt qui deducunt ab Arabico *Phâris*, *Eques*; nam non sunt magis Equites quàm reliqui orientales omnes. Videbimus itaque quid dicunt orientales. Autor Libri *Mû'gijzât* cum insigni elogio Persicè tradit, *Phurs kadîm* seu *Persas veteres fuisse ex filiis Phârs filii Tahmûras*, quos *Anushirravân* adduxit è medio Climatis tertii & 4^{ti} & 5^{ti}. Hujus regionis incolæ esse pulchriores & intelligentiores incolis reliquarum regionum; Corpora saniora, Artes & Scientias excellentiores, Facies formosiores, Vestitum nitidiorem, Cibus delictiorem, & denique totum eorum conductum & rerum administrationem esse consultiorem. Sic ille. *Ibn Shahnâ* in Libro de primis & postremis Arabicè tradit, Esse apud Arabes qui volunt Persas sic dictos fuisse à *Phârs* *Phârs filio Arsham filii Sem*, [pro *Arpacshad filii Shem*;] & secundum alios, *filiis Japhet*. Eos autem seipsos deducere velle à *Kejomdras*, و هم بنو كجودراس

بنو كجودراس و كجودراس هو الذي عندهم ابتهدي منه النسل مثلاً *dicentes, Nos sumus filii Kejomdras: & is fuit ille à quo initium habuit tota progenies eorum sicut ab Adamo*. Aliqui volunt eos esse ex posteris Japheti, à *Phârs filio Amûr filii Japhet*: alii volunt eos esse ex filiis *Hadorâm filii Arphacshad filii Sem filii Noë*. Aliqui Historici narrant *Pârs fuisse filium Elam filii Shem filii Noë*. Alii volunt quod *Pars* fuit filius *Pablæ*. Quære an iste sit *Paldas*, qui *Pildash*? Idèòque inter tot dubia satius est confugere ad eam quam supra adduximus originationem, quod sc. nomine *Pârs* significetur *Thôs*, bestia inter canem & lupum in eâ regione abundans, unde sumpta fuerit denominatio.

Quoad Linguam Persicam, doctissimus Lexicographus & accuratissimus Grammaticus *Ibn Phacreddîn Angjou* Indo-Persa (qui ferè 200 abhinc annis vixit,) in suâ Præfatione Operis *Pharhangh Gihanghîri* Persicè scribens, accuratè tractat Linguam Persicam, eamque in 7 Dialectos distribuit, quarum 4 sunt *negleltæ* seu *reliktæ* & inusitatae, adèò ut nulli Libri nec Tractatus nec Epistolæ in eis hodiè scribantur, nec in eis condantur Carmina; nisi fortè aliquando unum aut alterum vocabulum ex hisce Dialectis adhibeant Autores. Hæ autem inusitatae Dialecti sunt *Hervi*, seu Dialectus *Herât*; & *Seghzi*, seu *Segistanæ* regionis Dialectus; & *Sogdi*, seu *Sogdiana* Dialectus; & *Drâvuli*: est autem *Drâvul* urbs non valdè procul distans ab *Herât* in *Chorasân*.

Tres reliquæ Dialectus tales sunt in quibus Libri & Tractatus seu Epistolæ & Carmina scribuntur. Harum prima peculiariter *Lingua Persica*, quæ in *Pârs* & *Istâchr* usitata fuit. Secunda est *Deri*, quæ elegantior habetur. Ajunt (inquit ille) quamlibet vocem in quâ nullus est defectus, esse in Linguâ *Deri*, ut est *Shikêm*, quæ defectivè scribitur *Shikêm*; & *Birdv*, quæ defectivè *Râv*; & *Bughû*, quæ def. *Ghû*; quarum priores voces sunt in *Deri*, posteriores non item. Est (inquit) *Deri* Dialectus *Balch-Bamensis*, seu urbis *Balch*; & urbis *Marv-Shâghjân*, & urbis *Bochâræ*. Dicit se in quodam Libro scriptum reperisse,

reperisse, quod *Deri* sit Dialectus regionis بدخشان *Badachshân*: esse qui putent homines tempore تەڤان *Keyân* hac Dialecto usos fuisse: & Arabum eloquentissimum (intelligit Mohammedem,) dixisse, *Si Deus aliquid mitè & leniter loquitur tōis مريدين Angelis sibi propinquis* (seu Cherubinis,) *id jubet in Linguâ Deri: si asperum seu durum, tum in Linguâ Arabicâ celere properante.* Et mox addit, *Quod Lingua incolarum Paradisi, futura sit vel Arabica, vel Persica Deri.*

Tertia Dialectus est پهلوي *Péhlavi*, quæ incolis vulgò sonat *Péhl-lavi*. Ea autem sic dicitur vel à پهلو *Péhlav*, qui (ut volunt) fuit pater تە پارس: vel aliàs à پهل *Pehla*, quo nomine designantur urbs ري *Rey*, & اسپهان *Isfahân* (antiquitus dicta جي *Gji*) & دينور *Dinavar*: aliàs autem *Péhlav* etiam significat 'Urbem, quasi *Péhlavi* sic dicta fuerit, q. d. *Lingua civilis, urbana, non rusticana.* Alii (inquit) aliter. Hætenus ille.

Ego addo, *Péhlavi* sic fortè dicatur, q. d. *lateralis*, quia est lingua novæ urbis ad latus veteris *Neishâbur* extructæ. Plerumque autem پهل *Péhla* seu پهلوا *Péhlava* est speciatim urbs *Neishâbur* (ut supradictum,) aliàs vocata ايران شهر *Irân-Shahr*: & hæc est Lingua illa antiqua Persica (quibusdam dicta گبري *Lingua Ghebrica*), in quâ scripti sunt omnes *Zerdushti* seu *Zoroastri* Libri. A supradicto nomine *Seghzi*, ea regio aliàs dicitur سگزیستان *Seghziştân* seu سگستان *Seghiştân* five سگستان *Segjîştân* vel سگستان *Sîstân*: & aliter eadem regio vocatur نیمروز *Nîmrûz*, i. e. *Meridies* seu *media dies*, propter situm.

Quin & Lingua *Péhlavi* aliis etiam nominibus vocatur, vel saltem aliæ ejus differentię censentur. Nam præter 7 dictas Dialectos, apud prædictum Autorem (in medio sui Libri) ordine Alphabetico, memorantur Dialectus بهاري *Bahâri* & رامندی *Râmandi*, sc. *Râmandæa* seu *Râmandensis* Dialectus, & *Baharensis*. Alia Linguae *Péhlavi* divisio, est اورامان *Urâman* seu *Uramanensis* vel اورامه *Urâma*, sc. *Uramæa*, *Uramensis*, quæ in *Ph. Gj.* definitur, نوع ار گورمندگي *Species Dialecti peculiaris Persis & veteribus eorum Poëtis in Linguâ Péhlavi: est sc. Sermonis species quæ primò excogitata est ab aliquo homine pagi Urâmæ, ejusdem nominis.* Sic ille. De hac Linguâ *Péhlavi* loquitur

loquitur *Chalâl Sâphi* in Libro *Nimetullâh*, بهلوي لغت مغان و فرس *Péhlavi est Magorum & veterum Persarum lingua cum Arabicis haud mixta omninò.* Nam hodierna Lingua tam Medica quàm Persica multa admixta habet Arabica. Hujus linguae Literæ seu Characteres antiqui, in hoc opere passim videntur.

Supradicti nominis *Deri* superius allatæ sunt ex Libro *Ph. Gj.* rationes plures, unde certum est veram ejusdem rationem ab illo Autore (quamvis docto) ignorari. Apud plerosque Grammaticos per *Deri* intelligitur ordinaria Lingua Perso-Medica, eaque elegantior; & quidem rectè. Veram itaq; dicti Nominis rationem Turcicè affert *Chalâl Sâphi*, دري (فارسي) نيزه مندر استگسيون دري درار كنه بهرام گور پساتي ايدلسني كنه قوميندي فارسي سويليه لر و درات و مكناتب هب فارسي *Deri, hoc est dicere, Persica.* Ideò autem vocata est *Deri*, quia *Behrâm-Ghâr* decretum faciebat, ut in Aulâ suâ omnes loquerentur Persicè, omnidque Decreta & Epistolæ Persicè scriberentur. A quo tempore factum est ut Lingua Persica vocaretur *Deri*. Loquitur nempe de Linguâ quæ hodiè vocatur Persicâ, in quâ در *Der* est *Ostium*, *Porta*, & درگاه *Dergâh* est *Ashik Li-men* seu *Vestibulum Portæ*, atque *Palatium*, *Aula* Regis: hinc دري *Deri* quod primâ fronte videtur Denominativum à *Der*, reverà est Denominativum à *Dergâh*, ut abbreviari solent talia; còque significatur *Aulica*, seu *Curialis*. Cùmque illo tempore multi uterentur veteri Linguâ *Péhlavi* quæ à Rege *Behrâm-Ghâr* non fuit amata, ipse jussit ut omnes in ejus Aulâ Regiâ uterentur Linguâ Perso-Medicâ, quæ etiam hodiè in Perside obtinet, quæ ideò dicta est زبان دري *Lingua Curialis* seu *Aulica*. Et ipse aliquamdiu regnans, hoc modo effecit ut hæc Lingua ab omnibus æstimaretur: & proinde ejusdem usus ad hunc usque diem apud eos continuatus est, alterâ vetustiori Linguâ neglectâ & despectui habitâ. Rex iste obiit anno 30 Theodosii junioris.

Ex Linguae *Deri* elegantiss habetur, quòd Litera د *Dâl* legatur د *Zâl* punctata sonans ut & immediatè post quamlibet aliam Literam motam. Hinc etiam idem mos obtinet in veteris Linguae vocabulis, dum à modernioribus Persis Alphabeto Arabico utentibus suo recentiori modo scribuntur, ut scil. پرو *Adur* scribitur آذر *Azur*: & sic in ejusmodi

Cap. 35.)
ejusmodi aliis. Nam in veteri Linguâ non fuit talis distinctio; sed à temporibus Regis *Tixdegerd* hoc innovatum est, ex quo Alphabetum Arabicum loco Alphabeti veteris usurpârunt. Quin & ante illa tempora ab omni ævo Persæ (pro natâ occasione) sic pronuntiârunt Arabum ا (ut & ح & ط,) omnes ut ز, à quo etiam figura ا haud multum abludit. Nam cùm veteres Persæ in suâ linguâ difficiliores illos Arabum sonos non haberent, idèd quando viderunt aliquid Arabum modo scriptum, id tamen proprio sibi modo pronuntiarunt, ut & Turcæ & veteres Chaldæi; cùm nulli horum Linguæ Arabicæ difficilioribus sonis se suâque pronuntiationem conformare potuerint: nam illa Lingua non est suavis, sed quasi potius *increpatoria* & *objur-gatoria*, ut suprà. Et quidem usque hodiè, Arabum pronuntiatio ut nimis gutturalis & difficilis æstimatur: unde aliquando lepidi Socii (præsertim Turcæ) festivitatis causâ quando animus est ridere & hilares esse, solent adsciscere aliquem homuncionem Arabicè loquentem, (quem coram se loqui vel cogunt vel conducunt,) eum in finem ut eundem irridere possint, & in cachinnum effusi hoc modo sibi complacere valeant.

Quamvis autem Lingua *Deri* olim fuerit *Aulica*, hodiè & à temporibus quibus *Tataricorum Regum* series in *Perside* regnavit, Lingua *Aulica* ibidem est *Turcica*, quæ *Tatarica*; sed cum vocibus *Arabicis* & *Perlo-Medicis* aliquantulum mixta. Si quis cum fructu Linguae *Persicæ* & *Medicæ* *Lexicon* concinnare vellet, conquirenda imprimis essent omnia illa *Pharhâng* (seu ut vulgò sonant *Pharâng* ,) sive *Lexica* quorum meminit *Libri Ph. Gj.* Autor; ut & ipsum *Ph. Gj.* completum, cum *Appendice suo* qui (pro dolor !) in nostro Exemplari desideratur. In hoc enim *Appendice, Vocabula composita, & reliqua Vocabula simplicia* (sc. omnia *Zendica*) ex vetustissimis Libris excerpta extant. Nos habemus tantum Tomum primum, eumque valdè mendosum ab ignaro Scribâ.

Ex Indiâ etiam comparanda sunt hæc sequentia *Pharhàngh* seu *Lexica*, quæ jam à 100 annis extiterunt; & si quæ alia dentur recentiora, de quâ re inquirendum.

Pharhangh rü Abul'Hasi Sogdi. فرهنگ ابوالحسن سغدی

فرهنگی ابراهیمی *Pharhangh Ibrahimi.*

Pharhangh Isfānderi. فرهنگ اسکندر

Ph. n. Abu Mansfir Ali Ibn Ahmed Mansfir Asad
منصور اسد الطوسي Al Thfsi.

Ph. *ʔā Uffād Abdollāh Nejbānrens.* فرهنگى استبان عبد الله نيشابورى
Ph. *Tūhsato'l Ahbāb ex compositione Hāfiz Ub-* فرهنگى تصنیف الاحباب حافظ
li. اودهی

Ph. Idât'ol Phuzalâ ex compositione Kâzi-chân
 خان بدر محمد دہلوی المعروف
 دہلوی

Ph. Gjâmi *AlLogâs carmine Niyâzi Fijjâzi*, Aliâs
 حمزى | جامع اللغة Gjâmi' *AlLôgat*.

Ph. ٢٥ Hosein Waphâyi. فرهنگ حسینی وفائی

Ph. Hoseini. فرهنگ حسینی

Ph. t̃ä Hākīm Kairân. فرہنگ حکیم قطران

Ph. Desflir. فرهنگ دستور

Ph. Desl'iro'l Asfādil. فربهيك دسه دور الافاضل

Ph. Defl'iro'l Phirzald. فرهنگ دستورالفضل

Ph. Risâlatu 'l Nasîr. فرهنگ رساله النصیر

Ph. *Lisān'ol Sha'arā* seu *linguae Poetarum*.

Ph. vocum Poëmatjs Chakâni. فرهنگ لغات دیوان خاقانی

Ph. vocum in Shahnâma. فرهنگ لغات شاهنامه

فرہنگی محمد بن قیس Ph. t̄ö Mohammed Ibn Kais.

Ph. τῷ Mohammed Hindufbâh Mânifbî, quod composi-

بنام غیاث الدین رشید تصنیف کرد ۸ *nam sub nonine Giyātheddin Rshīd.*

فرهنگ مختصر *Milchtasar seu compendiosum.*

Ph. ۱۶ Mulan'ul Hādād Serhindī. فرهنگ مولانا الهادی سرهندی

فرهنگ منصور شیرازی Ph. u. Mansur Shirāzi seu Shirazensis.

Ph. ۲۵ *Mulanā Mubārakshāh Gāznavīenfir, dīfī Phachr* فرهنگ مولانا مبارکی شاه غزنوی

مشہور دفختر قواس *Kawit.*

Ph. Murázyedo 'l Phuzald, ex compositione Mohammed

- فرهنگ میرزا ابراهیم بن میرزا شاه حسین اصفهانی Ph. *Mirzâ Ibrâhîm Ibn Mirzâ'shâh Hossein Ispahanensis.*
- فرهنگ معیار جمالی Ph. *Mi'yâr Gjemâli.*
- فرهنگ مواید الغواید Ph. *Muwâ'idol' Phawâ'id.*
- فرهنگ سروری کاشی Ph. *Sûrri Kâshî.*
- فرهنگ شرفنامه احمد میری مشهور بابر ابراهیم فاروقی Ph. *pro Sherph-nâma, per Ahmed Moniri dictum Ibrâhîm Phârûkî.*
- فرهنگ شیخ رانہ عاشق Ph. *Shêich-zâde Ashik.*
- فرهنگ شمس-بن عبد الرحیم بهاری Ph. *Shêich Abdorrahîm Bahârî.*
- فرهنگ شیخ محمود بهاری Ph. *Shêich Mahmûd Bahârî.*
- فرهنگ ضمیر Ph. *Zamîr.*
- فرهنگ عاصمی Ph. *Assîmi.*
- فرهنگ عالی-می Ph. *Alemi.*
- فرهنگ عجایب Ph. *tû Agjâib seu mirandorum.*
- فرهنگ نیک بی Ph. *Nik-pey.*
- فرهنگ فواید برهانی Ph. *Phawâ'id Birhâni.*
- فرهنگ قاضی طهریر Ph. *Kâzî Tahîr.*
- فرهنگ قنیة الطالبین Ph. *Kanîyato'l Tâlibîn seu acquisitio studiosorum.*
- فرهنگ قنیة الغتیاں Ph. *Kanîyato'l Phityân seu acquisitio puerorum.*
- فرهنگ زفان گویدا و جهار دیویدا مشهور بهفت - تصنیف بن رالدین Ph. *Zofân-ghîyâ & Gihân-phîyâ, (seu lingua loquax & Mundum percurrenti,) dictum Haphn-- i. e. Septem-- ex compositione Bedreddin.*
- فرهنگ سعد بن نصر بن طاهر بنی نهم الغزنوی که بنام خواجه نظام الملک دوشسته ورن یک هزار و نویست و پنج لغت است و مسددی ششخی نام نظامی Ph. *Saad Ibn Nasr Ibn Tahîr benî-nemim AlGâznavî, quod scriptum fuit nomine Nizâmol Melik, continens 1205 voces, nominatum Shêich-nâma Nizâmî. Horum Lexicorum majora & locupletiora coemenda & comparanda sunt.*

Et præter hæc 44, in Indiâ extant 9 alia Lexica quorum Nomina (scil. nec Librorum nec Autorum,) sunt nobis nota, inquit *Angjou.*

His addatur instructissimum & desideratissimum Opus seu Lexicon, quod

quod (anno Hegjræ 1014, Christi 1605,) reperimus dedicatum Magno Mogûl Gjîhângîr, sub Titulo فرهنگ بدیع اللغات *Pharhangh Badiollogât*, i. e. *Lexicon mirabilem vocum*, aliàs dictum *جهانگیرشاهی Tawârîch Gjîhângîr-Shâhi*, i. e. *Chronicon Regis Gjîhângîr*. Ille Liber 28 Tractatibus, & 660 Capitibus sec. ordinem Alphabeti absolvi-tur. Continet Simplicium medicamentorum nomina 8224, eaque in 3 linguis, *Persicâ, Arabicâ, & Indicâ*, cum singularum medicina-rum Dosibus, Virtutibus, &c. Hujus Libri autor est ولی سرهندی *Valy Serhîndi*. Estque Epitome omnium Autorum quos amplissimæ regiones *Arabia, Irân, Turân, Græcia, Chorâsan, Induslân, &c.* in hoc doctrinæ genere claros unquam produxerint. Dolendum autem quod non nisi dicti Operis Præfationem Persicam possideamus, unde hæc didicimus. Hoc est *Lexicon Medicum Persico-Arabico-Indicum*, per *Valy Serhîndi*.

Cum his omnibus, ex Indiâ accerscatur optimum Lexicon فرهنگ جهانگیر *Pharhangh Gjîhângîrî*, (à nobis citatum *Ph. Gj.*) cujus prio-rem Tomum in folio eleganter sed mendosè scriptum habemus. Pos-terior tomus qui *خاتمه Châtima* seu *Appendix* (in quo sunt Vocabula Libri *Zend*, & voces Compositæ,) deest desideratissimè. Si ergò pos-sibile, quovis pretio comparetur ejus secunda pars seu *Appendix* dicti Lexici: cum in nullo alio contineantur *Voces Zendicæ*, quas istud Lexicon solum comprehendit. Hæc inquam omnia conquirenda sunt ex Indiâ orientali: cum nec Persia nec ulla alia Regio tales thesauros possideat.

Cum autem Lexica Persica quæ in Persiâ & Turciâ extant, facta fue-rint ante 200 annos, eaque pro eorum Poëtis explicandis; idè pro moderniore linguâ quæ in Persiâ hodiè usurpatur, consulendum esset comparando ab urbe *Ispahân* in Perside modernum aliquod Lexi-con seu Vocabularium pro recentioribus Vocabulis, quæ plurima sunt, eaque in dictis Lexicis non extantia; ut nuperis annis in collo-quio cum Ispahanensibus Pers-Armenis comperi. Hoc interim do-lendum est, (& contra illud quantum potest præcavendum,) quòd in illa Lexica Persico-Turcica MSS^u ante 200 annos exarata, irrepse-runt in *Persicis* multa menda & voces Persicæ monstrosæ quæ in Lin-guâ Persicâ reverà nunquam extiterunt; sed sunt Scribarum Sphal-mata, quæ tamen ab uno ad alium semper propagata & continuata, quasi essent authentica. Et (quod pejus & multò frequentius est,) H h h

in *Turcicis* (seu in dictorum Lexicorum interpretatione *Turcicâ*) ex Scribarum ignorantia ubique scateant tot & talia menda, unde necessario fluat falsa vocum Persicarum expositio, & nostrum in magnos errores seductio; nisi magna adhibeatur cautela, variorum Lexicorum Interpretationes inter se conferendo & de iis benè dijudicando, an iis fretum erit necne: Nam unius singularis Codicis auctoritati raro fidendum est. Horum mendorum exemplum petatur in plerisque exemplaribus in voce *زواغâr* *Zavaghâr*, de quâ suprà diximus; & in voce *فریدن* *Phridân*, in cuius expositione pro *تاریخت* *malè* legitur *تاریخت*: cum multis ejusmodi aliis.

Præcipua quæ Oxonii habemus Lexica Persico-Turcica (seu *Turcicè* explicata,) sunt Liber *نعمت الله* *Nimetullâh*, cujus autor est *Chalîl Sâphi*. Hujus habemus varia Exemplaria, quæ aliquando inter se differunt pro Scribarum libitu: unum inter Codices Laudianos, à nobis citatum *Nim. Laud.* Aliud à me transcriptum fuit ex Coll. Sionensi, à nobis citatum *Nim. Sion.* Hujus autographum in Londinensi incendio periit, apographum apud me domi manet. Aliud Lexicon Persico-Turcicum est *حلیمی* *Halîmi Persicum*, inter Codices qui è Musæo nostro in Bibl. publicam translati sunt. Hoc autem distinguendum ab *Halîmi Arabico*. Tertium est Liber *وصيلة المقاصد* *Wasîlatô' Ma-kâsid*, autore *رسمة المولوي* *Rûstem Al Mdulavi*: semel citavimus *Lib. Was.* Iste servatur in *Arch. Seld.* Hæc omnia Lexica scatent mendis, sed præcipuè ultimum, cujus *Turcica* interpretatio mendosissimè scripta. Hujus Epitome (quam cito *Rûstemi Epitomator*,) extat inter MSS Seldenianos superiores. Horum singulis inserta est Grammatica pro Linguâ Persicâ; non autem satis completa, sed rudis & imperfecta, quæ idè verè Linguæ Persicæ *Rudimenta* vocari mereatur. Dictis Lexicis addatur *صحاح عجمي* *Sabâh Persicum*, (ut distinguatur à *Sabâh Arabico*,) inter nostros extans.

Quoad Libros editos, Grammatica Ludovici de Dieu (ut & ea D. Gravii) est valdè imperfecta: & idem dicendum de Lexico D. Castelli, in quod aliorum Lexicographorum Sphalmata inferferunt ejus Coadjuutores; nam ipse Persissimum non prætendebat. Ad melius & emendatius Lexicon jam edendum, nunc non invenitur aliquis qui Editionis sumptus factururus est.

Quoad antiquissimæ Linguæ Persicæ à Medicâ differentiam, ea potest illustrari multis exemplis; quorum loco hoc paucarum vocum

unum accipe, ubi in *Ph. Gj.* de antiquo Rege *Gjemshîd* narratur quòd regni sui Subditos dispescuit distribuitque in 4 Classes seu Ordines in veteri linguâ suis nominibus distinctos; quibus (ut comparata melius elucescant,) ex adverso apposui nomina Medica quibus tales hodiè appellantur, seq. modo; simul cum quibusdam aliis:

Lingua Medica, quæ Persica audit.

Lingua Pehlavi, quæ verè Persica.

<i>پارسا</i> <i>Pârsâ</i>	Devotus, Religiosus	<i>کاتوزی</i> <i>Catûzi</i>
<i>سپاهی</i> <i>Spâhi</i>	Militaris	<i>نفساری</i> <i>Neisâri</i>
<i>دیہقان</i> <i>Diheân</i>	Agricola	<i>نفسادی</i> <i>Nasûdi</i>
<i>دانا</i> <i>Dânâ</i>	Doctus	<i>سندس</i> <i>Sands</i>
<i>خدا</i> <i>Chodâ</i>	Deus	<i>تخدان</i> <i>Texdân</i>
<i>خدا</i> <i>Chodâ</i>	Deus	<i>Ὁρωμεσθης</i> <i>Hormûzd</i>
<i>فرشته</i> <i>Phrîshâ</i>	Angelus	<i>امشاسپند</i> <i>Amshâspand</i>
<i>دیو</i> <i>Dîv</i>	Diabolus	<i>اهارمان</i> <i>Aharîman</i>
<i>تشنگی</i> <i>Teshnaghi</i>	Sitis	<i>توشنامار</i> <i>Tushnamâr</i>
<i>گرسنگی</i> <i>Gurîsnaghi</i>	Fames	<i>گوشنامار</i> <i>Gushnamâr</i>
<i>شستگی</i> <i>Shûstagi</i>	Lotio	<i>پادیواند</i> <i>Pâdyâvand</i>
<i>خاموش</i> <i>Châmûsh</i>	Silentium	<i>باج</i> <i>Bâgj</i> seu <i>باز</i> <i>Bâzh</i>

Primi Ordinis *کاتوزیان* *Catuzæos* constituit in Montibus & Speluncis vel habitare vel multum versari, ibique cultui divino & meditationi atque doctrinæ coelestis acquisitioni vacare. Nam hoc erat longè ante *Zerdûshâ*, sc. tempore Sabaismi, quo Deum colebant (& simul Planetis adolebant) in Montibus, vel ut Strabo ait *ἐθνον ἐν ὑψηλῷ τόπῳ*. Secundi Ordinis *نفساریان* *Neisâræos* voluit seipfos dedicare τῇ *سپاهیگری* *Spâhigheri* seu *Militie*. Terti Ordinis *نفسادیان* *Nasudæos* voluit Agriculturæ operam dare. Quarti Ordinis *آهوخشیان* *Ahanûchashâis* præcepit omnis generis Literaturæ operam dare, sc. bonas Literas colere & studium in iis collocare. Istam etiam Quadruplicem populi

puli divisionem agnoscit *Tdbari* in vitâ Regis *Gjemshîd*, distinctè docens quasnam Artes singulis Classibus inunctæ fuerunt: nam singulæ *بولوك Bolûk* seu *Classes* plures Artes exercuerunt.

Ex præposito exemplo apparet quàm immane Lingua Persica & Medica inter se differunt. Aristophanes in Comœdiis aliquando prætendit aliquid de veteri linguâ Persicâ: & tam alibi quàm in *Acharnensibus* Act. 1, scen. 3, introducit *Artabanum* Persam sic loquentem,

ἰατρικὴν ἐξαργύων ἀπιστονασάτρα,

quod est, ut ille exponit, *Rex missurus est χρυσίον pecuniam*. Hi autem sunt soni vacui sine significatione, tantùm ad risum movendum in auditoribus suis raptim & ex tempore prolati à Comœdo jocosò.

Præterea lingua Medica ex aliis mixta est, sc. ex Hebræâ, Græcâ, & Teutonicâ seu Gothicâ. Ex Hebræâ, quando Judæi deportarentur in urbes Medorum. Ex Græcâ, (ut & ex Gothicâ,) in bellis quæ cum illis, eaque benè nota. Et præter Bellum Persicum cum Gothicis quod describit Procopius, alia bella antiquiora eis intulerunt Scythæ occidentales, sc. *Gothi* seu *Getæ* & *Massagete* circa *Car & Aras*, seu *Cyrum* & *Araxin* habitantes, qui Mediam possidebant ejusque Domini fuerunt 28 annos; de quâ re videatur Herodotus. Non est itaque mirum si Voces & Phrasès suas in linguam Medicam intruserunt, & Medi eas (quamvis illibenter & coactè) acceperint. Et haud mirum est si ex Parthorum bello cum Romanis, aliquæ voces Latinæ etiam in Linguâ Partho-Medicâ reperiuntur, cum etiam *Phraates* 4 suos filios Romæ educandos misit. Aliquot exempla sint hæc, *Μυσση* *Mysste*, *μύσης*: *Καλάνδερ*, *καλὸς ἀνὴρ*, *Caloierus*: *Βαρβέρ*, *tonfor*: *Αβρω*, *supercilium*: *Σχνυμς*, *sternutatorium*: *Χοδα*, *balæna*: *Χοδα*, *Goda*, *Deus*: *Δις*, *Diabel*: *Πάδερ*, *frater*, *πάτηρ*: *Μάδερ*, *frater*, *μήτηρ*: *Βρόδερ*, *φρεδωρ*: *Δοχτερ*, *θυγάτηρ*. Pro his tamen plerumque habent alias voces purè Medicas quas non excluderunt intrusores Teutonico-Gothicæ: ut ab *באב* *bab*, *pater*: ab *מם* *em* habent *מם*, *mam*, *mater*: *דאדער* *dader*, *frater*: *סערטראש* *sertrâsh*, *tonfor*: &c. Hæc impræsentiarum de Linguâ Medicâ dicta sunt: cùm integram deposceret Dissertationem illam linguam strictè rimari & excutere, atque heterogeneous voces separare, quod hoc tempore fieri nequit.

M A G O R U M

LIBER

S A D - D E R,

ZOROASTRIS PRÆCEPTA

ET CANONES CONTINENS:

In usum Ecclesiæ Magorum & Fidelium

eorum omnium.

Præfatio Editoris.

Liber SAD-DER est Canonum & Præceptorum ex Zerdushti seu Zoroastris operibus collectio circa ducentis abhinc annis facta in usum Ecclesiæ Magorum, quam in vulgari linguâ Persicâ carmine composuit quidam eorum *Destâr*, seu *Præsul*, (qui *Melischâhi filius*,) in antiquâ Linguâ & veteribus Libris versatissimus & Doctissimus. Partem Proœmii dicti Libri aliâ occasione superius dedimus Persicè & Latinè; quo quidem modo alia quædam ibidem Præfatoria in hoc loco mox dabuntur. Quoad hujus Operis Translationem, consultum visum est aliquando ejus summam dare, (omittendo prolixiores Tautologias seu ejusdem materiæ in aliis verbis repetitiones,) potiùs quàm integram & justam ejusdem concinnare Translationem, quæ hoc modo in nimiam molem excresceret, & hunc nostrum Librum ultra destinatos limites tumefaceret; quod res nostra non patitur.

Ex Proœmii partibus quæ dedimus, videri potest qualis sit Stylus, qui quidem est humilis, prout talem materiam decet. Sed istiusmodi humilis poësis vulgari eorum eruditioni sat sublimis videatur; eis præsertim quorum non est in verbis elegantiam, sed in sensu pietatem quærere, & præcipuè attendere ad dicti Libri Præcepta ex sui Prophetæ Operibus petita, & (qualiscunque fuerit Stylus,) summam eorundem Autoritatem spectare; cùm iste sit *Codex Canonum Ecclesiæ eorum*, & sola Fidei & Morum Regula quam in modernâ linguâ Persicâ sibi vulgò notâ possident. Veteres enim Libri ex quibus iste Codex extractus & concinnatus est, exarati sunt Prosâ in antiquâ obsoletâ linguâ à nemine vulgi & à paucis Sacerdotum benè intellectâ: aded ut plebs dum precibus interfuit, omnia à Sacerdote

dote lecta non intelligant: sed libenter audiunt Sacerdotes legentes & eos officia sua docentes. Cùm itaque (ut dictum) Textus sit humilis, nos non affectavimus in Stylum sublimiorem reddere; sed potius eundem imitando (ut interpretem oportet,) familiari & humili phrasi usi sumus, (sicut etiam subjecta materia religiosa deposcere videbatur,) & pleraque κατὰ πόδα dedimus; ut hac ratione Lector putet se cum ipsis Magis in colloquio versari, & illos religiosè præcipientes audire.

Atqui monendum est, quòd aliquando iste Autor incautè utitur phrasi usque ad diem Resurrectionis, pro usque in æternum: ea enim locutione apud eum non semper strictè intelligitur illud tempus quo homines sunt resurrecturi, sed potius tempus omnium longissimum & ultimum, quando Tempus non erit ampliùs. Hoc Opus dividitur in 100 Capita seu 100 Portas, quod itaque صدر Sad-der seu Centiportale vocatur. Et Autor alludens ad Portæ nomen, suum Opus comparat cum Urbe Centum portarum, & aliquando sibi placet cum ejusmodi metaphoricis ludendo, ut Lector ibidem videbit.

Pars Proœmii Melicshâhi filii, Magorum Præsulis, در سبب نظم
de causâ conscribendi Librum istum.

O Deus, linguam meam in explicatione
روان ساز ماخذ آب روان Fluentem facio, ut est aqua fluent:
که تا در ره دین بگویم سخن Ut in Religione dicam verbum,
کنم تازه این رازهای کهن Antiqua hæc arcana renovabo.
که من از خون این راز کردم عیان Ego à meipso hæc arcana non observavi.
چنین بون تقدیر رسم جهان Ut hujus Mundi mos est.
که تا که بکرمان فکدام گزار Sed quando inopinatè in Caramaniam incidi,
که مرا برون یرد بری شهریار Deus me perduxit ad Shahriyâr,
همان شهریار که دستور بود Eum quidem Shahriyâr qui fuit Deshtâr,
دل و دیده او پر از نور بود Cujus cor & vultus lumine plenus:
بسی علم دیدن راز بر داشتی Qui multa in Religionis scientiâ tulit secreta,
بعلم او عملها بر افراشتی Et per scientiam suam Opera sua exulsi.
بملک و خلافت بد او شهریار Possessionibus & moribus suis verè Shahriyâr, [i. e. illustris,]
بنام و نسب بون هم شهریار Nomine quoque & prosapia fuit Shahriyâr.
بن او تغز دستور دیدن از شیر Fuit ille in Religione sincerus Deshtâr v. Ardeshtâr,
که بهرام شاهش پدر بون شیر Cujus pater fuit Behrâm-Shâh leoninus,
که او دین به را پناهی بدی Qui bonæ Religionis fuit Asylum,
بعلم و عمل پادشاهی بدی Scientiâ & praxi verè Rex fuit.
دین او را پس از چهار در راه دین Is quatuor habuit filios in viâ Religionis;
همه راه دان و همه راه دین Omnes erant viæ gnari & viæ perspicaces.
یکی بون دستور دیدن شهریار Horum unus in Religione fuit Deshtâr [dictus] Shahriyâr,
فریدون یکی آن رز کامگار Alter fuit Phridûn Sapiens desiderii compos;
که او علم دین بون آراسته A quo Religionis scientia fuit ornata,
زاطف و زبانش درج کاسته Et ex eloquentiâ & lingua ejus Diabolus labefactus.

دگر اهل نیندار اسفندیار *Alius homo erat religiosus Isphendiyâr,*
 که اورا دیب-وئی قریب نر دیار *Cui par non erat in totâ illâ regione.*
 چو دستور دین تازه اندر سخا *Qui sicut Religionis Deshtir fuit liberalitate excellens,*
 سرش با مروت دلش با صفا *Caput ejus civilitate & cor ejus sinceritate pollens.*
 دگر بون دستور بهرام شاه *Alter Deshtir fuit Behrâm-Shâh,*
 کزو خانه دیو گشتی تباہ *A quo Diaboli domus fuit destructa.*
 دلش روشن از نور خورشید بون *Cor ejus fuit ipso Sole lucidius,*
 بخلاق و کرم همچون جمشید بون *Indole & generositate ad instar Gjemschid.*
 دگر بون دستور بیژن چو ماه *Alius Deshtir fuit Pîzhen sicut Luna [illustis,]*
 که اورا پدر بون بهرام شاه *Cujus pater fuit Behrâm-Shâh*
 بدانش چو جاماسب پاکیزه کیش *Ille erat scientiâ ad instar Gjâmasp, religione sincerus,*
 درخشان چو خورشید بر اهل خودش *Sicut Sol super familiam suam splendens.*
 دگر بون دستور نوشیروان *Alius Deshtir fuit Nushiravân,*
 که دانش خداوند ادوشت روان *Cui Deus dedit Anshâ-revân seu placidum animum,*
 شهر بون در دین بعلم و کمال *Sedulus fuit in Religione, in Scientiâ & in excellentiâ,*
 بر آردن بون بی بجاه او جلال *Et dignitati suæ assererebatur honorem.*
 دگر بون بهرام شاه جوان *Alius fuit Behrâm-Shâh juvenis,*
 چو دستور با موبدان و روان *Qui sicut Deshtir fuit cum Præsulibus & Sapienibus,*
 سخن طبع خرم دل و یادگیر *Verborum exemplar, hilari corde, & verum memor,*
 جوادمن با دانش دلین پر *Liberatis, cum scientiâ cor demulcente.*
 دگر مهربان آذکده بن مهربان *Alius fuit Milrân, qui verè fuit Milrân seu misericors,*
 خرمند دانا دل و کاربان *Sapiens, corde sciens, negotii gnarus.*
 دگر بیژن مرد آن مرد نغز *Alius fuit Pîzhen-yezdî ille homo sincerus,*
 که اورا خبر بون از مغز مغز *Qui fuit gnarus medullæ medullarum:*
 دل او ز نور یقین بهره مبین *Cujus cor fuit cerè luminis particeps,*
 بیایک مکانش بهشت بلند *Cujus locus propter sanctitatem erat Paradisus altissimus.*

i. e. homo reverens, vel autor respiciendi. اهل دینی ارار
 اهل وادین tegit aliud exemplar

Alim

دگر آدر آن مرد با علم و کسب *Alius fuit Alur vir ille sciens & sedulus,*
 بکرمی و پاکبی چو آدرگشسب *Generositate & puritate sicut Alur-gushâsp.*
 همه پاکبی دستور موبد نران *Omnes erant sancti Deshtiri Præsulibus orni,*
 همه پارسا مرد پاکبی اعتقان *Omnes viri religiosi sincere fidei:*
 همه ران و دانش دل و دین پرست *Omnes erant sapientes, corde scientes, & religionem co-*
 همه خوب کردن ار و پاکیزه دست *lentes: Omnes erant actionibus boni, manibus puri:*
 همه نامبردار و دانش پرتو *Omnes erant celebres scientiam inquirentes,*
 همه با کمال و همه با شکوه *Omnes excellentiâ & gravitate præditi:*
 همه با سخا و همه با وفا *Omnes liberales & omnes promissis stantes,*
 همه با عطا و همه با صفا *Omnes benefici & omnes civiles:*
 همه در پی دانش از مردمی *Omnes prosequentes scientiam apud homines,*
 همه لایق خانه محرمی *Omnes digni famillâ principis:*
 همه دل نشین همه سر قرار *Omnes corde felato & omnes capite elato,*
 همه راه دان و همه کار ساز *Omnes vicarum gnari, & in negotio faciendo gnari,*
 همه کار فرما همه ره نما *Omnes negotia urgentes, omnes vitam dirigentes,*
 همه راست دان و همه دلکشا *Omnes reforum gnari, omnes corda aperiennes:*
 همه در ره دین خون استوار *Omnes in viâ religionis suæ firmi,*
 دین دین به اندر جهان کامگار *Religionis in Mundo optime compotos.*
 دین جمع دستور پاکیزه جود *In hoc casu fuit Deshtir sincere bonitatis,*
 یکی مرد در خدمت آن جمله بون *Vir inquam qui hisce omnibus minifter fuit,*
 ردین داشت آیین پیشینگان *Qui in religione tenuit mores antecessorum:*
 بخدمت دین این جمله را در جهان *Is inquam fuit omnium in hoc Mundo minifter.*
 دین بون آن مرد نیک اعتقان *Iste homo fuit recte fidei, [sc. Autor,]*
 دین ارغی خویشتن بون شان *In pietate suâ gaudens,*
 بایران شه آن مرد مشهور بون *Apud Persie Regem iste homo notissimus fuit,*
 ملک شاه را در جهان پرور بون *Et vâ Melicshâh in hoc Mundo filius fuit.*
 ولایت ارو بون فیض و مدن *Totâ regioni ab eo fuit abundantia & suppetie,*
 که شد بهشت دین گوهر دین *Quia infinitæ ejusmodi margarite ab eo perforatæ sunt,*
 [i. e. res subtiles factæ.] *Iii*

Fuit

بتاریخ فوت ملک دین جرد *Fuit Epochâ mortis Regis Texdegerd,*
 که در دامن خویش تن پاک کرد *(Qui symmatis sui rationem reddidit parum:)*
 همی دود هیصد براوشستی و چار *Fuit inquam 800 cum 64,*
 اسفندارمن ماه ای کامگار *Mense Isphendârma, 6 voti compos I*
 ششم روز آن روز خوردان دود *Die sexto qui fuit Churdâd,*
 کزین نظم جان شان دود *In quo de isto poemate [seu Syntagmate] animus & intellectus gavisus est.*

Est moribus integer, ad verbum, Vir puri symmatis seu lacinie vestis, qui nil mali post se trahit. Præmissio Procemio, reliqua damus Latine tantum, seq. modo.

Porta I.

Precipitur nunc 6 vir Liberalis, Sapiens, & Beatus, ut sis Zerdushti Religionis ascecla: & omni dubitatione ac fluctuatione à corde sublata, oportet sequi Religionem tã Espintamân; quia ad Zeratûstium venit pro certo, Hanc esse omnium Religionum optimam. Nam omnia que dixit sunt certè vera, & hæc est Religio quam Deus misit. Et quando homines in hanc religionem credunt omnibus dubiis sepositis, quæcunque merita in 7 terræ Climatibus homines habuerint, (cum omnibus particulis quas fecerint,) omnes sigillatim talium remunerationem inventient; nam sic est Mandatum Justissimi-Dei, ut omnes secundum Opera sua bona aut mala judicentur. Et quando quarto mane ventum erit ad Pontem Tchînavar, ibi Mihr-Izâd & Reshn-Izâd computabunt quid fecerit, omnesque ejus actiones in bilanciis justitiæ & æquitatis ponderabunt: quod si ejus Merita peccatis præponderaverint, ad Paradisum iturus erit, ubi Anima ejus cum Bonis ac Beatis in luce habitabit. At si de istâ Religione dubitaverit, nulla meritorum ejus ratio habebitur, nec quicquam ei proderunt. Hæc enim Religio nullam admittit dubitationem, sed requirit fiduciam & certitudinem, quæ colentis Animam à tormento Gehennæ liberabunt, nec à Diabolo timendi locus relinquetur: nam quando aliquis certior factus est hanc esse Religionem optimam, ex-eunte dubitatione intrat certitudo.

Porta II.

Omnibus Bonis præcipitur cavere à Peccatis, etiam parvis: in hac enim Religione, si peccatis merita vel minimum præponderaverint, Paradisum obtinebit, ubi æternum manebit. Si autem peccata fuerint numerosiora, certissime

certissime in Infernum præcipitabitur, ubi æternum detinebitur. Ideoque si vel minimum peccatum voluerit se insinuare, contra illud pro virili contende; ut si merita tua fuerint plura, in Paradiso locum obtineas æternum.

Porta III.

Oportet nosse teipsum & in actiones tuas insinuare: nam quicunque bono opere occupatur, Diabolus ab ipso amovebitur. Inutilia facere, est nil nisi otiosi; unde proveniet tantum imminutio & deterioritas. Ex hac enim Religione constat, quod qui bonum opus aggreditur, quamvis interim molestiam comperiat, tamen ex eo tandem uberiores mercedem reportabit, multum luminis sentiet, & meritorum præmio d'tior evadet. Si autem [mala] opera sua non reliquerit, difficultatem & molestiam percipiet multam; cum pœna futura sit portio ejus, & vanum opus multa illius. Sin absque operibus suis [sc. peccaminosis] ambulaverit, meliora opera coram oculis suis ponendo, quamvis ejus opes deprædaverint ipsamque in viâ occiderint, nihilominus Paradisus indubitanter erit locus ejus. In Paradiso remunerabitur quadrupliciter, & multum in se meritum reperiet apud Dominum suum: ipse enim à peccato purificatus, habebit merita ei attestantia. At è contra, si ad res vanas instituerit iter, illum trucidantes auferent omnes opes & pecuniam: in illo Mundo illius opus destruetur, ex operibus suis vultus ejus denigrabitur: & Bona ac pecunia ab eo ablata, erunt quasi ea abstulissent egeni & quasi injuriose aliquem occiderat: sic illius miseri res reputabitur. Pro quantitate substantiæ suæ punietur, molestiæ & miseriæ pœnam feret: in Gehennâ erit locus ejus usque ad Resurrectionem [seu in æternum,] nec inde evadendi facultas erit.

Porta IV.

Oportet Religiosum non desperare de misericordiâ Dei: nam spei comes est remissio, & à remissionis Autore Ignis [zeli] eum comitabitur. Non est dicere, Multa habeo peccata, ideoque non debeo expectare à Deo Paradisum. Nam ille est multum dans, & parum accipiens: & Deus omnipotens misericordiam ei faciet: ad Paradisum perducet, à metu liberabit, ideoque noli tuam in Deo benignissimo spem præscindere. Nam ex nostrâ Religione constat, quod certo quodam die Zeratûst Soliloquia cum Deo habuit: in Colloquium itaque cum Deo veniens, ex improvviso

vidit aliquem cujus corpus erat in Gehenna; rogatu autem pes ejus dexter à Gehennâ exemptus est. Zeratusht itaque interrogavit, ô Creator, quisnam est iste vir pedibus-debilitatus? Deus ei respondit, Ille est quidam Rex qui 33 urbibus præfuit: multos quidem annos regnavit, sed opus aliquod bonum nunquam fecit in toto Mundo: nam præter oppressionem & injustitiam & injuriam & violentiam, ei in Mundo non fuit nec plus nec minus: namque multum dolorem & molestiam ab eo passi sunt homines, & sic ille mansit in Palatio mansionis suæ. Quodam verò die in itinere vidit ovem ligatam, à quâ pabulum fuit longiusculè remotum; ille autem pede feriens illud propius admovit. In hujus rei compensationem, unus ejus pes est in littore, & reliqua ejus membra in Gehennâ. Bonum itaque annitere absque metu & timore, nam certè Deus est benignus & misericors.

Porta V.

Oportet homines religiosos anniti ut festinent & quærant occasionem Intercessionis faciendæ, cum sciant tandem moriendum esse. Nam hac ratione quisque præstabit Eleemosynam: & qui hoc facit verè vir est, cum in nostrâ religione nihil plus meriti in se habeat. Quamvis enim vir bonus multum meriti habuerit, & tamen non præstiterit ulla Eleemosynas, utique Gherûtaman [Angelus] non intuebitur intentionem ejus, cum non fecerit opus Eleemosynarum. Si propriâ manu hoc opus non præstiterit, id alicui bono faciendum commendet: nam si necessariò debeat hunc Mundum emere, hoc præcipiat, & à Deo inveniet incrementum. Quando autem iste homo ipse facit Eleemosynas opus suum, tum scito illum hoc opus reverà fecisse illâ vice. Hoc opus tam viris quàm fœminis necessarium est, ut ex eo Paradisi meritum accipiant: nec oportet hoc opus præstare negligenter, nam præcipuum meritum habet in hac Religione verissimâ. Et cum aliquis justè præstiterit Eleemosynas, & fecerit hujus Mundi emptionem, [Angeli] Animam ejus ter ferent ad Paradisum, quem ut locum ejus ei tradent, eique Virgines Paradiseas largientur. Oh quàm felix is est cui talis natura! [sc. cui taliter prospectum est!] Eum rursus ferent in hunc Mundum, ubi multâ lætitiâ & felicitate fruatur erit. Hujusmodi erit vicissitudo temporum ex Intercessione, ut sc. inde locum in Paradiso inveniant. At quando aliquis non facit Eleemosynas, tum peregrinus erit in Civitate [Dei,] nec commodum locum in eâ Civitate reperiet, sed ibidem manebit omnino attonitus: nam quamvis ea Urbs sit amœnissima & clarissima, is tamen erit cum molestiâ & miseriâ: nec propter quodvis meritum suum inveniet [ibi commodum] locum,

locum, nisi per Intercessionem & Eleemosynas: nam pro Animâ omnino necessarium est præstare Eleemosynas, quia hac ratione erit requies Animæ ejus, sicut præcipiunt [i. c. ajunt] Religiosi.

Porta VI.

Oportet [homines] facere Bona-opera, ut tandem inveniant mercedem & bonum præcelsum: nam si non curant Bona-opera facere, semper manebunt in Ponte Tchînavar, & malâ penâ mulctati ibi erunt alligati in æternum, [sc. in transitu præpediti.] Memento hæc Bona-opera præcipuè esse Sex, in quibus lætabundum sit cor tuum. 1, Horum unum est rà Ghahanbârâ [seu Creationis tempora] observare: 2, Secundum est rà Phervardaghân [seu Appendicum festa] celebrare: 3, Tertium est Animæ patris & matris & aliorum propinquorum (si aliqui sint) meminisse [in Aphrinaghân:] 4, Quartum est Solem celebrare ter quovis die: 5, Lunæ celebrationem facere ter quovis mense, initio, & medio, & fine; sc. initio quamprimum eam videris in cælo, & nocte decima-quartâ, & fine quando attenuata fere latet: 6, Sextum est ut semel quovis anno proficiscaris [seu peregrinationem suscipias ad metropolitancam Ecclesiam] ad intercessionem faciendum, Qui prætendunt nescire hoc modo pro se intercessionem facere [seu supplicare,] sciant hoc præceptum esse secundum viam justitiæ & religionis. Sic enim dicit quivis doctus [seu versatus] in Libris Pâzend & Zend, Dicat ut pro se intercessionem faciant. Hæc Sex tam viris quàm fœminis præcipiuntur, nec quisquam ab eis exemptus est. Si pro te non feceris, nec transibis [Pontem,] nec possibile erit ut ad eam propè accedas. Id non potest esse. Si autem hoc à te profectum fuerit, per Absolutionem transiturus sis. Hæc neglexisse, scito esse crimen & peccatum grande: tu etiam in Ponte detineberis, nec remissionem ibi invenies; nec percipies merita nec quodvis bonum, nisi propter hæc Sex; nec à supplicio eximeris, quamvis merita habueris Ducenta. Ideoque contende ut hæc facias, nec in eis remissus esto. Hæc inquam præsta ô Cordate, nam ex eis invenies magnam mercedem: in horum meritorum retributionem invenies Paradisum, per Pontem transibis ut ventus per Sata; & pro horum sex Bonorum-operum singulis invenies mercedem copiosam. [In 7^m,] statuit Sternutationem esse Bellum naturæ cum Diabolo, quem sternutando expellit natura.]

Porta VII.

Oportet pro quovis Sternutante recitare semel unum Abûnavar & unum Ashâm vuhû: has inquam duas voces recita, ut Paradisum invenias, & à malo

à malo libereris ; ut per hæc duo Verba expellas morbos quos Diabolus in corpore humano locum habens affert. Scito enim quod sit in Corpore Ignis quidam Persicè dictus Tchéhra, Arabicè Tabîat & Garîzi, [i. e. Natura.]. Quando iste Ignis ex mandato Domini-Altoris bellum gerit cum Diabolo, eum bellando à corpore expellit ; & hac ratione fugato Diabolo, ex sternutatione corpus sanum evadit. Ideoque aliquo sternutante, dicito Yatâ ahû, (al. Ahûnavar,) & Ashîm, & preces funde, ut diu & serò maneas [seu vivas,] Dæmonemque fuges. In hoc etiam opere coram Igne preces fundito, ut corpus à Diabolo liberum sit & lætum. Superveniente itaque [alicui] sternutatione, Benedicito, (tu qui Paradiso vicinus es,) ut Natura in tuo corpore non fiat Diabolus, nec Cordi tuo lucido tristitia eveniat. [In 8° jubetur non facere aliquid à Superintendente prohibitum : & Decimas ei solvere.]

Porta VIII.

EX Religionis Principiis manifestum est, quod oporteat tō Deslûr [seu Superintendenti] suam Superintendentiam [seu auctoritatem] concedere, nec à mandato ejus recedere, quippe qui sit Religionis ornamentum & decus. Nam quamvis Bona-opera habueris innumerabilia sicut arborum folia & arena mobilis, sicut pluviarum guttæ & cælorum stellæ, si tamen Deslûro non sunt accepta, nihil ex eis lucraberis : si Deslûr non sit de te contentus, nihil in hoc Mundo laudis reportabis. Ideoque ex omnibus quæ habes ô fili, (sc. ۛ, ۛ Bono & ۛ opibus, & ۛ Aureis, & ۛ Pecuniâ,) portionem decimalem dabis Deslûro, quippe qui in viâ rectâ insistat. Deslûro itaque Decimas dato, tu qui Paradiso frui cupis æternum. Nam si Deslûr de te contentus est, scito tuum fore Paradisum : si autem Deslûr non fuerit contentus, nec tu eris particeps beneficii Bonorum-operum tuorum ; ad Paradisum Anima tua viam non inveniet, cum Angelis tibi non erit locus ; nec Anima tua à Diabolis liberabitur, sed locus in Gehennâ erit æternum. Decimas autem dando, de te erunt contenti, & Anima tua sine morâ in Paradiso erit. Deslûri enim omnium Religionem noverunt, omnes res sciunt, & omnes homines liberant.

Porta IX.

Vetita est perpetratio Pædicationis [seu Buggerationis,] quamvis vel semel tantum id facinus perpetraturus sis. Et præter eum alter qui in hoc facinore occupatus fuerit, quamvis conductitiis, is Cinædus sit. In totâ Religionem

Religione aliquid peccato hoc majus non est prohibitum ; ideoque quicunque Religiosus es, ab eo caveto : nam omnium peccatorum præcipuum est hoc opus malum : bipennem [seu securim] in pedem ne allidas, ô vir bone ! Si quis hoc peccatum commiserit, duas personas eodem crimine vitiatas involvit : quicunque vel Sagittâ vel Ense vel Pugno vel Calcaneo utramque interfecerit, non erit ei malum nec peccatum. Ventrem ejus laceret, si tunc non sit alius peccati ejus Vindex. Quicumque enim ob peccatum neci traditur sunt vel per potestatem Deslûri Deslurorum vel per mandatum Regis, oportet eum in Mundo [i. e. judicialiter] occidere ; exceptis duobus istis infaustis qui perpetrant hoc sædum Pædicatorum scelus quibusvis Diaboli operibus par, [qui in ipso facto occidendi sunt.] Ejusmodi spurca fecerunt Aphrasiyâb & Dabhâk pessimus, & Tûr-Brâtur (al. Tûri-Brâtrush seu -- tresb,) spurcus ille & obscænus, qui trucidavit Zerdushtum in illâ Religione in quâ fuerat ei zelus & cui is erat sustentaculum. Aliâ vice extitit Malcûs, propter cujus Præstigia Mundus fuit submersus : postea Sarûregh, à quo (tempore Sâm) Mundus oppressionem & injuriam passus est. Sed peccatis quatuor istorum suo tempore impurissimorum peior est Pæderastia [seu Pædicatio,] & Gherûtamân eos propterea punit : nam propter hoc vexantur Angeli. Ita dixit Deslûr doctissimus, Pædicator certè est extra se : si aliquis Deicola in eo opere semel actor fuerit, propter hoc à Gehennâ non liberabitur, nec faciem Paradisi intuebitur. Quando ex corruptelâ ejusmodi opus faciunt, nec Deus nec Angeli, nec Aqua nec Ignis inde hilares sunt, sed à tam malo facinore prorsus dolent. Omni homini beato & omni rei quam Deus in Mundum introduxit, molestia est & difficultas est propter hoc opus quod in spurcitie desinit. Et, si quidem cum fæminis hoc opus faciunt, perinde malum est. Cave itaque ab hoc opere Diabolico, quicumque es qui ad Paradisi Rosarium contendis.

Porta X.

Præceptum hoc est in omni suâ viâ tam viris quàm fæminis religiosis incumbens, alligare Cingulum, & præstare Eleemosynas : nam alligare Cûsti [seu Cingulum] etiam dictum Camâr, est Præceptum Dei, cum sit Signum obedientiæ erga Creatorem. Cingulum fuit Gjemsbîdi institutum quo omnes Dæmones fugavit : fuit enim ex ejus Cingulo & Chûra [seu illuminatione] quod evacuata fuerint opera Diabolorum : nam quicumque Cingulo ditatus est, ex dimidiâ-potestate Diaboli evasit, & in dimidiâ-potestate Dei positus est. Ipse in Avorum Religionem credet : & qui Cingulo

Cingulo medium cingit, si præterea nullum aliud in Mundo bonum opus habet, is tamen de omnibus septem terræ Climatum meritis [seu Bonis operibus] particeps erit in viâ Religionis. Ita res se habet, ut cum eum confortantes sint [Angeli,] beatum reddentes, & de eo placati, tum Merita habebit in Irân-vîg[et] in Ghangh-dîz & in Keshmîr & in Gjamghêrd, & in omnibus mercedis & præmi locis: omnia ista cum Mundo [fortè legendum cum Cingulo] sibi alligabit. Quando alligas Cingulum medio, à religiosis erit abundantia tua centies millicies [multiplicata.] Si autem medium tuum non fuerit Cingulo cinctum, tua à religiosis vicinitas [seu conjunctio] alienata erit. Ne itaque solvas à medio tuo Cingulum, quia à tuo in religione consorte invenies merita etiam persoluta: nihil enim in tuo religionis consorte melius est, quàm ut invenias in eo præmium tale quod sit præmium pro aliis etiam hominibus [sufficiens,] adedut tu sine operibus etiam particeps fias de illo. In Cingulo idè quatuor adhibeantur Nodi, quorum quisque aliquid significat. Ex primo scias primum, Dominum tuum esse Unum, Sanctum, cui non est compar; est etiam Dominus potentia & gloria. Secundus Nodus testatur existentiam bonæ Religionis, de quâ ex Mazdiyâsenân non est scrupulus nec dubium quin vera sit. Tertius Nodus animo tuo testatur quod Viâ Dux fuit Zêrâtusht Espintamân, qui Domini Legatus [seu Missus] & Propheta, qui nobis fuit Viâ Dux & viam Dei colens. Quartus Nodus est quo quis secum animo hoc concipit, [viz.] Bonum faciam quantum potero: bonum inquam faciam, & bonum cogitabo, & à quovis malo quantum possum fugiam: hæc erit bona mea Religio, & ab hac bonâ rectâque Religione non divertam. Isphendârmax fuit ex Angelis qui apparuerunt Regi Manûtcêhr, qui observavit illos sapientiâ excellentes, fuisse omnes Cingulo cinctos medio. Zêrâtusht quoque oculo certitudinis vidit Angelos eodem modo se habuisse. De Anirân si nihil nōsti, dicam ut de eis informationem invenias: Anirân quidem Cingulo non cinctus est propter justitiam; sed Irân se cinxit propter vultûs apertionem [liberiores,] sicuti Boni & Sancti & in Religione Beati, cinxerunt Cingulum, de viâ suâ certi, [& non dubitantes.] v. cap. 17.

Porta XI.

OPortet benè curare Ignem propter justitiam [seu conscientiam:] annitere ut Ignis non moriatur, quia is est tibi quasi Anima. Pollutum & spurcum in eo ne comburas, nec relinquant tale quid in Campis prope cum intra 3 passus; & in domo Ignem fideliter curando, ne relinquant in eo spinas & quisquilias: & tunc septem Climatum terræ Ignis erit amicabile

amicabilis & certissimè contentus: & quando petendam habes aliquam petitionem aut desiderium, tum necessitas tua censebitur licita absque ullâ negatione. Quando autem Ignem in Sacro-Foco non benè servas, nec ab Igne anhelitum prohibitum avertis, tunc Ignis 7 Climatum terræ [seu totius Orbis] non erit tibi amicabile; nec ullum desiderium & petitionem petes, nisi quæ cadet & non consistet. Si Ignem tuum non curas in superiori Tabulato, sed suis mori sicut super lapide duro, non poteris hoc expiare si ex lucro tuo miseris 100 Dinâr [seu Aureos] ad Adurgushâsp: illud non erit acceptum Judici, nec peccatum à te expiabitur. Nam Deus-Justus dedit potestatem Clavium Paradisi tō Erdibehîst: ei inquam talem fecit Paradisi potestatem, [viz.] Si de alicujus Religione non es contentus, [sc. si de eo non erit tibi satisfactum,] cum ne relinquant circa Paradisum, quia Ignis mei curam ipse dereliquit. Fœminis etiam quæ non habent custodiæ reverentiam, onus [seu partus] earum Dei mandato peribit abortu: Liberi ex eis in existentiam non venient, nec filius ullus: nam sanè Ignis qui moritur veneratione non adhibet, sed cum honorare negligitur, est sicut Rex cui non exhibetur honos, nec verbis ejus reverentia. Si in aliquâ domo Ignis moritur, eidem domo eveniet detrimentum: pro multâ solventur vel tres Dirêm, vel saltem duo Dângh. Adverte hoc si aliquid evenit tibi quando emoritur Ignis tuus, ne fortè undequaque aliquid [pejus] eveniat.

Porta XII.

PRecipitur non facere Involucrum-linteum cadaverale quod sit novum, nec aliquo modo inquinatum; quia Zêrâtusht contrarium præcepit auribus meis audientibus: sed sit vetustum, tritum, & benè lotum: Involucrum hoc modo parabis, ne tibi eveniat Pavor. Novum & bonum ad mortuum tuum ne adhibeto; sed audi ex Zênd-vendêd unum verbum; sc. Si mulier longitudinis spithamæ filum ex fiscellâ sumpserit, idque in Involucrum inferuerit, erit sicut Serpens & Vipera in corpore ejus, & jecori ejus æternum adhærebit: non intuebitur eam Gherûtamân, & totius Mundi regnum erit ipsi inimicum: & vestis-oram prehensens, eam ad Gehennam deducet. Si quidem hoc [vetus Involucrum] fuerit mane quarto, (al. nocte quartâ,) non erit in damnum meum, sed mihi valdè lucrosus. At si vestis nova super corpore meo fuerit, corpus meum in Asinorum & Mulorum cibum erit: nec inde emolumenti aut quietis ero particeps, sed correptio & molestia & retributio-mala me manebunt. Porro bonum est cautelam adhibere ab omni cadaveroso, dum in viâ ambulatur: nam cadaverosum

evitando dum per viam discurretur, pro singulis ejusmodi gressibus Meritum attribuet Deus. Tîr (ut dicam) est Ešîr; & omne Ešîr est quatuor Dirém: [& quidem hæc fecisse] parit Merita τὼν 1200 Dirém. Audi hoc, quia hæc verba sunt verissima, Præceptum est anniti in viâ certitudinis, & hic sermo verus est in viâ Religionis. Hoc modo igitur facito, ut pena tua in momento Resurrectionis levior sit.

Porta XIII.

Patris & Matris Animam charam habeto: & quando commodum erit tempus, (sive sit post Mensē sive post Annum,) pro posse tuo instruat Convivium & Epulæ dictæ Aphrînaghân, [sc. Parentalia:] nam in Religione certum est quid hoc præstantes futuri sint felices 900 000 99 (al. 900 000 9099) annos: [i. e. in perpetuum.] Hoc quoque faciant à longâ viâ longoque itinere domum redeuntes, invitando eos qui liberaliter impertiunt portiones de mensâ suâ. Et factis hujusmodi Convivio & Epulis, incolarum ejusdem domûs Animæ erunt quietæ & letitiam agent. [Tales inquam epulæ] benedictiones etiam impertient Matrifamiliâs & Patrifamiliâs, & benedictionem afferent omnibus Liberis qui eodem modo in gaudium cedent. Si autem tales Epulas & Convivium non fecerint, in domo suâ mæsti confident, ab hoc mane ad alterius auroræ diem domi manebunt expectantes solatium. Sperandum enim quod eos in memoriam revocando, Animas etiam suas in gaudium adducant: at si obliviscendo non recolunt, erunt quasi obviâ cuntes Sagittæ in pleno cursu suo. Dicent [Parentes,] O omnipotens Deus, quare isti hoc modo negligentes sunt! Nonne sciunt heic futuram esse habitationem suam, in hoc regno futurum esse locum suum! Nonne omnes multum desiderant esse in isto loco, cum in Mundo non mansurus sit aliquis! Si tempus nostrum benè observarent, calamitates eis non supervenirent: nos enim eis indigemus, ut ii abhinc multâ requie fruituri sint. Sed cum nostrî non meminerint, miseria illis superventura est. Sic loquentur [Parentum Animæ] incedentes mæstæ, de domesticis suis non contentæ: huic domo abundè maledicent, nec quenquam ibi à noxâ immunem relinquunt. Idcoque oportet te quovis modo conari ut de te contentæ sint Animæ Patris & Matris & Avi & Consanguineorum omnium. De te omnes sint contenti & læti, pro familiâ orantes; tibi in altero Mundo benedicentes & Deum orantes ut postea benè sit tecum; nec tibi maledicant propter pervicaciam, ut ita tibi sit usque ad Resurrectionem, [i. e. in æternum.]

Porta XIV.

Omnibus præceptum est, Ungues suos præscindendo, [segmina] chartæ indendo coram se collocare. Quando coram se collocârunt, recitent Vâgj,

Vâgj, & Yatâ ahû virîyu recitent pro sanitate suâ. Ter inquam 6 vir pie recita Yatâ ahû virîyu, quâvis vice lincolam [seu circellum] circa illa [segmina] ducendo. Opus est in Aves [ne asportent] palam recitare Patiti, & quoque unum Yatâ ahû virîyu & Vâgj. Et oportet ut singulis vicibus [eadem] forfice accipiens terram, eam super dictos ungues effundas. Si autem Patiti non nōsti, tum ut vir religiosus & prudens recita [tantum] Vâgj τὸ Surûšb. Ex interiori parte [dictarum] trium Lincolarum extra ferto ungues, quos in aliquem Campum exportare debes: ungues inquam tuos versus Montem ferto, ut à te miseriam & dolorem & merorem [etiam longè] expellas. Deus quidem creavit Aves bonas: tam Beati quàm improbi solent illud recitare. Si pro unguibus non recitaveris Patiti, Aves in transitu illos ungues vorabunt: si non recitaveris, Demones & Venefici illos asportabunt, & illis unguibus Veneficia exercebunt. Præfectos itaque ungues ne relinquant, ne facias Veneficis & Dæmonibus convivium. Si in medium cibi [tui] tales inciderint, aliquid molestiæ exinde percipietur. Cave itaque & extra domum [tuam] exporta illos, nec in hac parte deficiens esto.

Porta XV.

Quicquid oculis tuis videris, nomen Dei in illud recita [benedicendo,] præ timore ab irâ ejus: si inquam in quidvis bonum inciderit oculus, eodem momento Dei nomen recitato; nam si Dei nomen ad illud non assumpseris, & eidem rei aliquid damni acciderit, hac ratione habebis peccator & damnosus: idcoque ex negligentia tuâ injuriam tibi ne afferto.

Porta XVI.

Ubicumque fuerit mulier prægnans, illa conetur ut Ignem perpetuè alat, inde enim cor & anima ejus consistet. Et quando filius natus fuerit, tribus nychthemeris ne extinguatur Candela: nam si aliquid Ignis in illâ domo arserit, nullum ibi damnum eveniet. Diaboli enim & Spiritus puerum impetentes, non poterunt ei damnum inferre, nec intra 15 cubitos venire ut huic femine noceant. Per tres enim dies noctesque ille locus est tener, dum sc. recens est infans & mater febricitans. Sic enim accepi à Magistro meo, [viz.] Quod quando Zeratushti mater cum peperit, per tres noctes successive 53 fædi Diaboli Zeratushtum impetiverunt, ei damnum inferre volentes: igne verò in illâ domo ardente, damnum ei inferre non potuere: tale sc. ei emolumentum inde fuit. Sed 40 dies elapsi sunt antequam religiosus ille à Diabolis liberari potuit. [Ignem itaque] per 40 dies ne omitta, ut gnato tuo non eveniat incommodum. Oportet igitur matrem non tam negligentem esse, ut

pedem extra limen ponat expatiando, nec durante illo tempore montem videat: nam campi hisce rebus incommodi sunt.

Porta XVII.

TAM ad Religiosos-laicos quàm ad Destur spectat, ut quamprimum è lecto surrexerint, Cingulum statim induant. Cingulo enim non induto, per unum gressum prodire non debes; ne hoc facto, teipsum in Diaboli potestatem submisisse videaris: nam uno gressu submisisse, peccatum est: sed si quatuor sunt gressus, id excessum vocato. Sanè 1200 Dirèm solvere debet qui 4 gressus absque Cingulo inceserit. Te itaque custodias à peccato, & Cingulum adhibe ubicunque fueris: nec omnino sine Cingulo esto, id enim in hac Religione tibi disertè dico.

Porta XVIII.

QUando scalpis Dentiscalpium [ligneum,] corticem ab eo exime: nam si femina gravida pedem super talem corticem posuerit, periculum est quoddam fœtus pereat [scilicet abortum patiatur.] Ideoque bonum erit si tuum Dentiscalpium alicubi absconderis.

Porta XIX.

IN juventute uxorem ducere oportet: idèd tuæ religionis puellas [in eum finem] aggredere, quippe quæ marito cedent sine verbo. Et quidem matrem hoc opus facere præstat, ut possit apparere nos in eadem religione Amicam habere: quicunque enim hoc ritu copulari expetit, Deo conjungetur filium expetendo. Et quodcunque meritum per filios obtinetur, scito illud propter paternitatem & maternitatem venisse. Est enim Filius sicut Pons extremi Judicii, & hic Mundus est sicut Diversorium: cumque nullus sit Filius, non invenient viam per illum Pontem. Per quodvis meritum ex Filio veniens, proficient semper usque ad Resurrectionis diem; & cuicunque non est Filius, Pontis beneficium ei certissimè præscindetur. Et Ponte interrupto, quomodo poterit in alterum Mundum transire? Ideoque quantacunque sint merita ejus, citra Pontem certissimè mansurus est, ubi cum eo numerabunt & computum facient [Angeli Mihr-Izad & Reshn-Izad,] & sic erit usque ad diem Resurrectionis, [scilicet in æternum.] Nam omnis semper Angelus eum interrogabit, Habesne in Mundo filium qui profit tibi? Et quando respondebit, Non, quamprimum ab eo exiverit hoc responsum, nihil ultra ab eo interrogabunt: sed anima ejus in penâ & dolore manebit, eritque sicut aliquis sine socio in Deserto dolorifico & horrendo: eritque coram eo Fluvius qui dicto Ponte sternitur;

nitur; in cujus tamen medio collapsus & desolatus relictus, ad alteram ripam trajicere non valebit. Ex alterâ Pontis parte erit Urbs sicut Paradisus, ubi Arborea fructu plenæ, Aquarum Fontes, & Sata: eritque Anima ejus in illam Urbem intenta, cujus tamen particeps nunquam fiet: &c. [cum multis ejusmodi aliis in eundem sensum, quæ itaque nunc omittuntur.]

Porta XX.

UT quivis Agricola meliorem accipiat proventum, oportet ut [dictam] Intercessionem faciat, & cor suum in Deo lucidius reddat: & per hæc duo particeps erit boni. Agriculturæ non est (secundum nostram Religionem) aliquid par: ideoque eam bene tene, & æstima propter excellentiam ejus. Sic dixit is qui bene novit Religionis viam, Quicunque Arborem in terrâ plantaverit, quando crescit, dabit fructus portionem cuique qui libuerit partem suam comedere: & dabit portionem illi fortunato qui talis Arboris sationem [scilicet plantationem] præcepit. Sic etiam erit in Frumenti satione: multum enim meritum invenient in viâ religionis: & quicunque de tali frumento & fructu comederit, ex eo satur & contentus erit. Comestor erit de omni bono meritoque particeps usque ad diem Computationis: isque erit agnitus ab Angelis Churdâd & Murdâd per Mandatum Dei, à quibus ambobus [pro eo] fiet Intercessio. Hoc modo Agricola Deo chari sunt, & per ejus mandatum multum æstimandi sunt.

Porta XXI.

Religiosis incumbit diligenter operam dare Religioni: & Religionis causâ, quovis edendi tempore oportet Fideles pascere, eos inquam qui boni & pii sunt, non autem vitiosos: nam in Religione verum est, Si pascis esurientes pietatis causâ, hoc modo multum meritum reportabis; modò boni nominis fuerint, non autem peccatores qui de cibo tuo comederint. Similiter si alicui pauxillum Aquæ dederis ad extinguendum sitim ejus, tu exinde bonum percepturus eris: nam quicquid boni operis aliquis præstiterit, ille postea meriti ejusdem particeps erit.

Porta XXII.

QUandocunque aliquis panem comesturus est, oportet eum recitare Vâgj. Et quoad Aphrînaghân [scilicet Parentalia] ut ex eis quisque Benedictionem reportare queat, religiosi dicunt, Quòd quando aliquis ex Religione instruxerit Convivium dictum Aphrînaghân, tum oportet eum Deo adhibere Vâgj. Dum verò Convivio intersunt confidentes, ab omni discursu labia sua continere debent. A Deo enim unus Angelus à dextrâ stat, à sinistrâ verò alius,

alius, sc. aliquis Diabolus pessimus: & quidem Sapientes credunt, Quod si aliquis inter edendum panem, verbum protulerit, Angelus hoc audiens abibit, inque ejus locum succedet aliquis Diabolus, à quo in tali convivio procedet dolus [seu deceptio, sc. diffidium.] Quapropter Regula est (quod in Religione p'anum) ut tali tempore in Aphrînaghân quicumque verbum protulerit, teneatur dare Cibus; & hac ratione habebitur illius mensæ Dominus, & totius expensæ τῶν Aphrînaghân multam dabit: sic enim res est, & insuper aliud de novo Convivium parabit. Sic nempe est in Religione nostrâ, ubi de isto convivio in Libro Zend-Vendâ dicitur, Quod quicumque verbum ibi protulerit, is certissimè Angelis Paradiseis offensionem dabit, æquè ac si cadaverosa coram se habuerit: tu itaque Paradiseos offendere noli. Cui ante Convivium non vacat intercessionem facere, is pietatis causâ adhibeat tantum Vâgj: item adhibeatur Yatâ Adiyazamêd, & Ashm vuhû recitetur ter. Et quicumque panem necessitatis causâ comedit, si sic fecerit exaltabitur. Os quoque lavetur, in quo faciendo recitet Ashm vuhû quater, Yatâ ahû virîyu bis: & hoc modo à Deo amplam reportabit mercedem, pro omni re quam Deus creavit laudes reddendo: nempe pro quâvis buccellâ quam aliquis hoc modo comedit cum Vâgj [seu Gratiarum actione, & mensæ benedictione,] is à Churdâd & Murdâd benedictionem reportabit. [Angeli] ei acclamabunt, Benè habeto, existiusmodi bucellis prudentiam & intellectum reportabis. Si verò absque præmissa Vâgj, cibum comederis, ista omnia desiderabilia tibi erunt vetita.

Porta XXIII.

SI bonum facturus es pauperibus & egenis, ut sis dives, intercessionem id petere præstat. Lato Decimas ut portionem Præsulum, & pro Præsule conatum ostende: & semper studeto. Et tu semper Dei causâ cuius digno facere debes Mutuum: sic enim in Libro Zend-Hâducht dicitur, Quicumque Mutuum fecerit [seu mutuum dederit,] si hoc modo aliquid pro Co-fideli susceperit illudque citò coram adduxerit [seu ad effectum perduxerit,] quicquid hocce conatu reportaverit, ei erit perinde ac si ex proprio lucro [seu labore] suo illud reportaverat: eritque in Paradiso computus ejus talis, ut si demidium ejus sit, [sufficiat.] Cumque ab hominibus rationem requisiverit ille Infinitus [sc. Deus,] tum ipse operis sui mercedem reperiet.

Porta XXIV.

Cavendum tibi à peccatis tuis. Custodi teipsum à reatu peccati, peculiariter eo die quo erunt tibi in mensâ carnes & cibi qui nutritionis eminentiorem

eminentiorem gradum habent: ne cum comederis & peccatum perpetraveris, conditio tua statim degeneret. Id quod in bruto animali est tantum offensio, in te est peccatum contra corpus & animam tuam: uti quando Equus in aliquem calcitrât, & Bos cornupetit, aut Camelus ictum impingit; talia in te pro peccatis habentur, quia comedisti carnem, & peccatum commisisti. [In 25, prohibetur jejunium à cibo: sed jejunandum est à peccato.]

Porta XXV.

Cavendum est tibi à Jejunio: nam à mane ad vespertam nihil comedere, non est bonum in Religione nostrâ. Nobis quidem tale est Jejunium singulis mensibus & annis, sc. ut non sit nobis vel minimum peccatum. Quando alii solent jejunare, ita est ut non soleant cuius Prandio præmittere Jentaculum: sed nostrum Jejunium in hoc situm est, ne in membris nostris superveniat aliquid peccati. Annitendum est ne in manibus aut oculis aut lingua sit aliquid peccati quod nobis damnum asserat. Quovis anno sumus cauti ut propter hujusmodi Jejunium nobis sit in corde gaudium. Quicumque vult ab edendo sibi cavere, mea sententia est ut potius à peccato & concupiscentiâ abstineat.

Porta XXVI.

UT conditio cujusvis feliciores sit, oportet ut in pueritiâ ei detur expiationis Parâhâm, i. e. Baptismus, ut ita ex tali expiatione per τῶν Hâm factâ letior evadat. Si aliquis sic fecerit, habebitur prudens & intelligens & rerum faciendarum gnarus, & in hoc Mundo vir multum sciens. Adversitatibus & morbis non erit obnoxius; & ubicunque fuerit, ab omnibus honorabitur. At si Baptismo non fuerit expiatus aut id parçè factum, acceptâ aquâ, τῶν Uruârân & τῶν Hâm contundendo exprime, & accipe in ligno [cavo;] sub eâ conditione ut super eo recites Yatâ ahû virîyu, quod ei adhibeas, quia sanctum est & bonum. Tum postea des ei Lac ut bibat, ut hoc opere sapiens & prudens evadat. Hæc ne negligas, ut accipias remunerationem ab Altore [seu Domino] tuo.

Porta XXVII.

Cubitum eundo oportet ut semel recites Yatâ ahû virîyu, item Ashm vuhû semel: est quoque bonum recitare Pîûst [seu Precationem poenitentialem:] & quando aliquis dixerit, Eheu poenitens sum Poenitentiali, tum rosa lætitiæ cordis ejus florebit. Ab omni Dîcto & Facto meo, & ab omni

re quæ mihi in mentem venit (quæ tibi non placet) fugio, & dictâ Pitufsum pœnitens. Quando cum his Dictis incipis dormire, cum bonis & sanctis accipies mercedem: & omnium bonorum operum quæ eâdem nocte fecerint Religiosi, tu certissimè particeps eis: pro quovis tuo habitu erunt tibi merita ponderis trium Dirém. Dum à latere ad latus te volvis in lecto, semel [saltem] recita *Ashâm vuhû*, quod erit [melius] quàm alio tempore Decies millies idem *Ashâm vuhû* recitâsse. Quando etiam surgis à somno, si dixeris *Ashâm*, erit tibi præ bonitate ad instar meritorum 100 000. Cum itaque res sic se habeat, ad hoc annitere, ut à Magnatibus Religionis bonam mercedem invenias.

Porta XXVIII.

Postquam feceris cum aliquo Pactum, ne esto de hoc turbatus, sed annitere ut id pactum tuum fideliter præstes: si enim promissum violaveris, molestiam senties, cum hoc in Religione planum sit, sc. quodd oportet neminem animi causâ mentiri. In hoc negotio ne facias ut intersit *Mihr-durûgj*, [sc. malus Angelus,] quia *Mihr-durûgj* in Religione non est bonus. Cum facis interesse *Mihr-durûgj*, eris miser & infelix in utroque Mundo. Cum quocunque itaque feceris pactum, id ne frangas. --- Nec putes tecum dicere, Quamvis pactum fregero, id tamen non erit mihi peccatum: & siue sit cum aliquo in religione nostrâ siue extra eam, res perinde est. Quando aliquis interesse fecerit *Mihr-durûgj*, quamprimum Sol ei affulserit à cælo, tum à *Mihr-Ixad* [seu bono Angelo] erit ei maledictio severa, eique mala erit (ors propter factum promissis contrarium).

Porta XXIX.

Dixit Sapiens, In hoc capite sensus Margaritas perforat, ut sc. quando aliquis est 15 annorum, patefaciant ei Religionis viam; ut propter ejus sapientiam, aliquis ex Angelis in eo Asylum capiat, [sc. ejus Tutelam suscipiat.] Edoctus sit ab aliquo erudito & gnaro *Mûbad* aut *Destûr* purioris sapientiæ & scientiæ: cuius enim præstat *Destûrum* amplecti, ne ex actionibus suis incurrat incommodum: ut, si ad limen ejus acceperint Angeli, ad eos flectet se cor illius; & si ab eo aliquid petierint aut desideraverint, ab illo limine salvus evadat, gaudium inveniat, & exinde felicitatem videat, & ab illo limine liberetur certissimè. Si ad eum venerit aliqua difficilis questio sapientum, à docto *Destûro* inquirat, ejusque in eâ directionem petat, & in tali directione [seu conductu] letus evadat. Et, quando ei occurrit conveniens [seu necessarium ali-

quid

quid faciendum,] quod tamen videtur non decere, [seu in quo tamen aliquam inconvenientiam percipit,] doctum consulat *Destûrum* qui illius miserationem habebit: & si is ei dixerit ut sic faciat, à præcepto ejus nunquam recedat. Nec potest transgredi Mandatum ejus, cum complacentia hujus sit medela illius; nam cum *Destûr* de aliquo contentus est, Deus item de eo contentus erit: siquidem contentatio animæ sit Religionis Præsul, ut is contentus sit qui Animas beans. Nam in religione clarum est quodd *Destûri* [seu Præsulis] mandatum est ut mandatum Domini: quia si aliquis vexaverit Præsulem, Deus etiam in eundem offendetur. Aded ut si infinitum habuerit meritum, & tamen de eo non contentus sit *Destûr*, nec pacificatus, non erit animæ ejus nec color nec odor. Sic enim est *Destûri* apud Deum gradus [seu honos,] ut si unam tertiam-partem peccati alicui condonaverit, nullum erit eidem personæ suspirium [seu sollicitudo:] nam Deus etiam condonabit, & ad Paradisum eum certissimè ferent [Angeli] absque ulteriori compute. Non inveniet supplicium nec retributionem malam, sed anima ejus per *Destûrum* inveniet illuminationem.

Porta XXX.

Quando evenit tibi opus aliquod perplexum, ut nescias an meritum sit vel peccatum, & in eo sit tibi aliquod dubium, oportet illud dimittere donec à *Destûro* inquisiveris. Nam in Religione certum est Deum ex abscondito dixisse hoc *Zertushto*, sc. Opus quod non noveris an meritum sit vel peccatum, id ne facito; & cum id non sit probè intellectum, illud ne ambito. Interrogato & scito, & deinde facito: sed non interrogatum, id omninò ne facito.

Porta XXXI.

Quando aliquod tibi occurrit negotium, quære à Magnatibus illius temporis: cum *Destûro* tuo vel cum Sacerdotibus consilium inito, & hoc modo recrea animum tuum. Nec opus aliquod tuo consilio agas, sed per consilium *Destûri* sapientis agito. Hoc enim dixit Religionis peritus, sc. quodd Deus *Zertushto* hoc ipsum dixerit, Quandocunque aliquod opus aggredieris, illud inspice, animum intende, & sapientiam adhibe: dic ut alicui perito rem impertiant, & talem lectissimum hominem inquirant atque interrogent; nè fortè *Abraman* aliquem in aliquam malam viam seducat, & inde ejus prudentia damnum inveniat. Nam quando [Rex] *Manûtchehr* vidit *Sphendârmax*, ab Angelis hujusmodi Monitum audivit,

Quamvis culter sit tibi acutus, ne tamen omittas adhibere limam [seu cotem,] & quamvis equus tuus sit velociter incedens, scuticam ab eo haud procul amoveas : [& pari ratione,] quamvis scientia tua sit prudens & intelligens, tamen necesse est tibi adhibere consilium.

Porta XXXII.

Quando aliquis vir doctus addiscit Librum Avestâ, oportet eum imprimis curare ut eundem addiscat rectis verbis : lentè quoque addiscat, [non raptim & cursoriè,] ut id faciendo, cor ejus accendatur. Conetur etiam hocque annitetur, ut cum didicerit Librum Vestâ, eum totum integrumque in memoriâ retineat : & perpetuò legendo [seu recitando,] intellectum suum efficiat lætum [seu lubentem,] ne fortè oblivioni dando è memoriâ excidat. Ille enim Religiosus ita dixit, Quod quicumque didicerit Librum Vestâ, & deinde ejusdem obliviscendo è memoriâ excidere eum siverit, Justus ille Potens [sc. Deus] de eo non letabitur : nam Deus zelotypus totâ Mundi Divini latitudine eum à Paradiso procul amovebit. Quicumque primo die quo cor ejus incaluerit, Librum Vestâ didicerit, & deinde ejus oblitus fuerit eumque dimiserit, illud opus non factum putet. Nam donec rō Vestâ rursus didicerit, nemo debet relinquere eum in medio congregationis. At si propter panis insecutionem verba fecerit, eum sicut Anchoram coram se emittat.

Porta XXXIII.

Quando aliquis Liberalitatem exercet, id faciat erga dignos. Erga dignos liberalis sit quisque ex justitiâ [seu conscientiâ,] ut de eo omnes contenti sint & læti : & ex prudentiâ meditetur cuinam res suas det. Qui dignus, is idoneus est : & deinde accipiet res cujusvis : si dignus est, ei benefacito : si difficilis est, eum faciliorem reddito. Si autem quis nec dignus nec idoneus est, si aliquis ei det, est injustè datum : est certè futile & inutile, & eorum animabus propterea venient 100 noxæ. Indigno nil nisi molestia & pœna competit, tormentorum in altero Mundo particeps erit. Quicumque indigno aliquid dederit, est quasi perditum, nec is habebitur liberalis. [In 34 docetur quod Aqua non est noctu haurienda nec fundenda, ne fortè inquinaveris eam.]

Porta XXXIV.

Discretionis causâ nemo debet noctu aquam effundere : præsertim ne effundant in Aqualem, quia id est peccare & incurrere periculum. Utcunque tamen, si necesse sit non necesse sit eam spargere [seu effun-

effundere,] ibidem recitet Yatâ ahû virîyu. Noctu aqua non est è puteo haurienda : at si intentio [seu cautio] adhibeatur, haurito : quando non est remedium [seu necesse est,] asser lucernam : aquam è puteo haurito si sit pro cibo ; & Yatâ ahû virîyu recitato, deinde aquam in te spargere oportet [lustrationis ergo.] Noctu aquam parcius bibe, ut minus sit peccatum tuum ; nec aquam multam effunde, ne sit tibi peccatum eodem tempore.

Porta XXXV.

Quando panem comedis, tres buccellas pro canibus sepone : & quando panis comestus fuerit, oportet tres illas buccellas cani dare, & eum non verberare : quia omnium pauperum sive per mare sive per terram, nullus est cane pauperior. Si itaque cani panem dederis, meritum invenies multum. Fac itaque merita [seu bona opera,] ut liber sis à metu & timore [de futurâ conditione tuâ.]

Porta XXXVI.

QUI Religione sinceri sunt ludificationis expertes, quando percipiunt ex Gallinâ vociferationem Galli, non debent illam Gallinam interficere omnis causâ, quia eam interficiendi jus nullum habent. Nam si in Gallinam fuerit rursus versa, in eam à vociferando alligatam prævalebit fur. Quando autem ibi [vociferandi] potentiam non habet Gallus, ut infaustissimi furis res notas faciat, fac compares tibi alium Gallum qui fortè sit cum Gallinâ ejusdem secreti particeps. Nam in Persiâ si Gallina sit Gallus, ipsa infaustum Diabolum franget [seu perfundabit ? In Alio exempl. legitur,] (Si Gallus sit Gallina, ipse infaustum Diabolum adjuvabit.) Si autem alium Gallum adhibueris in auxilium, ut cum Gallinâ consortium habeat, non erit incommodum, ut tunc ille Diabolum sit interfectus.

Porta XXXVII.

SI aliquis metu & timore destitutus, cadaver aliquod sub terram condiderit, oportet quemvis Religiosum illud [eximendo] in propatulo collocare : & hoc faciendo reportabit meritum infinitum, nec Gehennæ supplicium subibit. Cum enim aliquis sub terrâ condit cadaver, Sphendârmax ob hoc offenditur. Valdè sibi tremit ad instar ægroti, quando quidam illi [sc. Angeli] præ sollicitudine suâ tremere solent. Si aliquis noverit cadaver humatum, erit sicut Serpens & Scorpio in vestibulis ejus, qui intra

vestes eum mordebunt, & corpori atque animæ ejus damnum afferent. Quando autem cadaver illud humo exemerit, pro dolore & tristitia commutabitur requies [seu recreatio:] & hoc modo eos à vestibus eximet, & Scorpio & Serpens erunt prout desideraverit. Si hoc modo feceris, multum meritum invenies, nec sicut tu erit aliquis in utroque Mundo.

Porta XXXVIII.

Cavendum est tibi ne in hoc Mundo multa animalia mactes. [Cave inquam] ab animalibus, præcipue à genere ovino quod est hominis initium & ultimum: nam qui multas mactat oves, à nemine benedicetur, sed pœnam sustinebit gravem: quilibet in talis animalis corpore pilus erit tanquam gladius in animâ ejus in æternum: nam nullum animal Ove pejus est ad reportandum ex mactatione ejus pœnam. Quinetiam Hædum aut Agnum mactare ne tentato: ne mactes Bovem laborantem [seu assuetum agriculturæ,] nec Equum bellicum, neque Gallos mactato, nec ullam avem Picam. [Quæcunque autem mactas] differuntur ultra sexennalem ætatem. Hoc autem pejus est mactare Gallum, quia sicut Athenæum justo tempore vociferat. Imò Gallum non vociferantem ne mactato: si autem mactare necesse sit, caput ejus expiare oportet: & quidem Caput non expiatum, ne comedito; nam scito hoc esse prohibitum.

Porta XXXIX.

Quando faciem lavas, primò *Alîm vuhû* semel recitato: deinde os prius claudendo, genas lavato. Quando vis ut facies tua radetur, tum *Kimanâ* & *Maxdâ* recita: si enim hæc non fuerint recitata, scito faciem non esse lavandam. Nam nec munda nec rasa habetur illa facies: si sic non fecerit, non habet munditiem.

Porta XL.

Quicunque *Respiscientiam* agit inter homines, oportet eum peccatum non habere: caveat sibi omni mense & anno, [i. e. semper.] *Dictis* & *Factis* suis adhibeat ardorem, & Linguam suam avertat à sermone mendaci. Bonæ sit indolis, animi amabilis, cor & lingua recta sint eodem tempore: non faciens scortationem, injuriam, nec peccatum, in bonitatis exemplum sit coram populo Dei. Hoc enim in Religione nostrâ planum est, quod Pœnitentia ex corde facienda est. Si aliqua cogitatio non recta se insinuaverit ex instabilitate & fragilitate humanâ, præceptum est omni *Destûr* [seu Præsuli] in hac religione, ut præ irâ abscindat quemvis

quemvis Artum [qui offendit,] & eundem ad canem projiciat ut comedat: & cum hunc comederit, alium Artum abscindat: adeo ut tandem omnes Artus abscindat, quos extra ferens canibus det. Et præter hoc supplicium quod heic est, centuplo pejus in altero Mundo sustinebit. Quicquid supplicii pertulerint incolæ Gehennæ, tale ibi sustinebit ille miser. Supplicium quod ibi in fures infligunt, aut in illum qui occidit Justos [seu innocentes;] supplicium quod in Libidinosos infligunt, idem in illum in Gehennâ infligent. Porro huic homini incumbit, ut sit animo amabili & religioso ac bono: nam aliquis sincero vultu, sincerâ religione, & sincerâ opinione, gratus erit pectori Sacerdotum, & omnes *Destûri* de eo latabuntur. *Destûro* *Desturorum* sic facere [incumbit,] nec oportet caput suum [detrectare.] Pœnitentia etiam est necessaria omnibus qui sunt Bonâ-religione Deicolæ: est inquam Præceptum tam viris quàm fœminis agere Pœnitentiam dum sunt in hoc Mundo. Ideoque quoad fœtum qui est adhuc in ventre puerperæ sive comederit multum sive parum, pro illo lacte quod per unum annum & dimidium comederit, computus à puerperâ requiretur: semper itaque faciat Pœnitentiam, ut omne turpe [seu malum] ab eâ puerperâ absit. Et quando quindecim annos natus [puer] nondum egerit Pœnitentiam ut solent Religiosi, quidvis cui manum applicaverit (secundum viam religionis nostræ) pollutum habebitur. Ab illo recedet mentis-illuminatio, minuetur Sanctitas, in ipsis epulis-nuptialibus ille erit omnino mæstus. Quicunque defunctus non egerit Pœnitentiam, supplicium cumulavit & secum detulit: Anima ejus ibi fœtebit perinde ac cadaver æstate per integrum mensem [jacens:] ab ejus Animâ cum ad Pontem-Tchînavar venerit, procedet factor 7 Climata pervadens: ita ut neque Angeli nec Divi Sanctissimi ibi persistere possint, propter ejus fœtorem non poterunt Computum facere; adeo ut Angeli dicturi sint, Avertite vos, & cum heic adsit Anima polluta, celeriter hinc migrate. Deinde quamvis Anima ejus tunc pœnitentiam agat, tamen in anxietate & stupore manebit: pœnitentia enim ibi nihil prodest, nam decessit prout decessit, & erit sicut erit. Quicunque non egerit pœnitentiam, ex defectu sanctitatis, in hoc Mundo mortuus est, [sc. dum vivit:] & quamvis mille aquis se lavaverit, desolatus & immundus erit in ipsâ aquâ: nam cum in ossibus & venis & cute & nervis pollutio erit, quando nam abibit ab eo? An isle per Religionis Ceremonias evadet bonus? An Anima ejus ex religione impinguabitur? An eum mundabit aqua, cum in ipsâ aquâ sit impuritas? Quicunque Pœnitentiam pro se non fecerit, quidvis ad quod apponit manum, habebitur (purcum & pollutum.

De novo semper ei supervenient retributiones malæ, tormenta & supplicia erunt portio ejus: uno die tantum supplicii ei adveniet, (supplicia inquam infinita,) ut tot tantæque novies mille annis non adventura sint infernalibus. [Cum multis ejusmodi aliis, in eundem sensum, à quibus hoc tempore supersedeo.]

Porta XLI.

Quando veniunt Phervardaghân, quantum potes fac Epulas & Convivium Expiationis cum Benedictione. Huic operi assignato decem dies, ut opus gratum sit Creatori. Si quales sint Phervardaghân non nôsti, dicam tibi Eas esse quinque beatas sorores quæ nent & texunt & futuras consuunt: harum una est Abûnavad, alia est Ashtuvâd, tertiæ nomen est Esphintamad, quarta est Vahuchshâter, quinta est Vahishtûshiyûsh. In Phervardaghân solent celebrare Aphrînaghân, quibus Animas lætificant. Quando Anima vestitum Corporis excusserit, tum nuda erit: sed ex istis raiis quinque vestitum reperiet, cum Mundi Creator ita ordinavit. Hisce ergo decem diebus Epulas & Convivium Expiationis facito, ut benedictionem consequaris à Creatore, & Anima tua stolâ induatur Regiâ. Domi tuæ dictum Convivium instruere melius est, cum raiis Phervardaghân benedictio competat: qui enim hisce diebus hoc fecerint, animæ eorum benedictionem percipient: hinc inquam migrantes talem consequentur benedictionem ut sint supra omnes Oeconomos & Oeconomias. Benedictionem obtinebunt etiam Liberis suis qui ex hoc Mundo in gaudium ibunt omnes: opera eorum illo anno benè cedent, & eorum proventus erit lætior: animæ eorum invenient compensationem bonam, & propter merita centupliciter colorem & odorem comperient. [Deinde omisissis hujusmodi multis,] Et quando ex hoc Mundo migrantes eorum animæ ad Pontem Tchînavar appulerint, animæ puræ invenient illam viam coram se apertam. ---Coram Domino-Orbis celestis liberi comparebunt, & viri boni ac fidelis animæ in gloriosâ Urbe contenta manebit. [Cum plurimis aliis quæ recitare tædiosum.]

Porta XLII.

Cavendum est vel ab ipsis correligiosis [seu co-fidelibus:] non enim Ceris ejusdem Poculi consors, nec Urcei aquæ ex quibus illi aliquid hauserint, ne fortè penam invenias. Si fuerit vas æneum, ter lavandum, & sic etiam Poculum: & si fuerit Urceus figulinus, ex eo nunquam bibes aquam. In hoc adhibenda est abundans cautela, nec aliquid ab eis relictum comedes, ut Religio tua sincerior habeatur.

Porta

Porta XLIII.

Benè custodiendus est Ignis Martis, ut & quivis alius Ignis qui in urbe est. Bonum est habere Ignem, & nocte aliquo modo eundem accendere: nam in religione nostrâ sic dixit vir prudens, Nisi adsit Ignis Martis, prænoxâ Latronum iniquorum, transitus ab urbe ad urbem non erit [tutus:] cum ab hujus Ignis beneficiis sit quoddam homines in tutâ sint à Latronibus. Hinc est quoddam oppressores non possint hominibus noxam inferre; nec hominum opes auferre valeant, sitque in omni viâ ire & redire [tutâ.] In omni urbe & regno ubi ille Ignis est, aut in domo aliquâ ubi eundem probè reverentur, quicumque est die nocteque ejusdem custos, illius cor manu accipe, eique expensas & vestitum suppedita: nam quando contentus est ille vir religiosus, mane & vesperi tibi benedicturus erit: præterea septem terræ Climates Ignis erit de te placatus. Præcipitur Ignem quâvis die & nocte benè servare in Habitatione tuâ: secundò, Ignem qui est in Urbe tuâ: tertio, Ignem qui est in quovis Climate, [quantum poteris.] Horum primus est sicut Pater-familias qui in nostrâ urbe Rex est: secundus, sicut Gubernator cujus est tota Regio: tertius, sicut Prætor qui totam urbem suam ad Epulas-nuptiales invitat, (ut in Adur-Chûra & Adur-Gushâsp & Berzîn-Adur,) cum labore & expensis quales fieri solent apud Vexîr. Si de Gubernatore non est contentus Rex, non potest habere regionis custodiam. Talis est Similitudo [seu Comparatio] ab isto Igne desumpta: nam quando in domo tuâ iste Ignis placatus est, Mars quoque placatus & complacens erit: quando inquam placatus est Ignis Martis, Deus etiam de te placatus erit. Hæc omnia sigillatim observa, in hac viâ Dejustissimi mandata servando.

Porta XLIV.

Scientiam percipis à Patre aut Matre, vel si à Sacerdote aut Magistro aut quovis alio scientiam didiceris, illos benè habe, nec eos offendito, sed ubique quod justum [seu debitum] est observa erga eos. Si severitatem in te exercuerint, non debes eam rependere, sed illis obedire & morem gerere, teque illis submittere, nec caput ab illis detrectare: nam si Pater & Mater & Sacerdos & Magister tuus de te contenti sunt, Deus etiam de te contentus erit. At si isti offensi sunt, erit quasi offendatur Deus-Altior: & quamvis infinita habueris merita, viam in Paradisum non invenies, cum impossibile sit istis tribus personis justam retributionem facere. Nam in Libro Zend-Hâdûche [Deus] dicitur Zeratushîto dixisse, O vir religiose, Ne offendas Patrem qui te educavit, nec Matrem qui 9 menses te in utero gestavit, nec Sacerdotem

M m m

qui

ret. Si enim aliquis Mendacium & Calumniam dixerit, infinitam exinde molestiam & dolorem perpassurus est: & quicumque post illum [sc. ex illius relatu] tale verbum retulerit, eadem molestia & vetus dolor erit ei recens: mœstitia enim ex ejusmodi delictis super caput ejus veniet, molestia cum retributione malâ ei competet. Hujusmodi 'eccata turpiora sunt Hamimâl: felix est qui hoc in naturâ suâ non habet. Per nulla merita compensabitur Hamimâl: bene autem si adversario tuo satisfactum fuerit: nam si adversarius tuus non erit contentus, certissimè scito nullum tibi per Pontem fore transitum. Ad tuum itaque adversarium ito & dicito, Pœnitens sum: aliàs autem Salutem ne queras.

Porta XLVII.

Diligentem conatum adhibe enecando Sanguisugas: & præsertim hæcce quinque interficito, ut merita invenias copiosa. Horum primum est, Rana aquatica, [sc. eorum genus:] secundum est, Serpentes & Scorpiones: tertium est, Muscæ, [sc. Culices & Cimices pungentes] quartum est, Formicæ: quintum, Mures, fures illi errabundi. Ranas si interfecerit aliquis quicumque fortis eorum adversarius, ejus quidem merita propterea erunt mille & ducenta. Aquam eximat edique removeat, & locum siccum faciat, & tum eas necabit à capite ad calcem. Hinc Diaboli damnum percipientes maximum, flebunt & ploratum edent copiosissimum. Quando Serpentes interficis, recitabis Vestâ [sc. Zenda-vestâ,] & inde merita copiosa reportabis: nam res perinde se habet ac si tot Dæmones interfeceras. Muscam vermes-spargentem unam si interfeceris, erit perinde ac si decendialem expiationem fecisses: quando enim quis apud Deum Aveštâ recitabit, ejusmodi merita in caput ejus sparget. Tunc quoque omnes Bestiæ Dei atque Churdâd & Murdâd & omnes Angeli Benedictiones in eum pronuntiabunt, & gaudium cum desiderii impletione ei creare studebunt, corporis Sanitatem pro eo impetrabunt, & hoc factò multum exultabunt: quia in Bestiolas Demonum non erit Peccator [seu punitor] sicut ille est. Si Muscam in aëre percusserit aliquis, reputabitur Cimex: si super terrâ percusserit, habebitur Reptile: [sc. reptilium generi illud annumerabitur:] si super carne percusserit, erit Vermis: si in Aquâ percusserit, Sanguisugam vocato: quia tales in aquâ apparere solent, & ex talibus Sanguisugis aqua contaminatur. Si super sima [seu sterquilinio] percusserit, exinde indubitatò reputabitur esse Serpens aut Vipera, vel aliàs Scorpio aut aliquod noxium animal: hujusmodi enim omnia Muscæ nomine intelliguntur, o vir devote. Si super

barbam

barbam Hyænæ cacaverit, inde erit Serpens ruber. Si Formicam grana-trahentem interfeceris, erit sicut cæcus quem tu illuminasti, [sc. erit quasi cæcum tu illuminâsses.] Si murem interfeceris, certè erit quasi quatuor Leones noxios interfecisses. Cuique inquam bonæ-religionis viro præceptum est ut interficiat Sanguisugas, unde certè magnam mercedem reperiet. Nisi & conatu annitere in hunc modum, ut multum meritum in viâ religionis invenias. Quicumque in hujusmodi operibus conabitur, Sacerdos pro eo expiationem facturus est: cujus certè particeps erit in viâ religionis, quia sic à Deo mandatum est.

Porta XLVIII.

Viro religioso præceptum est ut pedem nudum super terram non ponat: quia pes nudus super terram, malum est. Si enim pedem nudum super terram posueris, inde tremet Sphendârmax, & ex tali opere offensionem concipiet vehementem. Pedem itaque nudum super terram ne ponas, nec corpus tuum ad Infernum deferto.

Porta XLIX.

Cuique viro Sancto præceptum est semper recitare Pitûpht [seu Pœnitentialem precem.] Quando alicui supervenit aliquod peccatum, recitet Pitûpht ut mœroris plenus & indignabundus. Conatum faciat & accedat ad Sacerdotes & ad purioris animæ Destûrum. Recitet inquam Pitûpht, ut sit terroris expers; & gratias habeat Domino suo. Si autem ita fuerit ut merita tua sint peccata, ne recites Pœnitentiale, ne exinde corruptior evadas. Peccatum tuum erit ad instar arboris, si Pœnitentiale non recitaveris: nam nisi Pœnitentiale recitaveris, peccatum tuum erit tanto quotannis duplum. Scito enim, quod si non recitaveris Pœnitentiale, crescet, & alterum prout erat manebit. Cum ad Destûr [seu Præfulem] aliquem veneris & veniam [seu remissionem] petieris, ex ejus Benedictionibus minuetur Peccatum. Et quando tandem opus ejus venerit ad Destûr Desturorum, tunc cor & oculi ejus erunt illuminationis pleni. Quando Absolutionem alicui fecerit Destûr religiosus, augetur ejusdem Religio & minuetur simultas. Certissimè scito quod Peccatum illud quod ab eo requirebatur, exinde meritorum beneficium percepisse, & deinde desiderari [seu non requiri.] Si autem non invenerit aliquem Destûrum [scil. Præfulem,] vel [saltem] Sapientem, quærat inquam Hyrbad seu [potius] Mûbad. Si verò pro eo peccato suo non invenerit Hyrbad, adeat aliquem sanctiorem Bibdîn [seu Laicum.] Et, si non invenerit aliquem Bibdîn, tum lucido animo se coram Churshâd [seu Solc] sistat; & recitando

Min 3

Pitûpht

Pitupht fiat Penitens & propter commissa peccata sua mæstus. Eo momento quo ex hoc Mundo abiturus est, Liberis & Consanguineis præceptum est ut in os ejus ponant Pitupht, cum jam tum sciant eum à Mundo abiturum. Sic enim dixit Religionis Destûr, (quo quidem dicto in religione sensum ad instar margaritæ perforavit,) Quicumque eo momento recitaverit Pitupht, ejusdem peccatum ei remittet Deus-Justus: & quamvis infinita habuerit peccata, cum tamen in Inferno non collocabit. Quando ad Pontem Tchînavar pervenerit, cum Præmio inveniet remunerationem. Deducent eum ad habitationem suam, & eodem tempore locum ei assignabunt. Ex recitatione Pitupht, in Paradiso tunc erit locus ipsius: nam manifestè inter eum & Infernum sicut murus erit Pitupht, cujus quidem muri latitudo erit sicut superficiei totius terræ latitudo. Ex recitato inquam Pitupht, anima ejus ad Infernum non inveniet transitum. --- Tandem quando præ terrore ligata erit ipsius lingua, consanguineis & sociis præceptum est illo momento Pitupht pro eo recitare, quando inquam vident ejus linguam à sermone restrictam: nam dicti Pitupht ex conscientia & religione recitati clamor mane quarto perveniet, [sc. quando fit determinatio ad poenam aut præmium.]

Porta L.

QUando aliquis 15 annos natus fuerit, præceptum est ut Cingulum induat. Sic enim dixit Destûr beatissimus, A novem mensibus quibus in matris ventre fuit, debet computum suum accipere, cum secundum hujus Religionis Præceptum induturus est Cingulum. Ad 15 ergo annos Cingulum induant tam viri quàm femine: nam sic est Dictum veterum, Cum vir aut femina sit 15 annorum, & medium Cingulo non accinxerit, nemo ei det vel aquam, vel panem. Et cum tali personæ vetita sint panis & aqua, cur aliquis se ipsum in supplicium præcipitet? Cum itaque Custi sit Cinguli accinctio, quicumque accinctus est, Deo gratus erit: quia nullum est opus Cingulo tuo melius, & quando es Deo-Justo moriger, bonum est.

Porta L I.

SCito hunc esse constitutum modum, ut quando puer [moriendi] mandatum à Deo invenerit, (à primo ejus die usque ad 7 annos,) Epulas instruat & Sorûsh invocato: oportet quoque quartâ nocte pro eo expiationem facere, postquam Anima à tenero ejus corpore separata fuerit. Nam in religione nostrâ sic est, ut si ejusdem Pater & Mater Paradisci fuerint, ille etiam ad lætum Paradisum iturus sit: at si infernales fuerint in naturâ suâ, ille quoque eorum comes ad Infernum iturus sit. Epulas itaque instruente invocat Sorûsh:

Sorûsh: nam quando ejus Anima à parentibus separata fuerit, si apud Solem sublitterit ejus gradus vel uno momento, parentes exinde erunt mæsti: & quando Anima ejus pervenerit ad Pontem Tchînavar, parentes apud Deum intercedant; & tunc omnes eum ad Paradisum deducent. At si parentes ejus fuerint Infernales, Anima à parentibus discedens, à Diabolo absque remedio ad infernum deducetur. Et ubi [Diaboli] ab eâ vindictam sumunt, ipse ad Angelos & Paradiseos edet vocem calamitosam cum ploratu lamentabili desiderans ab illis obtinere ut abeant dolores & poenæ. Dictâ autem expiatione efficietur ut animæ ab Inferni periculo liberentur. Annitere itaque apud Sorûsh expiare, & eorum animas ad illum perducere. Sic inquam facito, quia Infantes etiam intercedendo Parentum animas ad Paradisum perducturi sint.

Porta L II.

PRæceptum est, ut quando aliquid ollâ coquitur, duas tantum ejus tertias aquâ impleant, ut si in ebullitionem veniat, aqua non effundatur in Ignem quando calefit. Si enim non sis in hac parte cautus quin aqua in Ignem fluat, peccatum erit tibi maximum, propter quod supplicium percipies die computationis. Peccatum inquam tuum erit ponderis 1200 Dirém.

Porta L III.

QUando Ignem movent, eum colligant & in aliquo loco aliquantulum seponant: cumque aliquantulum frigerit Focus ejus, tum eum deferant ad locum suum; non enim oportet ut Focus relinquat adhuc calidum. Hoc à me submissâ voce dictum audito: & sic facito ô fili, & non aliter; ut exinde caput tuum non doleat.

Porta L IV.

PRæceptum est ut quovis mane cum à somno surrexeris, faciem tuam aquâ aureâ laves. Et quando faciem ejusmodi aquâ purâ lavas, tunc Kîmanâ & Mazdâ recitato. Ambas quoque manus aquâ aureâ lavato & Vâgj recitato: nam si manus aquâ aureâ non fuerint lotæ, quamvis quis Avešlâ recitaverit, id non erit acceptum. Ab illoto non surget Diabolus, sed peccatum ejus manifestius erit, ut 1200 Dirém pondus habeat. Quovis itaque mane faciem aquâ aureâ lavare ne negligito.

Porta

Porta LV.

Præceptum est scientiam prælegere pueris: colloca pueros coram Scribâ cujus cor scientiâ illustre est. Deinde colloca apud doctum & prudentem Sacerdotem, qui sit Puerorum Instructor. Oportet Sacerdotem habere talem ut non graveris ei dare expensas & cibum & vestitum, ut cor ejus ad hoc bonum opus convertas. Et tum omne bonum-opus quod à puero factum fuerit, scito illud à parentibus factum fuisse. Fac ut scientiam memoriter teneant, & ut ab omni peccato & corruptelâ caveant: cum pro animabus suis id faciant ut scientiâ solertes sint. Nam si bonum à ma'o ii non distinguunt, haud multum boni-operis ab eis obtinebitur. -- Ignorantiâ laborans, nec Religionem nec Deum novit.

Porta LVI.

Capite novi anni, primo ejus mense, (sc. quando venerit dies Churdâd,) Oportet per Convivium expiare [pro remissione peccatorum:] nempe de omni quod ab extra recipit manus tua, affer & convivio appone: viz. [primitias] de omni fructu & de granis, & quicquid ad manum tuam venerit, apporta: & cum hæc omnia comportaveris, bonum est eis expiare, & Domino tuo plurimas gratias agere. Nam exinde opera tua illo anno benè cedent, & res tuæ erunt lætiores, & proventus tuus copiosior, & felicitatem percipies. In nostrâ enim religione compertum est quod hoc die [Angeli] hominibus Alimentum [seu Annonam] suppeditant, & hujusmodi expiatione expiando, ab Angelo Churdâd remissionem invenies. Eo anno annona erit copiosior, & anima tua multò lætior. Et justitiæ [seu conscientiæ] causâ recitabis Chashnûman.

Porta LVII.

Quicunque iter suscepturus est, si 12 Parasangarum via fuerit, pro tali itinere oportet expiationis convivium celebrare: cumque pro eo, uno Convivio expiarint, minor erit calamitas, & felicitas major. Cuique religioso hoc casu, uno Convivio expiare incumbit: quod si abiens commodè præstare non poterit, si domestici ejus id fecerint, satis proderit: quando enim ejusmodi Convivium præceperit, cum salute ad habitaculum suum rediturus erit. Et quando Chushnûm recitant, res etiam ita se habebit.

Porta LVIII.

Quando aliquis uxorem habet & non filios, tùm in tumultuatione erit animus ejus; siue mulo erit, & Pons præcisus. Oportet ut non sit negligens

gens in hac re, sed Mulum pro seipso [in promptu] collocet. Hoc enim in nostrâ religione planum est, quod oporteat filium habere, non filiam, cum filia sit hujus patris. Filiis & consanguineis & populo & tribui suæ committet, ut (cum sit præceptum Dei) Mulum pro eo collocent: filium inquam facito Mulum tuum, ne facito filiam. [Et ad fidem faciendam,] Filius profitebitur & dicet, O pater, ego sum filius tuus quem in Mundo habuisti: & vicissim pater dicet, O fili, tu es mihi filius, & ego sum tibi pater. His factis, per Pontem transibit, ad locum sibi ob merita competentem.

Porta LIX.

Quicunque expiando fecerit Eleemosynas, non potest expiando facere Convivium post illud. Sed Deo faciat Vâgj: arripiat inquam Vâgj, & deinde comedat panem & sic quod de convivio restat simul accipiat. Hoc modo peccatum ejus minuetur, & id coram Deo ei remittetur.

Porta LX.

Intra habitationem tuam quando est tibi tempus Aquam impellendi [i.e. imingendi,] ad pedem Aquam ne impellito, quia hoc factum erit tibi peccatum, à capite ad calcem. Quando itaque ad Aquam impellendum assides, juxta ostium ne relinquito, sed sit aliquanto remotius. Nam in Libro Vendâd-zend dicitur hoc esse peccatum ponderis 1200 Dirém. Quando aliquis missurus est, ibidem in animo recitet Aveštâ: & deinde postquam ibi minxerit, intra tres passus illius loci ubi fuerat, Yatâ ahû virîyu semel recitet, & deinde taciturnus sedeat: & quando exit, recitet Ashîm vuhû ter: Hamatanâm recitet bis: Hûchshâter recitet ter: Yatâ ahû virîyu quater: Ahunîm virîm yazdmadi ad finem recitet pietatis causâ. Quando hæc in animo fecerit aliquis homo, tum erit sanctus & suavis & lucido animo præditus: omnia ejus verba erunt accepta, nec (sec. hanc religionem) à Diabolo unquam affligetur.

Porta LXI.

Ne occidito s^z Hûgja; sed si alicubi videris, accipe & versus Campum deserto ut abeat: dimitte inquam ut eat versus supellectilem suam [seu domesticos suos.] Hoc faciendo meritum invenies multum, si tu facis idem bonum quod alii faciunt. Cum enim Hûgja formicarum antrum percusserit, earum millia violenter morientur. Serpentes quoque necat, necat inquam, & deinde eos quaquaversus distrabit. Valde utile est hoc animal, ideoque hoc scito, illudque interficere omittito.

N n n

Porta

Porta LXII.

NE interficito Canem aquarum [sc. Castorem:] si fortè videris eum alicubi euntem, accipe & deserto & ad aquam perduce: nam in Vendid dicitur, Castorem interficere peccatum est horribile: & qui talem unum interfecerit, per modum expiationis tenebitur alia noxia animalia (uti serpentes) 18000 interficere: Ovium & Boum & Arietum 10000 interficiet pietatis ergò. Quicumque inquam interfecerit Castorem, Infernus erit locus ejus: semen ejus è creaturis delebitur, & nullam ab Inferno redemptionem inveniet.

Porta L XIII.

UT quisque Religiosus seipsum vindicet ab interitu, animæ suæ expiationem faciat dum in vivis est, nec caput suum à viâ cultûs detrectet, unde magnum meritum quotannis inveniet, & singulis annis auctius erit. Quisque prudens pro se faciat expiationem apud Sorûsh, qui beatam illam animam sibi accipiet & tribus diebus tuto custodiet ne noxam videat aut perturbationem: & mane quarto [al. nocte quartâ] in Ponte Tchînavar cum eo computabit Mihr-Izad [al. Reshn-Izad:] & deinde ad locum suum ibit, quia antià illa anima in vivis expiata fuerat. Expiatione dicto modo in vivis factâ, si fortè infans ex improvviso natus fuerit, obstetrix quedam in subsidium veniens, eundem lavabit, eique præscindet umbilicum. Quando è [corporis] modulo exit talis anima, est sicut infans exanimis, attonitus manens & viam suam nesciens: quando autem animatus & visu præditus fuerit, Sorûsh eum ut beatum agnoscat: Sorûsh inquam ad talem beatum veniet sicut obstetrix ad gravidam [seu parturientem:] talem factum excipiet, lavabit, & umbilicum præscindet: tutò eum à Diabolo custodiet, & ad habitationem suam perducet. Quando anima in vivis expianda est, Sacerdotis est eandem expiare apud Sorûsh: oportet enim heic [in hoc Mundo] expiationem aggredi, ut infans inde fiat sanctior, & ibi [sc. in altero Mundo] non pereat. Oportet inquam viventem animam expiare hodie, ne fortè cras miseriam & maledictionem videat: potest enim esse ut intrante Fato, bona opera faciendi potestatem non inveniat. Quando anima in vivis expiata fuerit, à diabolorum injuriâ tuta erit: cum cuique præceptum sit animam in vivis expiare dum in hoc Mundo est. Quando Destûr aut Elyrbad à te absunt, & in angulo confidentes hilares sunt, melius est ut tu proprium dolorem [seu tœdium] devores, ut tali opere animam tuam letari

letari facias [æternum.] Præceptum est ut hoc opus suscipias, ut ipse manu tuâ id præstes, dum anima tua adhuc in vivis est.

Porta LXIV.

Quisquis è Mundo moriturus est, subito inveniens Dei mandatum [ut obeat,] huic operi sedulo tribus diebus incumbat faciendo pro se Expiationem apud Sorûsh-Izad, [al. Sorûsh-Yezdân:] accendat Ignem, Avestâ recitet, quia is ibi fortè per tres dies locum habiturus sit. Deinde expiationem pro te facito tribus Conviviis. Mane quarto [al. nocte quartâ] unum Bachushnûm [recita] τοῖς Reshn & Astâd, & aliud Bachushnûm Beatis, conscientiæ gratiâ. Deinde tuum vestitum bonum & elegantem offer, Fasciam-capitis, Tunicam, Subligacula, Sudram, Ocreas, & Cingulum; cum enim talia Paradiseis attribuunt, talia etiam sinceræ religionis viris dare solent. Ex vestibus itaque melioribus appone quicquid tibi commodum videtur; unde tibi erit ibi honor, cor & oculi tui [firmi] ut montes erunt. Dein amicos consanguineos & familiares quos habes, coram conspectu tuo collocabis, alios ad latus tuum, dum sc. aliqui præeunt & alii subsequuntur. Illo tempore te agnoscent Beati [sc. Sancti,] ut tu etiam agnoscas eos dum illos eodem modo vides. Quò præstantiores fuerint vestes & supellex tua, eo plus honoris inde reportabis: erit tibi gaudium & lætitia major, & locus in Paradiso melior. Si verò vestes non fuerint præstantes, multum pudoris inde reportabis: & sedes erit aliis inferior, nisi vestes fuerint elegantiores. Animæ non gaudebunt de illo homine qui tales vestes in illum pauperem [sc. seipsum] induit. [Aliàs] cor ejus ex illis vestibus exultasset, & Beati eas justitiæ [seu conscientiæ] ejus tribuissent: per hoc Expiationi ejus accederet veneratio, & à Deo obtineretur misericordia. Horum autem omnium dimidium dabis Destûro, & alterum dimidium Sacerdoti, nam hac ratione [beneficium illorum] ad animam ejus citius veniet. Fac cures ut benè consuantur, quia vestes benè consutæ sunt meliores; nam si ad Convivium [expiationis meliores] apposueris vestes, Sacerdos cum eis expiabit sine fraude: anima defuncti videbit computum, & citius percipiet exitum: totum Pharashest pro eo recitabunt, & illas deinde seponet, & postea Anima ejus per Pontem transibit. Et mane quarto quando à terris versus Tchînavar transit, primò veniet ad Ignem Martis, secundo Astra transcendet, tertio juxta Lunam erit gradus, quartò ad Solem perveniet, & deinde ad locum suum.

Porta LXV.

O Juvenis, bonam r̄is Mazdiyasenân Religionem percipito: Fæminis Salutationem [seu comprecationem ut salvere jubeat] non injungunt, eodem modo quo viri r̄o Soli faciunt; sed Fæminis præscribunt Salutationem ut quotidie euntes ad maritos tam mane quam tempore precis secundæ, & manibus ad latera applicatis, eis dicant, Quid præcipis? An bene quieviſti? Quid cogitas ut nos faciamus? nam quicquid præceperis, id facturæ sumus, Quicquid enim maritus præceperit, id statim præstare debent: mariti contentationem querant, & die noctæque sic se gerant. Nam quando maritus contentus est, Dominus etiam contentus erit. Cum femina sic fecerit, ea est multò præstantior; Paradisea & Beata erit, quando erga maritum linguâ disertâ [blandiloquâ] fuerit, & ad eum die noctæque judicium suum detulerit. At si marito non obedierit, sed duæ crumenæ & duo corda fuerint, tum illa vocabitur irreverens, impudens, infernalis, & polluta: nam marito non contento, quamvis multa merita habuerit, quandônam taliæ merita ad animam ejus pertingent? quandônam à Gehennâ liberabitur? Si verò maritus ejus contentus erit, talis femina in hoc Mundo Paradisea erit.

Porta LXVI.

Preceptum est ut nostra Religio sit optima illa quæ in Mazdiyasenân est, ob excellentiam ejus. Inde eam colimus ut anima nostra ab inferno salva sit. Hujus veritatem agnoscimus, & huic Religioni nos obligamus. Religioni confidimus, ut in Dei Paradiso futuri simus. Per Bonitatem possibile ad Paradisum ire: felix itaque est qui in suâ naturâ Bonitatem habet: nam Bonitate & cogitationibus bonis, quisque in Paradiso obtinebit conclave: unde nihil in hoc Mundo melius est, quam ut religiosus huic operi addictus sit. Si aliquis [apostata] Religionem dimissurus sit à manu, ab eo opere alii manibus eundem arripiant, & omnes qui possunt suppetias ferant, & coram Domino gemitum edant, ut Deus ei condonare vellet, & ut Religionem suam servet in hoc Mundo. Nam quando religiosus per [Dei] limen transiit, ei aperit, & intrat sine prætextu. Quamdiu in vivis est cum suâ sobole & stirpe & familiâ, quæcunque bona opera ii fecerint, scito esse quasi ille fecerat, & ea ad ejus ostium portanda. Si aliquis propter Tributum suum solvendum dejectus fuerit, (cum tale Tributum non habeat,) à manu religionis venturum erit gratis. Tu itaque eo in loco subsidium ei administrato, illud Tributum ei tu solus

lus dato; & scito te hac ratione cum à cæde liberâsse, & sic faciendo te religiosum peculiarem præstitisse: in Paradiso mercedem & premium & remunerationem habiturus es, bonum infinitum ex hac religione percepturus es: nam nihil in hoc Mundo melius est, quam ut alius Religiosus bonum à te percipiat. Quid enim hoc melius est, quam ut pauper in conditione suâ dejectus, in te religionem inveniat, & à te afflictionem non videat. Nam per subsidium tuum in religione suâ mansurus est, nec morem & regulam suam corrumpet. Quicumque tempore suo hoc fecerit, unâ cum Zerâtusht cooperatur sit: & cum præmii & mercedis particeps sit, simul etiam gratias agere oportebit. Si autem pro Tributo abstulerint pecuniam quam aliquis pro familiæ suæ expensis paraverat, scito quod in religione nostrâ illâ re pejus non esset si quis cadaverosum comedisset. Ab illâ itaque pecuniâ cavere [seu abstinere] oportet, quia talis pecunia erit grave onus in cervice tuâ. Nam in omni domo ubi talis pecunia expenditur, in tali domo non manebit ullus qui sobolem conservet; sed egestas erit ibi manifesta, & familia illa totaliter evanescet.

Porta LXVII.

Preceptum est ut Mendacium non dicas, ne hoc ipso fias in hoc Mundo infamis. Nam quamvis à mendacio tuo procederet res recta [seu vera,] nihilominus tamen vita & dignitas tua jacturam patietur. Omne peccatum superat Mendacium, & inde res tua reddetur minus illustris. Zerâtusht interrogavit ab eo qui occulta novit, Mendaces quomodo se habebunt? Cui tale responsum dedit Deus, Ob, Verax est ipso Sole splendidior, mendax rectâ ad Diabolum ibit: nam à Diabolo est quod ille talem concupiscentiam habeat. Super Mendaci non erit mentis-illuminatio, sed super eo erit despicatio: nam ille pauper est opinione hominum, quamvis in Mundo nobilis habeatur: homines eum non honorabunt, exitum videbit malum propter contemptum suum. Si opes habet, omnes abibunt: & quando indiget multitudine, non manebit ei semen in Mundo, sed citò desolata erunt opes [& possessiones] ejus. Mendacium itaque ô fili ne dicito, nec pares tibi mansionem in inferno.

Porta LXVIII.

Preceptum est ut veritatem exerceas: veritatem facito artificium [seu professionem] sine imminutione. Fac curam ut habeas veritatem, quippe quæ animam tuam augebit. Veritate nihil melius est ex omnibus quæ creavit [Deus;] nam ille Mundum ex veritate produxit, & ex

veritate est quoddam Mundus in loco suo mansurus est. A veritate est tibi in hoc Mundo Religio vera; à veritate est quoddam Gogjêsta factus Diabolus, lapsus sit in maledictionem quia eam minuebat: nam Diabolus à nullâ re magis timuit, quàm à viâ veritatis. Futura est Resurrectio propter veritatem, ut tunc appareat quis eam minuerit. Quicumque veritatem facit suum Asylum, mentis illuminatio ab illo resplendet ope Lunæ: audior semper erit ejus familia, & à deceptione Daemonum erit securus. Ghâva Faber-ferrarius multum veritatis habens, ausus est loqui cum Dabihâ totius Orbis Rege, & tunc eum non timuit. Ille solus tali Regi responsum dedit, in ejus sermone fuit confidentia & quoque alacritas. Gogjêsta [seu Diabolus] quando cum veritate rem habendam vidit, pro mille annis cecidit attonitus; nec versus Mundum venire potuit, sed loco suo mansit miser [seu gemens] & tremulus. Quicquid tibi in conspectum venit, in veritate stet [seu consistat:] nam in interpretatione Libri Zend dictum est, Ex Vestâ τὴν Ashm vuhû recitato: & cum noveris meritorum tuorum præcipuum esse Veritatem, quare ad latus declinando eam minuis, cum primum quod in Mundo visum est, (sc. orbium cælestium circumrotatio,) à veritate processit? Quicumque loquitur verum, illius est τὸν Avestâ querere [atque consulere.] Deus dixit se amare veros: Angeli quoque eis benedicent. Sic dixit ille qui bonæ religionis mysteria novit, Cor veracis non videbit molestiam nec egestatem. Sed tandem veriloqui in bono statu erunt, nec quisque capite [seu bono cerebro] præditus eis obloquetur in hoc Mundo. Ideoque exercito veritatem cum corde habente apertum ostium, nam veritatem exercendo nemo supplicium visurus est [æternum.]

Porta LXIX.

PRæceptum est cavere ne cum meretrice familiaritatem habeas: tu itaque alicujus uxorem ne seducito: quamvis sit captatrix & cor demulcens: quicumque enim aliquam feminam seduxerit, in viam animæ suæ opus corruptum fecit. Nam si maritus accessurus esset ad talem uxorem, haberetur pro peregrino ab habitatione suâ prohibito: & uxor quoque tunc esset Marito vetita; si enim se habent Religionis Principia. Quicumque vir tale [Deo] ingratum fecerit, de novo semper peccatum inveniet in Dominum. Talis vir & femina congregientes, habebuntur peccatores lumine destituti. Cum verò maritus non novit, ei peccatum non erit; nam illius [sc. uxoris] antecedens peccatum ei non adest, [sc. ab eo ignoratur.] At quando maritus novit, oportet ut à marito separetur talis uxor, nec debet

debet ille prope eam accedere: nam si ex improvviso ad eam accesserit, co-peccatores erunt tam vir quàm femina; quia si posthac prope eam accesserit, scito eum esse sicut ille qui cum meretrice consuetudinem habet. Nec illa aliâ quâvis viâ poterit fieri marito licita. Si uxori ex avitâ tuâ familiâ acciderit tale infortunium, hoc erit eò pejus. At pessimo pejus erit ad eam redire: nam si talem uxorem [repudiatam] imprægnaveris, tu Religiosus eris ad aliam religionem deducis, [cum nostra non permittat.] Si ex metu suo [celandi causâ] infantem interfecerit, tu in eâ re sanguinolentus habebis plus aut minus. Si infantem habuerit, quamdiu is est, peccatum ex illo infante contractum, peccatum tuum erit: tu habebis peccatum, & tu habebis onus. Igitur custodi te ab ejusmodi opere quod in penitentia desinit. Non dicant (si modo de tali re loquuntur,) Talis homo consors fuit cum meretrice. Ideoque in te non prævaleat desiderium tuum; nec intellectus & discretio & gravitas tua [culpentur.] Quicumque semel cum meretrice cubuerit, per 40 dies intellectus & scientia ab illo abibunt: non perspicacitas ejus nec consilium nec conductus, nec apprehensio nec religio nec stabilitas ejus mansura sunt, nec cor ejus quietum manebit. Ideoque custodi te ab hoc, & tibi caveto.

Porta LXX.

PRæceptum est tibi cavere à Furto & alienarum opum direptione. Quando aliorum opes furto abstuleris, proprium sanguinem te vorasse scito. Nam tale in hac Religione decretum est, [viz.] Quicumque furto aliorum opes abstulerit, si unum Dirêm [seu nummulum] furatus est, ab eo duo Dirêm auferant: & pro multa ambas ejus aures abscindant, corpus ejus decem baculis [seu verberibus] fustigent, & in carcere per horam detineant. Talia oportet in eum infligere. Aliâ vice si duos Dirêm furatus fuerit, quatuor ab eo exigant, duabus horis in carcere detineant; & tunc manus ab eo abstineant. Si aliquis furatus fuerit Dirêm 400, manum ei præscindant. Si furatus fuerit 500 Dirêm, de collo suspendatur. Tale erit supplicium ejus in hoc Mundo: & in futuro pena erit quod in Paradiso duplum ejusmodi quod furatus est, ab ejus meritis auferetur. [Alia Exemplaria paulò aliter legunt, viz.] Si unum Dirêm furatus est, duo Dirêm pro multa ab eo auferant, & aurem ejus abscindant, & corpus ejus 10 baculis verberent, & in carcere unâ hora detineant. Aliâ vice si unum Dirêm furatus fuerit, 10 Dirêm ab eo auferant, alteram aurem abscindant, 20 baculis [seu verberibus] eum percutiant,

percutiant, 2 horas in carcere detineant; & tunc manum ab eo abstineant. Si deinde furatus fuerit 3 Dirèm aut duo Dāngh, ferenda est sententia ut abscindatur manus, manus inquam dextra. [Huc usque alia exemplaria: deinde pergit prius exemplar,] Et Viro Dei dabunt opes ejus. Sic mansurus est Fur ille infortunatus: si enim bona-opera non fecerit in hoc Mundo, ex angulo semper talionem inveniet: in eum exhibebunt retributiones, supplicium erit sors illius. Quicumque aliorum opes abstulerit, pro talione quadruplicem ab eo quantitatem auferant. Si heic reddit, det ejusmodi quadruplum. Si autem talem Furem absolvit ille Beatus, [sc. Archipræsul,] tum illius Furis opus ibi habebitur quasi bonum: si autem non, tum oportet eum statim interficere, cum oporteat interficere talem malevolum. Conaberis itaque aliorum opes non auferre, & ab operibus diabolicis abstinere..

Porta LXXI.

PRæceptum est à peccato abstinere, à manu & linguâ & cogitatione omne peccatum eliminare. Si mæror & mæstitia tibi supervenerint, in illis patientiam habeto, ut animo sis placido [seu inturbato.] Si autem [è contra] beneficium aliquod à Creatore obtinueris, pro eo gratias agito: & quando præ manibus habes gratiarum actionem, tibi subsequetur beneficium [alterum.] Nam si non adsit gratiarum actio, nil boni reportabis quisquis es. Illicitus est panis quem talis edit; nam quando gratias non agit, est imprudens: nec oportet ei aliquod bonum facere, cum ille sit ingratus. Hoc enim in Religione planum est, sc. quod si aliquis sine gratis moritur, in terrâ eum ponant ex mensurâ [seu proportionem facti ejus.] Sphendârmax Angelus pro illo tremet, sicut de ferâ Ovis. Omnes aves quas ille in Mundo sicut fera [voraverit,] erunt sicut cadavera ei qui sine gratis est. Omnes arbores super quibus ille sederit, quamvis bonæ essent, exarescent. Oportet ô fili ut hisce virtutibus doneris; quæ sunt Liberalitas, Veracitas, & Misericordia erga populum Dei: 4to, ut sit tibi unum cor & una lingua, cujus Linguae scopus sit Veritas. 5to, Hypocrisin non fecisse cum populo Dei, tam præmittatur quàm à tergo sequatur: quicquid enim tibi ingratum est, id certè nemini gratum habebitur. Hoc est Principium in Religione, & Canon atque Regula nostra: namque Justissimus Deus Altor Zeratustho dixit, Quando cupis esse Sanctus & quoque Salvus, in hoc Mundo tibi incumbit facere duo opera; quorum unum est, Ut si Paradisum eligis [seu præfers] in hoc Mundo, ne invadas res aliorum; quia Paradisus est melior rebus mundanis, cum

cum hoc sit ut 5 dies, illud ut infinitum. Et cum Paradisi possessio sit tibi gratior, in res pauperes corne affigito: erga quemque bonum cogita, quia bonitas in hac Urbe est opus præstans. Tu itaque facito hominibus idem quod si illi tecum fecerint, tibi satisfaciât. [Secundum est,] Linguâ tuâ neminem lædas, sed bonitate teipsum cum hominibus sociato. Cumque sic te habueris, tum è Mundo migraturus, in animâ tuâ de reditu securus eris: ad talem gradum tu pervenies, ut tandem Præcipuum [seu Principale] tuum invenias; ut quamdiu in hoc Mundo locus tibi supererit, tibi non eveniant noxæ & damnum; ut per cujuscunque aliquando limen transeundo, nullum à Diabolis & Dæmonibus tibi veniat detrimentum. Cuique igitur præcipito ut ita se habeat, ut in utroque Mundo certissimè felix sit. Ei à Diabolo tunc non erit damnum, sed Paradisus erit locus ejus in æternum. Ibi ipse letabundus sedebit, nec aliquid præter desiderii sui gaudium videbit.

Porta LXXII.

PRæceptum est ut quovis die quamprimum lucefcit aurora, pro minusculis rebus [peccaminosis] Sacerdos expiationem pro te faciat aliquo Convivio, [sc. parvâ aliquâ Oblatione quotidianâ,] vel ipse pro te facito: hoc enim in religione clarum est, scil. In quacunque domo expiatum fuerit convivio, in illâ domo hospites absque fascinatione erunt: Beatorum animæ 999000 illuc accedent. Ingruente quidem nocte & Sole ex Mundo abeunte, Diaboli & Dæmones tunc venient ut illius domûs incolis noceant, & ut capita incolarum talis domûs in vincula adducant: at quando in illâ domo convivii nidorem invenerint, inde exhibunt ab illo convivio exterius: & in illâ domo non erit alicui noxa, sed cum 100 desperationibus inde exhibunt. Cuique itaque Fideli præcipitur, quovis mane secundum præscriptum morem Convivio expiare; ut quando ibi omnis anima collocata fuerit, Diabolus ab illo loco longè absit. Et quamvis habes tantum Urceolum, tamen Convivium parvum est, & hoc indubitato bonum opus habebitur. Propter tale Convivium non ita minuetur Meritum, quin 1200 Dirèm illud ponderet. Terna ejusmodi Convivia triplum tot Diremorum meritum habebunt: sic enim computus nobis institutus est.

Porta LXXIII.

IN hac religione feminis [puerperis] incumbit in [12mo mense] Abân duodecim Oblationes præstare pro peccato quod à puerperâ processerit, ut ita purificata sit à peccatis suis: præstet itaque & hoc opus in se suscipiat. Nam in Libro Zend-vendid dicitur, Femina quæ 12 Oblationes præstabit, OOO
erit

erit purificata & à peccato pura, tanquam *Ventus* qui à superficie campestrium paleam rapit. Non est aliquid feminis magis præceptum, quam ut in *Abân* diligenter faciant expiationem pecuniâ suâ: talis enim in viâ religionis femina habetur plane optima, quæ 12 Oblationibus expiationem fecerit. Meritorum ejus exuberantia habebitur 100 000, & adhuc mille. Tales sunt 12 Oblationes, unde quævis inveniet meritum in *Paradiso* supremo.

Porta LXXIV.

PRæceptum est feminis probè cavere à Scortatione in suæ Religionis regno: nam in bonâ religione planum est, quid omni femine quæ cum duobus viris concumbit dicturus sit Religionis Sapiens; sc. Quid cum peccatoribus & veneficis æqualis [seu compar] sit: nam in *Zend-vendîd* dixit, Unaquæque femina quæ cum duobus viris cubat, à Deo erit in miserâ & difficultate plurimâ, & apud Angelos in dedecore multo. Si talis femina aquæ superficiem aspexerit, aqua mox turbabitur & in ebullitionem veniet. Si ligna & arbores aspexerit, arbores turbabuntur & in partes lacerabuntur. Si aspectum projecit versus aliquem virum, præ dolore nil decoris in eo manebit, nihil scientiæ. Si talis femina super terram posuerit pedem suum, *Ispendârmaç* [terræ Angelus] mæstus erit propter hoc. *Zeratushto* dixit Creator, Eam sine morâ cito occidito. Oportet enim animam occidere per Angues & Leones & Tigrides & Lupos perfidos, quia aliàs majus damnum incurret à feris dilanantibus fœdis & malis [spiritibus.] Oportet itaque feminas se probè custodire, cum res ita se habeat. Non faciant in maritos suos illicitum [seu vetitum,] quod in religione incumbit tam in Nobiles quam in *Vulgus*. Si alicui viro se tradiderit quater, marito suo illicita habenda est. Ad domum ante eam præibit maritus, cum sit sicut peregrinus, non sicut affinis ejus. Peccatum in ejus animam de novo semper veniet, & anima ejus ad Infernum ibit. Oportet itaque heic multum conari, ut seipsam à peccato contineat.

Porta LXXV.

SI puerperæ oculus in Ignem inciderit, erit ei peccatum ponderis 15 *Dirêm*. Si intra 15 passus accesserit versus Ignem, ponderis 12 *Dirêm* erit peccatum ejus. Si tribus passibus super Ignem suum ambulaverit, ponderis 1200 *Dirêm* erit peccatum ejus. Si in aquâ sederit, peccati ejus excessum scito esse *Quindicies*: [imò] cujuscunque excessus erit usque ad 1200. Non debet in Solem aspicere, nec cum viris verba corrupta loqui. Duæ puerperæ non debent concumbere. Vase plumbeo cibum eis dato. Non debent aspicere in cælum, nec pede nudo super terram ambulare. Non debent panem comedere è manu.

manu. Non debent vas [ad bibendum] aquâ implere, nisi usque ad medietatem tantum. Manum in manicâ teneat illo tempore, & panniculum super eam circumvolvat, ne ejus manus madescat. Sic etiam faciat tempore edendi. Non debet in Sole sedere, ut æstate sit Solis calor super corpus ejus. Quando puerpera fiet dolorifica, quamvis eodem die purificetur, caput suum non lavet ante tres dies. Et, quando liberata est à dolore lancinante, tum sedeat adhuc 9 dies salva. Deinde quando puerperium ejus minuetur, sedeat aliquantulum, & tunc caput suum lavet, & purificationem cordis desiderio querat. Si per 29 dies puerpera fuerit, idem erit ac in initio dictum est; sedeat 3 integros dies, & deinde caput suum cum desiderio lavet. Si dubitetur an sit puerpera necne, faciat vestem, & videat quid sit talis. Si sit puerpera, sit vestis pura; & hoc sciat, ne fortè pereat. Si sit ei infans in lacte, ejusdem memor faciat vestem: & postquam puero dederit de lacte suo, is non debet esse exemptus à jussis & vetitis. Tum deinde caput suum lavet, & quoque infantis caput lavet. Cum puerpera viderit an sit secundum morem, sciat quid debeat lustrari. Si illa convivium quod coram aliquo est aspexerit, lustrari debet illud Convivium. Si postquam puerpera aspectum projecit in aquam currentem, quamvis celeriter ab eâ discesserit, puerpera omnem rem inquam aspexerit jacturâ afficit. Si manum suam super carduum fœtentem posuerit, certissime scito talem carduum quasi effossum fore. Si aspectus ejus cum plagâ [sc. fascino] inciderit in Indicum, illud Indicum amittet colorem & fiet vitiatum. Seipsum itaque (præsertim tribus primis diebus) à peccato custodiat. [V. Portam 45.]

Porta LXXVI.

IGnem ne accendas in Sole, quia hoc erit peccatum [ponderis] trium *Estîr*; peccator enim eris & ages corrupté. Vetita sunt super caput Ignis tui ostiola, sc. res in se habentes foramina: nam ex omni fenestrâ per quam Sol ad eum venerit, per eandem etiam ad te peccatum veniet. Hoc peccatum erit trium *Estîr*. Nam Sol erit potior Igne; & quando Sol in Ignem splendescit, potentia ejus minuitur: & hoc est peccatum quamvis Ignem alueris à mane ad vespeream: nam exinde tibi erit peccatum 1200 [*Dirêm*.] Ignem itaque in Sole ne ponito: quia necessarium sit ut opus tuum ita facias in hoc Mundo, ut exinde ad animam tuam damnum non veniat.

Porta LXXVII.

SI duæ personæ deferunt cadaver ad locum ubi Justa faciunt, habeant in utrâque manu vestem quam eo tempore induant; unam supra vestem priorem induant, vestem inquam sepulchralem [seu quâ adeunt Conditorium]

superius induant: nec verbum dicant alicui, quia sic debet fieri. Et quando abiturum sunt celeriter [versus Conditorium,] illud Cadaver ostendatur Cani, uni quidem quo tempore reddit animam suam, & alii quando coram se exportant. Eodem tempore quo exportaturi sunt Cadaver, filum alligent manibus suis, ut semper sint prope se invicem: nam non debent vel unum verbum dicere quando exportant Cadaver ad locum ubi iusta facturi sunt. Si Cadaver sit femina-gravida, cum sit duplex persona, quatuor homines eam exportent. Cumque ab exportando Cadaver redierint [Vespillones:] tum euntes induant vestes suas, & caput lavent aquâ lotionis-lustrali, quia alius non est citò moriturus. Cadaver inquam oportet Cani bonè ostendere, nec unum plus verbum deinde addere: nam si aliter fecerint, etsi mille homines illud exportaverint, omnes erunt eo tempore polluti. Et in Zend-vendîd sic dicitur, Nisi Canis illud cadaver viderit, defunctus habebitur pollutus & morte suâ dignus, nec à pravitate purificari poterit: & ipsius anima etiam erit in miseria.

Porta LXXVIII.

Preceptum est à Ligno [sc. feretro] mortui cavere, ab illo inquam Ligno quo mortuum exportant, & ab illo Ligno super quo mortuum lavant. Sic etiam à Ligno tacto aquâ flavâ & sanguine quæ puerperam polluit; & à Ligno super quo Calceamentum posuerit puerpera: item à Ligno quo affigunt hominem patibulo. Ab his omnibus caveto, nec ad ea accedito, quia ab his omnibus sit vestis tua polluta: ea ne comburito, sed procul asporta: nam neque accipiet nec comburet, quia nemini in hoc Mundo usui sunt.

Porta LXXIX.

Preceptum est, ut si pro medelâ Medicus Religioso præscribit comedere cadaverosum; quamdiu hoc morbo laborat, omnino non debet comedere cadaverosum, quia in Zend-vendîd dictum est, Quicumque in religione nostrâ edit cadaverosum [seu foetidum,] caput ejus affatim fiet bit: & quando anima à pectore exierit, ad Gehennam itura est; nisi adduxerint eum coram Sapientibus, & hoc ei permiserint Destûri. Ii enim statim ejus caput inde elevabunt, & pro compensatione eum [dispensatione] donabunt. Alios verò in Gehennâ mansurus est, & tormentorum ac suppliciorum varia genera perpassurus.

Porta LXXX.

Preceptum est ut Cadaver ad Ignem & Aquam non feras; quod si feceris, in Gehennâ mansurus es hocce iudicio. Sic enim in religione nobis dixit Religiosus, Quicumque cadaver ad Ignem & Aquam adduxerit, eodem tempore

pore propter hoc ipsum opus tanquam Locusta fiet: hyems propterea vehementior erit, quod Cadaver ad Aquam & Ignem prope adductum fuit.

Porta LXXXI.

Quicumque malitiosè Religiosum pascet cadaverosâ carne, aut injuriæ causâ talem in eum projecerit, oportebit eum ad eundem properare, & pœnitentiam agere, ut hoc modo purificetur ab hoc infortunio. Debet à Destûro impetrare ut pro ejus animâ recitet Pîrûpht, & Compensationem [seu Absolutionem] faciat pro anima, ut ea à Gehennâ liberetur.

Porta LXXXII.

Si Vacca aut Ovis cadaverosum comederit, ad nullum usum adhibebitur nec pro carne nec pro lacte. Aliquid de Pilis aut Stercore ejus usque ad annum in usum non veniet: & si fœtus ei fuerit in utero, is non habebitur mundus usque ad annum. Et, si fillo anno conceperit, non erit munda usque ad annum alterum. Si Gallina cadaverosum comederit, tam ipsa quàm ejus ova erunt ambo immunda. Nam Religiosi statuerunt, ante annum purificari non posse.

Porta LXXXIII.

Preceptum est nihil dare Peccatori: peccatori enim si aliquid dederis, erit quasi Angues in os tuum indideris. Si cibum tali alicui dederis, si comederit & in peccato perstiterit, tu cum eo peccasti, te ipsum cum illo in Gehennâ perdidisti. Si autem necesse sit ut aliàs incurrat [vitæ] periculum, tum dato; aliàs habiturus es pœnam magnam.

Porta LXXXIV.

Preceptum est, ut quando mane à somno surgis, primùm manus tuas detergas, deinde faciem laves sine morâ. Postea manus & cubitos lavato ter, & pedes usque crura trifariam. Inter lavandum aliquid ex Avestâ recites, aliàs autem inter lavandum nihil dicas. Si aqua tibi non adsit, omissâ litaniâ, manus & faciem fricato pulvere trifariam, & deinde litaniam facias. Et postmodum cum ad aquam perveneris, laves & deinde litaniam facias. Nam si manus aliquâ re non fricaveris, manus & faciem expiare non poteris. Nisi enim manum & faciem primò laveris, ad nullum rem manum applicabis.

Porta LXXXV.

PRæceptum est Agricola bene cavere in omni Sato ad quod aquam deduxerit, ut tales rivulos bene inspiciat ne in eos aliquid cadaverosum inciderit: bene inquam inspiciat subtus & supra & infra. Si autem aqua cadaverosa inopinato ad illud Satum pervenerit, quamvis cautus fuerit quantum potuit, tum non erit ei peccatum, cum nulla sit de eo suspicio. At si ille aquam non bene inspexerit, cum eâ si venerit cadaver, proculdubio erit peccator, omnibus inquam Religiosis peccator habetur. Quando autem contaminatur hoc peccato per imprudentiam, penitentiam faciat ut restituatur.

Porta LXXXVI.

PRæceptum est cuique fœminæ quæ infantem enixa fuerit, ut intra 21 dies caput non lavet. At post illos 21 dies, si putat commodum esse lavare, tum lavet bene. Manum non apponat ad ullam rem, ut sit ei intellectus & consilium & discretio, nec pedem ponat super limen domus. Usque ad 40 dies caveat ab omni re lignea & figulina: caveat à coquendo ollas. Oportet inquam ab omni re cavere per 40 dies: cumque illud tempus pertransierit, lavet & purificetur. Usque ad 40 dies, ad nullam fœminam accedat; nam si ad fœminam accesserit, peccatum erit maximum. Si mulier [ad quam accesserit] tunc fuerit gravida, proculdubio ex ejus lacte læsus erit fœtus, cujus idè peccatum est à patre & matre: te itaque in periculum ne conjicito. Si autem 40 diebus non apparuerit quod fuerat gravida, cum post 40 sanguinem viderit, dicito quod nihili habeant, cum puerperæ [seu prægnavanti] non possit esse sanguis: in puerperam itaque impetum [in alio exemplari fraudem] ne facito. Et, si adhuc post septimanam non viderit sanguinem, scito impossibile esse ut illa sit puerpera [seu prægnavans.] An itaque illa sit puerpera bene inspicio; ut si puerpera sit, in alio loco seorsim sedeat. Puerpera itaque cum sit, non debet periculum facere: & scito hoc non esse parvi momenti verbum.

Porta LXXXVII.

Quoad fœminam quæ fœti jacturam fecerit [per abortum,] eam primum dato præ foribus Adurân cum cæremoniis religiosis, ut interiora cordis & ossa sint ab infirmitate suâ purificata. Aqua non est ei danda per triduum, propter metum mortis. Eodem momento quo talis fœmina libera est ab Embryone, per tres dies pro illâ ingredieris illam Synagogam.

Synagogam. Et quando Embryo præceps exciderit, cum relinquo per plustquam horam: deinde aquam ei dato ut bibat, nam fortassis de illâ aquâ bibiturus sit. Post 40 dies [fœmina] caput suum lavet, & simul [solennem] Pœnitentiam agat. Si Embryo non est quadrimestris, non est ei anima. Quando sit ut dictus Embryo sit mortuus, in velo sanguinis [scil. in chorio & amnio] congelatus, si inquam ante tres menses sic evenerit, oportet eundem Cani ostendere planissimè. Deinde pelvis impleatur aquâ-lustrali quæ ad Embryonem citò asseratur, & duæ personæ Embryonem in illam pelvim conjiciant: si albus sit, Cadaver habebitur ille Embryo, & mater debet [solennem] Pœnitentiam agere. Si autem ruber sit Embryo, tum adest sanguis; & quomodo matri ejus Pœnitentia incumbet? Si tale quid evenerit post tres menses, [sc. ut Embryo sit tantum trimestris,] bonam circumspectionem adhibe: cave, cave tu qui mysteria nosti, nec periculum facito in hoc negotio: nam hoc prohibitum est in Religione nostrâ, & in eâ mos & regula est, Quod sc. non oporteat talia spurca facere, de quorum sanctitate plane dubitetur. Nam ab [ineunte] vitâ usque ad interitûs tempus, talis persona nullâ aquâ purificabitur, quamvis decies millies caput aquâ-lustrali lavaverit; illi inquam talis lotio non proderit, quia intus adhuc polluta est in medullâ & venis & ossibus & cute. Hæc si noveris, bene est. Exteriùs quidem certissimè purificabit aqua: interiùs verò Religionis cæremoniæ purificabunt; nam illa purificatio quæ intra corpus, à ritu religioso procedit. Si in hoc negotio remissus es, tu omnino non es purificatus: quidvis ad quod apponis manum, pollutum est, sive sit Cibus aut Aqua aut Ignis; quicquid inquam sit ad quod talis manum suam apposuerit, peccatum [novum] super alia ejus peccata addet: unum nempe ei daturum est centies centum millia, & hæc omnia erunt peccata ipsius; quod bene advertito. Si manum suam posuerit super convivium, totum illud convivium fœtebit. Omnis cibus quem manu tetigerit, inquinatus & pollutus erit sicut est malevoli anima. Propter hoc debet [publicam] pœnitentiam agere, & insuper novem Shdvah [seu Gagatis-gemmas] tradere. In hoc negotio ter caput suum aquâ lustrali lavet: sic enim debet tribus diebus caput suum lavare: & tum si manum ad quidvis purum apposuerit, non habebit quod metuat timere.

Porta LXXXVIII.

PRæceptum est, ut quando aliquis à Mundo abierit, per triduum in domo Religiosi non edatur caro recens: quia multum inde metuendum est, quod duos feros [seu mortuos] ibi fecerint. Oxygalam aut Cascum aut quicquid sit in medium produce: nam tam ille quàm amici [seu consanguinei] quicunque sunt, non debent ad carnem manducandum considerare.

Porta

Porta LXXXIX.

PRæceptum est ut liberalitatem præstes, munificus sis, & hoc modo negotium facias; nam Terræ erit gratum quod talis homo liberalis super eam generose ambulet. In Mundo etiam gratum erit Vento, ut possit Liberalis pectus recreare. Melius erit Equo tale negotium, quod homo liberalis eum inquitaverit. Gratum erit Mihræ [seu Soli] & Stellis & Lunæ, quod super Liberalem splenduerint luce clarâ. Liberalitas Deo chara est, Liberalis locus propterea Paradisus erit. Sic enim dixit Deus-Justus, Liberalium præmium eis offeram, non enim video idoneum esse ut liberales sint sine illo. --- Angeli ei benedicturi sunt. --- Dixit quoque Deus, Scito ô Zerdusht Esfintamân, me Paradisum creasse ex iustitiâ: locus boni liberalis erit [apud] Gherutamân, qui bonitatem exercebit erga dignos, & idoneos in religione gaudio afficiet: eis donabit ex rebus quas in manu habet, locum & sessionem pro eis in Paradiso inveniet. Ille etiam ab Inferno tenebroso erit immunis, hujus opera non erunt præcipitata. In Religione planum est, quod ad Paradisum sint viæ 33, per quarum aliquam animæ ad Paradisum ituræ sunt, si multa bona opera fecerint. Sed Liberales per omnes 33 vias ad Paradisum ibunt: cum felicitate viam ad Paradisum invenient, & sicut Ventus per Tchinarvar leviter transibunt. Per quamcunque viam properaverint, Angelos in procinctu invenient formâ optimâ, unde liberalis propter optimam illam pulchritudinem letabitur. Latitudo tē Tchinarvar est glancearum, & quævis lancea 9 cubitorum. Intra Paradisum est liberalium locus, qui melior quam aliorum sine quâvis imminutione: nec potes habere merita potiora quàm ea quæ veracis & liberalis sunt.

Porta XC.

Hoc verbum audito ex religione tē Esfintamân, sc. Quod aliquando sit tempus, ut semel recitando Ashîm, ejusdem meritum sit decuplum: aliquando eundem semel recitando, meritum ejus sit 100: aliquando 1000: aliquando 10000: aliquando 100000. Aliquando illud semel recitando, meritum ejus æquet quantitatem Mundi & omnium rerum quæ in eo. Decem meritorum Ashîm erit tempore panem comedendi. Centum meritorum Ashîm, erit post cibum præstare Vâgj. Mille meritorum Ashîm erit tempore dormiendi. Decies mille meritorum Ashîm, erit tempore mediæ noctis: quando enim te à latere ad latus volvis, eo plus valebit meritum in isto negotio. Centies mille meritorum Ashîm erit quando mane à somno

à somno surgis. Ashîm cujus præmium æquabit totius terræ regnum, illud est quod recitas tempore angustiae, in quâ (si recitaveris) latus eris: præmium ejus dabit Deus plenitudine Mundi: sic enim dixit Zerdusht Esfintamân. Et, si Ashîm recitare non poterit, unum in os ejus indat aliquis è famulis ejus. Si Ashîm in conditione sua recitaverit, devotus habebitur: & si devotus sit, sec. hanc sermocinationem Paradisus erit. Et, si Paradisus fuerit in hoc Mundo, [apud] Gherutamân erit locus ejus æternam. Quovis gradu quem habuerit, altior adhuc erit gradus ejus. Tu itaque vigilato, & pro hoc negotio bona opera præstato. Animam tuam exaltato, ut in bonâ religione habearis pretiosior. Annuitur itaque Sapiens ut in hoc loco Ashîm vultu sæpius adhibeat.

Porta XCI.

PRæceptum est die & nocte anniti ut quodvis bonum-opus quod facturus es, facias cogitando te hinc migraturum: si enim hodie mihi opus quis facturus sit cras, acerrimam de hac re penitentiam acturus est. Nam in nostra religione certum est [Deum] tē Zerdusht Esfintamân sic dixisse, in totius Mundi creatione nemo mihi melior est quam tu es: propter te Mundum attuli [seu polui:] inter omnia Climata tu es Electus meus. Omnes populi in quovis regno fuerunt seculi tui cupidissimi, ut bonam à te religionem possent producere, Gherutamân conciliare, & cor suum reducere. Ego te creavi in medio temporis quod in Mundo currit: scil. à seculo Keiomâ as usque ad seculum tuum, sunt anni 3000: & ab hoc seculo tuo usque ad resurrectionem erunt etiam anni 3000. Meque te in medio creasse scito, quia omnis res in medio sita, præ eâ quæ in initio & fine melior est. Argumentum pro eo quod dixi, manifestum est, quod sc. omnium quæ produxi, id quod in medio sit optimum, prout cuique perspicaci constat: cum enim Cor sit in medio situm, ideo mihi æstimatur melius: cumque nunc Clima quartum sit medium, ideoque & melius est. Ego te donavi honore & dignitate & præstantiâ & prophetiâ & regalitate, cum tibi sincerum in Mundi regno reddiderim Gushtajem (ex profetiâ tōv Keyân,) quo non est sapientior in hoc Mundo in seculo tuo. Tempore tuo effecti ut homines ex animo assuescant se scientiæ. Nam cujus vis excellentia non est in divitiis, sed in scientiâ & morum-præstantia: non in multis annis, sed in scientiâ magnâ: non in origine & stirpe, sed in scientiâ & virtute. Nam illorum qui in Mun'o sapientiores sunt, gradus in viâ religionis sublimior est. Quando perceperint quod id quon longo annorum tractu in scientiâ traxerant cum molestiâ & sui maceratione, (quod

P p p

sc.

sc. id quod cum tædio in eorum manus inciderat, dum tempus transigerent in viâ necessariorum suorum,) per te facillimè in manum accepturi sint & cum facilitate scientiæ Religionis participes futuri sint; tum apparebit sapientiæ differentia à prophetiâ, & te scientiâ & sapientiâ tuâ ipsam habere; se omnes esse ut Spinæ, te verò ut Rosâ; se omnes esse ut Partes, te verò ut Totum; & tandem omnia illa quæ ii cum magnâ molestiâ addidicerunt, me ea tibi uno verbo ita dixisse, ut sint tam Vulgo quàm Proceribus facilia; aded ut non maneat aliquid in quâvis linguâ dictum, nisi quod in linguâ tuâ sit sicut aqua fluens. Tibi enim datus est Liber Avestâ in tali sermone ex quo in Mundo desiderium tuum & famam obtinuisti. Deinde tibi dedi Interpretationem rā Zend, qui est Liber & scriptura valdè æstimabilis. Præ Linguâ quâ homines ad loquendum utuntur, ea est Lingua elegantior à capite ad calcem. In hoc [Libro] eloquentiam tibi dedi, quæ magnificentiam tibi offeret in religione. Et nunc ô Zerdusht Isfintamân, annitere, & consilium meum hoc tempore [amplectere:] omne bonum-opus quod potes, hodiè facito; in vitâ tuâ, ne annitaris in crastina die [nec differas:] pro animâ tuâ quicquid potes, propriâ manu facito: ne esto ex socordiâ [dicens,] Ego hodiè sum adhuc juvenis: ne esto negligens, quodd discessus tuus sit ex improvîso. Nunquam speres quodd post te aliqui pro te bona-opera facient: nam melior est una dies vitæ tuæ in præsentî, quàm spes pro quinquaginta annis [in futuro.] Corpore itaque bona-opera præstes hodie, nam cras præ dolore non conaberis. Gogjesta qui Diabolus apostata est, duos Diabulos huic operi præfecit, quorum unius nomen est SERO à CUPIDITATIBUS [recede;] alterius nomen est O SOCIE POSTEA [facias;] ut hi duo Diaboli per hæc remedia homines à bonis-operibus retrahant: uti quando est aliquod bonum-opus quod oportet hominem facere, accedens SERO sicut turbo, dicit, Tu diu victurus es; hoc opus poterit fieri quovis die intra vicenos. Et Diabolus cui nomen est POSTEA, dicit, Hoc poteris postea perficere. Hi duo Diaboli ex necessitate prohibentur sunt bona-opera in hoc Mundo. Et quando te à bonis-operibus retinent, ne peronas cor in hunc Mundum cum desiderio & aviditate, ne tandem veniens Fatum, & ex non-præstitis bonis-operibus invenias damnum, & penitendo maneat in tristitiâ, & tibi ipsi facturus sis injuriam & injustitiam: quando inquam vindicta [seu retributio] Paradyscorum in te erit, tristitia & molestia & mæror & damnum tibi erunt. Peccata tua in cervice tuâ manebunt, & nemo te ad Paradisum ducet: idcoque de operibus tuis cautus esto, & in hominum religiosorum viâ insille.

Porta

Porta XCII.

Quando res à cadavere polluta est, dicam quomodo desideratam ei puritatem acquiras. Si aurum sit immundum, illud lotione-lustrali aquâ semel lavent: si argenteum sit, eodem modo lavetur bis: si cupreum aut stanneum aut plumbeum aut orichalcum sit, eodem modo lavetur ter: chalybeum lavato quater, lapideum sexies. Si sit Turcois, aut Rubinus, aut Hyacinthus, aut Corneolus, aut Smaragdus, eodem modo lavetur sexies: & quâvis vice siccatum reddant affricando terram. --- Sic etiam si Margarita sit, ad instar lapidis lavent sexies. At quodvis vas lignum & testaceum abjicito: eadem est quæstio & responsio. Si lavaturus sis vestem, id facito sexies; nec eam in aliquo loco seponas ita ut Luna aut Stellæ aut Sol in eam splendeant. Et quando per sex menses seposita fuerit, tum oportebit aliquem candem induere, quamvis [hoc faciendo] haud multum lucraturus sit.

Porta XCIII.

Præceptum est ut benè custodias Ignem Martis: quovis anno tantum Lignorum offer quantum illo anno comburatur, quod ex præteriti anni demenso [sciatur.] Præceptum est quâvis nocte Ignem reficere; nam per Ignem corda religiosorum exhilaraturus es. Quando Ignem reficis, in eum bonos Odores indito, ut Dæmones & Venefici ab eis fugiant; cum à virtute Ignis Martis suppeditetur vita tam Proceribus quàm Vulgo, [i.e. omnibus.] Inter homines quidem omnes possumus esse ut Pastor & Grex, à splendore & illuminatione Angelorum: at si non fuisset Ignis Martis, non esset aliquis inter creaturas vivens, nec esset in hac vitâ permanentia. Quantum itaque potes, pro signo [seu monimine] adhibe Ignem Adu-rân, & juxta eum Petitiones & Desideria tua habeto; quia inde erit tibi splendor & illuminatio infinita.

Porta XCIV.

In hac Religione celebranda sunt Ghahanbâr sex, quod ab Espintamân præceptum est omnibus qui religiosi & sancti sunt. Quicumque potest, in hanc rem annitatur eique allaboret: nam observando consuetudinem rāo Ghahanbâr, assatim accessus ad Deum inveniet. Et, si unus solus non potest, duo aut tres aut quatuor hoc opus aggrediantur: nam cum nōsli Mundum nemini manere, huic inquam operi pro virili incumbito. Si tres præstare non possunt, quale tunc erit tuum Ghahanbâr? Quisque in

Ppp 2

medium

medium conferat symbolum, nam ad instar hujus non restat alicui tale meritum. Cuivis religioso incumbit quàm citissimè hoc opus aggredi, quia inde inveniet meritum multum. Si autem non, nec habet aliquis multum quod conferat, nemo in hoc opere jactantiam præ se ferat [plus quàm potest conferendo.] Ubique celebratum fuerit Ghahanbâr, facitò ad illum locum properes: & quamvis te non advocaverint, ei [celebrationi] benedictio & [sponte] aliquid dato, ut non retrò maneat à tam bono opere: annitere inquam, nam inde desiderium tuum tandem invenies. Hæc sex Ghahanbâr nobis Religiosis injuncta sunt, quia Deus-Justus hujus Mundi regnum & quicquid in eo est uno anno creavit, terram substravit, & cælum superinduxit. Primum creavit Cælum 45 diebus: in die Châr mensis Ardibehist fuit Ghahanbâr primum 5 diebus constans, cui nomen Midiyûzeram. Si quis hisce 5 diebus Ghahanbâr celebraverit & benedictiones pronuntiaverit, ejus merita erunt tot numero ac si dedisset Agnos ac Oves mille. Bonis & dignis quicquid aliquis dederit, id pro animâ suâ dat talis Religiosus. Sexaginta diebus Deus creavit Aquam in die Châr Mensis Tir: hujus quindii Ghahanbâr est Midiyûsbaham-ghâh. Qui hocce quindium ex animo celebraverit, inveniet abundantiam animæ suæ: tantâque reportabit merita ac si dedisset Vitulos & Vacca mille, dedisset inquam bonis & dignis pro animâ suâ. Ghahanbâr tertium est quo Deus per potentiam suam produxit Terram 75 diebus: in die Aštâd mensis Shahrivar hujus Ghahanbâr initium fuit. Quicumque eo die illud celebraverit & benedictiones fundendo triumphaverit, percipiet bonum omnium Ghahanbâr quæ antea celebraverat. Hujus nomen est Pitûsbaham-ghâh, cujus meritum erit tantum ac si mille Equuleos & Equas bonas dedisset dignis & bonis pro animâ suâ. Quantum Ghahanbâr est Iyâseram vocatum, quo Deus 30 diebus creavit Herbas & Arbores in die Aštâd mensis Mihr: quicumque quantum potest illud celebraverit, habebit tot merita ac si mille Pullos ac Camelas bonis & dignis dedisset pro animâ suâ. Quinti nomen est Midyaram, quo Deus 80 diebus produxit Animalia: hujus initium est die Mihr mensis Dey, constans 5 diebus apud omnes Magnates & Sapient. Quicumque hoc Ghahanbâr celebraverit, supra omnes colla sua exerentes exaltabitur, & hinc tanta erunt ei merita ut ea non poterit numerare, ac si cum Vaccis & Vitulis mille tot Pullos & Equas glomeratorias & totidem Camelas cum Pullis dedisset bonis & dignis pro animâ suâ. Sexti Ghahanbâr nomen est Himespatâmadam, quod in Pentadem Mazdyjyân incidit, & Pentade [seu quindio] constat: in eo Deus 75 diebus produxit Homi-

nes;

nes; eos inquam ultimò produxit pro quorum necessitatibus primò [reliqua] creavit. Quicumque hacce Ghahanbâr cum perpetuis Benedictionibus celebraverit, (si inquam ejus Pentadem celebraverit,) purissima merita reportabit pro quantitate Mundi & omnium rerum quæ in eo, ac si ejus causâ à cerebro usque ad faciem & cutem [i. e. totum quod habet] dederit dignis & bonis pro animâ suâ. Annitetur quidè ut ab hisce meritis non retineatur ex juvenilitate suâ. Scito hacce sex Ghahanbâr instituta fuisse à Gjemsbîd: horum inquam observationem Deus ostendit Gjemsbîdo, qui habuit [pro viatoribus] mensam: ei enim mos fuit, ut quicumque peregrinus [hisce diebus] ab itinere adventaret, eum ad Coquinam suam mitteret ut se cibo satiaret. Die quodam aliquis Diabolus per ostium ingressus est sub formâ Viatoris, quem cum à Gjemsbîdo festinanter cibum peteret, Gjemsbîd illum ad Culinam misit, coquo præcipiens ut huncce hominem cibo satiaret. Quando autem ad Culinam venerat crudus ille Dæmon, cibum à Gjemsbîdo destinatum comedit, & mox à coquo alium petiit, ut sibi satiaret postulans. Coquo hoc ad Gjemsbîdum referente, præcepit, Asserto aliquot Tauros, eosque mactatos & coctos ei dato. Abiens itaque Coqus sic fecit, nec fuit satur, sed aliam postulavit mensam. Coqus itaque pertæsus, Gjemsbîdum adiit & omnia ei narravit, dicendo, O Angustissime & Maxime, passim per Mundum repræsentatur culpa maxima; dicitur enim in Angustissimi [Regis] culinâ non esse talia [ac tam sumptuosa] quæ sunt in reliquâ parte regionis: fuit enim aliquis famelicus qui ab eâ non discessit satur: & si ita sit, quandonam sufficiet Regi Regum? [Qui itaque jussit,] Ito & Equos & Boves & Oves mactato & coquito & liberè dato. [Coqus] itaque sic fecit, donec vires ei non manerent. Cùmque Gjemsbîdo narraret, Gjemsbîdo coram Deo ingemisciente, is hæc omnia à capite ad calcem referre [jussus est] Misit itaque Deus-Justissimus citissimè Angelum Behman quasi esset Fumus, [jubendo,] Ito & Bovem rubrum accipiens mactato in nomine Dei qui prudentiam dat: eumque coquito in Acto veteri, & cave accuratè facias, Allio ac Rutâ superadditis: & in nomine Dei ex ollâ effundito: deinde coram eo oppone ut comedat. Cùmque portiunculam posuisset in illud [quasi secerniculo] frasset, Diabolus ille maledictus inde aufugit, abiit, evanuit & disparuit, nec deinde aliquis eum posseâ vidit. Ex eo tempore tã Ghahanbâr instituta sunt, & in hominum bonum præficta. Si itaque in bonum anniteris hoc modo, à Deo Religio-nem [veram] assequeris. Deinde quando postea occurrebat Fames, Bovem eodem modo parârunt, sc. in Aceto coxerunt cum Allio & Rutâ, &

hoc modo paratum comederunt boni effectus causa; & abiit Caristia & fames à Mundo amissa: per nomen Dei beneficentissimi removebatur illa fames & egestas & indigentia: ejusmodi arcanum opus facit Operum Effector. Scito Zerdusht Espintamân statuisse in Mundo ista Ghahanbârhâ, per quorum ceremonias abibit calamitas, & multas videbis benedictiones in vitâ, cum divitiis & possessionibus amplis.

Porta XCV.

PReceptum est, ut si aliquis beneficium facit alteri, tum alteri incumbit illud eâdem quantitate rependere quantum poterit: si gratitudinem justâ quantitate rependere noverit, multam inveniet mercedem in utroque Palatio [seu Mundo.] Sic enim est in bonâ religione, ut si aliquis in aliquâ re benefecerit, Deus decuplo plus ei rependat. Nam si aliquis id quod justum & bonum est cordialiter & animitus non cognoscit, secundum Vêstâvaxend huic tandem eveniet ut peccatum habeat infinitum: ei hoc peccatum imputabit magnum, nec Deus concedet diem spei & metus. Sic dicit Diabolus nequam, Ille est nobis affinis & contribulis; in eum tandem erit manus mea, is erit sub pœnâ & supplicio meo: alteri Diabolo non tradam illum, retributioni ejus superaddam miseriam. Sic monet Mûbad-Mûbadân, ut hujusmodi peccatum in te non veniat, sed à te procul absit.

Porta XCVI.

Salutatio ad Solem necessariam esse scito: quicumque est religionis & prudentiæ particeps, ter quovis die ei salutationem faciat. Et si adhuc semel fecerit ex abundantia, tanto erit exuberantia meriti ejus: si bis, duplum; si ter, triplum erit meritum ipsius. At si semel in die non fiat Salutatio, tibi erit peccatum ponderis trium Sitâr, [i. e. 6 Dirêm cum dimidio.] Peccatum quoque augebitur quâvis vice quâ Salutationem non feceris. Et eodem modo erit Igni & Lunæ Salutationem isto more faciendo.

Porta XCVII.

SI quis ex hoc malo Mundo discedit, nemo debet flere propter illum; quia omnis Aqua quæ ex ejus oculis fluit, ante Pontem Tchînavar erit obexei: talis homo ibi manebit saucius, nec inde rectâ procedere poterit. Expiationem itaque faciant ex Avestâvaxend, ut ab illo loco removeatur obex.

Porta

Porta XCVIII.

SI quis ex animo religioni incumbit, Sacerdotibus & Sapientibus ministerium faciat, Cingulum induat, & eos adeat, à Destûr & Hyrbad verba audiat; pro tuâ illorum verborum quantitate, (quicquid tibi dixerit,) ne ei reddas, AUDIVI [antea.] Si illa verba tibi displicuerint, nihil boni tibi redundabit ex illis. Nam in Zêndavestâ sic dixerunt Religionis Magnates qui per hoc Unionem persorârunt, [i. e. rem tetigerunt,] Quicumque contra Sacerdotum verba argumentaverit, ejus Lingua tabescet, ex hoc Mundo exeundo erit dolorem passus, & postea in Infernum præceps ruet.

Porta XCIX.

Quivis religiosus rudis quando sit sapientior, addiscat Scripturam tē Avestâvaxend. Et cuius Sacerdoti ac Sapienti hoc incumbit ut in tali scripturâ alterum erudiat. At quisque moratus qui non dabit operam huic scripturæ addiscendæ, certè erit peccati alicujus magni reus: quia Zerdusht in religione effatus est, Apud eum non manebo in æternitate supremâ, sed quantitate latitudinis totius terræ à Paradiso eum separabo. Hocque tu scito sive bonus sive malus sis.

Porta C.

NON debet Sacerdos tē Pêhlavi cuilibet explicare quoad sensum ejus. Nam Zerdusht (qui religionis viam benè perspexit,) à Deo quæsit, Docendo aliquem tē Pêhlavi, quomodo erit, & cui nam laxabo habenas? Responsum accepit, Quemlibet de solole tuâ doceas: at si Sapiens aliquis docuerit alium, ei peccatum imputabitur maximum. Nam quamvis ei sint bona opera, tandem anima ejus in Gehennâ erit. In Zênduvenûd hoc modo dictum est, Si quis in re aliquâ injuriâ afficit alium, peccatum ejus abundans perpetuabitur: cum ex hoc Mundo exiverit, erit desolatus, nec bonitatem ejus in censum adducent: à Mihr-Ixad & Resbn-Ixad pœnitudo & rexiatio superveniet. Tu itaque teipsum ab hoc peccato continito, ut sis salvus die computi. Die nocteque Deo gratias agito, & ut alterius Mundi particeps sis quærito.

Autoris

Auctoris Conclusio Libri.

در ختم کتاب میگویند
 شد این نظم صد در بدینجا تمام
 ز ما باد در روح نیکشان سلام
 کشیدم درین نظم بسیار رنج
 نهاندم درین نظم صد جاپ کنج
 بسی نلته خوب در صد درستی
 بداند هر آذکس که دین پرورستی
 بسی زیر و بالایش بشناختم
 بسی مو بهر نکته بشناختم
 بلند و پستی او بود در
 تلی کرد ماندن پشت شتر
 شتر کردنش بند تاریخ از آن
 که باشد بیابان به پیش جوان
 توان از شتر در بیابان شدن
 شتر نا بدین ره بیابان شدن
 شتر توشه راه را می کشد
 شتر ساز خرواه را می کشد
 چنانچون که بهدین بدین درستی
 توادد به بنگاه خود راه جستی
 بدین صد در ای مرد فرخنده نام
 عمل گر کنی دین بری والسلام
 ده و چار بود از محرم که من
 شتر کردن تاریخ آن در سخن

تتمت تمام شد

هر آذکس که این نظم را کرد بیان
 ورا بیان بس آوردن دلکشان
 چنانچه این نظم بودستی از مرد شاه
 ملک شاه بودش پدر با فره

Hic finita est S A D - D E R compositio;

A nobis super omnes bonas Animas sit Pax!

In hac compositione multam sustinui molestiam,

Et in ea centum locis posui thesauros.

Multa bona dicta sunt in S A D - D E R,

Hoc sciat quicumque Religionis fotor est:

Multoties infra & supra eum percurri,

Multos pilos quovis Disto fidi.

Suprema & infima ejus pars est plena,

Cumulum facit sicut dorsum S H U T U R, [i. e. CAMELI gibbo tumentis:]

Nam CAMELU M feci vinculum Epoche ejus,

Ut sit coram juvene in Deserto.

Potes CAMELO in Desertum abire,

CAMELO inquam est ut hac via in Desertum abeat.

CAMELU S viaticum tuum portabit,

CAMELU S apparatus tentorii tui bajulabit, [sc. hic liber omnes necessitates tuas sustinebit:]

Ita ut cum Religiosus sit in Religione sincerus,

Poterit hoc fundamine suo viam perquirere.

Si secundum huncce S A D - D E R (6 vir sauffli nominis)

Praxim instrueris, Religionem reportabis. Atque nunc saluus sis.

Moharram 14° fuit quod ego

Verbo S H U T U R [numeri 900] feci Epocham ejus.

Explicit, finitus est.

Quicumque hanc Compositionem memoriâ tenuerit,

Et erit abundans Benedictio & Cordis apertio [seu solatium.]

Hujusmodi est hæc Compositio a viro Regio,

Atelighâh suis Paer ejus cum felicitate.

HISTO-

HISTORIÆ

RELIGIONIS VETERUM PERSARUM

APPENDIX,

CONTINENS

Aliquot *Tractatiunculas* seu *Dissertationes*, in quibus paulò uberius tractantur pauca quædam tantùm leviter tacta in superiore Opere.

Q 99

APPENDIX.

IN isto Appendice continentur particularia quædam *Dissertationum* *Capita* superius nimis leviter tacta, quæ (quia in propriis suis locis pro Digressionibus habenda essent,) antea prorsus omisso Appendice, in Præfationem inferere statueramus: postea autem (cum multiplicarentur,) visum est subungere Appendicem, & dicta *Capita* in eundem rejicere. Ideoque si superius aliquando Lectorem remiserimus ad *Præfationem*, jam monendus est ut *Appendicem* adeat.

I. Pag. 36 memorantur *Calbii* & *Durzii*, &c. Hi à quibusdam Europæis minùs rectè vocantur *Durcei*, & à Benjamine in Itinerario Hebraico דורזי *Dûrzi*, pro דורזי *Dûrzi*. Apud Rawolfium Itin. part. 2 cap. 13, dicuntur *Trusci*. Syriæ incolis audiunt درزي *Dûrzi* vel in plurali formâ درزي *Dûrzi*. Isti sunt ex hodiernis Montis Libani & Curdistaniæ incolis, qui pessimæ suæ Religionis originem altè petunt, aliqui à *Noach*, alii ab antediluviano Patriarchâ *Enoch*, & quoque à *Seth*. Miseram istam Religionem contentam in Libro dicto صحف *Sohuph Sheit* (quam ergò *Sethicam* vocamus,) hodie colunt in Libano & Curdistân variæ Curdorum Gentes, uti dicti *Dûrzi*, & حميدي *Homéidii*, & كلبي *Kelbii* seu *Calbii*, i. e. *Canicularii*, (nam *Kelb* seu *Calb* est *Canis*,) ab aliis sic dicti quia nigrum Canem colunt: quod idem in *Curdistân* seu *Gordyaa* montibus faciunt illi Curdi qui vocantur يزیدی *Yezidi* seu *Yezidæi*; qui etiam nigrum Canem & quidvis nigrum multùm æstimant propter Colorem (ut creditur) *Dia-boli*, quem venerantur & qui ab ipsis vocatur استاد *Ustâd*, i. e. *Magister*. Et *Yezidæorum Sacerdos* (qui talis *Magistri* aptus *Discipulus* pullatus incedens,) ab illis nominatur مرید الیزیدی *Murîd Al-Yezîdî*, i. e. *Discipulus Yezidæus*. At omnes hujus Gentis homines à Mohammedanis & Christianis vocantur شیطانی *Sheitâni*, i. e. *Satanici*, *Dia-bolici*.

bolici, quia profitentur *Satanam* esse suum *Pyrr* seu *Sheich*, i. e. *Doctorem suum*: nam (ut ajunt Orientales,) *quicumque non habet Doctorem, Diabolus erit Doctor ipsius*. Hi negant Resurrectionem, & sunt mediæ opinionis inter Mohammedanos & Paganos. Putant Deum esse *علی*, non quidem *Ali*, sed *Ali* seu *Excelsus*; cujus existentiam agnoscunt, sed eum non adorant.

Istiusmodi miseris à *Gordyæ* ad urbem *Mausil* Forum aduentibus illudere solent Christiani Mausilenfes & Turcæ, qui si fortè talem inter se inveniunt Yezidæum, solent circa eum in terrâ ducere Circulum, ex quo is superstitiosè existimat se non posse exire, donec ab aliquo frangatur dictus Circulus; eumque interim (cùm non possit exire,) vexant acclamando *Ndalat Sheitân*, i. e. *Maledictus sit Diabolus*: sic nempe vulgus falsò pronuntiat *Ndalat* pro *لعنة* *Ldanat*. Utcunque tamen nullus Christianus aut Turca inter Yezidæos casu versatus, audet (quod prope accedit ad *Naalat*) vocare Ferrum equinum *Ndal*, nec vocem *Ndal* quavis occasione pronuntiare, ne fortè intelligatur maledixisse Diabolo, propter quod illum statim trucidarent: ideòque Ferrum equinum potius vocari solet *ارضى* *Ardî*, quia terræ proximum.

Isti *Durûzi* erant olim in monte Libano ante tempora Herodoti, à quo dicuntur *Δυρζοῖοι*, ex quibus Milites conscribebant veterum Persarum Reges. Et supradicti *Calbii* sunt qui apud D. Sponium Artic. I, in Inscriptione antiquâ vocantur *Calbienes Coh. III*, scil. Cohortis tertiæ Milites quos Romani olim conduxerant ex *Calbiis* Montis Libani incolis, qui erant Gens bello fortissima ex illis Curdis qui Ægypti aliquando fuerunt Domini, de quâ re videatur Abu Mohammed Mustapha. Dictam Inscriptionem habet Lapis dedicatus Soli, qui ex inscriptis Characteribus videtur Palmyrâ Romam advectus. Pro fortitudinis eorum exemplo sint civilia quædam prælia seu dimicationes quæ ante medium superioris seculi per aliquot annos in Syriâ durârunt inter istos montanos Principes & planitierum incolas, in quibus quidem bellis compertum fuit quòd Montani semper prævalebant; utpote qui in sicciore aëre nati, majore vigore præditi fuere, ut ubique gentium fit. Unde erat quòd *Othmân* Turcarum olim Imperator in Janizariorum suorum fortitudine aliquem defectum sentiens, in animo habuit his sepositis, Exercitum sibi conscribere ex Curdis, Vezîri sui consilio: id autem subolentes Janizarii,

Janizarii, Imperatorem suum trucidarunt. Ex his olim erant *Hassejîn* seu *Assasini* de quibus consulantur Scriptores Belli Sacri. Nomen *Hassâsin* significat *Trucidatores* seu *Occisores* & *Sicarios*, qui quidvis aggredi audebant.

Istæ omnes Libani & Gordyæ Gentes habent annuatim Bacchanalium suorum Festum nocturnum in Calendis Januarii, de quo Ritu me certiore fecit amicus noster cui nomen *Andréas Phârah* natione Syrus Ladikiensis, cujus socius aliquis ei narravit se aliquando dictis Bacchanalibus clam interfuisse, (quod lepidum,) quando post vesperthinam commensationem & computationem Virorum & Fœminarum, luminibus omnibus extinctis, in illicitam venerem promiscuè ruebant omnes. Dictus Socius antea conspectâ Virgine quæ juxta Vetulam confidebat, animum in eam intendebat. Quando itaque extinguerentur Lucernæ, ille in tenebris nescius in utram harum inciderat, palpitando malo fato incidit in Vetulam: & ut certior fieret, digito explorabat illius Os an esset edentula? Quo factò, Vetula illa statim exclamabat *غردى غردى* *Garîb, Garîb*, i. e. *peregrinus peregrinus*! Ille autem mox evasit pro vitâ suâ. Hæc itaque eorum solennia Sacra, sunt prophana tenebrarum opera.

II. Pag. 29 & 43. Quoad *Bactriam* seu *Bactrianam*, Legatus ad Magnum *Chân* Johannes de Plano Carpini videtur eam indigitare corrupto nomine *Barthra*. Tota illa regio in orientalibus Libris vocatur *خراسان* *Chorasân*, cujus urbs extrema est *بلخ* *Balch*, citima verò *بخارا* *Bochâra*, seu ut pronuntiari possit, *Bachara*: & hinc fit corruptè *Bactria*. Sed quamvis Græci sumpserint nomen à citeriore parte, tamen in ulteriore collocant præcipuam ejus urbem *τὰ Βακτρὰ*, quæ *Balch*. Ut autem hæc duo extrema *ἀντάρτα* conjungi & conciliari possint, sciendum est quòd per orientem urbs *Balch* sola vulgò vocari soleat *Balch-Bochâra*, quod interpretor *Balch-Bactriæ*; adeò ut in isto uno nomine utræque *τῆς Chorasân* extremitates componi videantur. Arabs quidam (scil. Abulpheda in Historiâ suâ) dicit *بلخ* *Balch* Arabizatum esse pro *بله* *Balah*: sed planè fallitur, quia tum non legeretur *Balch*, sed *Balach*. At ut pateat quàm parum Autoribus Arabicis fidendum sit in rebus Persicis, *Camûsî* Autor Arabs in voce *بلخ*, pro *بلخ* *Balch* malè legit *بلخج*, *Bilâhgj*, quod nomen omnibus aliis Autoribus inauditum, & fortassis ab imperitis Librariis

in hanc formam corruptum est. His addam, quòd in corruptis Versionibus Latinis pro *Balch*, legitur *Baldach*; & Adjectivè *Abalachi* pro *AlBalchi*, i. e. *Balchensis*. In Libris etiam vocatur بلخ بامی *Balch-Bâmi*, *Balch-Bamiensis*.

Sed Strabonis ἡ Βακτρία & Ptolemæi τὰ Βακτρία, Stephano atque Straboni alio etiam nomine vocantur τὰ Ζαρίασπα, (in Ptol. impresso χαρῶσα, in MS Seldeniano Ζαρίασπα,) & incolæ nuncupantur Ζαρίασπαι & Ζαρίασπῆνοι, & ejusdem regionis flumen ὁ Ζαρίασπις. Hæc autem Græca nomina corrupta sunt, desumpta olim ex aliquo malè scripto & malè lecto codice Arabico aut Persico, quo quidem modo Græci nomina inde mutuantes, in multos errores inciderunt, ut constat exemplis plurimis. Nam Persici Libri fidem faciunt quòd urbis *Balch* conditor fuit Gushtaspis pater لهراسب *Lohràsp*, seu ut legi possit, *Labràsp*, qui ibi extruxit augustissimum Pyreum *Adur-Gushtasp*, in quo omnes suas divitias recondidit, & illuc solennem Peregrinationem omnibus injunxit. Ista itaque urbs (à Conditore sumpto nomine,) vocari debuit Ζαρίασπα seu Λαρόσπα, quæ à Græcis Librariis mutata sunt, pro لهراسب Λαρόσπα perperam legendo زهراسب Ζαρίασπα. Et sanè mirum dictu quot locorum & rerum medicinalium nomina corrupta nobis exhibuerunt Græci, ea olim in malè exaratis Libris Arabicis perperam legendo & eadem inde hauriendo! Quod monendum duxi, cum cuilibet hoc scire non liceat. Ab illo itaque Conditore dicta fuit *Urbs τῆ Lohràsp*: postea verò *Balch*, quia ibi copiosa *Ilex*, q. d. *Urbs Ilicum*.

Quin & *Balch* seu *Bactria* (ut omnia ejus nomina persequar,) à Persis etiam vocatur *Urbs Abrahami*, quasi crediderint eum aliquando ibi fuisse vel habitasse. Sic legit Rustémi Epitomator, بلخ شهر ابراهيم *Balch quæ est urbs Abrahami prophætæ, super quo sit Pax*. Fortassis verò sic vocetur, quia hæc urbs valdè sacra olim habitata fuit, propter solennem Peregrinationem illuc suscipi solitam in Persarum religione quæ *Religio Abrahami* vocari solet. Aliàs talis hujus urbis denominatio malè fundata videtur, cum ex Sacrà Historià colligi nequeat quòd Abraham unquam excursionem fecerit in *Bactriam*. Præterea obstat quòd urbis *Balch* conditor *Lohràsp* vixit sere 2000 annis post tempora Abrahami. Ideoque si aliquid huic historiæ insit, id intelligendum est de antiquiore ibidem urbe *Bâmiyân*, in cujus locum (vel ad parvam distantiam) successit *Balch*.

Tempore

Tempore Abrahami *Bactria* (vel potius τῆς *Bamiyân*) Rex sec. Diod. Siculum fuit *Oxyartes*, cum quo bellum gessit Ninus. Falluntur autem qui hoc tribuunt *Zoroastri*, qui illis temporibus non vixit; quem etiam (quia Magiæ Reformator fuit,) perperam ponunt Magiæ Inventorem, cum *Magi* multis sæculis eum præcesserant. Si *Bactria* Rex fuisset Magiæ naturalis Inventor, Persarum Magi (qui Magnatum suorum memoriam recolunt,) certè nolissent ejus oblivisci: sed talis quis apud eos inter suos veteres non memoratur nec agnoscitur. Verum quidem est quòd *Zoroastres* (non *Oxyartes*) fuit suo tempore Magiæ & Magicæ Religionis reformator, quem itaque assatim laudant & commemorant, nullum ejusdem nominis alium agnoscentes præter unicum illum Darii Hytaspis tempore celebrem.

III. Pag. 79 & 295, &c. De *Zervân* tam sec. Persas quàm sec. alios. Magnæ autoritatis Autor *Ibn Phacreddîn Angjou* in Libro *Pharhangh Gjibângîrî* ponit *Zervân* esse *Abrahamum*, qui (cum *Zervân* fuit tantum unus,) proculdubio erat idem cum Ζαράμ Theodori Mopsuestiensis & cum *Zervân* Shahrastanii p. 295, &c. Ideoque dicti Autores qui minoris autoritatis, censentur errasse statuendo *Zervân* esse diversum quendam ab Abrahamo, ejusque opiniones diversas; ex tam profundâ antiquitate veritatem expiscari nescientes.

IV. Pag. 98. Inter Doctos agitari solet quæstio quæ fortassis à nobis jam terminari nequeat, sc. *Quamdiu Magnetis usus in navigatione obtinuerit?* Magnetis quidem nomen & ferrum trahendi vis ab omni ævo innotuit. Iste Lapis in Gemara Talm. vocatur אבן שאבר *Lapis attrahens*, & in Judæorum antiquissimis precibus מגנים *Magnes*, & כשן אבן קלמיט *Calamita*, quod Italicum. Persicè کش یا آهن *Lapis ferrum trahens* seu *ferrum rapiens*. Instrumentum verò itinera dirigens vocatur *Compassus*, Italicè *Buffolo*, i. e. *Pyxis*. Sinicè ea 24 ventorum vocatur *Kî-pon*, i. e. *lineata pyxis*, Arabico-Persicè audire *Kîbla-nâma*, i. e. *Kîblæ libellus* seu *Charta*, vulgò perperam خبره *Chabra-nâma*: aliàs rectius قبله *Kîbla-nomâ*, i. e. *Kîblam ostendens*, sive velis individuum Kîblæ punctum sive quemvis locum anteriorem ad quem tendis, sc. directum iter quaquaversus dirigens. Sed cum *Kîbla* sit *Meridies*, iter tam ad eam quàm ad aliam quamvis plagam per consequentiam deducendum est, sc. per additionem & subtractionem. De ejus usu per terram apud Ramusium in *Collectione Itinerum* legitur, *In plerisque Arabiæ locis itinera fecimus ope Compassi*: &

40 diebus ac noctibus occupati fuimus iter faciendo inter Damascum & Mechem. Et Rawolfius in suo Itinerario Syriae p. 163 dicit, *Viarum Duces per arenosa Deserta vias suas dirigunt per Compassum, eodem modo quo Pilotae faciunt per mare.* Aded ut ne quidem per terram itinerantibus semper liceret vastissima Desertorum latifundia recto tramite peragraré absque Acûs magneticæ directione. Nam in Oriente per invia solitudinum æquora nulli sunt viarum Cippi, sed omnes semitas (si quæ fuerant) quovis momento operiunt mobiles arenæ, in quibus firma terra frustra oculis perquiritur, & totum circuitum ambit nil nisi visum perstringens ὑπόφωρία (Serâb dicta) quæ siticulosos viatores sæpe aquarum spe deludit & è viâ seducit.

De Pyxidis usu consulatur Gilbertus, atque Cabæus qui statuit eam non fuisse notam ante 500 annos. Et Bochartus ejus antiquitatem negat, rectè ostendendo Plauti *Versoriam* esse *Funem* nauticum. Sed Martinus in *Atlante de Chinâ* agens ait, *Ibi ante Europæorum inventionem, artis nauticæ & magnetis usus antiquissimus.* Acu magneticâ etiam instruitur Chinenfium *Pyxis sortilega*, ubi sortitio seu electio facienda ejusmodi Acu indicatur. Et, cum Salomon singulis trienniis instituerit navigationem ad *Ophir*, & (ut creditur) ad *Peru*, & Hanno à suis jussus navigaverit extra Fretum ad varia loca, & Pharao Neco Pœnorum ope procuraverit navigationem per totius Africae Continentem usque ad Indiam, ut notat Herodotus; videtur impossibile hæc omnia præstitisse absque Magnetis usu. In Libyâ apud Ammonios in Jovis Templo (propter fabulam Arietis qui aliquos adventantes deducebat ad Fontes, cujus rei non meminit Curtius,) erat Statua cum Arietino capite: unde Alexander in Nummis ut Jovis Ammoniaci filius, Arietinis cornubus pingitur. Sed inquit Curtius, *Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat quam vulgè diis artifices accommodarunt.* Umbilico maximè similis est habitus, *Smaragdo & Gemmis coagmentatus.* Hunc, cum *Responsum* petitur, *Navigio aurato* gestant *Sacerdotes*, cum multis *argenteis Pateris* ab utroque *Navigii latere pendentibus.* Sequuntur *matronæ Virginisque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat oraculum.* Illa nempe Jovis effigies videtur semiglobulare quiddam, (uti est *Compassus* marinus) formâ Umbilici librarii seu Umbonis, tanquam ἑρμῆος quoddam adoratum propter ejusdem divinum auxilium, utpote in quo Index magneticus erat sicut intus existens quidam Deus, navigiorum cursum in medio æquore dirigens.

rigens. Unde iste Jupiter in solenni processione, Cymbâ seu Navigio ab 80 Sacerdotibus comportatus, circumferri solebat. Consule Pitisci Curtium, ubi Schottus ait, *Nihil aliud erat quàm Charta marina Pyxidi nauticæ ritè juncta.* His positis, Pyxidis antiquitas ponitur. Sed ad Delphini editionem Annotator his omnibus contradicit, pro *Umbilico* legens *Umbilico*, ut sit species Ovis, & tantum sub unâ formâ Jovem cultum fuisse statuens. Videant alii: nobis enim non est tempus aut locus controversiam terminandi.

V. Pag. 120. *Medica* seu *Pabulum Medicum*, (sc. *Trifolium cochleatum*), sic dictum est quia primò ex Mediâ in Europam transplantatum vel potiùs ex semine satum. Hujus nomen Persico-Medicum est *سپست* *Supûst* seu *سفسٹ* *Sufûst*, vel *اسپست* *Uspûst* seu *اسفست* *Uspûst*; unde Syri etiam fecerunt *Espesto* seu *Esfesto*, & Arabes *Phassa* seu *فصفصة* *Pha/sphasa*. Dictum autem Pabulum recens magis propriè Arabicè vocatur *رطبة* *Ratba*, & siccum *قatt* *Katt*, utrumque *نفل* *Nafal* seu *Nefel*, de quo consulatur Avicenna qui ponit aliquam differentiam. Turcicè vocatur *دو نج* *Tôngja*, à *بودنغ* *Tônmaç*, secundo, q. d. *secabilis, demessa* seu *demetenda* herba: nempe quia hæc herba pro Pabulo abscindi solet & demeti: gramen autem ordinarium pro Fœno sicco in Oriente non metunt; namque non siccant, sed aliquando fortè parum quid secatum recens & madens edatur ab equo. Ogilbius in *Persia* p. 43, ex suis Autoribus perperam legit *Gontscheh*, pro *Tontscheh*; quæ (inquit) *crescit ad altitudinem 4 pedum, cum flore cæruleo: & metitur singulis mensibus, & sic durat sponte nascens per septennium: sed anno septimo de novo seritur, multam rigationem poscens ut Oryza aut Triticum.* Hoc Pabulum siccum, est pro Equis Nobilium. Id quod in nostris Herbariis exhibetur, (exceptâ cochleatione,) est *Trifolium* ferè tale ac est *Fœnum Burgundiacum sacrum*, sc. *Saint-foin*, ob singularem usum sic dictum.

Apud Orientales memoratur alia *Medica* species Persico-Medicè dicta *دو سوست* *Div-supûst*, i. e. *Medica Diaboli*, quæ Turcicè audit *دو نج* *Kara-yôngja*, i. e. *Medica nigra*, & *گهیک دو نج* *Gheyik-yôngja*, i. e. *Damarum* seu *Cervorum Medica*, scil. *Medica cervina*, flore etiam cæruleo, ut dictum. Hæc Arabicè audit *حندقوق* *Handacûk* seu *Lotus* herba, quæ est *Trifolii* species nostratibus dicta *Trifolium corniculatum*. Plura videant alii. *Quin & Medica* aliàs Arabicè vocatur *دوق*

ذوق *Dhōrak*, cum aliis nominibus quæ leguntur in Libro *Nuzhatol Nophūs*.

VI. Pag. 124. *Sicut in Seldn, sic in Bantam & in Javā.* In insulā *Java* urbs præcipua & Sedes Regia est *Bantam*, ubi Lusitanicum in sonandum est ut *n* seu *ngb*: nam in Regis Bantamenfis Literis Credentialibus Malaicis (quas possidemus ante 50 annos exaratas) ad Reges Angliæ missis, scribitur *Bantān*. At in Credentialibus Arabicis quas ego interpretatus sum pro Carolo II, tacito prorsus *Bantani* nomine, ea urbs sæpe & semper vocabatur *Surosodn*. Tota quidem Insula in Libris Persicis vocatur *Māha-Rdgja*, i. e. *Magnus Rex*, in Libris Arabicis *Gjazira Al Mahardgja*, i. e. *Insula magni Regis*. A vulgò loquentibus vocitatur *Jāva* vel *Gjāva-dīb* seu *Gjava-aīv*, i. e. *Hordei insula*: unde apud Ptolemæum legitur, *Ἰαβὰδῖς, ὅ ἐστι κριθῆς νῆσος*. Fortè rectius legendum *Ἰαβὰδῖς Javadiv*, cum in linguis illorum locorum *Dīb* seu *Div* sit Insula; unde sic terminantur pleraque in illis partibus Insularum nomina, ut *Serandīb*, de quā fusè diximus in Notis ad *Itinera Mundi*. Sic etiam Ptolemæo *Σαβὰδᾶβα*, i. e. *Anchoræ insula*, & *Ναγὰδῖς*, i. e. *Serpentum insula*, si rectè capio in linguā Malaicā. Hæc itaque insula fuerit ferax Hordei, quod tamen videtur primò aliunde ad eos allatum, cum in linguā Malaicā hisce locis propriā non detur aliud Hordei nomen præter *Gjāva* ex linguā Persicā mutuatum: nam si *Hordeum* apud eos ab initio semper fuisset, proculdubio ejusdem aliquod nomen originale in suā linguā habuissent. Tritici etiam nomen *Ghëndum* coguntur mutuare à Persis, à quibus itaque & illud *Granum* habuere. Supradicta *Serandīb* (quæ *Taprobana*,) aliàs vocatur *Σιελεδῖς* apud Cosinam Monachum in *Τοπογραφία Χριστιανική*, ubi dicitur ibi esse Ecclesiam Christianorum illuc adventantium, cum Presbytero ex Perfide ordinato atque Diacono & totā Ecclesiasticā λειτουργία. De nominibus *Pekin* & *Naukin* & *Ventis* Sinicis vide supradicta nostra *Itinera Mundi*.

VII. Pag. 189. In Libro Persico D. Bunclei, num 44, de morte celeberrimi Astronomi *Omar Cheiyām*, sequente modo legitur, وقارنج قد من کور و مسطور است که وفات ملک الحکما سلطان العلماء قدوة الفضلاء علام خواجه عمر خیام در سنه سبع و خمسون مائه

مائه نبوده است در دیشابور و در تمام علوم و حکمیات چکانه و اعلام زمانه بون خواجه نظامی عروضی سمرقندی که اعلم وقت خون بود و یکی از شاگردان خواجه عمر بوده و حکایت موت خواجه عمر میکنند که مرا در بلخ با خواجه عمر اتفاق ملاقات افتاد و مجلس میداشتم در اثناء سخن گفت که قبر من در موضعی باشد که هر بهار بان شمال بروی گل افشان بود، مرا از آن تعجب آمد با خون گفتم که این مرد گداز فکودید تا بعد از موت او چون مرا چند گاه به دیشابور گذر افتاد قبر او در یافتیم که قبر او قریب دیوار باغی بود که درختان میوه دار گلشنار سر از دیوار باغ بیرون آرند چندان شکوفه بر سر او ریخته بود که در آن میان قبر او نمی نمودیم تعجب از گفتار خواجه عمر آرزوی خانه او کردم و چون بخانه او رفتم بعد از پرسش او گفتم که خواست او چنین بود و حال او آگاهی دادم مادرش گفت من نیز بعد از موت او عجبی دیدم و آن اینست که شبی عمر را از خدای بامرزش میخواستم و تضرع و ابتهال می نمودم همدردی بخواب رفتم عمر را بخواب دیدم که رباعی بر من میخواند چون بیدار شدم رباعی بر خاطر من پاک بماند و او را رباعی بسیار است بحکمت آمیخته و در شرع سخنان او بعضی ممنوع است اما یک رباعی نوشته شد که بعد از وفات او مادر او را بخواب دید پرسید که ای فرزند حق تعالی با تو چه کرد این رباعی بر مادر خواند مادر خیام از خواب بیدار شد این رباعی پاک داشت بعد از آن مشهور شد و رباعی که در خواب خوانده شد اینست

ای سوخته سوخته سوختنی
وی آتش در رخ از قو افروختنی
ناکوی گویی بر عمر رحمت کن
حق را تو کوی آیت رحمت آموختنی

*In Chronico memoratum & exaratum est, quod mors Regis Sapientum & Principis Doctorum atque Exemplaris Excellentium Doctissimi Chogja Omar Cheiyām accidit anno 517 in urbe Neishābur. Atque in omnibus Scientiis ac Sapientiis unicus & scientissimus sui temporis fuit Chogja Ne-
zāmi*

ẖāmi Versificator Samarcandensis, qui sui temporis Doctissimus atque unus ex Discipulis dicti Chogja Omar fuit: & is mortem Chogja Omar seq. modo narrat. Mihi in urbe Balch acciderunt Conversationes quædam, & habuimus confessum ubi ille verbum effatus est, Meum sepulchrum erit in loco in quem quovis tempore verno ventus septentrionalis Flores spargit. Ego autem miratus mecum dixi, Certè iste homo futilia non loquitur. Donèc tandem post mortem ejus cum aliquoties ad urbem Neishâbur conceperam, sepulchrum ejus inveni: & observavi ipsius sepulchrum esse propè murum Horti ubi arborum fructiferarum Malogranatorum summitates extra Hortum exprorethæ, tam assatim super ipsius caput effuderunt Flores, ut illo tempore sepulchrum ejus non comparuerit. Ego propter sermonem Chogjæ Omar mirabundus, expetivi domum ejus adire. Cùmque ejus domum adiveram, postquam de eo interrogaveram, dixi, Voluntas ejus sic fuit: & deinde veram ipsius notitiam dedi. Mater ejus respondit, Ego quoque post mortem ejus vidi quiddam mirandum, quod hoc est, sc. Nocte quâdam cùm pro Omaro meo à Deo precarer peccatorum remissionem, & exorarem atque supplicationes effunderem, mox in somnium incidi, & in in somnio vidi Omarum mihi recitantem Tetrastichum. Cùmque evigilarem, illud Tetrastichum in memoriâ meâ hæsit. Ejus quoque extant multa Tetrasticha sapientiâ referta. Pauca quædam in initio sermonum ejus exciderunt: ast unum Tetrastichon scripto mandatum est quod mater ejus post mortem ipsius in somnio vidit. Ipsa quæsoit, O fili, quid Deus tecum fecit? Tum ille dictum Tetrastichon matri suæ recitavit. Et cùm mater Cheiyâmi à somno evigilaret, ipsa memoriâ retinuit illud Tetrastichon, quod etiam jam celebre est. Tetrastichon itaque quod in somnio vidit, hoc est,

O combustus combustus combustione!

Væ, à te est Ignis Gehennæ accensio!

Quousque dices, Omaro misericors esto?

Quousque Deum Caput misericordiæ docebis?

Et deinde postea in eodem Codice Persico sequuntur alia Tetrasticha fortè ducenta.

VIII. Pag. 227. Patres Jesuitæ ad Orientales Missiones destinati, ex quacunque natione fuerint, jubentur primò addiscere Linguam Lusitanicam, & deinde Linguas Gentium ad quas mittuntur. Sed aliqui eorum aded intenti fuere Missionibus suis, ut aliquando eis non vacaverit esse accuratis in omnibus aliis rebus eorundem locorum.

Hinc

Hinc est quòd inter eos qui multa bona scripserunt, in aliquam multis rebus *anp. 61a* desideretur; ut solet esse quando aliquis tantum obiter & cursoriè (& non ex professo) rem aliquam tractat; adeo ut inter ea quæ ab illis tutò credantur, & alia quæ dubiæ fidei sunt, distinguere, perit. Lectoris judicium requiratur. Nam aliqui eorum aliquando videntur pro nobis tam procul distitis, satis habere pauca tantum eaque minùs accurata impertivisse. Præsertim in rebus Sinicis dolendum est quòd Relationum Scriptores non satis perpenderit præcedentes aliorum Relationes, nec eas cum suis contulerint. Unde in hac parte incuriosis haud rarò accidit, ut pugnantes de eisdem rebus sententias aliquando proferant, inter se numero & mensurâ dissentientes, uti istos autores conferenti liquebit: imò, quod pejus est, aliquando videmus aliquem tam à seipso quàm à veritate dissentientem. Hujusmodi incuriositatis (ne hæc gratis dixisse videar,) exemplum reperitur apud Doctissimum Martinium, qui quamvis multa præclara scripserit, tamen in suo Atlante Sinico describit Chinesium Cubitum qui est tantum *Cubitus pannarius* Mandarinorum, quem tanquam unicum & solum eorum *Cubitum* exhibet: nos autem in *Tractatu de Ponderibus & Mensuris Sinicis* deteximus quatuor Cubitorum genera. Is verò per dictum Mandarinorum Cubitum 12 unciarum seu latorum pollicum (quem invenimus esse pannarium,) metitur seu æstimat vastissimi Chinesium Muri altitudinem esse 15 *Tche* seu *Cubitorum*: cùm iste Murus potiùs metiendus fuisset per alium eorum *Cubitum Geodæticum* 15 unciarum (qui comparet in Chartâ MS Sinicâ,) tribus unciis excedentem alterum Cubitum quo in metiendis pannis utuntur. At cùm ipse (ut fatetur) dictum murum nunquam vidit, sed ab aliis informatus fuit illum murum in altitudine habere 15 Cubitos, ille de Cubito pannario sibi noto perperam intellexit informatorem suum, qui proculdubio voluit Cubitum Geodæticum: quamvis & hoc pro dicti muri altitudine quam concipere debemus, sit valdè parum; cùm quivis saltator talem & tam humilem murum facillè transilire possit.

Nec tantum in quantitate *Cubiti*, sed & in quantitate *78 Li* (per quem muri & omnium distantiarum longitudinem metiuntur,) æquè inter Missionarios discordatur; quod miserum est videre: quomodo enim tam aliarum rerum quàm celeberrimi istius Muri longitudinem veram nos docebunt, cùm in quantitate mensuræ per quam metiendus est, inter eos discordetur? In his taxandi sunt *Magailhanes*,

Rrr 3

Alvarez,

Alvarez, Trigautius, Semedo, alique; qui quamvis alia multa bene dixerint, tamen in istis communis usûs rebus errarunt, & ne quidem Scaccarium luforium rectè describere potuerunt. Melius autem & quidem optimè de rebus Sinicis scripsit D. *le Compté*, quantum ex brevi intuitu judicare licuit.

Deinde (quod jam præcipuè nos tangit,) in Chinenfium Anno statuendo pessimè errarunt Missionarii aliqui, ex quorum errantium numero excipiendus est D. *Couplet* cum quibusdam aliis, & D. *Verbiest* qui Sinicum Annum rectè statuit. Nam cum inter Chinenfes pauci præter Astronomos & Chronologos sciant Annum Solarem cove utantur, & solus Annus Lunaris sit in vulgari usu apud populum, Missionarii (ut ex D. *Coupleti* Præfatione constat,) tempus Mundi & Imperii numerant per Annos Lunares; contrà quàm faciunt Chinenfes ipsi, quippe quod fieri nec debet nec potest, cum tales non sint Anni completi & perfecti, sed deficientes, & minores Annis Solaribus, cum quibus absque triennialibus mensis integri Embolismis æquari & co-extendi non possunt. Anni quidem Solaris initium in medio Aquarii, respicit tantum illud Dodecatemorion, non autem aliquem Stylum Europæum, ut nec Aquarii stellas quæ egressæ sunt in Dodecatemorion Piscium; numerando (ut fieri solet) Signorum Dodecatemoria ab interfectione Æquatoris & Eclipticæ, donec ad idem punctum redeatur in fine Piscium. Sed alias eorum incurias & hallucinationes omittendo, oportet nos properare ad eas quæ spectant ad Anni Lunaris initium in præcedente Opere traditum, ubi discordantes aliquot Missionariorum sententias inter se collatas videre potes; nolo heic repetere.

Ad præsentem itaque scopum ulteriùs & magis specialiter spectare videntur ea quæ leguntur in Martinii Historiâ Sinicâ. Quamvis enim is fuerit Vir Magnus qui multa præclare dixit, sua tamen habet *παρορματα*, quorum præcipua in hac parte (ut melius examinentur,) in ipsius verbis citabo, & deinde in ea animadvertam. Is ergo in dictâ Hist. Sinicâ p. 18 sic differit, *Hoam-ti Imperator* ¹ *Cyclum Sexagenarium invenit, qui Cyclus 60 annorum; quo spatio decurso, idem Anni nomen redit. Et licet non eodem tempore fiat Luminarium Conjunctio, sed trium serè dierum sit diversitas; nulla tamen* ² *Intercalatione, nec Cyclo nostro Novemdecennali opus habent. Nam Planetarum motus in annos singulos denuò computant, interque se componunt. Non enim habent, neque adèò tolerant perpetuas Ephemerides, sed singulis annis novas*

cludunt

cludunt in singulos dies, --- Unde unius Horæ & Minutorum aliquot Anticipatio, (quæ Aureo nostro numero Novilunia inserit,) ipsi in annuâ computatione reponitur: Annum verò jam inde à tanto tempore ³ *Lunæ-Solarem habent. Menses item admittunt Abundantes, Deficientes, atque* ⁴ *Communes. Admittunt Menses* ⁵ *Embolicmæos: ita tamen ut non Mensem aliquem certum* ⁶ *intercalare soleant, ut olim Judæi Secundum ad id seposuere; sed usitato sibi Calculo inveniunt quem faciant Inter-calarem. Nam 12 Signa Zodiaci sic ordinata sunt, ut* ⁷ *Pisces semper in primum Mensem, Aries in secundum, alia Signa deinceps in alios Menses incidant; ita ut nullus à proprio sibi Signo vacuus abire possit. Quia verò altero vel tertio anno contingit, ut Mensis aliquis à Signo sibi attributo excidat, hinc Mensis ille eâ ratione intercalatur, ut Nomen ab antecedente* ⁸ *Mense capiat, ex quo dein Signum subsequens in debitum Mensem cadit. Totus Cyclus Annos Embolicmæos viginti duos continet: reliqui sunt vel Communes, vel Deficientes, vel Abundantes. Deinde p. 21. Tempore Chuen-hio Imperatoris LXXVIII (qui circa 2513 annis ante Christum floruit,) fuit Calendarium toto regno publicatum receptumque. Scripsit etiam Ephemerides & Planetarum, ⁹ quos, dum imperabat, omnes in cælo conjunctos vidit eodem die. Et hunc diem primum illius Anni esse voluit, (prout Author Sinicarum rerum in Constellatione She dictâ indicat;) quæ nunc circa Gradum decimum octavum Piscium incipiens, ad quartum usque Arietis extenditur. --- p. 22. Hic ergo Imperator primum Anni diem, & Mensem illum deinceps haberi voluit, quo Luminarium Conjunctio decimo quinto gradui Aquarii proxima fieret, quod etiamnum observatur à Sinis. Hoc verò potius tempore quàm alio, Annum ordiuntur, quod, ubi Sol circa medium Aquarii versatur, (ut ipsi dicunt) tunc primum omnia vernare incipiant. --- Non negaverim apud Sinas non idem Anni fuisse semper initium, sed pro variorum Imperatorum voluntate varium. Tria tamen universè illius initia agnovere; tria namque præcipua Puncta in Horarum Circulo pro illustrioribus habent: scil. Mediâ noctem, in quâ Cælum; primâ à mediâ nocte Horam, in quâ Terram; secundam denique à noctis medio, in quâ Hominem natum memorant. Mediæ nocti Caprum assignant, primæ Amphoram, secundæ Pisces: ita tamen ut una Hora Sinica duas nostrates complectatur. Circulum enim Horarum fixum cogitatione depingunt in cælis, (quemadmodum nos Circulum semper apparentium maximum,) quem in 12 æquales partes secant, Horasque totidem. --- Iisdem Horis Zodiaci signa ea quàm suprà notavimus ordine assignant. p. 287.*

Hen-chiun.

Hen-chiun rusticorum Festum primo Vere cum Sol medium Aquarii signum ingreditur, à Sinis magnâ pompâ & multis cæremoniis etiam à Primoribus celebratur. Hoc fit ut vulgus Agriculturam eo alacrius suscipiat eamque lubentius colat.

In hæc Martinii præcedentia, sequentes facimus Observationes. Et primò in Sinico Anno describendo errat in genere: nam cum Sinenses habent duplicem Annum, Solarem & Lunarem à seinvicem distinctos & diversos, iste Autor hoc ignorare videns, describit Sinensium Annum esse unicū & simplicem, quem Luna-Solarem vocat, nomine monstroso & prorsus inaudito. Hoc modo statuit Annum partim Solarem & partim Lunarem, qui reverà est nullus nec talis à Sinensibus admittitur: nam cum hi Anni sint à seinvicem diversi, sub unâ eademque descriptione cadere nequeunt, quippe quod sit impossibile. Ille autem Annum suum monstrosum describendo, præcipuè describit Annum Lunarem, & subinde admiscet quædam ad Annum Solarem pertinentia; & hoc modo utrumque Annum confundit, & verè describit nullum. Et quamvis hæc in genere dixisse sufficiant, nos ad particulares exceptiones descendemus, ut Lector eò facilius de eis iudicium facere valeat. Et quidem ad Numerum primum quem notavimus, 1: Imperator Hoang-ti (sic enim sonandum est ejus Nomen,) instituit Cyclum Sexagenarium; sed per quem Annos Solares computant, non autem Lunares quos Martinus hic præcipuè describere videtur. 2 Negat Intercalationem, quam tamen Num. 5 & 6 mox admittit, prout debet; sed sibi interim non constans, contradictionis taxandus est: eum tamen in hoc sequitur Cassini. 3 Absurdissimè statuit inauditam Anni speciem dictam Luna-Solarem, de quo supra dixi: istam autem absurditatem solvere cupiens D. Mullerus, putat quoddam fortè talis Anni Quantitas sit Solaris, & Modus Lunaris; quæ consistere non possunt. Deinde in istum suum Annum admittit trium generum Menses Abundantes, Deficientes, & Communes. Agnosco quidem in Anno Lunari dari Menses Abundantes & Deficientes alternatim: at in Calendario Sinico non cernuntur Menses Communes. Nobis autem subolet quid sibi velit, nempe Menses Solares, qui ad aliam Anni formam pertinent: sed hoc ei non innotuit. 7 Rectè statuit Pisces semper in primum Mensem incidere: sed mox infra ponit Anni initium in 15 Aquarii, quasi etiamnum observetur à Sinis; quod falsum est, & præcedentibus contradicit: nam si olim id factum fuerit ab Imperatore Chuen-hio, hodiè tamen non fit.

fit. 8 Fortè is autumat esse ut apud Hebræos, ubi Adar secundus intercalatus denominatur ab Adar primo: at fallitur, cum Menses Lunares non habeant Nomina, sed solo Numero à seinvicem dignoscuntur: intercalatus autem Mensis semper audit Shun. Hæc sunt pauca ex multis, quæ omnia nunc perstringere longum. 9 Heic missum facientes D. Martinium, tangemus prædictum Imperatorem Sinicum, propter Anni sui initium malè fundatum; cum fortè dicta Conjunctio quam putarat, prædicto tempore non acciderit. Nam in D. Cassini Appendice ad Louberum p. 257, legitur sequens Observatio: viz. Comperimus quoddam Saturnus, Jupiter, Venus, Mercurius, & Luna conjuncti fuere in dictâ Constellatione Chinesi (dum Sol esset in 10 Aquarii,) anno 2012 ante Christum, 26 Februarii sec. Computum Julianum, at 9 Febr. sec. Computum Gregorianum: & quoddam sequente die (viz. 19 Febr.) horâ sextâ matutinâ contigit Conjunctio Lune cum Sole. Et hæc fortè fuerit illa quæ accepta fuit pro Epochâ Annorum Sinicorum. Sic ille. Ex quibus colligimus dictam 5 Planetarum Conjunctioem contigisse 500 annis citra tempus in Chinesium Historiâ designatum, adeoque fefellisse eos Observationem ab imperitis factam. At (Cassini veniâ) 26 Febr. in Computo Juliano, debuerat esse 16 Febr. in Computo Gregoriano: aut 9 Febr. Greg. debuerat esse 19 Febr. Juliani. Videant autem qui in hac Arte peritiores sunt, qui magis accurato calculo rem totam plenius expiscari & de eâ judicare norunt.

IX. Pag. 236. Lingua Persica (ut vides) Angelorum nominibus abundat; ut & Hebraica, si Judæis fides: & sic lingua Arabica. Quoad Angelorum nomina, ea quæ reverà talia sunt, (apud illas Gentes quæ S. Biblia amplectuntur,) ex ipsis Bibliis petita sunt, ut Michael, Gabriel, &c. Alia à Rabbinis conficta & ad horum normam composita, in Europæorum Libris circumferuntur. Et ut dantur nomina Bonorum Angelorum, sic & Malorum seu Diabolorum; uti constat ex nomine Beelzebub qui Diabolorum Princeps; & ex Christi quæsito, Quid est nomen tuum? cui ab illius Legionis Duce statim responsum est nomine numerum indicante. Ea quæ in S. Bibliis nomina, fortè non fuerunt à Deo imposita, (cum is vix vocet Angelos ullis nominibus,) sed ea pro natâ aliquâ occasione sponte assumpta sunt ab ipsis Angelis, qui talia nomina suæ naturæ suæve Officio adaptasse præsumantur; ut, Ego sum Gabriel, &c. Sed cum coelites (prout nobis videtur) nec inter se nec cum Deo utantur sermone aut loquelâ, constat talia Nomina assumpta fuisse nostri causâ, condescendendo ad captum

nostrum, cum nobis distinctionis gratia Nomina sint necessaria: illi autem inter se aliam converſandi & intelligendi rationem à noſtrâ prorsus diverſam & nobis inexplicabilem habent. In Angelis itaque tam Nominum quàm externarum Formarum assumptio, est tantum in accommodationem ad captum humanum; cum in cœlo nec Nomina nec externas Formas habeant, nec inter Deum & illos unquam est sermocinatio assâ voce aut disertis verbis in ullâ Linguâ, sed tantum communicatio per intuitum seu mentalem quandam intuitionem & intelligentiam nobis incognitam. Ideoque futilis est quæstio, *Quenam lingua erit in cœlo, an Hebraica vel alia?* cum ibi non futura sit ulla lingua nec Hebraica nec alia. Sed quamvis Beatorum Animabus in cœlo non necessarius sit Sermo, refectis tamen corporibus in novâ terrâ à Divo Paulo memoratâ necessarius erit. Quenam itaque in terrâ renovatâ & reparato Mundo futura sit lingua (in omnium rerum restitutione,) potest esse quæstio. Si autem in cœlo nullæ sint voces nec soni, sed altum silentium & perpetua tranquillitas, illæ *Laudes & Cantationes & Celebrationes* quæ in Sacris Scriptis memorantur, non factæ nec faciendæ sunt audibiliter & vocaliter, sed intelligibiliter & intentionaliter & mentaliter per exertionem Divinam & intelligentiam plusquàm humanam, quâ Creaturæ suum Creatorem intuebuntur & agnoscent & intelligent, & vicissim ab eo agnoscentur & intelligentur. Ut enim voluntas Divina est & erit peculiariter modo hominibus revelata & illuminatis mentibus inspirata, sic etiam à noſtrâ parte Dei *Laudes* erunt tantum cordialiter, ex abundantia gaudii in illo, essendo Beatificæ Visionis fruitione felices. Nam Deus qui *Mens pura*, aliorum omnium *mentes à longinquo novit* absque loquelæ sono: cum habere opus Sermonis, argueret (quod absit!) imperfectionem in Deo. Ille quidem aliquando per se aut Angelos dignatus est vocem assumere & fingere seu imitari, & audibiliter loqui, gratiâ hominum, qui alia & altiora quàm quæ audiverint, non capiunt; & quæ non viderint, mente non concipiunt nec comprehendunt, nec adæquatam de eis notionem habere possunt. Sed tandem quando mentis oculi erunt aperti, & anima divinâ inspiratione & cœlesti instinctu informata, tum omnia erunt nobis patentia & oculis nostris conspicua, & Spiritus jam invisibiles tunc suapte naturâ erunt nobis visibiles, substantialem & rationalem eorum Formam vident. Christus quidem & Beati homines qui jam in cœlo corporaliter existunt, habentes sermonis organa, proculdubio possunt naturaliter

naturaliter loqui; sed eis non est opus loquelæ, quia *cognoscunt prout cognoscuntur*, & alio modo vident & percipiunt ut Angeli Dei.

Et ut de Angelorum nominibus, ita etiam sentiendum est de Nominibus Stellarum, (ut *Ash & Aish & Chesil & Arcturus & Orion & Pleiades*, &c.) scil. quod non à Deo, sed ab aliis pro arbitrio imposita fuerunt. Nam quamvis Deus dicatur *novisse stellas & eas omnes nominibus suis vocasse*, his verbis non intelligitur omnes Stellas habere nomina particularia, sed quasi haberent tantum declaratur maxima Dei potentia, quod sc. in genere omnia novit etiam hominibus impossibilia; & pro exemplo, quod particulariter novit Stellas, non tantum majores, sed & minores, quamvis sint multæ myriades nobis incognitæ & indistinctæ quæ viam lacteam faciunt & implent. Non tamen per aliqua nomina à se imposita eas novit, cum Deus non utatur prolato sermone aut colloquio ullo (nisi ex misericordiâ erga homines,) nec eo opus habet, quod in illo (ut dictum) imperfectionem argueret: nam illius *velle*, est loqui & præcipere; & illius *velle scire*, est reverà scire. Deus quidem novit stellarum nomina à nobis imposita, (quamvis eis non utatur,) quia est omniscius: nos autem earum paucis eisque majoribus imposuimus nomina, cum reliquæ earum turbæ sint innominatæ. Si quis Stellis daret secundum earum naturam nomina, in genere eas vocaret *Terrellas*, & in specie *has vel illas Terrellas*; cum sint Corpora opaca quale est Terra, & earum lux seu splendor sit accidentalis à Sole mutuatus; sintque sicut totidem Mundi, non quidem habitati, sed habitabiles, si Deo aliquando videbitur.

Quoad Angelorum nomina apud Persas & Chineses & quascunque nationes S. Biblia non amplectentes, ea non sunt profecta ab ipsorum Angelorum ore, ut *Ego sum ô dâva*, sed sunt prorsus pro arbitrio hominum qui ea excogitarunt & suæ hypothese aptarunt. Persica nomina supra exhibentur. Sinica in suo Calendario extant, ubi inter alia sunt *Can-tcheb*, & *Gen-shu*, & *Po-sa*, & *Liè-fu*, qui 4 anni quadrantibus præſunt. Hoc modo de eis quæ ardua & supra nos sunt, loqui tentavimus: si quis nobiscum non sentit, liberum est ei iudicium. Difficile est de Deo satis dignè loqui: si quid de eo indignum protulimus, ipse pro infinitâ suâ misericordiâ imbecillitati nostræ condonet, & conatibus nostris favcat, ut semper id quod est *οὐρανός* de Deo loquamur *ἀνθρωποπαθῶς*.

X. Pag. 257. Planta *Bahman* seu *Behmen* (cujus Radix Officinis *Ben*,) hætenus fuit Europæorum Botanistarum crux, eosque omnes frustra?

frustrà exercuit. Ea autem cum sæpius memoretur in religiosis cæremoniis Persis veteris, visum est operæpretium in medium adducere illam ejus descriptionem quæ extat in Libris orientalium: quamvis & horum aliquos de eâ etiam errasse comperimus. Prius verò monendum est, quòd excellentissimi Rawolfii descriptio hujus plantæ non concordat cum eis quæ ab Orientalibus dicuntur; unde eum in Itinerario suo vel errasse reor, (dum malè informatus fuerit ab ignorante aliquo homine cui verum *Behmen* non erat notum,) vel aliàs Syrorum *Behmen* diversum esse ab eo Persarum suspicor; cum aliam longè diversam herbam describere videatur. Igitur in Rawolfio Rayi p. 235 legitur, *Apud aquarum effusiones (ubi tempore pluvis aqua descendit à monte Libano,) invenitur verum Behmen album Arabum, quod hodie vocatur Behmen abyad, uti rubrum vocatur Behmen ahmar, quod invenitur prope alterum. --- Hoc erat quando planta tempore fere confecta & consumpta fuerat, relictis tamen in eâ aliquot viridibus foliis. Adèd ut videatur ferè hyemem, & gradatim nova emittere folia quæ veteribus succedunt. Folia autem sunt longa, magna, & acuminata, ferè ejusdem magnitudinis, acuminis, & crassitie cum illis Pyri arboris. Inferius partim super caulibus habentur Quatuor folia multo minora, binatione è regione sùtinvicem sita. Quædam etiam folia reperiuntur super multis rotundis caulibus cubitalibus ex eâdem radice pullulantibus, quorum superiora arctè adherent distis caulibus, perinde ac videmus in Smyrno Cretico. In summitate emittit oblongas squamosas fibulas, (quarum singulæ sunt in peculiari caule,) unde ejusdem coloris flores enascuntur. Valdè longam habet radicem, è cujus summitate pullulant magni rami, ita densè seu confertim consiti ut tandem separari & transplantari possint. Aliàs autem radices habent paucissimas fibras, adèd ut glabræ esse habeantur; & ferè ejusdem lentoris & flexibilitatis cum eis Glycyrrhizæ, quibus valdè similes sunt in magnitudine & colore; nisi quòd hujus radix sit aliquantulum candidior & non tam recta. Sed cum Avicenna faciat mentionem rugarum ejus, opinor eum potius loqui de specie majore, cujus radices sunt rugosiores & lentiores, & (per quantitatem spithamæ) videntur corrugari atate & lignosæ esse, & hoc modo consumptæ & exsiccatæ; quamvis eæ interim intus succulentæ & flexiles sint, retinentes colorem suum naturalem. Hactenus ille. Avicennam verò citando, confusionem parit, cum *Behmen* Avicennæ & *Behmen* Syrorum sint plantæ prorsus diversæ. Cum autem *Ahmed Ibn Phadl* (ut in sequentibus videbitur,) dicat suum*

suum *Behmen* quod est *Persicum*, copiosè nasci in montibus Syriæ, inde sequetur ut vel duplex *Behmen* nascatur in Syriâ, vel ut ille eâ in parte fallatur in nomine tñ *Behmen Syriaci*, quod fortè nomine conveniens, re autem diversum sit. Ideoque quamvis sit D. Rayi sententia (in suo Indice post Rawolfium) quòd fortè sit *Serratula affinis* ex C. B. &, quòd (ex sent. Rawolfii) in humidis & umbrosis locis nascatur ad pedem montis Libani; atque aliorum opinio quòd fortè sit *Scorzonera* [*biperg-grass*,] probabile faciant de *Behmen Syriaco*, tamen nil valent quoad *Behmen Persicum*, quod mox describendum venit. Et quidem *Serratula* Anglicè est *Germander*.

Sunt etiam ex orientalibus qui de hac plantâ errarunt: nam illi etiam subinde suos errores habent. Exempli gratiâ, in Libro *Nim. Laud.* ex Scribæ (ut videtur) errore perperam Turcicè legitur, *Behman est flos Croco similis*: & sunt qui dicunt *Crocum* esse. Iste autem errando describit *Cnicum*: nam orientalium nemo alius *Behman album* ullum unquam Florem habere comperit. Aliqui ex Arabibus minis rectè dixerunt *Behman album* (de radice ejus loquentes) esse *Pastinacam* & *Behman rubrum* esse *Carotam flavam*. Alii ex iis volunt *album* esse radicem ريش ابيض & *rubrum* esse radicem *Iridis flavæ*. Hisce autem missis, ejus descriptionem dabimus ex magis authenticis autoribus in eorum verbis: & imprimis *Ibnol Cûthi* in Libro *Malayésa*, ejus radicem Arabicè describit seq. modo, *بهمن اسم فارسي بدو خشبي وهي عروق وهي صنغان احمر وابيض واحمر مفتولة ومعوجة فيهما صلابة والاحمر منها قشرة احمر الي السوان وباطنة في حدة دزين قشرة والابيض ظاهره وباطنة سواه وهما حاران يابسان في الثانية وفيهما رطوبة فضلية لزجة والاحمر اقوي حرا من الابيض واجودهما المجلوب من نواحي ارمني وخراسان واجود الابيض النقي الصلب الرزين واجود الاحمر الصافي الحمر الرزين وكلاهما طيب الرائحة لزج --- Behman est* المذاقة وفيهما جميعا قبض ما وشربته الي مثاليين *Isflque nomen Persicum Medicamenti lignosi quod constat Radicibus. Isflque duorum generum, rubrum & album: & rubrum est contortum incurvum, cui inest durities; ejusque cortex est ruber ad nigredinem vergens, & in-*terior

terior ejus pars minus rubet quàm Cortex. In albo interiores & exteriores partes sunt æquales. Ambo sunt calida & sicca gradu secundo. In eis quoque est humiditas superflua glutinosa. Et rubrum est magis calidum quàm album. Horum optimum est id quod affertur ex oris Armeniæ & Chorasân. In albo melius est clarum, durum, & ponderosum: in rubro melius est illud clarioris rubedinis & ponderosum. Ambo sunt aromatici odoris & glutinosi gustûs: & in utrisque est aliquid stipticitatis. --- Dosis est usque ad duas Mithcâl. Hoc modo descriptam habes radicem: at totam hanc plantam describit David Antiochenus sequente modo, نبات

فارسي جبلي يقوم علي ساق نحو شبر ويبيض اوراقا ملتفة بلا زهر ويدرك في ثمر وهو ذوعان احمر ظاهرا لسوان و ابيض كذلك عند الشريدف وصال غيره قشره كباطنه في البياض و كل من نوعين اصله كالجزرة مغتول خشن حار يابس الابيض في التاذية والاحمر في فارس Behman est herba Persica montana, quæ surgit super caulem spithamalem, & expandit folia conferta [scu convoluta] absque flore. Et mature-scit in Tamûz. Estque duorum generum, Rubrum quod exterius vergit ad nigredinem: & Album sic etiam est secundum Al Sherîph. At alii ajunt Corticem ejus esse sicut interius ejus in albedine. Utriusque generis Radix est sicut Pastinaca, contorta & aspera. Calidum est & siccum: scil. Album secundo & Rubrum tertio gradu. Sequuntur ejus virtutes multæ, quas prætereo. Sed dictus Author loquitur quasi non vidisset Plantam. Omnium autem magis copiosè & accuratè quasi ex autopsiâ eam describit Shihâboddîn Ahmed Ibn Phadl, idque في

نبات ليس له ساق يتخشب به من نبت معروف وهو ذوعان احمر و ابيض وهما جميعا عروق فالاحمر منه قتال كف آدم قشره زايدا بحمرة و باطنه اقل حمرة و طوله نحو الشبر معتق في غلط الابهام سابع علي وجه الارض و له اصول غايضة كاصول الفجل فيها الاعوجاج وورقه شبهية بورق الخبازي في وسط الورقة خمس نقط حمرة والابيض منه ورقة شبهية بورق الخلة متكاثف يعلمو نحو شبرين مناقه طيب لرج ما وفيه بعض قبض وكلاهما طيب الرائحة ينبت كثيرا بجبال الشام وغيرها حار يابس وقيل رطب والاول اصح والشدة منه درهمان جقوي

جقوي القلب جدا وينفع من الخفقان البارون ويرد في المني ريانة Behman est planta notissima, duorum generum, quæ ambo sunt Radices, quorum rubrum vocatur Caph Adam [scu manus hominis:] ejus cortex intensè rubet, & interius ejus est minoris rubedinis. Longitudinis est spithamalis, nodata, crassitudinis pollicaris, repens super terram. Habet radices flexiles sicut radices Raphani: & in eis est curvitas. Folium ejus refert folium Malvæ, in cujus medio sunt 5 Maculæ rubræ. Ejus genus album habet folia similia foliis Alchûlle, densè conferta: crescit ad duas spithamas: gustus ejus est aromaticus cum quâdam glutinositate: in eo est etiam aliquid Stipticitatis: & utrumque genus est aromaticum. Nascitur in montibus Syriæ aliisque. Est calidum & siccum, vel ut dicitur humidum: sed prius est rectius. Dosis ex eo est 2 Dirhem. Valdè confortat cor, & conducit contra cordis palpitationem frigidam. Auget sperma augmento manifesto: excitat venerem, & impinguat. Hinc Rawolfius videtur seductus, aliam plantam ab hac diversam describendo.

XI. Pag. 296. Ribâs est herba Europæ prorsus peregrina & hæcenus nostris Botanistis ignota. nisi quodd eam in Oriente viderint Rawolfius & Thevenotus. Sed Europæorum Ribes seu Pseudo-Ribes est notissimus Frutex, qui eodem nomine gaudet, quia ejus Fructus seu Baccæ cum eis veri Ribâs colore atque aciditate conveniunt. Pseudo-Ribesii fructus apud nos est trium generum, ruber, albus, & niger, quorum hic ultimus potius ad medicinam quàm ad escam valet, nauseam creans. Talis fructus Anglis dicitur Corants seu Corints, eodem nomine quo uvæ Corinthiæ etiam vocantur; idque propter externam formam, quamvis sapore & magnitudine differant. Præterea (quâ in re falluntur aliqui,) Corinthiæ sunt uvæ veræ quæ nascuntur in vite, Ribes verò in Frutice notissimo; cujus tamen folia (cum minoritate suâ) sunt quodammodo Pampinoformia. Iste Frutex (si permittatur) crescit ad duplam vel triplam staturam humanam: & (ut ait Simon Paulli in Quadripartito Botanico,) sponte nascitur in Sylvis Norwegiæ, ubi vocatur Ribbs; & eodem nomine etiam in Sueciâ, ubi datur tam Hortensis seu dulcior quàm Sylvestris seu amarior; & fructus insuper alio nomine dicitur Uline-fragen, i.e. Fraga vinaria, quia ex eo parari solet Vinum Ribesium ut in Angliâ. A Septentrionalibus itaque factum est ut dictus Frutex ejusque Fructus vocetur eodem nomine cum Herbâ Ribâs; idque (ut dictum) quia hæc

hæc duo planè conveniunt in Fructu ejusque formâ & gustu atque temperamento.

D. Ludolphus qui in Cæsaris Moscovitici horto hunc fruticem vidit, me certiorum fecit de ejusdem Russico nomine **Смородина** *Smoródina*. In ultimâ Edit. Calepini sub Tit. *Rhibis*, adducitur hujus fruticis nomen *Σίσαμπος*: sed unde desumptum non dicitur; nam in Græciâ aut quâvis calidâ regione (ut puto) non nascitur nec *Ribes* Europæorum nec *Ribâs* Asiaticorum. Et tamen *Hobeish Al Tephli* in *Tacvîm Al Advîya* (seu Simplicium Libro quadrilingui) prætendit *Ribâs* linguâ Græcâ veteri vocari *Φιόσμιν*, & linguâ Rumanâ *Yagmîse*; & apud Golium legitur *Yaamîse* Syris est idem quod *Ribâs*: nempe hæc duo non sunt Græca, sed corrupta pro Syriaco hujus plantæ nomine *Amîtse* in plurali, cujus significatio petita est ab Arabico *حمض acidum esse*, unde *Hamîds acidula quævis herba*. Usitatissimum hujus herbæ nomen Arabico-Persicum per Orientem, est *Ribâs* seu *Rivâs*, vel *Ribâj* seu *Rivâj*: apud *Bar-Bablûl* minùs rectè scribitur *Ribâsh* seu *Rivâsh*. Circa *Ispahân* sonatur *Livâs*, cum s pro r. Quin & nomen *Ribâs* aliquando minùs propriè per analogiam quantam, pro aliis etiam acidis plantis usurpatur; sic *Nim. Laud.* *Ribâs* وریباج قوری قولاغی وفدان واشخون اوادر اکشرد *Ribâs* seu *Ribâj* est *Kôzi-Koldghi*, & *Phidân*, & *Ashchûn*, planta subacida. Horum ultimum *Ashchûn* est Persicum *Ribâsi* nomen: *Phidân* est planta novella seu furculus in genere; heic autem particularem aliquam acidulam notare videtur. *Kôzi-Koldghi* seu *auris agnina*, est *Oxalis*, quæ ob aciditatem vocatur *Ribâs* catachresticè seu impropriè. Apud *Rustem AlMaulavi* in voce *Ribâs*, pro *Phidân* malè legitur *Phirâj* ex scribæ erroribus quibus ille Liber scatet. Alterum hujus *Ribâsi* nomen Persicum est *Gjigheri*, i. e. *Fecorina*, fortè propter obscurem rubedinem in foliis. Sed potissimum ejusdem nomen Persicum (ut dictum) est *Ashchûn* seu *Ashchûn* sive *Ishchûn*, vulgò sed malè *Ashbachûn*. Apud *Turgjumân* Arabicum legitur, *Ribâs* est *Ushghûn*, aut

aut [Turcicè] *Bergjalûk*, aut *Herba Cosrois*. Sic enim (vel feridè vel joco) vulgus refert eum hanc plantam è terrâ elicuisse & evocasse: hoc enim ultimum nomen pendet ab Historiolâ quæ tam alibi quàm in Libro *Mugj*. p. 189 Persicè legitur, ubi etiam hujus Icon talis qualis exhibetur, ریباس دبائی کوهیست از سنک سخت بروید وگوند که تاثیر رعد بود و چنین گویند که این سخن در پیش کسری بگفتند یعنی آدکه ریباس از تاثیر رعد بود و در آن وقت ریباس کم بود و کسری گفت بر کوه آب رش کنید و طبل بزدید تا ریباس بر آید *Ribâs est herba montana ex saxo duro excrescens: & dicitur esse ex impressione Tonitruui. Cum hoc dicerent coram Cosroe, (quod sc. Ribâs esset ex impressione Tonitruui,) & Ribâsi penuria eo anno esset, Cosroes [lubridens & jocose] dixit, Super montem spargite aquam, & tympanum pulsate ut exeat Ribâs. Hoc ideo dixit ut illud dictum nugatorium reputarent.*

Et profectò ex omnibus Syriæ locis quotannis turmatim prodire solebant ad montes ad colligendum hanc plantam, de quâ re *Abdollariph* in *Historiâ Egypti* deplorabilem narrat historiolum, sc. Ducentis unâ vice prodeuntibus ad colligendum *Ribâs* in valle inter duos ramos montis Libani, omnes terræmotu & montium dissectione atque subversione, terrâ obrutos & opertos simul periisse.

Abu-Hamed Andalusius inter Codices Huntingtonianos refert, ریباس وهو دوعان شامي وخراساني وهونبت جبلي لا ينبت الا علي *Ribâs est duorum generum, Syriacum & Bactrianum: estque herba montana quæ non nascitur nisi super petrâ durâ. Et dicitur esse ex impressione tonitruui, &c.* Et sic pergit narrare prædictam historiolum. Quoad hujus Descriptionem, apud *Rustem AlMaulavi* legitur, ریباش کلم کبی براوت در آشي در *Rivâsh est herba quedam sicut Brassica, quæ acida est. Thevenotus pro Rivâs dicens Livâs, ait circa Ispahân nasci hanc plantam quæ habet magna folia sicut Betæ aut Brassicæ crispæ, nisi quod Livâsi folia sint magis crispæ. Et quod Caulis est sicut Cinaræ, valdè acidus, & verno tempore editur pro deliciis. Clusius in rariorum plantarum historiâ, p. 120, ex Rawolfio adducit seq. descriptionem: In monte Libano legitimum Ribes Arabum invenî mense Septembri, tanquam primum & præter anni tempus*

*erumpens, sine flore & semine, duobus duntaxat foliis praeditum, hirsutis, orbicularibus, Petasitis foliorum vulgò crediti amplitudine, quæ brevibus sed crassis & non minus succulentis quàm ipsi Caules, pediculis inhaerebant: è quibus Caulibus fit (quemadmodum in Halebo conspexi) legitimum Rob Ribes Serapionis. Gaudet humidis locis: crassam habet radicem ex nigro purpurascentem, longiusculam, rugosam, incurvam, & flexuosam, satis ingrati saporis: caules (ut precedente capite monet) penè cubitales, hirsutos, unciam crassos, virides, infernè (ut etiam Serapio notat) purpurascentes. Quamvis Radices sint saporis ingrati, Caules tamen sunt saporis gratissimi. Quòd autem gaudeat locis humidis, est contra aliorum omnium sententiam. Apud D. Golum legitur, *Ribàs est Lapathi acetosi species, cujus rubicundus acidusque succus Rob de Ribes dicitur.* Bellonius in Libro de Coniferis arboribus, ait se invenisse *Ribàs in frigidis lateribus Montis Libani, cum 6 aut 7 Lapathi foliis (sed majoribus & rotundioribus,)* ab ipsa Radice surgentibus, cum rubris Baccis racematim dependentibus & è foliorum medio germinantibus, sicuti fit in Rusco & Lauro Alexandrinà. Nempe ut in Rusco & Hippoglòssà & Lauro Alexandrinà seu Lauro Idæà prodit simplex Bacca rubra è foliorum medio, sic in *Ribàs* ex eodem loco prodit Racemus Baccarum rubrarum. Chadr Ibn Ali refert, السلق له خشونة وقيل بقلة ذات عساليج غصنه حمراء الى الخضرة ولها ورق كبير عريض مدور طعم عساليجها حلو بحموضة وهو كثير بالشام والبلاد الشمالية وقيل ليس منه بالمغرب وينبت بالبحال الباردة *Ribàs habet Costas sicut Beta, habetque Scabritiem. Dicitur esse planta surculosa, cujus capreoli sunt rubri ad virorem vergentes. Habetque folia magna, lata, rotunda. Surculorum ejus gustus est dulcacidus. Copiosè invenitur in Syrià & regionibus septentrionalibus. Dicitur non inveniri in Africà: sed crescit super montibus frigidis nivosis.* Eodem modo describit Beitharides, idque partim ex Isaac Ibn Omrân, additque non inveniri in Africà nec in Andalusià. In Libro Malayésa seq. modo describit Ibn o' l Cutbi, بالبحال و البلاد الشديدة البرد والموانع الثلجية وهو نبات كالسلق له انسلع وورق ليست خشونة السلق ويخرج في وسطها ساق عريضة رخضة مملوءة برطوبة حامضة عذبة وعسلية لها زغب خفي وفي ذورها حمرة*

حمرة منا وفي طعمها مع الحموضة الظاهرة حلوة ما وقد تزرع في Ribàs est planta quæ البساتين فيضعف طعمه ولا ينوق بلذة الجيدة non invenitur nisi in montibus & regionibus vehementioris frigoris & locis nivosis. Hæc herba est sicut Beta cum costis: sed foliis ejus non inest virore Betarum, & ex eorum medio prodit caulis, mollis, humiditatis dulcicide plenus: & super ea est lanugo obscura, & in Flore ejus est quedam rubedo: & in gustu ejus cum aciditate manifestà, est dulce quiddam. Seritur quoque in hortis, sed sapor ejus est debilior, nec est in gustu ejus bonitas. David Antiochenus sic describit, شبيرة بالسلق في انسلع وورقة لكنه طعمه حامض الي الحلاوة كرماديين امتزجا وفي وسطه ساق رخضة مملوءة برطوبة ما وزهر احمر و يدرك بجزيران وجودة كثيرا بالبحال الشامية و موانع الثلوج وهو Ribàs est herba notissima similis Betæ in costis بارن يابس في الثانية & foliis ejus, nisi quòd gustus ejus sit acidus ad dulcedinem vergens, sicut in Malogranatis, commistus. In ejus medio est caulis mollis humore quodam plenus: & Flos ejus est ruber. Maturescit in Junio: & plurimum invenitur in montibus Syriæ & locis nivosis. Est frigida & sicca gradu secundo, extinguens calorem, &c. Et sic pergit in virtutibus ejus مذهة النفس والافكار In optimo Libro كاربوس والافكار enarrandis. (cujus primum tomum possidemus, sed prohi dolor deest secundus!) qui agit de Synonymis & Homonymis Herbarum & Lapidum & Animalium, Autore Shihâbeddîn Ahmed Ibn Phadl, hæc sequens est Descriptio: ريباس يقال له زرنيلج وبالسرنايا ينمضي نبت كاضلاع السلق و له عساليج غصنه حمراء الى الخضرة ثم يتبين و له ورق ضبار عراض الي استدارة وفي عساليج وورقة خشونة و اصله هو الراوند الشامي يستعمل اذا لم يوجد الراوند الصيني و طعم عساليج الحموضة والغوصة ويسير حلوة ينبت بالبحال الباردة ذات الثلوج لا سيما بجبل لبنان من بلاد الشام ومنه يجلب الي دمشق وغيره Ribàs etiam vocatur Zernilagj & Syriacè Yagmîse [seu Yagmîdhe.] Est planta cum costis sicut Beta; & habet capreolos cujus ramusculi rubent ad virorem vergentes, & deinde albescent. Habet folia magna lata ad rotunditatem vergentia: & in capreolis atque foliis ejus est scabrities

ties quædam. Hujus Radix est Rhabarbarum Syriacum, quod usurpari solet quando inveniri non potest Rhabarbarum Sinicum. Surculorum ejus sapor est acidus cum stipticitate & aliquantulo dulcoris. Nasctur in montibus frigidis & nivosis, præsertim in monte Libano regionis Syriæ. Et inde affertur ad Damascum & alia loca. Sic ille, corrumpendo Nomen Syriacum, quod superius dedimus verum.

Et jam post hæc omnes Arabum descriptiones, non possum satis mirari neminem eorum descripsisse hujus plantæ Fructum ejulve meminisse, quod præcipuum erat. Præterea inconciliabilis Autorum discrepantia in Foliorum & Florum descriptione, indicat magnam eorum incuriam, dum Rawolfius cum Petalite, Arabes cum Betâ, Bellonius cum Lapatho conferunt: sed quale vult *lapathum*, nescimus; fortè Hippolapathum. D. Golius exponit, *Lapathum acetosum orientis*, sc. maximum & montanum. Et Beitharidi dicitur, esse *Lapathi acetosi species*, cujus rubicundus acidusque succus ad tertias decoctus, *Rob de Ribes* vulgo dicitur. Et post hæc mancas & imperfectas Descriptiones, nil nisi *ἀντροψία* juvabit.

Rev. D. Henr. Maundrell apud Halebenfes agens, ad nos scribit se aliquoties frustra interrogasse aliquos de istâ plantâ *Ribâs*; quam tamen postea invenit in Monte Libano ubi copiosè crescit, & de eâ comedit: dicitque eam esse valdè succulentam, acuto & subacido gustu totius orbis gratissimo: naturam rescere & refrigerare, & febricitantibus ut *Gjulapium* administrari: Turcas Rob ejus adhibere ad usum potûs qui Sherbèt vulgò audit, & eum in finem Turcarum Imperatorem magnam hujus quantitatem quotannis à Damasco ad Constantinopolim mittendam curare. Folia esse ampla & rotunda (sicut ea *Bardanæ*) prope humum jacentia; singulas plantas horum tria aut 4 habere; in horum medio pullulare unum aut plures caules ad altitudinem pedalem aut sesquipedalem aut fortè duorum pedum. In foliorum medio se non observasse baccas ullas, sed in summitate caulium se vidisse Flosculos tanquam Sambucinos. Caules & foliorum pedunculos obsitos esse quasi verrucis ex musco seu lanugine rubente. Hactenus ille. At ex dictis flosculis & aliis indiciis, (sc. quod hyemem toleret,) colligo hoc fuisse sub fine hyemis seu initio veris, cum baccæ (seu fructus) nondum comparuerant.

XII. Pag. 304, 305. Persepolitinarum Inscriptionum examen primariò & præcipuè spectat ad barbaros illos Characteres qui (unâ cum Græcis) Equorum pectoribus aut potiùs Equitum sirmati inscripti sunt. Et in hujus rei examine præmittendum est, hæc Inscriptiones omnes

dem observatio ad promptiorem collationem juvabit.

In Philosophicis Regiæ Societatis Transactionibus num. 201, dantur 6 Inscriptiones (quæ ibi notantur numeris 1, 2, 3, 4, 5, 6,) è Chartis D. Sam. Flower mercatoris Halebenfis, qui anno 1667 in Persiam migrans, ex dicti Palatii marmoreis muris descripsit Apographa,

הַמִּלֵּךְ הַגָּדוֹל הַקָּדוֹם הַנּוֹרָא הַמְּבָרָךְ
הַמְּשֻׁבָּח הַמְּשֻׁלָּל הַמְּשֻׁבָּח הַמְּשֻׁלָּל
הַמְּשֻׁבָּח הַמְּשֻׁלָּל הַמְּשֻׁבָּח הַמְּשֻׁלָּל

ΤΟΤΟΤΟ ΡΟCΥΤΟΝ ΜΑCΛΑCΝΟΤ
ΘΕΟΤΑΡΖΑ.....CΙΑωCΒΑCΙΑΕΩΝ
ΑΡΙΑΝωΝ.....CΘCωΝΤΙΟΥ
ΘΕΟΤΗΑΝΑ ΥΒΑ.....ΕωC

5427 1079N 54115 2207
 TOYOTO PROCESSION DLOCΘEOT

三、四、五、六、七、八、九、十、十一、十二、十三、十四、十五、十六、十七、十八、十九、二十、二十一、二十二、二十三、二十四、二十五、二十六、二十七、二十八、二十九、三十、三十一、三十二、三十三、三十四、三十五、三十六、三十七、三十八、三十九、四十、四十一、四十二、四十三、四十四、四十五、四十六、四十七、四十八、四十九、五十、五十一、五十二、五十三、五十四、五十五、五十六、五十七、五十八、五十九、六十、六十一、六十二、六十三、六十四、六十五、六十六、六十七、六十八、六十九、七十、七十一、七十二、七十三、七十四、七十五、七十六、七十七、七十八、七十九、八十、八十一、八十二、八十三、八十四、八十五、八十六、八十七、八十八、八十九、九十、九十一、九十二、九十三、九十四、九十五、九十六、九十七、九十八、九十九、一百。

[illegible]

لَمَّا رَأَى الْوَلَدُ وَالْوَلَدُ وَالْوَلَدُ
 بَنَاتُ الْحَسَنِ سَيِّدَتُهُ
 ع

Georg. maxima.

Source: Perlevalit, no. 21

ΟΥΤΑΦΕΩΝΟΥΕΚΤΙΓΕΝ ΕΞΙΔΙΩΝ
 ΑΙΝΑΘΟΣ ΟΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΣ
 ΔΙΡΑΝΟΥ ΟΥΑΒΑΛΛΑΘΟΥ et.
 ΗΛΥΔΗΥ553Δ.ΔΛΥΧ53ΔΥΗ
 Υ3Χ35 ΥΥ3ΧΥ3545ΗΛ ΥΧ358
 ΔΗΥ4Υ' Χ35ΥΔ5Υ

Idem magis accuratè ex alijs chartis D. Hallifax.
 341133874586944353882845111
 845443552343354343334

CΕΠΤΙΜΙΟΝ ΟΥΡΩΔΗΝ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΣΤΟΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟΝ ΣΕΒΑΣΤΟΥ
 ΔΟΥΚΗΝ ΑΡΙΟΝ et.
 א פֿ 3 ט א 3 7 6 3 א ז 6 ז 6 7 3 - 2 7 2 ז 2 א 6 3 ז
 א ז 3 7 3 5 3 א א 6 ז 7 א ז
E. x Chartist D. Hallifax.

[illegible]

Scriptura Armen. minuscula.

ԱՐԵՎԷՂԵՔԻԹԻՒԽԿԸ ՆԶԺՅՈՍԱՄԱՐԵԼՓԳ
Armen. majuscl. ԱՐԵՎԷՂԵՔԻԹԻՒԽԿԸ ՆԶԺՅՈՍԱՄԱՐԵԼՓԳ

Georgiana minusc. ԲՆԵՐԱՅԻ ՊԱՌՈՒՄԷՆԻ ԱՍՏՎԱՐՔԻ
Georg. sacra. ՊԱՌՈՒՄԷՆԻ ԱՍՏՎԱՐՔԻ
Georg. majusc. ԲՆԵՐԱՅԻ ՊԱՌՈՒՄԷՆԻ ԱՍՏՎԱՐՔԻ

Georg.cursiva. ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՅՈՒՄ. 6022

Inscriptiones Palmyrenae, cum scripturis aliis, ex Sponio, Grutero, et.

SOLI SANCTISSIMO.—
VOTVM SOLVERVNT.—
CALBIENSES DE COL.III.—

[illegible]

Idem magis accuratè ex alijs chartis D. Hallifax.

Ex Chartis D. Hallifax

Scriptura Armen. minuscula.

Alphabetum
 Natu. Ara. Magi.
 rate. bica. cum.

ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	هـ	و	ز	ح	ط	ض
ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	هـ	و	ز	ح	ط	ض

Finis.

omnes esse non tam Periarum quam Alienigenarum ibi divertentium, cum quotidiana experientia videmus Peregrinorum potius quam Indigenarum curiositatem eos inducere memoria causa ad scriptitandum aliquid in loco celebri quem brevi relicturi sint. Unde hario-
lari liceat hæc omnia fuisse quorundam scripturientium, qui ut me-
morale quoddam in illius Palatii muris, suam scriptitationis & cala-
turae facultatem exercere & ostendere gestiebant. Sed revera nihil
obtinuerunt præter nudam memoriam pravae scripturae & imperita
sculpturae, Sculptorum eo nomine infamium, post se relinquentium nul-
lus pretii aliquid in Doctorum & Criticorum crucem, quod (si non
accederet quorundam importunitas & de aliquâ ibi latente curiositate
spes,) negligendum esset potius quam avidè expetendum, nec ut no-
dus vindice dignus proponeretur. At ne talis neglectus & silentium
ut nostræ ignorantia: asyllum & exculatio haberetur, (ut quæ igno-
remus contemnamus,) nostræ opinionis rationes reddendæ sunt, ut
alii quoque nostris oculis videntes, nobiscum sentiant, & tandem
hac ratione nostræ sententiæ accedat aliorum judicium. Et quan-
vis nugæ aliquando sint inventu difficiles, & inventæ nil profint; quia
tamen hæc exercuerunt ingenia multorum qui mysteria ibi latere
putarunt, ergo & nostrum quoque ingenium exercebunt. Et cum di-
ctis barbaris, idem dicendum est de aliis qui pro Arabicis Charac-
teribus habentur. At de Pyramidalibus seorsim judicandum, cum in
characterum numerum non veniant. Sed ad rem procedendum.

Cum in Palatio Persepolitano extant aliquot Inscriptiones, aliquis expectaret eas vel earum aliquas esse Perficas. Et jam hac occasione recurrit quæstio quæ mihi sæpius moveri solebat, sc. An dictarum Inscriptionum Characteres sint veteres Perfici, necne? Affirmo quòd *Non sunt*. Ego enim contuli cum veteri lingua Persicâ, cæque tam bonè quàm malè scriptâ, & nullam inveni convenientiam. Atque præter differentias in medijs literarum partibus lineæ incumbenibus, ad Perficas pertinent tam supra quàm infra lineam longiores ductus qui non sunt superflui, sed prorsus de corpore & essentia literarum habendi sunt: tales autem in Persepolitani non comparent; quæ quidem observatio ad promptiorem collationem juvabit.

In Philofophicis Regiae Societatis Transactionibus num. 201, dantur
6 Inſcriptiones (quæ ibi notantur numericis 1, 2, 3, 4, 5, 6,) &
Chartis D. Sam. Fiew r mercatoris Halebenſis, qui anno 1667 in Perſiam
migrans, ex dicti Palatii marmoreis muris deſcripſit Apogra-
pha,
Ttt 3

phā, ad quorum singula sigillatim ille seq. modo scripsit. Nempe ad suos Numeros 1, 2, ait, *Hæc duo Characterum genera manent sculpta in pectore duorum Equorum excisorum ex nigro monte marmoreo apud NOCTA RUSTAM tribus leucis à Chilmanâr : quorum Equorum unus affirmatur esse Alexandri, alter Rustemi qui fortissimus Persarum Heros circa tempora Cambysis.* His addit, *Aliquos Persarum autumari characteres num 1, 4, esse suos: neminem autem eos legere posse.* Ad num. 3, ait *Hos esse modernos Arabum & Persarum characteres non ultra 500 annos scriptos.* Num. 4, *Has duas lineas integrè scriptas esse super Equos Rustemi & Alexandri.* Num. 5, *Hos characteres (sive sint antiqua Gavorum scriptura, sive Telesmatica quædam,) nullibi nisi apud Persepolim inveniri: hosque esse partem earum linearum quæ in albo quodam marmore sculptæ cernuntur, eosque à nemine Persarum hodie intelligi.* Aliquem tamen Missionariorum affirmasse, eos sciri & in usu esse in Ægypto. *Hæc autem videntur scripta à dextrâ ad sinistram, cum Ægyptia potius scribantur & legantur deorsum.* Num. 6, *Hos characteres insculptos esse Persepoli, ejusdem antiquitatis cum aliquibus præcedentium. Illos videri affines eis Arabum & Persarum, & Missionariorum aliquos prætendisse se eos intelligere posse.* Hactenus ex Chartis D. Flower.

At ad ejus Num. 1, 2, rehero, Oculatum quendam testem me certiore fecisse, hosce Characteres non esse inscriptos in Equorum pectore, sed in Syrmate vestis Infessorum juxta pectus dependente: quod melius consonat Inscriptionis contento & sensui ex Græcâ interpretatione collecto. Ad ejus num. 1 & 4 dico, Hos characteres non posse esse Persicos veteres, qui toto cœlo ab his distincti cernuntur in vetustis eorum Libris quos ipse possideo. Præterea impossibile est ut duæ illæ lineæ Num. 4, ritè sculphantur etiam super Equum *Rustemi*, cum contineant tantum Titulum solius *Alexandri*, non autem *Rustemi*; ideòque Sculptor necessariò erraverit utrique Equo eadem verba inscribendo. Ad num. 3, Ille verè dicit hos esse modernos Arabum Characteres: nam ex adscriptâ Hegjræ ærâ, planè constat eos esse citra Mohammedem. Imò ista scriptura est citra *Ibn Mokl* ejusdem scripturæ Inventorem, qui vixit circa A. D. 900, de quo videas Clarissimi Pocockii Notas ad Spec. Hist. Arabum. Et præter illam Epocham citra *Hegjram*, & illos characteres citra *Ibn Mokl*, ibi cernuntur adscriptæ quædam Vocales & aliæ Notæ orthographicae quæ recentiam redolent. Hæc autem Inscriptio fuit malè sculpta in marmore & pessimè exscripta, in quâ tantum hæc pauca sunt legibilia,

Rex

المالك ————— الفهار —————
 ————— بشارع شوال سنة ستين —————
 ————— Rex ————— victoriosus,
 ————— ærâ mensis Shawâl anno 60 —————

Vacantes isti ductuli suppleant locum eorum quæ legi non possunt. Ad ejus Num. 6, dico, Quod ea Inscriptio ex aliquibus characteribus & quibusdam vocibus, videatur esse Arabica; sed omnia ita malè exarata sunt, ut videantur quasi mixta ex Arabicis & Latinis vel aliis Europæis: & prout ibi exhibentur, reverà non pertinent ad ullam linguam, cum sint tantum confusanea quædam & fortuita scriptula nullâ certâ intentione exarata. Integra autem ista Inscriptio ibi in marmore eisdem characteribus extans, constat 13 aut 14 lineis, quarum Apographum habeo à singulari Amico D. Chardin, unde eas recto ordine dabo, loco earum quæ in dictâ Transactione dantur inverso ordine: ubi sculptor suo ingenio sex lineas breviores in duas longiores transposuit & commiscuit atque confudit, incipiendo à sinistrâ more Europæo, & totius lectionis ordinem invertendo, ubi (ut præsumendum est) ἀζυγα conjunxit, ούζυγα diremit, εὔζυγα malè disjunxit & ἀνύζα fecit: ideòque tali in casu nihil Sculptorum conductui relinquendum fuerat. Exceptis verò vocum Transpositionibus, simplices characteres exactè congruunt cum eis D. Chardin, & cum eis qui cernuntur in *les Beaux de la Perse*. Nos itaque sub eodem Num. 6, pro ejus 2 lineis meliore ordine dedimus 8 lineas loco τῶν 13; omit-tendo 5 lineas postremas, cum in laminâ aeneâ non relinqueretur tantum spatium quod integram 13 linearum Inscriptionem capere posset.

In nostrâ de his Dissertatione, primò (quia paucis id fieri potest,) expediam Inscriptiones Græcas quæ interpretationum loco juxta alias exoticas apponuntur. Et sanè in his constat Sculptorem valde ignarum fuisse, dicta Græca falsè & imperitè in marmore sculpendo. Quamvis verò tam malè id fecerit, quid tamen voluerit, hariolari liceat: nam pro corruptâ pronuntiatione ΑΡΖΑΝΔΡΟΥ seu ΑΛΖΑΝΔΡΟΥ, proculdubio voluit ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ea itaque quæ ad Num. 2 corrupta cernuntur, sec. sculptoris primam intentionem restituenda & rectius legenda cenleo seq. modo, viz. ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΡΟΨΗΠΟΝ ΜΕΓΑΛΟΥ ΘΕΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΒΑCΙΛΕΥC ΒΑCΙΛΕΩΝ ΑCΙΑΝΩΝ ΑΓΑΘΕΝΩΝ ΥΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΒΑCΙΛΕΥC: nisi pro ἀγαθενῶν legeris ἀπάντων. Et quoad alteram Inscriptionem Græ-

cam

cam quæ Interpretationis loco supponitur esse super Equos *Alexandri & Rustemi*, in harum neutram (quantum scimus) exprimitur *Rustemi* nomen, sed tantum *Alexandri*: sic autem restituenda videtur pars Græca sec. mentem Sculptoris, ΤΟΤΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΔΙΟC ΘΕΟC, adulando Alexandrum sub nomine *Jovis*, plus quàm Sacerdotes Ammonii qui cum tantum *Filii* nomine compellarunt; unde ille se *Jovis filium* reputans, ad ejusdem æmulationem Arietina cornua in ejus Icone semper cerni voluit.

Persepolitanae Inscriptiones sunt pessimè exaratae; adeò ut qui eas cælaverit Sculptor, illas eadem operâ celasse dicatur. Et, quod adhuc deterius est, ab Autographo malo impossibile est quin factum fuerit Apographum pejus ab eis qui illas linguas non calluerunt: nam in Apographis, ex illis lineolis seu ductibus qui literarum absentium loca supplent, planè videmus aliquot integras Literas temporis diuturnitate in marmore totaliter oblitteratas esse & deletas, & novâ quâdam sulcatione in molliore marmoris venâ aliarum Literarum aliquot Ductulos esse extritos, & alios adventitios scriptulos superfluos esse superinductos & intritos ex aëris corrosione atque fortuitâ exesione; adeò ut dum ipse Aër & ipsum tempus vetera deleant & exedant, & nova scribant exarentque, talis inquam veteris veræ scripturæ deletio & novæ exaratio in ignari Lectoris detrimentum cedunt, & quemvis Exscriptorem confundunt & seducunt, dum is tale malum atque eo modo depravatam exemplar præcisè imitari coactus sit: adeò ut Sculptorum imperitia & Temporis injuria maximè hisce rebus officiant & obstant. Hæc inquam sunt incommoda, quæ (quantum fieri possit) evitari debent: nam omnes Sculptores non sunt æquò periti, & (ut dictum) Tempus arat marmora & sulcat saxa durissima.

Et factò jam hoc judicio de Arabicis & Græcis, properamus ad disquirendum qualia sint altera illa tam exotica & barbara, quæ ex haud obscuris indiciis etiam constant esse pessimè exarata ab imperito Sculptore. Nam per magis nota Græca & Arabica jam dicta, procedimus judicare de minùs notis istis exoticis; scil. ex Sculptoris imperitiâ in eis quæ novimus, judicium faciendum censemus de eis quæ non novimus. Ut itaque de his ignotis disquisitionem nostram ritè ordiamur, quovis moto lapide; præmittimus, omnibus notum esse quòd in Persiam aliquando penetrarunt *Gothi & Vandali & Hunni*; unde aliquis conjiceret dictam scripturam ab aliquâ harum Gentium profe-

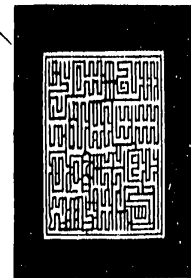
事
 是
 是
 是
 是

Reverendo Viro IOHANNI LAUGHTON Coll. S.S. Trin. Socio et Biblioth. pu-
 blicæ Cant. Custodi, necnon Eccl. Cathed. Wigorn. Præbendario, hanc Mo-
 gulensium Tatarorum: qui Chinam regunt scripturam, Gratiitudinis ergo
 lubens meritoq. D.D. Autor T.H.

Murg. sculp.

Handwritten Chinese characters in vertical columns, likely a transcription of the Tatar script on the opposite page.

Handwritten Tatar script in a cursive style, arranged in horizontal lines across the page.

Admodum Reverendo in Christo Patri, IOHANNI div. perim. Episcopo Litchfeldiensi et Coventriensi, Collegii Magd. Oxon. Praefidi dignissimo, hancce Tatarorum de Bontan scripturam suo genere elegantissimam, Gratitudeinis ergo lubens meritoq. DDD. Auctor T.H.

Reverendo Viro IOHANNI LAUGHTON Coll. S.S. Trin. Socio et Biblioth. pu-
blicae Cant. Custodi, necnon Eccl. Cathed. Wigorn. Praebendario, hanc Mo-
gulensium Tatarorum qui Chinam regunt scripturam, Gratitudeinis ergo
lubens meritoq. DDD. Auctor T.H.

Murg. sculp.

Murg. sculp. Hui. Ox.

منه

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية

Reverendo Viro THOMÆ HARRISON Coll. Sidney-
ensis Cant. Socio hanc Tatarorum Kataorum scriptu-
ram Gratiitudinis ergo lubens meritoꝝ DDD. Autor TH.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وعلى آله
وآلِهٖ الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية

Reverendo Viro THOMÆ BURNET S.T.D.^{ri} Cartusiae Lond (vulgo la Char-
tre use) Magistro hanc Mendæorum seu Nabatæorum in Chaldeâ scripturam
Gratiitudinis ergo lubens meritoꝝ DDD. Autor TH.

M. Burz. sculp.

profectam fuisse. Sed ea Gothorum & Vandalorum planè non conve-
nit: & quoad Hunnos, Procopius de Bello Persico cum eis, dicit
Hunos (qui Massagetae) nullas habuisse Literas, ne quidem ad scriben-
dum Epistolam, nec filios suos in literarum lectione unquam educaſſe, sed
prorsus literarum rudes reliquiſſe, nec eos unquam de literis audiwiſſe.
Sunt qui (propter Tatarorum viciniam & in Persiam irruptiones,) probabile existimant hanc scripturam esse Tataricam. Sed cum ab
eodem Sculptore adjuncta sit interpretatio Graeca, quis Tatarorum
potuerit scribere Graece? Praeterea cum istae Inscriptiones sint in
laudem Alexandri, impossibile est ut Tatari aliquid in ejus laudem
scripserint, quasi is fuerit illis amicus aut notus; cum certè nec eis
amicus fuit nec notus; nisi fortè olim ante 2000 annos ipso tempore quo
vim illis intulit, quare illius memoriam (sitam diu retentam) potiùs
exolam habuerint. De istâ itaque Scripturâ facilius est dicere *negati-
vè quid non sit*, potiùs quàm *positivè quid sit*. Quia verò aliqui
suspiciuntur esse *Tataricam*, apposui aliquot Exemplaria seu Speci-
mina *Tatarica* & vicinarum Linguarum ad instituendum collationem,
ut inde fiat conjectura. At quidem non proponam collationem cum
Scripturis Indicis (qualis est veterum Brachmanorum in lingua *San-
scrit* la *Naugeri*, & *Malabar*, & *Selân*, & *Tulinga*, & *Pegu*, & *Siam*, &c.)
quia hae Gentes sunt à Persèpoli prorsus remotae, nec unquam Per-
siam invadunt, quod quotidie faciunt *Tatari*, & omnibus ævis fece-
runt. Indi enim rarò extra patriam vagantur: sed *Mogulenses* & alii *Ta-
tari* aliquando usque ad Europae fines penetrarunt. Horum itaque Scri-
pturas inquam apposui causâ vel conferendi vel contrarium demon-
strandi. Et eadem de causâ apposui etiam scripturam *Mendæorum*
qui sæpe fuerunt sub Persis & sæpe in Persiâ versati: atque adjunxi
scripturam *Armenorum* & *Georgianorum* seu *Iberorum* qui sunt Persis
proximi, ut mox infra dicetur.

Ut itaque satisciat curiositati & dubio eorum qui suspiciuntur esse
scripturæ *Tataricae* aliquod genus, heic apponuntur omnia scribendi
genera apud eos usitata: & quidem primò, *Scriptura Tatarorum Mo-
gulenſium* (seu ut Chinenſes vocant *Mo-co-Ta-ta*) ultra montem Ina-
um supra Chinam, qui & Chinam hodie regunt. Hi non habent Al-
phabetum, sed more Chinenſium & Japanenſium, pro singulis vocibus
distinctos habent characteres deorsum legendos: non autem (ut
Chinenſes) à dextrâ columnâ incipiunt, sed à sinistrâ suo more Ta-
tarico. In hac lingua possideo integrum Libellum Sinicè & Tata-
rico

U u

ricè columnatim impressum, ex dono Amici mei Chinenfis D. *Michaelis Shin-Fo cungh Nankinensis*, qui hodie in urbe *Nankin* superstes, ut à nostratibus audio. Specimen autem quod dedi, non est ex dicto Libello; sed ex aliâ Chartâ MS ubi liberiores erant ductus Literarum quæ in dicto Libro ex spatii penuriâ coarctatæ. Penicillo scribunt Chinenfium more, ut & Boutanenses; cùm tenuis eorum Charta non ferat Calamum arundineum nec Pennam anserinam.

2. Secundo damus *Scripturam Tatarorum de Boutan* (al. *Boutunt*) citra Imaum, supra Indiam. Hujus lectio est à dextrâ: & hocce ejusdem elegantissimum specimen est id quod vulgò sonat *un Passport* seu Salviconductus Literæ à Principe urbis & provinciæ de *Boutan* datæ nuperis annis *Chogja Quanni* (i. e. *Domino Joanni*) mercatori Armeno ibidem negotianti: & dictus Princeps Nomen suum (ut vides) Sigilli loco & formâ majusculis & implicatis characteribus infra apposuit. Talis sigilli impressio Arabibus dicitur *دوقع* *Taukîa*, Persis & Turcis *توغرا* *Togrâ*: unde apud eos talis majusculorum characterum Scriptor aut talis Sigilli factor vel appositor seu Principis Subsignator vocatur *Togrâi*. Has duas Chartas amicissimè nobiscum communicavit singularis Amicus D. *Joh. Evans* S. T. D. nuperis annis ex Indiâ redux.

3. Tertiò damus *Tatarorum Scripturam dictam* *دلبرگجین* *Delbergjîn*, quæ usurpatur in *Oighûr* (vulgò *Jougour*) citra Imaum, supra Persiam ad Borrapelioten, atque (dicente Arabshahide) in *Chitâ*, viz. in *Chataia* illâ quæ in Globis: non autem in *Chinâ* quæ 400 abhinc annis etiam dicta est *Chatâ* seu *Katâ*. Isti Tatari Chataienses seu *Kytai* (inquit *Joh. de Plano Carpini* 500 abhinc annis ad eos Legatus,) erant Nestoriani, & nullas habebant Literas, donec tandem circa 450 abhinc annis Victor evadens ille Monarcha *Gjenkiz-chân*, (qui quartæ Gentis Mogolicæ *تکامغول* *Teka Mongûl* seu *Magnorum Mogulensium* Dominus,) suos characteres Mogulenses eis obtrusit. Et postea circa 300 abhinc annis (ut ex Arabshahide colligi posse videtur,) commodiores nacti sunt Literas, quas heic vides. Præsens istius Scripturæ (à dextrâ etiam legendæ) Specimen est prima pagina MSⁱ Libri Tatarici inter Codices Huntingtonianos elegantissimè & nitidissimè conscripti, qui (ex *Rubricis* quas superius lineolis notavimus) videtur esse *Leges* dicti Imperatoris eorum *Gjenkiz-chân*. Iste Liber ab aliquo Arabe qui eum legere non potuit, in Oriente inscriptus est in exteriore foliorum Limbo, *كتاب لا ديرا خط* *Liber cujus scriptura non*

non legitur seu non potest legi. Et quia unâ cum aliquot Mendæis libris coemptus, à nostratibus pro Mendæo habitus est: mero autem casu solitarius extra patriam vagatus est, quod alias nunquam factum, ideò ut rarum quid habendum est. Ejus Charta satis solida & bona, est vel Cotonea vel Arundinea. *In isto Characterè* (inquit Arabshahides ante 300 annos Arabicè scribens,) *Tatari-Kytai scribunt omnes Libros & Historias suas, & Itineraria & Poemata & Diplomata sua, & omnia Syngrapha sua, & Processus Divanenses seu forenses, & Leges Gjenkiz-chanenses, & Registra sua, & omnia cujuscunque generis Scripta sua*. Hæc itaque est Scriptura quâ utuntur orientales Turcæ (partim Christiani & Mohammedani & partim Idololatræ) in Tatarîâ, unde orti sunt nostri Turcæ Europæi. Sed tam de Turcis Europæis & Mohammedanis quàm de Persis Mohammedanis pariter dicendum est, quòd utrique Religionis causâ deseruerunt suam scripturam avitam, eandem commutando pro Arabicâ quâ usus est eorum Prophetæ Mohammed; spernentes omnes Characteres ut pollutos qui in alienâ & falsâ Religione usurpantur. Eâdem de causâ spernunt omnem Judæorum Scripturam & eorum Characteres & Libros, quippe quos nullus Muslimanorum legere dignabitur: hinc est quòd apud Turcas quorumlibet Librorum scriptio aut impressio sit licita in Judaicis aut alienis characteribus, at non item in Arabicis. Et Libros Arabicos aut Persicos quamvis orthodoxos, aut quidvis aliud in Arabicis characteribus Christianorum more imprimere, est capitale. Cæterùm quoad Tatarorum Literas, addo quòd in *جغتاي* *Gjâgatai* & Tatarîâ citeriore utuntur fere eisdem Literis cum *Delbergjîn* qui in Tatarîâ ulteriore; at paucioribus, (viz. 14 pro 41 aut 60,) quæ in *Gjâgatai* seu citeriore parte vocantur Literæ *اوئغر* *Oighûr* seu ulterioris partis, ut tradit dictus Arabshahides. Pet. Vattier ex eo malè legit *Avigûr*, verum Tatarici nominis sonum non assequendo. In his pauciore numerum efficit, quòd Aspiratæ literæ & cæ crassioris soni omittantur, & quòd plures Gutturales & aliæ similis soni uno eodemque characterè exprimantur: quicunque autem hanc Tataricam novit scribere, dives erit, cùm rarum sit. Scribunt (ut ex æquali literarum ductu videtur) bene aptato calamo seu arundine scriptoriâ, in Chartâ mediocriter crassâ & bonâ, & atramento quale est Persicum, quod madente digito facilè est deletibile. Et hoc modo puto me recensuisse totius Tataricæ majoris Characteres ab unâ extremitate ad aliam. Nam quatenus à Moscovitis audio, Septentrionale Tataricæ latus per quod est iter à Mosc. ad Chinam,

per totam ejus longitudinem raro utitur literis; nam ibi illiteratâ & agresti vitâ in cavernis & sylvis vivitur. Et hinc est quod ita varientur eorum Septentrionalium linguæ, quia sc. Scripturâ & literis non restringuntur. Nam (dicente Moscovitarum ad Sinas Legato,) *inter Mosc. & Chinam sunt saltem 50 Tatarorum Gentes diversis linguis utentes*: vel saltem diversis Dialectis, ut fit in Americâ ubi etiam literarum usu destituuntur.

4. Quartò dedimus *Scripturam Mendæorum seu Nabathæorum in Chaldaâ*, quæ ibi est Literarum & Linguæ Chaldaeorum & Assyriorum corruptela seu reliquiæ corruptæ; dum eorum lingua in pagis Assyriæ jam hodie manet incorrupta. Specimen heic datum, est prima pagina Libri Mendæi (qui est eorum *Chûdra* seu *Liturgia*), inter Codices Huntingtonianos in Bibl. Bodlejanâ: & hi à dextrâ legunt ut Judæi, & calamo scribunt in Chartâ crassâ bombycinâ, ut Syri. Dicitur *Chûdra* specimen olim dedit Thevenotus in suis Collectaneis, ubi etiam eorum Alphabetum apposuit. Isti Mendæi aliàs vocantur *Christiani Sancti Joannis*, qui habent statam Liturgiam seu *totius Anni Cyclum*, ut est Judæorum מרחשון *Mdchazor* eodem significatu.

5. Quintò in hacce variorum Characterum collatione, (propter viciniam Persidi) non omisi dare *Armenicos*, atque *Ibericos* seu *Georgianos* (qui *Colchici* & *Gurienses*) valdè miros & peculiare ex Maggii Syntagmate linguarum orientalium: hocque ut non omitatur collatio cum quibusvis characteribus ullius Gentis quæ in vicinâ Persidis sita est. Et sanè horum Characterum quos hæcenus vidimus nulli ad Persopolitanos accedunt. Hæc dicitur linguæ Europæorum more à sinistrâ ad dextram leguntur. Cum his etiam dedi Alphabetum *Scripturæ naturalis*, ut vocatur & exhibetur in calce Codicis MS Arabici. Dedi etiam Alphabetum *Scripturæ Scientiarum occultarum* seu *Magicarum*, ex MS Persico penes me servato. Hujusmodi Characteres videntur in MSS^{is} Arabicis de rebus Magicis agentibus, atque apud Theseum Ambrosium in Grammaticâ Chaldaicâ, sub nomine *Scripturæ Diaboli*. Hæc dedi collationis ergò, ut Scripturam Persopolitanam hujusmodi non esse compareat.

6. Sextò cum Quæstio sit de Scripturâ Persopolitanâ, & (propter aliorum satisfactionem) monstraverim qualis ea non sit; idè ut non semper acquiescam in negativis, jam proximè conabor monstrare qualis reverà sit affirmativè, vel saltem ut detur fundamentum pro conjecturâ probabili. Et quidem re altè perpensâ, ad Scripturam Persopo-

Persopolitanam proximè accedit sola Palmyrenâ; quam itaque in eadem laminâ dedimus. Ea enim propior accedit quàm reliquæ; tam propè inquam, ut multæ ejus Literæ sint prorsus eadem cum Persopolitanis, & utriusque lectio videtur esse à dextrâ. Cæterarum dissimilitudo potest esse in diversitate manûs Scriptoris, ut in nostris Scriptis quotidie videmus, ut *Β* est in alterâ Inscr. n. Et aliquæ earum ob diversum situm dissimiles videntur, cum alio differente situ sint conciliabiles; ut *Δ* deversum, sit *ϐ* erectum, cum ejusmodi aliis. Et præter Characterum similitudinem, in utrisque (scil. tam in Inscr. Persop. quàm in Palmyrenâ) concurret idem mos adjiciendi Interpretationem Græcam, eandemque scribendi cum *ω* & *ε* loco *Ω* & *Ε*: adèd ut Sculptor aliquis Palmyrenus videatur Persopolitanam scripturam exarasse, quia Palmyrenorum more Punicè scripsit & Græcè explicavit. Et in harum collatione (cum idem Scriba utramque non scripserit,) notandum est, quod præter Scribarum differentiam quæ aliquam dissimilitudinem induxerit, aliquot literarum ductuli qui in hac distincti sunt ut duæ diversæ literæ, in alterâ fortè conjuncti unam tantum faciant literam. Hoc videmus in Palmyrenis, & in Persopolitanis conferendo *duo prima verba Inscriptionis primæ cum duobus primis verbis Inscriptionis ad num. 4*; quæ inter se differunt, quamvis (ut ex appositâ interpretatione Græcâ apparet,) debuerant esse eadem: sed planè non sunt, ut conferenti liquebit. Talia certissimè arguunt Sculptoris incuriam & ignorantiam, cum sibi ipsi non constet. Malè itaque exarata fuisse audacter pronuntiabimus. Accedit quoque (quod in Græcis etiam videmus,) aliqua temporis diuturnitate esse oblitterata & deleta, & alia eodem temporis esu esse superaddita & de novo sulcata & exarata, dum tempus edax rerum primò in molliores marmoris partes operatur. At si Persopolitana cum Palmyrenis conveniunt, jam post hæc omnia recurrit quæstio, *Quæ linguæ sunt Inscriptiones Palmyrenæ?* Cui quæstioni respondendum videtur, *Quòd cum Palmyra non sit procul extra Phœnicie oras, videantur esse in linguâ Phœniciâ*: sunt nempe Punica Græcè simul interpretata. Si objicitur, *quòd in his videntur diversæ literæ plures quàm quæ reperiuntur in Phœnicum Alphabeto*; talis inquam excessus oriri poterit ex prædictâ causâ, sc. quòd literarum ductuli alicubi distincti duas literas faciant, & alicubi conjuncti in unam literam coalescant & unicam literulam constituent. Hoc est (unâ cura Sculptoris ignorantia & sculpturæ depravatione,) quod impedit quò minùs hæ

hæ Inscriptiones ab aliquo hodiè legantur. Inscriptiones itaque Persepolitane quæ Punicæ esse habentur, debent fuisse citra tempus Alexandri, cum ejus nomen contineant: & non videntur exarata jussu superiorum, qui proculdubio curassent melius fieri; sed potius otiantium lusu factæ diversionis gratiâ. Quin & omnes illæ verborum Inscriptiones fuerunt miseræ aliquæ Scriptitationes fortuito factæ fortè per aliquos imperitos Milites ibi aliquando otiantes, scil. otiosorum quorundam Scripturientium & Sculpturientium lusus, ut solent nostrates in ædificiorum summitates aut altas turres ascendendo, aliquid ibi in plumbo scriptum relinquere memoriæ causâ quod ipsi aliquando ibi fuerunt. Hæc itaque novitatem redolentia, non habent multum antiquitatis, & nihil autoritatis præ se ferunt. Proh Deum, quod tales nugæ curiosorum animos vexaturæ & criticos irritaturæ, per omne ævum in marmore perennentur!

Sed ut absolvamus Responsum ad D. *Floweri* Observationem in supradictâ Transact. ad ejus num. 5. De duabus illis lineis ductuum seu Scriptulorum pyramidalium quæ ibi dantur è Chartis D. *Flower*, respondeo illas lineas nec esse Gavrorum scripturam nec Telestematica quædam, nec usurpari in Ægypto. Istiusmodi enim ductuli pyramidales seu Cuneiformes non veniunt in Gavrorum literis, nec in Telestematicis, nec in Hieroglyphicis Ægypti; sed tales ductus (tam inter se invicem juxta positi quàm per se invicem transmissi) sunt peculiare Persepoli, nec alibi terrarum cernuntur: nec repræsentant Ignem, quippe cujus Pyramidalis figura semper sursum & nunquam deorsum tendit. At quas *Flowerus* dicit extare in albo marmore, Gallicus quidem autor ait esse in marmore nigro. Neque ea est Literarum aut Characterum aliqua Scriptura legenda, sed tantum Sculptura ornamentum causâ. D. *Herbertus* in Itinerario ait, Persepoli extare tales lineas 20 in pariete marmoreo, & (si rectè memini,) harum linearum singulas esse 3 pedes latas. Si hoc sit verum, est sanè prodigiosum; nam (cum justis inter singulas interstitiis,) tales 20 lineæ implebunt aream seu Tabulam cujus quadratura est 80 pedum, quod superat fidem. Hac ratione singuli ductuli seu pyramides debent habere longitudinem tot Gladiolorum seu Pugionum. Aliàs si quævis linea in latitudine haberet tantum unum pedem, totus complexus impleret aream seu quadraturam 30 pedum, quæ magni alicujus Collegii unum latus æquaret. Hæc Sculptura (qualiscunque sit) videtur valde antiqua cum ipso Palatio coæva: nam tam ampla in pariete Tabula mar-

rea

rea cum tam copiosâ sculpturâ, non potuit esse fortuita opera alicujus otiantis Sculptoris uno aut altero die, sicuti sunt reliquæ Inscriptiones; sed necessario fuit laboriosum assidui operarii opus per aliquot menses, idque in primâ Palatii extructione. Quicquid sit, istud *Floweri* Ectypum est magis accuratum quàm quod hætenus vidimus: is enim (quod peculiare est & notatu dignissimum,) exactè notavit Interpunctionem ab aliis omissam, quæ tamen ad rem melius intelligendum multum juvat. Tres lineæ quas dedit *Herbertus* & *Thevenotus*, dictâ interpunctione carent, unde sunt nullius momenti. In supradictâ Regalis Societatis Transactione dantur tantum 2 lineæ: sed plures ejusmodi lineæ erant in originalibus *Floweri* Chartis, jam prohi dolor amissis!

Sunt qui putant necesse esse ut hisce pyramidalibus figuris exprimantur Literæ ex quibus aliqua voces conflata. Me autem iudice, non sunt Literæ nec pro Literis intendebantur: sed fuerunt solius ornatus causâ, in primâ Palatii extructione merus lusus primi Architecti, qui ludendo tentavit quot figurationes à se invicem diversæ à vario talium ductulorum seu scriptulorum situ & diversâ eorundem positione & compositione oriri possent, ita ut ne duæ harum inter se convenirent: quæ quidem figurationes inter se invicem distinguuntur & sigillatim dignoscuntur per dictam Interpunctionem, sine quâ sciri non possent. Architectus itaque ejusve Sculptor proposuit figuram Cunei seu Gladioli, tentando quotupliciter diversu situ variari potuit, scil. ex vario eorum situ & diversâ eorundem positurâ quotuplices figurationes exurgerent quæve exhibere posset pro phantasiæ suæ exercitio. Hi enim ductuli scriptulive dispescuntur in tot Figurationes inter se discrepantes & distinctas, ubi omnis figuratio (sive uno scriptulo sive plurium scriptulorum complexu constet,) interpunctione ab aliâ distinguitur; quæ quidem inter singulas configurationes interpunctio indicat eas non posse esse Literas, easque à vocum compositione absolvit. Nec sunt simplices vocum characteres, quippe qui mos in linguâ Persicâ nunquam obtinuit. Non itaque sunt Literæ vocem componentes, nec simplices integrarum vocum characteres; nam sive hoc sive illo modo accipiantur, certè vel eadem Litera vel idem Character in hisce lineis aliquoties recurreret & repeteretur: quod non fit. Lector itaque diligenter perpendat, an eadem Figuratio aut idem Character bis occurrat, necne: aliàs enim nostrum augurium nil valet. Ponendo autem singulas

Figurationes

Figurationes esse tot distinctas Literas ex quibus voces conflentur, tum sequeretur ut inter singulas vocum Literas esset Interpunctio, quod planè absurdum, cum ex eis illo modo vox componi non posset. Omnes itaque voces Persicæ componuntur ex pluribus literis quæ interpunctionem non admittunt. Fateor quidem hunc esse veteris linguæ Persicæ morem, ut singulæ integræ voces, à se invicem distinguantur simplicibus punctis: unde si fingeretur dari integrarum vocum simplices Characteres seu Monogrammata ut sit in linguâ Sinicâ, tum possibile esset ut tales Figurationes seu Monogrammata non essent ad ornatum, sed lectioni inservirent. Sed cum talis mos in linguâ Persicâ nunquam obtinuit, cessandum est à tali conjecturâ. Si autem talia Monogrammata acciperentur ut tot simplices Characteres ex quibus componerentur voces, certè hoc modo nullius Persici Regis nomen in his contineretur: tum enim ad unius nomen conflandum accersendi essent totius integræ lineæ characteres; cum nullius Regis nomen uno characterē aut unâ literâ constet, (ut sit linguâ Sinicâ, Japonicâ, & Mogolicâ,) sed omnia eorum nomina sunt polysyllabica. Cum itaque in linguâ Persicâ non sint aliqui simplices vocum Characteres, & dictæ Figurationes non sint tales qui vocem aliquam componant, ergo hi characteres seu Figurationes non possunt esse voces nec Literæ legendæ, nec tali usui serviunt; sed tantum ornatûs & lûs gratiâ adhibentur.

XIII. Pag. 307. Ut quid sit *Δαρείων* seu Nomisma Persicum Sagittario signatum melius compareat, p. 307 dedimus ex Doctiff. Spanhemio talem *Τόξοτην Sagittarium* genuflexo jaculantem; qui quidem mos etiam non infuetus Græcis, ut ex Goltzio constat. Eo enim modo semper utebantur Parthi & Persæ, ut inter jaculandum genu dextrum humo applicarent. Arcus quidem tensus, est ut vides: remissus verò in contrariam partem revertitur, hac formâ C, uti constat tam ex Arcu Persico quem penes me habeo, quàm ex pluribus aliis quos aliquando vidi.

XIV. Pag. 325. Notus ille Autor *Georgius* *El Makînnus* (qui fuit Christianus, al. dictus *العميد Al Omeid*), ex solo *Tabari* optimè contextuit à Mohammedis tempore Historiæ compendium, quod est Elmacerini pars 2^a quam Arab. Lat. edidit Erpenius. Et idem Elmacerinus in priore sui Chronici parte ab Adamo ineditâ, satis benè recitat ea quæ ex S. Bibliis desumpsit. Sed quam cum eis miscet profanæ Historiæ partem ex aliis Autoribus corrasam, miserè tractat, mendaciis & nugis scatens: miror ubi (omissis tot melioribus Historicis,) invenerit

tot

tot tantosque nugatores quibus in suo Chronico uteretur, cōsq; potius quàm meliores ex delectu sequeretur. Ideoque ut prior pars est hæcenus inedita, sic nec ullo unquam tempore edi merebitur. Ibi enim de rebus Persicis ubique citat quendam *زرباب Zurbahâr* nullius auctoritatis Autorem, qui post *Darium Hytaspem* adducit *Smerdin*, quem ponit regnâsse 13 annos; quamvis (Elmacino fatente) omnes alii Historici præter *Zurbahâr* ei dent tantum unum Annum. Ille itaque Chronologus (*Elmacinus*) in Vitâ *Smerdis* egregium & apertum de *Zerâdušt* admiscet mendacium, contra fidem omnium bonorum Autorum qui res ejus unquam tractarunt. Ideoque nolui talia in nostri Operis corpus inferere, sed in hunc locum rejeci ut nullius auctoritatis Historiolam seu Fabulam; quæ talis est. Ibi inquam de

عمل كتاب يعرف *Zerâdušt Persâ* sic refert, بالاسم شاه مكتوب في اثني عشر الف جلد ثور مخيط بالذهب شرح فيه مذاهب الميوس وعلومهم واتخذ بيوت النيران وعمل فخارف وواقين اهل فارس بسيرة وفي السنة اثنا عشر من ملك سمرديوش قال زرادشت لطايعه وتابعيه اذا امتزجتم بي وامتزجت بكم حصلت السريرة للنسابة قالوا كيف فمتزج بك وامتزج بنا قال بان تاكلوا لحمي وتشربوا دمي في الوقت الذي اعرفكم به فتخافوا ان يرجع عن هذا الرأي ثم سلقوه في خلجين كبير الي ان تهرى لسمه عن عظمه وشربوا منه باجمعاوات حتي امتزجوا به كما قال لهم واستمدت دعوته بما ينبغي عن الف وخمسمائة سنة ومات سمرديوش لتمام فecit Librum vocatum *Istinsbâh* 1200 coriis taurinis scriptum & auro striatum, in quo Magerum *Seftas* & eorum *Scientias* exposuit. Ille paravit *Aedes* pro *Ignibus*: & finxit mendacia, aded ut *Persidis* incolæ essent prorsus additi fascinationibus ejus. Et anno 12mo regni *Smerdis*, *Zerâdušt* clientibus & affectis suis dixit, Quando fueritis commixti mecum & ego commixtus fuero vobiscum, obtinebitur [seu extabit] *Lex* pro *Liberatione*. Responderunt, Quomodo commiscebimur tecum, & tu commisceberis nobiscum? Dixit, Ed quod edetis carnem meam & bibetis sanguinem meum tempore quod vobis indicaturus sum. Illi itaque metuentes ne ab hac sua sententiâ recederet, elixarunt eum in *Ahen* maximo donec ab offibus decideret

X x x

deret caro ejus, & ex eo biberunt in Scyphis, ut cum eo commiscerentur, prout dixerat. Et [à tempore Elmacini] Præfensio ejus distabat prope 1500 annos. Et obiit Smerdes anno Mundi 5040 cum dimidio. Hæc phrasis edendi carnem & bibendi sanguinem ejus, videtur sumpta à verbis Christi, longè post Zoroastris tempora. Hoc itaque est mendacium non sat benè fictum: quin etiam errat in nomine Libri, ponendo *Istinsbâh* pro *Abestâk*. Et præterea planè stultum est imaginari illum scripsisse de variis eorum Sectis, qui voluit omnes esse ejusdem sectæ, i. e. Religionis suæ. Sed certè mira & inaudita est incondita illa mixtionis Historiola, quam ergò multò meliùs tacuisset Elmacinus. Præterea malè collocat Zerdushtum tempore Smerdis. Ejusdem farinae spuria sunt *μαγικά λόγια* quæ cum Scholiis Plethonis edidit Obsopœus, & *ζωροάστρης λόγια* quæ cum Scholiis Pselli edidit Patritius.

XV. Pag. 340. Ille Liber num. 17, reperitur tam in Mulaeo meo quàm in Emanuelis Collegio Cantabrigienfi, ubi super eo sic scriptum est, *Iste est Liber Ejeffney in lingua Jemvysta, continens Religionem veterum Persarum; ex dono Nannaby Moodie*. In istis autem nominibus Persicis erratur vel ex Informatoris pravâ pronuntiatione, velex sono malè percepto & perperam captato ab Informato Sacellano Anglo. Nam in mei Exemplaris calce, istius Libri nomen literis Persicis scriptum est *Yezishny*. Hinc constat supradictum Informatorem voluisse *Ezeshny*: & alterum linguæ nomen quod scribit *Jemvysta*, ex illius intentione rescribendum esse *Zemvysta*: scil. lingua Libri *Zendvysta*, quod est nomen Operum Zoroastris. In Exemplari Cantabrigienfi, in calce (ubi dicti Libri nomen expectandum erat,) aliquot folia desiderantur, quæ meum Exemplar supplet. Dicta superscriptio videtur in oriente accepta ab aliquo Sacerdote Persico: unde colligo quoddam *Yezishny* pro vero hujus Libri nomine habeatur. Ideoque illa nostra verba [*quidam. Sed verum nomen deest,*] deleantur. Ego etiam possideo alium Librum, scil. quoddam Exemplar Libri *Sad-der* scriptum in urbe *Surât* mandato *نورجی ناهاندی* = *Cnurgjy Ndhana Moodie* Mercatoris Angli 1633: ubi in sono nominis *Ndhana* erratum videtur pro *Nannaby*: nam Orientales ferè semper corrumpunt Europæorum nominum sonos.

XVI. Pag. 367 & 375. De tribus Magorum generibus & eorum Regulis agit H. Lordius, p. 29, &c. quorum primum genus statuit *Behdîn* seu *Laicos*; qui tamen reverà Magi non sunt. Ille ergò pro *Sacerdotibus*, *Præsulibus*, & *Archipræsulibus*, ponit *Behdîn* seu *Laicos*, & *Hyrbood*

bood seu *Sacerdotes*, & *Disloor* seu *Præsules*, prorsus omiſſis *Archipræsulibus*, quia fortè in *Surât* aut *Nûssari* talis non aderat, ideoque hujus Regulæ seu Præcepta ibi non dantur. Dictus Lordius sequentia habuit à Sacerdote Persico in urbe *Surât*, qui tanquam ex Libro *Zundavastaw* talia retulit; sc. τοῖς *Behdîn* seu *Laicis*, *Deus* (perpensis eorum avocationibus,) dedit tantum 5 Præcepta seu Regulas, viz. 1, Semper secum habere Pudorem seu modestiam: quia si habent pudorem, nunquam oppriment inferiores, nec aliquid furabuntur, nec falsum testimonium dabunt, nec inebriabuntur. Sed pudore seposito, hæc omnia perpetrabunt. 2, Semper secum habere Timorem, ut inter precandum quovis oculi niſſu timeant ne ad cælum non perventuri sint, & timeant à perpetratiōe peccati; quia Deus perpendit quales sunt qui oculos ad eum elevant. 3, Ut in omnibus Actionibus suis perpendant quid sit permissum aut vetitum in Libro *Zundavastaw*; ut si vetitum sit, non faciant; at si permissum sit, illud prodavastaw; ut si vetitum sit, non faciant; at si permissum sit, illud prodavastaw; ut si vetitum sit, non faciant; at si permissum sit, illud prodavastaw. 4, Ut quancunque Creaturarum Dei primò mane viderint, inde sumatur occasio gratias agendi Deo qui talia & tam bonus in hominum usum creavit. 5, Ut inter precandum, interdium faciem obvertant Soli, & noctu Lunæ; cum hi sint duo magni testes Dei, contrarii Diabolo tenebras plus quàm lucem amanti.

Hæc Præcepta *Laicis* data, sunt etiam observanda à *Dároo* seu *Herbood* qui est communis Sacerdos, unà cum 11 Præceptis aliis; quæ sunt 1, Callere Ritus religiosos in Libro *Zundavastaw* præscriptos; quia Deo meliùs arrident Ritus in suo Libro præscripti. 2, Continere oculos à cupiditate rei alienæ, quia Deus cuique dedit quantum ei visum est necessarium: quia concupiscere rem alienam, est non tantum Deo negare potestatem collocandi Beneficia sua in quos velit, sed & à Deo postulare illud quo istum videt esse indignum. 3, Curare semper ut veritatem loquantur; nam cum omnis veritas sit à Deo, ea ab illo cum hominibus communicatur ut eandem in verbis & actionibus suis exerceant: Falsitatis enim autor est Diabolus, & quicunque eâ utitur, inde constat spiritum illum malignum apud eum multum pollere. Ideoque *Herbood* debet se ipsum ostendere ei contrarium loquendo veritatem, quia omnes tenentur Fidem adhibere verbis ipsius. 4, Versari in proprio negotio, non autem in rebus mundanis; cum ad eum tantum spectet homines Dei voluntatem docere. Ideoque *Laici* curabunt ut ei interim nihil desit, sed necessaria ei suppeditabunt; & viceversa ille nihil superfluum queritabit. 5, Librum *Zundavastaw* memoriter addiscet, ut promptus sit eundem docendo *Laicos* ubicunque eos invenerit: ab eo enim populus suam de Deo scientiam

tiam derivabunt. 6, Servare se purum & incontaminatum à rebus pollutis, uti, à cadaveribus & à cibis immundis: cum enim Deus sit purus, expectat servos suos esse iuros abhorrentes à visu rerum impurarum; quas quando videt, contineat halitum suum, ne aërem corruptum attrahendo impuritatem contrahat. 7, Condonare omnes injurias, commonstrando seipsum mansuetudinis exemplar, ut judicetur esse talis qui à Deo venit: quamvis enim Deum quotidie offendimus, ille tamen omnia bona nobis dat, cum potius mereamur ut reddat malum pro malo. 8, Docere populum orare, & cum eis orare pro quovis bono quod appetunt: & ad Oratorium perveniendo, junctim cum eis in eundem scopum orare. 9, Licentias dare pro nuptiis, & virum cum femina matrimonio jungere: & curare ut non nubentur absque consensu & approbatione Sacerdotis. 10, Maximam sui temporis partem transigere in Templo, ut ibi sit in promptu ad informandum omnes qui illuc veniunt: nam eum in finem Deus illum ibi constituit, & eidem negotio se addicere debet. 11, Ut sub penâ damnationis non credat aliam Legem præter eam quam attulit Zertoost; ut nihil ei addat, & nihil ab eâ demat: ea enim adeo miraculose fuit tradita, & talia dona in Zertoost collata, ut ea crederetur à Deo profecto.

Illorum *Disoor* (qui in Indiâ est tantum unus cui omnes alii Sacerdotes parent,) sicut est dignitate superior, sic & sanctitate reliquos superare tenetur: ideoque non tantum omnia dicta aliorum Præcepta implere, sed & tredecim alia Præcepta sibi peculiariter insuper observare tenetur. Quæ sunt 1, Ut si tetigerit aliquem ex alienâ Religione, vel aliquem Laicum ex suâ Religione, teneatur seipsum lavando lustrare, quia Deus sibi illum sanctum esse voluit, ideoque non debet Deo inter precandum à propinquare aliorum impuritate tactus. 2, Ut omnia opera sibi necessaria peragat propriâ manu, tam ad suam humilitatem testandum, quam ad seipsum in puritate servandum. Nempe debet in suo Horto herbas plantare, & agrorum suorum grana seminare, & proprium cibum coquere; nisi forte habuerit uxorem quæ ei ministret, quod tamen non est usitatum. 3, Ut à Laicis accipiat Decimas tanquam Dei oblationes; quas in quocunque usum voluerit, erogabit; cum Deus eum Orconomum suum & Eleemosynarum Dispensatorem fecerit. 4, Ut non ostentet pompam ex bonorum superfluitate; adeo ut ex Reditibus suis annuis perquam magnis, nihil in fine anni relinquatur superfluum, nisi quod in Charitatis usum pauperibus aut in reparandis Templis erogetur. 5, Ut juxta Templum habitet, ibique se contineat, perseverando in precationibus

&

& abstinentiâ; nec ostentando se publice, sed privatim ut à mundo reclusus vivens, tanquam soli Deo dedicatus. 6, Cum obligari ad majorem puritatem quam alii homines idque tam in frequentibus lustrationibus seu lotionibus, quam in cibo, edendo cibos secundum legem purioris habitos; atque separando se ab uxore, tempore pollutionum menstruum. 7, Ut cum Herbood versandus sit in solâ Lege seu Libro dicto Zertoost, oportet ut Disoor sit versatus etiam in totâ illâ doctrinâ quæ in Libro Zundastaw, (sc. tam in eâ parte quæ agit de Judiciariâ Atrolegâ Sophis commissâ, quam in alterâ parte ad Medicos spectante, & præcipue in Libro Legis;) cum Lex expectanda sit ab ore ejus, qui debet omnes alios in eâ informare. 8, Ut non edat aut bibat ad excessum; cum talia sint impedimenta sublimioribus illis speculationibus in quibus versari oporteat Summum Sacerdotem. 9, Ut neminem timeat præter Deum, nec metuat ab aliquâ re nisi à peccato: illius enim est ita in Deo confidere, ut non metuat quid ei facturus sit Diabolus. 10, Ut cum Deus eum præfecerit omnibus rebus ad Animam spectantibus, ergo ille debeat quemvis peccatorem (quamvis magnatem) monere, qui etiam ei obedire tenetur, utpote qui non in causâ suâ, sed in causâ Dei loquatur. 11, Ut secundum Sapientiam à Deo ei datam, valeat discernere quomodo Deus & quomodo Diabolus se revelare soleant, adeoque inter veritatem & falsitatem discernere. 12, Ut cum Deus se ei revelabit in visionibus nocturnis, eique monstrabit quo modo fecerit opera sua Creationis, is non divulget Dei Secreta, sed ea sicut retinendo, illius potentiam miretur: quia Deus non revelat se cuivis sicut Summo Sacerdoti. 13, Ut alat Ignem perpetuum, qui ab Igne cælesti quem attulit Zertoost accensus, duret ad omnia secula. Hæc adduntur à D. Lordio falsa quædam, [sc. donec venturus sit Ignis pro conflagratione Mundi: & ut preces suas recitet supra eum, prout in Libro Leg. statutum est.] Illi autem non credunt conflagrationem Mundi, nec potest aliquis precari supra Ignem, quod eorum Lege expressè vetitum est. Lordius itaque hæc ex suo ingenio addidit. Et præterea haud pauci sunt alii errores quibus scatet ipsius Liber.

XVII. Pag. 368. De *Pasargadarum* tam situ quam nomine inter Doctos discordatur. In Ptolemæo impresso legitur *Πασαργάδαι*; in Cod. Pal. *Πασαργάδα*, in MS Seld. *Πασαργάδα*. Apud Curtium legitur *Per-sagadam* bis, & semel *Pasargade*. Sed *Pasargadarum* Castellum & *Pasargadam* Urbs foris sint diversa, ut infra dicetur. Curtio, *Per-sagadam* quam urbem *Cyrus* struxit, in memoriam ibi victi *Astyagis*. Hæc urbs videtur esse *Plinii* *Cyropolis*, ex hisce verbis, *Sinus Persicus*:

Regio ibi maritima Cyropolis. Ptolemæus quoque haud procul ab *Hormûz* in Caramaniæ promontorio *Pasargadas* constituit. Et sic Martianus Heracleota ponit 90 *stadia* à *Carpellis*, quæ juxta Sinum Persicum, *Πασαργάδαι Καρμανίων ὄντες ἑγγύς*. Sic rectè legitur absque Vossianâ emendatione γένος. Apud Ptolemæum videtur dari alia *Cyropolis* in australi orâ maris Caspii, aliquot milliaribus orientaliter à flumine *Cûr* seu *Coro* sive *Cyro*. Et apud Stephanum est adhuc alia *Cyropolis*, dicta *Kyra* seu *Kyreschata*, quæ in orientali extremitate Persidis versus Indiam, q. d. *Κόρα ἑχάρα*. Sed quoad *Pasargadi* situm, D. Vossius in Notis ad Melam, spretâ Ptolemæi & Martiani autoritate, nimis temerè pronuntiat, *Ptolemæum non intellexisse verum situm*: & deinde addit, *quod veteres qui res Alexandri prodidère, Pasargadas Oppidum & Gentem circa Persepolin ad orientem describunt*. Videtur autem D. Vossius falli de *Oppido* & *Gente*: hæc enim ex supradictis autoritatibus sunt prope Sinum Persicum: nam Plinius postquam dixit, *Sinus Persicus: Regio ibi maritima Cyropolis*, mox inquam post pauca addit, *Inde ad orientem Magi obtinent Castellum, in quo Cyri sepulchrum est, super quo Turris haud magna*. Aded ut *Pasargadum* ubi Cyri victoria contra *Astyagem*, & *Pasargadum* ubi Cyri sepulchrum, videantur fuisse in diversis locis; & quodd frustra contra Ptolemæi auctoritatem contenderit Vossius pro aliâ *Cyropoli* quæ apud Steph. *Kyreschata*, quæ ad finem Persidis in alterâ extremitate versus Indiam, toto cœlo totâque terrâ distans à loco quem Vossius indigitare vellet, si Ptolemæo fides. Præterea fallitur duplici *Araxi*: ille enim contendit pro *Araxi* quæ memorari solet cum *Coro* seu *Cûr*, cum potius debuerat contendere pro alterâ *Araxi* quæ hodie est *Bendamîr* prope Persepolim. Has enim *Araxes* confundit, eas non distinguendo. Illud autem *Pasargadum* pro quo D. Vossius contendit, Ptolemæo dicitur *Πασαργάτη Πασακάρτα*, quæ situ convenit cum D. Vossii descriptione, ad Orientem & Boream *Persepolews*. Hæc nempe est Parthiæ urbs quæ hodiè in Libris scribitur *Basâ* seu *Phasâ* vel *Pasâ*; quæ additâ usitatâ terminatione *ghard* seu *gherd*, sit *Pasâghard* seu *Pasâgherd*. Nam *Pasargadi* nomen videtur malè tractatum à Græcis & planè corruptum: cum syllaba *gad* vix possit esse aliqua vocis terminatio Persica, sed potius *gard* seu *κάρτη*, aded ut pro *Pasargad* dicatur potius *Pasagard*. Nam *Spâhi-xâdeh* in Lexico Geographico legit, *Basâ* dicta Arabicè *Phasâ*, est maxima urbs provincie *داراب* *Darâb*.

Darâb-gjerd, magnitudine ferd accedens ad *Shirâz*. Pleraque ligna ex quibus extructa est, sunt *Cypressina*. Forma denominativa ab Arabico est *Phasâvi*, & a Persico *Basâstî*. Est itaque *Pasâgard* *Πασαγάρτα* urbs in *Dardbgard* seu *Nomo Darii*, 10 *Parasangis* à *Persepoli* ad *Borrapelioten* in *Parthiâ*, in confiniis borealibus *Caramaniæ* desertæ. Et quidem in significatione nominis est indicatio sitûs: nam *Basâ* ex vi vocis (dicente D. Golio) est *Boreas*; ideoque *Basâgard* est *Borealis urbs* seu *nomus*, qui situs in calidis illis regionibus gratus. Istam terminationem *gard* Persæ videntur olim habuisse à *Pœnis*, quibus *κέρτα* est urbs, seu *Certa*, ut in *Tigranocerta*. Ad supradictam disquisitionem pertinet scire annon *Cyropolis* fuerit multiplex, sc. plures *Cyropoles*, & annon ex eis fuerit *Shirâz*, ut vult D. Vossius, & ut nos olim sensimus in Notis ad *Ulugh-Beighi Astronomia*.

In *Pasargadarum* Templo Veneris coronatus dicitur *Artaxerxes Mnemon* qui Veneris Templo & cultum primus instituit! Dicta itaque ejus Coronatio in *Pyréo* facta, in Veneris Templo fuisse à *Plutarcho* narratur prolepticè: nempe coronatus fuit in illo *Pyréo* quod ab eo postea statim cultui *Veneris* dedicatum est.

Ex D. Tavernieri *Itinerario* p. 163. *Extractum secundum Relationem alicujus Sacerdotis Persici apud Kîrmân, cujus Breviarium superius dedimus* p. 383.

Quia verò in eorum Libris Abrahamus aliquando vocatur Ibrahim-Zerdusht, idè iste ignarus confudit Historiam Zerdushti cum Historia Abrahami, de Puero Zerdushto narrando ea ipsa quæ in Arabum Historiis dicuntur contigisse inter Pueros Abrahamum & Nuncium, qui culice aut cimice necatus, in suo loco supra jussus diximus: qui etiam sui regni Gravitas omnes interficiendas curavit. Deinde proxime succedentem Regem qui eandem persecutionem contra dictum Pueros Zerdushtum promovebat, ponitur Cha-Glochtes: isto autem monstroso nomine intelligendus est Shah-Gulshatpes mille annis à Nimrodo distans. Magnus quidem in re Historica lapsus saltisve! Ille enim homo numerat per saltum. Dico Puero seu Infanti impostum nomen Zerdusht seu Zeratust (cujus appellativam significationem hodiè ignorari supra docuimus) iste dicit fuisse Zer-Ateucht, quod ineptè exponit Argento-lotum. Certe malè constatum nomen, & pejoris interpretationem! Possed dicit quod licitum su habere 5 uxores, quod est falsum. Dies Festos esse 30 in honorem Sanctorum, quod iidem falsum. Alio loco id quod dicit de Stipitiibus ligneis, intelligendum est de terreis. Tandem dicit istorum Regionem ultimam fuisse Cha-Jecherd, malè pro Sh-li-Jezdegerd. Præterea falsum de Jesumio; cum omne Jesumium primum sit eis plane venium in Libro Sâd-der. Hæc sunt præcipua quæ taxanda videntur. Et aliquas correctiones poscebant aliæ Relationes Europæorum qui propter linguæ Persicæ ignorantiam, quæ cum aliquando falsa dederint & veris admiserint. Ideoque si in nostris Europæorum citationibus, eorum quibuslibet rebus sibi aliquando contradicentes inveneris, non debes mirari. Hujus aliquot Exempla invenies in Cap. de Sepulturis, etiam ex *Agathâ*, & alibi.

XVIII. Pap. 383. D. Tavernier dicit, *Nullos in toto orbe tam parcos & scrupulosos esse in Religionem suam revelando ac sunt Gauri: se itaque*

itaque necessarium habuisse eorum consortium frequentare sapius antequàm posset addiscere ea quæ heic dicturus est.

Antequàm Mohammedani inceperant persecutionem exercere in Gavros, multos ex eis fugisse ad Surât quæ in Guzerât. Et jam esse plures quàm 10000 in Kirmân. Horum eos qui degunt in Indiâ, esse Artifices præsertim Tornatores Eboris: eos qui in Kirmân, esse Mercatores lanæ. A Kirmân 4 milliariis distare præcipuum eorum Templum, ubi residet eorum Archipræsul: & illuc semel in vitâ Peregrinationem instituere teneri omnes. Aliquos horum degere prope Ispahân. Eos affirmare Prophetæ sui patrem fuisse natione Francum, nomine Azer, professione Sculptorem. Eum reliquisse patriam suam (quæ tunc fuit Babylonia) ut degeret in patriâ eorum, eumque ibi accepisse uxorem nomine Doghdou, quæ aliquâ nocte somniavit Deum per Angelum à Paradiso ad se misisse egregias vestes, quas illa haud citius induerat quàm cælestis lux operuerit suam faciem, quam ad instar Solis reddidit formosam, seque evigilantem comperisse seipsam prægnantem & gravidam. Puero qui fuit Prophetæ Ebrahim-Zer-Ateucht. Illius temporis Astrologos per scientiam stellarum prænovisse nativitatem dicti Pueri à Deo missi ad gubernandum homines & ad regnandum in cordibus eorum. Istos Astrologos adeuntes Regem, ei declarasse nasciturum Infantem qui aliquando eum Coronâ suâ privaret. Deinde Regem (dictum Nembrout) omnes in regno suo fœminas gravidas interfici iussisse: sed per miraculum, ejus graviditatem non apparuisse; unde evasit. --- Contra morem aliorum Infantum qui recenter nati plorant, istum infantem risisse: ipsum enim in eorum cordibus triumphaturum, præmonstrasse gaudium, eorum felicitatem anticipando. His Regi significatis, eum convocasse Astrologos ad inquirendum quid rei esset, & quid de isto Infante faciendum esset. Astrologos autem non potuisse rem indicare, ideoque Regem voluisse propriâ manu ipsum gladio interficere: Deum autem ejus brachium arefecisse. Cùmque hoc non posset, eum iratum iussisse accendi Ignem; eum autem per Dei potentiam factum fuisse cubile rosaceum. Hujus Ignis partem ad hoc usque tempus reservatum fuisse. Regem nolentem desistere, nova pro Infante tormenta excogitasse: Deum autem ad eum castigandum misisse Culicum agmina, qui aculeis suis mortem intulerunt omnibus qui non adorarunt istum Prophetam, ejus pedes osculando in penitentia testimonium. Regem autem non penitentem pessimâ morte periisse exitu Culicis in aure ipsius.

Hujus Regis successorem fuisse Cha-Glochten, qui initio regni sui persecu-

persecutionem moliebatur contra istum Infantem, annis & virtute Adolescentem. Regem quidem eum incarceratione: attonitum autem fuisse audiendo Equum (quo vectus in pugna semper vincebat,) suos 4 pedes amisisse: ideoque Prophetam à carcere evocasse, & veniam petisse, eumque rogasse ut Equum suum restituere vellet. Prophetam annuentem, ad Deum quater orasse, & singulis orandi vicibus unum Equo pedem restituisse. Regem viso hoc miraculo, semiconversum fuisse: sed ulterioris certitudinis cupidum, petiisse à Prophetâ ut se conjiceret in fornacem liquati argenti, à quo si evaderet salvus & illæsus, se eum recepturum ut aliquem à Deo missum, ejusque omnibus præceptis parere velle. Prophetam promptè suscepisse opus, & seipsum conjecisse in fornacem, unde illesus exivit. His factis, Regem eum ad se vocasse, & cum populo suo ut prophetam coluisset, eique indidisset nomen Zer-Ateucht seu Argento lotum. Prophetam observantem omnes se veneraturos, seipsum subducentem noluisse videri. Gavrisque nescientibus quid ei evenisset, credidisse eum cum animâ & corpore assumptum fuisse in Paradisum: alios dixisse eum invenientem Sandapilam ferream in viâ prope Babylonem, se in eam conjecisse, & ab Angelis asportatum fuisse in Paradisum.

Eos Prophetæ suo assignasse tres filios, qui tunc [sc. ante 2500 annos] non venerant in Mundum, quamvis eorum nomina tunc indita essent & prænoscerentur. Isto autem Prophetâ Ebrahim super aquam sine cymbâ ambulante, ab eo in ipsam cecidisse tres Seminis genitalis guttas ibidem deinde servatas. Deum postea super eundem fluvium misisse Virginem à se adamatam, quæ primæ guttæ receptione tunc evasura esset gravida primo Infante, quem in antecessum vocabant Oshider. Illum deinde in Mundum cum autoritate ventientem, Patris sui Legem confirmaturum & ut reciperetur facturum; idque non tantum per Prædicationem suam, sed & per multa miracula. Secundum dictum Oshiderma, eodem modo concipiendum, fratri suo opem laturum, sistendo per 10 annos cursum Solis, donec totum Mundum de doctrinæ suæ veritate convinceret. Tertium ab eadem matre concipiendum, venturum cum majore autoritate quàm duo fratres priores, omnes perfectè ad Prophetæ sui Religionem adducturum. Deinde postea futuram esse universalem omnium Resurrectionem; & eo tempore omnes Animas quæ tunc vel in Paradiso vel in Gehennâ, ad corporum suorum possessionem reversuras. Tunc equandos fore omnes Montes, & quasvis Mineras liquandas, adimplendum Inferni abyssum, ut omnes Diabolorum mansiones perderentur. Deinde totam Terram faciendam æquabilem ad inhabitandum, & unumquemque habiturum

mansorem aptatam Bonitati quam in vitâ fecerat; præcipuas autem eorum delicias fore in intuitione Dei & Ebrahim Prophetæ sui. Ante Resurrectionem, eos qui in Paradiso non intuituros faciem Dei, ut nec ipsos Angelos Deum visuros, excepto uno qui semper ei adest ad recipiendum Mandata ejus.. Deum tandem velle misereri damnatorum, qui etiam postea ituri sunt in Paradisum, jam tum satis passi pro peccatis suis.

Ebrahim Zer-Ateucht in Paradisum fuisse receptum, cujus ope acceperunt 7 Libros Legum, quos Deus ex benignitate suâ misit ad instruendum eos in viâ Salutis. Eos quoque recepisse 7 alios Libros de interpretatione Somniorum; & tandem 7 alios de omnibus arcanis Medicinæ. Libros autem de Somniis & de Medicinâ fuisse deperditos, quippe quos tanquam inestimabilem Theaurum secum apportaverit Alexander: 7 autem de Religione Libros (cùm scriberentur in linguâ à nemine nisi ab Angelis intellectâ,) iratum Alexandrum combussisse: Deum autem ejus temeritatem puniendo, ægritudinem in eum misisse, de quâ obiit. Aliquos Doctos Sacerdotes qui ab ejus crudelitate in montes aufugerant, eo mortuo rursus convenisse, & ex vi memoriæ aliquem Librum composuisse. Sacerdotes in eo legentes vix intellexisse quid legerent: eos autem habuisse alios Libros contenta ejus exponentes. [viz. Sad-der.] In illo Libro legentes aut precantes, pannum linteum super ora sua ligare, &c.

Gavros non uti Circumcisione, sed apud Infantum nativitatem habere aliquid simile Baptismo Christianorum. Eos enim aliquot diebus post nativitatem, Infantem lavare Aquâ in quâ cocti fuerunt certi quidam Flores: & dum immergitur Infans, Sacerdotem aliquot preces perorare. Puerum sine illâ lotionem morientem, credunt ad Paradisum iturum; sed Parentes pro neglectu suo responsuros, quia talis lotio auxisset merita.

Quoad Nuptias, Gavros cuivis permittere habere 5 uxores, si possit: nec laudabile esse aliquam repudiare, nisi ob adulterium manifestum, aut si Religionem mutaverit; præterea oportere Maritum per integrum annum expectare an respiciet necne? Fæminæ autem suum crimen confitenti, Sacerdotem præscribere trium annorum Pœnitentiam ab eâ subeundam: & post. à ipso illos renubente, ambos habendos esse pro nuptis ut antea. In Nuptiis, Sacerdotem virum & fæminam ad se venientes coram testibus interrogare de mutuo consensu; & tum precando sumere pauxillum aquæ, & amborum Frontes lavando rem absolvere. Eos non posse matrimonio jungi intra tertium Gradum, nec posse obtinere Dispensationem. Quamvis verò permittatur habere 5 uxores, attamen tantum harum unam posse censerî nuptam, cum quâ ergò obligatur pernoctare sal-

tem

tem duabus noctibus quovis septendio, (putâ nocte Saturni & Veneris;) edmq; semper ceteris præcedere. Si autem illa non habuerit Liberos intra 7 annos, viro permîsum esse superinducere aliam: priorem autem non repudiare, sed alere.

Mulieres menstruatæ statim secedere in campos, ut durantibus Mensibus maneat in Tugurio cui appensus Pannus est pro ostio; dum interim Cibus & Potus eis offeratur: & revalescentes, ad Sacerdotem pro Oblatione missuras Hædum aut Gallinam aut Columbam; & postea ad Balneum euntes, invitaturas ad refectiorem aliquas amicas suas.

Gavros tam viros quàm fæminas bibere vinum & edere porcinam mundè pastam, quæ non comederit stercore. Eos non libenter præscindere ungues nec crines: quod si necesse sit, tenentur illa præsemina portare ad aliquem locum extra urbem, præsertim ad Sepulchretum. Eos 5 diebus in anno abstinere à carne, pisce, butyro, & ovis; & tribus aliis diebus jejunare ad vespæram. Illos habere 30 dies Festos in honorem Angelorum, in quibus nemo operari audet. Diem nativitatis Prophetæ sui celebrari solere pompâ maximâ & eleemosynis amplis. Aliquem esse diem quo omnes exeunt ad necandum Ranas, idque mandato Prophetæ sui. Sacerdotes habere Libros cum Picthuris pallidis seu aquei coloris hominum futura supplicia representantibus, præsertim pro pædicatione quam abominantur.

Quoad Funera, ægotantes Gavros accersere Sacerdotes quibus quodammodo sua consistuntur peccata, & propterea eis injungi Eleemosynas & bona Opera ad obtinendum peccatorum veniam. Eos suos mortuos non cremare nec sepelire; cadavera autem extra urbem exportari ad locum muro cinctum, juxta quem sunt multi Stipites 7 aut 8 pedes alti, quibus solent alligare cadavera faciebus versus orientem. Omnes funus comitantes ad commodam distantiam orare, donec veniant Cornices, quas illa loca attrahunt. Si Cornix primò involaverit in defuncti oculum dextrum, eos (credendo defunctum esse felicem,) dare Eleemosynas majores; si autem in oculum sinistrum, id esse malum omen: nullas ergò Eleemosynas dantes, redire domum silentes, non edentes nec bibentes.

Gavros nolle ut æstimentur honorare Ignem per modum Adorationis, cùm nollent reputari Idololatæ, dum agnoscunt tantum unum verum Deum cœli & terræ Creatorem, quem solum adorant: Ignem autem eos servare & honorare in memoriam miraculi quo eorum Prophetæ Ebrahim à flammis fuit liberatus. Autorem aliquando dum esset apud Kirmân, petiisse ut videret sacrum Ignem; id autem ei negatum fuisse, cùm aliquando Chàn seu Gubernator urbis Kirmân idem expeteret, cui non potuerunt

id denegare. Illum autem expectantem videre extraordinarium quendam splendorem, fefellit spe: cumque non videret alium ignem quam quem videre potuerat in culinâ, mox iratum jurasse & fremuisse, & in sacrum Ignem inspuisse. Sacrum verò Ignem hoc modo profanatum avolasse in formâ albæ Columbæ, donec Sacerdotes per Eleemosynas & preces eundem revocarent: ideoque eos nemini eum ostendere velle. Eos quosvis Juramento adigendos, coram sacro Igne sistere, ut coram teste, minando magna supplicia pro perjurio, & sacrum Ignem avolaturum esse.

Eorum linguam esse diversam ab eâ reliquorum Persarum, uti etiam sunt eorum characteres. Eos amare Epulas, & valde profusos esse de suo potu Irac. Eos nunquam edere Lepores propter menstrua; nec Mora, utpote quæ credantur ex mulierum & leporum menstruis procedere. Si pectinando caput, unus pilus ceciderit in vestes, illos teneri istas vestes lavare in urinâ Vaccæ propter earundem purificationem: idem quoque faciendum si stercus aut sordes tetigerint: & Sacerdotem obviam factum funeri quod videt, ad idem teneri: id etiam aliquos ex Indis credere. Eos interrogatos unde talem urinae virtutem intelligerent, respondisse, aliquem Adamo coævum habentem brachium contusum usque ad nigrorem, jacuisse in campo dormientem; & dum juxta eum mingeret Vacca, aliquam urinae guttam in brachium ejus cadentem, eam quam tetigit partem sanasse: hominem ergo secutum Vaccam donec ea rursus urinam mitteret, perfecte sanatum fuisse.

Eos talem conservare cum aliâ quâdam aquâ mixtam, quam post peccatorum confessionem, Confitentibus propinant. Hanc vocari Aquam Cârî seu Judicis sive Sacerdotis, quæ 40 diebus debet servari, cum infusione Corticis salignei & aliquot Herbarum. Consistentes autem aliquod grande peccatum, teneri 10 diebus manere in domo Sacerdotis, nec aliquid edere aut bibere nisi quod ille dederit. Et in ordine ad Absolutionem, Sacerdotem eum sistere nudum, dextri pedis pollicis alligando Caniculam, quam ergo secum circumducit in domo, aliquando per integrum diem aut diutius. Eo modo se habentem petere à Sacerdote Absolutionem, de suâ parte credendo seipsum esse purum. Deinde Sacerdotem ei respondere, Se non posse, sed Canem esse qui eum purificet. Posthac Sacerdotem dictam Aquam compositam super caput ejus septies fundere, & unum ejusdem haustum ei propinare, & hoc modo eum absolvi. Hanc Pœnitentiam esse caram, quia postea tenetur amicos tractare apud domum Sacerdotis. Autore interrogante, An Sacerdos hoc modo faceret feminis? responsum est, Sacerdotis uxorem aut ancillam id facere feminis. Eos ad quemvis moribundum adducere Caniculam, quam super ejus pectus collocant; & dum ultimum halitum expiraturus est, eos morientis ori applicare Os Caniculæ, interim efficientes

efficientes ut eo modo se habens latret bis, ita ut moribundi anima intret in Canem, qui eam tradat in manum Angeli eandem accepturi. Eos quemvis mortuum Canem extra urbem portare, & pro eo Cadaver Deum precari, quasi bestia per illorum preces beneficium accipere possit mortem.

Dari multas bestias quas amant, & alias quas odio habent, utpote non à Deo creatas, sed ortas ex corpore Diaboli, cujus naturam retinent. Eos cum admiratione amare Vaccas & Boves & Canes, nec eos edere carnem vaccinam. Eos odio habere Colubros, Serpentes, Lacertas, Rubeta, Ranas, Cancros, pisces, Sorices, Mures, & (supra omnes) Felles, quas dicunt referre Diabolum dantem eis tantam fortitudinem ut difficile sit eas occidere; seque velie Soricum & Murium incommodum ferre potius quam Felium. Quoad animalia noxia, Gavros egrotantes conducere aliquos qui exeuntes ea trucidant, quod morientium bonis operibus est accensendum. Eos autem talia habere exosa, quia credunt illa esse instrumenta quibus Diabolus tormenta infligit damnatis; ideoque illud esse bonum opus: eosque talia perdere, ut ita Diabolo instrumentis destituto, Animarum quæ in Gehennâ sunt tormenta mitigari possint.

Horum saniores potius credunt talium bestiarum formâ dari Diabolos qui hominibus pœnas infernales irrogabunt. Atque Canicula tam in alicujus Pœnitentiâ quam in Obitu, non est ad tradendum Angelo Animam, sed ad tam Pœnitentis quam Defuncti Peccata asportanda, ut apud Judæos erat Hircus emissarius. Cum multis aliis quæ animadversio indigent.

XIX. Pag. 416. Magna Mediæ urbs τὰ Ἐκβατὰ Ἄνα seu Ἀτβατὰ Ἄνα (apud Æschylum in Persis *Agabatarum*,) synonymam habet in Syriâ urbem Arabicè dictam *Battdna*, Stephano αὶ Βατταναί, Judithæ I. 9, *Βαττάν*, cujus Civis est *Ἀτβατῆς* *Al Battāni*, unde celebris Astronomus *Al Bategnius*. Et hinc constat quod Ἐκβατὰ Ἄνα seu Ἀτβατὰ Ἄνα sit corruptela pro Ἐμβατὰ Ἄνα seu Ἀμβατὰ Ἄνα.

At prorsus diversum quid est ejusdem nominis urbs in Mediâ, in cujus linguæ genuinis vocibus dictus Articulus *Al* nunquam usurpatur. Vernaculè igitur *آبادان* *Aabadân* seu *آبادان* *âbadân*, (sive ut sonari possit, *Aabatân* seu *âbatân*,) est locus valdè habitatus incolarum frequentia gaudens, q. d. *Habitatio frequentata & selecta*. Et cum Ptolemæus ponat Ἀκβατὰ Ἄνα in *Tropatenâ* seu *Atropatiâ*, præcipua ibi urbs est *Ἰσπιδ* *Tabrîz* seu *Ταυρίζ* (vulgò *Tauris*,) quæ propter editiorem

editiorem & frigidiorē situm, haud immeritò pro Regum *Æstivario* electa fuerit & hodie eligitur, & valde probabiliter pro veterum *Ecbatanis* habita est. Adeò ut 'AKBATÂN cum *κ*epenthetico plenioris soni causâ, sit pro 'AABATÂN seu 'ABATÂN. Et postquam à Zoroastre ibi primò ordinata esset custodia τῆς *Adur* seu *Ignis*, illa ipsa urbs *Tabrêz* tam olim quàm hodiè dicta est آذر آبادان *Adur Abâdaghân*. In istis *Ecbatanis* Daniel propheta olim Βάβυλῳ seu *Turrim* ædificasse dicitur. Græci autem videntur cum *Ecbatanis* sibi notis in Syriâ, conformasse nomen *Ecbatana* in Mediâ, quamvis ægrè ad eundem sonum adduceretur.

Ex D. Henr. Lordio Notata, & in eum Animadversa.

XX. Lordius in Epist. Ded. narrat *Persarum superstitionem* (ut apparet ex *Socratis Eccles. Hist. lib. 7, cap. 8,*) à *Marûtha Mesopotamiæ Episcopo* multum debilitatam fuisse in opinione *Fexdegerdi Persicorum Regum ultimi, qui vacillante fide, &c.* Fallitur autem Lordius in *Fexdegerdi* personâ: fuerunt enim ejusdem nominis Reges tres, & is cum quo *Marûtha* (*Episcopus Miyaphârekein* in confiniis Mesopotamiæ) de Christianitate tractavit, erat eorum penultimus, viz. *Fexdegerd filius Sapor*; non autem ultimus qui *Fexdegerd filius Shahriyâr*. Ille verò *Marûtha* missus fuit Legatus in Persiam à *Theodosio juniore Imp.* de quo videas *Abulpharagium*.

Lordius p. 8, quasi tot Custodes huic Mundo præfectos, (quoniam sint nominando, sed quales sint tacendo,) enumerat *Signa cælestia* eaque ordine inverso: nam pro 1, حمال *Hamal*, i. e. *Aries*; 2, ثور *Sor* seu *Saur*, i. e. *Taurus*; 3, جوزا *Foxâ* seu *Gjauzâ*, i. e. *Gemini*; 4, سرطان *Sertân*, i. e. *Cancer*; 5, اسد *Asad*, i. e. *Leo*; 6, سنبله *Sûmbola*, i. e. *Spica* seu *Virgo*; 7, میزان *Mizân*, i. e. *Libra*; 8, عقرب *Acrob*, i. e. *Scorpio*; 9, قوس *Caus*, i. e. *Arcus* seu *Sagittarius*; 10, جدی *Jedy*, i. e. *Capricornus*; 11, دلو *Daloo*, i. e. *Situla* seu *Aquarius*; 12, حوت *Hoot*, i. e. *Piscis*: pro his inquam (unum omittendo) ille ponit *Hamul* Præfectum cælis, & *Acrob* Angelis, *Joder* Soli & Lunæ & Stellis, *Soreh* terræ, *Fosah* aquis, *Sûmbolah* bestiis, *Daloo* piscibus, *Rocan* arboribus, *Cooz* viris & foeminis, *Sertan* & *Asud* Diabolo & malis spiritibus, ne Creaturas lædant. Pag. 11, 12, &c. ad 23, ea quæ de *Zertoosfo* narrat, ab aliis paulò aliter narrantur: sed cum sint fabulosa, parum refert. Quod autem dicit *Canem esse Persis exosum*,

sum, est planè falsum, cum *Canem* multum æstiment: at cujusvis animalis *Cadaver* & *Ossa mortua* odio habent, ut res immundas.

Pag. 27. Triplex Scriptorum Zoroastris divisio fere convenit cum eis quæ tradit Tavernier. Ea itaque conferantur.

Pag. 41, 42, incautè loquitur quasi totius Anni festa essent tantum 6: sed hoc intelligendum est de 6 Festis Creationis. Post hæc singula Festa ponit totidem Jejunia, ut vocat: sed jejunando intelligendum est parum edere, sc. semel tantum in die, & non pluries. Alias enim pura & stricta Jejunia non habent. Ciborum suorum partem ut Oblationem pro Sacerdotibus portant ad Templum dictum *Eggaree*; quod fortè sit vel آگجامي *Eggjami*, vel Lusitanicum *Igrezia*.

Pag. 44, inter alios accendendi modos, tradit Ignem sacrum accendi posse ex ordinario Igne Culinario, vel ex Igne quo Indi Cadavera comburunt: sed hæc sunt planè falsa.

Pag. 47. Quando aliquis Puer post Baptismum confirmatur, & Tunica & Cingulo è pilis camelinis donatus in Religionem admittitur, Sacerdos orat, *Ut omnibus diebus vitæ suæ Deus efficiat eum verum Affectum Religionis Persicæ, cujus Signum est talis Tunica, & Cingulum: & ut nunquam aliam aliquam legem sequatur præter illam Zertoosfi: & ut Ignem sacrum honorare perseveret: utque de nullius cibo edat, nec ex ullius poculo bibat, sed semper de suo proprio: & ut semper Persarum Ritus & Cæremonias observare pergat.* Et ibidem de eorum Nuptiis agens, eas quinquæfariam dividit in 5 genera: quorum primum est *Shausan*, quod est inter alicujus Filium & alterius Filiam tempore pueritiæ (illis insciis) contractum solo consensu Parentum: hocce nuptiarum genus multum æstimatur & cælum mereri putatur, quia tam maturè providetur. 2. Secundum genus vocatur *Chockerson*, quod est personæ viduatæ, scil. secundæ nuptiæ. 3. Tertium genus est *Codesherdhasan*, quando foemina exquirat sibi maritum. 4. Quartum est *Ecksan*, scil. quod quando aliqua persona moritur innupta, procuratur aliqua alia persona quæ defunctæ personæ matrimonio jungatur; cum reputent matrimonii statum esse tam beatum ut æternam felicitatem tandem mereatur. Iste nubendi mos præcipuè obtinet apud ditiores, qui pretio tales nuptias procurare solent. 5. Quintum vocatur *Veterfon*, quando Pater aliquis Filiis destitutus, Filiae suæ Filios pro suis adoptat ut in nuptiis dentur: cum enim reputant infelicem qui destituitur Liberis in matrimonium collocandis.

Quoad nuptiarum cæremonias, Vir & Foemina circa mediam noctem

noctem convenientes in domo, (nuptiæ enim non celebrantur in Ecclesiis,) collocantur super Lecto, astantibus duobus Sacerdotibus, quorum unus est ex parte Viri, alter ex parte Fœminæ, qui (unâ cum utriusque Confanguineis à Sacerdote assignandis,) in signum fertilitatis manibus tenent Oryzam in nupturientes spargendam, eis apprecando fecunditatem in generatione suâ. Deinde ille Sacerdos qui est ex parte Viri, imponendo digitum in frontem Fœminæ, ab eâ quærit *An habebit istum Virum in maritum suum?* Et illâ assentiente, alter Sacerdos qui ex parte Fœminæ (imponendo digitum super frontem Viri,) eandem quæstionem ei movet. Hoc modo habito utriusque consensu, jungendo manus mutuò sibi invicem promittunt; sc. Vir ut eam sibi obliget, promittit se daturum tot aureos *Dindros* (valoris sesquilibræ Anglicanæ;) quo quidem Promissio illi insuper obligatur omnia ei necessaria durante vitâ administrare & supeditare. Et Fœmina ex suâ parte promittit omnia sua Bona illius esse. His utrinque factis, dicti duo Sacerdotes spargunt super nuptos dictam Oryzam, precando ut Deus eos multis Liberis fecundos reddat; ut sint sicut Semen in Spicis tempore messis, & ut cum unanimitate in matrimonii statu diu vivant. Hoc modo peractis cæremoniis, Fœminæ parentes Dotem solvunt: Viri enim non dant. Et postea Festum nuptiale per octiduum celebratur.

Quoad Sepulturas, eorum Sepulchretum constituunt duo ædificia rotunda & satis capacia à se invicem aliquantùm distantia, quorum tectum declive est versus centrum, in quo est Foramen ad excipiendum cadaverum saniem, dum juxta ejusdem tecti latera jacent Cadavera aëri & volucris exposita. Horum ædificiorum alterum *album* est pro iis quorum vita & conversatio fuit laudabilis: alterum verò *nigrum* pro iis qui aliquo vitio fuerunt infames, de quorum itaque salute dubitatur. Quoad sepulturæ cæremonias, quando aliquis est moribundus, accersunt Sacerdotem, qui in ejus aurem hoc modo orat, *O Domine, præcepisti ut non offenderemus, sed iste homo offendit: ut faceremus Bonum, sed iste homo fecit Malum: ut te adoremus, sed iste homo neglexit te adorare. O Domine, ei condonato omnia ejus Peccata, omnia ejus Malefacta, omnes ejus Neglectus.* Eo autem defuncto, Sacerdos non ei appropinquat, sed ad 10 pedum distantiam dictat quinam debent esse Vespillones qui eum exportent super Feretro ferreo; cum lignum non sit morticinio polluendum, quia est pabulum Ignis quem reputant sacrum. Et funus comitantibus interdicitur

citur Sermonis usus, quia Sepulchrum est quietis & silentii locus. Et Vespillones ad Conditorium venientes, Cadaver ibi deponunt; dum Sacerdos ad commodam distantiam stando, sepulturæ officium hoc modo recitat, *Iste frater noster dum in vivis, constabat ex 4. Elementis: & cum jam mortuus sit, quodvis Elementum suam partem capiat: terrea pars abeat in Terram, aërea pars in Aërem, aqua pars in Aquam, & ignea pars in Ignem.* His factis supplicant ad *Sertân* & *Ajud* (qui Diabolo & malis Spiritibus præficiuntur,) ut istum Fratrem ab eorum læsione tutum conservare velint, dum Lustrationis causâ ad sacrum Ignem se recepturus sit. Supponunt enim Animam post decessum, circa corpus super terram volitare per triduum; quo toto tridui spatio Diabolus ei molestiam inferre satagit; quam itaque ut evitare possit, ad sacrum Ignem fugiens, Asylum ibi quærit: hoc autem triduo absoluto, finalem Gaudii aut Supplicii sententiam recipit. Et propter hanc suam opinionem, durante isto triduo omnes Amici (quantum eis vacaverit,) frequentant Conditori locum, Mane, Meridie, & Vesperis fundendo preces ut Deus defuncti misereri & omnia malè actæ vitæ peccata ei condonare velit. Isto autem triduo elapso, & definitivâ sententiâ [in meliorem ut sperant partem] datâ, die quarto convivium celebrantes, luctum suum concludunt. Ex hacce Lordii relatione videtur, quodd superior Formula quâ cuique Elemento suam partem tribuunt, haud multum abluat à nostrâ, *Terra ad terram, Cinis ad cinerem, & Pulvis ad pulverem abeat.*

Addenda p. 537, l. 31, lege *concupiendum, cui nomen Senoiet-hotius.* Sed sciendum est Tavernierum ad instar Plagiarii hocce de *Gavris* Paragraphum (& fortè multa alia) desumpsisse ex alio Itinerario Gallico ed. Lyons 1671, in 8°, cujus Autor est P. G. D. C. i. e. *Pere Gabr. de Chinon*, qui 30 annos in Persiâ transiegit. Sequens hoc de *Gavris* extractum pro me fecit amicissimus & ingeniosissimus D. Jo. Marshall Londinas. Is sui Libri p. 429, legit *Dodon pro Dodou*. Notandum autem quodd pro Tavernieri *Senoiet-hotius* iste autor rectius legat *Seaoushons*. Deinde p. 538, l. 3, lege *Paradiseos non visuros faciem Dei nec Angelorum, excepto uno qui semper adest ad famulandum eis.* p. 538, l. 28, lege *reputare. Non possunt in uxores ducere consanguineas suas, nuptiis intra tertium gradum prohibitis.* p. 539, l. 11. pro *mundè pastam quæ non comederit stercore*, lege *si modo (aliter quàm antea) in distincto aliquo loco aliâ diætâ pasti fuerunt porci per integrum annum priusquàm mandentur: nam sine istis circumstantiis porcina est eis vetita.* p. 540. l. 8,

postesse, adde, Eos interrogatos quid de isto Igne sentirent, respondisse, Sicut Sol inter Sydera & Rex inter Subiectos, talem esse hunc Ignem respectu aliorum ignium sublunarium: quamvis verò aleretur lignis quæ in re non differbat ab aliis ignibus, eum tamen miraculosè sustentari posse absque pabulo. Sacerdotes singulis mensibus huius Ignis partem distribuere Laicis, pro quo favore satis carè solvunt. Ad ædes vero suas portant, credendo inde esse causam abundantie omnium rerum in familiis suis: & coram eo collocant ægrotos suos, qui aliquando revalescunt: si non, id infidelitati tribuitur. p. 541, l. 9, pro nec edere vaccinam, lege, Vetitum est mactare tam Bovem castratum quàm Taurum, propter laborem suum in colendo terram. Eos etiam de Vaccis esse valde cautos: earum tamen lac comedunt, & annosas mactant & edunt. Hoc autem animal præcipuè æstimatur, quia ab eo habetur materia ad purificationem & peccatorum expiationem. Eos reputare se pollui posse variis modis, quorum aliquos decenter memorare non possum. Præcipuè autem miror quòd Capitis & Barbæ pili quos quotidie gestant, reputentur immundi, & resectos foràs è domibus suis exportent: Sacerdotes autem nunquam resecare suos. Et, si pectinando Caput aut Barbam, aliquis pilus cadendo in vestes, ibi manserit per plusquam dimidium diem, tales vestes urinâ vaccinâ lustrandæ sunt. Et, si talis immunditiei aliquid in terram ceciderit, talis terræ superficies diligenter derasa, exportanda est ad locum ejusmodi rebus peculiarem. Enaso quoque & quâvis aliâ corporis parte fluens sanguis, censetur inducere pollutionem urinâ vaccinâ lustrandam: quæ tamen aliâ quâvis aquâ postea lavetur. Et quâvis harum leviorum pollutionum occasione tenentur fetidam suam aquam lustralem adhibere, quamvis postea (ut dictum) aquâ mundâ se lavare possint. Istum urinâ lustrandi morem non esse solis Persis peculiarem, sed usurpari etiam apud Indos. Hunc tamen morem non fuisse ab eorum Prophetâ institutum, sed originem habuisse ab aliquo homine tempore Adami, &c. ut supra dictum est. [Ad hunc locum Curiosus quidam Observator addidit, In Lusitanorum Nosocomiis jam morem esse post febres diu bibere urinam vaccinam sicut naturæ restaurativum quiddam, eodem modo quo in Anglia bibitur Decoctum amarum: & hancce Indicæ medicinæ praxin nuper etiam in Londino obtinuisse.] Postea sequitur, Ad dictum lustrandi morem teneri nubendos. (tam virum quàm feminam) qui id faciunt in domo Sacerdotis. Quantum æstiment Canem, hinc constare, quia moribundis asserunt Caniculam quæ ultimum halitum excipiat, quod vocant Animam excipere, imaginando Caniculam (utpote puriorem) eam Angelo

Angelo tradituram. Sic etiam in Expiatione seu Absolutione Caniculam Sacerdote puriorem reputant. Eos abhorreere à felibus, propter Mohammedem quem odio habent, affirmantes illum maledictum habuisse felinam faciem & caudam, ut & habuit Alexander; istumque genitum fuisse à Diabolo, qui ipsum suis proprietatibus donavit, ita ut difficile esset eum occidere: ideoque nemo feli alit in domo suâ. Eos necare Ranas, &c. quia polluant Aquas; & Formicas, quia surantur plus granorum quàm eis sufficiat ad vivendum. Eos mortuis suis detrahere vestes meliores, & induere deteriores. [Orientales enim in Lecto dormiunt cum Induculâ & Subligaculis, &c.] Persas esse robustos & salubres: & affectare vestes saturi coloris lutei, quales etiam sunt Pallæ muliebres. Pudet eos fateri suam de mortuorum statu hariolationem à volucris cada-vera invadentibus: eos autem talia potius observare ad sciendum an corpus citò reduceretur ad Sceleton, quia diu manere incorruptum, esset malum omen. Proximo post funera die, consanguinei parant tam defuncti quàm uxoris & liberorum Imagines, quibus apponunt convivium triduanum; quod ostendit ab amicis comeditur, & reliquum pauperibus datur. Interrogati cur talia facerent, respondebant Animas hisce rebus resciri, sæpè talibus conviviis adesse, & pios sæpè numero cum eis conversatos fuisse. Postea interficientes invisa animalia, Eleemosynas erogant pro animabus defunctorum, quæ ad Infernum ituræ si meritis præponderant peccata, vel ad Paradisum si peccatis præponderant merita: vel si ambo aequalia sunt ut differentia discerni nequeat, tum eunt ad medium aliquem locum dictum Estemagoon. Alia dari loca parata mortuis Infantibus qui nec merita nec peccata habuerunt: & peculiaria parari loca pro undecim generibus hominum, inter quos numerant destitutos Liberis per quos aliquid mererentur eos educando in timore Dei. Pontem iudicii desinere in arctâ angustia, aded ut ibi euntes inde cadant in gehennam inferiùs. Exportato cadavere, tanquam pollutam abradunt & exportant superficiem terræ in quâ jacebat aut moriebatur. Tantiùm viri & pueri ex ephelis excessi, possunt mactare cibum quem comesturi sunt: & Sacerdotes non debent edere nisi id quod ipsi mactaverint & eorum uxores coxerint. Quando edunt (si non adsit aliquis peregrinus) retrorsum jactant capita, ut cibum sine tactu labiorum in ora cadat: & eodem modo elevantes poculum, in ora sua effundunt potum: affirmantes hoc esse ad imitationem Avium & aliorum aliquot animalium retrorsum jactantium capita; nam quasi Deo essent gratabundi pro beneficiis, sursum aspiciunt, ad docendum nos hac corporis positurâ Deo quoque gratos esse

pro omnibus suis beneficiis in nos collatis. Habent in anno 4. Festa solennia, scil. primum in Aequinoctio verno per 15 dies. Secundum dictum Camse Kadim per 5 dies, quod transigitur Precibus & Eleemosynis pro mortuis. Tertium vocatur Geshim Kadim, in quo se invicem mutuis conviviis tractant. Quartum vocatur Melegom, in honorem 25 Angelorum qui Throno Dei propinquiores sunt & in ejus ministerio & mandatis occupantur; qui tamen Divinam presentiam non aspiciunt. Alia etiam dari Festa: & mensis etiam diem 12um etque 21um insuper per eorum Legem Sacros haberi: quod tamen non est in hodiernâ eorum praxi; forte propter paupertatem, cum à quotidianis operibus tamdiu abesse non liceat. Jejunia sunt per 5 dies in anno, in quorum tribus nihil omnino comedunt; & in duobus semel tantum sub nocte: ajunt autem Laicos non teneri ad hoc, quod ergo Sacerdotibus observandum relinquitur. Inter notabiliores monarchiæ suæ periodos, observant Victoriâ Alexandri Magni; quem tamen nolunt in suorum Heroum numerum inferere, ne hoc modo horum magnanimitatem minuire videantur: ajunt autem eum à Diabolo genitum fuisse sequente modo; viz. Pater matris Alexandri fuit Princeps tributarius rē Darâb seu Dario, qui multis auditis de ejus filiae pulchritudine, eam in uxorem expetivit ab eo, qui libens eam missurus erat. Interim verò Diabolus ejusdem virginis amorem expetens, seipsum transformavit in nigrum Turbinem, quo involuebat virginem, quæ exinde evasit nigerrima & tumefacto ventre deformata: hocque horribili statu adducta fuit coram Darâb, qui tali spectro terrefactus, eam remisit ad suum patrem, cui peperit Monstrum quoddam infernale aspectu terribile, præsertim cum auribus asininis; sub quâ formâ totam Asiam vastavit cum potentiâ irresistibili quia plus quàm humanâ. Post Alexandri mortem, aliquis ex ejus Ducibus cui nomen Ardeoun qui Gavorum regioni præfuit, exactus fuit per Shâh Ardeslîr, qui restituit Monarchiam & Religionem, quæ duravit usque ad tempora rē Omar successoris Mohammedis, qui istam regionem subegit. [Ardeoun est اردوان, scil. Artaban.]

Addenda ad pag. 519, l. 10, post *Exarata*, adde, Hanc nostram opinionem quod ista sint *confusanea quedam*, jam corrigendam volumus; rectius docendo, quod ex accuratiore examine & strictiore collatione planè comperimus hæc etiam esse Punica, sed diversi Scriptoris seu Sculptoris manu (quasi *cursum scripturâ*) in marmore exarata, & malè formata seu multum deformata. Hoc itaque comperto, pro 8 ejusdem lineis quas suprà promiseramus, jam (ex Chartis quas olim ad me

me misit Vir Amplissimus D. Chardin,) damus illam Inscriptionem totam & integram 14 lineis constantem, (quæ duplex Inscriptio videtur,) ut Lectori eam cum aliis melius conferre liceat. Notandum verò est quod Persepolitana sunt inscripta Punicè cum Interpretatione Græcâ, Palmyrena verò inscripta sunt Græcè cum Interpretatione Punicâ. Et quidem Palmyræ tam Punica quàm Græca videntur scripta 200 aut 300 post Christum annis.

Ad pag. 493, l. 19, post *opera*, adde, Isti populi in intimo domûs sive penu tanquam in Larario habent quisque suum Penatem Larémve (quem colunt,) qui videtur Patriarchæ Seth imago seu statua; quia is fuit primus eorum in Religione Antistes, cujus nomine possident suprà memoratum Librum; quem unâ cum dicto Lare adeò clam habent inter solos suos, ut quicumque eorum alicui peregrino monstraverit, mox à suis trucidetur. Aegrè enim cum vitâ suâ evasit aliquis eorum qui Europæo Gallo revelasse suspectus, nisi quod utrique se solenni juramento purgaverit.

Sequens de *Tezideis* & *Durziis* Extractum humanissimè pro me fecit supradictus Amicus, idque ex Libello Gallico *par le Sieur Michel Iebvre*, Par. 1675, 8°; qui per 12 annos in Oriente fuit linguis additus. Sic ergo incipit p. 318, Isti *Tezidei* nec sunt Mohammedani nec Christiani, sed his addicti potius quàm alteris; hos enim vocant suos Compatres: in Turcas autem adeò averfi, ut si irati aliquod Animal vituperant, id vocent Muslemanum. Bibunt vinum & edunt porcinam, sed non nisi per vim circumcisi. Nullâ vi adaçti maledicent Diabolo; adeò ut aliqui ex eis excoriationem passi sunt potius quàm tale quid facerent. Nam (inquiunt) non possumus salvâ conscientia maledicere alicui creaturæ quæ est Dei Creatoris, quia nullum est hujusmodi præceptum in Scripturis ullis: nec quidem (sicut Turcæ & Christiani) tenemur convitari Diabolo, quamvis valde inobedienti & contra Deum rebelli; ne plusquàm tenemur maledicere cuivis Aulæ Ministro qui è sui Principis favore excidit: imò è contrâ tenemur ei benè precari, quia aliquando fortè apud Principem suum in favorem redeat, &c. Nolunt quidem libenter nominare Diabolum; qui ergò potius per periphrasin vocatur *Pavo-Angelus*, vel *Is quem nostis*, vel *Nostis quis sit*, vel *Ille cui sulti & ignorantes maledicunt*. Aliquo die cum essem cupidus visendi rudera Monasterii Simeonis Stylitæ, Jezidæorum (qui me illuc deduxerunt) aliquis mihi monstravit fissuram in rupe, infra quam erant rudera civitatis magni-

tudine æquantis urbem *Blois*: hæc dum contemplaremur, quæsit an scirem causam fissuræ dictæ rupis? Cùmque me ignorare agnoscerem, regessit quoddam infideles illum persequabantur Jezidæum aliquem; quo (potius quàm malediceret *Pavoni-Angelo*,) illuc fugiente, totus Mons se aperiens illum excepit & protexit: quo factò, attoniti inimici ejus condonari petientes, ad ejus religionem conversi sunt. Mons autem mox rursus coalescens, in hujus miraculi memoriam parvam tantum fissuram reliquit. Cùmque essem in eorum potestate, non ausus sum ridere. Et variis modis tentando, non potui eos adducere ut *Pavonis-Angeli* aliud nomen darent; quod noluerunt facere nisi per circumlocutionem. Jezidæorum Habitus est tantum duorum colorum, sc. vel *Albus* vel *Niger*; qui ergò distinctionis causâ vel *Albi Jezidæi* vel *Nigri Jezidæi* vocari solent. Horum *Nigri*, qui *Sacerdotes*, sunt uxorati vel unâ vel duabus uxoribus: & volunt ut *Albi* eos vocent Titulo *Pauperum*, quamvis non sint pauperes. *Albi* non possunt ex habitu distingui à Turcis, nisi ex Indutiis, quæ non habent à Collari longam fissuram, sed tantum rotundum foramen per quod transmittatur Caput: quod non caret suo mysterio, cùm sit in memoriam *Circuli aurei* seu *luminosi* qui post 40 dierum Jejunium cecidit in Collum magni eorum Sancti *Sheich Adi*. Omnes (tam *Albi* quàm *Nigri*) sunt ejusdem Religionis, Vota nuncupantes & sacras Peregrinationes suscipientes, prout faciunt Turcæ & Christiani. Non habent Templum ubi Deum adorent, nec unquam (nisi curiositatis gratiâ) in Turcarum Mosqueas ingrediuntur; quod procudubid lubentius & meliori cum effectu facturi essent in Christianorum Ecclesias, si non metuerent ne eo nomine malè tractentur à Turcis. Peccatum ducunt minimum quidvis à Barbis suis suis abscindere: unde eas perpetuò crescere relinquunt, præsertim mystaces, quas ad tantam promittunt longitudinem, ut in ora porrigantur: & quovis odio habent ut Hæreticos qui propter decentiam aut convenientiam aliter faciunt. Per totum annum non habent nec festa nec Jejunia, nec quodvis solenne tempus Divino cultui assignatum; sed tota eorum Religio consistit in non nominando Diabolum nec ei maledicendo, atque in distincto quodam Habitu, & in canendo quædam Cantica in honorem Jesu Christi & Virginis Mariæ & Moïsi & Zachariæ, (& aliquando Mohammedis,) quæ ex quâdam vanitate à se invicem addiscunt, vocem modulando ad Tamburam quâ in amicorum Visitationibus & Epulis ludunt. Non habent Libros

aut

aut Literaturam; adeò ut in tam profundâ ignorantia viventes facile ad quidvis credendum inducantur. Ex cœcâ Traditione aliquantulum credunt in Biblia & in Evangelium, & eorum aliqui in Alcoranum; asserentes hos tres Libros à cœlo venisse. Inter orandum convertunt faciem ad Orientem, non ad Austrum ut Turcæ. Quamprimum summo mane orientis Solis radii in eorum tentoria projiciantur, omnes confurgunt & conjunctis manibus Deum colunt: & hinc est quoddam aliqui crediderint eos esse Idololatrias colentes Solem ut primum Principium & Creatorem; quod de illis non est verum. Referunt & credunt varia Christi miracula nunquam in Evangelio memorata nec unquam Christianis nota; viz. quoddam Christus primo nativitatis die assâ voce loquebatur, & quoddam à mortuis suscitabat aliquem qui obierat ante mille annos, idque ad liberandum à calumniâ & iniquâ censurâ matrem suam Sanctissimam, & ad probandum eam concepisse illum absque contactu hominis, & per solam inspirationem Dei. Illis licitum est repudiare uxores eum in finem ut fiant Superiores Nigrorum Jezidæorum, vel ut fiant Eremitæ; sed propter nullam aliam causam. Uxores emunt, idque pro 200 Coronis, quod est statum pro omnibus conditionibus & qualitatibus pretium, siue sint divites seu pauperes, formosæ seu deformes: & uxoris pater accipit pecunias. Hoc autem est quia uxores solent despectui haberi & tractari ut vernæ. Sæpe in uxores ducunt Avunculi aut Materteræ filias; & hoc modo mutuam duarum Sororum elocationem instituunt sine ullo pretio ex utrâque parte, quod inter orientales Christianos illicitum. Si aliqua nupta in adulterio capta est, vel Pater vel Frater eam trucidat, & Mœchus luit pretium trium uxorum, sc. 600 Coronarum; vel aliàs eum trucidant si non vult vel ex paupertate non potest dictum pretium solvere. Vel si consanguinei eum non trucidant, Turcarum Magistratus mulctam imponit: at si ambo trucidantur, nihil amplius potest fieri. Omnes viri ingredienti domum ubi aliqua fœmina trucidata fuit, per modum approbationis, gladium vel cultrum suum in cadaver adigere solent. Vinum bibere affectant ad excessum: & ex naturali illâ inclinatione evadunt ebrii, non obstante Turcarum prohibitione. Sæpenumero Vinum dignantur venerabili nomine *Sanguinis Jesu Christi*: & quando inter convivendum aliquis alteri offert poculum vini, id facit his verbis, *Accipe Calicem sanguinis Jesu Christi*. Ille cui propinatur, quamvis gradu superior, osculatur manum propinantis; & omnes qui ibi adsunt surgentes, decussatis super pectora manibus humiliter

humiliter se flectunt donec biberit: & deinde postea quisque locum suum capeffit. Hæ cæremoniæ quas sæpius vidi, cum aliis quibusdam consuetudinibus Christianorum, inducunt me credere eas fuisse derivatas ab Arrianis aliisque Hæreticis, & processu temporis in hanc formam mutatas; vel alias habuerint eas ex illâ unione quam cum aliis Hæreticis contraxerint in sui defensionem contra Turcas inimicos suos. Poculum ori admovent ambabus manibus: & aliter fecisse, indecorum esse judicatur. In Nigrorum Salutationibus, alter alterius manicam osculatur: cæ autem Alborum sunt ad morem regionis. Si sibi obviam fiunt *Albus* & *Niger*, iste solus accipit osculum super Habitum suum. Omnia nigri Habitûs frustula seu panniculos tanquam tot sacras Reliquias conservant: & si tale quid in terram ceciderit, accipientes illud osculantur, super Capita sua ponentes, & deinde tutò reponentes; donec tandem processu temporis coacervaverint vastas quantitates talium nigrorum panniculorum, quibus Culcitrae & Pulvinos implent loco lanæ: & hinc nascuntur multi pediculi & reptilia alia. Solenne eorum juramentum est, *Per virtutem Habitûs nigri*; & *Per caput eorum qui habent honorem eundem induendi*. Et quamvis talis Habitus niger formâ non differat ab aliis, ejus tamen partes vocantur nominibus dignioribus; uti pro *Tulbend*, dicitur *Mitra*; pro *Vestimento*, dicitur *Humerales*, &c. Asserunt istam venerationem quam nigro Habitui tribuunt, esse quia refert eum rã *Jezid* seu *Jesu Christi*, quem plerique eorum credunt eandem personam differentiibus nominibus vocatam. Si quis cupit fieri *Jezidæus* niger, aliquot diebus in antecessum tenetur famulari Superiori: quo factò, exuit vestes suas omnes excepto panniculo ad tegendum pudenda: & hoc modo se habentem, alii duo aures ejus apprehendendo, deducunt ad Superiorem, qui nigram Tunicam ei offert his verbis, *Ingrederere in Ignem, & scito te in futurum esse Discipulum Jezidi*: & in illo statu propter amorem Dei, à reliquo humano genere perpassurus es multas injurias, dedecora, & persecutiones: iste enim Habitus te exosum reddet omnibus nationibus, Divinæ autem Majestati gratissimum. Deinde dictam Tunicam induit, dum omnes qui adsunt pro eo orant. His factis, dictus Superior eum ambabus ulnis amplectitur, & ejus manicam osculatur, quod idem faciunt omnes *Nigri* qui adsunt, quibus etiam ille reddit similia; non autem *Albis*, qui sunt tantum Seculares. Et ab illo tempore incipiunt eum compellere *Cutchac* seu *Clericum* sive *Discipulum*. Et tunc tandem ille parat convivium pro omnibus tam amicis quam

quàm peregrinis. *Nigri* permittitur de quovis animali edere: sed eis non est licitum illud mactare, quippe quod ab aliis qui non gerunt Habitum, faciendum est. Plerique adeò scrupulosi sunt, ut inter ambulandum maximè caveant à calcando sub pedibus quamvis Formicam aliudve Insectum; nec Pediculos suos necant, sed potiùs abjiciunt; unde pediculosi evadunt. Quando taxantur de nimia miseratione erga animalia, præsertim ea quæ parantur pro usu & nutrimento hominum, regerunt, *Aut tu libenter ab humano genere eodem modo tractaberis si esses in loco eorum? Quis enim novit an non eorum Anima aliquando animaverit [seu informaverit] aliquam Creaturam humanam? & præterea poterit esse ut in die Judicii à Deo implorent vindictam pro suo sanguine quem tu gratis effudisti pro tuâ voluptate.* Si in consortio aliquis habet cum alio rixam, ille qui fecerit injuriam alteri, tenetur veniam petere sequente formâ; viz. Surgit, & ambabus manibus vultum tegit, & decussatis cruribus se humiliter inflectit coram Supremo eorum qui tunc adsunt, confitendo culpam suam: quo factò, dictus Supremus Admonitionem ei impertit, super eum precando, & mittit eum ad adversarium amplectendum, & ad osculandum manus omnium *Nigrorum Jezidæorum* qui tunc adsunt. Si adhuc plus rixæ supersit, adit domum Superioris, qui easdem cæremonias rursus præstat: & præterea jubet reum per modum Sacrificii dare Ovem & Dolum Vini. Adeò ut omnia ista poenitentialia cum humilitate & solennitate præstita, plerumque desinant in profundâ Ebrietate. Eorum Habitationes sunt nigra Tentoria ex pilis caprinis circumsepta arundinibus aut spinis. Horum Tentoriorum forma est vel oblonga vel quadrata, differenter ab eis Turcomanorum, quæ sunt rotunda. Unà cum Gregibus migrant à planitiebus ad montes secundum anni tempestates Æstatis aut Hyemis. Castrametantur formâ circulari, in medio relinquendo locum pro Gregibus ut sint à furibus & feris securæ. Suos mortuos sicut Canes sine cæremoniis sepeliunt; nisi quoddam ditiores fortè sepeliantur in aliquo Peregrinationum suarum loco, eis accipientibus ad Tambûram aliquot Cantica in laudem Jesu Christi & Mariæ Virginis aut Jezidi aut Mosis, meliorem more quàm Turcæ qui inconditâ voce ululant sicut bestię. Non est licitum lamentari mortem *Jezidæi nigri*, utpote qui certò ad Paradisum iverit: omnes enim lacrymæ & luctus culpantur; adeò ut cogantur mentiri gaudium, & convivari & canere & saltare, dum intus lugeant. Hujus populi numerus in Turcarum & Persarum dominiis, est saltem 200 000, qui

qui omnes utuntur eisdem ritibus, & in strictâ amicitia inter se invicem vivunt. Pro Armis utuntur Arcubus & Gladiis curvis & Fundis, quæ omnia (præsertim Fundam) tractant dexteritate planè incredibili. Capucinatorum Missionarii istorum conversationem frequentando & per montes cum illis commigrando, didicerunt eorum linguam, & in Catechismo instruxerunt atque baptizarunt duos eorum Superiores *Petrum* & *Paulum*, cum 13 aliis: & ulteriorem fecissent progressum, si mali homines non impedivissent tam bona opera. Istitis Capucinis Jezidai promittebant se pro natâ occasione posse in campum Martium adducere 30 000 milites pro Rege Galliarum, quem vocabant *Regem cordium suorum*; pro quo etiam Preces publicas ad Deum fundebant, & Saltationes cum Hispanicâ gravitate sat elegantes habuerunt, unâ cum Cadentiâ instrumentorum musicorum, sc. *les Fluits*, *les Guittars*, & *les Timbrels* seu *Tabers*, scil. *Biscaydrums*.

Druzæi nullos habent Sacerdotes. Sunt gens bellicosa, formidabiles Turcis, quos odio habent: amant autem sympatriotas suos Maronitas. Proni sunt ad Christianitatem amplectendum. Incestum committunt patres cum filiabus, &c. Jezidæos odio habent eosque occidere affectant, quamvis eâdem linguâ utantur cum Jezidæis, & ambo vocentur *Curdi*. Præcipua differentia est in Religione & Habitu: nam Curdi incedunt vestiti ut rustici Turcarum. Sic ille. Cum his conferantur ea quæ suprâ p. 491 de *Durziorum* Religione & Ritibus retuli ex ore alicujus Syro-Arabis Ladikiensis, quæ differunt ab his quæ habet D. Chinon; qui dicit eos se vocare Francorum fratres, qui in Palæstinam venerunt sub præsidio *Domini de Dreux* tempore *Godofredi Bullionensis*. Reverendiss. & Doctiss. D. D. *Marlb* Archiep. Dubl. possidet de *Durziorum* origine Librum Arabicum MS quem nondum vidi; qui fortè idem sit cum eo quem mox memoraturus sum. Nam *Pere Eugene Roger* edidit Itinerarium Gallicum cum Figuris, 1646, 4to, ubi p. 294 narrat historiam ultimi Principis *Durziorum Emir Fachreddin Ibn Maan*, Turcis dicti *Manogly*, qui huic Autori in Syriâ monstravit Arabicum Librum Genealogiæ suæ deductæ à dicto *Godofrido Bul*. In isto Libro relatum est, aliquem ex istius Principis Majoribus ortum & è Terrâ Sanctâ expulsum, se recepisse in Arabiam, ubi Saracenos deprædando victum quæsit; donec tandem cum suis Sedem capefferet in Galilæâ superiori juxta Jordanem haud procul à monte Libano, in Territorio ab Arabibus dicta *بلاد درزي* *Blad Durûzi*, i.e. *regio Duruziorum*. Et à Turcarum Sultanis permissum est eis quietè vivere,

vere, modò (ut Arabes) Tributum solverent. Cùm autem isti (ut suprâ notavimus) apud Herodotum memorentur, eorum origo aliùs petenda est, & remotiori antiquitati referenda.

Chamsi seu *Solares* sunt omnium Sectarum numero paucissimi: circa Mesopotamiam fortè sint 10 000. Non habent Sacerdotes, sed in Specubus suam Religionem adèò clam exercent, ut nemo unquam eorum cultum videre potuit; nec eorum conversi unquam eundem revelarunt, propter metum suorum. Turcæ eos coegerunt ad amplectendum aliquam Sectarum eorum qui sub Turcarum Imperio degunt: ideòque adjunxerunt se Jacobitis Syriæ, eâdem cum eis formâ baptizantes liberos & sepeliendo mortuos: sed clam suos exercent Ritus, quod Turcæ non permiserant si Turcismum amplexi fuerant. Credunt Cœlum & Gehennam & diem Judicii, & Christum pro nobis crucifixum fuisse: sed nulla Sabbata & nullas Ecclesias habent. Usuram abominantur, & eo nomine odio habent Judæos: & si emunt Equum aut alia bona à Judæo aut Mohammedano, cogunt eum jurare ea non lucrata fuisse per usuram: & præterea omnia lavant. In unanimitate vivunt, & valdè humani & hospitabiles sunt, atque bellicosi, Sclopetas tractantes optimè, quod sedendo faciunt.

Quoad superiora nomina, Tavernieri *Senoiet-hotius*, est mera corruptela pro altero apud Pere Chinon *Seaoushons*, quod Persicè rescribendum سیاهوشان *Sidoushân*, i. e. *Fratres*, sc. *Fratrum* tertius eodem modo concipiendus. *Estemegoon* vulgari sono Persicè videtur esse استمغان *Stemaghân* seu استمغان *Islemaghân*, i. e. *vim passi*: sc. compulsi & vi conclusi in loco, q. d. incarcerati. Eo itaque nomine videtur intelligi *vim passorum* locus: nam voces Persicæ incipientes à Vocali *Kesre*, pro scribentium libitu admittunt prosthesis literæ *Eliph*, ut *شیکم* *Shikêm* vel *اشکم* *Ishkêm*, cum multis aliis. Apud Pere Chinon, *Dodon* erratum est pro *دودو* *Didou*. *Coutshac* est Persicè *شوجک* *Shoujâk*, i. e. *parvus*, sc. *Minor frater* in eorum religione. *Chamsi* seu *Solares* Arabicè sunt *شمسي* *Shémfi* vel *Shdmfi*. Et *Câmse* *Kadîm* Arabicè est *Pentus antiqua*. Et *Geshim Kadîm* Persicè est pro *جشم قدیم* *Gjesht Kadîm*, i. e. *Festum antiquum*. Et *Mesegom* fortè sit Persicè pro *میسدهغان* *Misedeghân*, i. e. *Epula*: cùm à vulgò sonet ut oo. Nam minùs accuratis auribus talia accipere solent viatores Europæi

Anno ab Inthronizatione *Texdegerd* 1043, Christi 1633, veterum Persarum quidam in India Sacerdos dictus *Hurmuz-yâr* cognomento *Sungjâna*, in Libri *Sad-der* à se descripti calce, peracto opere, hoc sequens adjecit *Epiphonema* suum, quod & ego etiam nunc meum esse volo,

Scriptori verò cras nulla spes erit. نویسندگان را نیست فردا امید.

Scriptum ego nescio quis sit lecturus : نوشته من ندانم تا که خواند

At etiamsi moriar, hoc indubitanter manebit. اگر چه من بمیرم به بیشک این پماند

[illegible]